IVSTI LIPSI AD ANNALES COR. TACITI LIBER COMMENTARIVS,

Variis in locis vtiliter auctus, & hac editione Parisinâ indice vberiori ditior.

a

AD LECTOREM.

HABES *Commentarium meum, Lector, opinione tuâ, & promisso meo fortasse tardius. nec mirum: quia seriò opus adgressus, eiusmodi comperi, vt properandum in eo mihi fuerit, non festinandum. Multa in Annalium libris rara, recondita, & paucitate scriptorum eius æui obscura: multa etiam ex non vulgatis ritibus & vetustissimo iure haurienda. Nec dux mihi alius ad hoc iter. Primi, inquam, hanc viam ingredimur, Ferreto, Alciato, Vertranio visam potius quàm tritam. Denique scripsi hos Commentarios, non exscripsi: & meo remigio, vt ille ait, rem gessi. Correctiones aliquot veteres firmaui, nouas addidi. neutrum ambitiosè: quia certè peccamus iam nos Critici in hanc partem; & vt olim vitiis, sic nunc remediis laboratur. Quædam etiam in aliis scriptoribus päßim animaduersa: non quia adfectarim, sed quia dabant se sub manum. Vt in segete flores quidam internascuntur suâ sponte: sic in his scriptis alieni generis notæ. Historiæ & moribus, cùm opus fuit, prætuli facem: sed non nisi cùm opus. Nam vulgata quædam, & è Dione Suetonióque in loco prompta adspergere, cui rei? Fanaticorum est & eorum qui exierunt è potestate, mero meridie accendere lucernam. Et tamen,*

ſcio, facilia quædam mihi viſa, quæ obſcura aliis. ſed quid? iam antè teſtor me nec pueris iſta elaboraſſe (quid enim iis cum Tacito?) nec detortis quibuſdam variſque iudiciis, quibus nuſquam liquet aut lucet. Inuêni tam fatuum, qui rectiſſimos Taciti locos inuerteret, & optimũ quemque eius ſenſum. Breuitas etiam mea fortaſſe quibuſdam non ad guſtum. quid faciam? ita natura mea & iudicium eſt: & tractari malo, quàm ſemel adſpici & tangi. Aquam maris dulciorem in imo eſſe aiunt, quàm in ſummo: ſic fortaſſe ſuauiora tibi iſta cùm penetraueris. Aut ſi magis protrita tibi ſapiunt & vulgata: abi mi homo, non ego cymbalum ad tuas aures. A te ſerie & erudite Lector peto, vt ſicubi lapſus ſum, aut ſiquid mihi elapſum, corrigas, non culpes. quia reuerâ in tanto opere nec vnus omnia peruidi, & in quibuſdam alludo potius ad ſententiam fortaſſe, quàm tango. Politica non attigi. Siue enim peritis, ſiue imperitis; fruſtrà. Illi ſponte eligere poſſunt: h nec electis rectè vti. Et audio iam eſſe, quibus propriè ea cura. Ego quod potui, id feci: nec impedio, ſiquis in eodem Circo curret ad palmam. Vale, &, ſi merui, faue Lector.

MONITIO AD LECTOREM.

Vt fidei & industriæ nostræ ratio tibi constet, scire te cupio, Lector, hæc pauca. Libris Romæ scriptis vsi sumus tribus: Vaticanis duobus, altero sane bono: tertio è Farnesianâ Bibliotheca, suggerēte nobis humanissimo Fuluio Vrsino. Misit & amicus noster And. Schottus ex Hispanis Excerpta quædam siue Notulas è codice scripto viri Illustris Antonij Couarruuiæ, quibus rarenter sumus vsi. nec enim codex ille fuisse videtur optimæ rei. Habuimus & Rodolphi Agricolę docti viri iudicia siue coniecturas in aliquot locis: quæ misit transscripta ad nos ex ipso Rodolphi codice Frāc. noster Modius. Aliquod etiam adiumentum nobis à Romana editione priscâ, plurimum probâ. Siquid aliud aliunde habuimus, moneo id suis locis. Ceterùm, vniuersè Commentarium istum pleniorem melioremque aliis scito: cui inseruimus è CVRIS SECVNDIS, suis quæque locis. Quod si quid in iis tale, quod cohærere cum priori Notâ parùm aptè posset (puta, siquid ambigerem, mutarem, firmarem, refellerem:) hæc sub ipsam Notā disiunctim paullùm subtexi iussimus cum signo isto * quod moneat te illud ad textum esse è posterioribus CVRIS. Obserua, & vale.

IVSTI LIPSI AD LIBRVM I. ANNALIVM COMMENTARIVS.

CAII *Cornelij Taciti.*] Id verum huic scriptori prænomen adserui. Sidonius lib. IV. ad Polemium epistolâ: *Caius Tacitus è maioribus vnus tuis, Vlpianorum temporum consularis.* Et ad Leonem: *Namque & antiquitùs cùm Caius Cornelius Tacitus Caio Plinio Secundo paria suasisset.* Sed & epigraphe Farnesiani libri, *C. Cornelij Taciti Romanas historias scribentis ex his qui reperiuntur liber primus.* Publium prænomen quod in libris tritis, à casu aut à vulgo est. Mihi autem in ipso aditu testari placet, *Odi profanum vulgus & arceo.* PAG. I. Prænomen Taci. quod.

Annalium liber.] Bene Rhenanus, qui hanc inscriptionem adserit, etiam contra libros. In quibus plerisque est, *Actorum diurnalium*, vel, vt in Veneto, *Actionum diurnalium.* Qui tamen titulus non accepto referendus alicui imperito. Vnde enim illi in mentem fuissent Acta, vel Diurna? sed cuipiam antiquioris æui, qui Taciti Annales non ineptissimè comparauit cum Actis vrbis. Quem tamen refellit ipse Tacitus lib. XIII. *Nerone II. L. Pisone Coss. pauca memoriâ digna euenêre, nisi cui libeat laudandis fundamentis & trabibus volumina implere: cùm ex dignitate populi Rom. repertum sit, res illustres Annalibus, talia diurnis vrbis actis mandare.* Alibi: *Nemo Annales nostros cum scripturâ eorum contenderit.* Itémque: *Ne destinatum mihi foret suum quæque in annum referre.* Etiam Iornandes in rebus Gothicis, Cornelium hunc citat *Annalium scriptorem.* Inscriptio horum librorum. Acta diurna non esse, Annales esse.

Neque Decemuiralis potestas vltra biennium.] Ita accipio, quasi dicat, haud multo vltra biennium. Nam exactè si putas, reuera vltra biennium Decemuiri imperium tenuêre. Liuium & Fastos vide. Nec tamen Vertranio adsentior, *vltra triennium*, sufficienti. Nam id includat triennium vulgata lectio retenta.

eos imperaſſe.quod contrà eſt,& nõ niſi ſupra biennium, aliquot menſes.

Pag 1.

Nomine principis ſub imperium accepit.] Non ergo tam celebre tunc Imperatoris nomen, eâ quidem notatione. Et Auguſto viſum iſtud Principis, minuendæ inuidiæ: quia etiam olim Princeps Senatus. Quod exemplum non dubiè ſecutus Noſter infrà: *Non regno tamen neque dictaturâ, ſed Principis nomine conſtitutam rempublicam.* Ouidius de Auguſto ad Romulum:

Principis nomen,& origo.

Tu domini nomen, Principis ille tenet.

Dio de Tiberio: πρόκριτός τε τῆς γερουσίας, κατὰ τὸ ἀρχαῖον, ὠνομάζετο. καὶ πολλάκις γε ἔλεγεν ὅτι δεσπότης μὲν τῶν δούλων, αὐτοκράτωρ δὲ τῶν στρατιωτῶν, τῶν δὲ δὴ λοιπῶν πρόκριτός εἰμι. id eſt: *Princeps autem Senatus, ritu priſco, dicebatur. & ipſe ſæpe aiebat, Dominum ſe ſeruorum eſſe, Imperatorem militum, principem ceterorum.* Nec temerè aliter Tacitus appellat. Inde Principatus, & Principium etiam pro imperio, Suetonij cap. XXXI. *Auguſti principium, clade Varianâ, Tiberij; ruinâ ſpectaculorum memorabile factum.* Itaopt.liber, nec ambigo quin ſinceré. Tertullianus quidem receptam eam ſignificationem fuiſſe oſtendit, aduerſus Hermogenem: *Poſſunt & aliter,* inquit, *principium interpretari, non abs re tamen. Nam & in Græco principij vocabulum quod eſt ἀρχὴ, non tantùm ordinatiuum, ſed & poteſtatiuum capit principatum. Vnde & ἄρχοντες dicuntur principes. Ergo ſecundum hanc quoque ſignificationem Principium pro poteſtate & principatu ſumetur.* Sed & Gloſſæ Græcæ diſtinctè ἀρχὴ, τὸ προοίμιον, *exordium.* & deinde ἀρχὴ, *imperium, magiſterium, præſidatus, principium.*

Principium, pro, Principatu poſitũ.

Veteris reip. proſpera.] Ita Vertranio placitum, traiectis notis, quæ vulgò, *p. r.*

Gliſcente adulatione deterrerentur.] Ita rectè, non *deterrerentur.* Tacitus lib. II. Hiſtor. *Siquid ardoris ac ferociæ miles habuit, popinis & comeſſationibus & principis imitatione deteritur.* Horatius pari metaphorâ: — *Culpâ deterit ingenî.*

Tiberij, Caiíque, & Claudij ac Neronis res.] Fines deſignat intra quos hi libri qui attingunt quattuor dumtaxat principes: Vt vel hinc liqueat Hiſtorias ſeorſum ſcriptas, finémque Annalium fuiſſe in fine Neronis.

Annales Taciti quatenus progreſſi.

Pompeius apud Siciliam oppreſſus.] Non mehercules apud Siciliam. In Aſiâ oppreſſum eum iugulatumq́ conſentiunt ſcriptores. de vrbe tamen ambigitur. Dio cæſum vult ἐν

Μιδαίῳ τῆς Φρυγίας, in Phrygiæ opido Midaio: Florus & Appianus Mileti, quæ Cariæ adſcripta. Sed noſter victum eum ſaltem intellegit, & copias eius apud Siciliam oppreſſas. Nec maiori cautione Florus de eodem; *In Siculo freto iuuenis oppreſſus eſt.* Florus lib. IV. cap. VIII. Dio: XLIX.

Exutóque Lepido.] Eleganter, id eſt, exarmato, & exercitu ſpoliato. Nam XX legiones ei ademit.

Vbi militem donis, populum annonâ.] Reſpexit huc Victor cùm de eodem Auguſto ſcripſit: *Illectis per dona militibus, atque annonæ curandæ ſpecie vulgo, ceteros haud difficulter ſubegit.*

Claudium Marcellum ſororis filium.] Magnam illam Romæ & libertatis ſpem. De cuius laudibus plenâ manu Seneca ad Martiam: *Octauia Marcellum amiſit, cui & auunculus & ſocer incumbere cœperat, in quem onus imperij reclinaret:* (malo, *reclinare*) *adoleſcentem animo alacrem, ingenio potentem, ſed & frugalitatis continentiæq; in illis aut annis aut opibus non mediocriter admirandæ: patientem laboris, voluptatibus alienum, & quantumcunque imponere illi auunculus, &, vt ita dicam, inædificare voluiſſet, laturum.* Seneca leuiter emendatus.

M. Agrippam ignobilem loco.] Adeò vt ipſum generis ſui nominíſque pœniteret. Narrat comiter Seneca pater Controuerſ. lib. II. *Tantâ autem Mæcenas ſub diuo Auguſto libertate fuit* (corrigo, *Tanta autem ſub diuo Auguſto libertas fuit.* nihil hîc de Mæcenate & exculcanda vox malè inculcata) *vt prapotenti tunc M. Agrippæ non defuerint qui ignobilitatem obiicerent. Vipſanius Agrippa fuerat. Vipſanij nomen quaſi argumentum paternæ humilitatis ſuſtulerat, & M. Agrippa dicebatur. Cùm defenderet reum, fuit accuſator qui diceret Agrippam & quod in medium eſt* (iternm reſcribo, *Agrippa M. & quod in medio eſt.* ea enim verba ioci, & gentis nomen medium inter cognomen, prænomenque) *volebat Vipſanium intellegi. Fuit qui diceret.* * *Concurrite Agrippa malum habebis reſpondeis. Ea in arte* (potius *parte*) *vtique mihi videtur admiratione dignus Auguſtus; ſed horum non poſſum non miſereri, qui tanti putant caput potius quàm digitum perdere.* Scribendum. *dictum.* Pag. 3. M. Agrippæ ignobilitas. Correctus Seneca. Iterum. * Mutila iſta. Videtur verſus fuiſſe. *concurrite omnes augures, aruſpices.*

Geminatis conſulatibus extulit [Ideóne geminatis, quia bis conſul? Caue cenſeas. tertiùm enim fuiſſe Dio docet & Faſti. itemq. Velleius: *Agrippa*, inquiens, *quem vſque in tertium conſulatum & mox collegium Tribuniciæ poteſtatis, amicitia Principis euexerat.* Sed ideo id dixit, quia poſtremi duo conſulatus Agrippæ coniuncti continentéſque. Qui ſanè Geminatus conſulatus, quid.

honos erat: & rarò cuiquam eâ ætate tributus, præter principes re, aut destinatione.

De loco mortis Marcelli.

Mox defuncto Marcello.] Qui Baiis obiit, vt clarè testatum reliquit, Elegiâ huic rei propriâ, poëta Vmber. Nec scio cur vir doctus tanto opere pertendat mortuum eum potius in * Stabiano. Quid? Propertius qui vixit id æui, locum nesciuit funestum iuueni tam illustri? Sciuit. sed dedit hoc, inquit, Liuiæ, quæ suspicione laborabat Marcelli interempti. Nec hercle immeritò. Num ergo venenum dari Baiis minus potuit, ac in Stabiano? Scilicet soluta omni crimine illa aulica Medea, si Marcellus obiit Baiis. Ego verò, vir maxime, caussam nullam video huius tuæ tam seriæ adsertionis: placétque cum Propertio & vulgatis Seruij libris mortuum eum in Baiano. Suspicionem quidem de Liuiâ Dio eiusmodi inseruit: αἰτίαν μὲν οὖν ἡ Λιβία τοῦ θανάτου τοῦ Μαρκέλλου εἶχεν, ὅτι τῶν υἱῶν αὐτῆς προετετίμητο. At Tacitus Pliniúsque eâ culpâ non liberant etiam Augustum. Annal. I I. *Sed suberat occulta formido reputantibus, haud prosperum in Druso patre eius fauorem vulgi: auunculum eiusdem Marcellum flagrantibus plebis studiis ereptum, breues & infaustos populi Rom. amores.* Plinius lib. VII. inter Augusti infortunia; *Suspecta Marcelli vota, pudenda Agrippæ ablegatio.* Quasi conceperit aliquid cupiueritque contra Augustum, amore pristini status & libertatis.

* Tamen concilies nō difficulter, quia Stabij haud procul Baiis.

Liuiæ caussam ei mortis fuisse. Siue etiam Augustum.

Imperatoris duplex notio.

Tiberium Neronem & Claudium Drusum imperatoriis nominibus auxit.] Non eo more quo rei Romanæ domini, imperatores dicti: sed quo olim, qui remp. militiæ feliciter gessissent. Vulgatus olim honos: non item sub Impp. qui rei prosperè gestæ lauream & laudem sibi adscribi volebant auspiciisque suis. Turbat in sententiâ huius loci vir doctus, & miror. Tu vide Dionem Cassium lib. LIV. & Velleium, itémque ea quæ scribo ad extremum librum ~~quartum.~~

Vide & Dio. LV.

Caium ac Lucium in familiam Cæsarum induxerat.] Emptos domi à patre per æs & libram. Ita loquebantur, non per assem, vt perperam inoleuit Suetonii capite LXIIII. Quamquam reuera in eâ formulâ Æs non aliud notat quàm Assem. Varro lib. VIII. *Pro assibus nonnumquam æs dicebant antiqui. à quo dicimus assem tenentes, Hoc ab ære aenáque librâ.* Ritum hunc (vt omittam notata aliis) notat explicátque eleganter Clemens Alexandrinus Strom. quinto: Καὶ τῷ

Emtio per æs & librā.

De eâ Clemētis locus.

παρὰ ῥωμαίοις ἐπὶ τῶν διαθηκῶν γινόμενα τάξιν εἴληχε διὰ δικαιοσύνην, ἐκεῖνα ζυγὰ καὶ ἀσσάρια, καρπισμοί τε, καὶ αἱ τῶν ὤτων ἐπιψαύσεις· τὰ μὲν γὰρ ἵνα δικαίως γίνηται, τὰ δὲ εἰς τὸν τῆς τιμῆς μερισμὸν, τὰ δ' ὅπως ὁ παρατυχὼν, ὡς βάρυς πρὸς αὐτῷ ἐπιτεθειμένου, ἴσως ἀχθέσῃ, καὶ τάξιν μάρτυρος λάβῃ. Triplex antiquitatis ritus, interpreti non intellectus. Æs & libra in teſtamentis, Vindiciæ, & Anteſtatio. Nam καρπισμὸς ad vindicias aſſertionémque refero, τὰς τῶν ὤτων ἐπιψαύσεις, aurium tactiones, ad Anteſtationem. Omnia enim hæc ad familiæ mutationem pertinent, quæ per teſtamentum, de quâ Quinctilianus Declamat. CCCVIII. *Non dixerim teſtamentum, cui libripens deeſt & familiæ emptor & cetera iuri neceſſaria.* *Agellius, & Iuriſconſulti. * Lib. xv. cap. XXVII.

Necdum poſitâ puerili prætextâ, principes iuuentutis appellari] Quod ſanè ridiculum, vt principes iuuentutis ſint, qui etiamnum in pueris. Natus autem Gaius anno vrbis DCCXXXIV. Sex. Apuleio, P. Silio Coſſ. At Lucius biennio toto minor, ex Dione LV. in actis eius anni. Princeps iuuentutis (πρόκριτος τῆς νεότητος Zonaras hîc reddidit) ab Auguſto inualuit, ad futurum imperium titulus & omen. Sunt nummi cum inſcriptione: C. L. CAESARES. AVGVSTI. F. COS. DES. PRINC. IVVENT. adpoſitę effigies Caii Luciíque, cum clypeis & haſtis; quæ Tirocinii die equites dederant, honoris Auguſti cauſsâ. Dio: καὶ αἱ πέλται τότε δόρατα, ἃ παρὰ τῶν ἱππέων εἰς τοὺς ἐφήβους ἐσιόντες χρυσᾶ εἰλήφεσαν, εἰς τὸ βουλευτήριον ἀνετέθη. Obſerua Dionem aureas haſtas dicere, quas lapis Ancyranus (magnæ apud me fidei, vt quem viuus conceperit Auguſtus ipſe) argenteas. Verba ſunt, vti ad me miſſa beneficio viri illuſtris Augerii Busbequii: EQVITES. AVTEM. ROMANI. VNIVERSI. PRINCIPEM...... HASTIS. ARGENTEIS. DONATVM. APPELLAVERVNT. quam lacunam ritè expleueris, *Principem iuuent. Caium.*

AEtas Caij & Lucij.

Princeps iuuentutis.

Dionis error, ſiue à lapide diſſenſio.

Deſtinare conſules flagrantiſſimè cupiuerat.] Et verò perfecerat. Romæ marmor, de Caio: QVEM. POPVLVS. COS. CREAVIT. ANNOS. NATVM. XIIII. Ait annos natum quatuordecim: & addicit Dionis ratio, qui conſulem facit deſignatum anno vrbis DCCXLVIII. Tamen Auguſtus in iam dicto lapide, XV. illi annum circumdat, veréne, an velandæ ignominiæ? Verba ſunt: *Honoris mei*

Caius & Lucius quando conſules.

*caussa Senatus populúsque Romanus annum quintum & decimum * agentis Consulis designauit, vt eum magistratum inirent post quinquennium ex eo die quo deducti in forum.*

* *pro Agentes, & Consules, antiqua scriptura.*

Caium remeantem Armeniâ.] In Lyciâ mortuum eum voluit Suetonius cum Velleio. Ille his verbis: *Caium & Lucium in duodeuiginti mensium spatio amisit ambos: Caio in Lyciâ, Lucio Massiliæ defunctis.* Iste his: *Deinde reluctatus inuitúsque reuertens in Italiam, in vrbe Lyciæ, Limyram vocant, morbo obiit.* Etiam Florus: *Massiliæ Lucius morbo soluitur, in Lyciâ Caius ex vulnere.* Fugerit ergo ratio memoriosum illum senem necesse est, qui in Syriâ tradidit defunctum. Dico Senecam patrem in Controuersiis: *Itaque cùm mortuo in Syriâ C. Cæsare codicillo questus esset Augustus, quòd in tam magno & recenti luctu suo cœnasset.* Sed erit fortasse qui culpam eam in exscriptorem conferet, rescribétque, *Lyciâ.* * Addi velim Suetonii locum, Tib. cap. XV: *Caio & Lucio intra triennium defunctis, adoptatur ab Augusto.* nec addi solùm, sed & corrigi. Nam hoc de triennio, nónne nimis laxum? appáret è Velleio: *Caius* inquit, *in vrbe Lyciæ morbo obiit, cùm ante annum fermè L. Cæsar Massiliæ morbo decessisset.* En, dumtaxat interuallum facit paullò plus anni. Et ipse Suetonius *Duodeuiginti* modò *menses*, interponit, verbis quæ suprà. Non ergo ambiges, quin scribend. *intra biennium.*

Dissensus scriptorũ in morte Caij.

Senecæ fortasse error.

De C. & L. morte.

Suetonius correctus.

Nouercæ Liuiæ dolus abstulit.] Nata exitio reipub. hæc mulier, & suæ domus. Sed bene quòd Tacitus nusquam dissimulat fraudem eius & scelus. Plinius cautior, qui suspicionem hanc tangens, cauit sibi obscuritate sermonis: *Incusatæ filiorum mortes, luctúsque non tantùm orbitate tristes.* Nec enim aliò traxeris ea verba, non me quidem interprete.

Plinius explicatus, lib. VII. ca. XLV.

Druso pridem exstincto.] Haud ita pridem, ne fallare. saltem ante biennium, ex lapsu equi, in Germaniâ. Dionem adi initio lib. LV.

Agrippam in insulam Planasiam.] Atqui Siciliam vocat Scholiastes Iuuenalis vetus: *Agrippa*, inquit, *in Siciliâ propter morum feritatẽ ab Augusto relegatus est.* Errat. nam de Planasiâ adfirmat cum nostro etiam Dio, & ait vicinam Corsicæ esse, libro extremo LV. in quâ narratiunculâ quod legitur, καὶ τὴν Ἰουλίαν ὡς μητρυιὰν διέβαλλεν: *& Iuliam vt nouercam aspernabatur*, meo iudicio τὴν Λιουίαν faciendum est. Non enim matrem suam Agrippa sectabatur, (& illa verò iam

Error Scholiastæ.

In Dione diuinatiũcula.

relegata aberat) sed Liuiam, vt probabile est, Augustæ stirpi rumquam æquam.

Nullius tamē flagitij compertum.] Imitatione Liuij, si fortè, qui de T. Manlio: *Filium iuuenem, nullius probri compertum, extorrem vrbe egit.*

Quo pluribus munimentis insisteret.] Verè emendaui. Filii enim heredésque, passim dicuntur subsidia & firmamenta regni. Tacitus v. Historiar. *Non legiones, non classes, proinde firma imperij munimenta quàm numerum liberorum.* Euripides: Filij munimēta regni.

φιῶαι τυραννοις παῖδας ἔρυμα δώμασι.

Sic *Subsidia aulæ*, Suetonio; *Adminicula Augusti*, Senecæ: heredes imperii dicuntur: & verè. Siculus ille momar (exprimit quod verum est à me indignatio) cum suâ coniecturâ, *sed qui pluribus morum vitiis insisteret*, abeat Morboniam.

Ægro & corpore fatigabatur.] Velim traiici, *& ægro corpore.* Pag. 4.

Imminentes dominos variis rumoribus differebant.] Notabis ingenium plebis. Plebs iniqua dominis.

—* *cui mos humili læsisse veneno*
Summa, nec impositos vnquam ceruice volenti
Ferre duces.

* Statius in Theb.

Rhodi specie secessus exsulem egerit.] Ita Principem agere, & Agere se paullò minus quàm priuatum, in Suetonio aliisque lego. Et in nostro lib. III. Histor. *Quanto ferocius paullò ante se egerint, tantò cupidiùs voluptates hausisse.* M. Antonio tamen Mureto, cuius scripta Venus inhabitat pariter cum Musis, leg. videtur, *exsul egerit.*

Duobúsque insuper adolescentibus, qui remp. interim premant, quandoque & distrahant.] Dixi corruptum olim locum mutilúmque. Redeo in viam admonitu amici, qui explicat: Drusus & Germanicus nunc quidem coniuncti prement remp. at olim ortu fors fuit, discidio, eamdem distrahent per bellum ciuile dissipabúntque. Cōsule Muretum li. xi. cap. 1.

Quidam scelus vxoris suspectabant.] Hæc est tertia venenariæ huius palma, & iure lemniscata. Tangit verò suspicionem illam de ficubus, quæ nota ex Dione.

Maximum vxori Martiæ aperuisse, illam Liuiæ.] Habes eleganter historiam totam in Plutarchi περὶ ἀδολεσχίας. quem locum pretium puto vt conuertam pænè verbatim. *Fuluius vero Cæsaris Augusti amicus, cùm iam senem eum sæpiùs querentem audiret de solitudine suæ domus; quódque duobus ne-* Pag. 5. De Maximo historia.

potibus fato functis, Postumo, qui solus reliquus, ex calumniâ nescio quâ exsulante, cogeretur vxoris suæ filium ad successionem imperij vocare, quamquam miserans & consilium captans reuocandi ab exsilio nepotis: cùm, inquam, hæc audiret Fuluius, enuntiauit suæ vxori, illa Liuiæ. Liuia autem acerbè cum Cæsare egit, cur, quoniam iampridem id decreuisset, non accerseret nepotem, sed se odio inuidiæq; successoris obiiceret? Venientem igitur, de more, manè Fuluium, & solitũ illud dicentẽ Aue, Cæsar resalutauit, Vale, inquit, Fului. Atque ille id intellegens, domum se illicò subduxit, & vocatâ vxore: Resciuit, inquit, Cæsar non siluisse me arcana, ideo mori mihi decretum est. Vxor autem: Iure, ait, quoniam tamdiu mecum habitans viuénsque nec noueris nec caueris intemperantiam meæ linguæ. Sed præcedam tamen ego. & accepto gladio, seipsa viro coram interemit.*

* Quod solet morituris dici abiturísq; ὑγίαιν Græcè est, q; interpres vertit, *sanus esto*, non rectè.

Hæc Plutarchus: nec alibi tam liquidè narrata res. Hoc tantùm malè, quod φύλϐιον vbique vocat, qui Fabius est. Fabius ille Maximus, qui consul fuit Anno vrbis DCCXLII. Item quòd Martiam interfectam vult ante maritum. cùm noster clarè vixisse eam dicat, & auditos gemitus eius in funere mariti. Atque hæc homini vera caussa mortis: ne innocuum poëtã oneremus, aut potius ipse se, De Ponto,

Plutarchi duplex error.

Occidis ante preces, caussámque ego Maxime mortis,
Nec fueram tanti, me reor esse tuæ.

Est enim hic Maximus, quem Naso coluit, & ad quem Elegia non vna. Sed & vxor Nasonis, propinqua Maximi seu coniugis eius Martiæ, ex his versibus:

Maximus Nasoniamicissimus.

Ille ego, de vestra cui data nupta domo est.
Hanc probat, & primis dilectam semper ab annis
Est inter comites Martia censa suas.

Eleg. III. li. I.

Est censa pro censuit, satis nouè, imò antiquè. Sic Adfectatus est regnum, pro Adfectauit: *Spectatus est suem*, in Varrone lego: retineóque: *Communicati sunt*, pro Communicauerunt, in Liuio; *Peragratus est regionem*, in Velleio; & plura. Tangit hanc de Fabio tragœdiam etiam Plinius: *Iuxta hæc abdicatio Postumi Agrippæ post adoptionem: desiderium post relegationem. inde suspicio in Fabium, arcanorúmque proditiones.*

Frequẽs antíquis patiẽdi verbum agẽdi significatione.

C. Nauum id Cæsari.] Pridem emendaui firmauíque, *Gnarum id Cæsari.* Gaij Naui nulla persona est in hoc actu. Sic lib. v. *Gnarum id Cæsari. eóque dubitauit de tradenda rep.* Alibi: *Gnarum id duci. incessítque itineri & prælio.* Sed ecce hanc mihi quasi desponsam coniecturam, est qui sine vllo deuortio velit abducere. Ego verò non dimitto. nec enim

ſoli Atridæ vxores ſuas amant, ait ille.

Quem ignarum Centurio ægrè confecit. [A Tribuno interfe-ctum Suetonius voluit: *Hunc*, ait, *Tribunus cuſtos adpoſitus occidit, lectis codicillis quibus vt id faceret iubebatur.* Sed Dio pariter vt noſter, à centurione: ὁ ἑκατόνταρχος ὁ τὴν φρουρὰν αὐτοῦ ἔχων κεκελευσμένον τι ἀπέσφαξεν. Credo verum eſſe vt à Centurione occiſus ſit, at iuſſu Tribuni.

Suetonij à Tacito diſſenſus.

Nuntianti Centurioni, vt mos militiæ, factum eſſe quod imperaſſet.] Sollennia militiæ verba, factum quod imperaſti. Suetonius: *Renuntianti Tribuno factum eſſe quod imperaſſet.* Et in Claudio: *De nece Conſularis viri renuntiante centurione factum eſſe quod imperaſſet.*

In renuntiãdo militiæ mos.

Salluſtius Criſpus.] Eſt ille, cuius vitam mortémque infrà memorat lib. III. Salluſtij hiſtoriarum regis ex ſorore nepos. Nominat eum Seneca, inter intimos Auguſti, lib. I. De clementiâ: *Ignouit abauus tuus victis. Nam ſi non ignouiſſet, quibus imperaſſet? Salluſtium & Cocceios & Duillios & totam cohortem interioris admiſſionis ex aduerſariorum caſtris conſcripſit.* Sed cedò, quis in Seneca Duillius? Falſus. ſcribendúmque, *Deillios*, ſiue *Dellios*. Deillius à Senecâ patre dicitur, in Suaſoriâ: *Belliſſimam tamen rem Deillius dixit, quem Meſſalla Coruinus deſertorem bellorum ciuilium vocat: quia à Dolabella ad Caſſium, à Caſſio deinde tranſiuit ad Antonium, nouiſſimè ab Antonio transfugit ad Cæſarem. Hic eſt Deillius cuius epiſtolæ laſciuæ ad Cleopatram feruntur.* Græcis tamen eſt Dellius. Plutarcho Dioníque. Item Horatio, inſcriptione odes tertiæ libro II. vbi temerè interpretes *Gellium* ſufficiunt. Plutarchus cum hiſtorias quoq; ſcripſiſſe oſtendit: Πολλοὺς, inquit, καὶ τῶν ἄλλων φίλων οἱ Κλεοπάτρας κόλακες, ἐξέβαλον, τὰς παροινίας καὶ βωμολοχίας οὐχ ὑπομένοντας, ὧν καὶ Μάρκος ἦν Σίλανος, καὶ Δίλλιος ὁ ἱστορικός. Eadem Dio, quinquageſimo libro. Ad Salluſtium autem iſtum facit, quod Plinius lib. XXXIIII. *Metallum quoddam Salluſtianum appellatum*, ſcribit, *ab amico diui Auguſti.*

Salluſtius amicus Auguſti.

Dellius inter amicos Auguſti. Correctus Seneca.

SiueDellius.

Is ad Tribunum miſerat codicillos.] Ita enim receptum, quo magis cautum militibus eſſet, cædem mandari per libellum. ſcilicet ne Imperator auctoritatem poſſet defugere. Pulchrè Herodianus lib. III. de Saturnino & Plautiano: ὁ δὲ Σατουρνῖνος γραμματεῖον ᾔτησε τοῦ φόνου φέρον τὰς ἐντολάς. ἔθος γὰρ τοῦτο τυραννικὸν, εἴ τινα ἐκπέμποιεν ἐπὶ φόνον ἀκρίτων, ἐντέλλεσθαι τοῦτο διὰ γραμμάτων, ἵνα μὴ γιγνόμενον ᾖ ἀκατασήμαντον.

Pag. 6.

Mos mandandæ cędis per libellũ.

* Herodiano lib. VII. de Quæstoremisso ad eadem Vitaliani.

Ad quem vsum Duplices adhibitos, * alibi lectum.

Rationé cõstare, quid

Eam esse conditionem imperandi, vt non aliter ratio constet, quàm si vni reddatur.] Scitum dictum, nec quidquam mutemus. A mensulariis ductum est, quibus constant rationes cùm pares sunt. Plin. lib I. epist. *Mirum est quàm singulis diebus in vrbe ratio aut constet aut constare videatur, cunctisque non constet.* idem Panegyrico: *Augeo principis munus, cùm ostendo liberalitati eius inesse rationem. Ambitio enim, & iactantia, & effusio, & quiduis potius quàm liberalitas est, cui ratio non constat.* Vsi & auctores prisci iuris l. I. De obseq. parent l pænult. De re militari. Adde Valentis dictum apud Spartianum: *Non sibi apud deos inferos constare rationem, quod quamuis hostem suum, Pisonem tamen iussisset occidi, virum cuius similem Rom. resp. non haberet.*

Lacrimas, gaudium; questus, adulationes miscebant.] Acutè Muretus *lacrimas gaudio, questus adulatione miscebant.* Placet rei hominísque caussa.

Turranius præf. annonæ.

C. Turranius præfectus annonæ.] Et quidem primus in eo munere, ab Augusto. Nam Augustus acceptam à populo Præfecturam, nisi fallor, tenuit dum vixit: aut certè paullò ante mortem substituit sibi Turranium istum. Adsero id ex Cornelii nostri verbis Annalium XI. *Tum potissimum amicorum vocat, primumque rei frumentariæ præfectum Turranium.* Nec enim est, vt aliter accipias, nisi placeat distinctione sententiam vertere: *potissimum amicorum vocat primúmque, rei frumentariæ præf.* vt illud *primum* gradum in amicitiâ principis notet, non officii tempus. Turranii etiam mentio Senecæ, ad Paulinum cap. extremo: nescio an huius, quia procurationem illi tribuit, non præfecturam. Nominat & Ouidius in poëtarum albo:

Verba Taciti ambiguæ mentis.

Musáque Turranî tragicis subnixa cothurnis.

Præf. vrbis cur non iurauit in Tiberij verba.

& in doctorum, Plinii index. Sed quæras. cùm præf. prætorio & Annonæ in verba Tiberii iurarint, cur omissus præfectus vrbis? cuius auctoritas non minor, (maior imò illo Annonario) & cui proprius in vrbe miles. Credo equidem omissum, quia nemo fuit. Taurus Statilius defunctus erat, cui Piso suffectus post aliquot annos à Tiberio, vti doceo clarè lib. VI.

Neque abscedere à corpore.] Non reip. corpore, ne inducat te Maurus, sed Augusti Datum enim honori defuncti Augusti à Tiberio, quod ab eo olim Druso li. III. *Ipsum quippe*

Augustum asperrimo hiemis Ticinum vsque progressum, neq. abscedentem à corpore vrbem simul intrauisse. Sed cur id è publicis muneribus? Visum ita Tiberio loqui, ad honorem Augusti. quasi magistratuum præcipuè esset, & eorum qui reip. primi, curare funus semonis illius & viri supra viros.

Excubiæ, arma, cetera aulæ.] Lictores, fasces laureati, & si quid prætereà tunc receptum principi distinguendo. Neque enim adhuc illa Principatus insignia, Ignis, Diadema, Purpura: quæ reperta sequenti æuo, & ad exemplum regum. Ignis originem nescio: nisi quòd antiquum video, & à temporibus Antoninorum. Herodianus sanè in Commodo statim meminit, vt rei vulgatæ, vbi de Lucilla sorore eius: οὐδὲν ἧττον μέντοι καὶ ὁ Κόμμοδος ἐφύλαττε τιμὰς τῇ ἀδελφῇ. καὶ γὰρ ἐπὶ τοῦ βασιλείου θρόνου καθῆστο ἐν τοῖς θεάτροις, καὶ τὸ πῦρ προεπόμπευεν αὐτῆς. id est: *Nihilo secius. Commodus honores sorori suæ seruauit. nam & in theatris sellâ imperatoriâ sedebat, & ignis eam præcedebat.* Item de Marcia Commodi concubina: ἣ οὐδὲν, inquit, ἀπεῖχε γαμετῆς γυναικὸς, ἀλλὰ πάντα ὑπῆρχεν, ὅσα Σεβαστῇ, πλὴν τοῦ πυρός. id est: *quæ nihilo differebat à legitima vxore, sed omnia vt Augustæ aderant, præter ignem.* Et de Pertinace: κατῆλθεν ἐπὶ τὸ συνέδριον τῆς βουλῆς, οὔτε τὸ πῦρ ἐάσας ἑαυτοῦ προπομπεῦσαι, οὔτέ τι ἄλλο τῶν βασιλικῶν συμβόλων εἰς ὕψος ἀρθῆναι. *Venit, ait, in Senatum, neq. ignem sibi passus præferri, neq. aliud vllum principatus insigne attolli.* Nec ambigimus de more. Illud tamen mirum, bis mirum, non alium è Græcis Latinisque exprimere tam insignitam rem, præter Herodianum. Non Dionem, non Capitolinum; Spartianum, Lampridium, qui eadem scripserunt illi. Nec enim, quod sciam, meminerũt verbo. Quis tamen iste ignis? non è carbonibus aut ligno; nec qualis ille apud Horatium prunæ batillus: lampas tantùm fuit. Rem adhuc ignotam doceo, firmóque ex M. Antonino in libris suæ vitæ: ὅτι δυνατόν ἐστι, inquit, ἐν αὐλῇ βιοῦντα μήτε δορυφορήσεως χρῄζειν, μήτε ἐσθήτων σημειωτῶν, μήτε λαμπάδων καὶ ἀνδρειάντων τοιῶνδέ τινων, ἢ τοῦ ὁμοίου κόμπου. Describit recensétque insignia omnia principatus, *& posse, ait, eum qui in aulâ viuat, carere stipatoribus, carere veste insigni purpuráque. item lampadibus, & certis statuis, similique luxu.* Vt ergo in deorum cultu adhibitę lucernæ facésque, vt docui in * Electis, sic Imperatorum. Opinor autem Romam traductum morem è Persis. Illorum enim Regi prælatus

Insignia olim principatus.

Prælatio ignis.

Silentium de eo more apud priscos.

Qualis ille ignis.

Cap. 11.

Lib. 1.

c

ignis. Xenophon lib. VIII. παιδείας. καὶ πῦρ ὄπισθεν τοῦ ἅρματος ἐπ' ἐσχάρας μεγάλης ἄνδρες εἵποντο φέροντες. & post ignem illum secutus Cyrus. Imò & Asiaticis, si rectè capio Ammianum lib. XXIII. *Feruntque etiam, (si iustum est credi) ignē cælitus lapsum apud se sempiternis foculis custodiri. cuius portionem exiguam faustam præisse quondam Asiaticis regibus dicūt.*

Diademate quis primus vsus.

Diadema autem primus Romanorum Principum vsurpauit Aurelianus: vti in vitâ eius Victor. Etsi alibi malè id refert ad Caligulam: Purpuram quis primus sumpserit, adhuc quæro.

Pag. 7.

Pacta & testamenta olim in templis.

Cuius testamentum inlatum per virgines Vestæ.] More scilicet Romano, qui pactiones, fœdera, testamenta, pecunias etiam deponebant in templis: & sæpissimè in isto Vestæ, quod religione primum. Dio XLVIII. de pace inter Triumuiros & Sextum initâ: ταῦτά τε οὖν συνθέμενοι, καὶ συγγραψάμενοι, τά τε γραμματεῖα ταῖς ἱερείαις ταῖς ἀειπαρθένοις παρακατέθεντο, καὶ μετὰ τοῦτο δεξιάς τε σφίσιν ἔδοσαν, καὶ ἐφίλησαν ἀλλήλους. Eâdem in re Appianus: καὶ ταῦτα συνεγράψαντο, ἐσημήναντο καὶ ταῖς ἱεραῖς παρθένοις φυλάσσειν ἔπεμψαν ἐς ῥώμην. Sed & Iulianum testamentum virgini Maximæ traditum, Suetonius ait: M. Antonij, depositum apud Vestales, Plutarchus. Et generatim de templis, * Vlpianus: *Si custodiam testamenti æditumus suscepit*, Dixi & pecunias in templis deponi solere. quod verum adeò, vt quidam omnes fortunas in iis haberent, quasi custodiâ certâ. Herodianus lib. I. de templo Pacis, quod exustum sub Commodo: πλουσιώτατον δὲ ἦν πάντων ἱερῶν, δι' ἀσφάλειαν. ἕκαστος δὲ ἃ εἶχεν, ἐκεῖσε ἐθησαύριζε. ἀλλὰ τὸ πῦρ ἐκ τῆς νυκτὸς πολλοὺς ἐκ πλουσίων πένητας ἐποίησεν. Nec mirum quia milite hæc templa custodiebantur. Tertullianus de Corona, vbi non vult Christianum militem scribi: *Et excubabit pro templis, quibus renunciauit? & cœnabit illic, vbi Apostolo non placet? & quos interdiu exorcismis fugauit, noctibus defensabit, incumbens & requiescens super luncho quo perfossum est latus Christi?* Et in Apologetico: *Ædes suas dij tuerentur & imagines: quæ, vt opinor, Cæsarum milites excubijs salua præstant.* Ideò Iuuenalis Castora vigilem dixit: — *Et ad vigilem ponendi Castora nummi.*

* L. III. De tabulis exhib.

Pecuniæ in templis.

Excubiæ militares circa templa.

Liuia in nomen Iuliæ & Augustæ.

Liuia in familiam Iuliam, noménque Augustæ adsumebatur.] Ideò in Nummis & lapidibus exhinc ferè Iulia scripta aut sculpta, non Liuia. Sed nomen Augustæ an recepit? Negat

ecce

ecce Suetonius Claudio, cap. XI. *Auiæ Liuiæ diuinos honores, & Circensi pompâ currum elephantorum Augustæo similem decernendum curauit. Patri Circenses annuos natali die, matri carpentum quod per circum duceretur, & cognomen Augustæ, ab auiâ recusatum.* Dicit ab Auiâ id recusatum: quæ non alia quàm Liuia est. Mirum. Liuiam enim Augustam faciunt scribúntque alii omnes. & hercle si ambitionem feminæ noui, non recusauit. Tacitus lib. IIII. *Decretum quotiens Augusta theatrum introisset.* Alibi *Augustæ valetudo atrox.* Et, *Iulia Augusta mortem obijt.* Plinius: *Liuia Drusilla, quæ postea Augustæ matrimonij nomen accepit.* Idem lapides sexcenti testantur & nummi. Quid ergo Suetonio visum dissentire? Non ipsi quidem, sed librario qui peruertit. Liquet enim nobis corruptum locum, scribendúmque *ab viuâ recusatum*: vel, *ab eâ viuâ.* Ad matrem Antoniam hæc referuntur, non ad Auiam: vti docet vel ἀκολουθία sermonis. Quæ viua donata Augustæ nomine à Caligula (ταύτην τε τὴν Αὐγοῦσταν εὐθὺς καὶ ἱέρειαν τοῦ Αὐγούστου ἀποδείξας, ait Dio) id spreuit: & mortua nunc per Claudium recepit. Itaque in lapidibus Claudiaui æui: ANTONIAE AVG. DRVSI. sculptum hodiéque. Hoc verum. at interpretes in Suetoniano loco quàm natant! qui licet ad portum se recipiant, me duce.

Quod tamẽ Suetonius negat.

Ille verè correctus. Et explicatus.

Legata non vltra ciuilem modum.] Id est, nihil præcipuum nouúmque in legatis, nihil regium, aut præter ciuium modum moremque. Nam de Falcidiæ modo accipere, (ignoscent viri magni) prauum acumen est.

Populo & plebi CCCCXXXV.] Video placere viro docto, emendari è Suetonio: *populo & plebi* CCCC. *tribubus* XXXV. vt intelligamus, ait, præter quadringenties legatum populo, etiam in singulas tribus centena millia relicta esse. Hæreo: & è vulgatis Taciti verbis eruo eundem illum sensum. Coniunctim scilicet extulit noster, quæ magis distinctè Tranquillus. Ea tamen eius mens, vt populo legatum sit quadringenties, tribubus siue plebi XXXV. Ni esset; non iúnxisset duas eas voces, *populo & plebi.* Sed populus ergo alius à tribubus? Alius hac quidem in parte. Populo legauit quadringenties viritim distribuendum, & καθ' ἕνα: tribubus triciesquinquies. id est, corpori tribuum vniuerso. veluti si collegio legẽ, & collegis singulis seorsũ. Discrimẽ hoc summámque exactam neglexit Dio, qui satis habet dicere legatum populo CCCC. neglexi vereor & ego, dum

Mureto lib. XI. Variar.

De legatis Augusti.

in Electis motus hæsitatione aliorum tentaui corrigere in Suetonij verbis, *tribulibus* XXXV. Pœnitet.

Retractatio probabilis aliâs notæ.

Legionarijs cohortibus ciuium Romanorum] Benè additum, ne accipiamus etiã cohortes sociales. Ideò & Dio vertit, τῷ τε λοιπῷ τῷ πολιτικῷ πλήθει πέντε καὶ ἑβδομήκοντα δραχμάς. Itaque ille idem legiones πολιτικὰ στρατόπεδα non semel appellat: quia scriptæ ex ciuibus tantùm. Fuit tamen cùm in Dione placeret, τῷ ὁπλιτικῷ πλήθει. malè. Suetonius, *Legionarijs trecenos nummos: quam summam repræsentari iussit. nam & confiscatam semper, repositamque habuerat.* Vbi confiscatam, in fiscis adseruatam: vti Tertullianus eleganti metaphorâ, de Fugâ, *Felices itaque pauperes, qui animam totam in confiscato habent.*

Cohortes ciuium.

Confiscandi verbũ propriè.

Renouandum per annos sacramentum in nomen Tiberij.] De eo ritu dico ad lib. XVI.

Corpus humeris Senatorum ferendum.] Qui honor, nisi fallor, Sullæ habitus primo Romanorum. Appianum lege I. Ciuil.

Remisit Cæsar, adroganti moderatione.] Quid? non ergo elatum corpus humeris Senatorum? Est verò. Suetonius: *Senatorum humeris delatus in campum crematusque.* Idem Dio. At Remittendi verbum eò valet, vt non sit factum. Lib. IIII. *Remissa Ædilibus talis cura.* Lib. XI. *Hortantibus debinc inediam & leuem exitum. remittere beneficium Asiaticus ait.* Scribo ergo, *permisit Cæsar.* Sed eam ipsam permissionem arrogantem esse vult Tacitus quia per speciem modestiæ, & quasi pugnare cum Senatu nollet, habuit amplissimum ordinem inter vespillones. Simile illud libri VI. de Asinio Gallo: *consultusque Cæsar an sepeliri sineret, non erubuit permittere.*

Remittere & permittere contraria.

* De correctione nunc ambigo. quia docuit me vir ille qui omnes, (Cuiacium dico, quem nemo satis vnquam miratus est qui cepit) eamdem vim inesse verbo Remittendi. Exempla apud ipsum in postremis Obseruationibus. Et sanè in Irenæo etiam legi: *Remittite mortuos sepelire mortuos suos.*

Remitto pro permitto.

Pag. 8. *Quòd idem dies accepti quondam imperij princeps, & vitæ supremus.*] Erit fortasse qui hîc adhæreat, cui adiutorium ego. Triplex enim ratio numerandi imperij Augustæi. Alij, plurimíque, ab Actiacâ pugnâ numerant, cùm victo Antonio potens fuit imperij solus. Ea pugna pugnata IV.

Varius dies primi imperij Augusti. Primaratio.

Nonas Septembres Quidam à sexto eius consulatu, cùm Secunda. imperium illi à Senatu firmatum, datúmque cognomen Augusti, quasi is legitimi principatus primus dies. Id fuit, VII. eidus Ianuar. Atque ea ratio numerandi prouincijs ferè familiaris. ita in lapide, qui Narbone: VII. QVOQVE. IDVS. IANVARIAS. QVA. DIE. PRIMVM. IMPERIVM. ORBIS. TERRARVM. AVSPICATVS. EST. THVRE. VINO. SVPPLICENT. Orosius paulùm à lapide dissentiens, VIII. nominat idus. Orosij & Censorini error. *Cæsar*, inquit, *victor ab Oriente rediens, octauum idus Ianuar. vrbem triplici triumpho ingressus est. Hoc die primùm Augustus consalutatus est. atque ex eâ die summa rerum ac potestatum penes vnum esse cœpit & mansit, quod Græci μοναρχίαν vocant.* Longiùs recedit Censorinus, qui reijcit in XVI. Kal. Febr. *Ante diem*, inquit, *XVI. Kal. Febr. C. Iulius Cæsar diui filius Imp. Augustus sententiâ Munatij Planci dictus est.* Ouidius idus dumtaxat nominat:

Idibus in magni custos Iouis æde sacerdos
Semimaris flammis viscera libat ouis.
*Redditáque est omnis populo * prouincia nostro:*
Et tuus Augusto nomine dictus auus.

* Prouinciarum enim diuisio facta eodem illo die.

Sed lapidem ego credo verum dicere. Tertij denique numerabant à primo eius consulatu: scilicet quia is gradus & aditus ad reliquos honores. Is fuit XIIII. Kal. Septembres. Tertia ratio Eam rationem secutus est quicumque ille scriptor de caussis corruptæ eloquentiæ, qui imperitasse Augustum ait annis LVI, fallente numero, nisi ad hanc rationem. Quam ipsam secuti curiosi isti, qui initium imperij & finem Augusti vitæ in eundem diem, miraculi causâ, conferebant. Satis dixi: tu abi liber & expeditus.

Numerus etiam consulatuum celebrabatur, quo Valerium Coruinum, & C. Marium simul æquauerat.] Nam Valerius sextùm, Marius septimùm consul. At Consulatus Augusti.

Ter Latio deciesque tulit labentibus annis
Augustus fasces. —— ——

vt ait Statius in Siluis.

Antonium Tarentino Brundisinóque fœdere.] Ὑστερολογία est. Pag. 9. Nam Brundisinum fœdus aliquot annis prius Tarentino. Vtrumque autem à loco, vbi ictum. Brundisinum, quod Brũdisinum fœdus. Cæsar cum Antonio coiit, Perusiâ captâ: cùm morte opportunâ Fuluiæ, sublatum esset non dubium bellum, anno

vrbis DCCXIV Octauia tunc Antonio data, & prouinciæ Orientis. At Tarentinum triennio posterius est: cùm iterum simultate exortâ, ὁ μὲν Ἀντώνιος (verba Appiani sunt Ciuilium quinto) ἐξ Ἀθηνῶν ἐς Τάραντα διέπλει ναυσὶ τριακοσίαις. sed prudentiâ Octauiæ, adnitente item Agrippâ & Mæcenate, iterum compositæ res. Antonius Cæsari centum naues ad bellum Siculum, ipse illi duas legiones ad bellum Parthicum attribuit. Adi, si libido est, Plutarchum Antonio, Dionem XLIX.

Taretinum.

Nuptijs sororis illectum.] Octauiæ ex Ancharia. de quo instabili coniugio mirè fœdatus Senecæ patris locus Suasoria prima: *Cùm Antonius vellet se Liberum patrem dici, & hoc nomen statuis subscribi: occurrerunt venienti ei Athenienses cum coniugibus & liberis, & Dionysium salutauerunt. Bene illis cesserat, si nasus Atticus ibi substitisset. dixerunt despondere ipsos* (malim, *ipsi*) *in matrimonium Mineruam Musam suam, & rogauerunt vt duceret. & Antonius ait ducturum, sed dotis nomine imperare se illis mille talenta. Tum ex Græculis quidam ait.......... Huic quidem impune fuit, sed Atheniensium sponsalia mille talentis æstimata sunt. quæ cùm exigerentur, multi contumeliosi libelli propositi sunt, sicut ille qui subscriptus est statuæ eius, cùm eodẽ tẽpore Octauiam vxorem haberet & Cleopatram: Hoc tu euita restitutas, tibi habe.* Primum offendimus in Minerua Musa. quoniam neque Dio nominat in hac historia, Ἀθηνᾶν dixisse contentus: nec cognomen nostrarum dearum scio aliâs adhæsisse Mineruæ. Itaque inductâ ea voce scribo *Mineruam suam.* nata fuit ex confusâ repetitione litteræ vocísque sequentis. In summâ discrepat idem Dio, qui ἑκατὸν μυριάδας imperatas pro dote ait, id est Romano ritu H-S. quadragies. Mille autem talenta Senecæ, paullò minus faciunt ducenties quadragies: sexto tanto immaniore summâ. Tamen non muto. Græculi iocum, cui spatium vacuum, * doleo abesse. at Latinum commodè restituo, *Octauia res tuas tibi habe.* Quicumque ille, comiter iocatus est ex deuortij Romani formâ. Cum enim Cleopatram amaret haberétque Antonius: ecce subscripsit iste quasi nomine Antonii Octauiam repudiantis, *Octauia res tibi habe.* Quæ sollemnia in libello repudij verba fuisse, iam notum. Apuleius: *Tu quidem ob istud* (ita emendo) *tam dirum facinus confestim thoro meo diuerte, tibique res tuas habeto.*

Antonii cũ Octauiâ nuptiæ.

Pater Seneca semel atq. iterum correctus.

Dionis à Seneca dissensio.

* Monuit me per literas And. Schottus ex Ant. Couarruuiæ libro suppleri posse: χύσει, ὁ ζεὺς τὴν μυηρά σου Σεμίλην ἄπιστον ἔχει.

*In Senecæ loco de Mineruâ Musâ, mente nunc & ma-

nu amplector ſententiam Iani mei Grotij, amœniſſimi & acutiſſimi viri, reponentis *Mineruam Muſi am.* Inter nobiles Athenis ſtatuas fuit Minerua hoc cognomento; ſic dicta, *quoniam dracones in Gorgone eius ad ictus citharæ tinnitu reſonant.* Plinius lib. XXXIV. cap. VIII. Minerua Muſica.

Lollianus.] Non impleo paginas iſtis, quæ alibi expoſita & prompta. In hac Lolliana clade Iulium Obſequentem emendo de prodigijs: *Inſidiis Romanorum Germani circumuenti, ſub M. Lollio Legato, grauiter vexati.* nam contra ſcribo *inſidiis Germanorum Romani circumuenti.* Vide præterea Suetonium in Aug. Dionem LIIII. Euſebium Chronicis, olympiad. CXC.

Varianáſque clades.] Clades ea nota, ſed Senecæ de illâ locus non ſine labe, etiam in emendatis nuper libris. Epi. XLVII. *Marianâ clade quam multos ſplẽdidiſſimè natos, Senatorium per militiam auſpicantes gradum, fortuna depreſſit! alium ex illis paſtorem, alium cuſtodem caſulæ fecit.* Cladéne Mariana? vbi iſta, aut quando? Nam C. ille Marius victor vbique, ſi memini, & fecit ſeruos, non dedit. Quod de eâ accipias, quam Germanis intulit: nugæ. An Germani Senatorium per militiam auſpicantur gradum? Certiſſimè reſcribendum: *Varianâ.* Hanc enim noſtram intellegit: & opportuno recentíque exemplo admonet, poſſe è ſummâ fortunâ labi ad imam. Super Senecæ loco quæſitum. Is emendatus.

Interfectos Romæ Varrones.] Fuit Licinius Varro Murena. de cuius inſidijs, præter alios, Strabo libro XIV. ὕστ' ἐμπεσὼν εἰς τὴν Μουρήνα φιλίαν, ἐκείνῳ συνεάλω φεύγων, φωραθείσης τῆς κατὰ Καίσαρος τοῦ Σεβαστοῦ ἐπιβουλῆς. Licinius Varro.

Egnatios.] M. Egnatius Rufus Aedilis. de quo Dio LIII. Sueton. cap. XIX. *Mox M. Egnatij, exin Plautij Rufi.* ita ibi ſcrib. non *Gennitij.* Vide Senecam de Clementiâ I. c. IX. Egnatius Rufus.

Interfectos Iulos.] Dicere videtur iuſſu Auguſti occiſum Iulum: idque & Dio prodidit, lib. LV. At Velleius ſuâ manu cecidiſſe eum dat intellegi: *Iulus Antonius*, inquit, *ſingulare exemplum clementiæ Cæſaris, violator eius domus, ipſe ſceleris à ſe commiſſi vltor fuit.* Quid tum? nihil hæc pugnant: præceſſit ſcilicet iuſſus Auguſti: quẽ ille exſecutus ſuâ manu. Iulum autem Antonium intellegit. Triumuiri filium, ad quem Horatij Oda. Cognomen ei Africanus: quod malè adhæſit Fabio, cum quo conſul fuit, apud Sueton. in Claudio cap. II. Paullo enim Fabio cognomen Maximi Velleius Tacito conciliatus. Iulus Antonius.

fuit. & ſunt duæ ex ordine Horatianæ odæ, libri quarti prima & ſecunda, ad hos non dubie conſules, perque eam occaſionem coniunctim ſcriptæ. De eo Iulo, Seneca in De breuitate vitæ: *Filia & tot nobiles iuuenes, adulterio velut ſacramento adacti, infractam ætatem territabant. poſtquã* (melius, *póſtque*) *iterum timenda cum Antonio mulier.* Apparet enim hunc Iulum arcanum aliquod ſcelus (cui proximus ab adulterio gradus eſt) cum Iuliâ in Auguſtum concepiſſe: vti olim cum Cleopatrâ eius pater.

Explicatus Seneca.

Qui Tedij & Vedij Pollionis luxus.] Non extrico quis hic Tedius. Vtrúmne Atedius ſcribendum? vt ſit ille qui* Ciceroni dictus inter Cæſaris amicos. An Sex. Tedium Afrum capimus, qui conſul deſignatus ſe præcipitauit, apud Suetonium? Leuiter placet. magis eſt, vt geminata ab hæſitante librario vox ſit. ſcribamúſque: *Qui Vedij Pollionis luxus.* In Senecâ ſanè ſimile mendum ſuccreuerat, tertio de Irâ, cap. XL. *Diuus Auguſtus cùm cœnaret apud Vedium Pollionem.* ita reſtituit Pincianus, cùm anteà, *Atedium*, legeretur. Pincianus, ſelectus mihi cenſor, & verbis modicus, re iudicióque ingẽs. Mentio huius Vedij luxuriæque eius apud multos. Dionem IIII. Plinium lib. IX. Tertullianum de Pallio: facti etiam eius, quod ſæuum & ſcæuum. Piſcinam habebat refertam murænis. quem piſcem ille non ad delicias parauerat, ſed ad pœnas. Humanâ enim carne eas alebat. Serui, domeſticique ſi quid deliquerant, dabantur ad hos piſces. Fors fuit vt cœnaret apud eum Auguſtus. puer qui ad cyathos erat, dum porrigit potum, cryſtallinum fregit pretii grandioris. & ſimul fracta eius vita. Iubetur ab immiti domino murænis obiici in piſcinam. Puer accidit ad Cæſaris pedes. non vitã ſed aliam mortem petit, neu piſcibus eſca ſit in terrâ. Obſtupuit inauditam ſæuitiam Cæſar. dimitti puerum iubet, ſimul adferri ad ſe quidquid in domo cryſtallinorum: allata frangi comminuiq. & abiici in piſcinam: addit Seneca, *Fuit Cæſari ſic caſtigandus amicus, bene vſus eſt viribus ſuis.* Hic eſt ille Pollio qui teſtamento Cæſari Pauſylypum legauit: & è cuius dirutâ domo facta Romæ porticus quæ Liuiæ dicta.

* Epiſtolis ad Atticum.

Vedius Pollio.

Pinciani laus.

Hiſtoria celebris de Pollione.

Porticus Liuiæ quâ cauſâ facta.

Cùm ſe templis & effigie numinum, per flamines & ſacerdotes coli vellet.] Magna & inſana ambitio. quam exemplo Herculis & Liberi patris, excuſare tamen videtur libro IV.

noster. Sed Augustus adhuc viuus & hominem fungens, in prouinciis esse colique voluit pro deo. in prouinciis, non in Italiâ aut Romæ. Suetonius: *Templa quamuis sciret etiam proconsulibus decerni solere: nullâ tamen in prouinciâ recepit, nisi communi suo Romæque nomine. Nam in vrbe quidem pertinacissimè abstinuit hoc honore.* De vrbe ait; Dio etiam de Italiâ lib. LIII. Quod Tacitus scribit *effigie numinum*: valet in eam mentem, vt signa adposita Augusti statuis sint, quę solent deorum. puta, radius, hasta, fulmen. Lucanus,

Auguſt⁹ pro deo.

Fulminibus manes radiisque ornabit & astris.

Itaque Nummi etiam hodie, in quibus Augusti caput radiatum.

Imagines Augusti, ad formam deorum.

At de Flaminibus & sacerdotibus Augusti, plena omnia monumenta: & putidum sit referre. Nec viri solùm ad sacerdotium adscripti magni huius diui; sed, quod rideamus, feminæ. Adeò proiecti in adulationem tunc mores. Marmor:

Feminæ sacerdotes Aug.

P. POSTVMIAE. P. F. PAVLLAE
SACERD. D. IVLI. AVGVST.

Item in Hispaniis, LVCR. L. F. CAMPANA. FLAM. PERP. DOMVS. AVG. idest, *Lucretia L. filia, Flaminica perpetua.* Exemplum huius rei à Liuiâ, quæ miro exẽplo, * sacerdos sui viri: & quidem ex decreto Senatus. Dio LVI. extremo: τότε δὲ ἀθανατίσαντες αὐτὸν, καὶ θιασώτας οἱ καὶ ἱερὰ, καὶ ἱέρειαν τὴν Λιυίαν ἀπέδειξαν. id est: *Tunc verò consecrantes Augustum, sodales ei & sacra instituerunt, & sacerdotem Liuiam.* Quod noto eo libentiùs, vt lux inde adfulgeat tenebricoso Ouidij loco, IV. De Ponto:

Liuia, prima Aug. sacerdos

* Adde Velleij locũ huic rei, quẽ correxi infrà lib. XIII. sub initium.

Ouidio noua lux.

Nec pietas ignota mea est, videt hospita tellus
In nostrâ sacrum Cæsaris esse domo.
Stant pariter natúsque pius, coniúxque sacerdos,
Numina iam facto non leuiora deo.

Natus pius, Tiberius est: *coniux sacerdos*, Liuia. Puto ad hæc sacerdotia, quæ cum ambitu & sumptu adfectabant in prouinciis passim, pertinere Arriani locum elegantem, De sermonib. Epicteti. lib. I. cap. XIX. σήμερον τις ὑπὲρ ἱερωσύνης ἐλάλει μοι τοῦ Αὐγούστου. λέγω αὐτῷ, ἄνθρωπε ἄφες τὸ πρᾶγμα. δαπανήσεις πολλὰ εἰς οὐδέν. ἀλλ' οἱ τὰς φωνάς, φησι, γράφοντες, * γράψουσι τὸ ἐμὸν ὄνομα. μήτι οὖν σὺ τοῖς ἀναγινώσκουσι λέγεις παρὼν, ἐμὲ γεγράφασι; εἰ δὲ καὶ νῦν δυνάσαι παρεῖναι πᾶσιν, ἐὰν ἀποθάνῃς, τί ποιήσεις; μενεῖ μου τὸ ὄνομα. γράψον αὐτὸ εἰς λίθον, καὶ μενεῖ. ἄγε, ἔξω δὲ Νικοπόλεως τίς σου

Arriani egregia irrisio harum ineptiarum.

* Intellegit sanè id quod Augustinus expressit.

ebria Acad. Si edentem i[e] munera & spectacula plausus prosperrimus accepisset: si municipales tabulo tenō solum ciuium sed etiam vicinorum patronūm ete fingarent. Coronati sacerdotes in sacris.

μνῆμα, ἀλλὰ χρυσοῦν στέφανον φορήσω, εἰ ἅπαξ ἐπιθυμεῖς στεφάνης, ῥόδινον λαβὼν περίθου, ὄψει γὰρ κομψότερον. Lepidus & ad Philosophū, dialogismus: *Hodie*, inquit, *locutus mecum quidam super sacerdotio Augusti. Dico ei, Mi homo mitte rem, sumptum multum facies frustrà. At scribæ publici, inquit,* (corrupta hac parte Græca) *nomen meum adnotabunt. Num tu igitur legentibus omnibus coràm dices, Me inscripserunt? & vt nunc possis adesse omnibus legentibus, mortuus quid facies? Manebit meum nomen. inscribe ipsum lapidi, & manebit. Age, extra Nicopolim autem quæ memoria tui? At coronam auream gestabo.* (qua scilicet ornati sacerdotes, dum faciunt, ex Liuio, Plutarcho, aliis) *Si prorsum appetis coronam, roseam indutus circumi. aspectu enim id iucundius.*

Pag. 10.

Templum & cælestes religiones decernuntur.] Templum in Palatio ipso, ex decreto Senatus. Dio: καὶ αὐτῷ (Αὐγούστῳ) ἔν τε τῇ Ῥώμῃ ἡρῷον ψηφισθὲν μὲν ὑπὸ τῆς γερουσίας, οἰκοδομηθὲν δὲ ὑπό τε τῆς Λιουίας καὶ ὑπὸ τοῦ Τιβερίου ἐποιήθη, καὶ ἄλλοθι πολλαχόθι. Liuiæ tamen soli id opus attribuit (præter Dionis & Suetonij mentem cap. XLVII.) Plinius lib. XII. *Radicem eius magni ponderis vidimus in Palatij templo, quod fecerat diuo Augusto coniux Augusta, aureæ pateræ impositam.* Huc respicientem credo Senecam scribere, Consolatione ad Polybiū: *Fortuna ibit violentior per omnia, sicut esse solita, eas quoque domos ausa iniuriæ causâ intrare, in quas non nisi per templa aditur, & atram laureatis foribus inducere vestem.* Puto enim id templum in Palatij vestibulo fuisse. etsi referre fortean possis ad templum Apollinis Palatini. Ceterùm ἀποθέωσιν hanc Augusti, quam Tacitus commemorat, carmine singularis libri complexus videtur Ouidius, vt ipse quidem indicat, De Ponto:

Templum Palatinum Aug. Quis extruxerit. De Senecæ loco.

Ouidius carmé emisit de nouo deo

Quæ de tamen potui de cælite, Brute, recenti
Vestra procul positus carmen in ora dedi.

& alibi.

Effigiés Aug. in curiâ.

Ad effigiem Augusti.] Quæ in ipsâ curiâ. Apparet etiam ex illis quæ de Hortensio infrà: *Modò Hortensii inter oratores suam imaginem, modò Augusti intuens.*

Cùm proferri libellum recitarique iussit.] Libellum eumpse, quem Suetonius Rationarium imperij non incommodè adpellat. scilicet quia rationes eo publicæ continebantur. Videbatur autem prolatione libelli flexus paullum Tiberius, & imperium accepturus, cùm curas susciperet. Vo-

Aug. cap. XXVIII.

çat idem auctor etiam Breuiarium imperij, cap. vltimo: *De tribus voluminibus, vno mandata de funere suo complexus est: altero, indicem rerum à se gestarum, quem vellet incidi in æneis tabulis, quæ ante Mausoleum statuerentur: tertio, breuiarium totius imperij, quantum militum sub signis vbique esset, quantum pecuniæ in ærario & fiscis, & vectigaliorum residuis.* Vbi nota mihi etiam Indicem hunc rerum Augusti, certò illum esse cuius exemplar Ancyræ positum, & curante nobilissimo Busbequio, exscriptum. Nam titulus in eâ ipsa tabulâ iste, *Rerum gestarum diui Augusti, quibus orbem terrarum imperio populi Romani subiecit, & impensarum, quas in rempublicam populúmque Romanum fecit, incisarum in duabus aheneis pilis, quæ sunt Romæ positæ, exemplar subiectum.* Ex quo haud temerè collegerim dixerimque, in Suetonio scribendum, *in aneis pilis*, non tabulis. De eâdem re loqui vtrumque, id quidem clarum est.

Breuiarium imperij.

Index rerum Aug quid.

Idem cum reperto lapide.

Suetonius dubiè correctus.

Necessitates ac largitiones] Necessitates vocat onera publica, quæq. necessariò in milites, in populum, aliásque imperij res eroganda. Liuius eâdem sententiâ lib. XXXIII. *Prodeundum in concionem Fuluio pretori esse, indicandásque populo publicas necessitates.* Lampridius Alexandro: *Quartarios iam formatos in monetà detinuit, exspectans vt si vectigal contrahere potuisset, eosdem ederet. Sed cùm non potuisset per publicas necessitates, cōflari eos iussit* Capitolinus paullò aliter in Gordianis: *Familiæ Gordiani hoc Senatus decreuit, vt à tutelis atque legationibus, & à publicis necessitatibus semper vacarent.* Videtur non seiungere ab ære alieno Tacitus lib. II. *Hortatúrque ad luxum & æs alienum, socius libidinum & necessitatum, quò pluribus indiciis illigaret.*

Necessitatis non trita notio.

Addiderat consilium coërcendi intra terminos imperij. Quod consilium suum plenè extollit Augustus ipse apud Iulianū in Menippæâ de Cæsaribus: ὑπὸ δὲ τῶν ἐμφυλίων στάσεων τὴν ῥώμην ἀρθεῖσαν εἰς ἔσχατον ἐλχύσασαν πολλάκις κίνδυνον, οὕτω διεθέμην τὰ περὶ αὐτὴν, ὥστε εἶναι δι' ὑμᾶς ὦ θεοὶ, τὸ λοιπὸν ἀδαμαντίνην. οὐ γὰρ ταῖς ἀμέτροις ἐπιθυμίαις εἴκων, ἐπικτᾶσθαι πάντως αὐτῇ διενοήθην, ὅρια δὲ διττὰ ὥσπερ ὑπὸ τῆς φύσεως ἀποδεδομένα, Ἴστρον καὶ Εὐφράτην ποταμοὺς ἐθέμην. Sed qui termini siue limites Rom. imperij sub Augusto? Duos nominat Iulianus, Istrum & Euphratem: quibus adde Rhenum, & Oceanum. Tacitus: *Mari Oceano, aut amnibus longinquis septum imperium.* Ad eos terminos Limitanei milites: qui sublati demum à Constanti-

Termini imperij ab Augusto.

Neglexit de seruitq. Cōstantinus. no, magno rei Romanæ malo. Narrat Zosimus lib. II. Vide Appianum in Præloquio operis sui.

Pag. II. Tres reip. partes. *Interrogo quam partem reip. mandari tibi velis?*] Explicat Dio Tiberius inquit, tres fecerat reip. partes, prima Romā & Italiam cōplectebatur: altera exercitus: tertia, prouincias. Vnī ex istis parem se aiebat, non omnibus. At bono histrioni detracta propemodum persona est, improuisâ interrogatione Galli.

Tanquam, ductâ Vipsaniâ M. Agrippæ filiâ, plusquam ciuilia agitaret.] Calpurnius Flaccus declamatione VI. *Scelerati ingeniis & plusquam ciuilia cupientibus non dominari instar seruitutis est.*

Arruntius quis. *Arruntium diuitem, promptum artibus egregiis.*] Est is qui cōsul anno vrbis DCCXXXII. Artes in eo doctrinámque suspicit. non vanè, quoniam ex Plinii Indice lib. III & V. inter scriptores cēsit⁹ illustres fuit. & scripsit, nisi fallor, Geographica. Diuitias etiam commemorat. quas Seneca non fuisse ostendit à bonâ arte, si de eo quidem sensit lib. VI. De Benef. *An tu Aruntium & Haterium & ceteros qui captandorum testamentorum artem professi sunt, non putas eadem habere, quæ designatores & libitinarios vota?* Sed alium ab isto, opinor, intellegit Seneca: qui sub Caio magnus, & qui antè præco. Iosephum vide XIX. Antiq. cap. I. sub finem.

Pag 12. *Quousque patieris Cæsar non adesse caput reip.* Sententiam potius in hoc loco expedimus, quàm verba. Lectio quā posui, à Ferreto est, qui adseuerat in Medicæo codice sic scriptum. Et cur ambigimus? sententia herclè percommoda est: offensum Tiberium, pro reliquâ suâ modestiâ, quòd *caput reip.* nominaretur, qui tamquam veteri libertate vnus vellet esse è multis. Nec absurdè legeris è vulgatis, *non esse caput te reip.?*

Correctus Tacitus. *Eiúsque accuratissimis precibus.*] Ita correxi: vulgò, *& vsque accuratissimis.*

Ne lictorem quidem ei decerni passus est.] Quo tamen vulgò feminæ principes vsæ, Vestalium exemplo. Claudij quidem Agrippina, etiam duobus. Tacitus, *Decreti & à Se-* Lictores Augustarum. *natu lictores duo, Flaminium Claudiale.*

Aduersus Vertraniū *Arámque adoptionis & alia huiuscemodi prohibuit.*] Ludos hîc facit vir doctus, equite non plaudente Damnat lectionem veterem, & multis verbis suadet hanc nouam, *ará-*

quæ adoptionis. quasi Tiberius, inquit, in æs incidi adoptionem publicéque proponi vetuerit. Mi homo, hodie nihil credo tibi. Nam notus mihi mos Romanus, quo receptum vt propagandæ memoriæ caussâ, ara aut templum statueretur virtuti reíque, quam cuperent laudatam. Noster lib. III. *Præceperant animis orationem patres; quò quæsitior adulatio fuit. nec tamen repertum, nisi vt effigies principum, aras deûm, templa & arcus, aliáque solita censerent.* Ita apud eundem, cùm Tiberius publico iudicio vltus esset Germanici mortem: *Cæcina Seuerus censuit aram Vltioni.* Et ob amicitiam cum Seiano, lib. IIII. Patres *aram Clementiæ, aram Amicitiæ, effigiesque circum Cæsaris, & Seiani censuêre.* Et lib. XV. post natam ex Poppæâ prolem, *Supplicationes à Senatu decretæ, & templum Fecunditati.* Eôdem traho Suetonij illud in Caligulâ, cap. VIII. præter interpretum mentem: *Addit etiam pro argumento aras ibi ostendi inscriptas. ob Agrippinæ puerperium.* Errat idem ille dum censet, de Tiberij adoptione hîc agi: cùm Tacitus intellegat de Liuiæ. Nam Liuia testamento adoptata in familiam Iuliam noménque Augustæ: & nouo exemplo, coniux facta filia mariti. Ideò dum Liuiæ adulantur, decreta ara Adoptioni. Passim in lapidibus & Nummis, Diui Filia lego. vt in marmore Hispaniensi.

Mos statuẽdi aras.

Vide ad hũc morem lib. I. Electorũ cap. XIV.

Explicatus Suetonius.

Liuia mariti sui filia.

IVLIAE. AVG.
DIVI. F. MATRI
TI. CAESARIS, AVG. PRINCIPIS. ET. CONSERVATORIS
ET. DRVSI. GERMANICI
M. CORNELIVS. PROCVLVS
PONTIFEX. CAESARVM.

Nummo æreo. S.P.Q.R. DIVAE. IVLIAE. AVGVSTI. FIL. carpenti formâ tracti à duobus mulis.

Germanico Cæsari proconsulare imperium petiuit.] Quódne antè habebat? Nam Dio disertè proconsulare imperium illi tribuit. anno DCCLXIIII. id est, triennio antè. lib. LV. Τιβέριος μὲν ἐς Γερμανικὸς ἀντὶ ὑπάτου ἄρχων ἐς τὴν Κελτικὴν ἐσέβαλον. Sed intellegit, credo, proconsulare imperium perpetuum: quod inter titulos principatus. In oratione Alexandri apud Lampridium: *Gratias vobis P. C. de Cæsareo nômine, de pontificatu max. de Trib. potestate, & proconsulari imperio. quæ omnia nouo exemplo vno die in me contulistis.* Ab eâ-

dem mente Nero lib. XII. curante Agrippinâ, *Proconsulare imperium extra vrbem habet, & Princeps iuuentutis appellatur.* Exemplum ab Augusto: cui decretum perpetuũ Proconsulare imperium, Dio tradit lib. LIII.

Pag. 13. *Candidatos Praturæ* XII. *nominauit.*] Prætorum origo, progressus, augmentum, satis ambiguè tradita: etiam ab iis, quibus hæc vna cura fuit. Ego breuiter rem expediã, & ad historiæ fidem. Primus Prætor Romæ institutus, anno vrbis CCCXXCVIII. Furius Camillus. Liuius lib. VII. & Suidas in voce πραίτωρ Additus alter anno DX. cui cognomen datum Peregrini, quòd plerumque inter ciues ius diceret & peregrinos, Epitomâ Liuij XIX. Additi duo alij, anno vrbis DXX. Siciliâ & Sardiniâ in prouinciam redactis, qui illuc cum imperio mitterentur, Epitoma XX. Iterum duo, victis Hispanijs, anno DLVII. Ita in vniuersũ ad id tẽpus Prætores sex: è quibus duo iuridicũ do præerant, reliqui in prouincias mittebantur expertes iudiciorum. Id mansit, donec Quæstiones perpetuæ constitutæ, anno DCV. L. Censorino, M. Manilio Coss. Patribúsque tunc visum, vt in totum magistratus sui annũ, prætores in vrbe manerent. è quibus duo, more prisco, ius dicerent: reliqui quattuor publicis iudiciis præessent. iidem omnes exacto anno, sorte in prouincias prætorias mitterentur. Cornelius deinde Sulla Dictator auxit Quæstionum publicarum numerum: paritérque Prætorum. non tamen eatenus, vt quot Quæstiones essent, totidẽ Prætores: (errat largiter Pomponius, qui id sensit; quia plures sæpe Quæstiones apud eundem prætorem exercitas constat) sed in vniuersum addidit duos. Ita non plures octo Prætores ad Ciceronis æuum: ídque ex variis eius scriptis clarum, non decem, vt voluit Iurisconsultus. Oppressâ mox rep. C. Cæsar Dictator primus instituit decẽ; quo pluribus bellorum sociis honorem eum gratificaretur. Dio lib. XLII. ἵνα πλείους αὐτῶν (συναγωνιστῶν intellego) ἀμείψηται, στρατηγοὺς τε δέκα ἐς τὸ ἐπιὸν ἔτος ἀποδεῖξαι, καὶ ἱερέας ὑπὲρ τὸ νενομισμένον. qui Pomponium refellit disertim. Sed nec in eo numero stetit Cæsar, creauitque biennio pòst, XIIII. iterúmq. anno pòst XVI. ídque, vt Dio idem ait, in multos annos. At Augustus rep. & imperio potitus, pariter varium se in hac creatione gessit. Anno vrbis DCCXXXI. minuit Cæsarianum numerum, retraxítque ad decem.

Prætorum origo. Progressus.

Quæstiones perpetuæ, quando.

Sulla auget prætorum numerum. Pomponius errat in prætt.

Sub Cæsare quot prætt. Anno vrbis DCCVII.

Hæc ex Dione lib. XLIII.

Sub Augusto quot. Varietas magna in numero.

Dio LIII. ταῦτά τε οὖτος ὁ Αὔγουστος ἐποίησε, καὶ στρατηγοὺς δέκα, ὡς οὐδὲν ἔτι πλειόνων δεόμενος ἀπέδειξε. Velleius: *Imperium magistratuum ad pristinum redactum modum. tantummodò octo Prætoribus allecti duo.* Anno DCCLXIIII. creauit XVI. propter turbam competitorum: ita tamen (ait Dio lib. LVI.) vt posterioribus deinceps multis annis XII. dumtaxat crearet. Atque hoc est quod hic Tacitus de duodenario numero tradito ab Augusto adseuerat: verè & rectè, si respicias instituta eius extrema. Nam ad prima adiecit oculos Pomponius, qui XVI. prætores constituit sub Augusto. & in tempore saltem errat. At quod Tiberium iurasse Tacitus ait se numerum XII. non excessurum: quis Pontifex periurio eum soluet? Nam ego manifestò hominem teneo, ex Dionis testimonio lib. LVIII. qui adfirmat Tiberium anno vrbis DCCXCVI. quindecim Prætores creasse, aditque: καὶ τοῦτο ἐπὶ πολλὰ ἔτη συνέβη, ὥστε ἔστι μὲν ὅτε ἑκκαίδεκα, ἔστι δ' ὅτε καὶ παρ' ἕνα, ἢ καὶ δύο χειροτονεῖσθαι. Imò Claudius Imp. aliâs XIIII aliâs XVIII. creauit, interdum medio inter hos numero. Vide eundem Græcum, lib. LX.

Tiberius falsò asseruit, se non excessurum.

SubClaudio quot.

Numerum ab Augusto traditum.] Diffusè magis Velleius: *Post redditum cælo patrem, & corpus eius humanis honoribus, numen diuinis honoratum: primum Principalium eius operum fuit ordinatio comitiorum, quam manu suâ scriptam D. Augustus reliquerat: quo tempore mihi fratríque meo candidatis Cæsaris destinari Prætoribus contigit. Consecutis, vt neque post nos quemquam D. Augustus, neque ante nos Cæsar commendaret.*

Tunc primùm comitia è campo ad patres translata sunt.] Comitiorum res, amissâ libertate, variè habita. Iulius Cæsar ius creandi magistratus non totum à populo tulit, crudâ adhuc seruitute: sed cum eo diuisit. Suetonius satis clarè, cap XLI. * *Comitia cum populo partitus est, vt exceptis consulatus competitoribus, de cetero numero candidatorum, pro parte dimidia, quos populus vellet, pronuntiarentur* (iustum comitiorũ verbum esset, *renuntiarentur*) *pro parte alterâ, quos ipse dedisset.* (scribe, *edidisset*) *Et edebat per libellos circũ tribus missos scripturâ breui, Cæsar Dictator illi tribui. Commendo vobis illum & illum, vt vestro suffragio suam dignitatem teneant.* Vbi vides, Consulibus exceptis, in ceterorum suffragia æquale ius principi fuisse cum plebe. Nam Consules quidem, summi imperij olim nomen, & ipse & secuti principes seposuerunt Senatui sibíque. Augustus deinde *Comitiorum pristinũ*

Comitia qualia sub Cæsare.

*Vide Dionem lib. XLIII. actis anni DCCIX.

Suetonij leuiusculæ correctiones

Comitia sub Aug.

ius (verba Suetonii sunt, cap. XI.) *reduxit: ac multiplici pœnâ coërcito ambitu, die comitiorum tribulibus suis, &c.* Quo loco pristinum ius, non vetus illud accipio quod integrâ libertate: sed hoc idem, quod à patre eius Iulio institutum.

Suetonius explicatus, præter mẽtem vulgi.

Pristinum tamen ideo, quia per bella ciuilia & impotentem Trimviratum, abolitus Cæsarianus mos. quem reduxit longo interuallo nunc Augustus. Eum Suetonij sensum (nam interpretes silent aut vacillant) adstruo ex Dione, lib. LIII. ὅ, τε δῆμος ἐς τὰς ἀρχαιρεσίας καὶ τὸ πλῆθος αὖ συνελέγετο, οὐ μέντοι καὶ ἐπράττετό τι, ὃ μὴ καὶ ἐκείνῳ ἤρεσκε. τοὺς γοῦν ἄρξοντας, τοὺς μὲν αὐτὸς ἐκλεγόμενος προεβάλλετο, τοὺς δὲ καὶ ἐπὶ τῷ δήμῳ τῷ τε ὁμίλῳ κατὰ τὸ ἀρχαῖον ποιούμενος ἐπεμελεῖτο, ὅπως μήτ' ἀνεπιτήδειοι, μήτ' ἐκ παρακελεύσεως, ἢ καὶ δεκασμοῦ ἀποδεικνύωνται. Aliquid tamẽ plebi etiam cum consulum comitijs fuisse, videtur colligi ex Dione LIIII. in actis anni DCCXXXIIII.

Comitia Tiberiana, cuiusmodi.

Tiberius primus, animis Quiritum fractis iam & ad seruitium factis, ius omne sibi & senatui sumpsit, populi nullo loco. Quod Tacitus his verbis voluit, *comitia e campo ad patres tralata*.

In cõsulibus obscura.

Sed in Consulibus quid eius æuo fuerit, Tacitus ipse effari nõ potest fine huius libri: *De comitiis consularibus, quæ tũprimũ illo principe ac deinceps fuêre, vix quidquã firmare ausim. adeò diuersa non modò apud auctores, sed in ipsius orationibus reperiuntur.* Potest Dio: qui videtur omnem consulum renuntiationem ad Tiberium referre: aliorum magistratuũ ad Senatum, commendatione principis interpositâ, quẽ lib. LVIII. vide. Ex eo tempore expers suffragiorum populus, donec Caius *Tentauit comitiorum more reuocato, suffragia populo reddere*, ait Sueton. cap. XVI. scilicet Tiberij instituto omisso, Augusti reuocato: sed idem ille omisit. Tiberianũmque morem, apud secutos principes valuisse deinceps, clarum ex memoriis rerum.

Caius innouat, & omittit.

Ludos, qui de nomine Augusti Augustales vocarentur.] Verũ est. nam & in Kalendario veteri hodiéque legimus, IV. eid. Octob. AVGVST. id est, Augustalia. Eorum ludorũ originem repperio, anno DCCXXXV. cùm ex Græciensi & Sicula peregrinatione redux Augustus, passus est inter alios honores, τύχῃ τε ἐπαναγώγῳ (Fortunam reducem Latini dicunt) βωμὸν ἱδρυθῆναι, καὶ τὴν ἡμέραν ἐν ᾗ ἀφίξοιτο, ἔν τε ταῖς ἱερομηνίαις ἀριθμεῖσθαι, καὶ Αὐγουστάλια ὀνομάζεσθαι. Ludíque eo die ex decreto Senatus instituti, octennio posterius, Ælio Tuberone, Paullo Fabio Coss. Idem scriptor: τὰ

Ludi Augustales. Origo eorũ.

δὶ δὴ Αὐγουστάλια, ἃ καὶ νῦν ἄγεται, τότε πρῶτον ἐκ δόγματος ἐπελίσθη. At Suidæ Auguſtale etiam locus eſt, in quo præfecti regionum & cultores Auguſti ſaltabant, Idibus Octobris. Video hominem alludere velle ad hos ludos: ſed ita, vt eum planè non capiam. Αὐγούστειον, inquit, ἐκλήθη διότι τῇ ιϛ. αὐτοῦ ὀκτωβρίου μηνὸς οἱ ῥεγεωνάρχαι καὶ σεβαστοφόροι ἐχόρευον ἐν τῷ αὐγουστείῳ. οἷον ἐν τῷ ὀψοπωλίῳ, εἰς τιμὴν Τιβερίου. Scies tamen & alios ludos fuiſſe, die natali Auguſti: qui pariter celebrabantur in Circo, notatos Faſtis, VIIII. kal. Octob. H. D. AVGVSTI NATALIS. LVD. CIRC. Quorum mentio eſt Dioni in actis anni DCCXLIII. & Suetonio, niſi fallor, cap. LVII. *Equites Romani natalem eius ſponte atque conſenſu biduo ſemper celebrarunt.* Quos intelligit & Ouidius lib. IIII. de Ponto.

Suidæ obſcurior nota

Ludi natalitij Auguſti.

Ouidius explicatus.

Pontica me tellus, quantis hac poſſumus orâ
Natalem ludis, ſcit celebrare dei.

Sed eos caue cum Auguſtalibus confundas.

Vtque per Circum triumphali veſte uteretur] Tribuni, mortuo Auguſto, præfecti his ludis, ait Dio, quaſi ſacri: vt id quoque cederet honori Auguſti. Ludi autem ipſi, Circēſes, id eſt curules, & ſi fortè Venatio. Quòd veſtem triūphalem petunt Tribuni: faciunt ad exemplum Conſulum & Prætorum, quibus in Circo ludos præbentibus ius togæ pictæ. Iuuenalis:

Auguſtalia, edita à Tribonis.

Cuius generis ij ludi.

Toga picta prætorib. per ludos.

—ſimiliſque triumpho
Prædo caballorum Prætor ſedet.—

Quo verſu hæſi aliquando, num leg. *præda:* quia magna ſcilicet pecuniæ vis effūdēda prætori in aurigas & equos, iiſque ipſe quaſi præda. Idem alibi,

Addubitatu de Iuuenalis lectione.

---- & medio ſublimem in puluere Circi
In tunicâ Iouis, & pictæ Sarrana ferentem
Ex humeris aulæa togæ.

Nec aliſus ſententiæ illud Cornelij noſtri, lib. XII. *Ludicro Circenſium Britannicus in pretextâ, Nero Triumphalium veſte tranſuecti ſunt.* vt dicam in loco.

Curru vehi haud permiſſum.] Ne prorſus æquarentur poteſtati maiori. De curru Prætorum in Circo, Iuuenalis.

Prætores curru vecti in Circo.

Quid ſi vidiſſet prætorem in curribus altis Exſtantem? Plinius: *Non vetus & bigarum celebratio in his qui præturâ functi, curru vecti eſſent per Circum.* De conſulum, Plinius alter in Laudatione Traiani: *Nos ſub tuis oculis auguſtior ſolito currus acci-*

Etiam conſules.

piet: noi inter secunda omnia & vota certantia vehemur alacres, & incerti utrâ ex parte maior auribus nostris clamor accidat. Scripsíque de his vberibus peculiari De spectaculis libro, cui Saturnalia Index.

Dux olim theatralium operarum, & miscere cœtus histrionali studio doctus.] In theatro, sicut in Circo, suæ partes & factiones: distracto videlicet fauore plebis in hunc histrionem, in illum. Eæ non rarò in tumultum exibant, imò pugnam, imò cædem. Dux his factionibus & signifer, leuissimus quisque è plebe: cui lingua manúsque ad iniurias & contumelias promptæ. Ab vno exemplo disce rem totam, apud Suetonium Nerone, cap. XXVI. *Interdiu quoque etiam gestatoriâ sellâ delatus in theatrum, seditionibus Pantomimorum ex parte proscenij superiore, signifer simul ac spectator aderat. & cùm ad manus ventum esset, lapidibúsque & subselliorum fragminibus decerneretur, multa & ipse iecit in populum, atque etiam prætoris caput consauciauit.* Operæ autem Theatrales Tacito: vt Ciceroni, operæ Clodianę: & in lapide prisco, OPERAE. VETERES. A. SCAENA. Plinio etiã operę in Circo, sed à me correcto: lib. VIII. cap. VI. *L. Piso inductos dumtaxat* (elephantos intellegit) *in Circum, atque vt contemptus eorum incresceret, ab operariis hastas præpilatas habentibus per circum totum actos.* vbi *ab operis* scribendum esse confirmo.

Factiones theatri.

Vide aliquid in Epistolic. meis lib. I. cap. I.

Operæ theatrales.

Plinius correctus.

Quod tricena aut quadragena stipendia senes tolerent] Qui ergo, & quot, legitimæ militiæ anni? nec enim tam in procliui ea res, quàm imber cùm pluit, ait ille. Et antiquitus quidem Seruianam formulam tenuisse credo, vt initium militiæ esset annus decimus septimus, finis, quadragesimus sextus Tubero apud Agellium, *Seruius Tullius Rex populi Rom. pueros esse existimauit, qui minores essent annis septẽdecim: atque inde ab anno XVII. quos idoneos iam esse reip. arbitraretur, milites scripsisse: eósque ad annum quadragesimum sextum iuniores, supráque eum annum seniores appellauit.* Nec variatum de initio nisi fortè sub bella Punica, accisis patriæ rebus. Liuius: *Tribuni plebis ad populum ferrent, vt qui minores septem & decem annis sacramento dixissent, iis perinde stipendia procederent, ac si septem & viginti* (mendum est, & scribe ex manuss. *septem & decem*) *annorum aut maiores, milites facti essent.* Idque tamen ipsum vetitum mox C. Gracchi lege, qui cauit νεώτερον ἑπτὰ ἐτῶν καὶ δέκα, μὴ καταλέγεσθαι στρατιώτην.

Pag 14.

De stipendiorum vero numero.

Annus XVII, initium Romanæ militiæ.

Lib. X. c. XVIII.

Lib. XXV.

Correctus Liuius.

ἡρῶτων. Plutarchus in Gracchis. Ideoque Seruius, in illud Virgilij. Gracchi lex.

Ante vrbem pueri & primæuo flore iuuentus
Exercentur equis.

Benè Romanæ militiæ exprimit morem. Nam post pubertatem armis exercebantur, & decimo septimo anno militabant: quo etiam solo sub custodibus agebant. At in fine militię, posterior ætas aliquid mutauit. Non enim quadragesimus sextus annus, vti Seruio placitum, vacationem militię dabat: sed quinquagesimus, quo validæ adhuc scilicet & crudę vires. Quę lex id sciuerit, aut quando, incertum: lex tamen. * Seneca, *Lex à quinquagesimo anno militem non cogit, à sexagesimo Senatorem non citat.* * Pater eius paullo aliter id postremũ: *Senator post sexagesimum & quintum annum in curiam venire non cogitur:* sed numeris corruptis, & corrigendis ad exẽplum prius. Liuius lib. XLII. *Nec vlli, qui non maior annis quinquaginta esset, vacationem militiæ esse.* Qui militiæ anni, dixi: nunc quot fuerint, quæram. Et prisco æuo numerũ definitum stipendiorum, vix opinor. hoc tantùm obtinuit, vt quotiens bellum incidisset, rogari sacramento omnes possent intra eos terminos ætatis quos posui. Cõmoda enim adhuc militiæ non erant, nec hiberna castra quidem, aut perpetuæ legiones. At stipendio militari constituto: prouinciis externis deuictis: emerito & veteri milite in agros coloniásque deducto: pro bono visum patribus, definire certum stipendiorum tempus, quo exacto, commoda veteranorum haberent & nomen. Credóque stipendia prima definita vigintiquinque annis. Seruius id mihi persuadet in Virgilij illud,

Annus quinquagesimus immunis à militiâ.
* De breuitate vitæ cap vlt.
* Lib. II. Controu. vlt.
Quot anni stipẽdiorũ.
Quando videantur cœpisse.

----- sacrata resoluere iura.

Militiæ, ait, *tria sunt genera. Plerumque enim Euocati dicuntur, & non sunt milites, sed pro milite. vnde Sallustius, Neu quis miles, nẽ ve pro milite. Plerumque tumultuarij, hoc est qui ad vnũ militant bellum. Plerumque sacramento rogati, qui post electionẽ in rempub. iurãt. & hi sunt qui habent plenam militiam. Nam & vigintiquinque annis tenentur.* Nec ambigo, quin id scitum valuerit ad ciuilia bella Triumuirorum: quibus rapta præmia, non data. Liuij locus non me mouet loco, lib. XLII. qui stipendia definit annis XXII. Nam excusans se à belli munere Sp. Ligustinus sic loquitur: *Quater intra paucos annos primum pilum duxi: quater & tricies virtutis caus-*

Hæc eadem Isidorus è Seruio sũpsit iisdem ferè verbis, li. IX. in voce Sacramentum.
Solutus nodus, è Liuij loco.

C

sa donatus ab Imperatoribus sum: sex ciuicas coronas accepi: XXII. stipendia annua in exercitu emerita habeo: & maior annis sum quinquaginta. Mihi enim constat de vitio eius scripturæ, ex ratione annorum. Nam Sp. hic Ligustinus auspicatus est militiam P. Sulpicio, C. Aurelio Coss. vt ipse fatetur exordio huiusce orationis. Atqui ab iis Consulibus ad P. Licinium & C. Cassium, quo anno hæc gesta, clarum est annos interesse XXX. Ergo eum ipsum numerum in Liuio hîc non timidè reponendum, etiam contra libros. Hæc in rep. liberâ. Oppressâ ab Augusto; ipse, vt multa in militiâ, sic in stipendiorum numero mutauit, reduxítque, in gratiam turbæ militaris, ad annos XX. quibus expletis cēsebantur Veterani. Suidas, Βετεράνοι παρὰ Ῥωμαίοις, ὁ ἀπολυθεὶς τῆς στρατείας, ἐπὶ εἰκοσαετίαν δὲ ὃ πολιδεύλευον. Dio, & Tacitus infra: itémque Antoninus Imp. in l. I. c De excusat. veter. Quæ dixi, in pedestri militia obtinuerunt: aliud fuisse videtur in equite. qui dena stipendia tantùm fecerunt, si rectè Liuium capio lib. XXVII. *Illis omnibus adempti equi, qui Cannensium legionum equites in Siciliâ erant, addiderunt acerbitati etiam tempus, ne præterita stipendia procederent iis quæ equo publico meruerant, sed dena stipendia equis priuatis facerent.* Nec mirum etiam in hac parte potiorem fuisse equitum conditionem.

Ipse correctus.
Augustus definit stipēdia
Veterani, qui propriè dicti.
Equestria stipendia quæ.

Apud vexillum retentos.] Attende qui historiā principum legis Apud antiquos simplex & vna honesta missio: ab Augusti æuo facta duplex: Exauctoratio & Missio. Tacitus auctor sic distinguendi, infrà: *Placitum vt epistolæ nomine principis scriberentur, missionem dari vicena stipendia meritis, exauctorari qui senadena fecissent, ac retineri sub vexillo, ceterorum immunes nisi propulsandi hostis.* Exaurationis ea vis, vt (exempli caussâ) legio aliqua sacramento solueretur, signis aquiláque ademptis: non tamen dimitteretur protenus, sed seorsum in exercitu ageret sub vno aliquo * vexillo, donec præmia soluerentur & agri. Intereà immunis à labore, excubiis, vigilijs, & munere omni castrensi esset: exceptâ pugnâ in hostem. At plenæ missionis effectus, vt statim ab exercitu castrísque domum aut in colonias irent, præmijs acceptis. Cui bono hoc inuentum? inquies. Bono fisci. Suetonius in Tiberio, cap. XLVIII. *Atque etiam missiones veteranorum rarissimas fecit, ex senio mortem, ex morte compendium captans.* Præmia enim, de quibus mox dicam, mortuis nō debebantur: sicut nec cū

Duplex sub Aug. missio.
Exauctoratio propriè quid.
* Addit Appian. lib. II. Ciuil. *& vno deducenda colonia Principe.* quem omnino vide.
Plena missio, quid.
Caussa inuenti eius discriminis.

caussa missis, ante stipendia completa. Ideò Caligula (Suetonio narrante, cap. XLIIII.) *in exercitu recensendo, plerisque Centurionum maturis iam, & nonnullis ante paucissimos quàm consummaturi essent dies, primos pilos ademit, caussatus finium cuiusque & imbecillitatem.* Capis ergo nunc, cur hîc de tricenis quadragenísque stipendiis querela: & infrà totiens mentio retentionis apud vexillum, fons Pannonicæ & Germanicæ seditionis.

Alio vocabulo.] Quomodo? Veterani enim propriè dicebantur, non legionarij. Ita lib. III. *Vexillum veteranorum, non plus quingenti.* Histor. lib. III. *Ipsum Othonẽ comitabantur speculatorum lecta corpora, cum ceteris pretoriis cohortibus, veterani è pretorio, classicorum ingens numerus.* Nam & Prætoriani post XVI. annos habebantur sub vexillo. Dicti etiam Emeriti. Glossæ priscæ, *Emeritus* ἀπολειτουργήσας ἢ ἀποστρατευσάμενος. iterumque *Emeritus*, ἔπημος μετὰ στρατικὸς χαμάλης. Sæpe item Vexillarij. vt mox, *Vexillarij discordium legionum*: in Historiarum libris, *vexillarij* XIIII[æ]. XVæ. *legionũ*, &c. De iisdem laboribus, quod addunt, mentiuntur.

Veterani. iidem cum exauctoratis.

Emeriti etiã dicti.

Et Vexillarij

Ac si quis tot casus vita superauerit.] Nónne melius? *si qui tot casus vitæ superauerint.*

Vbi per nomen agrorum, vligines paludum vel inculta montium accipiant.] Id quidem contra leges militares. Nam in Flacco Siculo lego, *Siluas & loca aspera in assignationem non venisse. si quid amari vel incerti soli esset, id assignatione non datũ, sed militi veteranóque, culturam assignatam.* Querela autem consimilis apud Sallustianum Lepidum: *Egregiâ scilicet mercede, cùm relegati in paludes ac siluas, contumeliam atque inuidiam suam, præmia penes alios intellegent.* Illudit enim atque imminuit Sullanas agrorum diuisiones, quòd pleraque palustria adsignata militibus aut inculta.

Paludes militi non adsignatæ.

Sallustij locus similis Taciti.

Denis in diem assibus animam & corpus æstimari.] Gordius vt multis visum, hîc nodus: nec ego tamen Alexander. soluam enim, non scindam. Originem & progressum stipendij Romani docui nuper in Electis, & verè. Aureus in mensem fuit, id est, deni in diem asses, vt hic milites fatentur. Quomodo ergo iidem milites statim denarium petunt, quasi ad stipendium augendum? *Vt singulos denarios mererent.* &, *Vt denarius diurnum stipendiũ foret.* Nónne enim, inquiunt, denarius idem quod deni asses? Et Æmilius Ferretus quidem post multum æstum

Cap. II. Deni asses diurnum militis.

Errat Ferretus refellíturque. hæſit in hoc vado. Locos eos pugnantes ſic conciliat, quaſi milites petant, inquit, duplicari ſtipendium: id eſt, alios denos aſſes, præter illos datos. Vir optimus non * Turpi notione conciliaturæ, vox. didicit * conciliaturas. Quod Suetonius dicit voluiſſe eos æquari ſtipendio Prætorianis, (ij autem binos denarios capiebant:) de Germanico milite dixit, non de Pannonio, vt cenſet ipſe, & poſt eum vir doctus. Dio de hac ſeditione nimis clarè, τό, τε σύμπαν, μηδ' ὑπὲρ ἑκκαίδεκα ἔτη στρατεύεσθαι ἤθελον, καὶ δραχμὴν ἡμερησίαν φέρειν, τά τε ἆθλα εὐθὺς αὐτοῦ ἐν τῷ στρατοπέδῳ λαμβάνειν ἠξίουν. En, petebant, ait, δραχμὴν ἡμερησίαν. non ergo duas, vt volunt illi. Sed quid alludo? res

Diſcrimē inter Denariū & Denos aſſes. ſic ſe habet. Aliud illo æuo Denarius, aliud deni aſſes Per bella videlicet ciuilia (& ſentimus etiam nunc) creuerat auri pretium & argenti. Itaque Denarius XVI. primò aſſibus, (& pro ratione, ſeſtertius item aſſibus quattuor, quod ex Mæciano & Vitruuio diſco) tandem æſtimari XII. cœpit, in eóque ſtetit, Auguſti & ſequentium aliquot Principum æuo. Quo argumento? Claro quidem. è loco

* Vide Electa. Suetonij, vt * nos eum emendauimus orcheſtrę nō dubio conſenſu, in Domit. cap. VII. Ex quo clarum, Aureum Romani militis ſtipendium fuiſſe in menſes. At ſi aureus:

Eruta denarij æſtimatio ex Aureo menſtruo. ergo non plus XXV. denariis. Abi nunc ad menſularios, & reduc denos in diem aſſes (ita vt menſis dies habeat triginta) ad denarios XXV. reperies Denarium ipſum planiſſime valuiſſe duodecim aſſes Quid ergo miraris, ſi milites pro denis aſſibus denarium petant: vt quinque ſcilicet denarios in menſem faciant lucri? At acriter in hanc

Lib. XXXIII. cap. III. ſententiam pugnat Plinius. qui ait in militari ſtipendio ſēper denarium pro decem aſſibus datum. Pugnet, ego eum

E Plinio obiectū, ſolutū. tam tranquillum reddam, quàm alcedo olim mare. Nam Plinius quidem planè à me eſt. Ea, inquit, ſeueritas diſciplinę militaris fuit, vt quamquam denarij pretio ſæpius aucto, miles tamen nihil inde cōmodi ſenſerit, ſed proinde illi in ſtipendium denarius proceſſerit, quaſi ſi eſſet tantùm aſſium denûm. Ea Plinii mens: aut ſi alia, de priſca rep. ſenſit, non de hac Auguſtæa. Simile prorſus ante annos paucos vidimus in vrbe, vrbium ocello. Hiſpani militis in petulanti illa ſeditione præcipuum poſtulatum fuit, vt Aureos in ſolutum acciperet priſcâ æſtimatione, non hac grandi quæ obtinebat. Nec impetrauit. fecitque lucri in auri pretio fiſcus: quod olim in argenti reſp. Ro-

mana. Porrò quod ad modum hunc ſtipendij attinet: ſcilicet eumdem propemodum fuiſſe Græcis. Daricum enim in menſes accipiebant, id eſt xx. drachmas: in expeditione Cyri, ſeſquidaricum extorſerunt, tantúmnon per ſeditionem. Xenophon, lib. I. περὶ ἀναβάσεως Κύρου. ὁ Κῦρος ὑπισχνεῖται ἡμιόλιον πᾶσι δώσειν οὗ πρότερον ἔφερον, ἀντὶ δαρεικοῦ, τρία ἡμιδαρεικὰ τοῦ μηνὸς τῷ στρατιώτῃ. Et ſimilis de Darico menſtruo locus, VII. lib. Melior ergo conditio militis Romani.

Græcanici ſtipendij idem modus ferè.

Hinc veſtem. arma, tentoria redimi.] Vides ergo, aucto à Iulio vel ab Auguſto ſtipendio, abrogatam illam Gracchi legem, quâ militi è publico veſtem dari iuſſit, ſine vlla ſtipendij detractione. Quod fugerat me admonere in Electis, cap. De ſtipendio. Ambigas tamen an ſecuti principes iterum non reduxerint Gracchi hac parte legem. Lampridius certè in Alexandro: *Donauit*, inquit, *& ocreas & braccas, & calciamenta inter veſtimenta militaria.* & pòſt in perſonâ Principis: *Qui acceptam à prouincialibus annonam, qui veſtem, qui ſtipendia vobis attribuit.*

Veſtis militi non vltrà è publico.

Vacationes munerum redimi.] Scripſi eâ de re ad libros Hiſtoriarum.

Ne vltrà ſub vexillis tenerentur, ſed iiſdem in caſtris præmiū pecunia ſolueretur.] Quale iſtud pecuniarium præmium? Suetonius id quoque ab Auguſto eſſe oſtendit. ſed obſcuriùs cap. XLIX. *Quidquid vbique militum eſſet, ad certam ſtipendiorum præmiorúmque formulam aſtrinxit: definitis, pro gradu cuiuſque, & temporibus militiæ, & commodis miſsionum: ne aut ætate aut inopiâ poſt miſsionem ſolicitari ad res nouas poſſent.* Nam commoda miſſionum, hanc pecuniam accepit. Sed clariſſimè Dio, lib. LV. ſumma præmii expreſſa: χαλεπῶς δὲ δὴ τῶν στρατιωτῶν πρὸς τὴν τῶν ἄθλων σμικρότητα διὰ τοὺς πολέμους τοὺς τότε ὄντας ἐνεστηκότας οὐχ ἥκιστα ἐχόντων, καὶ μηδενὸς ἔξω τοῦ τεταγμένου τῆς στρατείας σφίσι χρόνου ὅπλα λαβεῖν ἐθέλοντος, ἐψηφίσθη, τοῖς μὲν ἐκ τοῦ δορυφορικοῦ πεντακισχιλίας δραχμάς, ἐπειδὰν ἑκκαίδεκα ἔτη, τοῖς δὲ ἑτέροις τρισχιλίας ἐπειδὰν εἴκοσι στρατεύσωνται, δίδοσθαι. id eſt: *Cum, milites præmiorum tenuitatem, ob bella tunc exorta, ægrè ferrent, nec facile quiſquam extra definitum militiæ tempus arma ſumere vellet, decretum eſt, vt Prætorianis quinque millia drachmarum, poſtquam ſedecim annos, reliquis tria millia darentur, poſtquam viginti militaſſent.* Ex quo loco pronum mihi eluere vetuſtam Suetonij maculam, Cal. cap. XLIII. *Ceterorum incre-*

Præmiū pecuniarum in miſſione.

Præmij eius definita ab Aug. ſumma

Suetonius emaculatus.

pitâ cupiditate, commoda emeritæ militiæ ad sexcentorum millium summam recidit. Hæc præmia enim haud dubiè intelligit. At quomodo constat immanis illa sexcentorum millium summa: si ex Dione verissimum est τριχιλίας δραχμὰς tantùm, id est, Romano more, duodena millia nummûm destinata iis fuisse? Caligula autem de eâ ipsâ summâ aliquid recidit. Scribe igitur, *ad sex millium summam.* Ea enim veritas: & Caligula dimidium imminuisse putandus est præmij militaris. Pretium operæ est sanè hæc loca inter se conferri, & non per caliginem vltrà sciri rationem militiæ sub Augusto. Hæc pecunia alio nomine, Emeritum dicta, quia scilicet emeritis debebatur. Modestinus: *Qui militiæ tempus in desertione impleuit, emerito priuatur.* Et, *Vt veteranus restituetur, & emerita accipiet.* Menander Arrius, *Et præmia & emeritum capiet.* Sueton. in Aug. c. XXIIII. *Alias legiones immodestè missionem postulantes citra commoda emeritorum præmiorum exauctorauit.* vbi malo, *emeritorum & præmiorum.* Commoda iustæ militiæ idem scriptor dixit Vitellij cap. XV. *Dilectum eâ conditione in vrbe egit, vt voluntarius non modò missionem post victoriam, sed etiam veteranorum iustæque militiæ commoda polliceretur.* Dio * alibi adserere videtur, eam pecuniam adtributam pro agris, his verbis: καὶ διέταξε (Augustus scilicet) τά τε ἔτη ὅσα οἱ πολῖται στρατεύσαιντο, καὶ τὰ χρήματα, ὅσα παυσάμενοι τῆς στρατείας, ἀντὶ τῆς χώρας, ἣν ἀεί ποτε ᾔτουν, λήψοιντο. cui ambigo an adsentiar, quia non semel hîc in Tacito & pecuniæ mentio & agrorum.

Emeritũ, ea ipsa pecunia.

* Lib. LIIII. Ea pecunia an agrorum vice data.

An prætorias cohortes quæ binos denarios acceperint.] Bini denarij decreti à Senatu Prętorianis, in honorem Augusti: vt scilicet fidelẽ gererent eius curam, in salute cuius salus publica nixa. Id accidit in VII. eius Consulatu. Si tamen Dionis verba vera, non binos denarios meriti Prætoriani, sed tantùm, XX. asses. Nam ait, τοῖς δορυφορήσουσιν αὐτὸν διπλάσιον τὸν μισθὸν τοῦ τοῖς ἄλλοις στρατιώταις διδομένου ψηφισθῆναι διεπράξατο. Si, inquam, duplum quod ceteris militibus, datum Prætorianis: constat inuidiosam orationem esse nebulonis Percennij de duobus denariis, & augendæ rei. Quantum enim interfit, docui antè. At exemplum hoc stipendij prætorianis augendi, sumptum à militiâ veteri, apud quos Prætoria cohors sesquiplũ accipiebat, honoris caussâ. Vide Festum in Prætoria cohors.

Prætoriarũ stipendium

Non exactè duo denarij.

* Vir doctus in re nummariâ, nuper emendari censuit, *quæ bis denos acciperent*. Nam constat ex Dione, inquit, accepisse eos saltem duplum quàm aliј milites: nec id plus fecerit, quàm vicenos nummos. Denariûm autem duorũ æstimatio amplior. Intellego. vellem & ipse ea, quæ in hanc rem satis scripsi. Quis nostrum exigit ista rigidè ad veri lancem? Binos denarios? sic nempe, quomodo legionarij vnum Denarium. Is enim eis definitus, sed solutus nunquam nisi æstimatione infimâ & priscâ. Eâdem igitur fide & pretio duos denarios cepere Prætoriani. Quos quod disertè tamen exprimit Percēnius, quis miretur? in seditione id facit, & ad animos scilicet vero an falso inflammandos. Defensa recepta lectio. Denarius nõ strictè accipiendus.

Quæ post sedecim annos penatibus suis redderentur.] Lapsus ergo Dio, qui lib. LIIII disertè tradit, Augustum definisse annos Prætoriis cohortibus duodecim, aliis sedecim. Nisi tamen id decretum mutatum posteà, Anno DCCLVIII. Quod apparet ex eodem Dione, lib. LV. vbi de præmiis militaribus. quem adi. In actis anno DCCXLI.

Simul congerunt cespites, exstruunt tribunal.]Nota morem antiquum. Tribunal Imperatorium ecce in castris, etiam illâ ætate cespiticium. Plinius in Laudatione Traiani: *Decora facies Consulis: multa post sæcula tribunal viridi cespite exstructũ, nec fasciũ tantùm sed pilorũ signorúmq; honore* (malim *horrore*) *circũdatũ*. Xiphilin⁹ de Boodiciâ regina Britãniæ, συνήγαγε δὲ τὸ στράτευμα ἀμφὶ δώδεκα μυριάδας ὄν, καὶ ἀνέβη ἐπὶ βῆμα ἐκ γῆς ἑλώδους ἐς τὸν Ῥωμαϊκὸν τρόπον πεποιημένον. Eleganter. *&* *ascendit*, inquit, *tribunal è terrâ palustri, more Romano confectum*. Statius in Siluis: *Hic suetus dare iura parens, hoc cespite turmas Adfari.* Ammianus lib. XXIII. *Ipse aggere glebali assistens, coronáque celsarum circumdatus potestatum, talia ore sereno disseruit.* Lucanus lib. V. de Cæsare concionante, Pag. 15. Cespiticij. Tribunalis occultior mos. Plinius strictim correctus.

—stetit aggere fulti
Cespitis, intrepidus vultu, meruítque timeri
Non metuens.

Plutarchus in Pompeio: βήματος δὲ οὐκ ὄντος, οὐδὲ τοῦ στρατιωτικοῦ γενομένου φθάσαντος, ὃ ποιοῦσιν αὐτοί, τῆς γῆς ἐκτομὰς βαθείας λαμβάνοντες, καὶ κατ' ἀλλήλων συντιθέντες, &c. Claudianus de bello Getico: Tribunal è cespite.

Dictis antè tamen princeps confirmat ituros,
Aggere conspicuus, stat circumfusa iuuentus

Nixa hastis, pronáſque ferox accommodat aures.

Clamitans, meâ potius cæde imbuite manus.] Mirum videri poſſit. & quid cauſſę, cur ob tribunal ceſpiticium adeò inclamet Blæſus? Nam ſubiungit, *Leuiore flagitio legatum interficietis, quàm ab imperatore deſciſcitis.* Capitale ergo adeò facinus illud? capitale prorſus. Nam tribunalis extructio, aſcenſioque, ſignum proprium Imperatoris: quod allocuturus milites conſcenderet. Simile apud Vopiſcum in Probo. *Vndique ab omnibus adclamatum eſt, Probe Auguſte dy te ſeruent. Deinde concurſus, & ceſpiticium tribunal, appellatúſque Imperator.* Sed & allocutio ipſa ſoli Imperatori ſeruata poſteà. Ammianus de Iuliano nondum Principe, lib. XVI. *Et cùm alloqui pariter omnes nec longitudo ſpatiorum extenta, nec in vnum coactæ multitudinis permitteret crebritas, (& alioqui vitabat grauioris inuidiæ pondus, ne videretur id adſectaſſe quod ſibi ſoli deberi Auguſtus exiſtimabat) cautior ſui, &c.*

Tribunalis erectio, quid ſignet.

Solius Imp. id eſſe.

Lib. VII. Nauportum

Nauporto, quod municipij inſtar erat.] Meminit & Velleius. Strabo collocat in Tauriſcis, ſitu ab Aquileiâ ſtadijs CCCL. ſed vocat Ναύποντον, corruptè vt opinor.

Pag 16.

Aufidienum Rufum, Præfectum caſtrorum.] Munus fuit, neſcio an antiquum. mentionem quidem eius ante Principes nondum inuêni: poſteà, ſæpius. Deſcribit Vegetius lib II. cap. X. *Erat etiam caſtrorum Præfectus licet inferior dignitate, tamen occupatus non mediocribus cauſſis. Ad quem caſtrorum poſitio, valli & foſſæ deſtinatio* (neſcio an *deſignatio*) *pertinebat. Tabernacula vel caſæ militum cum impedimentis omnibus nutu ipſius curabantur: præterea ægri contubernales, & medici à quibus curabantur. vehicula, ſagmary, nec non ferramenta quibus materia ſecatur vel cæditur: item ligna vel ſtramina, arietes, onagri, balliſtæ, ceteráque genera tormentorum procurabat, aliquando ne deeſſent. Is poſt longam probatámque militiam legebatur, vt certè* (potius, *rectè*) *doceret alios, quod ipſe cum laude feciſſet.* Quæ verba ad lucem huius loci pertinent, & plurium infrà, in quibus de caſtrorum Præfecto. Cuique autem legioni ſuus caſtrorum præfectus fuit, ſi tamen tenderet ſeorſum. Colligo ex Tacito, lib. XIV. *Pœnius Poſthumus, Præfectus caſtrorum ſecundæ legionis.* & Velleio lib. II. *At è præfectis caſtrorum duobus, quàm clarum exemplum L. Eggius, tam turpe Ceionius præ-*

Præf caſtrorum quãdo. Vegetius emendatus obiter.

Quæque legio ſuum præf. habuit

dit. Supra Tribunos militum collocare eos visus noster Histor secundo in pompâ Vitellianâ. *Ante aquilam præfecti Castrorum, Tribunique, & primi Centurionum candidâ veste.* Vir egregius, cuius memoriam amo, colo, in Semestribus suis censuit hunc eumdem esse cum Prætorij Præfecto. & Vespasiani auum etiam auget hac dignitate, quoniam Suetonius scripserit: *Polla patrem habuit Vespasium Pollionem ter Tribunum militum, Præfectúmque castrorum.* Abi vir maxime, lucrifac, reliquæ virtutis tuæ caussâ, censoriam hanc notam. Lapsus viri docti, qui hunc confudit cum præf. praet.

Quem direptum vehiculo.] Melius *dereptum.*

Inuictus operis ac laboris.] Medicea scriptura, *intus operis.* Verum censeo, *vetus operis.* In Tacito obuiæ & passiuæ hę phrases: & in Silio ipsa hæc verba.

——— *gnaros belli, veterésque laborum.*

Claudi carcere iubet.] In castris statiuis ergo carcer. & cùm exercitus moueret, eosdem catena trahebant, more militari, vt alibi dicam. Iuuenalis, Sat. VI. Carcer castrorum.

Inde fides arti, sonuit si dextera ferro

Lauáque, si longo castrorum in carcere mansit.

Iugulauit per gladiatores suos.] Refer ad solutum sæculi eius morem, quo Præsides, Præfecti prouinciarum, familias gladiatorum alebant ad spectacula exhibenda. Non enim inter milites lecti, ne erres. Pag 17. Gladiatores apud præsides.

Cui militaribus facetiis vocabulum, Cedò alteram indiderant.] Moris huius militaris exemplum item in Aureliani vitâ: *Huic signum exercitus apposuerat, Manu ad ferrum: vt si fortè quæreretur quis Aurelianus aliquid fecisset vel gessisset, suggereretur, Aurelianus manu ad ferrum.* De vitâ autem Cēturionum, protrita iam res & conculcata. Cognominā di militaris mos.

Centurionem cognomento Sirpicum.] Caussa huius cognomenti me fugit. An fortè Sirpicus, à sirpando? quod est ligare, nodoque constringere, priscâ quidem voce. Vnde Sirpi, ęnigmata siue nodi. Quiáne verberauit obsoleto illo verbo militum aures? an quia asperior in constringēdis militibus duriórque? Sirpicus, cur dictus. Varro de L. L. lib. IIII.

Robora Germanorum, qui tum custodes Imperatori aderant.] Recepit ergo iterum Germanos custodes Tiberius, destitutos post cladem Varianam ab Augusto; Sueton. Aug. cap. XLIX. De custodibus istis, alibi abundè. Pag. 18.

Legiones non lata, vt adsolet, neque insignibus fulgentes.] De Ornari insignia, quid fuerit.

cultu & incultu insignium hæc obseruo. Rebus lętis & militiâ prosperâ, ornari signa mos fuit, lauru, floribus, vnguentis. Claudianus:

Floribus coronata.

Lætatúrque tamen: Mauortia signa rubescunt
Floribus, & subitis animantur frontibus hastæ.

Suetonius Claudij cap. XIII. *Verùm intra quinctum diem oppressus est, legionibus in pœnitentiam religione conuersis: postquàm denuntiato ad nouum Imperatorem itinere, casu quodam an diuinitus, neque*aquila ornari, neque signa conuelli potuerunt.* Et Orosius eadem de re: *Die dicto vt in vnum vndique ad nouum Imperatorem conuenirent, neque aquilæ ornari neque conuelli quoquo modo signa mouerívè potuerunt.* Signa ergo in eiusmodi lætitijs obuiamque itionibus ornabantur. cui rei adhibita etiam vnguenta. Plinius lib. XIII. cap. IIII. *Aquilæ certè ac signa pulnerulenta illa ac custodiis horrida inunguntur etiam festis diebus. vtinámque dicere possemus, quis primus instituisset. Ita est. hac mercede corruptæ terrarum orbem deuicêre aquilæ.* Nec aliud est, quod noster hîc appellat insignium fulgorem. Ita lib. XV. *Hinc agmina legionum stetére fulgentibus aquilis signísque, & simulacris in modum templi.* Et Liuius etiam libro XXVIII. *Asdrubal clamore equitum excitatus, vt ex tabernaculo prosiluit, tumultúmque ante vallum & trepidationem suorum, & procul signa legionum fulgentia plenósque hostium campos vidit.* etsi paullo aliter id accipio de fulgore argenti, puluere deterso: quia nondũ illo æuo notus luxuriæ mos. Cõtra in tristitia& rebus atris, signa horrida & incompta. Tacitus in funere Germanici: *Præcedebant incompta signa, versi fasces.* Libro IV. Histor. *Reuulsæ imperatorum imagines. innexa signa, fulgentibus hinc inde Gallorum vexillis.* Libro XV. de fuga Pæti: *Corbulo cum suis copiis apud ripam Euphratis obuius, non eam speciem insignium & armorum prætulit vt diuersitatem exprobraret.* Nec plura mihi notata de hoc parum cognito adhuc militiæ ritu.

* Male in Suet. aquila. plures enim legiones.

Vnguentis perfusa.

Fulgor insignium.

Signa incõpta, quid, & quando.

* Ad Plinij verba de Aquilis inunctis addo, manasse videri eum ritum à statuis deorum: quas melioribus diebus, vnguentis perfundebant, quasi in cultum & honorem. Aquilæ autem nónne dij militares? Cicero IIII. in Verrem: *Omnes matronas & virgines conuenisse, cùm Diana exportaretur, vnxisse vnguentis, complesse coronis & flori-*

us. Arnobius lib. I. *Si quando conspexeram lubricatum lapidem, & ex oliui vnguine ordinatum.* vbi malim *odoratum*. Apuleius I. Florid. *Lapis vnguine delibutus.* Seneca Fragmento de Superstitione: *Alius fictor est, alius unctor.* Lapis vetus Romæ: DEINDE. CORONIS. INLATIS. IGNISQVE. VNCTIS. Adde sodes quæ notaui lib. II. Elect. cap. XVIII.

Illi quoties oculos ad multitudinem rettulerant, truculentis vocibus strepere.] Is quidem mos & affectus vulgi, in turbâ suâ audacis. Lucanus pariter in seditione: Plebs iuncta audax.

— quippe ipsa metus exsoluerat audax
Turba suos. quidquid multis peccatur inultum est.

Et Velleius: *Subita deinde exercitus seditio, qui plerumque contemplatus frequentiam suam à disciplinâ desciscit.*

Atrox clamor, repentè quies.] Video expulsam priscam vocem, *repens quies*. Porrò huic sententiæ Silianum illud planè genuinum est:

Clamor sæpe repens, & sæpe silentia fixis
In tellurem oculis.

Nunquámne nisi ad se filios familiarum venturos?] Verior lectio è verborum traiectu: *numquámne ad se nisi filiosf.* Pag. 19. Taciti transpositio.

Luna clariore penè cælo visa languescere.] Quid hoc, clariore pænè cælo? cassa palearum, si examinas. A Beroaldo ea lectio est, quam sperne: & substitue, *Luna claro repente celo*. Facit sententia, & prisca scriptura, *clamore pena celo*. Claro autem cælo is Lunæ languor: & ideò sequitur *postquam ortæ nubes offecère visui.* Pag. 18. Correctus Tacitus.

Igitur æris sono, tubarum cornuúmque concentu,] Clarum exemplum vanæ religionis, ad leuandos Lunę labores. Ita enim opinio erat. Iuuenalis, nimis facetè de sexu tinniente: Tinnitus æris in defectu Lunæ.

Vna laboranti poterit succurrere Lunæ.

Liuius lib. XXVI. *Disposita in muris Campanorum imbellis multitudo cum æris crepitu, qualis in defectu Lunæ silenti nocte cieri solet.* Quem morem nec Christianos desiisse, discas è Diuo Maximo Taurinensi Episcopo, qui nimis id indignatur & culpat Homiliâ propriâ, *De defectu Lunæ.* Ait inter alia hic apta: *Cùm requirerem quid sibi clamor hic vellet, dixerunt mihi quod laboranti Lunæ vestra vociferatio subueniret,* Adde Turnebi lib. XXII. cap. XXIII. Clamor laborante Lunâ. Etiam Christianis receptus.

& defectum eius suis clamoribus adiuuaret.

Pag.20. *Nobilitate ingenitâ incusat priora.*] Culpaui; nec nunc omnino capio. nisi quod videtur simile illi dicto apud Lucanum:

——quos Lentulus omnes
Virtutis stimulis & nobilitate dolendi
Precessit.

Huic apud Claudianum:

——mistâ sed nobilis irâ.

In quibus plus scilicet aliquid intelligitur, quàm dicitur.

Iustus Catonius quis. *Iustúsque Catonius primi ordinis Centurio.*] Credo enim esse, qui posteà Prætorii præfectus imperante Claudio, & Messalinæ fraude interfectus Suadeo legas Dionem, LX.

Metus ex duce. *Adiiciendos ex duce metus.*] Ne mutemus. dictio est quam amat Tacitus. Ita lib. II. *Languescet industria, si nullus ex se metus aut spes.* Vitâ Agricolæ: *Tenentibus arma plerísque, quos conscientia defectionis, & proprius ex legato timor agitabat.* A Sallustio sumpsit De rep. ad Cæs. *Neque quemquam à multis metuendum esse, quin ad eum formido ex multis recidat.*

Pag.21. *Corpora extra vallum abiecta ostentui.*] Vt in opidis animaduersiones extra muros; sic & in castris extra vallum. Ideò corpora hîc abiecta in eum locum: qui fuit extra portam Decumanam, à castrorum tergo, vti ex Vegetio discas lib. I. cap. XXIII. Seneca I. De irâ cap. XVI. *Damnatus extra vallum deductus est, & iam ceruicem porrigebat, cùm subitò apparuit commilito ille.* Hirtius de bello Africano: *Sic extra vallum deducti sunt, & cruciabiliter interfecti.* Calpurnius Declamatione VII. in ipso argumento: *Imperator corpora eorum extra vallum proiici iussit.* Eiusdem sententiæ, quod idem Tacitus statim: *Conuulsos laniatósque, & partim exanimos, ante vallum, aut in amnem Rhenum proiiciunt.*

Militares animaduersiones extra castra.

Pag.22. *Agendo Galliarum censui tum intentum.*] Censum accipies, non qualis Romæ, vt notæ saltem essent Gallorum facultates: sed vt ex modo census tributū pēderent & vectigal. Quòd cùm in aliis Prouinciis seruabatur (apud Iurisconsultos Titulo toto De censibus:) tū in Galliâ potissimùm, ditissimâ prouinciarum. Res initium habuit non à Iulio Cæsare, vt famam esse video; sed ab Augusto. Nam Cæsar quidem tributi nomine H-S. quadringenties imposuit

Census diuersa ratio. Quādo cœperit. Non à Iulio, vt putant, sed ab Augusto.

Galliæ victæ. vti apud Suetonium & Eutropium in meioribus libris legi: censendi prouincialem rationem non ipse, non priores instituerunt ante Augustum. Ille auctor rei Claudius oratione, quam in Senatu habuit Censor: *Sed destrictè iam Comatæ Galliæ caussa agenda est. in quâ si quis hæc intuetur, quod bello per decem annos exercuerunt Diuum Iulium: idem opponat centum annorum immobilem fidem obsequiúmque, multis trepidis rebus nostris plusquam expertum. Illi patri meo Druso Germaniam subigenti, tutam quiete suâ securámque à tergo pacem præstiterunt. & quidem cùm ad census (nescio an, à censu) nouo tum opere & inadsueto Galliis ad bellum auocatus esset. Quod opus quàm arduum sit, nobis nunc cum maximè, quamuis nihil vltrà quàm vt publicè notæ sint facultates nostræ exquiratur, nimis magno experimento cognoscimus.* Ait clarè, Nouo tum opere & Galliis inadsueto. Rem insignem epitoma Liuij non tacuit, libro CXXXIIII. *Cùm Augustus conuentum Narbone ageret, census à tribus Galliis, quas Cæsar pater vicerat, actus.* Idque accidisse ex Dione disco, septimo Augusti consulatu. ἐς δὲ τὰς Γαλατίας ἐλθὼν ἐνταῦθα διέτριψεν. ἐκεῖνοί τε γὰρ ἐπικηρυκεύσασθαι οἱ ἐδόκουν, καὶ τὰ τούτων ἀκατάστατα ἦν, ἅτε τῶν ἐμφυλίων πολέμων εὐθὺς ἐπὶ τῇ ἁλώσει σφῶν ἐπιγενομένων, ἦν, καὶ αὐτῶν καὶ ἀπογραφὰς ἐποιήσατο, καὶ τὸν βίον τήν τε πολιτείαν διεκόσμησε. Huius autem census duplex modus. Videntur enim tributum & in capita contulisse: & in agros, lacus, pecudes, aliásque facultates. Prius illud eleganter ab Ammiano suggestum, lib. XVI. vbi de Iuliano Cæsare verba: *Quàm profuerit anhelantibus extrema penuria Gallis, hinc maximè claret, quòd primitùs partes eas ingressus pro* * *capitibus singulis tributi nomine vicenosquinos aureos repperit flagitari, discedens verò septenos tantùm munera vniuersa complentes.* Tertullianus Apologetico: *Sed enim agri tributo onusti, viliores; hominum capita stipendio censa, ignobiliora: nam hæc sunt notæ captiuitatis.* Panegyricus scriptor in laudibus Constantini: *Septem millia capitum remisisti, quartam amplius partem nostrorum censuum.* & statim: *Remissione istâ septem millium capitum, vigintiquinque millibus dedisti vires, dedisti opes, dedisti salutem.* iterúmque: *Certè & tum liberi parentes suos cariores habent, & mariti coniuges non grauatè tuentur, & parentes adultorum non pœnitet filiorum, quorum onera sibi remissa lætantur.* quæ postrema non est vt vllo modo

In septimo eius Consulatu.

Modus eius census.

* Capita etiã pro pabulis iumentorũ. Ammianus lib. XXII.

transferas ad capita, quæ vocabant, agrorum. Aliàs non sum ignarus illud ipsum tributum quod pro modo agrorum penderent, Capitationem dictam à Iurisconsultis, & Saluiano Massiliensi, libro v. *Plerique pauperculorum atque miserorum spoliati resculis suis, & exterminati agellis suis, cùm rem amiserint, amissarum tamen rerum tributa patiuntur: cum possessio ab his recesserit, capitatio non recedit:* scilicet à numero iugorum & capitum quibus agri coluntur. Sed perseuero, vt Galli in capita contulerint etiam humana. De agris autem, lacubus, aliisque, quæ obnoxia tributo, habes apud IurisconsultosDe censibus, & Panegyristem illum ipsum: *Iacebat illa ciuitas non tam * innixa Romanis quàm virium defectione prostrata: ex quo eam noui census exanimauerat acerbitas. Nec tamen iustè queri poterat, cùm & agros qui descripti fuerant haberemus, & Gallicani census communi formula teneremur, qui fortunis nemini possumus æquari.* Vtrique censui olim præpositi ex primâ nobilitate viri, vt Drusus ab Augusto, Germanicus hîc à Tiberio: Videtúrque ea non exigua dignitas fuisse, ex Tacito, lib. xiv. *Census per Gallias à Q. Volusio & Sex. Africano, Trebelliόque Maximo acti sunt, æmulis inter se per nobilitatem Volusio atque Africano. Trebellium dum vterque dedignatur, suprà tulêre.* In lapide.

Capita agrorum.

Puto leg. innixa.

Exactores & præpositi census.

Q. MANILIO
C. F. CORDO. T.
LEG. XXI. RAPAC.
PRAEF. EQVIT. EXACT.
TRIBVT. CIVITAT. GALL.
FAC. CVR.
CERTVS. LIB.

Id est, *Exactori tributorum ciuitatum Galliæ.* Hi census in tabulis perscripti. Dio in vitâ Caligulæ: Κυβεύων δέ ποτε, καὶ μαθὼν ὅτι οὐκ εἴη οἱ ἀργύριον, ᾔτησέ τε τὰς τῶν Γαλατῶν ἀπογραφὰς, καὶ ἐξ αὐτῶν τοὺς πλουσιωτάτους θανατωθῆναι κελεύσας, &c. Vnde Tabulæ censuales in Codice Theodosiano, & Iustiniani li. xi. De Agric. & censit. & alibi, Paginæ censuales. Actique videntur singulis lustris. Panegyricus: *Quinque annorum nobis reliqua remisisti. O lucrum omnibus lustris felicius!* Aut etiam singulis annis. Nam ecce in Tacito anno pòst, P. Vitellius & Scantius mittuntur ad census Galliarum, lib. II. Tributum tamen ipsum, videtur olim descriptum fuisse in singulos menses. Docet factum Licinij Procurato-

Tabulæ census.

De anno & trib.

Quãdo exacti census.

apud Dionem, qui, vt ait, eò malitiæ peruenerat, vt quoniam singulis mensibus tributum erat Gallis pendendum, quatuordecim definiret anni menses. Vide rem non iucundam, apud optimum scriptorem, quod quidem ad ritus priscos attinet, lib. LIIII.

Orto ab vndeuicesimanis quintanisque initio.] In Germaniâ inferiori, hac ætate, vbique XXI^am legionem reperio, non decimamnonam. Itaque hîc & sæpius, repone, *Vnaetuicesimanis*. Quæ vox remotior ab vsu hodie, imposuit scriptorum vulgo. Adi si placet, ad lib. I. Histor. Notas. Vnaetuicesima legio.

Vernacula multitudo, nuper acto in vrbe dilectu.] Ante quinque circiter annos, nuntiatâ in vrbe clade Varianâ. cùm quidem Romæ subitum militem Augustus conscripsit, ad tutelam ripæ Rheni; & plerosque è libertinis. Sueton. ca. XXV. & Dio LVI.

In suum cognomentum adsciscí Imperatores.] Si ad sua tempora Tacitus respexit, clara res: omnes enim post Tiberium ferè Imperatores cognomen sumpserunt à pugnacissimâ gente At quid est, quòd hîc milites in eo glorientur, nisi si diuini & præscij futurorum? Nam ad hoc æui solus Drusus & Germanicus, cognomine illo vsi, ex decreto quod apud Dionem habes LV. & si quisquam ex Imperatoribus, solus certè Tiberius. Sed correctione explico me, & omnino scrib. censeo, *adsciscí imperaturos*. idque verum, cognomento illo insignitos eos, qui in spe Principatus. Præter dictos, ecce Vitellius Imp. *filium sinu retinens Germanicum appellauit, cinxitque cunctis fortunæ principalis insignibus.* Germanici cognomen Imperatorum.

Prostratos verberibus mulctant.] Malim, *mulcant*, in hac significatione. Cicero pro Milone: *Quâ in turbâ C. Viuienus senator ita est mulcatus, vt vitam amiserit.* Liuius lib. XXIX. *In legatum, lictoribus prius indignum in modum mulcatis, impetum faciunt.* Idem lib. VIII. *Sperare se, corpore regio mulcato, virum & suos redempturam.* & alibi, *Mulcare virgis.* Quibus locis omnibus, *Multare*, non æquè placet. Mulcare quid.

Sexageni singulos, vt numerum centurionum adæquarent.] In legione plenâ, sexaginta centuriones Dionysius Halicarnasseus, lib. IX. & Vegetius, aliique.

Nil paucorum instinctu.] Rhenano placet, *vel paucorum*, nec sperno. Pag. 23.

Germanico per Galliam census accipienti.] Eâ formâ sermo-

riis Iurisconsulto dicta *legatio ad census accipiendos*.c.1.D.De muneribus & honoribus.

Credebatúrque si rerum potitus foret, libertatem redditurus.] Imò prodita à Tiberio eius epistola est, quâ de cogendo ad restituendam libertatem Augusto agebat. Quæ vna caussa necis, pio in patriam iuueni, sed infelici. Sueto. in Tib. cap 1.

Pag. 24.

Mederetur fessis, neu mortem in iisdem laboribus.] Similia Iuliani milites, in seditione apud Lucanum:

——— Iam respice canos,
Inualidásque manus & inanes cerne lacertos.
Vsus abit vita. bellis consumpsimus æuum,
Ad mortem dimitte senes.

Læta nomina faustáque.

Faustis in Germanicum ominibus.] An verò, *nominibus*? Sic quidem Suetonius de Caligulâ: *Densissimo & lætissimo obuiorum agmine incessit, super fausta nomina, sidus & pullum & pupum appellantium.* Fausta nomina sunt, Di te seruent Auguste, Imperator, Princeps, Felix, Victor. aliáq; ab adulatione vulgi nata. Dio quidem ab hac lectione est: τόν τε Τιβέριον, inquit, ἐκακηγόρησαν, καὶ τὸν Γερμανικὸν αὐτοκράτορα ἐπεκάλεσαν.

Gladius olim ab humeris.

Ferrum à latere diripuit.] Rectè *à latere*. Nam mos priscus gladium ex humero suspendere, & demittere ad latus. Homer. Iliad. β.

* Ἀμφὶ δ' ἄρ' ὤμοισιν βάλετο ξίφος ἀργυρόηλον.

Odyss β.

*——— Περὶ δὲ ξίφος ὀξὺ θέτ' ὤμῳ.

*Circũ humeros iecit clauis gladium argentatũ.
*Gladiũ circũdedit armo.

Virgilius:

Tum lateri atque humeris Tegeæum subligat ensem.

Idem: ——— *atque ensem collo suspendit eburnum.*

Nec id herôum modò sæculo, sed obtinuit posteà. atque adeò apud Romanos. Claudian.

Gestatósque patri scapulis radiantibus enses.

Et Germanos. VVindichindus, *Subnixi stabant* (Saxones) *paruis scutis, habentes ad renes cultellos magnos.* Ad renes enim (vt eiusmodi scriptorum Atticismus est) valet ad latera. Sed ad vtrum igitur latus gladij? Soluamus enim & hunc nodum, qui Antiquarios nostros illigauit. Ego aio ad sinistrum, ritu qui hodie obtinet, & quem pænè suadet ipsa natura. Nónne prompta & facilis ita eductio? Tamen ad dextrum maluntalij. & Polybium in fidem aduocant: qui sic

Ad latus sinistrum dependens.

qui ſic de Romanis libro VI. Ἅμα δὲ τῷ θυρεῷ μάχαιραν, ταύ- Neque Po-
την δὲ περὶ τὸν δεξιὸν φέρει μηρόν. καλοῦσι δὲ αὐτὴν Ἰβηρικήν. *Vnà* lybius.
cum ſcuto, & gladium geſtat. hunc quidem ad femur dextrum: &
appellant eum Ibericum, ſiue Hiſpanienſem. Quid reſpondeo? Sed loco
ambigere me non de teſte, ſed de teſtis dictione. Vitij lo- ſpurco.
cum eum inſimulo palàm & defectus. Argumento mihi
iſta. Primùm ipſa res, falſa, vana: & quam numquam eſt
vt ſic tradiderit fidiſſimus ille ſcriptor. Deinde Ioſephi
locus, in eâdem Romanâ armaturâ, paullò diuerſus Libro
III. De bello Iudaico, cap. III. Οἱ μὲν πεζοὶ θώραξι πεφραγμέ-
νοι καὶ κράνεσι, καὶ μαχαιροφοροῦντες ἀμφοτέρωθεν. μακρότερον δὲ αὐτῶν
τὸ λαιὸν ξίφος πολλῷ. τὸ γὰρ κατὰ δεξιὸν, σπιθαμῆς οὐ πλέον ἔχει μῆκος.
Pedites quidem loricis muniuntur & galeis: gladios geſtantes Bini Roma-
vtrimque. quorum longior ille eſt, qui ad ſiniſtram. Nam is qui ad nis gladij.
dextram, palmo non eſt productior. Leo Imperator cap. VI. *Ha-*
bent ſpathas Romano more, ab humeris pendentes, & Parameria.
Hæc vera, hæc plena. Ita armati inquam Romani milites,
vt binos geſtauerint gladios: longum & Hiſpanienſem ad Maior, Hi-
ſiniſtrum latus, minorem illum qui Sica dictus, ad dex- ſpanienſis.
trum. Neque ego dubium habeo, quin Polybius paria
ſcripſerit, etiam verborum quæ ſuperſunt argumento. Minor, ſica.
Περὶ τὸν δεξιὸν μηρὸν, inquit. Si de longo id gladio, quod vo-
lunt: an ille propriè ad femur? non hercules, ſed ad latus.
Sica ſiue Parazonium eſt, quod femori appendet: ideò
etiam Græcis παραμήριον dictum. Gloſſæ priſcæ: μάχαιρα,
τὸ παραμήριον, ſica. Itaque in Polybij verbis diſtinctè de In Polybij
vtroque iſto fuiſſe arbitror, æquè atque in Ioſephi: ſed vel verbis defe-
incuriâ pluſcula verba omiſſa, vel imperitiâ acciſa. De ctus.
reipsâ quidem quid fluctuam? Cæſar adfirmat ſatis lib. V.
Com. vbi de Pulſione Centurione Rom. *Auertit hic caſus*
vaginam, & gladium educere conantis dextram moratur manum.
Si dextrâ educendus ei gladius: profectò habuit ſini-
ſtrum. Nónne etiam monumenta & lapides Romæ do- Lapides cō-
cent paſſim? ego quidem ita vidi. nónne & Nummi? ecce tra Polybiū.
iſtos probos, & veteres. Et Nummi.

Alter est M. Poblicij Proprætoris & Legati Cn. Pompeij: alter Titurij Sabini, fortasse Cæsariani in Galliâ Legati. At enim, inquiunt, Polybij æuo ita omnino fuerit: posteà ea res immutata. Numquam id dederim. Quis enim halitus aut quæ aqua hausta fecit subitò hos diuinos? Denique vt decidam, dabo numinum qui ætate par aut maior Polybio, in quo gladius palàm sinister. Vide.

Effugiũ quorundam. Sed in vanũ. Nũmus vetus arguit.

Seruilij nummus est: vt ipse clamat: eius, qui Floraria primus fecit. Quando igitur ea facta? Plinius ait, libro XVIII. anno vrbis DXVI. Velleius referre videtur in annum DXIV: certè vterque, ante bellum Punicum secundum. Etiámne effugium illud satis obseptum de re mutatâ? At pugnant etiam in me Diodori verbis, lib. V. *Ἀντὶ τοῦ ξίφους σπάθας ἔχουσι μακρὰς, σιδήραις ἢ χαλκαῖς ἁλύσεσιν ἐξηρτημένας, παρὰ τὴν δεξιὸν λαγόνα. loco gladij spathas habent oblongas, ferreis siue æreis cathenis dependentes ad latus dextrum.* En palàm, inquiunt, collocat ad latus dextrum. Fateor. sed de quibus populis id Diodorus? non de Romanis, ne fucum faciant, sed de Gallis. Quod idem de Germanis etiam Strabonem tradidisse scio: Μάχαιρα, inquit, *μακρὰ παρηρτημένη παρὰ τὴν δεξιὸν πλευρόν. Machæra longa, aptata ad latus dextrum.* Atqui mea assertio omnis est de Romanis. Barbari ita gestauerint sanè: quid me lædit? Nec

Ad Diodori verba respõsum.

Et Strabon. Barbaris gladius dexter.

i am dicti solùm, sed quod eos doceo, etiam Parthi. Valerius Flaccus quidem Acinacem dextrum apertè iis tribuit, lib. VI.

Insignis manicis, insignis acinace dextro.

Itaque eo exemplo in notitiâ Imperij, vbi de Balistâ Quadriroti, reperient assistentem Barbarum cum gladio ad latus dextrum. Hem, hem, quid feci? caussam prodidi & perdidi, cùm Notitiam nominaui, nam illic Thoracomachus, id est Romanus legionarius miles, cum gladio conspicitur dextro. Ita nuper tradidit & effigiem ipsam vulgauit amicus meus, vir litteratus. Quid ergo dicam? Lipsium non esse Lipsium, si ea res est. Librum quiuis inspicito. nisi Thoracomachum illic viderint alligatum gladio sinistro, excutiant mihi oculum dextrum. Quin passim in eo libro imagines pro sententiâ meâ. At ille idem lapides etiam iacit, & figuras profert cũ gladio ad dextrum. Fungos, non lapides. Sunt enim gladioli illi, non gladij vt censet: Parazonia inquam, de quibus dixi. Hæc semper militi ad baltheum pendula, velut ordinis & militiæ insigne. Herodianus lib. II. vbi Seuerus Prætorianos exauctorat & militiâ soluit: Προσδραμόντες οἱ Ἰλλυρικοὶ στρατιῶται, τά τε ξιφίδια περιαιροῦσιν αὐτῶν ἃ παρῃώρηντο τῷ ἀργυρίῳ καὶ τῷ χρυσῷ εἰς πομπὴν κεκοσμημένα. *Procurrentes Illyriciani milites, & gladiolos illos detrahunt, quos auro argentoq; ornatos in vsum pompæ suspensos habebant.* Meminit Martialis lib. XII. item Glossæ: παραζώνιος μάχαιρα, *sica.* Benè & signatè etiam Sozomenus, Ecclesi. hist. lib. IX. cap. XII. Γερόντιος δὲ τρίτον ἑαυτὸν παίσας, ὡς οὐ καιρίαν λαβὼν ᾔσθετο, σπασάμενος τὸ παρὰ τὸν μηρὸν ξιφίδιον, κατὰ τῆς καρδίας ἔλασε. *Gerontius tertium sese percutiens, vt vidit letalem non esse ictum, stricto gladiolo illo qui ad femur, in cor eum sibi defixit.* Sed satis iam super gladiis digladiatus sum: nisi quòd in extrema Arenâ retinent me paullum Iudæi. Illi videntur gestasse dextros, ex libro Iudic. cap. III. Ibi enim legas, *Aod fecit sibi gladium ancipitem, habentem in medio capulum longitudinis palmæ manus, & accinctus est eo subter sagum in dextro femore.* Et mox: *extulit sicam de dextro femore.* Atque ego facilè id dederim, ex ritu scilicet Orientalium: sed tamen doceor Magistros veteres censere, hominem eum fuisse scæuam. atque ideò tulisse dextrum.

Etiam Parthis.

Imago in Notitiâ imperij declarata.

Item alia, in qua non nemo lusit, aut lusus.

Figuræ aliquot declaratæ.

Parazonium militare.

An Iudæis dexter gladius.

Legata quæ petinerant exsolui duplicarique.] Rectè ergo in

Pag. 25.

Suetonij Tiberio scriptum: *Militi post duplicata ex Augusti testamento legata, nihil vmquam largitus est.* vbi malè Beroaldus, *publicata.*

In hiberna cuiusquam non abscessêre.] Malim: *in hiberna vsquam non.*

Pecuniæ militũ apud signa.

Cùm fisci de imperatore rapti inter signa intérque aquilas veherentur.] Tangit non dubiè morem priscum, quo pecunias solitum deponere ad signa. Ii enim militares dij, id templum. Vegetius lib. II. cap. XX. Sueton. Domit. cap. VII.

Pag. 26.

Legiones nihil contatus sacramento adigit.] Imò, *contatas*, vti ad legiones ipsas referas.

Qui ius habuerint militis animaduertendi.

Insferat id Menius castrorum præfectus, bono magis exemplo quàm concesso iure.] Soli enim illi ius plectendi militis, qui exercitus rector. Et Augusti quidem instituto (quod apud Dionem lib. LIII.) solis Proprætoribus siue legatis Augusti, quos gladio succinxerat, id ius fuit: posteà etiam proconsulibus, vniuersísque prouinciarum rectoribus, ex lege VI. De off. præsid. Saltem vt punirent milites gregarios. leg. IX. De custod. reorum: *Qui exercitum accipit, ius animaduertendi in milites caligatos habet.*

*Siue etiam digressi. Spreta vulgi lectio.

*Intereà legati ab Senatu * egressi.*] Vulgò, *regressi.* præter historiam. Sunt enim ij qui à Senatu decretum proconsulare imperium deferre debebãt, simúlque mæstitiam eius ob excessum Augusti solari, de quibus suprà: aut certè, qui cognito motu, à Tiberio Senatuque missi ad res componendas, vt Dio sentire videtur. Regressioni quidem locus non est, quia nulli à Germanico digressi.

Munatium Plancum, consulatu functum.] Et quidem nuper. Consul enim fuit anno antè, cum C. Silio. Munaciũ illum esse, qui Censor fuit anno DCCXXXII. fuge credere. Non facilè ætas fert: non Taciti verba. Dixisset enim potius à præcipuo honore, *Censurâ functum.* Filius, credo, eius.

Vexillum in tabernaculo ducis.

Nocte concubiâ vexillum in domo Germanici situm flagitare occipiunt.] Quod vexillum? illúdne sub quo veterani habebantur? non videtur. Non enim illi solùm, sed duæ legiones in eâdem culpâ. quarum signa aquilæque in castris, non in tabernaculo ducis. Refer ergo ad aliud vexillum, & obserua ritum antiquum. Signum futuræ pugnæ, vexillum purpureum fuit. quod adseruabatur meritò in tabernaculo ducis, quia illi soli ius & arbitrium proponendi.

Signum pugnæ.

Hoc insignite & κατ' ἐξοχὴν, Vexillũ dictum. Doctè Glossæ veteres:* Ῥούσιον φάρσος, *vexillum.* At de more, Cæsar belli Gallici lib.II. *Cæsari omnia vno tempore erant agenda. vexillum proponendum, quod erat insigne cùm ad arma concurri oporteret.* De bello ciuili: *Sequẽti die cùm iter facere Cæsar vellet, renunciatum est à speculatoribus Pompeium de tertiâ vigiliâ in acie stetisse. Hoc nuncio allato, vexillum proposuit.* Plutarchus formam eius satis describit in Fabio: τὸ τῆς μάχης σημεῖον ἐξέθηκεν. ἔστι δὲ χιτὼν κόκκινος ὑπὲρ τῆς στρατηγικῆς σκηνῆς διατεινόμενος. Quod Plutarchus χιτῶνα dicit, Tunicam etiam Isidorus: *Russata, quam pœniceam vocant, nos coccineam. Hac sub consulibus Romani vsi sunt milites, vnde etiam Russati vocabantur. Solebat enim pridie quàm dimicandum esset, ante principia poni* (vellem dixisset, *ante pretorium poni*, vel, *supra prætorium*: id enim verius) *quasi admonitio & indicium futuræ pugnæ.* Plutarchus iterum in Bruto: ἅμα δὲ ἡμέρᾳ προὔκειτο μὲν τοῦ Βρούτου χάρακι καὶ τοῦ Κασσίου σύμβολον ἀγῶνος, φοινικοῦς χιτών. Non ergo simpliciter velum fuit, sed tunicæ forma. Mãsit is mos ad tempora imperij labentis. Ammianus, lib.XXVII. *Signis ilicò fixis ex more, cùm vndique ad arma conclamaretur, imperio principis & ductorum stetit regibilis miles: vexillum operiẽs extollendum, quod erat opportunè subeundæ indicium pugnæ.* Hoc illud vexillum est quod lymphati milites postulant, & cum eo ius scilicet cædis & armorum.

* id est, russeum.

Tunicæ forma fuit.

Quàm castra primæ legionis: illic signa & aquilam amplexus.] Pag.17.
Hæreo an distinguendum sit, *quàm castra. primæ legionis illic signa.* Videntur enim duæ hæ legiones vnis in hibernis fuisse: sic tamen, vt ritu Romano, quæque legio cum signis seorsum locaretur. Ideo ait Plancum confugisse ad aquilam & signa primæ legionis. Suprà, tres legiones Pannonicæ castris æstiuis simul habebantur: separatæ tamen aquilæ, donec per furorem, *vnà tres aquilas & signa cohortium locarent*, ait Tacitus. Receptam tamen interpunctionem tueri videtur quod sequitur, *Quantum dedecoris adierit legio, facundè miseratur.* vt videantur hæc in vnius legionis castris gesta.

Legionibus singulis sua principia.

Diu contatus, aspernantem vxorem] Puto verius, *aspernante vxore.*

Nec minus tristes qui manebant.] Lego, *quæ.* de feminis enim sermo, coniugibúsque amicorum.

Contra Suetonium disputatio, de Caligulæ natali solo.

Iam infans in castris genitus, in contubernio legionum eductus.] Caium Caligulam in castris natum versiculi prisci adfirmabant,

In castris genitus, patriis nutritus in armis,
Iam designati Principis omen erat.

Etiam Plinius in Germanicâ historia, apud Treueros vico Ambitarino, id est, apud hiberna legionum. Et clarè hîc, noster. Suetonius tamen non spernit solùm sententiã hãc, sed lõgâ & acri disputatione euertit. Cui manus ego nondum do. Quid enim? an vulgus eius æui (nam versiculi illi, Caligulâ principe, statim diuulgati sunt) nesciit Imperatoris sui solum genitale? tam impudenti mẽdacio ludere ius fuit? Non Plinius & Tacitus, ea quæ Suetonius peruiderunt? Scilicet iis cura non fuit inspiciundi Acta? logi. non copia? nugæ. At enim, inquit, natus est Caius patre suo & C. Fõteio Coss. pater autem consulatum eum toto anno gessit, & quidẽ in vrbe. Non igitur nasci potuit in castris: quoniam pater demũ exacto Consulatu in Germaniam est missus. Primùm, Suetoni, quod tu sumis vt datum, fieri potest vt quis illorum iubeat te reponere. ambigo, inquam, vtrum illæ meæ partes consentiant consciscántque natũ eo anno Caium esse. Video enim dissentire alios in numero annorum quos dicitur vixisse. Et quid si paullò ante natus sit, cùm pater in Germaniâ esset? quid si paullò pòst? Deinde, mi homo, quæritur quando natus Caligula sit, non quando satus. Nónne ipso patre Consule, vt tu vis, nasci potuit in castris? Nec enim opus credo eam ad rem præsentiâ patris. Nam Germanicum constat ex Dione statim à clade Varianâ contineñter in Germaniâ mansisse, ad hunc vsque Consulatum. Suspicari autẽ probabiliter possum, vxorem quæ tumida & vicina partui, relictam ab eo in Germania donec vterũ posuisset. Nam circumduci in longo itinere feminas, vt prisci dicebant, incientes, non ex more, non ex vsu. Potuit ergo nasci in castris, & tamen in consulatu patris. Sed in actis reperio, ais, natum eum Antij. Quid si nomen tibi imponit, & acta de alio quopiam Caio, filio pariter Germanici senserunt? Non enim Caligulæ cognomen discriminis caussâ, opinor, apponi potuit Actis. quoniam Professio apud acta, nato statim puero fieri solita: cognomen autem illud posteà in castris illi datum, à veste. Denique

Ad primum Suetonij argumentum.

Ad II. argumentum.

contra tabulas actorum, Plinij pagina est, & hic noster fidelissimus senex: mihi quidem testis ἐκ τῶν διὸς δέλτων. Addis amplius, ex Augusti epistolis liquere bimulum demum perductum in castra: non ergo ibi natum. Batuis tu, non pugnas: rude, non gladio feris. Quid enim obstat Agrippinam peperisse in Germaniâ, rediisse in vrbem mariti sui consulatu: deinde ipsam & infantem in Germaniam reuertisse? Quòd Antium prætulerit omnibus secessibus Caius: quin tu hoc argumento, Tiberium Capreis genitum dicis, Tibure aut Lanuuij Augustum? Itaque quidquid Suetonius conetur, me quidem iudice, hæc pars adhuc, vt in formulâ Senatoria est, maior esse videtur. Cui præter consulares illos, subscribunt Pedanei Senatores, Sex. Victor, & Athenæus libro IIII. cap. VII.

Ad tertium.

Ad quartũ.

Militari vocabulo Caligulam appellabant, quia plerumque ad concilianda studia vulgi eo tegmine pedum induebatur.] Ait, *Studia vulgi*: militaris scilicet. Nam Tribuni & centuriones dignioresque militum; veste & habitu erant à gregariis distincti, vt alibi dicam accuratè. At caliga, tegmẽ vulgi. infrà: *Tanquam parum ambitiosè filium gregali habitu circumferat,* * *Caligulámque appellari velit.* Nõ cepit prorsus Dio, qui vertit, ὅτι ἐν τῷ στρατοπέδῳ τὸ πλεῖστον στραφεὶς τοῖς στρατιωτικοῖς ὑποδήμασιν ἀντὶ τῶν ἀστικῶν ἐχρῆτο. Melius Suetonius, *Caligulæ cognomen castrensi ioco traxit, quia manipulario habitu inter milites educabatur.* Caligatus igitur, manipularis, gregarius eadem sunt: pro militum plebe, id est qui honorem aut gradum in castris nondum ceperunt. Sueton. in Augusto, cap. XXV. *Dona militaria aliquanto faciliùs phaleras & torques, quidquid auro argentóque constaret, quàm vallares ac murales coronas quæ honore præcellerent, dabat: has quàm parcißimè & sine ambitione, ac sæpe etiam caligatis tribuit.* Iurisconsultus, l. IX. De custod. reorum. *Qui exercitum accipit, ius animaduertendi in milites caligatos habet.* cum exceptione dixit, quia in digniores non habet. Legi in lapide vetusto.

Caliga militis gregarij.

*Quasi paruam caligã.

C. OPPIO. C. F. VEL.
OMNIBVS. OFFICIIS.
IN. CALIGA. FVNCTO.

Et ab eâdem sententiâ Seneca quinto De Beneficiis scripsit, *Marium à caligâ ad consulatum peruenisse*: id est ab infimis ordinibus. Item Plinius lib. VII. Ventidiũ *inopem*

iuuentam in militari caligâ tolerasse. Quãquam non abnuam, quin caligæ digniorum etiam militum: sed cum discrimine, puta aureis argenteísue clauis distinctæ. Vnde cũ additione *Speculatoria caliga*, apud Sueton. & Tertullianum.

Cal.c.LII. De coronâ militis.

Pag. 26. *Quod nomen huic cœtui dabo? milit ésne appellem?*] Imitatum videtur ex oratione Scipionis apud Liuium, pariter in seditione militari, lib. XXVIII. *Quos nec quo nomine quidem appellare debeam, scio. ciues? qui à patriâ vestrâ desciƒtis. milites? qui imperium auspiciúmque abnuistis, sacramenti religionem rupistis.*

Diuus Iulius seditionem exercitus verbo vno compescuit.] Plutarchus, Dio, Suetonius. & Lucanus,

——discedite castris,
Tradite nostra viris ignaui signa Quirites.

Religio in capiendis signis. *Illa signis à Tiberio acceptis.*] Apparet religionem aliquam fuisse in militiâ ordiendâ. Credo autem hanc primam legionem conscriptam, post cladem Vari.

Belgarum laus, sed olim. *Vt Belgarum istud decus sit.*] Gloriemur Belgæ. Nos iam olim Cæsaris testimonio, *omnium Gallorum fortissimi*: nos

Pag 29. nunc Germanici, idonei & validi *subuenire Romano nomini, comprimere Germaniæ populos.* Nos * Ciuilis voce, *Gallorum robur.* Præclara ista, at non illud,

* *Verba Taciti vide IV. Hist.*

——* Πάλιν ποτ' ἦσαν ἄλκιμοι Μιλήσιοι.

* *Olim fuere strenui Milesij.*

Imago Drusi insignis. *Tua pater Druse imago.*] Cur imaginis mentio? Suspicor huius Drusi inter signa imaginem cultam: quia eo duce res pulcherrimæ gestæ. Nec enim solę Impp. imagines habebantur innexæ signis, sed & aliorum quos Imperator sibi velut æquabat. Sueton. Tiberio: *quædam munera Syriacis legionibus dedit, quòd solæ nullam Sciani imaginem inter signa coluissent.* Hanc igitur præsentem intuens, ista pronuntiat filius.

Animaduersionis nouum genus. *Stabant pro concione legiones districtis gladiis.*] Exemplum nisi fallor, primum animaduersionis à milite ipso vsurpatæ: quod hodie in nostrâ militiâ vulgò obtinet. Ammianus tamen id recensuit, quasi ex more prisco, lib. XXIX. *Cùm inuenisset eos exercitu circumseptos; Quid de istis nefariis, inquit proditoribus fieri oportere contubernales deuoti censetis? Secutúsque adclamationem rogantium sanguine vindicari, eos qui inter Constantianos merebant, prisco more militibus dedit occidendos.*

Pag. 30. *Centurionatum inde egit.*] Nescio an, *legit.* quâ formâ Senatum legere dicimus.

Et cui erant donaria militaria.] Scilicet, torques, phaleræ, hastæ, coronæ. ex quibus promoueri ad ordines altiores milites solere, indicat etiam Lucanus, lib. I. Milites promoti ex donis.

—— summi tum munera pili
Lælius, emeritique gerens insignia doni
Seruati ciuis referentem præmia quercum.

Inter omnia autem quæ noster enumerat, cur siluit censum? cuius rationem habitam in declamatione quapiam ostendit Portius Latro: *Census senatoriũ gradũ ascendit, census in castris ordinem promouet, census iudices in foro legit.* Etiam ex censu.

Maiestate saluâ, cui maior è longinquo reuerentia.] Vera & callida gnome. A Thucydide videri potest, lib. VI. τὰ γὰρ, inquit, διὰ πλείςου πάντες ἴσμεν θαυμαζόμενα, καὶ τὰ πεῖραν ἥκιστα τῆς δόξης δόντα. Pag. 31.

Duodecim millia è legionibus sex, & viginti socias cohortes.] Distinctio præter historiam. Interpunge, *è legionibus, sex & viginti soc.* Quattuor enim dumtaxat legionum miles, in id bellum ductus: nec plures in Germaniâ inferiori erant. Clarum ex sequentibus, vbi legiones enumerat: *Mox prima legio: sinistrum latus vnaetvicesimani clausere, dextrũ quintani: vicesima legio terga firmauit.* Pap. 32.

Limitémque à Tiberio cœptum scindit.] Fortè, *scandit.* Vtrũ autem limes hic à Tiberio structus ad secernendos discriminandósq. Germanos? an potius agger & via?

Latera concædibus munitur.] Alij, *munit:* ego *munitus,* malo. Muniendi hic mos à Germanis Gallísque. Ammianus, lib. XVI. *Difficiles vias & suapte naturâ cliuosas cõcædibus clausere sollerter, arboribus immẽsi roboris cæsis.* Vsus eâ voce & Cæsar. At *Concisa* vocare videtur P. Diaconus: *Factis etiam concisis,* inquit, *per deuia siluarum irruit super eos.* Pag. 33. Concædes.

Templum quod Tanfanæ vocabant. Quis deus, quæ dea? Quidam ἐτυμολογίζει quasi esset, *Taensanck*, quod linguâ nostrâ principium rerum. At Britanni prisci, suâ linguâ Tan, ignem vocant. Tanfanæ templum.

Iulia ob impudicitiam olim à patre Augusto insulâ clausa.] Qui feminam hanc impudicitię arguant, multi testes. Seneca de Benef. lib. VI. cap. XXXII. *Augustus flagitia principalis domus in publicum emisit, admissos gregatim adulteros, pererratam nocturnis comessationibus vrbem, forum ipsum ac rostra ex quibus pater legem de adulteriis tulerat, filia in stupra placuisse, cotidianum ad Marsiam concursum, cum* Pag. 24. Iuliæ impudicitia.

ex adulterâ in quæstuariā versa ius omnis licentiæ sub ignoto adultero peteret. Plinius, *Apud nos huius licentiæ exemplum non est aliud, quàm filia D. Augusti, cuius luxuria noctibus coronatum Marsyam litteræ illius dei gemũt.* vel vt clarissimus Torrentius emendat, *illius describunt.* etsi ego malim, *degemunt.* De hoc Marsyâ, præter ea quæ dixi Antiquis, Sidonius,

Emendo tridentem.

*Marsyæque timet manum ac * rudentem.*

id est tribunal, metuit & forum. Arnobius lib. II. *Quia fornicem Lucilianum & Marsiam Pomponij obsignatum memoriâ continetis.* Vide Dionem lib. LV.

Spreueratq. vt imparem.] Taurum non ad illud iugum.

Obscuram fore necem longinquitate exilij ratus] Id est, diuturnitate. Nam relegata Iulia anno DCCXLVIII. ex quo ad hunc diem anni ferè viginti.

Sempronius Gracchus.

Par caussa sæuitiæ in Sempronium Gracchum.] Velleius lib. posteriore: *Quinctius Crispinus singularem nequitiam supercilio truci protegens, & Ap. Claudius & Sempronius Gracchus ac Scipio, aliíque minoris nominis vtriusque ordinis viri, quasi cuiuslibet vxore violatâ, pœnas pependêre: cùm Cæsaris filiam, & Neronis violassent coniugẽ.* Vidimus & nummos huius Gracchi, TI. SEMPRONIVS. GRACCHVS. IIII. VIR. Q. DESIG. id est, quatuorvir, quæstor designatus. in parte alterâ, DIVI. IVLII. F.

Pag. 35. Asprenatũ familia.

Ab L. Asprenate proconsule Africæ.] Credo cognomen esse gentis Noniæ. De Asprenatum claritudine & familiâ consulari Plinius lib. XXX. cap. VII. Suetonius in Aug. cap. XLIII.

Sodales Augustales.

Idem annus nouas cærimonias accepit, addito Augustalium sodalium sacerdotio.] Idque exemplum placuit deinceps in omnibus Imperatoribus, qui facti Diui. Ita sodales Flauij, Hadrianales, AEliani, Antonini, passim in historiâ memorati. Lapis priscus:

NERONI. CAESARI. GERMANICI. F.
TI. AVGVSTI. N. DIVI. AVGVS. PRON.
FLAM. AVGVSTALI. SODALI. AVGVSTALI. Q. Q. NOVANIVS. Q. L. SAEVIVS.

Sodales Titij Diffidet à se Tacitus.

Vt quondam T. Tatius retinendis Sabinorum sacris sodales Titios instituerat.] Pugnat aperto Marte secum Tacitus, lib. II. Historiarum: vbi vult sodales Titios (ita enim scrib. non Tatios, ex lapid. & libris; dictíque à prænomine Tatij, institutos non retinendis sacris, sed memoriæ

Tatij ſacrandæ. Quæ cauſſa hoc quidem loco aptior erat, fortaſſe & verior. *Faces Auguſtales ſubdidere, quod ſacerdotium vt Romulus Tatio regi, ita Cæſar Tiberius Iuliæ genti ſacrauit.* Dionyſius hanc rem non attigit, contentus dixiſſe, honeſtè ſepultum Tatium, & quotannis ei publicas inferias factas.

Ludos Auguſtales tunc primùm cœptos turbauit diſcordia.] Quomodo id verum? ſiquidem ludi Auguſtales iampridē inſtituti celebratique, Q. AElio Tuberone, Paullo Fabio Coſs. vt dixi ſuprà. Reſcribe igitur, *tunc primùm cœpta.* idque Tacito ipſo auctore, infrà: *Theatri licentia proximo priore anno cœpta grauius tum erupit.*

Indulſerat ei ludicro Auguſtus, dum Mæcenati obtemperat effuſo in amorem Bathylli.] Imò verò, quod cenſeo me primum aduertiſſe, Auguſtus id ludicrum inuēnit. Suidas: ὄρχησις, πάντιμος. ταύτην ὁ Αὔγουστος Καῖσαρ ἐφεῦρε, Πυλάδου καὶ Βαχχυλίδου πρῶτον αὐτὴν μετελθόντων. Emenda, ὄρχησις, παντόμιμος. Et verè Suidas. Ante Auguſtum ſanè liberáque rep. Pantomimorum nullum veſtigium. Zoſimus lib. I. inter cauſſas labefactati imperij nō vanè refert, quòd *Octauiani temporibus pantomimorum ſaltatio priùs incognita in vſu eſſe cœperit, Pylade ac Bathyllo primis eius auctoribus.* Quod Suidas notat, in Ἀθηνόδωρος caue ad Tiberij tempora referas, ſed Auguſti: κατὰ δὲ τοὺς καιροὺς ἐκείνους καὶ ἡ παντόμιμος ὄρχησις εἰσήχθη οὔπω πρότερον οὖσα. Emenda etiam ſuprà in Suidâ, Βαθύλλου. Duo Pantomimi ſiue hiſtriones (vulgò enim in hiſtoriâ, vt hîc Tacito, miſcentur eæ voces) eximij, Pylades & Bathyllus. Poſterior, ignis & delicium Mæcenatis. Dionem non capiunt vulgo, qui hunc amorem honeſtè tetigit, lib. LIIII. ὅθεν περ πάνυ σοφῶς ὁ Πυλάδης ἐπιτιμώμενος ὑπ' αὐτοῦ (Αὐγούστου) ἐπεὶ Βαθύλλῳ ὁμοτέχνῳ τέ οἱ ὄντι καὶ τῷ Μαικήνᾳ προσήκοντι διεστασίαζεν, &c. vbi tamen intelligi etiam poteſt, hunc Bathyllum ſeruum Mæcenatis fuiſſe. Seneca pater, *Recitabit reſcriptum Labieni pro Bathyllo Mæcenate* (corrige, *Mæcenatis*) *in quo ſuſpicietis adoleſcentis animum illos dentes ad mordendum prouocantis.* Corruptum id nomen apud eumdē Senecam, Præfat lib. III. *Si Thrax eſſem, Fuſius eſſem: Si Pantomimus eſſem, Pantillus eſſem: ſi eques, Meliſon.* lege, *Bathyllus eſſem.*

Pātomimorum origo.

Suidas emēdatus.

Bathyllus deliciæ Mæcenatis.

Itémque ſeruus.

Alexādrinus fuiſſe videtur hic Bathyllus, ex Athenæo lib. I.

Correctus Seneca.

Cateruas Germanorum cis Rhenum colentium.] Vt erant Vangiones, Triboci, Nemetes, Treueri, Neruij. ſed &

Pag. 36.

pars aliqua Batauorum.

Mattiacum *Cæsar incenso Mattio.*] Ματτιακὸν Germaniæ vrbs est Ptolemæo. Marspurgum Hassiæ esse, non abhorret à vero. Adfirmare enim hæc talia, in tantâ mutatione temporum, stultum: & tamen suauis hodie ingeniorum lusus. Ab
Mattiaci è Cattis. hoc autem Mattio, Mattiacos nostros quidni deducam? Vt non solùm contermini iam & socij, sed etiam consanguinei sint Batauorum.

Pag. 37. *Tanto magis fidus, rebus commotis potior habetur.*] Imò scribo, *rebúsque motis*, ex sententiâ, & Taciti exemplo, lib. XIIII. *Ducem tantum defuisse, qui rebus motis facilè reperiretur.*

Hodie Sigismundus. *Addiderat Segestes legatis filiũ, nomine Segimundum.*] Horũ, & plurium ducum mentio apud Strabonem, lib. VII. ἔτισαν δὲ δίκας ἅπαντες, καὶ παρέσχον τῷ νεωτέρῳ Γερμανικῷ λαμπρότατον θρίαμβον, ἐν ᾧ ἐθριαμβεύθη τῶν ἐπιφανεστάτων ἀνδρῶν σώματα
Strabo correctus. καὶ γυναικῶν, Σεμιγοῦντός τε καὶ Σεγέστου υἱὸς (corrige Σεγιμοῦντός τε Σεγέστου υἱὸς, copulâ item deletâ) Χηρούσκων ἡγεμὼν, καὶ ἀδελφὴ αὐτοῦ, γυνὴ δ' Ἀρμενίου τοῦ πολεμαρχήσαντος ἐν τοῖς Χηρούσκοις ἐν τῇ πρὸς Οὔαρον παρασπονδήσει.

Sacerdos apud aram Vbiorum creatus.] Frequens huius aræ
* Vide Epist. Iac. Campij in Nouo An. Modij. mentio. Vidi qui vellet * Bonnam nunc esse. ego vereor vt propius abfuerit ab opido Vbiorum. Quidquid hodie sit, puto originem ei loco à veneratione Augusti, cui no-
* De quâ & de eius sacerdote, Epitoma Liuij CXXXVII. uo cæliti ara illic, receptâ adulatione, exstructa, vti * ara Lugduni: & ad eam sacerdotes ex primoribus gentis. inter quos hic Segimundus.

Pag. 38. Prouincia vetus. *Ipsi sedem veterem in prouinciâ pollicetur.*] Nescio an verius, *vetere in prouinciâ.* id enim ad securitatem Segestis, ne sedẽ acciperet in prouinciâ noua obnoxiâ hosti. Per veterem autem prouinciã, ceperim Galliam. infrâ, *Coleret Segestes victam ripam, redderet filio sacerdotium.* Tamen fieri potest vt sedem iam ante defectionem in Galliâ habuerit.

Puer quo mox ludibrio conflictatus sit, in tempore memorabo.] Apud alios nihil repperi. Tacitus hæc narrauerit, in rebus Caij aut Claudij, libris qui perierunt.

Pag. 39. *Hominem Germanos numquam satis excusaturos.*] Fortè, *accusaturos.* & statim, *ignorantiam imperij Rom.*

Pedo Pompeius. *Equitem Pedo Præfectus finibus Frisiorum ducit.*] Credo Albinouanus Pedo, cuius fragmentum exstat de nauigatione Oceani. Est tamen & alius Pedo Pompeius vir illustris, quem nominat Seneca in Ludo de morte Claudij.

Haud procul Teutoburgensi saltu.] Nomen etiamnum retinet inclytus Romanâ clade saltus, *Teuteberg.* & victoriæ cognomine insignis campus; *VVinfeldt*, ad oppidulũ Hornam, in VVestfaliâ. Teutoburgiensis saltus.

Et dimensis principiis trium legionũ manus ostentabant.] Quo argumento ex principiis colligebatur manus trium legionum? Quia quotiens plures legiones vnis castris, principia suæ cuique legioni descripta : in quibus aquila & signa. Dixi aliquid supra. Pag 40.

Quot patibula captiuis, quæ scrobes.] Obseruo scrobium mentionem aliquotiens in suppliciis. siue quia soliti puniendum in scrobe collocare, quo securius ferirent: siue, quia deposituri in eâ * cadauer. Vix enim est, vt eiusmodi damnati, combusti fuerint, aut iusta eis facta. Tacitus. lib. xv. *Pœna Flauij Veianio Nigro Tribuno mandatur. Is proximo in agro scrobem effodi iußit : quem Flauius vt humilem & angustum increpans, Ne hoc quidem, inquit, ex disciplinâ.* Philo Iudæus, εἰς Φλάκκον, apparatum supplicij eius describens: οἱ δὲ ἀπνευστὶ διώκοντες καταλαμβάνουσι, καὶ οἱ μὲν εὐθὺς ὤρυττον βόθρον, οἱ δὲ πρὸς βίαν εἷλκον ἀφηνιάζοντα καὶ κεκραγότα. id est, *Illi (milites) vno spiritu persequentes eum comprehendunt : & pars statim foueam fodiunt, pars per vim clamantem reluctantémque trahunt.* Mos de foueis non vulgatus. * Tale aliquid è Suetonij Nerone eruas, cap. XLIX.

* De Scrobe, verissimè notasse me censeo, iacta in eam corpora damnatorum. Id, qui tunc mores, pro ignominiâ. nec enim terrâ corpora condebant, sed igne absumebant. Iuuat in arcano ritu Polybius, de Carthaginiensibus supplicio affectis : κολοβώσαντες δὲ καὶ συνθλάσαντες τὰ σκέλη, ἔτι ζῶντας ἔρριψαν εἴς τινα τάφρον: *Admutilantes eos & crura frangentes, etiam viuos adhuc proiecerunt in quandã scrobẽ.* lib. I. Damnati in scrobẽ iacti.

Neque Imperatorem auguratu & vetustissimis cærimoniis præditum adtrectare feralia debuisse.] Non augures solùm, sed Pontifices, &, opinor, omnes sacerdotes arcebantur à funestis. Appâret ex facto Augusti & Tiberij, qui velo interposito, mortuos laudarunt. Pag. 41. Dio LV.

Quondam à L. Domitio aggeratus.] Neronis principis auo. Tacitus, libro IIII. *Post exercitu flumen Albim transgressus est, longiùs penetratâ Germaniâ quàm quisquam priorum. eásque ob res insignia triumphi adeptus est.* Sueton. Nerone, cap. IIII. *Non minus aurigandi arte in adolescentiâ clarus, quam deinde triumphalibus ornamentis ex Germanico bello.* L. Domitius Aggeres in paludibus.

In alium ſanè Domitium iſta non cadunt. Vides autem ex his ſimilibuſque in Tacito locis, quàm vetus in paluſtribus aggerundæ terræ mos. Quod genus, Pontes; Aggeres, Limites, Kaii dicuntur. Quæ vox poſtrema etiam hodie Batauis familiaris.

Pag. 42.

Caecina Seuerus.

Quadrageſimum id ſtipendium Cæcina parendi aut imperitandi habebat.] Eſt ergo idem ille, de quo lib. III. *Inter quæ Seuerus Cæcina cenſuit, ne quem magiſtratum cui prouincia euenisſet, vxor comitaretur. multum antè repetito concordem ſibi cõiugem, & ſex partus enixam. ſéque, quæ in publicum ſtatueret, domi ſeruauiſſe, cohibita intrà Italiam, quamquam ipſe pluris per prouincias quadraginta ſtipendia expleuiſſet.*

Xenophontæa imitatio.

Apud Romanos inualidi ignes.] Similis prorſus deſcriptio Xenophontea, in deſperatione pari, περὶ Κύρου ἀναβάσεως γ. ταῦτα ἐννοούμενοι καὶ ἀθύμως ἔχοντες, ὀλίγοι μὲν αὐτῶν εἰς τὴν ἑσπέραν σίτου ἐγεύσαντο, ὀλίγοι δὲ πυρὰν ἔκαυσαν, ἐπὶ δὲ τὰ ὅπλα πολλοὶ οὐκ ἦλθον ταύτην τῇ νυκτί. ἀνεπαύοντο δὲ ὅπου ἐτύγχανεν ἕκαστος, οὐ δυνάμενοι καθεύδειν ὑπὸ λύπης, καὶ πόθου πατρίδων, γονέων, γυναικῶν, παίδων, οὓς οὔποτε ἐνόμιζον ἔτι ὄψεσθαι.

Voces vigilum.

Interruptæ voces.] Quæ aut quorum? Vigilum. Ita capiendi auctor ipſe Tacitus v. Hiſt. *Vigiles flagitium ſuum ducis dedecore excuſabant, tanquam iuſſi ſilere, ne quietem eius turbarent. Ita intermiſſo ſigno & vocibus ſe quoque in ſomnum lapſos.* Duo igitur ſolennia Romanis vigilibus, Signum & Voces. Signum, capio Tubam: Voces, iſtas quas interpoſuiſſe videntur munere ſuo functi, ad vigiles alios excitādos. Colligo ex Ambroſio Hexaëm. lib. v. cap. xv. vbi militari more de vigiliis gruum: *Cæteris quieſcentibus, aliæ circumeunt. pòſt vbi vigiliarum tempus fuerit impletum, perfuncta munere, in ſomnum ſe præmiſſo clangore componit, vt excitet dormientem, cui vicem muneris traditura eſt.*

Pag. 43.

Portæ caſtrorum.

* Interdum enim trigona, vel rotūda, pro re nata, aut ingenio loci. Veget. lib. I. cap. XXIII.

Quarum decumana maximè petebatur auerſa hoſti & fugientibus tutior.] De nominibus portarum, quæ in caſtris, facilè rem expedio: non tam facilè de numero. Caſtrorum Rom. plerumque * quadrata forma ex Polybio, Hygino, Vegetio. Ideo videntur portæ fuiſſe quattuor. Ioſephus lib. III. Ιουδαϊκ. ἁλώσεως clarè: πύλαι δὲ ἐνοικοδομοῦνται τέσσαρες, καθ' ἕκαστον τοῦ περιβόλου κλίμα, id [illegible] *Portæ autem caſtris inædificantur quattuor, ad cuiuſque valli [illegible]rte.* Argumento etiam loci Liuiani, lib. XL. vbi eruptio [illegible]eſcripta L. Æmilij in Ligures: *Ad quattuor portas exercitum inſtruxit, vt ſigno dato*

ſimul ex omnibus partibus eruptionem facerent. nominátque deinceps, Portam extraordinariam, Dextram principalem, Siniſtram principalem, Quæſtoriam. Sed ſi hic iuſtus numerus: quid fiet Prætoriæ portæ, quid Decumanæ, & Quintanæ? Æſtuamus. nec ſcio an me emergam. Primùm quod ibi in Liuio ſcribitur, *erumpere extraordinariâ portâ iuſsit*, falſum eſt: & emenda, *ordinariâ*. quæ eadem cũ Prætoriâ: Liuio hîc ſic dicta, quia legitimum & ordinariũ eâ erumpere in hoſtem. Quæſtoriam, cenſeo eandem cũ Decumanâ. Quintanam, dico eſſe nullã. Feſtus ſolus eam adſtruit: *Quintana appellabatur porta in caſtris poſt Prætorium, vbi rerum vtenſilium forum fuit.* & ego deſtruo, reponóque, *Quintana appellabatur pars in caſtris*, vel ſimpliciter, *appellabatur in caſtris.* nam portæ nomen additum à Paullo, non à Feſto. Quintanam certè portam non fuiſſe, ſed partem certam caſtrorũ vbi res venales, patet clarè ex Liuio lib. XLI. *Prætorio deiecto, direptis quæ ibi fuerũt ad quæſtoriũ, forũ, quintanámque hoſtes peruenerũt.* & lege ſequentia, videbis quintanam eſſe in mediis caſtris. Hyginus manuſcriptus, *In quæſtorio maximè legati hoſtium & obſides, & ſi qua præda facta fuerit in quæſtione ponitur. Lateribus eiuſdem tendere debet ad Viam quintanam centuria ſtatorum, vt poſticum prætorij tueantur.* Iſidorus lib. XV. cap. II. *Quintana, pars plateæ quinta eſt, quâ carpentum progredi poteſt.* Via igitur. idémque diſces ex Polybij libro VI. Suetonius in Nerone planè idem adſignificat, cap. XXVI. *Tabernulas etiam effringere & expilare, quintana domi conſtituta, vbi partæ & ad licitationem * diuidendæ prædæ pretium aſſumeretur.* Non aliud ergo quàm via latior in vſum fori; à metatione agrorum inuento nomine, vt in portâ Decumanâ. Ecce ergo tibi portas quattuor: ſed videamus ordine. Prætoria, ſiue Ordinaria, aduerſa hoſti. Hyginus ille non vulgatus, *Vt regiones caſtris ſubiaceant, porta prætoria ſemper hoſtem ſpectare debet.* Vegetius lib. I. cap. XXIII. *Porta prætoria aut Orientem ſpectat, aut illum locum qui ad hoſtes pertinet; aut ſi iter agitur, illam partem ad quam exercitus eſt iturus, intra quam primæ centuriæ tendunt, & dracones ac ſigna conſtituunt.* Idem & Feſtus. Huic oppoſita ex diametro, Decumana. vel à limite decumano, vel, vt Hygini verba ſunt, *à cohortibus decimis ibi tendentibus, Decimana appellata.* Vegetius: *Decumana porta quæ appellatur poſt Prætorium eſt, per quã delinquentes milites educuntur ad pœnã.* Hanc

Quattuor tantũ fuiſſe.

Portã vnam pluribus nominibus dictam.

Prætoria & ordinaria eadem.

Quæſtoria & Decumana eadem.

Quintana, nulla porta.

Correctus Feſtus.

Quintana via.

* Legerim *diuendendæ*

Ordo ſitúſque portarũ I. Prætoria

II. Decumana.

eandem quòd Quæstoriam appellem; moueor, quia Quæstoriũ Prætorio proximè subiectũ. Vt ergo ab illo, porta anteposita Prætoria: quídni à Quæstorio pariter hæc Quæstoria dicta? Nam Decumanam recto rigore (loquar cum Grãmaticis) Quæstorio censeo respõdisse. Ex narratione Liuianâ, lib. x. *Ab tergo castrorũ decumanâ portâ impetus factus, itáque captũ Quæstorium.* Considera tu. nam mihi nõ vacat omnia κτ̄ λεπ̄ον. Ex his item Hygini verbis, *Quæstorium dicitur, quòd aliquando Quæstores ibi pedaturã acceperint: quod est supra Prætorium, in rigore portæ quæ à cohortibus decimis Decimana est appellata.* Et tamen si quis miscere Quæstoriam cum dextrâ principali mauelit aut sinistrâ: non pertendam ego. Reliquæ sunt duę portæ, Principales: quæ limitem quem posui scindunt è transuerso, spacio vtrimque pari. Dextra, Prætorij respectu: de quâ Liuius lib. XL. *Ad dexteram principalem hastatos legionis primæ instruxit.* & lib. IIII. *Fabius Vibulanus coronâ primùm vallum defendit. intentos deinde hostes in vallum, egressus dextrâ principali cum triariis repentè inuadit.* Sinistra, de quâ idem scriptor: *Tertia legio aduersus principalem sinistram portam instructa est.* Vtrique nomen, à principibus qui ibi tendebant. Adi Festum in voce Principalis. Sed & via Principalis* Liuio Higinóque dicitur in castris, à caussâ eâdem.

III. Dextra principalis.

IV. Sinistra, principalis.

* Lib. x.

Pag. 44.

Cæcina proiectus in limine portæ, miseratione demum, quia per corpus legati eundum erat, clausit viam.] Habes idem prorsus factum in Plutarchi Pompeio, sub initium. Vide.

Tacitus correctus.

Equos dehinc, orsus à suis.] Ferri potest intelligíque: pręoptem tamen, *à suo.* Vt Commentario Cæsaris primo: *Cæsar primùm suo, deinde omnium, è conspectu remotis equis.* Statim etiam, *Hostis facile excidium.* sententia desiderat, non, *Hosti*, quod inoleuit.

Pag. 45. Pons in Rheno. Tamen & alij duo Rheni pontes. Bonnæ & Geldubæ, ex Floro.

Ac ni Agrippina impositum Rheno pontem solui prohibuisset.] Qua parte Rheni iste pons? Ne trahant ad se Agrippinenses: falluntur. apud Treueros fuit. Nam Agrippina discedens à marito, tumultu militari, in Treueros iit, vt suprà lectum nobis, ibíque mansit. Pons ergo eo ipse in loco Strabo lib IV. μετὰ δὲ τοὺς Μεδιοματρικοὺς καὶ Τριβόχους παροικοῦσι τὸν Ῥῆνον Τριβάγροι (puto, Τρήουιροι) καθ' οὓς πεποίηται τὸ ζεῦγμα ὑπὸ τῶν ῥωμαίων νυνὶ τῶν στρατηγούντων τὸν Γερμανικὸν πόλεμον.

Sidere æquinoctij, quo maximè tumescit Oceanus.] Idem Cæsar sensit scripsítque nauigatione Britannica, in Commentariis

tariis suis. Et vide Possidonij non abhorrentem ab vsu hodierno disputationem super tota re, apud Strabonem lib. tertio extremo. quem tamen ipse haud iustè refellit.

Eadem freto, litori, campis facies.] Ex his pluribúsque locis clarum, non fuisse loco litoris olim arenarias illas moles verius quàm montes, quæ Oceanum hodie arcent: succreuítque maiorum æuo illa arenarum vis, satione caricis non sine monitore deo. Pag. 46. Arenarij mótes ad mare.

Nihil strenuus ab ignauo, sapiens à prudenti, consilia à casu differre.] Clarum est scribi debere. *sapiens ab imprudenti.*

Penetratúmque ad amnem Visurgim, quò Cæsar classe contenderat.] Ego verò hîc obhæreo. Suprà scriptum: *Reducto ad Amisiam exercitu, legiones vt aduexerat, reportat.* Si ad Amisiam Germanicus classem conscendit, Rhenum & Galliam petiturus: quo casu nunc ad Visurgim? Tempestate, inquies; Benè. sed quomodo Vitellius, qui & ipse paullo antè ad Amisiam, & (ne tempestatem iterum suspicère) terra iit, nunc quoque ad Visurgim? Hæc si probè narrantur, Germaniam profectò petiêre: non Galliam repetiêre. aut fallunt me locorum omnes situs. Intricata narratio Taciti. Contra rationem omnem viæ.

* Hærentē hîc transfert me vir magnus & è magnis, qui *Visurgim* prauum glossematium censet: & scripsisse Tacitum: *Penetratúmque ad amnem, quò Cæsar.* Assentior.

Ipsum & filium eius in ciuitatem Vbiorum perduxerat.] Segimeri filium Sesithacum nomine Strabo lib. VII. ἐν δὲ Σεσίθακος Αἰγιμήρου υἱὸς ὁ τῶν Χηρούσκων ἡγεμόνος. Sed corrige in Strabone, Σιγιμήρου. Nam Taciti scriptura ad etymon apta eius linguæ.

Cassii Seueri libidine.] Scribam infrà, ad librum IIII. Pag. 47.

Carmina incertis auctoribus vulgata in sæuitiam superbiámque eius.] Intellegit ea ipsa carmina quę exstant Suetonio, cap. LIX.

Cultores Augusti, qui per omnes domos in modum collegiorum habebantur.] Hoc est quod Ouidius de pietate sua gloriatur, Cultores Aug. per domos.

Nec pietas ignota mea est. videt hospita tellus
In nostrâ sacrum Cæsaris esse domo.

Quódque venditis hortis, statuam Augusti simul mancipasse.] Videamus. & eo magis, quòd Iurisconsultis etiam discrimen aliquod repertum hac in re. qui tradunt, * *Non videri contra maiestatem fieri ob imagines Cæsaris, nondum conse-* Imagines Cæsaris an vendi ius sit.

Ad L.Iuliã Mai.& l.qui statuas.

cratas, venditas. Ergo consecratas vendi, commissum fuit. Iure exagitat purpuratos illos stipites Tertullianus: *Publicos æque deos fœdatis, quos in hastario vectigales habetis. Si Capitolium, si olitorium forum petitur, sub eâdem voce præconis, sub eâdem hastâ, sub eâdem annotatione. Quæstoris diuinitas addicta conducitur.*

Iuramentũ per nomen Aug.

Rubrio crimini dabatur violatum periurio nomen Augusti.] Vulgatum, vt sanctissimum iuramentum esset per nomen & numen Augusti. Horatius id accidisse testatur eo etiam viuo:

Præsenti tibi maturos largimur honores,
Iurandásque tuum per nomen ponimus aras.

Eiurrelìgio.

Sapiens ille Claudius, *iusiurandum neque sanctius sibi neque crebrius instituit, quàm per Augustum.* Ait Sueton. cap. 11. Tertullianus: *Maiore formidine & callidiore timiditate Cæsarem obseruatis, quàm ipsum de Olympo Iouem: citius denique apud vos per omnes deos, quàm per vnum Genium Cæsaris peieratur.* Minutius Felix: *Et est eis tutius per Iouis Genium peierare, quàm regis.* Nec mentiuntur duo sanctissimi scriptores, ex iis quæ legibus firmata video De iureiurando, l. XIII. sub finem. *Lucanus inter vltiones sanguinis ciuilis hanc posuit, vt mihi videtur, facundè:

* Lib. VII.

——cladis tamen huius habemus
Vindictam, quantam terris dare numina fas est.
Bella pares superis facient ciuilia diuos.
Fulminibus Manes radiísque ornabit & astris,
Inq; deûm templis iurabit Roma per vmbras.

Formulæ autem iurandi erant, per Genium, per Fortunam, per Salutem Principis.

Pag 45. Dionis error.

Quæ vbi innotuere Tiberio, scripsit consulibus.] Errat igitur Dio fine libri LVII. qui ait Tiberiũ voluisse damnari eum qui statuam cum hortis vendidisset: sed obstitisse pudorem. quia primus à Consule sententiã rogatus esset. Nam Tiberius, vt vides, non interfuit.

Ludi Palatini. cuiusmodi.

Ludis quos mater sua in honorem Augusti sacrasset.] Credo eos esse, qui Palatini posteà à loco dicti, alij ab Augustalibus. Videntúrque non equestres aut currules fuisse, vt illi; sed scenici. Dio LVI. χωρὶς δὲ τούτων καὶ ἡ Λιουία ἰδίαν δή τινα πανήγυριν αὐτῷ ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας ἐν τῷ παλατίῳ ἐποίησεν, ἣ καὶ δευτέρα ἀεὶ ὑπ᾽ αὐτοῦ τ᾽ ἀεὶ αὐτοκράτορος τελεῖται. id est, *Præter hæc etiam Liuia proprios quosdam ludos Augusto per triduum in Palatio fe-*

cit, qui ad hoc æuum celebrantur ab iis qui rerum potiuntur. Suetonius Caligulâ: *Cúmque placuisset Palatinis ludis spectaculo egressum meridie aggredi.*

Deorum iniurias dîs curæ.] Expressit eam sententiam & Iurisconsultus l. i i. De reb. cred. *Iurisiurandi contempta religio satis deum vltorem habet.*

Granium Marcellum Prætorem Bithyniæ.] Descripturâ ambigit sidus exoriens suæ Galliæ Ios Mercerus. nec de nihilo Prætorem Bithyniæ ait: nónne debuisset Proconsulem? Ex re quidem & ex vero. Nam Bithynia, diuisione Augusti inter eas prouincias quæ Senatui & populo relictæ: id est, proconsulares. Dio & Strabo. Quid dicam? Vulgatam haud tuear, nisi si quid post Augustum in eâ re mutatum, quod obserues haud semel.

Subscribente Romano Hispone.] Cuius declamationum Electa in Senecæ controuersiis non vno loco.

Ex pauperibus diuites, ex contemptis metuendi.] Videri possit à Demosthene Philip. IIII. καὶ γὰρ τούτων μὲν ἐκ πτωχῶν ἔνιοι ταχὺ πλούσιοι γεγόνασι καὶ ἀδόξων ἔνδοξοι καὶ γνώριμοι.

In statuâ amputato capite Augusti, effigiē Tiberij inditâ.] Quod nūc crimini datur, id receptū fuisse suo æuo Plin. indicat: *Surdo*, inquit, *figurarum discrimine capita permutātur.* Et Caligula, simulachra numinū è totâ Græciâ cōquisiuit, quibus capite dempto suum imponeretur. Suetonius. Cur tamen Tiberius ita hîc exarsit? caussa aliqua est. Nā solebant Tyrannos eâ ignominiâ afficere: videbatúrq; occultè quasi talē Marcellus damnasse Augustum. Hierony. in Prophetam Abacuc, cap. III. *Cùm Tyrannus detruncatur, imagines quoque eius deponuntur & statuæ, & vultu tantummodo commutato, ablatóque capite, eius facies qui vicerit superponitur.*

Pœnitentiâ patiens tulit absolui reum.] Absoluíne? atqui damnatum eum Suetonius ait: *Statuæ quidam Augusti caput dempserat, vt alterius imponeret. acta res est in Senatu, & quia ambigebatur, per tormenta quæsita est. Damnato reo, paullatim genus calumniæ eò processit,* &c. Ego non concilio: nisi si repetundarum damnatus fuit, non maiestatis. quod tamen omnino Suetonius voluisse videtur. Pag. 49. Abit à Tacito Sueton.

Pius Aurelius Senator.] Fortasse hic inter maiores optimi principis Antonini: etsi nulla mentio Capitolino. Antonini maior.

Tentantes eadem alios probare caussam Senatui iussit.] Adi Senecam De beneficiis lib. II. cap. VII.

Achaia nomine Græcia dicta.

Achaiam ac Macedoniam.] Achaiam quod ait, capies Græciam totam. nec enim aliter tunc appellabant Romani. Scriptor quispiam apud Suidam: *μόμμιος τὴν κόρινθον εἷλεν αὐτοβοεὶ, προστατεύων παντὸς, κατὰ τοῦτο, τοῦ ἑλληνικοῦ. ὅθεν δοκοῦσι καὶ νῦν Ἀχαΐαν ὀνομάζειν τὴν ἑλλάδα ῥωμαῖοι, ἐς τὸ χειρωθὲν ἔθνος ἃ προεστὼς ἦν τότε τῆς ἑλλάδος τὴν ὅλην μεταβαλόντες τῆς χώρας ἐπωνυμίαν.* Pausanias lib. VII. *Porrò redactâ vniuersâ Græciâ in prouinciæ formam, mittitur ad eam obtinendam ex vrbe Prætor, quem Achaiæ non Græciæ appellant, quòd scilicet Græci subacti sunt, obtinentibus principatum Achæis.*

Proconsulare imperiũ deterius præsidiali.

Leuari proconsulari imperio.] Durius ergo Proconsulare imperium Præsidiali: nec caussam satis scio. Prouinciarum quidem diuisio à Cæsare Augusto in sexto consulatu facta duplex. Aliæ populo datæ, aliæ Cæsari. In eas quæ

Qui propriè proconsules & legati.

populi, propriè dicti Proconsules mittebantur: in Cæsaris, Legati aut Proprætores. qui interdum tamen & Prætores dicti, aut coniunctim Legati proprætores, vt in lapidibus plerumque. Rectorum, & Præsidum nomen generale est: etsi Præses, Præsidialésque prouincias, de Cæ-

Discrimina inter vtrosque.

sarianis reperies etiam, significatione arta. Discrimen inter Proconsules Legatósque multum. Primò, quòd ij in populi prouincias missi, quæ ferè inermes: hi in Cæsaris, quæ copiis instructæ. II. quòd illorum annua tantùm administratio (vnde in Taciti lib. III. Flamen ait, *quanto facilius se abfuturum ad vnius anni proconsulare imperium?* Et Apuleij Florid. II. *Quid nobis cum istis proconsulum vicibus? quid cum annis breuibus & festinantibus mensibus?* horum longior contractiórve, vt Cæsari visum. III. Proconsules sorte

Coniungit vtrosque Tacitus lib. II. *Qui sorte, aut missu prouincias tenerent.*

missi. eóque Suetonius Aug. cap. XLVII. *ceteras prouincias Proconsulibus sortitò permisit.* & Tacitus lib. III. *eóque etiam Asiæ sorte depellendum incusauit:* at Legati, Cæsaris dilectu, *ἀκληρωτεὶ*, vt ait Dio. Statius lib. I. Silu.

——cùm tanti lectu rectoris habenas
Gallicæ fortunâ non admirante subisti.

IIII. Proconsules statim egressi vrbe insignia imperij sumunt (*τὰ τῆς ἀρχῆς ἐπίσημα*, ait Dio) puta lictores, fasces; nec deponunt, nisi ingressi iterum vrbem: at Legati, non antequam prouinciam attigerint, & in ipsâ prouinciâ deponunt. V. Proconsules * pacato habitu, & gladio non accincti fuerunt. (ex instituto quidem Augusti, quod tamen postea mutauit:) Legati *τὴν στρατιωτικὴν στολὴν*, id est palu-

* Statiũ hinc intellege, lib. V. Silu. ad Crispinũ.

damentum gestarunt, & gladium, vt quibus ius esset militis animaduertendi. v i. Proconsules sex lictoribus fascibúsque vsi: quinque dumtaxat Legati qui consulatum nondum gessissent Dio auctor, L I I I. Septimò, Proconsuli tres Legati fuêre: Legato vnus. Dio ibidem. Atq; hæc discrimina. sed ex iis nihil eruas, cur prouinciarum Cæsaris conditio (quod tamen hîc ex Tacito clarum) melior pensiórque. Nisi id tamen in bonum prouincialium vertit, quod vtraque prouincia vni credita Legato. ideóque minus onerum in alendo ipso & canibus illis qui tribunal lambunt. Clarè Tacitus libro v. *Is Macedoniæ tum intentus Achaiam quoque curabat.*

Mille vrbes Asia sortito rexerit anno Imperiũ multcente toga: per sortem enim & togam circũscribit procõsulatum.

Tradique Cæsari placuit.] Quod etiam factum. ideóque Strabo, qui vixit medio Tiberij principatu, libro extremo, Achaiam & Macedoniam Cæsarianis prouinciis accensuit: aliter quàm Dio, qui populi. Sed mutauit iterum Claudius, qui populo restituit. Habes in Suetonij cap. XXV. & Dionis LX.

Quod vulgus formidolosum.] Confirmo scrib. *quod in vulgus.* Ita prisci scriptores, & ipse Tacitus, *Multáque in vulgus grata vsurpauit, incedere sine milite, pedibus intectis, & pari cum Græcis amictu.*

Pap. 50.

Militibus & centurione, vulnerato Tribuno.] Refer ad cohortem, quæ adsidêre ludis solita.

Quia diuus Augustus immunes verberum histriones quondam responderat.] Augustus ad frangẽdos rigidos illos animos, non dubiè rei ludicræ fautor. Ideò *Coërcitionem in histriones magistratibus, omni loco & tempore, lege vetere permissam, ademit: præterquàm ludos & scenam*, ait Sueton. cap. X L V. Vbi emendo, *ludis & scenâ.* verissima optimáque sententia. Mos vetus puniri histriones ab Ædilibus, Prætoribus, Consulibus, quouis tempore & quouis loco permittebat: artauit Augustus, & non nisi per tempus ludorum permisit, & in loco ipso vbi peccarant, id est, in scenâ. Ademit etiam ius virgarum Quod tamen redditum esse magistratibus videtur lege Iuliâ de vi publicâ: non quidem nominatim, sed prudentum interpretatione. Vide Paulum lib. v. Sentent. tit. X X V I. Quæ tamen coërcitio relicta ab Augusto? Exsilium & carcer. Ideò infrà in Tiberij principatu legis, *Pulsi tum histriones Italiâ*: & * alibi, *in vincla ductos fautores histrionum.* idem ergo iu-

Augustus populum inlicuit ad ludos.

Suetonius correctus.

Coërcitio in histriones.

Virgæ.

Carcer & exsilium.

Lib IIII.

* Lib. XIII.

ris in histriones ipsos.

Lucar quid. *De modo lucaru, & aduersus lasciuiam fautorum multa decernuntur.*] Lucar, merces histrionum. à lucis, qui multi circa vrbem, quorum reditus destinati ad ludos. Plutarchus

Quis modus lucaris. in Caussis, & Festus : ibíque, magni patris magna proles. Sed quis olim, quæso, modus lucaris? omnia enim aut peruadit aut tentat nostra curiositas. Vulgaris actoris videntur fuisse denarij quinque. Seneca, Epist. LXXXI. *Ille qui in scenâ elatus incedit, & hac resupinus dicit, Imperio Argis, seruus est; quinque modios accipit & quinque denarios.* Aut certè

* In Icaromenippo. septem, vt apud * Lucianum in loco qui re & verbis Senecæ illi par: ἐοικότες μάλιστα τοῖς τραγικοῖς ἐκείνοις ὑποκριταῖς, ὧν ἦν ἀφέλῃς τὰ προσωπεῖα, καὶ τὴν χρυσόπαστον ἐκείνην στολήν, τὸ καταλειπόμενον ἐστι γελοῖον ἀνθρώπιον, ἑπτὰ δραχμῶν ἐς τὸν ἀγῶνα

Lucar sæpe mutatum. μεμισθωμένον. Mutata tamen sæpius res, cùm vulgus editorésque multa adderent histrionibus famosis, præter morem. Ideò Tiberius, *Ludorum ac munerum impensas corripuit, mercedibus scenicorum recisis.* & M. Antonius Imp. *Temperauit scenicas donationes, iubens vt quinos aureos scenici acciperent: ita tamen vt nullus editor decem aureos egrederetur.* magno tamen corruptis moribus incremento, si pro quinque denariis ventum ad aureos quinque. Sed Seneca, fortasse & Lucianus, de diurnâ mercede agunt Ca-

Capitolinus explicatus. pitolinus de menstruâ, aut certè productione totâ. Aut denique merces tam ampla ad principes scenæ pertinet, non ad pueros histrionum. Quod ait de editore, video labi virum doctum. hoc iubet Imperator, vt nemo editor, id est Prætor aut magistratus qui ludos præbet, suggerat iis suprà decẽ éstq; quasi correctio in capite eiusce legis. Sed vnde hæc pecunia? sæpe ab editoribus, sæpe à fisco. Ideo Glossæ. *Lucar*, μισθὸς ἀπὸ φίσκου. Aliàs, *Lucar*, τὸ θεατρικόν. Plutarchus, τὸ τελούμενον εἰς τὰς θέας.

* NOTAVI è Capitolino quinque aureos statam mercedem fuisse scenicorum. Adde. Scholiastem Iuuenalis in illud,

Præmiũ histrionum. ——*victori populus quod postulat aurum.*

Vt in theatro, inquit, *solent petere quinque aureos. nam non licebat amplius dare.*

Honos in histriones. Deducebãt eos. *Ne domos Pantomimorum Senator introiret, ne egredientis in publicum equites Romani cingerent.*] Magnum studium vt video Romanorum in has nugas hominum, imò furor.

Vestibula eorum, quasi principum, frequentabantur: adhærebant egressibus, non vulgus modò, sed Eques Senatúsque. Plinius, *Nullius histrionis equorúmve trigarij comitatior egressus in publico erat: cùm Crinas Massiliensis, &c.* Seneca Epistolâ XLVII. *Ostendam nobilissimos iuuenes mancipia Pantomimorum.* Idem fine libr. I. Quæst. natural. *Stat per successores Pyladis & Bathylli domus, harum artium multi discipuli sunt multiq; doctores. priuatim vrbe totâ sonat pulpitum: in hoc viri, in hoc feminæ tripudiant. mares inter se vxorésque contendunt, vter det latus illis* Dare latus, explico, vter latero sit illis: vt hîc Tacitus; *Ne egredientes, Equites Rom. cingerent:* vt Martialis, Lib. XXIX.

Eutychus ille tuum, Castrice dulce latus.

Hanc insaniam quàm bene notat damnátque sanissimus scriptor, Tertullianus! *Etenim ipsi actores* (ait, libello De Spectaculis) *& administratores spectaculorum, quadrigarios, scenicos, xysticos, arenarios illos amentissimos, quibus viris animas, feminis aut illis etiam corpora sua substernunt, propter quos in ea committunt quæ reprehendunt, quàm magnifaciunt? deponunt & diminuunt ignominiâ & capitis minutione.* quē libens adduxi, vt eruam correctione elegantē sensum: *quibus viri animas, feminæ autem illis etiam corpora sua substernunt.* ídque verissimum. Vir magnus qui conatus est ante me, non attigit. Tertullianus correctus. Faber Sem. I. cap. XX.

Aut alibi quàm in theatro spectarentur.] Puta, ne domi, ne in hortis.

Spectantium immodestiam exsilio mulctandi potestas pratoribus fieret] Etiam vinculis. Infrà lib XIII. *Inter Vibullium pratorem & Tribunum Antistium ortum certamen, quod immodestos fautores histrionum à Pratore in vincla ductos omitti iussisset. comprobauere patres, incusatâ Antistij licentia.* Ex hoc decreto patrum nata lex, quæ Pandectis insita, De pœnis, l. XXVIII. *Solent quidam qui vulgo se Iuuenes appellant, in quibusdam ciuitatibus, turbulentibus se adclamationibus popularium* (ita vocat locum ipsum, vbi spectabat populi plebs) *accōmodare. qui si amplius nihil admiserint, fustibus cæsi dimittuntur, aut etiam spectaculis eis interdicitur. quòd si correcti in eisdem deprehenduntur, exsilio puniendi sunt.* Ait ecce disertè, Exsilio, vt hic, noster. Spectatores exsilio puniti.

Templum vt in coloniâ Tarraconensi strueretur Augusto.] Manſit id templum ad æuum Hadriani. In eius vitâ, *Tarracone hiemauit, vbi sumptu suo ædem Augusti restituit.* Quod Tēplū Aug. Tarracone.

ſequitur, *Datúmque in omnes prouincias exemplum*, caue acceperis, quaſi litterarum exemplaria diffuſa & tranſſcripta ad omnes prouincias, cum Vertranio. ſed hoc ait, exemplo Tarraconenſium monitos alios, vt peterent impetraréntque idem.

Centeſimam rerum venalium.] Dico libro II.

Aerarium militare. *Militare ærarium eo ſubſidio niti.*] Cuius inuentor Auguſtus. Suetonius, cap. XLIX. *Vtq; perpetuò ac ſine difficultate ſumptus ad tuendos milites proſequendóſque ſuppeteret, ærarium militare cũ vectigalibus nouis inſtituit.* Id factũ anno DCCLIX. ex Dionis LV. Zonaras Agrippæ Poſtumi damnati bona in ærarium militare relata ait. Propriíque huic ærario Præfecti. Tacitus lib. V. de P. Vitellio: *clauſtra ærarij cui Præfectus erat, & militarem pecuniam rebus nouis obtuliſſe.* Lapis in Samnio,

L. NERATIO. C. F.

VOL. PROCVLO.

PRAEF. AERARI. MILITARIS.

Pag. 51. *Imparem oneri remp. niſi vicesimo militiæ anno veterani mitterentur.*] Quo enim citius dimittebantur (expreſſerant autem vt decimoſexto anno) eo plura & ſtatim repræſentanda præmia. Ideo id indultum, reuocatum.

Actum in Senatu ab Aruntio & Ateio, an ob moderandas Tiberis inundationes.] Curatores Tiberis. Tacitus hîc & ſuprà duobus modò cõmiſſam eam curam ſcripſit. at Dio auctor quinqueuiros à Tiberio conſtitutos, qui Tiberis inundationes arcerent verteréntque. Vide eius verba, libro LVII. actis anni DCCLXVIII. Cur opus fuerit nouâ electione neſcio: quia præfecerat pridem Auguſtus. Sueton. cap. XXXVII. In monumentis frequenter, CVRATOR. RIPARVM. ET. ALVEI. TIBERIS.

Vt in ſententiam Piſonis concederetur, qui nil mutandum cenſuerat.] Foſſa Tiberina. Ita omiſſa nunc res Nerua tamen poſteà, ſiue Traianus ad arcendos fatales huius fluuij & non ſine omine auctus, foſſam duxit. de quâ Plinius ſenſit lib VIII. Epiſtol. *Tiberis alueum exceſſit, & quamquam foſſâ, quam prouidentiſſimus Imperator fecit, exhauſtus, premit valles, innatat campis, quáque planum ſolum, pro ſolo cernitur.* Legerim, *quáque planum, ſolum pro ſolo cernitur.* Diuinatio in Plinio.

AD LIBRVM II. ANNALIVM.

PARTEMQVE *prolis firmandæ amicitiæ miserat.*] Quattuor filios, si Straboni credimus, & eorũ vxores duas cum filiis item quattuor misit Romam. Verba eius sententiáque, gemina sunt huic loco. ὁ Φραάτης καλέσας εἰς σύλλογον Τίπον, τὸν ἐπιστατοῦντα τότε τῆς Συρίας, τέτταρας παῖδας γνησίους ἐνεχείρησεν ὅμηρα αὐτῷ, Σαρασπάδην, καὶ Κεροσπάδην, καὶ Φραάτην, καὶ Βοώνην, καὶ γυναῖκας τούτων δύο, καὶ υἱεῖς τέτταρας δεδιὼς τὰς στάσεις καὶ τοὺς ἐπιτιθεμένους αὐτῷ. Tantùm in iis emendauerim, Φραάτην καὶ Βονώνην. Fuerunt enim inter obsides, Phraates & Vonones. Vide eundem scriptorem, libro VI. Hac ipsâ de re Iustinus lib. XLII. *Sed & filij nepotésque Phraatis obsides Augusto dati.*

Pag. 54. Liberi & nepotes Phraatis. li. XVI.

Correctus Strabo.

Post finem Phraatis & sequentium regum.] Adeò ergo multi interiecti inter Phraatem, & filium eius hunc Vononem? Ego sane duos reperio, Phraatem, & Orodem. Sed quia confusum hoc totum stemma, & multa eius in Tacito mentio: ecce tibi in hoc albo Parthorum reges; eos quidem qui innexi rebus Romanis. vlteriora mihi non sunt curæ.

Reges Parthorũ, quatenus ad Rom. pertineat.

I. ORODES. Iustino, Herodes. Plutarcho, Ὑρώδης. qui vicit Crassum.
- PACORVS à P. Ventidio victus cæsúsque. Dio, & alij.
- PHRAATES, Plutarcho Phraortes.

II. PHRAATES. cum quo M. Antonius bellum gessit. Teridates eum regno pepulit: sed ipse breui pulsus, Phraate restituto. cui legitimi filij quattuor.
- SARASPADES.
- CEROSPADES.
- PHRAATES.
- VONONES. eius F. { MEHERDATES.

Vnus ex concubinâ Romanâ muliere, Thermusâ, genitus. qui astu matris in Parthis remansit. de quo Ioseph. lib. XVIII. cap. IIII.
- PHRAATES, nothus.

III. PHRAATES, patris interfector, maritus matris. breui pulsus, facinorum odio, moritur. Idem Iosephus.

sequitur, *Datúmque in omnes prouincias exemplum*, caue acceperis, quasi litterarum exemplaria diffusa & transscripta ad omnes prouincias, cum Verttanio. sed hoc ait, exemplo Tarraconensium monitos alios, vt peterent impetraréntque idem.

Centesimam rerum venalium.] Dico libro II.

Aerarium militare. *Militare ærarium eo subsidio niti.*] Cuius inuentor Augustus. Suetonius, cap. XLIX. *Vtq; perpetuò ac sine difficultate sumptus ad tuendos milites prosequendósque suppeteret, ærarium militare cũ vectigalibus nouis instituit.* Id factũ anno DCCLIX. ex Dionis LV. Zonaras Agrippæ Postumi damnati bona in ærarium militare relata ait. Propriíque huic ærario Præfecti. Tacitus lib. V. de P. Vitellio: *claustra ærarij cui Præfectus erat, & militarem pecuniam rebus nouis obtulisse.* Lapis in Samnio,

L. NERATIO. C. F.
VOL. PROCVLO.
PRAEF. AERARI. MILITARIS.

Pag. 51. *Imparem oneri remp. nisi vicesimo militiæ anno veterani mitterentur.*] Quo enim citius dimittebantur (expresserant autem vt decimosexto anno) eo plura & statim repræsentanda præmia. Ideo id indultum, reuocatum.

Curatores Tiberis. *Actum in Senatu ab Aruntio & Ateio, an ob moderandas Tiberis inundationes.*] Tacitus hîc & suprà duobus modò cõmissam eam curam scripsit. at Dio auctor quinqueuiros à Tiberio constitutos, qui Tiberis inundationes arcerent verteréntque. Vide eius verba, libro LVII. actis anni DCCLXVIII. Cur opus fuerit nouâ electione nescio: quia præfecerat pridem Augustus. Sueton. cap. XXXVII. In monumentis frequenter, CVRATOR. RIPARVM. ET. ALVEI. TIBERIS.

Fossa Tiberina. *Vt in sententiam Pisonis concederetur, qui nil mutandum censuerat.*] Ita omissa nunc res. Nerua tamen posteà, siue Traianus ad arcendos fatales huius fluuij & non sine omine auctus, fossam duxit. de quâ Plinius sensit lib VIII. Epistol. *Tiberis alueum excessit, & quamquam fossâ, quam prouidentissimus Imperator fecit, exhaustus, premit valles, innatat campis, quáque planum solum, pro solo cernitur.* Legerim, *quáque* Diuinatio in Plinio. *planum, solus pro solo cernitur.*

AD LIBRVM II. ANNALIVM.

PARTEMQVE *prolis firmandæ amicitiæ miserat.*] Quattuor filios, si Straboni credimus, & eorũ vxores duas cum filiis item quattuor misit Romam. Verba eius sententiáque, gemina sunt huic loco. ὁ Φραάτης καλέσας εἰς σύλλογον Τίτιον, τὸν ἐπιστατοῦντα τότε τῆς Συρίας, τέτταρας παῖδας γνησίους ἐνεχείρισεν ὅμηρα αὐτῷ, Σαρασπάδην, καὶ Κεροπάσδην καὶ Φραάτην, καὶ Βοώνην, καὶ γυναῖκας τούτων δύο, καὶ υἱεῖς τέτταρας δεδιὼς τὰς στάσεις καὶ τοὺς ἐπιτιθεμένους αὐτῷ. Tantùm in iis emendauerim, Φραάτην καὶ Βονώνην. Fuerunt enim inter obsides, Phraates & Vonones. Vide eundem scriptorem, libro VI. Hac ipsâ de re Iustinus lib. XLII. *Sed & filij nepotésque Phraatis obsides Augusto dati.* Pag. 54. Liberi & nepotes Phraatis. li. XVI. Correctus Strabo.

Post finem Phraatis & sequentium regum.] Adeò ergo multi interiecti inter Phraatem, & filium eius hunc Vononem? Ego sane duos reperio, Phraatem, & Orodem. Sed quia confusum hoc totum stemma, & multa eius in Tacito mentio: ecce tibi in hoc albo Parthorum reges; eos quidem qui innexi rebus Romanis. vlteriora mihi non sunt curæ. Reges Parthorũ, quatenus ad Rom. pertineat.

I. ORODES. Iustino, Herodes. Plutarcho, Ὑρώδης. qui vicit Crassum.
- PACORVS à P. Ventidio victus cæsúsque. Dio, & alij.
- PHRAATES, Plutarcho Phraortes.

II. PHRAATES. cum quo M. Antonius bellum gessit. Teridates eum regno pepulit: sed ipse breui pulsus, Phraate restituto. cui legitimi filij quattuor.
- SARASPADES.
- CEROSPADES.
- PHRAATES.
- VONONES. eius F. { MEHERDATES.

Vnus ex concubinâ Romanâ muliere, Thermusâ, genitus. qui astu matris in Parthis remansit. de quo Ioseph. lib. XVIII. cap. IIII.
- PHRAATES, nothus.

III. PHRAATES, patris interfector, maritus matris. breui pulsus, facinorum odio, moritur. Idem Iosephus.

IV. ORODES, Iosepho. Herodes', nescio cuius proles. cœtu popularium facto cæsus in sacrificio vel venatu, ob crudelitatem. Ioseph.

V. VONONES, de quo hîc Tacitus, & loco dicto. Iosephus.

VI. ARTABANVS non ex rectâ priorum regum stirpe, tamen Arsacides & Medorum antea rex, ait Iosephus.

* Contra eum rex missus à Tiberio Phraates, de quo suprà, Vononis frater. sed in viâ periit. posteà Teridates (nescio cuius proles, nepos tamen Phraatis) qui pepulit Artabanum, iterúmque ab eo pulsus. Regnum tenuit ad Claudij principatum.

Eius filij { ORODES, qui Armeniæ rex. Tacit. lib. VI.
DARIVS, qui Vitelliano fœdere cum Artabano, obses missus Romam. Ioseph. Is est quem nominat Sueton. Calig. cap. XIX. }

VII. GOTARZES. Artabani frater, qui necem ipsi filiísque maturauit. Tacit. lib. XI.

* Imperitauit Apollonij tempore. Vide Philostratum lib. I.

VIII. * VARDANES. item Artabani frater. pepulit Gotarzem. Tacit. lib. XII.

IX. GOTARZES, iterum mortuo fratre. Contra eum submissus MEHERDATES, filius Vononis, imperante Claudio. Frustra victor prœlio Gotarzes.

X. VONONES (ignoro stirpem) antea Mediæ rex, lectus accitúsque à Parthis, sed breui & inglorio regno. Tacit. XXII. { VOLOGESES.
TIRIDATES, sub Nerone Armeniæ rex. }

XI. VOLOGESES, vel vt Græci VOLOGAESVS, Vononis huius F. per tempus Neronis. Vixit ad Vespasiani imperium, vt liquet ex Tacit. Histor. lib. IIII.

Pag. 55. Venationi addicti Parthi.

Raro venatu, segni equorum curâ.] Quæ tamen vnica studia procerum regísque. Xenophon lib. VIII. παιδείας. τῆς πολεμικῆς δ' ἕνεκα ἀσκήσεως, ἐπὶ θήραν ἐξῆγεν οὕσπερ ἀσκεῖν ταῦτα ᾤετο χρῆναι, ταύτην ἡγούμενος καὶ ὅλως ἀρίστην ἄσκησιν πολεμικῶν εἶναι, καὶ ἱππικῆς δὲ ἀληθεστάτην. καὶ νῦν καὶ βασιλεὺς, καὶ οἱ ἄλλοι περὶ βασιλέα ταῦτα ποιοῦντες διατελοῦσιν.

Anulus signatorius. Eo signabãt penum & vtensilia.

Vtilißima vtensilium anulo clausa.] Signatorium anulum intelligit, siue, vt alij appellant, sigillaricium, qui habeat χαρακτῆρα. De quo Vopiscus in Aureliano: *Vxori & filiæ annulum sigillaricium quasi priuatus instituit.* Moris

autem Romani, vt domi ſupellex penúſque omnis eo ſignaretur: nequid negligentiâ aut furto periret. Apud Plautum mater familias,

Obſignate cellas, referte anulum ad me,
Ego huc tranſeo in proximum ad meam vicinam.

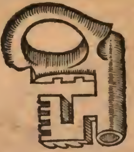
Et alibi ſeruus:

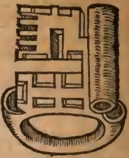
Iſti parcipromi qui ſalinum ſeruis obſignant cum ſale.

Plinius XXXIII. *At nunc cibi quoque & potus anulo vindicantur à rapinâ.* Ab hoc more Martialis lib. IX.

Septem poſt calices Opimiani
Denſo cùm iaceam triente læſus,
Adfers neſcio quas mihi tabellas,
Et dicis, Modò liberum eſſe iuſſi
Zenam, ſeruulus eſt mihi paternus.
Signa. cras melius, Luperce, fiet:
Nunc ſignat meus anulus lagenam.

Et ſimile, quòd mater Ciceronum amphoras vinarias ſignare ſolita etiam inanes. Clemens lib. III. Pædag. feminis Chriſtianis talem anulum dat: δίδωσιν οὖν (ὁ παιδαγωγὸς) αὐταῖς δακτύλιον ἐκ χρυσίου, οὐδὲ τοῦτον εἰς κόσμον, ἀλλ' εἰς τὸ ἀποσημαίνεσθαι τὰ οἴκοι φυλακῆς ἄξια, διὰ τὴν ἐπιμέλειαν τῆς οἰκουρίας. εἰ γὰρ οἱ πάντες ἦσαν παιδαγωγούμενοι, οὐδὲν τῶν σφραγίδων ἔδει· ἐπίσης ὄντων δικαίων καὶ οἰκετῶν καὶ δεσποτῶν. ἐπεὶ δὲ ἡ ἀπαιδευσία πολλὴν ἐκδίδωσι ῥοπὴν εἰς ἀδικίαν, σφραγίδων ἐδεήθημεν. id eſt: *Tribuit etiam feminis anulum aureum, non herclè ad ornatum, ſed ad ſignandum ea que domi cuſtodienda ſunt, propter curã domeſticam que illis incumbit. Si enim omnes à pædagogo rectè inſtituti eſſemus, ſuperuacua eſſent ſignacula, omnibus ex æquo bonis, ſeruis dominíſque. Sed quoniam aut nulla aut mala inſtitutio cauſſam magnam præbet iniuriæ, opus habuimus ſigillis.* Vbi vides etiã illo æuo morem priſcum. Anulos eiuſmodi ſignatorios (ferreos tamen, vt appareat ſeruorũ fuiſſe, aut vulgarium militum) complures erutos ipſi vidimus in Batauis, cum adiuncta claui. ad duplicem ſcilicet vſum, ſignandi aperiendíque. Eorum hæc forma, magnitudine minimiſſimi digiti. Claues anulatæ.

Plinius Iliacis temporibus ignotum annulorum vſum fuiſſe docet, *quoniam conditas arcu veſtes vaſáque aurea & argentea, vel ea colligata nodi non anuli notâ Homerus indicat.* Verſus Homeri, quos reſpexit, ſunt Odyſſ.θ.

Αὐτὸς νῦν ἴδε πῶμα, θοῶς δ' ἐπὶ δεσμὸν ἴηλον,
Μήτις τοι καθ' ὁδὸν δηλήσεται.

Ad hos annulos pertinere velim, Valerij locum lib. VII. cap. vlt. *Inſupérque anulos ſuos ei tradidit: videlicet nequid ex eâ hereditate, quam non erat aditurus, amitteret. Quos ocyus vir diligens, ſed morientis amici plenum contumeliæ ludibrium, in locellum repoſitos & à præſentibus obſignatos diligentiſſimè, heredibus illius exheres ipſe reddidit.*

Primóque congreſſu fuſus reparat vires.] Fugâ captâ ad montes Mediæ ait Ioſephus.

Victo Vononi perfugium Armenia fuit.] Primò Seleucia. Vide eundem Scriptorem libro XVIII.

Ob ſcelus Antonij, qui Artauaſden regem Armeniorum.] Verè ſcelus. nec enim cenſori Tacito, ludus & iocus, vt hodie, fallere fidem. Artauaſdes autem Antonium expeditione Parthicâ deſeruiſſe viſus, fallacibus ab eo litteris excitus, in vincla habitus, & in triũpho Alexandriam ductus eſt. Vide Dionem, & Plutarchum.

Occiſo Artaxiâ per dolum propinquorum, datus à Cæſare Armeniis Tigranes, deductúſque in regnum à Tiberio Nerone.] Ioſephus hunc Artaxiam filium facit Artabazis. ita enim appellat pro Artauaſde, vt alibi etiam Plutarchus. occiſum eum à propinquis non dicit, dicit à Tiberio & Archelao pulſum. Horatius gloriam tribuere Tiberio videtur non pulſi ſolùm, ſed etiam occiſi. Ad Itium,

Diſſenſio, in hac hiſtoriâ nominibuſque ſcriptorum.

—— *Claudi virtute Neronis*

Armenius cecidit.

Suetonius, *Ducto ad orientem exercitu regnum Armeniæ Tigrani restituit, ac pro Tribunali diadema imposuit.* Dio historiam confundit, & Artabazem nominat pro Artaxiâ, Tigranem facit eius fratrem, lib. LIIII. Res autem ita habet Artauasdes siue Artabazes, duûm filiorum pater, Artaxiæ & Tigranis ille maior natu. Adi Iosephum, lib. xv. cap IIII.

Facit huc Epigrāma I. lib. IIII. Florilegij Græci, εἰς νικόλαος Σεβαστῖον.

Quamquam sociatis more externo, in matrimonium regnúmque.] Qui mos etiam Ægyptiis, aliísque barbaris ad Orientem.

Barbari reges cũ sororibus matrimonio iuncti.

Sed vbi minitari Artabanus] Qui Orodem siue Herodem filium suum regem iis d-dit. Iosephus lib. XVIII. cap. IIII. qui etiam hanc rem fusius exsequitur, paullùm tamen à Tacito diuersus.

Pag. 56.

Vt effugere agitauerit Vonones, in loco reddemus.] Reddidit, hoc ipso libro sub finem.

Quæ sibi tertium iam annũ belligeranti.] Imò plures. Nam continenter in Germanos bellum gessit, à clade Vari: excepto anno Consulatus. Sed Tacitus à postremâ eius missione annos numerat, quæ fuit exacto consulatu eius, sub Augusti mortem.

Quot annos in Germaniâ Germanicus.

Acie & iustis locis.] Nouè dictum, pro æquis locis.

Appositis vtrimque gubernaculis, conuerso vt repetè remigio hinc vel illinc appellerent.] Id quidem genus nauigii binis gubernaculis, hodie inuisum. At noster iterum describit, lib. III. Histor. vocatq; cameras: *Sic inter vndas voluũtur pari vtrimque prorâ, & mutabili remigio, quando hinc vel illinc appellere indiscretum & innoxium est.* Item de moribus Germanorum: *Forma nauium eo differt, quòd vtrimque prora paratam semper appulsui frontem gerit.* Reperio & apud Suidam prisci scriptoris verba, nescio an hanc ipsam rem narrantis: πλοῖα μονήρη, ἔστιν ἃ καὶ δίκροτα κατεσκευάσαντο. τινὰ δὲ καὶ ἐκ τῆς πρύμνης καὶ ἐκ τῆς πρώρας ἑκατέρωθεν πηδαλίοις ἤσκηντο, ὅπως αὐταί τε μὴ μεταστρεφόμενοι καὶ ἐπιπλέωσι καὶ ἀναχωρῶσι, καὶ τοὺς ἐναντίους ἐν τῷ παράπλῳ καὶ ἀπόπλῳ αὐτῶν σφάλλωσιν.

Naues duplici gubernaculo.

Accipiendísque copiis, & transmittendum ad bellum opportuna.] Siqua alia insula, in hac mundi pilâ.

Batauiæ opportunitas.

Tumulum nuper Varianis legionibus structum] De quo suprà libro I. *Primum exstruendo tumulo cespitem Cæsar posuit, gratissimo munere in defunctos.* Tumulus ille, non aliud

Pag. 57. Cenotaphiũ eiúsque ritus.

quàm κενοτάφιον fuit habéſque huius ritus illuſtre apud Xenophontem exemplum, lib. vi. expeditionis Cyri. vbì inane ſepulchrum conſtituitur militibus defunctis, quorũ reliquiæ non faciles repertu. ἐνίους δὲ τοὺς ἐκ τῶν ὁδῶν συνεγκόντες ἔθαψαν, ἐκ τῶν ὑπαρχόντων ὡς ἐδύναντο κάλλιστα. οὓς δὲ μὴ εὕρισκον, κενοτάφιον αὐτοῖς ἐποίησαν μέγα, καὶ πυρὰν μεγάλην, καὶ στεφάνους ἐπέθεσαν. Et apud Virgilium lib. III.

——manéſque vocabat
Hectoreum ad tumulum, viridi quem ceſpite inanem
Et geminas, cauſſam lacrymis, ſacrauerat aras.

Ara Druſi & cenotaphiũ. *Veterem aram Druſo ſitam diſiecerant.*] Druſo mortuo cenotaphium decretum ad Rhenum ipſum. Dio L V. & Suetonius. *Exercitus honorarium ei tumulum excitauit, circa quem ſtato die, quotannis decurreret, & Galliarum ciuitates publicè ſupplicarent.* Neſcio an huic tumulo adiuncta ara: apparet, quia Suetonius ait, ſupplicarent. Volunt id Cenotaphium ad * Moguntiacum fuiſſe. repugnat hic locus, qui conſtituit inter Lupiam & Rhenum. Sed & Rauennæ ſepulcrũ Druſus habuit, à Claudióne eius F an ab Auguſto ipſo exſtructum? cuius memoria in lapide priſco, ibi:

* Idque ex Eutropio ſumunt, lib. VII.

Monumentum Druſi Rauennæ.

TI. CLAVDIVS. DRVSI. F. CAES. AVG. GERM. PONT. MAX. TRIB. POT. II. COS. DESIG. III. IMP. III. P. P. DEDIT. OB. MEMORIAM. PATRIS. SVI. DEC. VII. COLLEGII. FABR. M. R. HS. ∞. N. LIBERALITATE. DONAVIT. SVB. HAC. CONDICIONE. VT. QVOTANNIS. ROSAS. AD. MONVMENTVM. EIVS. DEFERANT. ET. IBI. EPVLENTVR. DVMTAXAT. IN. V. ID. IVLIAS. QVOD. SI. NEGLEXERINT. TVNC. AD. VIII. EIVSDEM. COLLEGII. PERTINERE. DEBEBIT. CONDICIONE. SVPRADICTA.

Honorique patris Princeps ipſe cum legionibus decucurrit.] Antiquiſſimi inuenti Decurſio in funere illuſtrium virorum. Homerus in funere Patrocli, Virgilius Pallantis deſcripſit.

Decurſio funebris.

Ter circum accenſos cincti fulgentibus armis
Decurrere rogos.

Liuius Pœnis etiam vſitatam oſtendit lib XXV. in morte Gracchi. *Alij ab Hannibale, & ea vulgarior fama eſt,* in veſtibulo primorum caſtrorũ rogum exſtructum eſſe: armatum exercitum decurriſſe cum tripudiis Hiſpanorum, motibúſque armorum*

*Legerim, in veſtibulo primore.

& corporum suæ cuique genti assuetis. Lucanus lib VIII.

——totus vt ignem

Proiectus mærens exercitus ambiat armis.

Statius lib. VI. optimè:

Tunc septem numero turmas (centenus vbique
Surgit eques) versis ducunt insignibus ipsi
Graiugenæ reges, lustrántque, ex more, sinistro
Orbe rogum, & stantes inclinant puluere flammas.
Ter curuos egêre sinus, illisáque telis
Tela sonant: quater horrendum pepulêre fragorem
Arma. quater mollem famularum brachia planctum.

Cuncta inter castellum, Alisonem ac Rhenum.] Distinguẽdum videri, *castellum, Alisonem ac Rhenum,* pronuntiauit Vertranius. & rectè, ad mentem Dionis, lib LIV. Nam scribit à Druso castellum exstructum ad Lupiæ & Alisonis confluuia, aliúdque in Chattis ad ipsum Rhenum. Velleio tamen loci nomen Aliso est: & Ptolemæo ἄλεισον inter Germaniæ vrbes. Volunt esse opidũ, quod hodie Vesalia.

Precatúsque Drusum patrem vt se eadem ausum libens placatúsque iuuaret.] Ita est. Nam & Drusus classe Oceanum tentauit, imò & pugnam nauibus conseruit in Amasiâ fluuio, vicitque Bructeros Strabo lib. VII. Εἰσὶ δὲ μεταξὺ καὶ ἄλλοι ποταμοὶ πλωτοὶ, ὧν ἐν τῷ Ἀμασίᾳ Δροῦσος Βρουκτέρους κατεναυμάχησε. Sed & Petrarcha auctor, arcum triumphalem Romæ sibi visum Druso Neroni huic inscriptum: è quo fracto hos dumtaxat versus à se lectos. Pag. 58. Drusi res in Germania.

——ad diuortia Rheni
Peruasi hostiles depopulatus agros.
Dum tibi Roma decus æternáque sudo trophæa,
Ister pacatis lenior ibit aquis.

Lacus inde & Oceanum vsque ad Amisiam peruehitur.] Lacus nominat semper plures, vt lib. I. suprà. *Ipse impositas nauibus quattuor legiones per lacus vexit* At hodie vnus, quod mare Meridionale appellant. Apparet autem clarè, gentes ibi terrásque fuisse pluribus lacubus interstinctas. Vide chorographiam nostram Batauiæ.

Classis Amisiæ relicta læuo amne: erratúmque in eo quòd non subuexit. Transposuit militem dextras in terras iturum. ita plures dies efficiẽdis pontibus absumpti.] Locus mihi ambiguæ sententiæ & perplexæ. Vidi qui sic vellet. Classem relictam in ripâ citeriore (aspectu Galliæ dico:) & in hoc

culpari Germanicum, quòd non in ripâ vlteriore. Pontibus enim tunc nihil opus fuiſſet, quibus nunc iunxit amnem, & dies plures abſumpſit. Simplex hæc ſententia, fateor, & ex primo verborum aſpectu. At qui ſcrutetur; valdè, vereor, repugnet. Primùm ſi claſſis in citimâ ripâ poſita: quomodo aptè annectitur, militem tranſpoſitum in terras dextras? Sanè eo poſitu, ſi quid ego capio, vti amnis claſſi læuus fuit, ita & terræ trans amnem. Deinde, quis hîc (malum) Germanici & Romanorum ſtupor, claſſem non appellere ad vlteriorem ripam, in flumine iam noto: & vanam illam operam ſumere in exſtruĕdo ponte? præſertim re nullâ aut hoſte impediente. Tertiò, ſi ea res, cur Pontes multitudinis numero nominat? potuit enim & debuit tranſmitti ponte vno. Cur *Subuehendi* verbo vtitur, cùm verius *Tranſuehendi*? Neſcio an hæc diluent. Mea de Taciti mente mens eſt. Claſſem relictam in vlteriore ripâ fluminis, vti debuit: ſed tamen in imâ, & mari proximâ, quod non debuit. Quomodo igitur tunc, inquies, amnis illi læuus? ex poſiturâ nempe nauium, quas veriſimile eſt quieſcentes eas & in ſtatione habuiſſe. Nempe proras in Oceanum verterunt, tanquam redituræ, nec vltrà ſcilicet progreſſuræ. Ponè autem milites in iis & vectores vt ſolet, facie ad proram versâ: nónne ſic læuus iis amnis, & terræ in quas tranſponuntur dextræ? Peccatum tamen à Germanico, quòd humilibus & humentibus illis locis militem expoſuerit (debuiſſet ſubuehere:) in quibus tranſeundis, opus pontium ſtructurâ. Ad mare enim æſtuaria: non ſic ſuprà.

Taciti ſcripta ad Viſurgim reperta.

Flumen Viſurgis interfluebat.] Mutuâ Romanorum Germanorúmque clade nobilis amnis. cui famam præcipuè Tacitus dedit: & ipſe Tacito (mirum fatum) vitam. Nam quinque hi primores libri inuenti Corbeiæ, quod monaſterium ad Viſurgim eſt. atque illinc depromptum verè hunc theſaurum Quæſtor quidam Pontificius ad magnum Leonem detulit, donatus ab eo aureis quingentis.

Pag. 60. *Augurale ſiue Auguraculum in caſtris.*

Nocte cœpta egreſſus Augurali.] Nihil muto. in caſtris Romanis ad dextram Prætorij Auguraculum fuit, vbi duces auſpicarentur & ex pullis auguria captarent quod Græcis οἰωνιστήριον eſt. Hyginus manuſc. verbis tamen corruptis, *Auguratorium parte dextrâ prætoriatur à principalem agnouimus,*

*agnouimus, vt dixi, ne & augurium rectè capere potest. parte lauâ tribunal statuitur, vt augurio accepto insuper ascendat & exercitum * felicia hospicio alloquatur.* Ita Tacito Auguralis ara commemoratur in castris Corbulonis lib xv. Erudito tamen viro, *egressus Augustali*, legend. videtur: quia in Quinctiliano scriptum libro VIII. *Carmen funebre, propriè Nænia; & tabernaculum ducis, Augustale.* Non idem mihi videbatur. * Lego, *felici auspicio.*

Contectus humeros ferinâ pelle.] Quare ferinâ pelle? vt habitum mentiretur Germani, credo, qui plerumque pelliti. Germani autem multi non in castris solùm, sed, vt opinor, inter eius custodes. Germani pelliti.

Viditque se operatum & sanguine sacro respersâ prætextâ] Pag. 61. Operandi verbum, ad sacra. Tibullus, *Tunc pubes operata deo.* Curtius: *Per dies decem Libero patri operatum habuit exercitum.* Restitue apud Liuium, lib. x. *Dum hostes operati superstitionibus, conciliia secreta agunt, Amiternum opidum de Samnitibus vi cepit* ita meus codex. vulgò, *superati.* Quod ait, respersam prætextam scire licet, pontifices, imò sacerdotes omnes, cùm diis facerent, prætextâ vsos: Germanicus autem Augur. Lampridius in Alexandro, *Accepit prætextam etiam cum sacra faceret, sed loco Pontificis maximi, non Imperatoris.* Appianus ἐμφυλ. α. ἔθυε μὲν Ἀσελλίων στρατηγῶν τε καὶ ἀστυνομῶν, καὶ ἱερὰν καὶ ἐπίχρυσον ἐσθῆτα ὡς ἐν θυσίᾳ περικείμενος, ἀμφὶ δὲ δείλην ὥραν ἔσφαξαν ἐν ἀγορᾷ μέσῃ παρὰ ἱεροῖς. Quinctilianus declamat. CCCXL. *Ego vobis allego etiam ipsum illud sacrum prætextarum, quo sacerdotes velantur, quo magistratus: quo infirmitatem pueritiæ sacram facimus ac venerabilem.* Spartianus in Hadriano: *Natali suo vltimo cùm Antoninum commendaret, prætexta sponte delapsa caput ei operuit.* vbi corrigo, *aperuit*: quia sacrificabant capite velato. Adi & Zosimum lib. IIII. vbi delata ad Gratianum Christianum Principem prætexta pontificia, & spreta. ab hac mente Plinius placari purpura deos scripsit, respiciens scilicet ad prætextam libro IX. *Distinguit ab equite Curiam, diis aduocatur placandis, omnémque vestem illuminat.*

Operari, ad sacra.

Liuius correctus.

Prætextæ vsus in sacris, ita tamen vt fuerit tantum sacerdotũ.

Spartianus correctus.

Nullâ vulnerum patientiâ, sine pudore flagitij, sine curâ ducum, abire, fugere.] Videntur adumbrata è Thucydide, qui Brasidam inducit hortantem suos contra Illurios: eósque iisdem moribus fingit lib. IIII. vbi inter cetera: οἵτε γὰρ τάξιν ἔχοντες, αἰσχυνθεῖεν ἂν λιπεῖν τινα χώραν βιαζόμενοι,

ὅτι φυγὴ καὶ ἡ ἔφοδος αὐτῶν, ἴσην ἴχνεα δόξαν τῷ χαλῷ, ἀνεξέλιγκτον καὶ τὸ ἀνδρεῖον ἔχει.

Aduersis dus obiiciant.] Ita correxi: vulgo, *odiis*.

Pag. 61. *Octo aquilæ petere siluas visæ aduertêre Imperatorem.*] Sic

Aduertendi verbum aliâ notione. lib. IIII. Hist. *Aduertit ea res Vespasianum.* & Liuius lib. I. emendante me, *Aduerteratque ea res etiam Sabinos tāti periculo viri.* Nam hactenus *auerteratque*, scriptum reperies,

Liuius emédatus. ignorantiâ historicæ dictionis. Ceterùm, illud mirum, vnde hîc aquilæ nostris terris haud temerè visæ. Ac subuereor vt falsa species obiecta Germanico, aliæque alites fuerint.

Aquilæ Romanæ exéplum à Persis. *Sequerentur Romanas aues.*] Aquilas intelligit, quæ à C. Marij æuo propriè Romanis. Exemplum credo esse à Persis, quibus in militiâ, Aquila præcipuum & regale signum. Xenophon de Expeditione Cyri lib. I. καὶ τὸ βασίλειον σημεῖον ὁρᾷν ἔφασαν, ἀετόν τινα χρυσοῦν ἐπὶ πέλτης, ἐπὶ ξύλον ἀνατεταμένον. Et Pædia Cyri, lib. VII. ἦν δὲ αὐτῷ τὸ σημεῖον ἀετὸς χρυσοῦς ἐπὶ δόρατος μακροῦ ἀνατεταμένος. καὶ νῦν δὲ ἔτι τοῦτο τὸ σημεῖον τῷ Περσῶν βασιλεῖ διαμένει. id est: *Erat autem ei signum, aurea aquila*

Romana aquila qualis. *in longâ hastâ suspensa. Et nunc etiam id insigne Persarum regibus manet.* Sed diuersa tamen ea paullum ab aquilâ Romanorum. Nam hæc non aliud, quàm modica ex argento aquila, quæ summæ hastæ insistebat, alis expansis, pede fulmen aureum tenens. Ita, præter M. Antonij nummos, etiam Dio describit libro XLIII. de prodigiis ante pugnam Mundensem: οἱ δὲ δὴ αἰετοὶ τῶν στρατοπέδων αὐτοῦ, τάς τε πτέρυγας σείσαντες, καὶ τοὺς κεραυνούς, οὓς ἐν τοῖς ποσὶν αὐτῶν τινες χρυσοῦς ἔφερον, ἐκβαλόντες, ἐκείνῳ τε τὸ χαλκὸν ἄντικρυς ἀπεσήμαινον, καὶ αὐτοὶ πρὸς τὸν Καίσαρα ἀπεπέτοντο. id est, *Aquilæ legionum eius, alas concutientes, & fulmina, quæ nonnullæ eorum aurea pedibus tenent, abiicientes, Pompeio exitium palam denunciabant, ipsaque ad Cæsarem quasi auolabant.* Dixi modicam

Non magnũ id aquilæ corpus. fuisse. collige ex his Flori verbis lib. IIII. *Tertiam aquilam signifer, priusquam in manus hostium veniret, euulsit, mersamque intra baltei sui latebras gerens in cruentâ palude delituit.* Neque enim baltei latebris tegi potuisset aquila admodum magna. Dixi ex argento. quia, vt Plinius ait, eo

Ex argento olim facta. Post aurea. metallo olim omnia signa, & in Appiano Aquilas reperio ex Argento in castris Bruti: tamen aureas posteà fecit luxus. itaque eas Dio describit lib. XL. ex more sui seculi: ὁ γὰρ Αἰετὸς ὀνομαζόμενος, ἔστι δὲ νεὼς μικρὸς, καὶ ἐν αὐτῷ

ἀετὸς χρυσοῦς ἐνίδρυται. καθίσαται ἐν πᾶσι τοῖς στρατοπέδοις. καὶ αὐτὸν εἷς ἀνὴρ ἐπὶ δόρατος μακροῦ, ἐς ὀξὺ τὸν στύρακα ἀπηγμένου ὥστε καὶ ἐς τὸ δάπεδον καταπήγνυσθαι, φέρει. id est, *Quod Aquilam dicunt, est modicum sacellum, & in eo aquila aurea, constituitúrque in omnibus legionibus. eam vir vnus aliquis hasta oblonga impositam portat, cuius hastæ ima pars acuta est vt defigi in solum poßit.* Quod ait sacellum esse, caue censeas in hastâ ipsâ simile quidpiam fuisse templi (nuda enim aquila fuit, vt docent monumenta & nummi) sed ad castra referendum est: in quorum principis ædicula quædam, siue templum, in quo religionis caussâ aquilæ & signa seruabantur. Herodianus lib. IIII. ὡς δὲ εἰσῆλθεν εἰς τὸ στρατόπεδον, εἴς τε τὸν νεὼν ἔνθα τὰ σημεῖα καὶ τὰ ἀγάλματα τοῦ στρατοπέδου προσκυνεῖται. id est, *Postquàm in castra venit & id sacellum in quo signa & imagines exercitus adorantur.*

Aquilæ sacellũ siue domuncula in castris.

Propria legionum numina.] Ita alibi: *Mox conuersus ad signa & bellorum deos.* Dionysius de iisdem: τιμιώτατα γὰρ ῥωμαίοις ταῦτα ἐπὶ στρατείας, καὶ ὥσπερ ἱδρύματα θεῶν ἱερὰ νομίζονται. Adeò autem signa pro diis, vti per ea miles iuraret. Liuius lib VI. *Obstringere periurio non se solùm suúmque caput, sed signa militaria & aquilas, sacramentíque religionem.* Tertullianus: *Religio Romanorum tota castrensis signa veneratur, signa iurat, omnibus diis præponit.* Exemplum eius sacramenti egregium apud Lucanum lib. I. vbi Lælius Cæsari:

Aquilæ & signa, dij militum.

Milites per signa iurabant.

—— *per signa decem felicia castris,*
Pérque tuos iuro quocumque ex hoste triumphos.

Imò & adorata ea. Disce è Sozomeno Eccles. Hist. lib. I. cap. IV. vbi de Labaro: Σημεῖον δὲ τοῦτο τιμιώτατον, καθότι ἀεὶ τοῦ βασιλέως ἡγεῖσθαι, καὶ προσκυνεῖσθαι νενόμιστο παρὰ στρατιωτῶν. *Hoc signum venerabile maximè: quia & principem antecedere, & adorari etiam à militibus solebat.*

Signorum adoratio.

Repertis cathenis, quas in Romanos vt non dubio euentu portauerant.] Fecit idem M. Antonius apud Florum lib. III. qui *Cretam inuasit cum ingenti quidem victoriæ spe atque fiduciâ, adeò vt plures cathenas in nauibus quàm arma portaret.* Fecit Flaminius, in Polybio lib. III. qui suos ita vanitatis impleuit, *vt plures essent qui* ἁλύσεις καὶ πέδας καὶ τοιαύτην παρασκευὴν, *ferrent, quàm qui arma.* Sed vtriusque quis exitus? qui nunc Germanorum: Nec aliter solet magnus ille deus, qui deiicit quidquid vanè se attollit.

Pag 63. Fiducia bellis impro-spera.

Miles in loco prælij Tiberium Imp. salutauit.] Oportuerat Germanicum ipsum qui dux & auctor facti. Sed Augustus vt auspicia seruauit sibi: sic honorem omnem rei à ducibus suis legatísve gestæ. Nam qui ductu quidem suo, alienis tamen auspiciis vicerat: ne antiquitus quidem Imp. salutabatur, aut triumphabat. Hoc adulans suo Principi Horatius voluit:

Imperatoris nomen ad solum principem. Apud eum vnum auspicia.

Te copias, te consilium, & tuos
Prabente diuos.

Et ab hac re statim, in trophæi inscriptione legis, *Exercitum Tiberij Imperatoris ea monumenta consecrauisse:* non, Germanici, qui ducebat.

Pag. 64. *Detraxerat tegimen capiti, quò magis adgnosceretur*] Idem video Cyrum minorem fecisse in pugnâ illâ sibi extremâ: cuius caussam tamen Xenophon ambiguè refert ad morem Persarum, qui nudis capitibus pugnam inibant.

Nudo capite, in periculo, duces.

Pag. 65. *Sed æstate iam adultâ.* Sæpè ita loquitur noster, imitatione apertâ Sallustij, quam phrasim operæ est semel a iuuentute intelligi, ex Seruianis notis, ad illud *Vere nouo. Id est,* ait, *primo mense Martio. Nam veteres per singula tempora anni, quæ in tres menses diuiduntur, obseruant, vt sic dicant: Primum mensem, Nouum ver: secundum, Adultum: tertium, Preceps. Ita de Hieme, Æstate, Autumno. sic semper Sallustius.* Simile, quod Græci annum partiuntur: ἱσταμένου τοῦ ἔτους, μεσοῦντος, λήγοντος.

Adulta æstas. Noua. Præcepta.

Effusa grando.] Sub quam, occultâ caussâ, semper, vt aiunt, Oceanus intumescit.

Auster, pro quouis alio vento imbrico.

Mare omne in Austrum cessit.] Propriéne Austrum dicit? an φυσικῶς, poëtarum ex ritu, quemuis ventum? Ambigo ego, ne Notum voluerit intelligi: quia clarè subdir, *qui tumidis Germaniæ terris, immenso nubium tractu validus & rigore vicini Septemtrionis horridior.* Nam certè non Auster est tyrannus, vt ille loquitur, Germaniæ terræ: nec vicinus Septemtrioni, cui rectâ lineâ distans & aduersus. Adde quod Austro turbante, vix est vt naues ex orâ Frisiorum in Britanniam rapiantur. quod mox narrat factum. Possunt tamen fortasse & hæc dilui: & illa non incommodâ interpretatione iuuari.

Postquam mutabat æstus, eódem, quò ventus ferebat] Non male etiam, *eodémque quò ventus.* Liuius lib. XXVI.

Acer etiam Septemtrio ortus inclinatum stagnum eòdem quò æstus ferebat.

Aluei manantes per latera.] Nec displiceret scribi, *nantes.* Pag.66.

Propinquo loco defossam aquilam] Malim, *luco*. Hic autem inuenta aquilarum vna, & suprà lib. I. altera. ergo receptæ nunc omnes, quia tertia seruata militis astu. Florus tamen scrìpsit: *Signa & aquilas duas adhuc Barbari possident: tertiam signifer, &c.* Parum considerate, nisi ex Liuij persona & ætate loqui hominem placet. Flori incogitantia.

Non ausum congredi hostem.] Legerim hęc & sequentia, *non auso c. hoste, Pulso, Pauente.* Pag.67.

Reductus inde in Hiona mile.] Vera correctio Beroaldi, *in hiberna miles.* ex Taciti verbis ipsis. Rhenanus, qui *Inhiona*, legit: & ego qui seriò olim refelli, digni ambo qui piemur.

Sic Sugambros in deditionem acceptos, sic Sueuos.] Id accidit Tiberio ipso duce. Vide Dionem lib. LV. in cuius verbis menda. Cantabríque appellantur in Germaniâ, qui reuerâ Sugambri: vt monui olim Antiquar. lect. lib. I. c. VI. Suetonius: *Sueuos & Sugambros dedentes se in Galliam traduxit, & in proximis Rheno agris collocauit.* Eutropius lib. VII. *Tiberius* CCCC. M. *captiuorum ex Germaniâ transtulit, & supra ripam Rheni in Galliâ collocauit.* Isidorus non obscure indicat hos ipsos esse, qui Burgundiones posteà appellati, largiter potuerunt. *Burgundiones*, inquit, *quondam à Romanis subacta* * *interiore Germaniâ per castrorum limites positi à Tiberio Cæsare, in magnam coaluerunt gentem. atque ita nomen ex locis sumpserunt, quia crebra per limites habitacula constituta. Burgos vulgò vocant. Hi posteà rebelles effecti Romanis, plusquam* LXXX. ∞. *armatorum ripas Rheni fluminis insederunt, & nomen gentis obtinuerunt.* A quo tamen diuersus it Ammianus, qui originem eorum à Romanis trahit: *Gratanter ratione geminâ Principis acceptæ sunt litteræ. primâ, quòd iam inde temporibus priscis sobolem se esse Romanam Burgundij sciunt: dein quòd salinarum, finiúmque causâ Alemanis sæpe iurgabant.*

Sueui & Sugambri in Galliam.

Qui posteà Burgundiones dicti.

* *Fortè, vlteriore Germ.*

Dissentit Marcellin. Lib. XXVIII.

Adsequi nomen Imperatorium, & deportare lauream posset.] Id est, triumphare. Triumphantes enim ascendere Capitolium soliti, & laurum quam manu tenebant,

Laurea triū phantium in gremio Iouis.

quæque in fascibus lictorum, deponere in gremio Iouis, arbitri scilicet victoriæ & auctoris. Statius:

——Laurúmque superbam
In gremio Iouis excisis deponere Pœnis. Idem:
——Et nondum gremio Iouis Indica laurus.

Item laurus è fascibus.

Dixi in fascibus lictorum: & eum ritum clarè ponit Dio LIIII. de Augusto: καὶ ἐς τὸ Καπιτώλιον ἀνελθὼν, τήν τε δάφνην ἀπὸ τῶν ῥάβδων ἀφεῖλε, καὶ ἐς τὰ τοῦ Διὸς γόνατα κατέθετο. Sicut & Iulius Obsequens: C. *Antonius cùm in agro Pistoriensi Catilinam vicisset, laureatos fasces in prouinciam tulit. Apparuit eum hostibus portendisse victoriam, cùm ad eos laurum victricem tulerit, quam in Capitolio debuerat deponere.* Rectè ergo in Plinio scriptum: *Fasces imperatorum laurus decorat, ex his in gremio Iouis optimi maximi deponitur, quotiens lætitiam noua victoria adtulit.* nec rectè mutauit è libro vetere, vt ait vir doctus, *exhinc gremio.* Senecam turpi notâ deformauit quicumque nebulo ignarus huius ritus. Consolatione ad Elbiam, cap. X. *Scilicet minus beatè viuebat Dictator noster, qui Samnitum legatos audijt, cùm vilissimum cibum in foco manu suâ versaret, illâ, quâ tam sæpe hostem percusserat, lancémque in Capitolini Iouis gremio reposuerat: quam Apicius nostrâ memoriâ vicit, qui, &c.* & molestiam obiecit quærendæ lancis, quam numquam inuenies Libri aliquot, *lanceamque.* Emendo, *lauréamque*, verissimè ad hunc triumphi morem. sequentia etiam scribe, *quàm Apicius nostrâ memoriâ vixit,* non *vicit:* & sententia omnis clara. Ne hæreas, simillimus de hisdem Fabriciis Panegyristæ locus Laudatione Theodosij: *Curij, Coruncanij, Fabricij, cùm induciæ bella suspenderant, inter aratra viuebant. & ne virtus quiete languesceret, depositis in gremio Capitolini Iouis laureis, triumphales viri rusticabantur.*

Defensa Plinij recepta lectio.

Seneca ad eū morem correctus.

Pag. 68. *Dum proauum Pompeium, amitam Scriboniam, consobrinos Cæsares.*] Ante lucem quærere occepi hoc stemma, & vereor vt concubium noctis sit priusquam pertingam. Cur Liboni huic proauus Pompeius, scio; cur Cęsares cōsobrini. In Scriboniâ amitâ hæreo, quæ ex historiis quidem adstruitur; saltem matertera maior nisi placet amitæ nomine abusum Tacitum esse. Si non est: sequitur vt paternum genus etiam (nam de materno constat) huic adolescenti è Scriboniis sit. Et suadet hercle nomen: quia Tacito dicitur, Scribonius Libo Drusus. Censeo L. Scribonio Liboni, qui consul cum M. Antonio fuit, fratrem fuis-

Stemma huius Libonis obscurum.

ſe alium Scribonium, cuius nepos iſte. ita, inquam, vt maritus Pompeiæ Scribonius aliquis fuerit. Liquere res niſi ex ſubiectâ geneſi non poteſt.

L. SCRIBONIVS LIBO, qui Conſul cũ Antonio, anno DCCXIX. Vxor, incerta. Ex his	SCRIBONIA, quæ nupſit SEX. POMPEIO, filio Magni, per bellum Siculũ. Dio, Appian. Ex his	POMPEIA, quæ deſponſa M. MARCELLO, pignus pacis cum Triumuiris initæ. ſed non deducta. Nupſit, vt coniicio, pòſt SCRIBONIO LIBONI ex quîs	L. SCRIBONIVS LIBO, qui conſul initio libri huius. SCRIBONIVS LIBO DRVSVS, de quo hic, qui tantùm Prætor.
SCRIBONIA, eius ſoror, vxor OCT. AVGVSTI. Ex his	IVLIA, cui maritus. VIPSANIVS AGRIPPA. Ex his	CAIVS, LVCIVS } Cæſares. IVLIA, nupta L. Paullo. AGRIPPINA, nupta Germanico.	
SCRIBONIVS LIBO, de quo nihil legi.	SCRIBONIVS, de quo nihil.	SCRIBONIVS LIBO, quem volo maritum Pompeiæ fuiſſe.	

Priores duæ lineæ huius generis veræ, & ex hiſtoriâ Dionis, Appiani, collectæ. Tertia à ſolâ coniecturâ eſt. ſed aliter de amitâ Scriboniâ explicari à me non poteſt. L. Scribonium Libonem, qui cõſul fuit hoc ipſo anno quo damnatus adoleſcens, nõ patrem eius fuiſſe, ſed fratrẽ ex narratione Taciti liquet. Patrem enim nuſquam nominat: nominat fratrem. Hunc fuiſſe arbitror à quo Scribonia lex denominata : quem vir * magnus in libello ſingulari ad eam legem imperitè confudit cum iſto qui nunc reus. *Iac. Rævardus ad leg. Scrib.

Amitam Scriboniam.] Digna lectu de totâ re vide apud Senecam epiſtolâ LXXI.

Per Flaccum Veſcularium] Qui tamen infrà lib. v. eſt Veſcularius Atticus, inſidiarum in Libonem internuncius.

Lecticâ delatus ad fores curiæ.] Quod receptum in ſolis ægris. Nam lecticæ quanquam iam vulgatæ, tamen ſpernebantur adhuc à Curiæ aditu. Suetonius de Tiberio: *Numquam curiam niſi ſolus intrauit: lecticâ quondam introlatus æger, comites à ſe remouit.* Pag. 69. Ægri in lecticâ.

Innisúsque fratri.] Puto L. Scribonio Liboni, qui hoc anno consul.

Et C.Liuius.] Nescio an, *Cluuius.*

Quis viam Appiam Brundisium vsque pecuniâ operiret] Non temerè de viâ Appiâ consultauit vanum caput, quia ea inter Romanas vias longissima, & quasi regina, vt ait Statius:

Appia regina viarum.

—— quà limite noto

Appia longarum teritur regina viarum.

Discidium scriptorum in viâ Appiâ.

Sed pertinuitne ea Brundisium vsque? Negat Frontinus de Aquæductibus, qui vltra Capuam non porrigit. *Appia aqua*, inquit, *inducta est ab Ap. Claudio Censore, qui & viam Appiam à portâ Capenâ vsque ad vrbem Capuam muniendam curauit.* Adfirmat tamen hîc Tacitus, & Strabo, prolixè lib. V. & VI. & Horatius:

Brudisium melius Numici via ducat, an Appi.

Conciliati omnes.

aliíque. Omnes bene. Nam Appius ipse non herclè vltra Capuam perduxit. ne potuit quidem, vt fines tunc erant imperij Romani. perduxit posteà siue C. Gracchus Tribunus, qui plerasque vias fecit refecit: siue C. Cæsar, qui curator viæ Appiæ non leuiter in eam impendit siue Augustus, de quo inscriptiones priscæ, .P. Q. R. QVOD. VIAE. MVNITAE. SVNT. Nam certum aliquid non alij, non ego inueni.

Atroces vel occultas notas.] Quæ ad mortem eorum pertinerent aut cædem.

S.C. de tormentis seruorum.

Vetere Senatusconsulto quæstio in caput domini prohibebatur.] Quando & à quo latum id S. C. quæro. Sanè antiquum est, & Cicero referre videtur ad morem maiorum potius, quàm ad legem. *Nam cùm more maiorum de seruis in dominum ne tormentis quidem queri liceat: exortus est seruus, qui quem in eculeo appellare non posset, eum accuset solutus.* Idem: *Maiores nostri in dominum de seruo queri noluerunt, non quia non posset verum inueniri, sed quia videbatur indignum esse, & domino morte ipsâ tristius.* Derogatum ei legi antiquitus, in caussâ incesti. Pro Milone: *De seruis nullâ lege quæstio est in dominum, nisi de incestu, vt fuit in Clodium.* Iurisconsulti excipiunt etiam adulterii crimen, fraudati census, & maiestatis. l. I. C. de quæstionibus.

Quãdo torqueri in dominum seruus possit.

A Tacito discrepat Dio.

Callidus & noui iuris repertor Tiberius.] Imo infamia huius

inuenti penes Auguſtum: errátque noſter, ſi non errat Dio lib LV. ὅτι δὲ οὐκ ἐξὸν ἦν δοῦλον κατὰ δεσπότου βασανισθῆναι, ἐκέλευσεν ὁσάκις ἂν χρεία τοιοῦδε τινὸς γίνηται, τῷ δημοσίῳ αὐτὸν, ἢ καὶ ἑαυτῷ πιπράσκεσθαι, ὅπως ἀλλότριος τοῦ κρινομένου ὢν ἐξετάζηται, οἱ μὲν ᾐτιῶντο, ὅτι ὁ νόμος τῇ τοῦ δεσπότου μεταλλαγῇ καταλύεσθαι ἔμελλεν.

Mancipari ſingulos actori publico iubet.] Mancipari, mancupio tradi: πιπράσκεσθαι. ſiue *vendi*, dixit Dio. Suprà: *Hortíſque venditu ſtatuam Auguſti ſimul mancipaſſet.* Lib. III. *Seruos quoque Silani, vt tormentis interrogarentur, actor publicus mancipio acceperat.* Sed quis publicus actor? non alius, quàm publicus ſiue ſeruus ſiue libertus: proprio tamen munere, qui res rationéſque reipub. adminiſtrabat. Græci διοικητὰς, πραγματευτὰς vertunt. Itaque ferè cum Procuratoribus æquiparantur: ſic tamen vt minus latè vagetur eorum poteſtas. Plinius in laudatione Traiani: *Dicitur actori, atque etiam procuratori tuo, In ius veni, ſequere ad tribunal.* Idem lib. III. epiſtol. ad Caluiſium: *Deinde quod non minus vtile quàm voluptuoſum, poſſe vtramque eâdem operâ, eodem viatico inuiſere, ſub eodem procuratore ac penè iiſdem actoribus habere.* Saluianus Maſſilienſis: *Pauent quippe actores, pauent ſilentiarios, pauent procuratores: prope vt inter iſtos omnes nullorum minus ſerui ſint, quàm dominorum ſuorum.* In marmore priſco:

Mancipari.

Actor publicus.

Similis procuratori.

HERCVLI. DEFENSORI
PRO. ITV. ET. REDITV
D. CLODI. SEPTIMI
ALBINI. CAESARIS
D. CLODIVS. D. L.
FELIX
ACTOR. CAES. N. D. D.

id eſt, *Actor Cæſaris noſtri dedicauit.* Sic Actores prædiorum l XVI. C. De procuratoribus. Actores rerum, l. vlt De offic. præſid & in Suetonij Domitiano cap. XI. Actorem ſummarum ritè fortaſſe repoſuit Torrentius. Certè enim pecuniæ recipiendæ & expendendæ præerant. Apuleius lib. II. *Philodeſpotum requirit actorem* (ita è codice ſcripto Giſelini noſtri legimus, cùm malè adhuc *auctorem.*) *eique præcepit, bono cuſtodi redderet ſine morâ premiū.* Vt ergo iſti in priuatâ familiâ, ſic & in rep. Actores. de quibus Plinij locum correctum imputo iuuentuti, lib. VII. Epiſtolâ ad Caninium: *Equidem nihil commodius inuenio, quàm quod ipſe feci. Nam pro quingentis millibus nummûm, quæ in alimenta ingenuo-*

Correctus Plinius.

rum promiseram, agrum ex meis longè pluris exactori (corrigo, inquam, *actori*) *publico mancipaui, eumdem vectigali imposito recepi, tricena millia annua daturus.* quibus verbis nihil clarius potest ad Taciti mentem. Vt enim ibi ager Actori publico mancipatur: sic hîc serui. Vide quæ de reip. seruis scripsi libro Electorum, cap. XXII. & adde (quod tunc me fugit) de appellatione eorum à magistratibus, Varronis insignem locum, quem secius accepit vir doctus: Lib. VII. De linguâ Latinâ: *Nomina habent plerique liberti à municipio manumissi: in quo, vt societatum & fanorum serui, non seruarunt proportionem & rationem. Et Romanorum liberti debuerunt dici, vt à Fauentiâ Fauentinus, à Reate Reatinus, sic à Româ Romanus, vt nominantur libertini à libertis orti, & è publicis seruis populi Romani, qui manumissi antequam sub magistratuum nomina, qui eos liberarunt, succedere cœperunt.* Dicit Varro. Serui publici manumissi, dicti sunt liberti populi Romani, vti reapse erant: manumissi quidem, priusquam ambitiosa hæc cõsuetudo inualesceret nominandi à magistratibus. Nam ecce cœperunt à Consule quopiam aut Prætore, Corneliani dici, Gelliani, Clodiani. Et adde istis, quæ notaui ibi. Ille amicus noster ad successiones refert & testamenti factionem. Acutè. sed quò tam acutè?

Serui publici agnominati à magistratibus.

Varro explicatus præter mentem viri docti.

P. Quirinio propinquo suo.] Est P. Sulpicius Quirinius, qui Æmiliam Lepidam habuit vxorem. vnde adfinitas. Nam ipse ignobilis.

Pag. 70. *Præturæ extra ordinem datæ.*] An supra numerum eos Prætores adiectos vult? certè enim vnius prætura tantùm vacabat. An potius, in annum proximum destinatos eos, extra sortem aleamque comitiorum?

Tunc Cotta Messallinus, ne imago Libonis posterorum exequias comitaretur, censuit.] Cotta hic inter notas & vibices eius secli, filius, vt Plinius * ait, Messallæ oratoris: patris optimi degener proles. De imaginibus in funere, deque hoc interdicto, non repeto ea quæ scripsi in Electis cap. XXIX. Sic Bruti & Cassij imagines abolitæ, infrà lib. III. *Viginti clarissimarum familiarum imagines antelatæ sunt, Manlij, Quinctij, aliáque eiusdem nobilitatis nomina: sed præfulgebant Cassius atque Brutus hoc ipso, quòd effigies eorum non visebantur.*

Lib. X. cap. XXII.

L. P. & Gallus Asinius.] Vereor vt elapsum exscriptori sit aliquod nomen. Diuinabam olim, *L. Pætus, Gallus Asinius.*

Pætos sanè illo æuo in Senatu fuisse, docet liber XV. vbi Cæsonius Pætus. Quid si etiam, *L. P. & Gallus Asinij?* vt prænominibus distinguat plures eius gentis. Nam Asinij aliquot Senatores, imò consulares, vti infrà dicam.

Asinij plures prænominibus diuersi.

Facta & de Mathematicis Magisque Italiâ pellendis Senatusconsulta] Imò repetita potius. Nam veteri lege edictóque, pridem amota è rep. illa pestis. Anno vrbis DCXIIII. *M. Popilio Lanate, Cn. Calpurnio Coss. C. Cornelius Hispalus Prætor edicto Chaldeos intra decimum diem abire ex vrbe atque Italiâ iussit: leuibus atque ineptis ingeniis, fallaci siderum interpretatione, quæstuosam mendaciis suis caliginem iniicientes.* ait Valerius libro primo Anno DCCXXI. M Agrippa Ædilis τὺς ἀςρολόγυς καὶ τὺς γόητας ἐκ τῆς πόλεως ἐξήλασεν. auctor Dio XLIX. in extremo. Iterum anno DCCLXI. ab Augusto interdictum seuerè omni vaticinio ac prædictione. notat idem Græcus lib. LVI. Sed seriò in primis & cum curâ ea res habita, hoc anno Senatusconsulti, quod factum, formam & verba certò repperi in * Fragmentis Iurisconsultorum, quæ dedit nuper doctissimus P. Pithoëus. Ait ibi Vlpianus, lib. VII. de offic. Proconf. *Præterea interdicta est* (ita legit Pithoëus) *Mathematicorum callidâ imposturâ & obstinacitate persuasio. Nec hodie primùm interdici eis placuit, sed vetus hæc prohibitio est. Denique exstat S. C. Pomponio & Rufo Coss. factum, quo cauetur, vt Mathematicis, Chaldæis, ariolis, & ceteris qui similem in certum fecerunt* (Pithoëus, *similem artem*, ego legerim, *similem cestum*, siue *quæstum*) *aquâ & igni interdicatur, omniáque bona eorum publicentur: & sic * eternus gentium qui si id fecerit in eum animaduertatur.* Dico Domitium intelligere S C. hoc ipsum. At enim ille refert ad Pomponium & Rufum Coss. hoc autem anno Taurus & Libo Coss. fuerunt. Non hoc nouum, vt inter scriptores anni vnius discrimen sit. Cælius enim Rufus, & L. Pomponius, consules fuerunt sequenti hunc anno. Addit Vlpianus alia, quæ ad cognitionem istam: *Sæpissimè denique interdictum est ferè ab omnibus principibus, ne quis omnino huiusmodi ineptiis se immisceret: & variè puniti sunt ij qui id exercuerunt, pro mensurâ scilicet * & consultationis* (legerim, *sceleris & consultationis*, vel inductâ copulâ, *scilicet consultationis.*) *Nam qui de Principis salute, capite puniti sunt, vel quâ aliâ grauiore pœnâ adfecti.* Non omittam oraculum nostri vatis,

Mathematici quãdo & quotiens pulsi.

Verba propemodum eruta huius Senatusconsulti.

* Libro cui titulus: Mosaicarum legum & Romanar. collatio, tit. XV.

Correctus Vlpianus.

De tempore Senatusconsulti dissensio.

Vlpianus iterũ emendatus.

de his vanis vatibus: *Mathematici genus hominum potentibus infidum, sperantibus fallax: quod in ciuitate nostrâ & vetabitur semper, & retinebitur.*

Saxum Tarpeium.

Saxo deiectus est.] Tarpeio. ita dicebant, sine aliâ additione. Plautus:

> *Qui in amore,* (malim, *amorem*) *præcipitauit, peius perit,*
> *quàm si saxo saliat.*

Lucretius, *—scelerisque luela*
Carcer, & horribilis de saxo iactus deorsum.

Animaduersiones extra vrbé.

Extra portam Esquilinam.] Supplicia pleraque apud Romanos sumi solita extra portas. credo, ne frequenti sanguine & cæde, contaminari oculi ciuium, aut delibari videretur libertas. Plautus,

> *--- credo ego istoc exemplo tibi*
> *Esse eundum actutùm extra portam, dispessis manibus*
> *Patibulum quom habebis.*

Carnificis domus extra vrbem.

Itaque & carnifex domicilium habuit extra vrbem. Cicero, pro Rabirio perduellionis reo: *Sed moreretur prius acerbissimâ morte millies Gracchus, quàm in eius concione carnifex consisteret, quem non modò foro, sed etiam cælo hoc ac spiritu Censoria leges, atque vrbis domicilio carere voluerunt.* Ideò Plautus.

Plautus explicatus.

> *--- extra portam Metiam currendum est priùs,*
> *Lanios inde accersam duo cum tintinnabulis.*

intelligit enim carnifices, quorum extra eam portam domus, ad solemnem suppliciis locum. Imò & Coriarij ac Vispelliones vrbe submoti, à pari caussâ. Morticina enim tractant.

Coriarij extra vrbem.

Artemidorus lib. I. cap. LIII. τὸ δὲ βυρσοδεψεῖν, πᾶσι πονηρόν. νεκρῶν γὰρ ἅπτεται σωμάτων ὁ βυρσοδέψης, καὶ τῆς πόλεως ἀπῴκισται. *Coriariam exercere, malum omnibus. Corpora enim mortua attrectat cerdo, ideóque ab vrbe secluditur.* Sed quid est quod Tacitus hic disertè nominat Esquilinam? non temerarium est. nec facilè reperies, vt ego censeo, vbi supplicij res, nominari portam aliam: nisi tamen Metiam, vt iterùm apud Plautum:

Porta Esquilina suppliciorum fuit.

> *Illum edepol videre ardentem te extra portam Metiam,*
> *Credo ecastor velle.*

Metia, eadē cum illâ.

Sed profectò quę Metia Plauto, eadem est cum Esquilinâ. argumento loci de suppliciis, tum numeri sitúsque portarum vrbis. Idque ante me censuisse audio Octauium Pantagathum, virum magnum, altum, & qui esse doctus

eligeret quàm videri. Non, inquam, reperies aliam nominatam ab istis, nisi fortè Collinam in Vestalium morte. quod aliud à supplicio vulgato. Facit ad portam Esquilinam, quod Suetonius in Claudio scripsit: *Ciuitatem Romanam vsurpantes in campo Esquilino securi percußit.* Quod Horatius, anus illas lapidatas in Esquiliis abiicit.

Vos turba vicatim hinc & hinc saxis petens
Contundet obscenas anus.
Post insepulta membra different lupi,
Et Esquilinæ alites.

Itaque & Puticuli ibi, quò vilium damnatorúmque hominum cadauera proiiciebantur. Varro, Festus, aliique. Ibidem locum fuisse, qui Sestertius diceretur, infrà docebo. Puticuli

Cùm classicum canere iußissent.] Non cuilibet è plebe doctorum notus mos. Cùm ciui rei capitalis dies dicta esset, classicum in celeberrimis vrbis locis canebat, & postremò ante ianuam damnati: Plutarchus in Gracchis: χαίτοι πάτριόν ἐστιν ἡμῖν, εἴ τις ἔχων δίκην θανατικὴν μὴ ὑπακούει, τούτου πρὸς τὰς θύρας ἕωθεν ἐλθόντα σαλπιγκτὴν ἀνακαλεῖσθαι τῇ σάλπιγγι, καὶ μὴ πρότερον ἐπιφέρειν ψῆφον αὐτῷ τοὺς δικαστάς. Seneca lib. I. de Irâ: *Itaque etsi peruersa induenda magistratui vestis, & conuocanda claßico concio est, procedam in tribunal non furens nec infestus, sed vultu lenis, & illa solemnia verba graui magis quàm rabidâ voce concipiam.* In Commentario M. Sergij apud Varronem, lib V. de LL. *Quo die comitia erunt, in arce claßicum canat, endo* (sic emendo) *circúmque maeros, & ante priuati huiusce T. Quinctij Trogi scelerosi hominis hosticum* (leg. est, *hostium*) *canat, & vt in campo cum primo luci adsit.* Seneca iterum huc respexit Epist. XVII. *Cùm claßicum cecinit, scit non se peti: cùm aliqua conclamatio est, quomodo exeat, non quid efferat, quærit.* Puto & Lucilius, hoc versu trochaico. Classicum canebat in morte ciuium. Varro correctus.

Rauco concionem sonitu & curuis cogant cornibus.

Nec Romæ solùm & inter ciues seruatus ille mos: sed etiam in prouinciis, nisi fallunt me Declamatores (& hercle vereor vt animi ingeniique causâ fallant) apud Senecam patrem libro IX. Controu. II. de Flaminio qui inter cœnam noxium puniuit. Capito: *Fit à præcone silentium: adhibentur deinde legitima verba: canitur ex alterâ parte claßicum.* Cassius Seuerus: *Si tribunal conscenderit conuiuiali veste:* In prouinciis seruatus ille mos.

si cùm classicum canere debeat, symphoniam canere iusserit.

More prisco aduertêre.] Supplicium prisci moris quale, pete à me in lib. XV.

Ne vasa auro solida ministrandis cibis fierent.] Vide luxum eius æui; & gratulare sæculo nostro. Dio paullo communius id concipit: quasi interdicta omnia vasa auri, nisi quæ ad sacra.

Pollux, l. vij. c. XVII. De bysso, & serico. Byssinas vestes in Ægypto repertas tempore Semiramidis vult Clemés Strom. I. Isidori & Othonis error. Bóbyx quomodo ad Italos peruenerit. Serica vestis parum propriè nominata inferiore æuo.

Ne vestis serica viros fœdaret.] Nolim erres. distincta genera vestium olim, Byssina, Bombycina, Serica. Byssina, è lino: Bombycina, è verme: Serica, ex arborum lanâ confectæ. Bombycina eadem est cum Ceâ siue Coâ (nihil enim interest) manetque hodie: reliquarum nihil superest præter nomen. Byssum cum Serico, imperitè confundit Philostratus lib. II. & vult ex arbore Indicâ nasci, quæ altitudine quidem populos æquet, foliis salici non obsimilis. Sericum debuisset dicere. Nam Byssus è terrâ gignitur vt linum, circa Elidem præcipuè, Achaiæ vrbem. Eâdem imperitiâ Bombycinam, Sericam facit Isidorus lib. XIX. Si tamen imperitia est, & non recepta opinio inferioris æui. Nam & Zonaras in Iustiniani vita scribit, *eius temporibus telam sericam à Romanis* (id est Græcis Byzantinis) *texi cœptam, cùm anteà à Persicis mercatoribus tantum importaretur, nec Romani scirent fila illa esse vermium.* Et addit duos monachos oua illa vermium ex Indiâ attulisse, & mori foliis aluisse, & inde sericum confecisse. Otho item Frisingensis in historiâ Frederici lib. I. ait Rodericum Siculum expugnatis in Græciâ Athenis, Corintho, Thebis, opifices qui sericos pannos texebant deduxisse captiuos, & in Siciliæ vrbe Palermo collocasse. Inde factũ vt quam textrinam prius soli Græci inter Christianos habuerint, cum Romanis communicata sit ingeniis. Nec abhorrent ab hâc sententiâ Pausanias, Pollux, Seruius. At magis veteres discriminant clarè: & lanam arborum esse Sericum volunt, apud Seres Indos. Virgil.

Velleráque vt foliis depectant tenuia Seres.

Vestes è serico pellucidæ.

Plinius: *Seres lanicio siluarum nobiles, perfusam aquâ depectentes frondium canitiem.* Seneca poëta: *Quæ fila ramis vltimi Seres legunt.* Marcellinus lib. XXIII. *Apud Seras subiucidæ siluæ, in quibus arborum fœtus aquarum aspergginibus crebris velut quædam vellera mollientes, ex lanugine & liquore mixtam subtilitatem tenerrimam pectunt, nentésque subtemine conficiunt*

sericum. De his Seneca, lib. VII. De beneficiis: *Video sericas vestes, si vestes vocandæ sunt, in quibus nihil est quo defendi corpus, aut denique pudor possit. quibus sumptis, mulier parum liquidò nudam se non esse iurabit. Hæc ingenti summâ ab ignotis etiam ad commercium gentibus accersuntur, vt matronæ nostræ ne adulteris quidem plus sui in cubiculo, quàm in publico ostendant.* Pellucebant enim tenerrima, vt Ammianus loquitur, subtilitate, ideóque quotiens pellucidam vestem, pellucentem togam, taliaque legis, capito de Sericâ, aut Coâ. Iuuenalis:

> *Acer & indomitus libertatísque magister*
> *Cretice pelluces.*

ceperim de Sericâ. Tibullus, de bombycinâ: Itē è bombyce.

> *Illa gerat tenues vestes, quas femina Cea*
> *Texuit, auratas dispósuitque vias.*

& Horatius: *Altera nil obstat Cois tibi.* Serica quando venerint in vsum, planissimè non scio. suspicor Iulij Cæsaris æuo, (nam antè non inuenio) qui etiam ludis theatrum totum velis contexit sericis. vt ex quorundam fide Dio refert lib. XLIII. Eam vestem etiam Medicam dictam, scriptum reliquit Procopius. Genera eius facta postea Holoserica, Subserica. vsúsque primus Holosericâ, Eligabalus. de quo adi scriptores historiæ Augustæ. Quando Serica Romæ. Medica vestis, de quâ vide Procop. lib. II. de bello Vandalico.

Aliam apud Scipiones pecuniam.] Larga significatione pecuniam dixit, vt lex X. viralis, & Iurisconsulti. Pag. 71.

Vt locis, ordinibus, dignationibus antistent, taléſque ad requiem animi aut salubritatem corporis parentur.] Quid est illud, *tales?* Censeo rescribendum, *dignationibus antistent, aliísque, quæ ad requiem.* Ideò (inquit bonus patronus luxuriæ) repertum discernere censum Senatorum equitumque à plebe: non solùm vt loco, ordine, dignitate, præmineant, sed etiam supellectile, veste, aliísque quæ animo aut corpori cara. Potes etiam legere, *& aliis quæ ad,* minusque recedes à scripturâ.

Confessio vitiorum.] Possit legi, *consensio.*

Missus est Prætor, qui domi interrogaret.] Quòd in egregiis personis obseruari Paulus iubet, l. XV. De iureiurando: *Ad egregias personas, eósque qui valetudine impediuntur, domum mitti oportet ad iurandum.* Pag. 72.

Censuit in quinquennium magistratuum comitia habenda.] Non à se id inuenit Gallus, sed imitari decretū C. Cæsaris

si cùm classicum canere debeat, symphoniam canere iusserit.

More prisco aduertêre.] Supplicium prisci moris quale, pete à me in lib. xv.

Ne vasa auro solida ministrandis cibis fierent.] Vide luxum eius æui; & gratulare sæculo nostro. Dio paullo communius id concipit: quasi interdicta omnia vasa auri, nisi quæ ad sacra.

Pollux, l. vij. c. xvii. De bysso, & serico.

Byssinas vestes in Ægypto repertas tempore Semiramidis vult Clemés Strom. i.

Isidori & Othonis error.

Bõbyx quomodo ad Italos peruenerit.

Serica vestis parum propriè nominata inferiore æuo.

Ne vestis serica viros fœdaret.] Nolim erres. distincta genera vestium olim, Byssina, Bombycina, Serica. Byssina, è lino: Bombycina, è verme: Serica, ex arborum lanâ confectæ. Bombycina eadem est cum Ceâ siue Coâ (nihil enim interest) manetque hodie: reliquarum nihil superest præter nomen. Byssum cum Serico, imperitè confundit Philostratus lib. ii. & vult ex arbore Indicâ nasci, quæ altitudine quidem populos æquet, foliis salici non obsimilis. Sericum debuisset dicere. Nam Byssus è terrâ gignitur vt linum, circa Elidem præcipuè, Achaiæ vrbem Eàdem imperitiâ Bombycinam, Sericam facit Isidorus lib. xix. Si tamen imperitia est, & non recepta opinio inferioris æui. Nam & Zonaras in Iustiniani vita scribit, *eius temporibus telam sericam à Romanis* (id est Græcis Byzantinis) *texi cœptam, cùm anteà à Persicis mercatoribus tantum importaretur, nec Romani scirent fila illa esse vermium.* Et addit duos monachos oua illa vermium ex Indiâ attulisse, & mori foliis aluisse, & inde sericum confecisse. Otho item Frisingensis in historiâ Frederici lib. i. ait Rodericum Siculum expugnatis in Græciâ Athenis, Corintho, Thebis, opifices qui sericos pannos texebant deduxisse captiuos, & in Siciliæ vrbe Palermo collocasse. Inde factũ vt quam textrinam prius soli Græci inter Christianos habuerint, cum Romanis communicata sit ingeniis. Nec abhorrent ab hâc sententiâ Pausanias, Pollux, Seruius. At magis veteres discriminant clarè: & lanam arborum esse Sericum volunt, apud Seres Indos. Virgil.

Velleráque vt foliis depectant tenuia Seres.

Vestes è serico pellucidæ.

Plinius: *Seres lanicio siluarum nobiles, perfusam aquâ depectentes frondium canitiem.* Seneca poëta: *Quæ fila ramis vltimi Seres legunt.* Marcellinus lib. xxiii. *Apud Seras subiicidæ siluæ, in quibus arborum fœtus aquarum asperginibus crebris velut quædam vellera mollientes, ex lanugine & liquore mixtam subtilitatem tenerrimam pectunt, nentésque subtemine conficiunt*

sericum. De his Seneca, lib. VII. De beneficiis: *Video sericas vestes, si vestes vocandæ sunt, in quibus nihil est quo defendi corpus, aut denique pudor possit. quibus sumptis, mulier parum liquidò nudam se non esse iurabit. Hæc ingenti summâ ab ignotis etiam ad commercium gentibus accersuntur, vt matronæ nostræ ne adulteris quidem plus sui in cubiculo, quàm in publico ostendant.* Pellucebant enim tenerrima, vt Ammianus loquitur, subtilitate, ideóque quotiens pellucidam vestem, pellucentem togam, taliaque legis, capito de Sericâ, aut Coâ. Iuuenalis:

Acer & indomitus libertatísque magister
Cretice pelluces.

ceperim de Sericâ. Tibullus, de bombycinâ:

Illa gerat tenues vestes, quas femina Cea
Texuit, auratas disposuitque vias.

Itẽ è bombyce.

& Horatius: *Altera nil obstat Cois tibi.* Serica quando venerint in vsum, planissimè non scio. suspicor Iulij Cæsaris æuo, (nam antè non inuenio) qui etiam ludis theatrum totum velis contexit sericis. vt ex quorundam fide Dio refert lib. XLIII. Eam vestem etiam Medicam dictam, scriptum reliquit Procopius. Genera eius facta postea Holoserica, Subserica. vsúsque primus Holosericâ, Eligabalus. de quo adi scriptores historiæ Augustæ.

Quando Serica Romæ.

Medica vestis, dequâ vide Procop. lib. II. de bello Vandalico.

Aliam apud Scipiones pecuniam.] Larga significatione pecuniam dixit, vt lex X. viralis, & Iurisconsulti.

Pag. 71.

Vt locis, ordinibus, dignationibus antistent, talésque ad requiem animi aut salubritatem corporis parentur.] Quid est illud, *tales?* Censeo rescribendum, *dignationibus antistent, aliísque, quæ ad requiem.* Ideò (inquit bonus patronus luxuriæ) repertum discernere censum Senatorum equitumque à plebe: non solùm vt loco, ordine, dignitate, præmineant, sed etiam supellectile, veste, aliísque quæ animo aut corpori cara. Potes etiam legere, *& aliis quæ ad*, minúsque recedes à scripturâ.

Confessio vitiorum.] Possit legi, *consensio.*

Missus est Prætor, qui domi interrogaret.] Quòd in egregiis personis obseruari Paulus iubet, l. XV. De iureiurando: *Ad egregias personas, eósque qui valetudine impediuntur, domum mitti oportet ad iurandum.*

Pag. 72.

Censuit in quinquennium magistratuum comitia habenda.] Non à se id inuenit Gallus, sed imitari decretũ C. Cæsaris

Lib. II. ἐμφυλ. voluit, de quo Appianus, in personâ M. Antonij: ἡμεῖς γὰρ αὐτοὶ σχεδὸν ἅπαντες οἱ μὲν ἤρξαμεν ὑπὸ τῷ Καίσαρι, οἱ δὲ ἔτι ἄρχομεν, αἱρετοὶ πρὸς ἐκείνου γενόμενοι, οἱ δὲ ἐς τὸ μέλλον ἄρχειν κεχειροτονήμεθα. ἐς γὰρ πενταετὲς, ὡς ἴστε, καὶ τὰ ἀστικὰ ἡμῖν καὶ τὰ ἐτήσια, καὶ τὰς τῶν ἐθνῶν ἢ στρατοπέδων ἡγεμονίας διετάξατο. De quo etiam Suetonius sentit cap. LXXVI. in Iulio: *Magistratus in plures annos ordinauit.*

Legati exercituum. *Vtq; legionum legati, qui ante præturam eâ militiâ fungebantur.*] In exercitu duplices legati, Consulares & Prætorij. Consularis toti exercitui plerumque: Prætorius legioni vni præsidebat. At interdum à Cæsare etiam non prætorij præponebatur. ad quos pertinere hoc consilium Gallus voluit. Sed quod sequitur, *in annos singulos nominaret*, nónne potius scribi est, *in annos quinos*? Et mihi ex prioribus sequentibusq; sic videtur. Refero hoc autem ad candidatos Præturæ, quod numerus facilè indicat.

Pag. 75. *Quasi augeretur potestas eius.*] In Medicæo, *auretur*, legitur voce admutilatâ. Illa vera lectio. Augebatur enim potestas, cùm in eius manum comitia darentur.

Ortalus cognomen Hortensiorum. *Preces M. Hortali nobilis iuuenis.*] Ortalus scribitur in Suetonio: *Plerosque modestiâ & pudore deterruit, in quibus Ortalum Q. Hortensij oratoris nepotem, qui permodicâ re familiari, auctore Augusto, quattuor liberos tulerat.* Ortalus igitur Hortensiæ gentis cognomen. Cicero ad Atticum, lib IV. *Ortalus in eâ caussa fuit, cuiusmodi solet.* Infanda quædam de hoc ipso, nisi fallor, Hortensio Valerius Maximus narrat

Mala proles boni patris Ortalus. lib. III *Iam Q. quidem Hortensij, qui in maximo & ingenuorum ciuium & amplissimorum prouentu, summum auctoritatis atque eloquentiæ gradum obtinuit, Nepos Hortensius Corbio omnibus scortis abiectiorem & obscæniorem vitam exegit: ad vltimúmque lingua eius tam libidini cunctorum inter lupanaria prostitit, quàm aui pro salute ciuium in foro excubuerat.* sed vocat Corbionem. An ne igitur scrib. *Hortalus Corbio?* an corrupta ea vox, substituendúmque, *Ortalus?* alterum certè horum.

Diuinatio in Valerio Max. Principio etiam Valerianæ narrationis emendo, *in maximo & ingenuorum, & ciuium amplissimorum prouentu.* Facio iudicem nostrum Pighium, cui scriptor hic non medicinam debet, sed vitam. Sed hic Ortalus Hortensij nepos,

Ortalus Hortensij nepos. nunquid ex filio? Apparet. nam & Valerius disertè Hortensium eum appellat. Attamen filius magni illius Oratoris, bello ciuili Brutiano periit, præmaturè. Velleius:

Eadem

Eadem Lucullum Hortensiúmque eminentissimorum virorum filios fortuna abstulit. Sed debuit scilicet iam tunc prolem seuisse, & reliquisse in vrbe. Catulli Elegia quæ ad Ortalum est: censeo eam esse ad huius auum.

En stirps & progenies tot Consulum, tot Dictatorum.] Vaniloqua hominis oratio & falsa. vbi enim isti tot Consules, tot Dictatores? Certè ego in Hortensiâ gente vnum Dictatorem reperio, & Consulem vnum. Dictatorem anno vrbis DCLVII. secessione plebis. Consulem, Q. Hortensium, huius auum. Sed intellegit fortasse maiores suos etiam ex gente maternâ.

Eandem vim in me transmittere.] Prisca scriptura, *in me transmereu.* ex quo Beatus, *transumere.* Legebam, *eâdem inuidiam in me transmittere.* vel, *eâdem, inuidiæ me transdere.* Transdere plerumque libris scriptis, pro Tradere. Eâdem, notum ex Plauto. Nec dissidet à vero posterior diuinatio. Pag. 74.

Vectúsque Coram Etruriæ promontorium.] Apud Dionem leges in Galliam profectum eum. Sed Coræ nomen ego apud Geographos in hoc tractu non reperio: reperio Cosæ. quod Etruriæ opidũ fuit in sublimi colle ad mare, cum subiecto sinu. Strabo lib. v. μετὰ δὲ Ποπλώνιον Κοσσάπολις μικρὸν ὑπὲρ τῆς θαλάττης. ἔστι δὲ ἐν κόλπῳ βουνὸς ὑψηλός. Vicinum id portui Herculis Sex. Rutilius in Itineratio locat: *Et desolatæ mœnia fœda Cosæ.* Seruius de eodem: *Cosæ ciuitas Thusciæ, quæ numero singulari etiam secundum Sallustium dicitur.* Nominat & Plinius lib. II. Itaque qui me audiet, *Cosam* hîc restituet. Pag. 75. Cosa Etruriæ.

Vt ne militum seruum suum coërceret.] Rectum est. Etsi enim Clemens hic seruus Agrippæ olim: tamen nunc Tiberij. ad quem scilicet vniuersa Agrippæ hereditas venerat.

Sacrarium genti Iuliæ, effigiésque diuo Augusto apud Bouillas dicântur.] Addito etiam ludicro Circensi. quod docent Cornelij verba, lib. XV. *Ludicrum Circense, vt Iuliæ genti apud Bouillas, ita Claudiæ Domitiæque apud Antium ederetur.* At de Sacrario, exemplum imitatus in gente Flauiâ Domitianus. Statius V. Siluar. Pag. 76. Templum Iulij apud Bouillas & ludi.

——æternæ modò qui sacraria genti
Condidit, inque alio posuit sua sidera cælo.

Triumphauit de Cheruscis, Cattísque, & Angriuariis.] Plures gentes in hoc triumpho Strabo nominat, sed verbis

corruptis: de quibus videto in Germaniâ Taciti.

Currus quinque liberis onustus.] Ex triumphantium ritu, qui pueros minores in curru, grandiores interdum equis triumphalibus imponebant. Cicero, pro Murenâ, Plutarch Suetonius, alij.

Pag. 77. Suet. in Cal. cap. 11. *Rex Archelaus quinquagesimum annum Cappadociâ potiebatur.*] Iusta putatio. Cepit enim regnum ab Antonio, anno vrbis DCXVIII. Consule Dionem lib XLIX.

Regnum eius in prouinciam redactum est.] Non tunc quidem; sed paullò post à Germanico misso ad res Orientis. Infrà: *At Cappadoces in formam prouinciæ redacti, Q. Veranium legatum accepêre.* Strabo lib. XII. τῆς δὲ μεγάλης Καππαδοκίας νῦν μὲν οὐκ ἴσμεν τὴν πρώτην διάταξιν. τελευτήσαντος γὰρ τὸν βίον Ἀρχελάου τοῦ βασιλεύσαντος ἔγνω Καῖσαρ τε καὶ ἡ σύγκλητος ἐπαρχίαν εἶναι Ῥωμαίων αὐτήν. Regnum autem Cappadociæ à Tiberio primùm in prouinciam redactum, consensu traditum est.

Appiani palam error. Appianum quis hîc audiet, qui refert ad Augustum? Verba eius in Mithridatico: Ἀριοβαρζάνης μὲν οὖν τὴν βασιλείαν ὅλην τῷ παιδὶ ἐνεχείρισε καὶ πολλαὶ μεταβολαὶ μέχρι Καίσαρος ἐγένοντο τοῦ Σεβαστοῦ. ἐφ' οὗ καθάπερ τὰ λοιπά, καὶ ἥδε ἡ βασίλεια περιῆλθεν ἐς στρατηγίαν. *Ariobarzanes regnum filio tradidit: variæque mutationes interuenerunt ad Cæsarem vsque Augustum. Is, vt pleraque alia, etiam hoc regnum* (Cappadociam) *in Prouinciam redegit.* Viâ excidisti, ô bone & fide aliàs scriptor.

Centesimæ initium. Ea ad ærarium militare. *Fructibúsque eius leuari posse centesimæ vectigal, ducentesimam in posterum statuit.*] Onus hoc impositum vrbi & Italiæ, post bella ciuilia, ab Augusto: anno, nisi erro, DCCLIX. quo tempore ærarium militare institutum, vt tradit Dio lib. LV. Colligo ex verbis Taciti, quæ lib. I. *Centesimam rerum venalium post bella ciuilia institutam deprecante populo, edixit Tiberius militare ærarium eo subsidio niti.* Non aliud autem hoc vectigal, quàm centesimus rerum in auctione venalium nummus. Auctor sic interpretandi Suetonius, qui Ducentesimam auctionum appellat, in Caligula cap. XVI. *Ducentesimam auctionum Italiæ remisit.* vbi

Comprobata Turnebi sententia. bene Turnebus emendat, *Centesimam.* Bene, inquam, maximus ille Criticus æui nostri. Nec iuuat Suetonij receptam lectionem hic locus Taciti: quia ille idem Tiberius, quasi pœnitentiâ beneficij, centesimam iterum instituit, ducentesimâ inductâ. Clarè Dio, lib. LVIII.

καὶ μετὰ τοῦτο (id eſt, poſt Seiani mortem) τέλος διακοσιοστὸν ἔχον, ἑκατοστὸν ἤγαγε. Non narrat id Tacitus. fateor, quia ea omnis hiſtoria exſtincta. At Dio idem, vbi de Caligulâ, ſibi conſtans, centeſimam ab eo ſublatam ait, non Ducenteſimam. Vide eius verba, L I X.

Nec poſſe motum orientem.] Rectè; quaſi dicat, turbatum commotúmque Orientem. aliâs, non peccabis ſi legas, *motum Orientis.*

Maiúſque imperium quoquò adiſſet, quàm his qui ſorte, aut miſſu Principis obtinerent.] Id eximium ius tributum etiam olim Pompeio Magno, bello in piratas. Quod ait, ſorte aut miſſu: diuidit Proconſules, à Proprætoribus Legatiſque. vt verè notaui libro I. ſuprà.

Creticum Silanum.] Ex Iuniâ familiâ hic Silanus, ſed adoptione in Cæciliam tranſierat. Itaque nomina illi, Q. Cæcilius Metellus Creticus Silanus. Ex Dione, Caſſiodoro, aliiſque qui ſcripſerunt Faſtos. Conſul fuit anno vrbis DCCLX. cum Nerua Silano. Silanus Creticus.

Donec vltro ambiretur delatum ab Auguſto conſulatum accipere.] Conſul fuit Cn. Calpurnius Piſo, cum ipſo Auguſto, anno DCCXXXI. De miniſterio eius in bello Africo, vide, ſi lubet, Hirtium initio libri. Pag. 78. Cn. Piſo.

Vxoris quoque Plancinæ nobilitate & opibus accendebatur.] A Dione Munatia Plancina dicitur: vt certum ſit eam celebris illius L. Munatij Planci filiam fuiſſe aut neptem. Nominat hanc ipſam Romæ lapis, in ædibus Cæſiis: Plancina.

DIS. MANIBVS
L. MVNATI
PLANCINAE. L.
POLYCLITI.

id eſt, Plancinæ liberti.

Vix Tiberio concedere, liberos eius vt multum infrà deſpectare.] Germanicum intellege, & Druſum.

Plancinam Auguſta monuit Agrippinam inſectandi.] Non muto, etſi dictio non trita. Sic lib. XV. *Vologeſi penitus inſixum erat arma Romana vitandi.* Non frequens phraſis.

Auum M. Antonium, auunculum Auguſtum ferens] Tu qui in hiſtoriâ tiro, hæc pete ex Tabulâ ſtirpis Auguſtæ, quam inſerui, fine librorum.

Diſceſſu Romanorum, ac vacui externo metu.] Simile illi

Salluſtiano : *Poſtquam remoto metu Punico ſimultates exercere vacuum fuit.*

Sed Marobodum regis nomen inuiſum apud populares] Iure. Nam hic Maraboduus adoleſcens, Romæ benignè ab Auguſto habitus, reuerſus ad ſuos, artes & ſeruitutem intulit externas. de quo iucunda & neceſſaria ſcitu Strabo lib. VII. ἐν ταύτῃ δ᾽ ἐστὶ καὶ ὁ Ἑρκύνιος δρυμὸς, καὶ τὰ τῶν Σουήβων ἔθνη, τὰ μὲν οἰκοῦντα ἐντὸς τοῦ δρυμοῦ, καθάπερ τὰ τῶν Κολδούλων ἐν οἷς ἐστι καὶ τὸ Βουίασμον, τὸ τοῦ Μαροβόδου βασίλειον, εἰς ὃν ἐκεῖνος τόπον, ἄλλους τε μετανέστησε πλείους, καὶ δὴ τοὺς ὁμοεθνεῖς ἑαυτῷ Μαρκομάννους. Ἐπέστη γὰρ τοῖς πράγμασιν οὗτος ἐξ ἰδιώτου, μετὰ τὴν ἐκ Ῥώμης ἐπάνοδον. νέος γὰρ ἦν ἐνθάδε, καὶ εὐεργετεῖτο ὑπὸ τοῦ Σεβαστοῦ. ἐπανελθὼν δὲ ἐδυνάστευσε, καὶ κατεκτήσατο, πρὸς οἷς εἶπον, Λουΐους τὸ μέγα ἔθνος, καὶ Ζούμους, καὶ Βούτωνας, καὶ Μουγίλωνας, καὶ Σιβινοὺς, καὶ τῶν Σουήβων αὐτῶν μέγα ἔθνος Σέμνωνας. Id eſt: *in hac Germaniæ parte eſt etiam Hercynius ſaltus, & gentes Sueuorum: quarum aliæ ipſam incolunt ſiluam, vt Coldulꝫ* (ſuſpecta lectio, nec eam gentem nominatam alibi reperio) *in quibus eſt & Bouiaſmum* (fortè *Boyhaimum* vera ſcriptura, quaſi Boiorum domus) *Marobodui regia. in quem locum cùm alios complures tranſtulit, tum populares ſuos Marcomannos. Occupauit enim dominationem priuatus, poſt reditum ſuum Româ: vbi iuuenis vixerat, & beneficiis ab Auguſto affectus fuerat. Reuerſus autem regnauit, & ſubiecit ſibi, præter dictos, Luios* (omnino ſcribo Λυγίους, ſiue Lygios, quæ præcipua Sueuorum gens Tacito) *magnam nationem, Zumos, Butones* (lego, *Guthones*) *Mugilones, Sibinos, & inter ipſos Sueuos magnum populum Semnonas.* Ex his clara illa Taciti, quæ ſequuntur, Maroboduum *Hercyniæ latebris defenſum: Cæſaris ſatellitem.*

Marboduus rex.

Bius regia.

Correctus Strabo.

Quia fratris filio iuueni, patruus ſenex parere dedignabatur.] Iuuenili prorſus ætate res magnas geſſit, decus illud Germaniæ. Varum fudit anno vigeſimoſexto ætatis. Maraboduum nunc, anno XXXV. facile collectu ex Tacito, qui eum triginta ſeptem annos vitæ, duodecim imperij expleſſe ſcribit. Obiit autem anno DCCLXXII. biennio poſt hanc pugnam.

Arminij ætas.

Pag. 80. *Eodem anno XII. celebres Aſiæ vrbes conlapſæ.*] Terræmotus huius mentio Plinio: *Maximus terræ, memoriâ mortalium, exſtitit motus Tiberij Cæſaris principatu, XII. vrbibus Aſiæ vnâ nocte proſtratis.* Bonum Oroſium quàm fugit ratio, qui hunc tremorem terræ ad tempus refert mortui no-

Magnus terræmotus.

Oroſij ſupinus error.

ftri Seruatoris? quod nos quidem ſcimus totis quatuordecim annis poſterius fuiſſe. Scilicet egebant hoc fuco ſacræ litteræ. De eodem Strabo, lib. XII. καὶ τὰ περὶ Σίπυλον δὲ καὶ τὴν ἀνατροπὴν αὐτοῦ οὐ δεῖ μῦθον τίθεσθαι. Καὶ γὰρ νῦν τὴν Μαγνησίαν τὴν ὑπ' αὐτῷ κατέβαλον σεισμοί. ἡνίκα καὶ Σάρδεις καὶ τῶν ἄλλων τὰς ἐπιφανεστάτας κατὰ πολλὰ μέρη διελυμήναντο. ἐπανώρθωσε δὲ ὁ ἡγεμὼν χρήματα ἐπιδοὺς, καθάπερ καὶ πρότερον ἐπὶ τῆς γενομένης συμφορᾶς Τραλλιανοῖς ὁ πατὴρ αὐτοῦ καὶ Λαοδικεῦσιν.

Duodecim] At tredecim eas facit Euſebius in Chronico, ſed nominibus valde corruptis. *Tredecim vrbes terræ motu corruerunt; Epheſus, Magneſia, Sardis, Moſthene, Megæchyero, Cæſarea, Philadelphia, Himolus, Temis, Cumæ, Myrrhina, Apollonia, Diahircania.* Emendabis: *Moſthene, Æge, Hierocæſarea, Philadelphia, Timolus, Temnus, Cumæ, Myrina, Apollonia, Hircania.*

Euſebij ſiue Hieronymi chronicon correctum.

Aſperrima in Sardianos lues.] Bianoris epigramma in hanc rem eſt, lib. I. Anthologiæ:

Σάρδεις αἱ τὸ πάλαι Γύγου πόλις, αἵ τ' Ἀλυάττου
 Σάρδεις, αἱ βασιλεῖ Περσὶς ἐν Ἀσιάδι,
αἳ κροίσῳ τὸ παλαιὸν ἐπλινθώσασθε μέλαθρον,
 ὄλβον Πακτωλοῦ ῥεύματι δεξάμεναι.
νῦν δὲ ὅλαι δύστηνοι ἐς ἓν κακὸν ἁρπασθεῖσαι,
 ἐς βυθὸν ἐξ ἀχανοῦς χάσματος ἠρίπετε,
Βοῦρα, καὶ εἰς Ἑλίκην κεκλυσμένα, αἱ δ' ἐνὶ χέρσῳ
 Σάρδεις, ἐν βυθίαις εἰς ἓν ἵκεσθε τέλος.

Sardes concuſſæ terræmotu.

Magnetes à Sipylo proximi damno ac remedio habiti.] Strabo: οὐκ ἄπωθεν δὲ τούτων τῶν πόλεων οὐδ' ἡ Μαγνησία ἐστὶν ἡ ὑπὸ Σιπύλῳ, ἐλευθέρα πόλις ὑπὸ Ῥωμαίων κεκριμένη. καὶ ταύτην δὲ ἐκάκωσαν οἱ νεωστὶ γενόμενοι σεισμοί. id eſt: *Haud procul his vrbibus & Magneſia eſt à Sipylo: quæ libera iudicata eſt à Romanis. Hanc & terræmotus ij adflixerunt, qui nuper exſtiterunt.* Scitum iam autem duas Magneſias eſſe à Sypilo, & à Mæandro. Tiberiani nummi exſtant, monumentum beneuolentiæ & liberalitatis in adflictas vrbes. quibus inſcriptum: CIVITATIBVS. ASIAE. RESTITVTIS.

Duplices Magnetes.

Temnios.] Vrbs ipſa Temnus Straboni XIII.

Quique Moſceni aut Macedones Hyrcani vocantur.] Verius Moſtheni: quo nomine vrbs Lydiæ.

Pag. 81.

Bona Æmiliæ Muſæ locupletis inteſtatæ petita in fiſcum.] In tenebroſo loco collineabo ad ſcopum, & neſcio an

Correctus Tacitus.

tangam. Æmiliam hanc Musam libertam fuisse, id primùm pono, argumento cognominis Græci quod scio
De successione in bonis libert. notam seruitutis. Ideo in Tacito legerim, *Musæ L. locupletis*, id est, Libertæ locupletis, vsitatâ formulâ scribendi. Sed cur, inquies, bona eius petita in fiscum? cur non data
Leg. XXIII. De bon. libert. patrono patronísve vti lex iubet? Iulianus ait: *Si libertus intestato decesserit, patronum aut filium nepotém ve eius ad successionem vocari, indubitatum est.*
Leg. III. De suis heredi. Vlpianus ait: *Liberto intestato mortuo, primum suis deferri hereditatem verum est: si hi non fuerint, tunc patrono.*
Procuratores fisci. Hæc si vera: quis locus potuit esse fisco? An fortè nec suus hæres huic Musæ, nec patronus super quisquam fuit? Tale aliquid elicias ex Taciti verbis, dum ait, *Lepido concessit, cuius è domo videbatur:* quasi ambiguum de domo patronóque fuisset. Erant autem non Romæ solùm, sed & in prouinciis Procuratores siue Rationales, qui bona eiusmodi caduca legerent tolleréntque. Strabo de Ægypto: ἄλλος δέ ἐστιν ὁ προσαγορευόμενος ἴδιος λόγος, ὃς τῶν ἀδεσπότων καὶ τῶν εἰς Καίσαρα πίπτειν ὀφειλόντων ἐξεταστής ἐστι.

Q. Vitellium mouit Senatu.] Suetonius in Vitellio cap. II. satis obscurè: *Quintus caruit ordine, cùm auctore Tiberio secerni minus idoneos Senatores remouerique placuisset.*

Tacitus correctus. *Libero, Liberaq;, & Cereri, iuxta Circum maximum, quas A. Postumius Dictator vouerat.*] Emendo, *quam*. His enim tribus vnum templum. A solo Dionysio copiosa lux huic loco lib. VI. de A. Postumio: ἀπὸ δὲ τῶν λαφύρων ἐξελόμενος τὰς δεκάτας ἀγῶνάς τε καὶ θυσίας τοῖς θεοῖς ἐποίει, καὶ ναοὺς κατασκευάς ἐξεμίσθωσε Δήμητρι, καὶ Διονύσῳ, καὶ Κόρῃ, κατ' εὐχήν. Vouit igitur A. Postumius, sed dedicauit C. Cassius Consul. Idem Dionysius, fine eiusce libri: Κάσσιος δὲ ὁ ἕτερος τῶν ὑπάτων, ὁ καταλειφθεὶς ἐν τῇ Ῥώμῃ, τόν τε νεὼν τῆς Δήμητρος καὶ Διονύσου καὶ Κόρης ἐν τῷ μεταξὺ χρόνῳ καθιέρωσεν, ὅς ἐστιν ἐπὶ τοῖς τοῦ μεγίστου ἱπποδρόμου τέρμασιν, ὑπὲρ αὐτὰς ἱδρυμένος τὰς ἀφέσεις, εὐξαμένου μὲν αὐτὸν Αὔλου Ποστουμίου τοῦ δικτάτορος, &c. id est: *Cassius alter Consul relictus Romæ, templum interim Cereris, Liberi, Liberaq; dedica-*
Liber & Libera. *uit. quod est in extremo Circo maximo super ipsos carceres situm, votum olim ab A. Postumio dictatore, &c.* Est autem Liber, Bacchus; Libera, soror eius Proserpina, nati ex Cerere vterque. Ideò ordo decentior in Dionysio, qui matrem religiosè vbique præponit, quàm in nostro

qui posthabuit. Libera autem alias Cora. Lapis Romæ, DEO. BACCHO. CERERI. ET. CORAE. SACRATAE. APVD. AEGINAM. Estque eadem cum Proserpina. E Solino tolli velim glossema cap. XI. *Quem propter est demersum foramen quo Ditem patrem ad raptus Proserpinæ liberè exeuntem fama est in lucem ausum.* scribe, *ad raptus Liberæ exeuntem.* &, *famâ est lucem ausum.* Adde Liuij locum lib. III. *Familia ad ædem Cereris, Liberi, Liberæq; vênum iret.* Libera eadé cum Cora. Solinus glossemate liberatus, & correctus.

Spei ædes à Germanico sacratur: hanc Atilius vouerat eodem bello. Cicero II. de Legibus: *Rectè etiam à Calatino Spes consecrata est.* Liuius lib. XXII. *Ædem Spei, quæ in foro olitorio est, fulmine tactam.* Pag. 82. Templum Spei.

Adulterij grauiorem pœnam deprecatus] De hoc loco, & pœna legitimâ adulterij dicendum mihi infra lib. IIII. Si tibi curæ est, vide.

Vt exemplo maiorum, propinquis suis vltra ducentesimum lapidem remoueretur.] Id est, à propinquis. Amat ita loqui noster, vt, *Ceterásque vrbes, quæ Macedonibus sitæ Græca vocabula retinent.* Suetonius in Aug. cap. I. *Et ostendebatur ara Octauio consecrata.* id est, ab Octauio: nec crede cum interpretibus, rudi illo & ignaro adulandi æuo, Octauio ipsi sacratam aram. Quod ait, exemplo maiorum: satis notum est, ex lege Romuli vxorem ita fuisse in manu viri, vt de crimine eius omni, cum propinquis cognosceret, statueretque. Dionysius auctor. lib. II. & Cato: *Vir cùm diuortium facit* (ita inibi leg. est) *mulieri iudex procensórque est, imperium quod videtur habet. Siquid peruersè tetréque factum est à muliere, multatur: si vinum bibit, si cum alieno viro probri quid fecit, condemnatur.* Liuius lib. XXXIX. *Mulieres damnatas cognatis, aut in quorum manu essent, tradebant, vt ipsi in priuato animaduerterent. si nemo erat idoneus supplicij exactor, in publico animaduertebatur.* Suetonius in Tiberio: *Matronas prostratæ pudicitiæ, quibus accusator publicus deesset, vt propinqui, more maiorum de communi sententiâ coërcerent, auctor fuit.* Tacitus lib. XIII. *Plautius, prisco instituto, propinquis coram, de capite famáque coniugis cognouit, & insontem nuntiauit.* Adi & Valerium lib. VI. cap. III. Suetonius interpretatus. Vxor in manu viri. Ipse cum propinquis de eâ statuebat.

Haterium Agrippam propinquum Germanici.] Est is, qui suprà Tribunus plebis fuit: *Intercessit Haterius Agrippa Tribunus plebei, increpitúsque est Asinij Galli oratione.* De

propinquitate, nihil mihi compertum.

Papia lex valebat ad honores cō sequendos. *Vt numerus liberorum in candidatis præpolleret, quod lex iubebat.*] Non ergo prorsus libera comitia illa patrum, sed deuincta lege. Legem quam intelligit, est Papia. quæ in magistratu, & sorte prouinciarum, prætulit improlibus eos quibus proles. Noster lib. XV. *Percrebuerat eâ tempestate prauißimus mos, cùm propinquis comitiis aut sorte prouinciarum, plerique orbi fictis adoptionibus adsciscerent filios: præturásque & prouincias inter patres sortiti, statim emitterent manu quos adoptauerant.* vbi clarè de Præturis, vt hîc. Simile in Tribunatu Plinius lib. VII.* *Calestrium Tironem familiarißimè diligo. ille me in Tribunatu liberorum iure præcessit: ego illum in Praturâ sum consecutus, cùm mihi Cæsar annum remisisset.*

* Aliter tamen hunc locum infrà explico, De lege Papiâ.

Pag. 83. *Musulanorum dux haberi.*] Ptolemæus vocat, Μισυλάμυς: Plinius Misulanos.

Compulerántque Cinithios.] Plinio dicti videntur Ethini.

Ne bellum metu eluderent.] Optimè id est, ne metu Romanarum virium traherent bellum, nullâ copiâ pugnæ. Assidet huic illud Claudiani, De laudib. Stilic. lib. I.

——res mira relatu:

Acuta sententia exemplo firmata.

Ne timeare, times, & quem vindicta manebat,
Desperare vetas.

Rhenanus tamen, *astu*, maluit.

Nam post illum reciperatorem vrbis, filiúmque eius Camillum, penes alias familias imperatoria laus fuerat.] Tamen ex eâdem gente duo adhuc triumphi notantur, alter P. Furij de Galleis, anno DXXX. alter L. Furij Purpureonis de hisdem Galleis, DLIII. Huius autem Camilli, de quo nunc, filius credo fuit, qui imperium temporibus Claudij frustrà sibi vendicauit.

Furius Camillus.

Pag. 84. Remotio lictorum. *Fœderíque sociæ & vetusta vrbis datum, vno vt lictore vteretur.*] Vim terrorémque imperij Romani ostendebant, lictores, secures, fasces. Ideò cùm, adempto illo metu magistratus quasi ad amicos agere volebant, remouebant insignia potestatis. Sic Antonio olim in eâdem vrbe (ait Appianus *) ἔξοδοι ἦσαν ἄνδ σημείων, σὺν δύο φίλοις ἢ σὺν ἀκολούθοις δύο, εἰς διδασκάλων, διατριβὰς ἢ ἀκροάσεις. Et Tiberius Rhodi, *genus vitæ admodum ciuile instituit, sine lictore aut viatore, gymnasio interdum obambulans.* Suetonius cap. XI.

* Lib. IIII. ἐμφ.

Illum in regressu sacra Samothracum visere nitentem.] Samothracia insula non eadem cum Imbrasiâ, vt censet Musarum decus: nec Imbrasus fluuius siue Parthenius in hac, sed in Ionicâ Samo, quæ ideò Parthenias dicta, vt discimus ex Strabone, Plinio, & Hygino. Eustathius, ἡ δὲ Θρακία Σάμος λέγεται, ἡ Σαμοθράκη συνθέτως, καλεῖται ἡ οὕτω πρὸς διαστολὴν τῆς ἑτέρας Σάμου, τῆς Ιωνικῆς. Imò tres distinctæ Sami, de quibus doctè noster Ortelius in Synonymiâ, quem vide. Ideò firmanda in Varrone prisca lectio. *Terra & cælum, vt Samothracum initia docent, sunt Dei magni, & hi, quos dixi, multis nominibus. Nam neque quas Samothracia* (non *Ambracia*, aut, *Imbrasia*) *ante portas statuit duas viriles species ahenas, dei magni: neque vt volgus putat, hi Samothraces dij, qui Castor & Pollux: sed hi, mas & femina, & hi quos augurum libri scriptos habent sic Diui potes: & sunt pro illis qui in Samothrace* θεοὶ δυνατοί. Initia quæ Varro dicit, sunt hæc sacra de quibus noster. sacra religiosa in primis etiam apud Romanos. Ideò poëta satyricus.

Samothracia alia ab Imbrasiâ.

Tres Sami.

Firmata Varronis lectio.

Colebantur Cabiri, siue penates, vt interpretantur.

—— *iuret licet & Samothracum Et nostrorum aras.*

Suidas, Εν Σαμοθράκῃ ἦσαν τελεταί τινες, ἃς ἐδόκουν τελεῖσθαι πρὸς ἀλεξιφάρμακον κινδυνώων τινῶν· ἦν δὲ ἐκεῖσε ἡ τὰ τῶν κορυβάντων μυστήρια. ἡ τὰ τῆς Εκάτης. Propter religionem loci, confugiebant illuc olim nocentes, vt colliges ex * II. Anthologiæ, & facto Persei Macedonum regis, apud Liuium.

Vide Strabon. lib. x.

* Epig. εἰς φονεῖς.

Igitur aliáque quæ ibi varietate fortunæ.] Turbatus locus, aut mutilus. Si turbatus tantùm, sic reponito. *Atque illum in regressu sacra Samothracum visere nitentem, aliáque quæ ibi varietate fortunæ & origine nostri veneranda, obuij Aquilones depulere. Igitur relegit Asiam.* Sed quæ varietas fortunæ aut origo Romanorum in Samothrace? Principium Troianæ gentis inde: à Troianis autem Romani. Dionysius lib. I. Dardanum facit in hanc insulam venisse, quæ tunc Melane dicta, & pulsum inde sterilitate soli deuenisse ea Phrygiæ loca, vbi pòst Troia. Ideò olim Dardania dicta Samothrace, vt Plinius auctor. Bene ergo, origine nostri. Sed & Varro II. Humanarum, *Dardanum deos penates ex Samothrace in Phrygiam, AEneam ex Phrygiâ Italiam aduexisse*, tradit. Et quædam huic rei suggeret Seruius, in illud vatis magni,

Corruptus Taciti locus.

Origo Ro. à Samothrace.

—— *antiquam exquirite matrem.*

Vide & Plutarch. in Camillo, & Dionysium de Vestali-

bus institutis à Numâ. qui volunt eos deos esse, quos occultos habeat templũ Vestæ.

Varietatem fortunæ vel ad Dardanum refer; vel ad Romanos, qui ex tam paruis magni. Fieri tamen potest, vt mutilus locus sit, fueritque aliquid de Ilio etiam insertum, fonte non dubio Romulæ gentis.

Strabonis à Tacito, vt videtur, dissensus.

Colophona, vt Clarij Apollinis oraculo vteretur.] Strabo tamen, qui huic ætati compar, ita loquitur de hoc oraculo tanquam nullum tunc fuerit: Κολοφὼν πόλις Ιωνικὴ, καὶ πρὸ αὐτῆς ἄλσος τοῦ Κλαρίου Ἀπόλλωνος, ἐν ᾧ καὶ μαντεῖον ἦν ποτε παλαιόν.

Pag. 85. Decursio campestris.

Exercitio equitum decursibus cohortium interesse.] Alia hæc Decursio ab illâ funebri, de quâ dixi. Nam hæc exercitij fuit: solita vsurpari ter quot mensibus ex institutione Diui Augusti. Vegetio Campicursio dicitur: quem vide lib. I. cap. XXVII. & lib. III. cap. IV. Campestris decursio Suetonio, in Galbâ: *Campestrem decursionem scuto moderatus*, in Nerone: *Indictâque decursione Pretorianis, scutum suâ manu pratulit.*

In eâ solẽne vt pedes scutum præferret.

Pag. 86.

Prauerti ad Armenios.] Ita infrà: *Aut si quando ad interna præuerterent.* Curtius VI: *Tamen ad Satibarzanem opprimendum prauerti optimum ratus* Apuleius Apol. II. *Nunc tempus est ad epistolas Pudentillæ prauerti.* Atque alibi Plautus.

Polemo rex eiúsque stirps.

Zenonem Polemonis regis Pontici filium.] Melius, *regis Ponti.* Polemo autem Zenonis Rhetoris filius ad regnum peruênit concessu Antonij & Augusti. de quo vide Dionem in actis anni DCCXXIX. Vxorem habuit Pythodorim: quam mirè à prudentiâ aliisque virtutibus laudat Strabo; & quæ nunc, mortuo marito, præerat rebus regni. Polemoni illi filius item Zeno, qui nunc Armeniæ datus rex. Strabo lib. XII. τῶν δὲ τῆς Πυθοδώριδος υἱῶν ὁ μὲν ἰδιώτης συνδιοικεῖ τῇ μητρὶ τὴν ἀρχὴν, ὁ δὲ νεωστὶ καθέσταται τῆς μεγάλης Ἀρμενίας βασιλεύς.

Instituta & cultum Armeniorum emulatus.] Possit Sallustiano exemplo legi, *emulus. At Pompeius à primâ adolescentiâ, Alexandri regis facta dictáque æmulus erat.*

Igitur Germanicus insigne regium capiti eius imponit.] Zenonem itaque regem Armeniæ dedit Germanicus, sed sine vllo, vt vides, bello. addo, nec metu belli. Mirum igitur à Suetonio scribi, Cal. cap. I. Germanicus *ad componendum Orientis statum expulsus, cum Armeniæ regem deuicisset, Cappadociam in prouinciæ formam redegisset, Antiochiæ obiit.* Quem, sodes, ille regem deuicit? auctoritate tota res facta, non

Tranquilli prauus locus.

armis. Videbar appositè corrigere, *deiecisset.* sed nec id plenè verum: quia Vonones à Silano dudum regno amotus, ante Germanici aduentum. Itaque corrigas potius, *regem dedisset.* Ad historiã directus.

Quod illi vocabulum indiderant ex nomine vrbis.] Mirum. cùm iam antè plures reges eo nomine fuerint: & vrbs ipsa potius nomen habuit ab aliquo regum, vti Tigranocerta.

At Cappadoces in formam prouinciæ redacti, Q. Veranium Legatum accepere.] Hiems media est, tamen æstuo: Legatum, inquit, nónne id est, Prætorem siue Proprætorem? Ita enim dicti, qui in Cæsaris prouincias missi: & hos omnes legi reperio è Senatu. Si id est, quis Dionem nobis conciliet, super eâdem re scribentem? Κἀκ τούτου καὶ ἡ καππαδοκία τῶν τε ῥωμαίων ἐγένετο, καὶ ἱππεῖ ἐπετράπη: *Secùndum hæc & Cappadocia Romani iuris facta, & Equiti regenda permissa.* Si enim Equiti, quomodo Legato? Fateor in minores prouincias sæpe Equites missos, imò & Libertos: sed cum Procuratorum titulo, non Legatorum. Tamen à Dione & Tranquillus est, in Vespas. cap. VIII. *Cappadociæ, propter assiduos Barbarorum incursus, Legiones addidit, Consularémque rectorem imposuit pro Equite Romano.* Ego censeam primò quidem Legatum impositum: sed pòst id mutasse. Dionem autem oculos habuisse in eo quod obtineret, non quod obtinuisset. Scrupulus in Tacito. Nam Dio aduersatur. Et Suetonius. Tentata cõcordia.

Comagenis Q. Seruæus præponitur, tum primùm ad ius Pretoris tralatis.] Verius esset, *Proprætoris:* sed ista miscentur, & passim in Tacito Prætor, Proprætor, Legatus, munere eodem. Strabo ad hanc rem: ἡ Κομμαγηνὴ μικρά τις ἐστίν. ἔχει δ᾽ ἐρυμνὴν πόλιν Σαμόσατα, ἐν ᾗ τὸ βασίλειον ὑπῆρχε. νῦν δ᾽ ἐπαρχία γέγονε. id est: *Comagene, modica regio. vrbem munitam habet Samosata, in quâ regia fuit. nunc in prouinciam redacta est.* Nec moueat te quod Suetonius prouinciam eam factam primùm vult à Vespasiano, cap. VIII. quia Caligulá regibus eam iterum tradiderat, vt narrat Dio LIX. *Antiocho, inquit, Antiochi filio Comagenem paternum regnum adiectis Ciliciæ maritimis dedit.* Vti ergo Caligula Tiberij; sic Caligulæ decretum Vespasianus rescidit. Comagene prouincia facta. Remota difficultas è Suetonio nata.

Discesserántque opertis odiis.] Lego, *apertis.* Pag. 87.

Coronæ aureæ magno pondere Cæsari.] Coronæ conuiuiorum è floribus foliisque vulgatæ: non æquè ex auro. Coronæ in mẽsis aureę.

Quas tamen non solum in illo Orientis luxu, sed etiam Romæ vsum aliquem habuisse discas ex Capitolino: qui in Ælio Vero scribit: *Data etiā conuiuis aurea atque argentea pocula & gemmata: coronas quinetiam datas lemniscis aureis interpositis, & alieni temporis floribus.* Item Vlpiano, De auro & argento legato: *Cedent igitur gemmæ fialis vel lancibus, inclusæ auro argentóve: sed & in coronis mensarum, gemmæ coronis cedent, & hæ mensis.* Primus autem coronas auro argentoque, ludis suis Crassus Diues dedit. Plin. lib. XXI.

Gemmatæque.

* At pænè nefas sit omitti hunc Iustini locum libro XVIII. *Missi,* inquit, *à Senatu in AEgyptum Legati, cùm ingentia sibi à Ptolemæo rege missa munera spreuissent, interiectis diebus ad cœnam inuitatis aureæ coronæ missæ sunt. quas illi honoris causâ receptas, postera die statuis regis imposuerunt.*

Coronæ aureæ in cōuiuio, ritu Orientis.

Principis Romani, non Parthi regis filio eas epulas dari.] Claret sententia. quasi dicat, luxum illum alienum Romanis moribus, dignum Parthorum. Æmilius tamen hîc ματαιολογεῖ, & perdit multa verba.

Pedibus intectis incedere & pari cum Græcis amictu.] Interpretor, incessisse crepidatum palliatúmque. Quod ait, pedibus intectis: non planè verum est, sed in comparatione cum calceis Romanis, qui altiusculi, nōn solum imos pedes, sed tibias velabant crure tenus. Horatius:

Pedibus intectis, quid. Romani calcei quales.

——nigris medium impediit crus
Pellibus.

Titinius in Setina: *Iam cum mulleis te ostendisti, quos tibiatim calceas.* Tertullianus de Pallio: *Impuro cruri purum aut mulleolum inducit calceum.* Et exstat exemplum hodie in calceis Turcarum Pannoniorúmque. At crepidæ, soleæ, plantarum calces tantùm imas tegebant, ceteris ferè nudis. Ideò bene noster, pedibus intectis. Hunc sensum firmat ipse, dum subdit: *P. Scipionis æmulatione, quem eadem factitauisse apud Siciliam accepimus.* Scipio autem ibi crepidatus. Liuius: *Ipsius etiam Imperatoris non Romanus modò, sed ne militaris quidem cultus iactabatur: cum pallio crepidisque inambulare in gymnasio.* Quod tamen molle & effeminatum censebatur: & Manilius delicatos insignit hac notâ,

Crepidæ soleæque, quid.

Crepidis vti, molle erat.

Femineæ vestes, nexæ sine tegmine plantæ.

vt Scaliger emendauit. etsi vetus lectio, *nec insunt tegmina:* ex quâ tentabam, *nec in vsum tegmina.* Dionem etiam

Manilius tentatus.

non aliter exaudio, de Caligulæ ludis: καὶ ἐξῆν καὶ ἀνυποδήτοις βουλομένοις θεᾶσθαι, νομιζόμενον μέν πως ἀπὸ τοῦ πάνυ ἀρχαίου, καὶ δικάζειν τινὰς ἐν τῷ θέρει οὕτως, καὶ πολλάκις καὶ ὑπὸ τοῦ Αὐγούστου ἐν ταῖς θεριναῖς πανηγύρεσι γιγνόμενον, ἐκλειφθὲν δὲ ὑπὸ τοῦ Τιβερίου. id est, *Volentibus etiam discalceatis spectare permissum. quod vsitatum olim, vt etiam* * *quidam iudicia hoc habitu æstatis tempore exercuerint, & ipse Augustus ita sæpe spectarit æstiuos ludos. omissum tamen à Tiberio.* Vbi ἀνυποδήτους verè verteris, soleatos aut crepidatos. quomodo etiam conuiuia frequentabant Romani, calceis (qui inter forensia censebantur) omissis. In omni ergo remissione, per conuiuia, per ludos, per otium, Romani soleati. Nota etiam Ciceronis increpatio in Verrem, qui in littore soleatus & in Antonium, qui Gallicis indutus.

* Intellige Catonē, de quo Plut. ἀνυπόδητος καὶ ἀχίτων πολλάκις ἐπὶ τὸ βῆμα προσερχόμενος, καὶ διαιτητὰς δίκας ὑπο βραβεύων, &c.

Quòd contra instituta Augusti, Alexandriam non sponte Principis introisset.] Vide Suet. Tiberio, cap. LII. & quæ dicam ad lib. I. Histor. Pag. 88.

Equitibus Romanis illustribus.] De hoc cognomine equitum infrà.

Inde proximum amnis os dicatum Herculi.] Interpunctio vitiosa historiæ facit noctem. ego illustro, *Menelaus Græciam repetens diuersum ad mare terrámque Libyam delatus inde. Proximum amnis os, &c.* Bina describit Nili ora. alterum Canopicum, ab opido cui nomen à gubernatore Menelai. qui illinc & ex eo portu in Libyam delatus. Alterum Heracleoticum, quod ait Herculi sacrum. Hæc ex Geographis clara. At peregrinatio Menelai, ex Homero, Odyss. δ.

Ostia Nili bina.

Κύπρον, φοινίκην τε καὶ Αἰγυπτίους ἐπαληθείς,
Αἰθίοπάς θ' ἱκόμην καὶ Σιδονίους καὶ Ἐρεμβούς,
Καὶ Λιβύην.

quorum versuum interpretationem plenam pete ex Strabonis primo. Verum ergo est, Menelaum delatum è Canopo, in Sidonios, Libyamque.

Structis molibus litteræ Ægyptiæ.] Intellegit obeliscos, de quorum frequentiâ & notis consule omnino Ammianum, lib. XVII.

Regem Rhamsen Libyâ, Æthiopiâ.] De hac tantâ potentiâ Ægyptiorum nihil legi. nec facilè credam. Nam quod Suidas ait, Thulin quemdam Ægyptium regem, vsque ad Oceanum imperium tenuisse, à quo dicta sit Thule: quid

Rhamses Ægypti rex.

tam infandum ſomniauit vllus ægrotus? Neſcio an hic ſit Rhamſes quo regnante Ilium captum eſſe vult Plinius libro XXXVI. cap. VIII. vbi tamen leges, *Ramiſes*, corruptè.

Legebantur & indicta gentibus tributa.] De his prioribuſque vide Strabonem in deſcriptione Thebarum lib. XVII. qui cum Cornelio Gallo illuc profectus pleraque refert oculatâ fide: egregius mehercules, & non ad vulgi guſtum ſcriptor.

Strabo in Ægyptum iuit.

Pag. 89. Memnonis miranda effigies.

Memnonis ſaxea effigies, vbi radiis ſolis icta eſt, vocalem ſonum reddens.] Viſitur, vt Plinius vult, in Serapis templo formâ coloſſi: *quem*, ait, *cottidiano ſolis ortu contactum radiis crepare dicunt*. Iuuenalis:

Dimidio magicæ reſonant vbi Memnone chordæ.

Dimidium cur vocet, explicat Strabo: τοῦ δὲ ἑτέρου τὰ ἄνω μέρη τὰ ἀπὸ τῆς καθέδρας πέπτωκε σεισμοῦ γενηθέντος, ὥς φασι. qui etiam vidiſſe ſe ait, & cum multis aliis circiter horam primam diei ſonitum aliquem audiſſe. Philoſtratus ab Apollonio eam ſtatuam in Æthiopiâ viſam ait: & mentitur non inſolens, ſiue ipſe ſiue impurus ille magus. Nam certum eſt in Ægypto fuiſſe. Vide præter alios Pauſaniam, in Atticis.

Auctû imperium à Traiano.

Clauſtra olim Romani imperij, quod nunc rubrum ad mare pateſcit.] Inſertum hoc in gratiam laudémque Traiani, qui res magnas geſſit ad Orientem, limitibus imperij ad rubrum mare promotis. Eleganter apud Suidam ſcriptor incertus ſuper hâc ipsâ re: Ῥωμαίων ἀρχὴ, ἄυτη τῶν Ἀσσυρίων καὶ Περσῶν καὶ Μακεδόνων τῶν πρὶν, μακρῷ ὑπερῆρεν. ὡρισμένη πέρατα ἑαυτῆς, πρὸς μὲν ἕω, Ινδοὺς καὶ ἐρυθρὰν θάλασσαν, καὶ Νεῖλον καὶ καταῤῥάκτας, καὶ λίμνην Μαιῶτιν. & reliqua, quæ non dubiè adrexit de rebus Traiani. Ita Tacitus lib. IIII. *Quanto ſit anguſtius imperatum*: præ quàm nunc videlicet meo æuo. Clauſtra ergo hîc imperij; non aliud quàm limes, finis.

Irrumpit regiam.] Bouiaſmum in Hercyniâ ſiluâ, de quo attuli ſuprà Strabonis verba.

Inter flumina Marum & Cuſum locantur.] Mariſus hîc fluuius dictus Straboni lib. VII. Maris, Herodoto: Mariſia, Iornandi: Æthico Margus. Retinet nomen hodie, & incolis appellatur Maros.

Cum effigie Cæſarum.] Germanici, & Druſi.

Rhescuporim.] Non in alio nomine magis variatum. Dio Ρασκύπορις: Velleius Rhascupolin; Suetonij optimus in Vaticano codex, Thrascypolin. quomodo & in Liuio scriptum leges. At Lucanus vocat *gelidæ dominum Rascupolin oræ.* De historiâ autem ipsâ consule Dionem libro LIIII. in actis anni DCCXXXVIII. Pag. 90. Rhascupolis rex.

Ipsorúmque regum ingenia, illi mite & amœnum.] Adeò hoc verum est, vt Cotys ille etiam litteris & poësi excultus fuerit. Ad eum enim est elegia IX. Ouidij libro III. De Ponto: & in huius regno Vates ille exsulauit: quod scire volo iuuentutem. Pag. 91. Cotys rex eruditus.

Pomponium Flaccum veterem stipendiis.] Est ipse de quo Ouidius lib. IIII. De Ponto, eleg. IX. Pag. 92. Pomponius Flaccus. Ouidio lux data.

Præfuit his, Græcine, locis modo Flaccus, & illo
Ripa ferox Istri sub duce tuta fuit.
Hic tenuit Mysas gentes in pace fideli:
Hic arcu fisos terruit ense Getas.

Atque idem præfuit posteà Syriæ, vt scribit noster lib. IV. Lepidus tutor liberûm Ptolomæi.

Exemplo quo maiores M. Lepidum Ptolemæi liberis tutorem in Ægyptum miserant.] Valerius Maxim. lib. IIII. cap. IIII. *Cùm Ptolemæus rex tutorem populum Rom. filio reliquisset, Senatus M. Æmilium Lepidum Pontif. Max. bis Consulem ad pueri tutelam gerendam Alexandream misit: amplissimique & integerrimi viri sanctitatem, reip. vsibus & sacris comparatam externæ procurationi vacare voluit, ne fides ciuitatis nostræ frustrà petita existimaretur.* Iustinus lib. XXX. *Mittitur & M. Lepidus in Ægyptum, qui tutoris nomine regnum pupilli administraret.* Exstant & denarij argentei cum inscriptione, M. LEPIDVS. PONT. MAX. TVTOR. REG. in parte versâ, caput turritum, subscriptum, ALEXANDREA.

Amotum in Ciliciam memoraui.] Pompeiopolim, suprà. Suetonius paullò aliter hæc narrat, & cum Tiberij probro: *Sed & Vononem Parthorum regem qui pulsus à suis, quasi in fidem populi Romani cum ingenti gaza Antiochiam se receperat, spoliauit perfidiâ, & occidit.* Vt Taciti narratio est, Imperator extrà culpam.

*Quæ ab illo in Cæsarem tentabantur * Dein Piso abire Suriâ statuit.*] Ad eam quam posui notam, suspicio mihi est ne quid desit. non enim satis plena videtur narratio. Pag. 93.

Admotas hostias.] Sacrorum verbum est. Suetonius in Caligulâ, *Admota altaribus victima, succinctus poparum ha-* Admouere hostias.

bitu. idem significat, quod Tibullo & aliis, statuere ad aram.

Magorum deuotionúmque, ritus.

Reperiebantur erutæ humanorum corporum reliquiæ, & nomen Germanici plumbeis tabulis insculptum.] Dio sic expressit, ὀστᾶ τε ἀνθρώπων ἐν τῇ οἰκίᾳ ἐν ᾗ ᾤκει κατορωρυγμένα, καὶ ἐλασμοὶ μολίβδινοι ἀράς τινας μετὰ τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ ἔχοντες εὑρέθη. Sunt hæ persuasiones à vulgo: & ideò vanæ Appuleius callidè descripsit III. Milesiar. *Instruxit feralem officinam omne genus aromatis, & ignorabiliter laminis litteratis, & infelicium manium durantibus caluis, defletorum, sepultorum etiam cadauerum expositis multis admodum membris. hic nares & digiti, illic carnosi* (vel etiam *cariosi*) *claui pendentium: alibi trucidatorum seruatus cruor, & extorta dentibus ferarum trunca caluaria.* Ita nos eum locum totum emaculamus.

Pag. 94. Mos renuntiandæ amicitiæ.

Componit epistolas, quîs amicitiam ei renuntiabat.] Mos ex veteri illâ & simplici vitâ: quâ receptum, amicitiam & inimicitiam promptam habere in ore & in fronte. Mos qui publicè obtinebat, priuatimque. Publicè, Liuius lib. XXXVI. *Consulti feciales à M. Acilio Consule num prius Ætolis renuntianda amicitia esset, quàm bellum inferendum.* Lib. XLIII. *Missi legati Perseo amicitiam renuntiarunt.* Priuatim, infrà lib. VI. *Morem fuisse maioribus quoties dirimerent amicitias, interdicere domo, eúmque finem gratiæ ponere.* Lib. III. *Quamquam non vltrà foret sæuitum, quàm vt amicitiâ Cæsaris prohiberetur.* Suetonius Aug. cap. LXVI. *Cornelio Gallo ob ingratum & maleuolum animum domo & prouinciis suis interdixit.* Idem in Claris Grammat. de Curtio Niciâ: *Pompeium offendit, domoque ei interdictum est.* Sic Badius Campanus apud Liuium XXV. palam omnibus renuntiat hospitium Crispino. Atque hoc est, quod Cicero inimicitias denuntiare ait, pro L. Flacco: *Etenim cùm à clarissimis viris iustissimas inimicitias sæpe cum bene meritis ciuibus depositas esse vidissem: non sum arbitratus quemquam amicum patriæ nouas huic inimicitias nullâ acceptâ iniuriâ denuntiaturum.* Seneca epist. LXXVII. *Inimicitias mihi denuntias, si quidquam ex iis quæ cottidie facio, ignoraueris.* Idem, quod Indicere inimicitias. Seneca lib. III. De irâ: *Quid iuuat tamquam in æternum genitos iras indicere & breuissimam ætatem dissipare?* Vnde inimicitiæ indictæ, vti indictum bellum. Sidonius lib. VII. *Inimicitias indictas honestè exercet, tardè credit, celeriter deponit.* Item Inimicitiæ testatæ, quasi quæ litterarum testimonio signatæ: Valerius lib. IIII.

Inter priuatos idem mos.

Denuntiare inimicitias.

Indicere inimicitias.

Testatæ inimicitiæ.

Acerrimâ

Acerrime cum Scipione Africano Macedonicus dissenserat, eorúmque ab æmulatione virtutis profecta contentio ad graues testatásque inimicitias progressa fuerat. Nec aliud censeo, cùm legimus inimicitias ex professo. Huic aperto mori vtinam his moribus locus: Sed vt omnia vitia nostro æuo, sic fraus, simulatio, dolus succreuit, & pessimum amicitiæ venenum blanditiæ fallaces. Nouimus nos eiusmodi stelliones, qui amicos quibus arrident mox arrodunt. & quibus nulla spes famæ est, nisi in labe famæ alienæ. Datum est nobis grande *exemplum præcauendi, quomodo fraudibus inuolutos aut flagitiis commaculatos: sic specie bonarum artium falsos, & amicitia fallaces,* vt verè dixit noster vates.

Quo propiùs regrederetur.] Bene, suo quodam sensu. quid si tamen, *properius?*

Muliebri fraude cecidisse.] Plancinam intellege: nec Liuiam omitte. quam certum mihi est huic sceleri fuisse architectam.

Iurauere amici, dextram morientis contingentes.] Quæ sedes fidei. Sed & apud Xenophontem Cyrus moriens hortatur amicos vt dextram suam contingant. εἴπερ οὖν ὑμῶν, ἢ δεξιᾶς βούλεταί τις ἐμῆς ἅψασθαι, ἢ ὄμμα τοὐμὸν ζῶντος ἔτι προσιδεῖν ἐθέλει, προσίτω. Per dextrā iurare.

Haud multum triginta annos egressum.] Obiit Germanicus anno XXXIIII. vitæ acceptæ. Pag. 95.

Prætuleritne venefici signa.] Multi adfirmant. Plinius lib. XI. *Cor negatur cremari posse in iis qui cardiaco morbo obierunt, aut veneno interemptis. Certè exstat oratio Vitellij, quâ reum Pisonem eius sceleris coarguit, hoc vsus argumento: palámque testatus non potuisse ob venenum cor Germanici Cæsaris comburi.*

Quæ luctum amissæ sororis tum primum læto cultu mutauit.] Pag. 96.
Quasi in gratulatione, aut quasi voti damnata. Vide Festum, in verbis, Minuitur luctus. Sed quid vocat lætum cultum? Vestémne albam, positâ nigrâ? an aurum & ornamenta, quæ in luctu ponebant feminæ, eóque finito recipiebant? Non tam procliue id statuere, propter veteres scriptores, qui hâc in re sententiis diuersi. Dionysius lib. VIII. nigram vestem feminis attribuit. γυναῖκας Ῥωμαίων, ἃ νόμος ἐστὶν αὐταῖς ἐπὶ τοῖς ἰδίοις καὶ ἀναγκαίοις ποιεῖν κήδεσιν, ἀποθέμεναι χρυσόν τε καὶ πορφύραν καὶ τὸν ἄλλον κόσμον, μέλασιν ἀμφιασμοῖς χρώμεναι τὸν ἐνιαύσιον ἐπένθησαν χρόνον. Apud Suidam

Quæ vestis feminarum in luctu. Nigra vt multi adserunt.

incertus ſcriptor, de Marcij funere: καὶ αἱ γυναῖκες ἀποθέμεναι χρυσὸν καὶ τὸν ἄλλον κόσμον, καὶ μέλασιν ἀμφιασμοῖς χρησάμεναι, καὶ πενθήσασαι ἐνιαύσιον χρόνον. Et Varro clarè lib. III. De vitâ populi Romani, *vt dum ſupra terram eſſet, ricinis lugerent: funere ipſo, vt pullis pallis amictæ.* Ibidem. *Propinquæ anthracinis, proximæ amiculo nigello, capillo demiſſo ſequerentur lectum.* Valerius lib. I. cap. I. De Cannenſi clade. *Itaque matres ac filiæ coniugéſque nuper interfectorum, abſterſis lacrimis, depoſitiſque doloris inſignibus, candidam induere veſtem & aris dare thura coactæ ſunt.*

Alba vt alij.

At alij ecce conſenſu, albam. Herodianus in funere Seueri: αἱ γυναῖκες λευκὰς ἐσθῆτας λιτὰς ἀμφιεννύμεναι σχῆμα παρέχουσι λυπουμένων. Statius in Lacrimis Etruſci.

Huc vittata comam, niueóque inſignis amictu
Mitibus exſequiis ades.

adſignat, vt vides, niueam veſtem, quia mulier. Sed clariſſimè Plutarchus: διὰ τί λευκὰ φοροῦσιν ἐν τοῖς πένθεσιν αἱ γυναῖκες ἱμάτια, καὶ λευκοὺς κεκρυφάλους; & vide apud eum cauſſas.

In concordiam ſcriptores ij reducti.

Quid ſtatuemus in diſſenſu tam aperto? pacem. quam facilè conficio ex temporum ratione. Variatum ſcilicet hâc in re apud Romanos fuit. Priſcis temporibus dum reſp. vixit & libertas, nigræ veſtes etiam feminis in luctu. id docent ij ſcriptores, qui omnes conſentiunt in narratione moris qui illo æuo. At ſub Impp. rep. exſtinctâ in vſum venerunt lugubrium, albæ docét ij alterius claſſis teſtes, qui non id referunt niſi de temporibus ſecutis. Hoc niſi tenes, nunquam erit vt ſoluas eum nodum.

Cauſſa coloris mutati, parũ certa.

Sed quæ cauſſa huius mutationis? Credo, diuitiæ & luxus. Matronis antiquis color albus & niger cogniti: iiſque ſolis, vel præcipuis vſæ. At poſt ſericam traductam veſtem, & vulgatam Coam; poſt galbanam, cæruleam, amethyſtinam, & tot genera reperta colorum; rarus dignioribus feminis albi vſus ſpretus inquam, (quod ex poëtis facilè diſces) contemptúſque color albus, adeò vt nota luctus fuerit ſuperbo ſexui, eum induiſſe. Hoc conſtanter cenſeo.

Remota ex Appuleio obiectio.

mouet me leuiter Appuleii locus lib II. qui inferiori illo æuo, *matronam flebilem fuſcâ veſte contectam* deſcribit, non vt debuit, albâ: nec tamen demouet, quia aut priſcum ritum in animo habuit, vt ſolet, Appuleius; aut aliud in prouinciis fuit, vbi id geſtum, more Græciæ videlicet retento, apud quos feminæ in luctu nigræ.

* Pro veste nigrâ Tibullus clarè est, lib. III.

Pars quæ sola mei superabit corporis, ossa
Incinctæ nigrâ candida veste legant.

At Liuius suspicionem facit, nihil in veste mutatum: sed dumtaxat in muliebri mundo Valerij certè Tribuni in legem Oppiam verba apud eum sunt lib. XXXIV. *Mulieres quid aliud in luctu, quàm purpuram atque aurum deponunt; quid cùm eluxerunt, sumunt?* Nam quod Festus tradidit lugentes in pellibus fuisse, αἰνιγματῶδες est. *Pellem*, inquit, *habere Hercules fingitur, vt homines cultus antiqui admoneantur. Lugentes quoque diebus luctus in pellibus sunt.* Nihil tale reperio, nisi consentis mihi magne Festi interpres, (te, Scaliger, appello) vt accipiam de laneis Vittis: quas mulieres in luctu sumpsisse è variis scriptorum locis certum. An hoc mauis, insiticium istud emblema à Paullo esse? qui respexerit scilicet ad Barbaricum morem sui æui. quo etiam nunc apud nos receptum, pelles extremis oris vestium assui in luctu. Tu nos doce.

Festi obscurus mihi locus. Scaliger aliquis illustrato.

Castellum Ciliciæ, cui nomen Celenderis.] Nominat id Iosephus lib XVII. collocatque in viâ quà Romam ibatur. sed in eo scriptum reperies, *Celendris*. meminit & Ptolemæus. Antiquissimum id fuit, si Apollodoro fides lib. III. Biblioth. qui conditionem eius refert ad Sandarum Tithoni nepotem. ὃς, inquit, ἐκ Συρίας ἐλθὼν εἰς Κιλικίαν πόλιν ἔκτισε Κελένδεριν.

Pag. 98. Celenderis.

Tum Sentius occanere cornua tubásque.] Occultè surreptum Sallustio est, *Iussu Metelli cornicines occanuere.*

Pag 99.

Sumpto iustitio desererentur fora] Olim in tumultu aut calamitate à Dictatore Consulibúsve indici iustitium solitum: nunc passim in funere principum virorum. Sic lib. I. *Qui fine Augusti & initiis Tiberij auditis, ob iustitium aut gaudium intermiserat solita munia.* De vi habitúque iustitij nihil melius possum Petro Fabro, eruditæ diligentiæ viro. quem consule lib. II. Semestrium cap. X.

Iustitium in funere.

Et quanquam neque insignibus lugentium abstinebant.] Indicto enim iustitio, mutabant etiam vestem. Lucanus:

Mutatio vestis in iustitio.

——ferale per vrbem
Iustitium, latuit plebeio tectus amictu
Omnis honos, nullos comitata est purpura fasces.

Iuuenalis: *Pullati proceres, differt vadimonia Prætor.*

Seneca epist. XVIII. *Nam, quod fieri nisi in tumultu & tristi*

tempore ciuitatis non solebat, voluptatis caussâ vestem mutauimus.

Pag 100. *Vt nomen eius Saliari carmine caneretur.*] Qui honos non nisi nominibus deorum. Hoc exemplo M Antoninus Philosophus, mortuo filio Vero, *iussit vt nomen eius Saliari carmini insereretur.* ita malo apud Spartianum, quàm, *inferretur.*

Sedes in theatris. *Sedes curules sacerdotum Augustalium locis, supérque eas querceæ coronæ statuerentur.*] Spectaculis Romam transductis, magno honori fuit publicus in iis locus. exempla multa. Eualuit paullatim adulatio, vt non solum viuis, sed etiam absentibus mortuísque daretur is locus, memoriæ conseruandæ. Loci præbiti indicium, sella esset. Primum vestigium eius ritus odorari videor in Liuij verbis, lib. I I. de Valerio Dictatore: *Dictator triumphans in vrbem inuehitur. super solitos honores locus in Circo ipsi posterísque, ad spectaculum datus: sella in eo loco curulis posita.*

Quando inualuerit is mos. Cæsari habitus deinde idem honos, vt clarè Dio lib. X L I I I I. ἐψηφίσαντο τόν τε δίφρον αὐτοῦ τὸν ἐπίχρυσον εἰς τὰ θέατρα καὶ τὸν στέφανον τὸν διάλιθον καὶ διάχρυσον ἐσάγεσθαι. Mox M. Marcello defuncto. de quo verba eiusdem scriptoris, lib. L I I I. Μαρκέλλῳ δὲ καὶ εἰκόνα χρυσῆν, καὶ στέφανον χρυσοῦν, δίφρον τε ἀρχικὸν ἔς τε τὸ θέατρον ἐν τῇ τῶν ῥωμαίων πανηγύρει ἐσφέρεσθαι, καὶ ἐς τὸ μέσον τῶν ἀρχόντων τῶν τελούντων αὐτὰ τίθεσθαι ἐκέλευσε id est, *Marcello & imaginem auream, & coronam auream & sedem curulem Romanis ludis in theatrum inferri iußit, mediáque illa poni inter sedes editorum.* Sed & Seuerus, Pertinaci mortuo non vnam sellam, sed tres in theatro posuit: vti apud Xiphilinum scribitur his verbis. καὶ χρυσῆν εἰκόνα αὐτοῦ ἐφ' ἅρματος ἐλεφάντων ἐς τὸν ἱππόδρομον ἐσάγεσθαι, καὶ ἐς τὰ λοιπὰ ἐκέλευσε θέατρα θρόνους τε τρεῖς καταχρύσους αὐτῷ ἐσκομίζεσθαι. Lego etiam sedes aureas in theatrum illatas Tiberio & Seiano absentibus; & miror interpre-

Xylandri in Dione lapsus. tem id vertisse, currus, apud Dionem lib. L V I I I. δίφρους τε ἐπιχρύσους ἐς τὰ θέατρα ἀμφοῖν ἐσέφερον. Germanico igitur decretæ eiusmodi ciuiles sedes, per trina, vt opinor, theatra inter sacerdotum Augustalium sedes: & coronæ in iis è quercu, ob ciues scilicet seruatos. Hunc ritum non alibi adhuc videram explicatum.

Arcus cum inscriptione rerum gestarum & mortem ob remp. obisse.] Hoc Druso quoque fratri eius tributum; & voluit dictum Pedo ad Liuiam:

Consul, & ignoti victor Germanicus orbis,
Qui fuit, heu mortis publica caussa: legor. Pedo emẽdatus.

Sed tu rescribe. *Cui fuit*: ad hanc mentem.

Cùm censeretur clypeus auro & magnitudine insignis inter auctores eloquentiæ.] Veteris inuenti fuit imagines illustrium virorum publicè in templo, curiáque deponi & quasi dedicari. Sic Africani imago in Capitolio, Catonis Censorij in Curiâ collocatæ. Valerius Maximus lib. VIII. cap. XV. *Africanus imaginem in cellâ Iouis opt. max. positam habet: quæ quotiescunque funus aliquod Corneliæ genti celebrandum est, inde petitur: vnique illi instar atrij, Capitolium est. Tam herclè quàm superiori Catoni, Curia. vnde effigies illius ad eiusdem generis officia expromitur. Gratum ordinem, qui vtilissimum reip. Senatorem tantum non semper secum habitare voluerit.* Sed cumulatius id fecit vt apparet, Augustus; qui primarias imagines in Curiâ collocauit, suis quasque locis distinctas: siue quis belli, siue pacis artibus claruisset. Ita suprà legimus, *Hortensij imaginem positam inter Oratores*: idemque honos nunc Germanico petitus. Sed clypei nomine Tacitus cur vsus? quia imagines illæ, vt censeo, instar militaris clypei rotundæ: ex ære, auro, argento. Plinius. *Scutis qualibus ad Troiam pugnatum est, continebantur imagines. vnde & nomen habuère clypeorum, non vt peruersa Grammaticorum subtilitas voluit à Cluendo.* Scuta autem apud Homerum, formâ orbis. Liuius lib. XXV. in ceterâ prædâ Hasdrubalis clypeum argenteum repertum ait, cum imagine ipsius. Suetonius Domitiano: *Senatus adeò lætatus est, vt repletâ certatim curiâ, scalas etiam inferri, clupeósque & imagines eius coràm detrahi, & ibidem solo affligi iuberet.* Capitolinus in Antonino: *Ceteris honoribus refutatis, clypeum Hadriano magnificentissimum posuit, sacerdotes instituit.* Trebellius in Claudio: *Illi clypeus aureus, vel vt Grammatici loquuntur, clupeum aureum, Senatus totius iudicio in curiâ collocatum est, vt etiam nunc videtur.* Quòd ait Grammaticos malle, clupeum: verum est & puto in Capro legisse, *Clupeum imago: Clypeus, ἀσπὶς.* Sed & Liuius Grammaticis paruit, lib. LX. *Ab his columnis, quæ incommodè posita videbantur signa amouit: Clypeáque de columnis & signa militaria affixa dempsit.* In monumento prisco. HVIC. DECVRIONES. FVNVS. PVBLICVM. STA-

Augusti institutum.

Imagines illustrium in templis Curiáque.

Clypeus, pro imagine. ἀπὸ τοῦ γλύφειν, quia sculpta.

Grammaticorum acumen, à Liuio non spretum.

TVAM. EQVESTREM. CLYPEVM. ARGENTEVM. LOCVM. SEPVLTVRAE. DECREVERVNT. Nec tamen semper hi clypei cum effigie. sæpe sine eâ, cum nudo nomine ponentis, & cui ponebantur: siue etiam cum ponendi caussâ. Philo Iudæus egregiè. De legat. ad Caium: Πιλάτος ἦν τῶν ὑπάρχων ἐπίτροπος ἀποδεδειγμένος τῆς Ἰουδαίας. οὗτος οὐκ ἐπὶ Τιβερίου μᾶλλον, ἢ ἕνεκα τοῦ λυπῆσαι τὸ πλῆθος, ἀνατίθησιν ἐν τοῖς κατὰ τὴν ἱερόπολιν Ἡρώδου βασιλείοις ἐπιχρύσους ἀσπίδας, μήτε μορφὴν ἐχούσας μήτε ἄλλο τι τῶν ἀπαγορευομένων, ἔξω τινὸς ἐπιγραφῆς ἀναγκαίας, ἣ δύο ταῦτα ἐμήνυε, τὸν δὲ ἀναθέντα, καὶ ὑπὲρ οὗ ἡ ἀνάθεσις. Nec verò publicè solùm hos clypeos, sed & priuatim sibi quisque ponebat. *Clypei priuatim dicati* Plinius, *Suorum verò Clypeos in sacro vel publico priuatim dicare primus instituit Ap. Claudius, qui Consul cum Seruilio fuit, anno vrbis* CCLIX. & quæ sequuntur. reperióque exemplum clypei priuati in lapide veteri:

NESTORI
AVG. NEPETE
HIC. LVDOS. FECIT
ET. DEDICATIONE
STATVAE. PATRONI
QVAM. IPSE. POSVIT
ET. CLVPEI. SVI. ITERVM
MVNICIPIBVS. NEPESINIS
EPVLVM DEDIT.

Equitum transuectio. *Vti turmæ Idibus Iuliis imaginem eius sequerentur.*] Ita accipio, vt in solemni illâ Transuectione equitum Germanici imago pro vexillo esset, quod sequerentur. Libro VI. *Quorum imagines pro vexillis secuti essent, duces Imperatorésque deligerent.* Aliud autem Transuectio equitum: aliud Recognitio, siue Censio, siue Probatio. & caue ea confundas. Transuectio à Q. Fabio Rulliano instituta, vt Liuius lib. IX. Valerius I. auctores sunt. eiúsque formam & quasi Pompam graphicè depinxit Dionysius libro VI. Idibus Quinctilibus siue Iuliis fieri solitam Dionysius idem dixit, quia victoria ad lacum Regillum incidit in eum diem. Sed & *Castorum ædes Idibus Quinctilibus dedicata*, ait Liuius lib. II. quorum honori præcipue transuectio instituta. *Recognitio equitum.* At recognitio equitum, olim à Censoribus singulis lustris: posteà ab Imperatoribus passim facta tempore non certo. ídque non aliud fuit, quàm censura quædam in

equites equosque publicos, & quasi examen. Suetonius in Augusto: *Equitum turmas frequenter recognouit.* In Caligula: *Equites Romanos seuerè curiosèque, nec sine moderatione recognouit, palam adempto equo, quibus aut probri aliquid aut ignominiæ inesset. eorum qui minore culpâ tenerentur, nominibus modò in recitatione præteritis.* In Claudio: *Recognitione equitum, iuuenem probri plenum. sed quem pater probatissimum sibi adfirmabat, sine ignominiâ dimisit, habere dicens censorem suum.* Vide Plutarchum in Pompeio. Festum, Censio: Agellium lib. IIII. & VII. sed ante omnes, Iacobum Ræuardum Variorum lib. II. cap. XV. Belgarum iurisque magnam spem. cuius immaturæ mortis inuidiam ne nunc quidem sustinent fata. Ræuardi laus.

Liuia nupta Druso, duos virilis sexus simul enixa est.] Disce ergo hinc, quod nondum alij, Tiberium illum Drusi F. Tiberij N. quem Caius sustulit, superfuisse ex his geminis: & ideo Gemellum cognominatum. Et sanè numismata quædam huius Drusi ærea exstare aiunt, in quibus expressa gemellorum capita surgentia è copiæ cornu. Gemini Drusi filij.

Eodem anno grauibus Senatus decretis libido feminarum coërcita.] Quorum decretorum particula hæc apud Tertullianum, De pallio: *Habes spectare quod Cæcina Seuerus grauiter Senatui impressit, matronæ sine stolâ in publico denique Lentuli Auguris consultis, quæ ita sese exauctorasset, pro stupro erat pœna: quoniam quidem indices custodésque dignitatis habitus, vt lenocinij factitandi impedimenta, sedulò quædam desuefecerant.* Pag. 101.

Vistilia licentiam stupri apud Ædiles vulgauerat, more inter veteres recepto, qui satis pœnarum aduersum impudicas in ipsâ professione flagitij credebant.] Minùs expressa apud alios vestigia huius moris: quæ hîc in Tacito clara. Appâret autem in stupra matronarum ordinis primi aut secundi, grauiter semper animaduersum, ad seruandum publicum decus: non tam grauiter in libertinarum aut è plebe. quibus hæc militia Venerea, moribus tantum non permissa: quod vel ex Horatio, Ouidio aliisque liquere potest. Sed & illud paret cuiuis feminæ licitum fuisse vulgare corpus, modò apud Ædiles id profiteretur. Cui professioni cōsequēs, vt iure cederet & dignitate matronali, etiam, vt opinor, ornamentis, censeretúrque inter togatas Quod facilè adstruo ex Suetonij verbis in Tiberio, cap. XXXV. *Feminæ famosæ, vt ad euitandas legum pœnas iure ac dignitate matronali* Stupra quomodo olim vindicata. Permissa propemodū libertinis. Etiam matronis, si professæ. Quæ habitū matronalē deponebāt.

exsoluerentur, lenocinium profiteri cœperant: quas, ne quod refugium in tali fraude cuiquam esset, exsilio affecit. Vt ergo ibi lenocinium profitebantur ad amittendum ius matronarum: sic hîc stuprum, eâdem fine. Quæ tamen professio irrita facta posteà ex noua lege: elegantérque ad hanc rem Papinianus l. x. De adult. *Mulier quæ euitandæ pœnæ adulterij gratiâ lenocinium fecit, aut operas suas scenæ locauit, adulterij accusari damnarique Senatusconsulto potest.* Sed apud Æediles cur ea professio? non apud Censores, alióſve? quia comperior ab antiquo AEdilibus curam fuisse fornicum, popinarum, locorum eorum in quibus Honos non colitur aut Virtus: itémque personarum, quæ sæpius in iis locis, quàm in templo Mariano. Ideò Seneca, vt solet, eleganter: *Iuuenes voluptatem circa balnea & sudatoria, ac loca Ædilem metuentia.* id est, fornices & popinas. Et illuc alludens Iustinus scribit, Dionysium *apud Ædiles aduersus lenones iurgari* solitum, lib. x x i. Itaque AEdilibus curæ, nosse publica scorta, habere ea in tabulis, vt sic dicam, & albo: & si quam vulgantem se, extra eum numerum nacti, multabant Liuius lib. x. *Eo anno Q. Fabius Gurges Consulis Filius* (is autem tunc AEdilis) *aliquot matronas ad populum stupri damnatas pecuniâ multauit.* Nec pecuniâ solùm, sed & exsilio. Idem lib. x x v. *Vilius Tapullus & M. Fundanius Ædiles plebei, aliquot matronas apud populum probri accusarunt; quasdam ex eis damnatas in exsilium egerunt.* Deducebántque iidem in iudicium etiam hoc crimine viros, vt in Liuio lib. v i i i. *Data à M. Flauio visceratio. erant qui per speciem honorandæ parentis meritam mercedem populo solutam interpretarentur, quòd eum die dictâ ab AEdilibus crimine stupratæ matris familias absoluisset.* Pertinere ad hanc rem Laberij versum puto, vt ego eum restituo apud Agellium libro x v i. *Cocionem peruulgatè dicit, quem veteres Arilatorem dixerunt. Verba Laberij hæc sunt: Duas vxores, hoc herclè plus negotij est, inquit Cocio sex ædiles viderat.* Scribo. *Duas vxores? hoc herclè plus negotij est, inquit Cocio: sed AEdiles viderint.* Non alia Laberij scriptio aut mens. Duásne vxores ille habet? inquit. herclè satis negotiosum negotium homini, vt ait Cocio. verùm id AEdiles viderint, quorum hæc cura. Dixi eiusmodi infames feminas cessisse dignitate matronali, etiã ornamentis. De dignitate, liquet ex Suetonio: de

Professio apud AEdiles.

AEdiles accusabant ad populum.

Laberij restitutio.

Prouerbiali formâ est, Hoc plus negoti est, inquit Cocio. Et Cociones sæpe in vulgi dicto, veniebãt: vt Plauti illud vetus est, Nihili cocio.

ornamentis, ex Tertulliano, De cultu: *Quid minus habent infelicißimæ illæ publicarum libidinum victimæ? quas si quæ leges à matronis & matronalibus decoramentis coërcebant, iam certè sæculi improbitas honestißimis quibusque feminis vsque ad errorem dinoscendi coæquauit.* Censeo autem posuisse eas institam, stolam, vittas, imò sumpsisse meretriciam togam. Inducor à Iuuenali.

Vide eundẽ Tertull. Apol. cap. VI. Lecticas etiã posuerunt, vtique post Domitiani edictum. de quo alibi.

— Carfinia talem

Non sumet damnata togam.

qui de matronâ aliquâ stupri damnatâ sentire videtur, cui ex more sumenda toga. De eâ satis dictum aliis, & præsertim M. Antonio Mureto: cuius doctrina, iudicium, facundia, semper mihi magna. Vnum addo, manasse videri morem eum ab Atheniensibus: apud quos scorta pariter veste à matronis discreta. idque ex lege. Suidas. νόμος Ἀθήνῃσι, τὰς ἑταίρας ἄνθινα φορεῖν.

Athenienses meretrices quo habitu. Item Artemidorus notat li. II. cap. III.

Exacta & à Titidio Labeone.] Vertranius, *exactum*: cui adsentio.

Illo prætendente LX. dies ad consultandum datos necdum præteriisse.] Dies sexaginta dati lege Iuliâ, à die deuortij, marito ad accusandum. Clarum ex l. XI. XIIII. XV. Ad legem Iuliam de adulteriis. quas vide.

Actum & de sacris Ægyptiis Iudaicisque pellendis.] Non tunc primum. Nam & Agrippa Præfectus vrbi ab Augusto, sacra Ægyptia repressit: edicto, nequis ea inter quingẽtos ab vrbe passus exerceret. id accidit anno DCCXXXIV. vt habes apud Dionem LIIII. Sed de hoc Tiberiano edicto capiendus Seneca epist. CIX. *His instinctus abstinere animalibus cœpi: & anno peracto, non tantum facilis mihi erat consuetudo, sed dulcis. Quæris quomodo desierim? In Tiberij Cæsaris principatum iuuentæ tempus inciderat. alienigena tum sacra mouebantur: & inter argumenta superstitionis ponebatur animalium quorundam abstinentia.* Apparetque eum intellegere etiam Iudaica sacra; qui abstinuerunt animalibus quibusdam, vt sue. Quamquam & Romani posteà diebus religiosis abstinere carnè cœperint, Ægyptio ritu. Spartianus in Iuliano: *Sæpe autem, nullâ existente religione, oleribus leguminibúsque contentus, sine carne cœnauit.*

Sacra externa repressa.

Carne abstinebant certis diebus Ægyptij & Romani.

Quattuor millia libertini generis in insulam Sardiniam veherentur.] Iosephus lib. XVIII. id deplorat, & ostendit in eo

Iudæi in Sardiniam pulsi. numero solos Iudæos fuisse. cui subscribit Suetonius: *Iudæorum iuuentutem, per speciem sacramenti, in prouincias grauioris cæli distribuit.* Huic calamitati occasionem caussamque præbuisse stupra quædam & fraudes tectas nomine religionis non iniucundè Iosephus idem describit, in historiâ Paullinę & Mundi. quem, si animus fert, vide lib. XVIII. cap. VII.

Quæ septem & quinquaginta per annos Vestalibus sacris præsederat.] At lex definiebat ministerio virginum tantùm annos triginta. spontanea igitur mansio illa Occiæ.

Honos monogamiæ. *Quòd mater eius in eodem coniugio manebat.*] Id est, vniuira, esset: cuius rei honos. Tertullianus: *Monogamia apud Ethnicos in summo honore est: vt & virginibus nubentibus vniuira pronuba adhibeatur, & sic auspicij initium est. Item in quibusdam sollennibus & auspiciis, vt prior sit vniuiræ locus. Certè Flaminica non nisi vniuira est.*

Pag. 102. *Statuit frumento pretium.*] De modo pretioque annonæ, infrà lib. XV.

Decies H S. semper ferè in dote. *Cæsar posthabitam decies sestertij dote solatus est.*] Numerus hic in dote, quod obseruauimus, quasi legitimus & solemnis. notatque disertè Iuuenalis,

——— *& ritu decies centena dabuntur*
Antiquo.

Et Seneca: *Beatioréisne istos putas, quorum Pantomimæ decies sestertio nubunt, quàm Scipionem, cuius liberi à Senatu in dotem æs graue acceperunt?* Et Martialis non vno loco.

Domini vox variè vsurpata. Aduersum patres. *Acerbéque increpuit eos qui ipsum Dominum dixerant.*] Rectissimè. facta tantùm suppetiissent dictis. Nam Domini vox propriè, non nisi in seruos. Tamen reperio Augusti æuo & infrà, à liberis patres appellatos Dominos: & à fratribus blandientibus fratres. Quod tamen Augustus in suâ domo vetuit. Suetonius: *Dominum appellari se nec à liberis quidem aut nepotibus suis vel seriò vel ioco passus est: atque huiusmodi blanditias etiam inter ipsos prohibuit.* Tangit ecce vtrumque morem, & vellem id interpretes monuissent.

* Lãpridius in eius vitâ. Quòd patres, domini: etiam ex * Diadumeni Cæsaris epistolâ cognosco, ad matrem: *Dominus noster & Augustus nec te amat, nec ipsum se, qui inimicos suos seruat.* Et clarè ex illo Martialis:

E seruo scis te genitum, blandéque fateris,
Cùm dominum appellas Sosibiane patrem.

Quòd fratres sic dicti: locus elegans Senecæ, epist. c v. *Illud mihi in ore erat domini mei Gallionis, qui cùm in Achaiâ febrim habere cœpisset, confestim nauim conscendit: clamitans non corporis esse, sed loci morbum.* nam loquitur de fratre Iunio Gallione. Itémque coiuges inter se eo nomine vsi. Virgil.

Aduersum fratres.

Aduersus coniuges.

—— dominum Ænean in regna recepi.

Sueton. Claudio: *Occisâ Messalinâ, paullò postquam in triclinio decubuit, cur domina non veniret requisiuit.*

Virgil. *—— dominam Ditis thalamo deducere adorti.* vbi Seruius: *De Græco tractum est, qui vxorem δέσποιναν dicunt.* Apud Iurisconsultos De Legat. *Peto abs te domina vxor.* Epictetus: *αἱ γυναῖκες εὐθὺς ἀπὸ τεσσαρεσκαίδεκα ἐτῶν ὑπὸ τῶν ἀνδρῶν κύριαι καλοῦνται.* Vti & aduersum amicas, passim in poëtis. Sed & obuios vulgò, Dominos vocabant. Idem Seneca: *Quomodo obuios si nomen non succurrit, dominos salutamus.* Lusit eleganter in eo more poëta Græcus in Anthologiâ:

Aduersum obuios.

ἢν ὁ φίλος τί λάβῃ, δόμινε φράτερ, εὐθὺς ἔγραψεν.
ἢν δ' αὖ μή τι λάβῃ, τὸ φράτερ εἶπε μόνον.
ὤνια γὰρ καὶ ταῦτα τὰ ῥήματα. αὐτὰρ ἔγωγε
οὐκ ἐθέλω δόμινε, οὐ γὰρ ἔχει δόμιναι.

Reperio apud scriptores Senatorésque eorundem temporum.] Non displiceat, *Senioresque.* primùm quia sæpe aduocat noster testes eius æui, qui fuissent in re præsenti. vt lib. III. *Memini audire me ex senioribus, visum inter manus Pisonis libellum.* & lib. XI. *Verùm audita scriptáque senioribus tradam.* Deinde quia peccatum & aliàs in eâ voce, vt lib. XIII. *Sed impetum eius, multum prius laudatâ magnitudine animi, attinuere Senatores, dissolutionem imperij docendo, &c.* vbi certè scribo, *seniores.* vt dicam in loco. Possit tamen aliquis defendere hîc Senatores: quia res quasi arcanò acta in Senatu. Sed viderit lector. à priori sentētiâ nobilissimus Ianus Douza noster est, de quo plura dicere iubet & prohibet me amor. Tollam manum, & in tam boni nominis memoriâ paulisper conquiescam.

Correctus Tacitus.

AD LIB. III. ANNALIVM.

Pag. 104. Versi fasces, in luctu. INCOMTA *signa, versi fasces.*] De ornatu signorum dixi in lib. I. De versis fascibus, res sic habet. In dolore quia omnia fieri præter morem amant: etiam lictores fasces præferebant inuersos. Pedo in Elegiâ ad Liuiam.

Quos primùm vidi fasces, in funere vidi:
Et vidi versos, indiciúmque mali.

Statius Thebaidos VI.

—— versis ducunt insignibus ipsi
Graiugenæ reges.

Scuta item & arma. Nec fasces solùm suos lictores, sed milites inuertebant etiam scuta & arma. Virgilius:

—— & versis Arcades armis.

manéntque in militiâ nostrâ hodie vestigia eius ritus. Adde, quod non indignum monitu, versionem hanc armorum, non luctus solùm notam fuisse, sed etiam transfugij & defectionis. Transfugæ pariter vertebàt vexilla & scuta. Ammianus lib. XXVI. *Eúmque secuti complures iam gladios quatientes & pila, ad Imperatorem transeunt, cum vexillis scuta peruersa gestantes: quod defectionis signum est apertissimum.*

Trabea lætitiæ, non luctus. *Atrata plebes, trabeati equites.*] Trabea quid ad luctum? nihil. imò contrà vtebantur eâ in diebus solemnibus lætísque, vt equitum Transuectione, quod Dionysius notat. Sed & Domitiano decretum per honorem, vt quotiens consulatum gereret, *equites Romani quibus sors obtigisset, trabeati, & cum hastis militaribus præcederent eum, inter lictores apparitoréśque.* Denique nusquam trabea in luctu: equitésque Romæ togâ pullâ vsi in funere, vt reliqui ciues. Credo igitur vestem hanc trabibus purpuræ intextis (id enim trabea) sumptam hîc, non doloris indicium, sed ordinis. ad discriminandum, inquam, in coloniis equitem à plebe, & splendorem funeri conciliandum, trabeæ sumptæ. Illæ enim propriæ equitum: (nam Grammaticorum inuenta hîc non moror, qui faciunt etiam regum, Trabeæ equitum propriæ. ducum, augurum) & ideò Trabeata agmina, ipsi equites

Statio, in Epulo Domitiani:

Hic tum Romuleos proceres, trabeatáque Cæsar
Agmina, mille simul iussit discumbere mensis.

& in v. Siluarum ad Crispinum: quem locum fusius adscribam, quia mei eget.

—— non te series inhonora parentum,
Obscurum proauis, & priscæ lucis egentem
Plebeiâ de stirpe tulit, non sanguine cretus
Turmali trabéque ac remis, & paupere clauo
Augustam sedem & Latij penetrale Senatus
Aduena pulsasti: sed præcedente tuorum
Agmine.

Verè enim emendo, *non sanguine cretus Turmali, trabeáque Remi, nec paupere clauo:* id est, non tu ex plebe satus, imò nec in ordine equestri. quem deinde describit tribus notis, luxuriâ non indecorâ ingenij, vt solet in illo poëtâ. Turmalem sanguinem vocat; quia propriè equitum Turmæ: Trabeam Remi, quia ij trabeati, exemplo regum: Pauperem clauum, id est angustum & artum, qui ordinis equestris. Statij locus emaculatus. Isque explicatus.

Matrem Antoniam.] Hæc illa est Antonia Drusi, quam Plinius ait numquam spuisse. illa, quam Valerius mirè laudat à continentiâ & amore in coniugem, lib. IV. cap. III. Pag. 105. Antonia Germanici mater.

Conlucentes per campum Martis faces.] Dixit ad morem priscum: quo ij qui funus prosequebantur, cereos manibus gestabant, candelas, funalia, faces. Donatus id obtinuisse eò censet, quia noctu olim cadauera solita efferri. Mos quidem adeò tritus, vt Isidorus *Funus dictum à funibus accensis*, velit, *quos ante feretrum papyris circumdatis ferebant.* Ambrosius De viduitate: *Vel cum accensis funalibus mox ducitur, nónne pompa funebris exsequias magis putat, quàm thalamum præparari?* Alludit Ambrosius illuc, quò sæpe poëtæ: vt Faces & cerei in funeribus. Funeris etymon.

Viximus insignes inter vtramque facem.

Apuleius II. Florid. *Comœdiam eius priùs ad funebrem facem, quàm ad nuptialem venisse.* Calpurnius Flaccus Declamatione XXVIII. *Facem nubenti filiæ præferam. an rogum iacentis accendam?* Quod Isidorus ait, funes papyro circumdatos: non à se habet, sed à prisco scriptore. nec errat. Plinium ita capio lib. XVI. capit. XXXVIII. *Nec in fruticum nec in veprium genere scirpi fragiles palustrésque: è quibus detracto* Isidorus Piniusque explicati.

Discrimen inter adulta immaturaq; funera. *cortice candelæ luminibus & funeribus seruiunt.* Cortex ille, non aliud quàm similitudo Ægyptiæ papyri: quem vtebantur fortasse homines tenuiores. Faces autem, candelasque in funeribus plerumque adultorum reperias: in

Pueri ad cereos elati. puerorum, id est acerbis immaturisque, cereos ferè. Vt appareat, quod Interpres vetus Persij monuit, pueros ad cereos solitos efferri, facibus tamen immixtis. Senecæ aliquot loca sunt, quæ id peruincunt. vt epist. cxxii. *Isti mihi verò defunctorum loco sunt. quantulum enim à funere absunt, & quidem acerbo, qui ad faces, & cereos viuunt?* De tranquillitate vitæ cap. xi. *Totiens in vicinâ meâ conclamatum est, totiens præter limen immaturas exsequias fax cereusque præcessit.* De breuitate vitæ, cap. vlt. *Quidam verò disponunt etiam illa quæ vltra vitam sunt, moles magnas sepulcrorum, & operum publicorum dedicationes, & ad rogum munera, & ambitiosas exsequias. At me herculè istorum funera tamquam nimium vixerint, ad faces & cereos de-*

Correctus Seneca. *ducenda sunt.* vbi scribi sententia vult, *tanquam minimum.* Pertinet ad funebres faces etiam Suetonij locus, August. cap. xvi.i. *Masgabæ tumulum cùm ex triclinio animaduertisset magnâ turbâ multisque luminibus celebrari, &c.* qui tamen ad parentationem annuam spectat, non ad funeris deductionem.

Insignia magistratus in luctu posita. *Sine insignibus magistratus.*] Id est, siue togâ prætextâ, siue anulis, siue lato clauo. Quæ omnia accuratè mihi dicta in scripto De funeribus singulari, quod lucem videbit, si luce fruar ego. Loquor enim non eorum ritu, quibus pulchrum est, quod neque fuit vnquam neque futurum est, dare: qui ab hoc fuco gloriolam inter pueros partam, vnicam habent Helenam pro quâ pugnent. Miselli! quia numquam in somniis calcabunt iter Æternitatis & veræ famæ.

Pag. 106. *Ticinum vsque progressum.*] Vide quædam non vulgata apud Valerium Maximum, lib. v. cap. v.

Drusus non inter Iulios. *Circumfusas lecto Claudiorum Iuliorúmque imagines.*] Drusus hic in Iuliam familiam ne adoptione quidem venit. vnde ergo in pompâ funebri imagines illi gentis Iuliæ?

Tacitus ergo correctus. nisi fortè quia mater deducta in domum Augusti. Hæc & talia de summo pectore dici possunt: at mihi nondum euiluit coniectura mea, *Liuiorum*. Caussâ duplici. primùm, non præposuisset Claudios Iuliis Tacitus, id nefas. deinde

cùm à patre latæ imagines, cur omissæ à matre? quæ præsertim antiquæ, & multæ.

Non fratrem nisi vnius diei viâ.] Scribe, *fratres.* nisi sui & historiæ oblitus Tacitus Duo enim Germanico superstites fratres, Claudius naturâ, adoptione Drusus. semperque eo nomine etiam hunc noster insignit. Scripsit autem suprà, Drusum & Claudium Tarracinam vsque progressos.

Correctus Tacitus. Germanici duo fratres.

Vtque premeret vulgi sermones, monuit edicto.] Ita moris ætate illâ, vt Princeps populum peccantem aut exorbitantem alloqueretur per libellum, coërceretque. Eò respicit metaphora scita Senecæ, epist. xcv. *Præcepta sapientiæ, quæ affectus nostros velut edicto coërcent & obligant.* & caue quidquam ibi mutes.

Edicta Principum. Seneca explicatus.

Non enim eadem decora Principibus viris & Imperatori, populóque.] Si attendis, fateberis legendum, *& imperatori populo.* vinclo remoto. Quod ait, principes viros, ad se refert Tiberius: quod imperatorem populum, ad Romanos rerum dominos. Sententia autem similis apud Pedonem: *Non eadem vulgúsque decent, & culmina rerum.*

Et quia ludorum Megalensium spectaculum suberat.] Vides ergo multum temporis intercessisse à die mortis Germanici, ad funus. Nam mortuus ipse extremo Nouembri. quod facilè colligo ex Suetonij verbis scribentis: *Et vt fato functum palam factum est, non solatus vllis, non edictis inhiberi luctus publicus potuit: durauitque etiam per festos Decembris mensis dies.* id est, per Saturnalia, quæ medio Decembri. At Megalensium spectaculum, de quo nunc, incidit in Nonas Aprileis. per quas, LVDI. MATRI. MAG. vt in Kalendario notatum.

Dies mortis Germanici. Magalensia, quando.

Præscripta & à Tiberio.] Melius, *præscripta ei.*

Pag. 107.

Fuit inter inritamenta inuidiæ domus foro imminens, festo ornatu.] Ob lætitiam domini redeuntis. Ornatum festum intellegit laurum & lucernas. Iuuenalis:

Ornentur postes, & grandi ianua lauro.

Ornatus ædium.

De lucernis vide quæ notaui in Electis, cap. III. & adde egregium Arriani locum in Sermonibus Epicteti, lib. I. cap. XIX. ἠξίωται δημαρχίας, πάντες οἱ ἀπαντῶντες συνήδονται, ἄλλος τοὺς ὀφθαλμοὺς καταφιλεῖ, ἄλλος τὸν τράχηλον, οἱ δοῦλοι τὰς χεῖρας. ἔρχεται εἰς οἶκον, εὑρίσκει λύχνους ἁπτομένους· ἀναβαίνει εἰς τὸ Καπιτώλιον, ἐπιθύει. id est, *Tribunatum*

Lucernæ accensæ. Arriani insignis ad eũ ritum locus.

aliquis adeptus est. omnes obuij gratulantur, alius oculos, alius collum osculatur, serui manus. Domum venit, inuenit collucentes lucernas. in Capitolium ascendit, sacrificat. Idem lib. II. τέκνον, ἂν σωθῇς, ἅψω λύχνους. ταῦτ' ἐστὶ τὰ τοῦ φιλοστόργου. μέγα σοι ἀγαθὸν ἔσται σωθέντι, τούτῳ καὶ λύχνον ἅπτειν ἄξιον. Nec lucernas solum in diebus eiusmodi festis, sed etiam funalia cereosque accendebant. Panegyristes Laudatione Theodosij: *Quid portas virentibus sertis coronatas? quid auleis tard..ntes plateas, accensisque funalibus auctum diem referam?* vbi ex optimo libro lego, *auleis vndantes plateas.*

Funalia & cerei accensi. **Panegyricus scriptor emendatus.**

Pag. 108. L. Arruntius. *T. Arruntium.*] Nicolaus Faber, vir quem Probitas & Eruditio iuxtà amant (veris, nec ambitiosis laudibus vtor) Notis ad Senecam patrem legendum censet, *Lucium*, non *Titum.* verissimè. est illustris ille vir, Senator & Consularis, Augusti iudicio dignus Principatu: Tacito nostro sæpe nominatus.

Ambigua Taciti lectio. *Fulcinium.*] Quid? Fulcinium Trionem patronum petit Piso? atqui is accusationem eius petiit, obtinuitque. & mox etiam exsequitur. Ambigo de lectione, nisi alius aliquis Fulcinius ab isto.

Marcellum.] Eprium nomine: cuius celebre ingenium in foro.

Sex. Pompeius Valerij Maximi amicus. *Sex. Pompeium.*] Est ille, qui suprà cum Appuleio consul. quem Valerius Maximus amicum patronumq; suum nimis plenâ manu laudat lib. IIII. cap. VII. Vocat clarissimum ac disertissimum virum, & addit: *A quo omnium incrementa commodorum vltrò oblata cepi: per quem tutior aduersus casus steti: qui studia nostra ductu & auspiciis suis lucidiora & alacriora reddidit.* & satis facundè dicta, quæ sequuntur. Et lib. II. capite I. adsignificat proconsulem eum Asiæ fuisse, comite se. vocat ibi, *virum vt omnibus virtutibus, ita humanitatis quoque laudibus instructissimum.* additque, *facundissimum sermonem ore eius, quasi è beato quodam eloquentiæ fonte manasse.* Nec dissentit * Ouidius, qui vitam illi suam fortunásque non vno loco refert acceptas. vt appareat hunc Sextum amicum vnicè fuisse Musis studiisque: & ideò à nobis fugitiuam memoriam eius non frustrà retractam.

Pompeius hic proconsul Asiæ.

*** Vt li. IIII. De Ponto, eleg. I. & IIII. & V. quas vide.**

Pag. 109. *Patris sui legatum.*] In Hispaniâ, vt apparet ex sequentibus.

Rescriptus Taciti loc⁹. *Priuatas inimicitias, non Principis vlciscar.*] Ita emendauimus,

mus, tamen cùm vetus lectio sit, *noui Principis*: aptius, vt nunc censeo, ex eâ feceris, *non vt Princeps*.

Seruæus.] De hoc ipso Tacitus lib. VI. *Quintus Seruæus posthæc, & Minutius Thermus inducti. Seruæus præturâ functus & quondam Germanici comes.* Pag. 110.

In conuiuio Germanici cùm super eum Piso discumberet.] Interior ergo discubuit Germanicus, vt dignissimus. de quo ordine sedendi non omnia mihi dicta in conuiuio: dicam alibi, plenè & apertis tibiis. Interior locus dignissimus.

Scripsissent expostulantes, quod haud minus.] Alieno loco hæc inserta. Mihi sententia præclarè reddi videtur, si iis amotis legas: *Senatus, nunquam satis credito sine fraude Germanicum interiisse: simul populi ante Curiam voces audiebantur.* Quò tamen illa quæ superant remittenda sint, non liquet. In ordinem redacta verba Taciti.

Effigiésque Pisonis traxerant in Gemonias ac diuellebant] Id solet in damnatis. Iuuenalis. Damnatorũ imagines tractæ.

—descendunt statuæ restémque sequuntur.

Sed aut lectio verborum Taciti non recta, aut ordo. Diuellere enim statuas prius fuit quàm trahere. nisi tamen diuulsionem illam intellegit, fracturámque, quæ in Gemoniis ipsis facta. Possis legere, *ac diuellerant*, sine noxâ. Tacitus leuiter correctus.

Custos salutis, an mortis exactor sequeretur.] Exactor qui præpositus ad exigendum perficiendúmque, & quasi custos. Liuius lib. II. De Bruto filios plectente: *Et qui spectator erat amouendus, eum ipsum fortuna exactorem supplicij dedit.* Plinius lib. IX. epistolâ ad Paulinum: *Ac deinde ex meis aliquos operis exactores, custodes fructibus ponam.* Romæ marmor epitaphium, Pag. 111. Exactor, quid.

M. AVRELIVS. AVGG. NN.
LIB. EPAPHRODITVS.
EXSACTOR. OPERVM. DOM. NN.

Tacitus in suppliciis ferè vsurpat, vt lib. XI. *Denuntiat centurionibus qui aderant, exsequi cædem. custos & exactor è libertis Euodus datus.* Ambrosius lib. de Tobiâ cap. IX. *Dum vadis cum aduersario tuo ad magistratum, da operam liberari ab illo, ne forte producat te ad iudicem, & iudex tradat te exactori, & exactor mittat te in carcerem.* Sed & * ἀπλῶς reperio, quasi muneris nomen, Exactor. vt in Musæo Carpensi,

SEX. POMPEIVS. FAVSTVS.
SEX. POMPEI. EXACTOR.

* Exactor, simpliciter, is credo, qui fructus prædiorũ, nomina, pecuniásque exigit.

At destinatum promere, nisi elusus à Seiano.] Eiusdem sententiæ fuit, quod Suetonius scripsit, in Tib. cap. LII. *Quem* (Pisonem) *mox huius criminis reum putant quidam mandata prolaturum, nisi ea secreta obstarent.* loco hodie non corrupto solùm, sed defecto. Conatur tamen ingeniosè Torrentius, *ni Seianus secretò obstaret.*

Suetonij desperatus apud me locus.

Tacitus admutilatus. Pag. 112.

Qualem Piso diem supremum, noctémque egisset: atque illo pleraque sapienter.] Non fugiet corruptio loci attentum lectorem. Quis enim erit, ad quem hæc referantur, *Atque illo?* nullum certè nomen præiuit. Puto mutila esse. nisi sint; scribe, *Atque filio.* Est enim ἄλογον filium Pisonis attulisse parentis codicillos, & ab eo quæsisse Tiberium singulatim de morte.

Piso collega Aug. Tibérióque in consulatu.

Per collegium consulatus.] Quián' Augusto collega, an quia Tiberio ipsi? Vtrumque enim verum. & consul cum Augusto fuit anno DCCXXXI. consul iterum cum Tiberio, DCCXLVII.

Pag. 113. Magistratus non iudicant.

Nam referente Cæsare, magistratus etiam eo munere fungebantur.] Non vanè id notat. prisco enim more, magistratus à iudicandi onere immunes. Cicero in Verrem actione I. & alij.

Pars vt Cn. Pisoni filio concederetur, ísque prænomen mutaret.] Quod & factum. nisi Dio mihi imponit, qui libro LX. Lucium (non Cnæum) Pisonem Cn. Pisonis & Plācinæ filium præfuisse Africæ sub Claudio tradidit.

M. Piso exutâ dignitate.] Senatoriâ videlicet. Ita inferiùs scriptum, *exuere ordinem.*

Pag. 114. Taciti sententia compar Thucydidæ.

Adeò maxima quæque ambigua sunt, dum alij quoquo modo audita pro compertis habent.] Similis querela Thucydidis lib. I. οἱ γὰρ ἄνθρωποι τὰς ἀκοὰς τῶν προγεγενημένων, καὶ ἢν ἐπιχώρια σφίσιν ᾖ, ὁμοίως ἀβασανίστως παρ' ἀλλήλων δέχονται. & statim: οὕτως ἀταλαίπωρος τοῖς πολλοῖς ἡ ζήτησις τῆς ἀληθείας, καὶ ἐπὶ τὰ ἑτοῖμα μᾶλλον τρέπονται. nec dubium quin ad hæc loca respexerit noster.

Mos de auspiciis imperióque repetendis.

Liuius explicatus. Imperium minuebatur, ingressu vrbis.

At Drusus vrbe egressus repetendis auspiciis, mox ouans introiit.] Quæras, quò hæc egressio & reditio? Ad morem priscum. quo obtinuit, vt qui è prouinciis cum imperio redirent, illud ipsum amitterent simul intrassent vrbem. Ideò Liuius lib. XXVI. *Quinto Fuluio ne minueretur imperium, si in vrbem venisset, decreuit Senatus.* Et magis ad lucem Taciti, quod Dio lib. LIII. tradit, Augusto decretum per-

petuum Proconſulare imperium, ita vt ne ſi intra vrbem veniſſet, minueretur, néve neceſſum eſſet (vt ipſe loquitur) ἀνανεῶσαι τὴν ἀρχήν. id eſt, renouare, ſiue vt Tacitus, repetere auſpicia. Nam auſpicij nomine etiam imperium hîc cape. Sed cui rei Druſo opus fuit repetito imperio? ad ouationem. Nam qui triumphans ouánſque vrbem ingreditur, cum imperio id facit in illum diem: Druſus autem imperium amiſerat ingreſſus vrbem ob fratris ſui mortem. Debuit ergo repetere, vt ouaret. Eius ſententiæ ſunt, quæ apud Ciceronem legis, ſpem triumphi abiicientem: * *Viar eâ portâ, quam primam videro.* & apud Cœlium: *Neque enim ſtultè Appius, qui ſimulatque Dolabella acceſſit ad tribunal, introierat in vrbem, triumphíque poſtulationem abiecerat.* Apud Vlpianum, l. vlt. De off. Proconſul. *Proconſul portam Romæ ingreſſus deponit imperium.* Iterũ apud *Ciceronem: *Mihi valdè placet de triumpho nos moliri aliquid, & extra vrbem eſſe cum iuſtiſſimâ cauſâ.*

Triũphus & ouatio non poteſt ſine imperio.

Cicero explicatus.

* Ad Atticũ. li. VII. epiſt. VII.

* Ad Atticũ lib. VII. epiſt. I.

Vna omnium Agrippæ liberorum miti obitu.] Miti obitu, id eſt, citra vim, & ex fato. Sed videamus. M Agrippæ tres vxores fuerunt. Primâ, Pomponia Attici filia, conciliante eas nuptias M. Antonio Triumuiro. ex eâ genuit Vipſaniam, de quâ hîc, Druſi matrem. Altera, Marcella Octauiæ Filia. ex ea quoque liberi, ſi* Suetonio fides diſertè id in Auguſto tradenti. Nam ego (pace quod fiat caſtigatiſſimi ſcriptoris) leuiter ambigo primum, quia nec nomina eorum, nec progreſſum, vſquam alibi reperio: & vellem interpretes ſoluiſſent mihi hunc nodum. Deinde, quia ex Plutarcho clarum, breue admodum coniugium id fuiſſe. Ita enim narrat (in extremo M. Antonio) ſtatim poſt nuptias Agrippæ & Marcellæ, defunctum generum Auguſti Marcellum: ideoque, ipsâ Octauiâ ſuadente, Iuliam nupſiſſe Agrippæ: abductâ ab eo Marcellâ & Iulo Antonio collocatâ. Non ergo ex eâ proles: aut ſi vna aliqua fuit, non vitalis. Tertia vxor Iulia. ex eâ nati Caius & Lucius Cæſares, Poſtumus Agrippa, Agrippina & Iulia. In his pleriſque vera Taciti nota. Caius enim & Lucius veneno crediti periiſſe; Agrippina, fame, Poſtumus ferro. *Iuliam excipio, cuius mortem lib. IV. ita narrat ipſe Tacitus vt ex naturâ videatur, ferri aut veneni nullâ mentione.

Dubitatũ de adfirmatione Taciti.

Vxores M. Agrippæ, & liberi.

*Cap. LXIII Suetonij ſi fortè obliuio.

Iulia vxor.

* Iulia filia Agrippæ nõ periit ferro aut veneno: nõ ergo exactè vera Taciti nota.

Haud procul Pagyda flumine.] Quem alio nomine Be-

lum dici Plinius ait.

Pag. 115. Locus è Sallustio totidem verbis. *Sorte ductos, fuste necat.*] Totidem Sallustiana verba Seruius citat, *Sorte ductos fusti necat.* quod ad Crassum referendum videri in decimatione cohortis vnius verè obseruauit noster Douza.

Quòd non eam quoque Apronius iure proconsulis tribuisset quæstus.] Huc refer illud Suetonij, cap. XXXII. *Corripuit Consulares exercitibus præpositos, quòd de tribuendis quibusdam militaribus donis ad se referrent; quasi non omnium tribuendorum ipsi ius haberent.*

Vetita consultatio omnis super Cæsare. *Quæsierúntque per Chaldæos in domum Cæsaris.*] Quod semper capitale. *Cui enim opus perscrutari super Cæsaris salute, nisi à quo aliquid aduersus illum cogitatur, vel optatur, aut post illum spectatur & sustinetur? Non enim eâ mente de caris consulitur, quâ de dominis*, ait appositè ad hanc rem Tertullianus.

Dicere repudium, pro repudiare. *Quirinius post dictum repudium adhuc infensus.*] Non ita capies, quasi alibi dixerit de eo repudio: sed Dicere repudium vsurpat, quod Mittere vulgò. id est, postquàm repudiasset eam Quirinius. Repudiarat autem ante annos XX. Sueton. Tib. cap. XLIX.

Pag. 116. De custodiâ militari, λεβολι. Triplex carcer. Vrbanus. Rusticus. Castrensis. *Seruos Lepidæ cùm militari custodiâ haberentur, transtulit ad Consules.*] Militarem custodiam vti se habuit paullò vberiùs explicabo: non tibi veterane, sed tibi tiro. Carcer triplex est, (ait vetus interpres Iuuenalis) Vrbanus, Rusticus, Castrensis. Vrbanus, vt sunt turres: Rusticus, vt ergastula: Castrensis, quando captiui trahuntur catenati. Notat hoc ad eum locum Iuuenalis:

Inde fides arti, sonuit si dextera ferro
Læuáque, si longo castrorum in carcere mansit.

Vrban° ipse triplex. Sed potuit, imò debuit, paullò distinctiùs. Nam in vrbe ipsâ triplex ratio adseruandi captiuos. Aut enim in carcere habebantur locóque concluso, sine vllo milite: vt ferè seruitia & capita viliora. Aut in custodiâ militari: aut in ædibus magistratuum. Custodia militaris frequentissima, & Romæ & in prouinciis. eiúsque modus, vt is qui in noxa esset catenam manui dextræ alligatam haberet, quæ eadem militis sinistram vinciret custodiæ eius præfecti.

Custodiæ militaris modus & ratio. Catena in manu rei dextra, in militis sinistra. Seneca emendatus. Satis apertè Seneca, De tranquillitate lib. I. cap. X. *Sed quid refert? eadem custodia vniuersos circumdedit, alligatíque sunt etiam qui alligauerunt. Nisi tu fortè leuiorem in sinistrâ catenam*

putas. Idem epist. v. *Quemadmodum eadem catena & custodem* (emendo, *custodiam*, ita enim ipse captiuus dicebatur, vt mox docebo) *& militem copulat: sic ista quæ tam dissimilia sunt, pariter incedunt* Et optimè Athenæus lib. v. cap. II. vbi Athenion res Mithradatis extollit: Ῥωμαίων δὲ στρατηγὸς μὲν Παμφυλίας Κοΐντος ὁ ἵππος παραδοθεὶς ἀκολουθεῖ δέσμιος. Μάνλιος δὲ Ἀκύλλιος ὁ ὑπατευκὼς ὁ τὸν ἀπὸ Σικελίας καταγαγὼν θρίαμβον, συνδέτην ἔχων ἁλύσει μακρᾷ Βαστάρνην πεντάπηχυν, πεζὸς ὑπὸ ἱππέως ἕλκεται. Id est, *E Romanis verò, Prætor Pamphyliæ Q. Oppius* (malè enim in Græco ἵππος) *deditione acceptus, sequitur in vinclis. Manius autem* (ita corrige, non Μάνλιος) *Aquilius consularis, qui de Siculis triumphauit, colligatum secum habens longâ catenâ Bastarnam quendam quinque cubitorum, pedes ab equite trahitur.* Nam ita ego verè interpretor: Natalis insulsa, fatua, aliena. quem, si libido ridendi est, vide. Simile est quod Iosephus narrat lib. XVIII. cap. XIII. de captiuo Agrippâ rege: *Centurionem illi satis benignum appositum, & militem cum quo vinciretur humanum.* Augustinus in Psalm. CXXVIII. *Ligantur duo & mittuntur ad iudicem, latro, & colligatus. ille sceleratus, iste innocens, vnâ catenâ ligantur, & longè sunt à sese.* Addo, duos sæpe milites vni reo datos, maiori custodiæ. In Apostolorum actis, cap. XII. de D. Petro: *Dormiebat inter duos milites, duabus alligatus catenis.* Catenæ autem eiusmodi, vti ex Athenæo clarum, longiusculæ erant; vt ambulare, incedere pariter non incommodè possent. Ad quas item pertinet, quod Suetonius in Domitiano scribit, cap. XIIII. *Nec nisi secretò atque solus plerasque custodias, receptis quidem in manu catenis audiebat.* Vbi iterum Custodiæ pro iisipsis qui custodiuntur: vt Plinio li. XXI. c. III. *Inde eductâ custodiâ bibere iussit* ita veteres, malè vulgò, *eductum è custodiâ.* emendandúsque ita Suetonius Nerone cap XXXI. *Quorum operum perficiendorum gratiâ, quot vbique essent custodiæ, in Italiam deportari iussit.* vulgata lectio, & interpretes turbant. Paulus in Sentent. *Si pecuniâ accepta miles custodiam dimiserit, capite puniendus est.* Hæc de custodiâ militari: de eâ quæ apud magistratus, opportuniùs dicam libro VI.

Athenæus explicatus, & contra interpretem versus.

Catenæ istæ quales.

Custodiæ, pro noxiis sicut Operæ pro operariis.

Plinij cōstituta lectio.

Suetonius emendatus.

Exemit Drusum Consulem designatum dicendæ primo loco sententiæ.] Appianus: Σιλανὸς μὲν δὴ πρῶτος ἐλέγχθη, ὃς ἐς τὸ μέλλον ᾕρητο ὑπατεύειν· ὧδε γὰρ Ῥωμαίοις ὁ μέλλων ὑπατεύσειν πρῶτος εἰσφέρει γνώμην, ὡς αὐτὸς οἶμαι πολλὰ τῶν κυρουμένων ἐργασόμενος,

Consul design. primus rogatur sententiam.

καὶ ἐκ τῶνδε ἀβουλότερον τι καὶ ἀλαβίσερον ἐνθυμησάμενος ἀεὶ ἐλάσσω.

Lapis vnicus ad hanc historiam.

Et obscurissima domui.] Abundè infrà hoc ipso libro.

Destinata uxor L. Cæsari, ac D. Augusto nurus.] Non alibi quàm in lapide repperi hanc historiam, qui Bergomi visitur,

PVDENS. M. LEPIDI. L. GRAMMATICVS. PROCVRATOR. ERAM. LEPIDAE. MORESQ. REGEBAM. DVM. VIXI. MANSIT. CAESARIS. ILLA. NVRVS. PHILOLOGVS. DISCIPVLVS.

Post damnationem demum positus lapis videtur: & Pudenti adscripta gloria, tanquam illo viuo, Lepida casta, bona.

Confirmatũ Ferreti iudicium.

Veneno eum à Lepidâ petitum illustrium domuum aduersâ.] Vitium in hoc loco esse, rectè olim Ferretus censuit: vitium animi in Vertranio, qui non credit. Displicet phrasis, *Aduersà illustrium domuum*, pro aduersariâ. Displicet sententia. cur enim aduersaria illustrium domuum Lepida, si Quirinium veneno petiuit, obscurissimum senem & ex Quiritium fece? Ita enim capienda hæc verba, non de Tiberio. *Suetonius: *Condemnauit & generosissimam feminam Lepidam, in gratiam Quirinij Consularis prædiuitis & orbi, qui dimissam eam è matrimonio post vigesimum annum veneni olim in se comparati arguebat.* Suspicabar olim hæc verba *Illustrium domuum aduersâ*, non Taciti esse, sed lectoris cuiuspiam, qui ad hunc locum, *At enim haud multum distanti tempori, &c.* ea notasset memoriæ caussâ.

Lepida Quiriniũ veneno petiit.

*Cap. xix.

Diuinatio mea,

*Hæc tamen nunc damno, præ coniecturâ Merceri, legentis & distinguentis: *veneno eum à Lepidâ petitum, Illustrium domuum aduersa (etenim haud multum distanti tempore Calpurnij Pisonem, Aemilij Lepidam amiserant) solatio adfecit D. Silanus*, &c. Verbum non addo: Morychus, qui non probat.

Pag. 117. De lege Papiâ liber excursus.

De moderanda Papiâ Poppæâ.] Lex apud veteres in multâ famâ, & vsu. Fas mihi vt cum Tacito hîc leuiter exorbitem: & quæ faciunt huic legi, collecta à me & digesta proponam. Non subtiliter omnia, (cui enim bono?) sed ea saltim capita quæ ad vsum historiæ priscæ. Romanis semper coniugiorum subolisque magna cura. Ideò Censoria illa solemnis quæstio: *Ex animi tui sententiâ. Tu*

Coniugia curæ Romanis.

Censorũ ea inquisitio.

vxorem habes? Ideò Ciceroni ficta lex: *Cælibes esse prohibento.* Nec ignominiæ solùm cælibatus, sed pœnæ erat. Ita apud Valerium, *Camillus & Postumius Censores, æra pœnæ nomine, eos qui ad senectutem cælibes peruenerant, in ærarium deferre iusserunt.* Et Festus auctor, *Vxorium pependisse dici, qui quòd vxorem non habuerit, æs populo dedit.* Exemplum videtur ab Spartanis petitum, apud quos ἀγαμίου ζημία, imò ὀψιγαμίου καὶ κακογαμίου, vt notat Pollux. Nec tamen lege aliquid cautum reperio: nisi quod C. Cæsar post bellum Africanum, vehementer exhaustâ vrbe, præmia proposuit multitudini liberorum. ídque Præfectus morum, & quasi Censor. Dio XLIII. ἐπειδή τε δεινὴ ὀλιγανθρωπία, διὰ τὸ τῶν ἀπολωλότων πλῆθος, ὥς ἔκ τε τῶν ἀπογραφῶν (καὶ γὰρ ἐκείνας, τά τε ἄλλα ὥσπερ τις τιμητὴς ἐποίησε) καὶ ἐκ τῆς ὄψεως αὐτῆς ἠλέγχετο, ἦν, πολυπαιδίας ἆθλα ἐπέθηκεν. id est, *Et quoniam infrequens admodum vrbs erat, propter cæsorum multitudinem: quod ex recensu (cum autem & reliqua velut Censor faciebat) & ex ipso aspectu animaduertebatur, iis qui multos liberos haberent præmia proposuit.* Primus Augustus anno vrbis DCCXXVI. tam legem posuit, & præmia pœnásque distinxit. Ea dicta Iulia de maritandis ordinibus. quam tamen præ multitudine recusantium perferre non potuit, nisi adempta lenitáve parte pœnarum. Hanc Propert. intellexit lib. III.

Cælibes mulctati.

Libro XI. cap. IX.

Vxoriũ æs.

Cæsar πολυπαιδίας præmia ponit.

Augustus Iuliam legẽ fert.

Sueto. Aug. cap. XXXIV.

> *Gauisa est certè sublatam Cynthia legem,*
> *Quâ quondam edictâ flemus vterque diu:*
> *Ne nos diuideret,* ——

Propertio lex data.

elegiâ illâ totâ. Et Horatius in cantu sæculari:

Et Horatio.

> ——*patrúmque*
> *Prosperes decreta super iugandis*
> *Feminis, prolísque nouæ feraci*
> *Lege maritâ.*

Vbi Scholiastes vetus: *Lex marita dicitur, quæ de maritandis ordinibus lata erat, quæ & Iulia dicta est. Cæsar enim post bellum legem tulit nequis aut cælebs esset, aut vidua nubilis, quo posset iactura iuuenum reparari, quæ bellis ciuilibus contigerat. Nam prope octoginta millia armatorum interierant.* Et de eâdem in actis eiusce anni, Dio l. LIIII. ὁ δ' Αὔγουστος τά τε ἄλλα ἐνομοθέτησε τοῖς τε ἀγάμοις καὶ ταῖς ἀνάνδροις βαρύτερα τὰ ἐπιτίμια ἐπέταξε, καὶ ἔμπαλιν τοῦ τε γάμου καὶ τῆς παιδοποιΐας ἆθλα ἔθηκεν. Et Dionis verbis clarum, etiam antè curam eam fuisse Augusto. ait enim βαρύτερα τὰ ἐπιτίμια: & addit ἔμπαλιν

Lex marita.

Etiam ante dictũ annũ mota ea lex. ἔθνων. Et non dubiè aliquid ſuper eâ re latum in eius ſexto conſulatu, annis decem antè. Suadet Tacitus hîc: *Sexto demum conſulatu Cæſar Auguſtus potentiæ ſecurus, quæ Triumuiratu iuſſerat, aboleuit: deditque iura, quis pace & principe vteremur. acriora ex eo vincla, inuiti cuſtodes; & lege Papiâ premiis inducti, &c.* Sed latum imperfectè. Capita legis Iuliæ fuerunt. Vti libertinas ducere liceret omnibus, præter Senatores. Vti ſponſiones pactionéſque nuptiales non vltra biennium differri ius eſſet. Vti diuortiorũ certus eſſet modus, aliaq; quæ poſtea in legem Papiam mixta & inſerta. Iulia ergo, tempore à Papiâ diſtincta. præceſſit enim XXV. ſolidis annis, & alucinati concinnatores legum qui confuderunt. Dico Iuliam, verius fortaſſe, Iulias: quia non ſemel tot annorum interuallo eâdem de re latum ac relatum. ideóq; propriè locutum Tacitum cenſeo, cùm hîc πληθυντικῶς ſcripſit, Papiam latam poſt Iulias rogationes.

Ex Dione, eopſe loco. Ex Sueton. ca. XXXIV.

Iulia diuerſa à Papiâ. Tempore & re. Iuliæ leges.

Papia quando cœpit. Lata autem Papia anno vrbis DCCLXII. ſene iam Auguſto: & lata per Senatum. Itaque & nomen à conſulibus illi, Papio Mutilo & Q. Poppæo ſecundo. Dicta enim Papia-Poppæa. Iſidorus lib. V. *Sub Octauiano Cæſare ſuffecti Conſules Papius & Poppæus legem tulerunt, quæ à*

Cauſſa nominis. *nominibus eorum Papia & Poppæa nominatur, continens primùm* (cenſeo emendatum, *patrum*, cùm ſcriptum conciſè fuerit, *prũm*) *præmia pro ſuſcipiendis liberis.*

Cauſſa ferendi. Cauſſa iterum ferendæ, è Tacito duplex: *incitandis cælibum pœnis, & ærario augendo.* Incitandis pœnis, id eſt augendis: ſincera modò lectio ſit. Ambigo enim, & poſſit reſcribi, *incitandi cælibes*

Legẽ Iuliam Papia obſcurauit. *pœnis*, ſiue, *intendendis cælibum pœnis*, ſenſu clariore. Capita legis Iuliæ confuſa cum iſtius: ideóque paſſim ſcripta Iuriſconſultorum laudata, *Ad legem Iuliam & Papiam* ita inquam, vt Papia quæ plenior acerbiórque, aboleuerit & velut abſorbuerit Iulias leges. Latam dixi per Senatum:

Papia, Senatoria lex. l. LXXI. De hered. inſtit. & l. XLVIII. De ritu nup. l. capite, De ritu nupt. & verum eſt. eóque Paullus lib. V. ad legem Iuliam & Papiam auctorem Senatum nominat: *Sed illud quæri poteſt,* inquit, *an idem ſeruandum ſit quod Senatus cenſuit; etiamſi in aliam perſonam captionem direxerit.* Capita eius legis pluria fuerunt: adeò vt XXXV. laudet alibi Marcianus. Ea vt diſtinctè proponam, ab homine me exiget nemo homo: cõfuſè quædam recenſebo, & vti dabunt ſe ſub manum.

CAPVT De enuptione extrà gentem ordinémque. Vti

omnibus ingenuis libertinas vxores ducere ius esset, Senatoriis exceptis. Concepta capitis eius verba, apud Paullum lib. I. ad hanc legem. Lege Iulia ita cauetur, QVI SENATOR EST, QVIVE FILIVS PRONEPOSVE EX FILIO NATO CVIVS EORVM EST, ERIT: NEQVIS EORVM SPONSAM VXOREMVE, SCIENS DOLO MALO HABETO LIBERTINAM, AVT EAM QVAE IPSA, CVIVSVE PATER MATERVE ARTEM LVDICRAM FACIT, FECERIT: NEVE SENATORIS FILIA NEPTISVE EX FILIO, PRONEPTISVE EX NEPOTE FILIO NATO NATA, LIBERTINO, SIVE QVI IPSE, CVIVSVE PATER MATERVE ARTEM LVDICRAM FACIT FECERIT, SPONSA NVPTAVE SCIENS DOLO MALO ESTO. NEVE QVIS EORVM DOLO MALO SCIENS SPONSAM VXOREMVE EAM HABETO. Et è lege quidem Iuliâ recenset Paullus: sed insitum in Papiam fuisse clarè docet Celsus: *Lege Papiâ,* inquit, *cauetur omnibus ingenuis, Præter Senatores eorúmque liberos, libertinam vxorem habere licere.* Meminit & Dio eiusce capitis lib. LIIII. ἐπειδὴ δὲ πολὺ πλεῖον τὸ ἄῤῥεν τοῦ θήλεος τοῦ εὐγενοῦς ἦν, ἐπέτρεψε καὶ ἐξελευθέρας τοῖς ἐθέλουσι, πλὴν τῶν βουλευόντων, ἄγεσθαι, ἔννομον τὴν τεκνοποιΐαν αὐτῶν εἶναι κελεύσας. Vbi tamen interpretis supina μετεωρία vertentis. *Ac quoniam* * *masculi patricij generis numerum patriciarum feminarum multò antecibant, liberum fecit vt qui vellent (modò Senatores ne essent) libertas etiam* (cautius & verius, * *libertinas:* ἐξελευθέρας enim Dio dixit, non ἀπελευθέρας. ἐξελευθεροὶ autem οἱ τῶν ἐξελευθερωμένων υἱοί, ait Hesychius) *ducere possent, eorumq; liberos legitimos esse iussit.* En, τὸ εὐγενὸς, Patriciũ vbique vertit. at ingenuum debuerat, ea vi verbi legísque. Meminit iterum Dio lib. LV. in personâ Augusti: καὶ ἐξελευθέρας τοῖς γε ἔξω τοῦ βουλευτικοῦ οὖσιν ἄγεσθαι συνεχώρησε. Et eodem errore ibi interpres, τὸ βουλευτικὸν, Patricios vertit: cùm Senatorios, verè posset. Latum hoc caput matrimoniis frequentandis: vt siquem digniorem amor aut voluntas traxisset ad impar iugum, lege iungi liceret. Nam anteà vetitum. Neque Decemvirali lege, patricio cum plebeiâ, neque ingenuo cum libertinâ connubij ius. Prius abolitum, meminítque Liuius lib. IV. in oratione Canulei Tri-

Eã lege permissa enuptio.
Vt libertinas ducere liceat.

Confundun tur clarè Iulia, & Papia, vti vides.

* Mirum & præter id quod philosophis visũ vsúque doctum.
Nã præpollet ferè sexus sequior.
* Tamẽ ex ritu eius æui.
Libertini iidẽ cũ libertis, vti notũ.
Caussa huic capiti.
Decẽuiri vetuerunt cõnubia cum plebe.
Lex ea abolita.

buni: & lib. x. vbi matronæ patriciæ Virginiam, quòd è patribus enupsisset, sacris arcuerunt. Mansit posterius ad hanc legem. Vide quæ Cicero Antonio de Fabiâ obiecit, Phil. 11.

Patronus cũ libertâ.

Caput subnexum fortè priori: de connubio patronorum cum libertabus. Verborum partem Vlpianus appendit libro III. ad legem Iuliam & Papiam: In eo iure, quòd dicit, INVITO PATRONO, LIBERTAM QVAE EI NVPTA EST, ALII NVBERE NON POSSE, Patronum accipimus, &c. Et idem iterùm l. XL. De diuortiis: Quod ait lex, DIVORTII FACIENDI POTESTAS LIBERTAE QVAE NVPTA EST PATRONO, NE ESTO, QVAMDIV PATRONVS VXOREM EAM ESSE VOLET. Vide interpretem eumpse Vlpianum: & adde l. 1. de Concub.

Sponsalibus data lex.

Suetonius explicatus.

Caput De sponsalibus, quando & quâ fini contrahenda. Sumptum è Iuliâ de maritandis ordinibus, indice Suetonio cap. XXXIIII. *Cúmque*, inquit, *immaturitate sponsarum & matrimoniorum crebrâ mutatione vim legis eludi sentiret, tempus sponsas habendi coartauit.* Sponsalium enim olim licentia, adspectu nullo ætatis. At Augustus, cùm quidam immaturas planè virgines desponderent, & mariti essent non mariti: arcendæ huic fraudi tempus definiit, ætatémque sponsionum: ita vt non ante decimum annum sponsa quæquam esset. Clarè Dio, lib. LIIII. ὡς δὲ οὖν βρέφη τινὲς ἐγγυώμενοι, τὰς μὲν τιμὰς τῶν γεγαμηκότων ἐκαρποῦντο, τὸ δὲ ἔργον αὐτῶν οὐ παρείχοντο, προσέταξε μηδεμίαν ἐγγύην ἰσχύειν, μεθ' ἣν οὐ δὲ δυοῖν ἐτοῖν διελθόντων γαμήσει τις. τουτέστι δεκέτιν πάντως ἐγγυᾶσθαι τόν γε ἀπ' αὐτῆς ἀπολαύσοντα. δώδεκα γὰρ ταῖς κόραις ἐς τὴν τοῦ γάμου ὥραν ἔτη πλήρη νομίζεται. Id est: *At cùm quidam pueras desponderent, & præmia nihilominus ferrent maritorum, rem opúsque mariti non præstarent: statuit nullam sponsionem firmam esse, postquam biennio exacto, nuptiæ non sequerentur. hoc est, vt omnino decennem despondere opus esset, si quis sponsionis eius vellet fructum. Puellis enim duodecimus annus plenus, ad nuptias definita ætas censetur.* Xylander Dionis mentem planè hîc non cepit. Facit huic capiti quod Caius lib. I. Ad Iuliam & Papiam scripsit: *Sæpè iustæ ac necessariæ caussæ non solùm annum vel biennium, sed etiam triennium & quadriennium & vlterius trahunt sponsalia: veluti valetudo sponsi sponsǽve, vel mortes parentium, &c.*

Quando sponsalibus locus.

Decẽnis tãtûm despõdenda.

Caius explicatus.

L. XVII. de spõsalibus.

Capvt de ætate eorum qui ducerent, quæ've nuberēt. Eo capite cautum ne mulier quinquaginta annis minor sexagenario nuberet; neu vir minor sexaginta, quinquagenariam duceret. Lactantius lib. I. Senecæ verbis. *Quid ergo est quare apud poëtas salacissimus Iupiter desierit liberos tollere? vtrum sexagenarius factus est, & illi lex Papia fibulam imposuit? an impetrauit ius trium liberorum?* Et Appuleio in iudicio obiectum, quòd Pudentilla *ei anno ætatis sexagesimo ad libidinem nupsisset:* videlicet contra legem Papiā. Huic tamen capiti Claudius abrogauit, vt Suetonius notat cap. XXIIII. *Capiti*, inquit, *Papiæ-Poppææ legis à Tiberio Cæsare, quasi sexagenarij generare non possent, edicto abrogauit.* Legerim, *addito*, vel, *edito*. Edictum certè Claudij non fuit, sed Senatusconsultum. Vlpianus in Fragm. tit. XVI. *Sed S.C. Claudiano maior sexagenario si minorem quinquagenariâ duxisset, perinde habebatur ac si minor LX. annorum duxisset vxorem.* Caussæ quæ Tiberium, quæ Claudium mouerint, in aperto. Ille quod plurimum fieri solet, spectauit: hic, quòd per naturam potest. Adeò autem amare & virum exercere sexagenarius potest, vt sint octogenarij senes iidémque patres inter exempla. At mulier quinquagenariâ maior, vix est vt impleatur.

Ne sexagenarij ducāt. Ne quinquagenariæ nubant.

Claudius fibulā laxauit sexagenariis.

Suetonij vera lectio & mens.

Caussa variantis constitutionis inter Tib. & Claud.

Capvt de libertate coniungendi; quòd tamen XXXV. in ordine fuit. Martianus: *Capite trigesimoquinto legis Iuliæ, qui liberos quos habent in potestate iniuriâ prohibuerint ducere vxores vel nubere, vel qui dotem dare non volunt: ex constitutione, &c.* Simile in libertis, etiamsi iurauerint, l. VII. De operis libert.

Ne arceantur à matrimonio liberi.

L. XVIII. De ritu nup.

Capvt de interuallo temporis à morte coniugis vel diuortio, ad coniugium nouum. Neque enim probata Iuliis legibus monogamia: sed ad matrimonia compulsi iterum, vidui, aut disparati. Discreparunt in tempore Iulia & Papia. Nam vt Vlpianus notat tit. XIIII. Feminis lex Iulia à morte viri, anni vacationem tribuit: à diuortio, mensium sex. At Papia clementior, à morte, biennium indulsit, à repudio, annum & menses sex. In Suetonio, Triennium leges: nec id te turbet. Exsoluit eum nodum Dio in oratione Augusti ad cælibes lib. LVI. καὶ οὐδ᾽ εἰς ταῦτα μέντοι κατήπειξα ὑμᾶς, ἀλλὰ τὸ μὲν πρῶτον τρία ἔτη ὅλα πρὸς παρασκευὴν ὑμῖν ἔδωκα, τὸ δὲ δεύτερον, δύο. Id est, *Nec ad ista festinanter impuli vos, sed primùm tres integros annos ad ap-*

Tēpus legitimū inter nuptias vetes nouásque.

Remota in Suetonij verbis hæsitatio.

paratum rei concessi, deinde binos.

Præmia maritis patribúsque.

CAPVT de præmiis maritorum, patrúmque: quod in ordine septimum fuisse, colligas ex Agellij lib. II. cap. XV. Præmiis enim inuitandi fuerunt ad matrimonia & prolem frequentandam. Præmia duorum generum, Honores & Commoda. Quæ largiora vtraque apud patres: quædam tamen seorsim data etiam maritis. Veluti, honestior in spectaculis locus. Suetonius Augusti cap XLIIII. *Militem secreuit à populo: maritis è plebe proprios ordines adsignauit.* Et ad eam sententiam accipio, quod poëta Hispanus facetè scribit:

Maritorum priuilegia.

Martialis illustratus.

Spadone cùm sis euiratior fluxo,
Theatra loqueris, & gradus, & edicta,
Trabeásque & Idus, fibulásque censúsque.
Sedere in equitum an tibi liceat scamnis
Videbo Didyme, non licet maritorum.

Mariti antelati in magistratu.

Præcesserunt item mariti in magistratu, & in fascibus. Agellius: *Capite septimo legis Iuliæ priori ex Consulibus fasces sumendi potestas est, non qui plureis annos natus est, sed qui plures liberos quàm collega aut in suâ potestate habet aut bello amisit. Sed si par vtrique numerus liberorum est, maritus aut qui in numero maritorum est præfertur.* In numero maritorum, id est, opinor, sponsus: vel etiam qui ius habeat ab Imperatore mariti. Id enim quoque dari solet, pariter ac ius liberorum. Didici ex vnico Dionis loco lib LX. de Claudio: τοῖς στρατευομένοις ἐπειδὴ γυναῖκας οὐκ ἐδύναντο ἔχγε τ̃ νόμων ἔχειν, τὰ τῶν γεγαμηκότων δικαιώματα ἔδωκε. id est, *Militibus, quoniam ex legibus vxores ducere iis non licebat, iura maritorum concessit.* Sed & plura maritis priuilegia in sorte, in administratione prouinciarum: quæ hauries ex præmiis patrum statim, ne eadem iteranda sint. Patribus certè, vt prædixi, præmia vberiora, & pleno velut dimenso legum. Idque non solùm è Iuliâ aut Papiâ, sed more Rom. prisco. *Lex sociis ac nominis Latini, qui stirpem ex sese domi relinquerent, dabat, vt ciues Romani fierent,* ait Liuius lib. XLI. Item à censoribus, *In quattuor vrbanas tribus* (eæ autem minus honestæ) *descripti erant libertini, præter eos quibus filius quinquenni maior ex S. C. esset*, ait idem lib. XLV. Iulius Cæsar, *agrum Campanum diuisit extra sortem XX. millibus ciuium, qui bus terni pluresve liberi essent*, vt notat Suetonius cap. XX. & Appian. Ciuilium II. & exempla reperies fors sit plura.

Quid sit in numero maritorú esse.

Ius mariti

Mariti in sorte prouinciarum antehabiti.

Præmia patrú multa. Etiam veteri rep.

Auxit ea Augustus.

Sed Augusto in primis ea cura: non lege Papiâ solùm, vt censent quidam haud è vulgo, sed iamdiu ante. Quod clarum ex iis quæ Dio scribit LIII. de præsidibus prouinciarum, & LV. ante Papiam latam. Fateor tamen, quod Papia præsertim. Præmia πολυπαιδίας ex eâ lege, non absurde fecero, si ordine proponam. Primum vt in petitione candidati præferantur, quibus liberi plures. Tacitus lib. II. *Contrà plerique nitebantur, vt numerus liberorum in candidatis præpolleret, quod lex iubebat.* Lex non alia quàm hæc Papia. Secundum. Vti præferantur proletarij in sorte prouinciarum: & eandem diutius obtineant Prius mẽbrum è Tacito firmo, Annali XV. *Percrebuerat eâ tempestate prauissimus mos, cùm propinquis comitiis aut sorte prouinciarum, plerique orbi fictis adoptionibus adsciscerent filios, præturásque & prouincias inter patres sortiti, statim emitterent manu quos adoptauerant.* Alterum è Dione LIII. *Præsides*, inquit, *annuos & sorte lectos esse voluit*, πλὴν εἴ τῳ πολυπαιδίας ἢ γάμου προνομία προσείη, id est, *nisi sicui multitudinis liberûm aut nuptiarum caussâ priuilegium esset.* Quanquam id ad sortem tantum referri fortasse par est, non etiam ad mansionem. Tertium, præeant emineántque in omni magistratu. Colligas ex Agellij lib. II. cap. XV. verbis quæ suprà. Et ab hoc exẽplo est, quòd qui plures liberos habet, in curia vel collegio primus sententiam rogatur; in albo & processu, ceteris præfertur. l. IX. C De decur. Quartum. In honoribus petendis, gratia fit annorum qui liberos habent: & quidem pro numero liberorum. Exempli caussâ, minores XXV. annis ad honores non admittuntur nisi beneficio prolis. Qui ergo quinque habent, anno vigesimo admittuntur, qui tres vigesimosecundo, & sic deinceps. Vide l. II. De minoribus, quæ ad hanc sententiam clara. Et Plinij locum eódem traho, lib. VII. Epist. præter meam suprà, aliorúmque mentem: *Calestrium Tironem familiarissimè diligo. simul quæstores Cæsaris fuimus. Ille me in Tribunatu liberorum iure præcessit, ego illum in Preturâ sum consecutus, cùm mihi cæsar annum remisisset.* Vbi vides dimitti etiam annos beneficio Cæsaris solere, quasi liberos haberent. Quinctum. Qui plures liberos habet, id est, in vrbe tres, in Italiâ quattuor, in prouinciis quinque, à curâ, tutelâ, ceterisque mũneribus personalibus immunis est. l. II. De excusationibus. l. I. c. Qui num. libero. Sextum.

I. Patres in petitione prælati.

II. Præferũtur in sorte prouinciali.

III. Præcedũt collegas in magistratu.

IIII. Patribus gratia fit legis Annalis.

Plinii nouus intellectus.

V. Immunes sunt à curâ, &c.

V I. Mitius cũ damnatis agitur. Damnatorum liberi plures aſſem accipiunt, è conſtitutione Hadriani l. v i i. De bonis damnat. Et ab eâ mente Dio ſcripſit, Hadrianum mitiores pœnas reis irrogaſſe liberos habentibus. quod Cuiacius notauit pridem. Et plura, quæ facilè colliges ex iis quæ dicam de mulctis. Ex

Origo iuris trium liberum. his ortum celebre illud Ius trium liberorum (*Auctoritatem trium liberorum* Tertullianus dixit, contra Valentinianos) quod orbis pro beneficio Princeps dabat. Plinius

Id princeps dabat. lib. II. Epiſt. *Nuper ab optimo Principe trium liberorum ius impetraui: quod quanquam parcè & cum delectu daret, mihi tamen, tanquam eligeret, indulſit.* Idem ad Traianum lib. x. *Exprimere domine verbis non poſſum, quantum mihi gaudium attulerit, quòd me dignum putaſti iure trium liberorum.* Martialis,

Vxor cùm tibi ſit formoſa, pudica, puella,
Quò tibi natorum iura Fabulle trium?
Quod petis à noſtro ſupplex dominóque deóque,
Hoc dabis ipſe tibi, ſi potes arrigere.

Idem de ſe:

Præmia laudato tribuit mihi Cæſar vterque,
Natorúmque dedit iura paterna trium.

Tres liberi opus ad plena præmia. Dictum diſertè, trium liberorum: quia is numerus requirebatur ad præmia omnia legis. Iuuen.

Ni numerum, ni tres impleuero; iuſta doloris
Neuole cauſſa tui.

Origo eius è lege Iuliâ, vti diſcas ex Dionis apto ad hanc

Scripſit hæc Dio ante latã Papiam. rẽ loco, l. LV. ἡ δὲ δὴ Λιουία ἐς τὰς μητέρας τὰς τρὶς τεκούσας ἐσεγράφη. οἷς γὰρ ἂν τὸ δαιμόνιον εἴτ᾽, οὖν ἀνδρῶν εἴτε γυναικῶν μὴ δῷ τοσαυτάκις τεκνῶσαι, τούτοις ποτὶν ὁ νόμος, πρότερον μὲν διὰ τῆς βουλῆς, νῦν δὲ διὰ τοῦ αὐτοκράτορος τὰ τῶν γεγεννηκότων δικαιώματα χαρίζεται ὥστε σφᾶς μήτε τοῖς τῆς ἀπαιδίας ἐπιτιμίοις ἐνέχεσθαι, καὶ τὰ τῆς πολυπαιδίας ἆθλα, πλὴν ὀλίγων τινῶν, καρποῦσθαι. id eſt: *Liuia in numerum matrum quæ ter peperiſſent adſcripta. Quibus enim ſeu viris ſeu feminis fatum aliquod prouentum tot liberorum negauit, iis lex, antea quidem per Senatum, nunc autem per Principem iura gratificatur natorum, ita vt neque pœnis orbitatis obnoxij*

Feminis tributũ etiã id ius. *ſint, & præmia omnia multitudinis liberorum conſequantur, paucis ſaltem exceptis.* Vbi vides & fœminis tribui ſolere id

Peti ſolet à Senatu. beneficium: quod primò & ex lege Iuliâ, à Senatu petebatur; poſteà à Principe. quanquam ea verba perperam, in longè aliam ſententiam abduxit interpres. Plutarchus

de Vestalibus notat, eas sine tutore aut curatore res suas administrasse, ὥσπερ, inquit, αἱ τρίπαιδες. At quòd id solus Princeps dederit, clarè Martialis:

Natorum mihi ius trium roganti
Musarum pretium dedit mearum
Solus qui poterat. valebis vxor.
Non debet domini perire munus.

Hoc idem, ius parentum Iuuenalis appellat: Ius parentũ, idem.

Iura parentis habes, propter me scriberis heres.

& Tacitus hîc priuilegia parentum. Alij simpliciter etiã, Ius liberorum, In fragmento iuris veteris, quod euulgauit doctissimus Pythoeus: *Mulier sine auctoritate tutoris manumittere potest, si ius habeat liberorum.* Et Paullus lib. IIII. Sentent. ad S.C. Tertullianum, plus semel. Ius liberorum tamen propriâ quadam & aliâ significatione capi in Vlpiani Frag. tit. XVI. & l. I. C. De iure liber. non vanè notat nostri æui Iurisconsultus ad fragmenta eapsa: & nodum quem Duarenus ligauerat I. Disput. ca. XL. doctè soluit. Iubeo lucem huic rei mutuari te ab illo Sole, in eapse Fragmenta. Sed & quattuor liberorum ius fuit, quod pertinuit (nisi in alienâ regione aberro) ad libertinas, non ingenuas. certè ita distinguit S.C. Tertullianum, de quo vide Paullum lib. IIII. tit. IX. Quod tamen ius vetustius est illo S.C. & mentio eius in Suetonij Claudio cap. XIX. vbi Princeps *Feminis* (quæ naues scilicet mercaturæ caussâ fabricarent) *ius tribuit quattuor liberorum.* De præmiis, ista.

(Margin: Ius liberorum, idem. — Quid tamẽ propriè sit. — Ius quattuor liberorum.)

CAPVT de pœnis multísque cælibum & orborum. Quæ etiam in lege Iulia fuerant. sed Augustus, vt ipse apud Dionem fatetur, intendit auxitque. Pœna prima & maxima, Vti cælibes ex testamentis nihil caperent, nisi è proximè iunctorum: orbi non nisi dimidium. Melior ergo conditio orborum: & iure, quia mariti saltem. Sozomenus lib. I Eccles. histor. discrimen hoc bene notat: Νόμος ἦν Ῥωμαίοις παλαιὸς, ἀπὸ εἴκοσι καὶ πέντε ἐτῶν τὸν ἴσον ἀξιοῦσθαι κωλύων τοὺς ἀγάμους τοῖς μὴ τοιούτοις, περὶ ἄλλα τε πολλὰ, καὶ τὸ μηδὲν κερδαίνειν ἐκ διαθήκης τοὺς μὴ γένει ἐγγυτάτω προσήκοντας· τοὺς δὲ ἄπαιδας, ζημιοῦν τὸ ἥμισυ τῶν καταλελειμμένων.

(Margin: Cœlibatus pœnæ & orbitatis. — Cælibes nihil capiunt, orbi dimidium.)

Cælibes ergo nihil capiunt: adeò vt scripserit Vlpianus, *Cælibi relictum legatum caducum fieri, nisi legi intra centum dies parauerit.* Et respexit ad has pœnas Plutarchus libello

(Margin: Caducũ fit quod cælibi relinquitur.)

περὶ φιλοστοργίας Ῥωμαίων πολλοὶ, inquit, γαμοῦσι καὶ γεννῶσιν, οὐχ ἵνα κληρονόμους ἔχωσιν, ἀλλ' ἵνα κληρονομεῖν δύνωνται id eſt, *Romanorum plerique vxores ducunt & liberos ſerunt, non vt heredes habeant, ſed vt heredes ipſi eſſe poßint*. Nec vanè imputat adulter apud Satyricum marito.

——propter me ſcriberis heres,

Iuuenalis explicatus.

Legatum omne capis, necnon & dulce caducum.

Tertullianus de Monogamia: *Aliud eſt ſi & apud Chriſtum Legibus Iuliis agi credunt, & exiſtimant cælibes & orbos ex teſtamento Dei ſolidum non poſſe capere.* Ideo toties apud Iuriſconſultos de ſolidi captione lectum quæſitúmque, vt l. LXII. l. LXXVIII. De hered.inſtitl. VI. De vulg. & pupilſ. ſubſtit. l. XII. §. fin. De iure fiſci: quæ omnia propriè ad orbos ſpectant patréſque ſolitarios. Quidquid autem hoc modo præter legem legatum aut relictum, caducum fiebat, ibátque in fiſcum. ideóque Caducaria lex Iulia dicta alibi Vlpiano. Tacitus: *Lege Papiâ præmiis inducti, vt ſi à priuilegiis parentum ceſſaretur, velut parens omnium populus vacantia teneret.* id eſt, ærarium publicum bona quibus dominus non eſſet, occuparet. Ea enim mens, nec audio Vertranium emendantem, *ne ſi à pr.par. ceſ.v.p.o.populus vacantia teneretur.* quæ emendatio frigidior eſt, vt ille ait, Gallicâ niue. Ferretum potius audio, de corruptione & defectu loci verè iudicantem. Prior enim pars ad pręmia delatorum attinet: quibus ſequentia filo orationis non reſpondent. Ræuardus noſter ad l. CCVIII. De Reg. iuris, ex his Cornelij verbis efficit, lege Papiâ diſcrimen nullum fuiſſe inter cælibes orbóſque, & pariter omnes ab hereditatibus legatíſque ſubmotos. Diſcrimina quæ deinde reperta, eſſe à Tiberio, qui legis eius nexus multos exſoluit & nodos. Ambigo. illud ſcio, ex Vlpiani titulo XIII. totum hoc zetema definiri potuiſſe: integer exſtaret modo. At nunc nihil præter indicem eſt, *De cælibe, orbo & ſolitario patre.* Et quidem ſi cælibes nihil acceperint, vti certum: orbos ſemiſſem habuiſſe, ſolitarios patres maiorem aliquam portionem ratio conſentit.

Solidum capere.

Caducaria lex.

Refutatus Vertranius.

Ferreti iudiciũ probũ.

Ræuardi ſententia noua.

Diſcrimen videri fuiſſe cælibis, orbi, ſolitarij patris.

CAPVT de iis quæ coniuges inter ſe capiunt, adfine priori. Vlpianus tit. XV. *Vir & vxor inter ſe decimam matrimonij nomine capere poſſunt. Quòd ſi ex alio matrimonio liberos ſuperſtites habeant, præter decimam, quam matrimonij nomine capiunt,*

Decimaria lex inter côiuges.

cupiunt, totidem decimas pro numero liberorum accipiunt. Vide eumdem Vlp. tit. XVI. *De solidi capacitate inter virum & uxorem.* Caussæ enim sunt, è quibus solidum interdum coniuges capiunt: quas omnes clarè ibi recenset Iuriscōsultus. Respexit huc Orator vetus: *Placet ergo ô leges diligentissimæ pudoris custodes, decimas vxoribus, quartas meretricibus dari?* Decimaria ea lex sublata, l. II. C De inf. pœn. cœl & orbit.

Interdum tamen solidum capiunt. Sublatæ decimæ.

CAPVT de bonis libertorum. Vide Vlpianum tit vlt. & Instit. lib. III. Caput item de liberatione óperarum: cuius verba l. XXVII. De operis libert.

Iura in bonis libertorum: pro ratione liberorum.

CAPVT de diuortiis. quo modus impositus eorū crebritati. Clare Suetonio traditum in Aug. cap. XXXIIII. Iuuat aliquid Quinctilianus, qui de quinquennio suggerit in sterilitate. Themate Declamationis CLI. *Intra quinquennium non parientem repudiare liceat.* Eodem capite iniusti diuortij pœnæ: & vt dotem amittat, cuius culpâ diuortium factum. Eóque de dote, multa in Comment. Iurisconsultorum ad Papiam legem vide l. LXIIII. Soluto matrimonio. Plura capita omitto sciens volensque: quia ad subtilitates potius iuris pertinent, quàm cognitionem antiquitatis.

Modus diuortiis impositus, vt ait Suetonius.

Ego siquid in his humanitus omisi, commisi: adde, corrige, ignosce. Illud moneo, in veteri Pandectarum Græcanico indice, Iuliam & Papiam, κατ' ἐξοχὴν, & quia in iure plurimi vsus, appellari ἁπλῶς Leges. Ita inuenies Μαυρικιανοῦ *Ad leges* βιβλία ἕξ. Τερεντίου Κλήμεντος *Ad leges* βιβλία εἴκοσι. Μαρκέλλου *Ad leges* βιβλία ἕξ. Γαΐου *Ad leges* βιβλία δεκαπέντε. Παύλου *Ad leges* βιβλία δέκα. Οὐλπιανοῦ *Ad leges* βιβλία εἴκοσι. & caue aliter acceperis, quàm ad Iuliam & Papiam leges. Argumenta clara: quoniam & numerus librorum ferè conuenit: & nusquam ij scriptores in Pandectis simpliciter Ad leges laudantur, sed ad Iuliam & Papiam saltem. Scies & illud, valuisse has leges ad Seueri Imp. æuum, qui non abrogauit quidem, sed imminuit: maximè eâ parte, quâ fuit de gignendis liberis. Tertullianus Apol. cap. IIII. *Nónne & vanissimas Papias leges, quæ ante cogunt liberos suscipi, quàm Iuliæ matrimonium contrahi, post tantæ auctoritatis senectutem heri Seuerus constantissimus Principum exclusit?* Cælibatus deinde pœnas sustulit Constantinus propter Christianos παρθενίαν καὶ ἀπαιδίαν διὰ θεὸν ἀσκοῦντας.

In Pādectis Ad leges, simpliciter: pro, ad Iuliā & Papiam.

Seuerus imminuit Papias leges.

Et Constātinus Theodosiusque.

Euseb. in vitâ Constantini, & Sozomenus lib.I. Carpsit Papiam & in parte Theodosius, vt habes l. I. C. De iure liberorum; & principes secuti. Sed nos satis exspatiati, ad lineas redeamus, quod dicitur, & in gradum.

Incitandis cælibum pœnis.] Mercerus, phrasi antiquâ mallet, *Incitandi cælibum.* vt in Plauto, inquit, *Nominandi istorum*: in Agellio, *Docendi aliorum*: & talia.

Pag. 119. *Statim turbidis Lepidi rogationibus.*] De quibus Florus lib. IIII. & quædam Salluſt. in Fragm.

Numerus nō exactus. *Continua per viginti annos discordia.*] Rotundus numerus, non verus. Nam à Pompeij II. consulatu ad Augusti VI. sunt inter anni XXIIII.

Præmia delatorum in Papiâ. *Lege Papiâ præmiis inducti.*] Delatores scilicet accusatorésque. Suetonius Nerone, cap. x. *Præmia delatorum Papiæ legis ad quartas redegit.* vt appareat præmia magna fuisse, & fortean tertiam aut semissem.

Seges calūniarum lex Papia, propter fisci iura. *Multorúmque excisi status.*] Hoc est quod antea dixit, *omnísque domus delatorum interpretationibus subuertebantur.* Et calumniæ multæ in hac lege circa ingenuitatis iura, & similia: vt periclitaretur non dubiè multorum status. Plinius Panegyrico, de hisdem: *Vidimus delatorum iudicium quasi grassatorum, quasi latronum. Non solitudinem illi nouiter, sed templum sed forum insederant: nulla iam testamenta secura, nullus status certus; non orbitas, non liberi proderant. Auxerat hoc malum Principum auaritia. Aduertisti oculos, &c.* Quibus in

Plinius emēdatus. verbis emendo, *Non solitudinem illi, non iter,* quod perperam cooleuerat, *nouiter.* Itinera sanè insident obsidéntque grassatores.

Vigintiuiratus capessēdi necessitas. *Vtque munere capessendi vigintiuiratus solueretur.*] Non ergo aditus ad maiores honores, nisi illo adepto? Appâret ex his verbis. nisi ea Taciti mens est, vt solueretur legibus

Qui sint vigintiviri. in capessendo vigintiuiratu. Dictio subobscura est. Vigintiuiros aperuit nobis solus Dio LIIII. Triumuiros Monetales, Triumuiros Capitales, Quatuoruiros viales, Decemuiros Stlitibus. Instituti sunt ab Augusto, anno DCCXLI.

Quinquennio maturiùs quàm per leges Quæsturam peteret.] Vides ergo quàm aberret vir doctus & Italiæ suæ Suada,

AEtas Quæsturæ. qui negat legitimam vllam ætatem Quæsturæ fuisse. Fuit. præter hunc locum, Spartianus in Iuliano: *Quæstor, ante*

annum quàm legitima ætas sinebat, designatus est. Sueton. in Calig. cap. I. *Quæsturam quinquennio antequam per leges liceret, & post eam Consulatum statim gessit.* Sed quæ nam illa? Opinor Augusti & deinceps æuo, fuisse annum * vigesimumquintum. Certè non intrà argumento Quinctiliani verborum lib. XII. *Caluus, Cæsar, Pollio, multò ante quæsturam omnes ætatem grauissima iudicia susceperunt.* Atqui anno vnoetuigesimo *Cæsar Dolabellam, altero & vigesimo Asinius Pollio C. Catonem, non multò ætate antecedens Caluus Vatinium iis orationibus insecuti sunt, quas hodiéque cum admiratione legimus,* ait alibi idem scriptor. Nec multum citrà. quia reperio Catonem XXIX ætatis, Gracchum vigesimoseptimo Quæsturam gessisse. Plinij locus est, qui XXII. adstruere videatur ad Traianum: *Cautum est domine, Pompeiâ lege nequis capiat magistratum, néve sit in Senatu minor annorum* XXX. *Secutum est dein edictum Diui Augusti, quo permisit minores magistratus ab annis duobus & viginti capere.* sed cum is ad prouincias, & propriè ad Bithyniam spectet, nihil muto. Quòd vero disertè finierim vigesimumquintum, induxit me Dio lib. LII. Qui ex decreto Mæcenatis (quod secutus haud dubiè Cæsar, aut vt melius dicam, accommodata à Dione tota oratio illa ad formam reip. Augustæ) Senatoriæ ætati definit annum XXV. Quæstura autem primus gradus in Senatum: illa ergo etiam Quæstoria ætas. Colligas & non obscurè idem ex l. II. De minoribus.

* Aut certè vigesimum quartū, argumento claro, quòd Tiberius Quæstor fuit vndeuigesimū annum agens, ait Velleius. Atqui ille ipse nō nisi quinquēnio maturius creatus, quā per leges, vt Dio notat clarè LIII. & Tacit. statim. Ergo legitimus Quæsturæ annus videtur XXIIII. sed expletus.

Senatoria ætas.

Prætendebat sibi atque fratri decreta eadem.] Vide Dionem de Tiberio, lib. LIII. in actis anni DCCXXX. de Druso lib. LIIII actis anni DCCXXXV. Pag. 120.

Additur pontificatus.] De Nerone agit Germanici F. quem tamen ego Pontificem, in lapidibus, qui datâ operâ honori eius & memoriæ positi, non lego. Extat vrna (à Caligulâ, vt è Suetonio colligas, dicata) Romæ:

Nero an Pontifex.

OSSA.
NERONIS. CAESARIS
GERMANICI. CAESARIS. F.
DIVI. AVG. PRON. FLAMIN.
AVGVSTALIS. QVAESTORIS.

Et in Hispania marmor, quod amicus noster Carolus Clusius descripsit:

NERONI. CAESARI
GERMANICI. F.
TI. AVGVSTI. N. DIVI. AVG.
PRON. FLAMINI. AVGVSTALI
SODALI. AVGVSTALI.

Au potius Augur. Vbi cum Flamen vtrobique insculpatur, non Pontifex: subuereri in mentem venit, ne in cognato honore Tacitus si fortè aberrarit.

Tirocinij dies solẽnis. *Quo primùm die forum ingressus est, congiarium plebi*] Id est Tirocinij die, siue togæ virilis. quo, auspicij caussâ, tirones a patre proximísque solemni officio in forum deduci, & inde in Capitoliũ solent. Notat Plutarchus in Bruto: & Valerius Max. lib. v. cap. IIII. *M. Cotta eo ipso die quo togam sumpsit virilem, protenus vt è Capitolio descendit, C. Carbonem, à quo pater eius damnatus fuerat, postulauit.* Suetonius in Augusto: *Duodecimum & decimum tertium consulatum magno, id est, XVII. annorum interuallo, vltrò petiit, vt Caium & Lucium filios amplissimo præditus magistratu, suo quemque tirocinio deduceret in forum.* In Tiberio: *Romam reuersus, deducto in forum filio Druso.* Munera etiam sportulásque dari tirocinio solere, obseruabis hîc ex Tacito, & Suetonij Nerone, cap. VII. *Deductus in forum tiro, populo congiarium, militi donatiuum proposuit.* & Calig. cap. x. Nec in principum modò liberis, sed vulgo id seruatum, disco ex Plinio lib. x. Epist. *Qui virilem togam sumunt, vel nuptias faciunt, vel ineunt magistratum, solent totam bulem atque etiam è plebe non exiguum numerum vocare, binósque denarios vel singulos dare.*

In forũ Capitoliúmque ab agnatis deducebantur tirones.

Sportulas dabant.

Etiã vulgò.

Seiani filia Claudij filio despõsa. *Quod filio Claudij socer Seianus destinaretur.*] Explicat Suetonius Claudij cap. XXVII. *Drusum Pompeiis impuberem amisit, pyro, per lusum in sublime iacto & hiatu oris excepto: * cui & ante, paucos dies Seiani filiam despondisset.* ita enim eum locum in Antiquis olim restituimus. Vide infrà, initium lib. IV.

* Fortè leg. *cum ei.*

Pro censore legebat equites. *Censoriâ etiam potestate legendis equitum decuriis functus.*] Munúsne illud intelligit, quod Augustus instituit. Triumuiratum recognoscendi equites? de quo Suetonius cap. XXXVII. An potius lectas ab eo decurias iudicum vult, (quod Censorium olim munus) honore à Principe dato?

Pag. 121. *Quòd sibi inter spectacula gladiatorum * loco non decessisset.*]

* Nescio an

In theatro olim discreta loca: nondum, vt vides, in Circo, aut Amphitheatro. Alias, caussa non fuisset huic querelæ. Discreuit primus Claudius Imp. & *in Circo*, Suetonij verba sunt cap. XXI. *propria Senatoribus constituit loca, promiscuè spectare solitis.* Tamen Augusti temporibus decretum Patrum fuit, *vt quoties quid spectaculi vsquam publicè ederetur, primus subselliorum ordo vacaret Senatoribus*, ait idem Sueton. in Aug. cap. LIIII. Sed id extra vrbem dumtaxat fuit firmum.

vox loco nō redundet. Loca in Circo non discreta patribus. Suetonij verba strictius capiēda, præut sonant.

Memorabantur exempla maiorum.] Si animus est, consule Electa mea, capite De lictoribus. & adde quod in Plutarchi Gracchis scribitur, C. Veturio mortem allatam, quia Tribuno in forum venienti non decessisset.

Decedere magistratui

Oratorum eâ ætate vberrimus erat.] Dico lib. VI.

Fraude mancipum & incuriâ magistratuum, plurima per Italiam itinera interrupta.] Mancipes hîc, qui vias publicas reficiendas quæstus sui caussâ redimebant. Hyginus; *Viæ publicæ & Curatores accipiunt, & per redemptores muniuntur.* Lapis Romæ in hortis Carpensibus.

Mancipes, qui dicti.

CN. CORNELIO.
CN. F. SAB.
MANCIPI. VIAE. APPIAE.

Sed qui magistratus? credo, intellegit minores, id est Curatores viarum qui ab Augusto. Nam olim Censoribus ea cura. Cicero de Legibus: *Censores vrbis templa, vias, aquas, ærarium, vectigalia tuentor.* Deinde Quattuoruiri instituti: quorum propriè id munus. Pomponius De origine iuris: *Eodem tempore & Quattuoruiri qui curam viarum gererent constituti.* tempus intellegit, post creatum Prætorem peregrinum, qui fuit annus vrbis DX. Ij videntur à Varrone non inconcinnè dicti * Viocuri. Antiqui ergo Quattuoruiri viarum. sed non sufficientibus iis, additi duo, factique Seuiri, vti docebo mox ex Dione. Etiam Curatores extra ordinē reperti, quos destinabāt singulis viis. Ita Cæsar Curator viæ Appiæ Plutarcho dicitur: Thermus Flaminiæ, Ciceroni. Augustus deinde, *quò plures partem administrandæ reip. caperent* (ait Suetonius) *noua officia excogitauit, Curam operum publicorum, Viarum, Aquarum.* Sed quomodo noua, si iam antè Quattuoruiri viarum, si Curatores? Silent scholiastæ: sed vere dicam ego. Curatores

Olim censores vias curabant. Postea Quatuoruiri. *Viocuri, id est, qui curant vias. Seuiri viarū Curatores extraordinarij, viri illustres ferè. Explicatus nodus in Suetonij verbis. Curatores perpetui ab Augusto.

Discrimen inter IIII. viros & Curatores. ante Augustum, fateor: sed nec perpetuum id, nec certum munus. Fecit vtrumque Augustus. Quod ad IV. viros scito discretum à Curatoribus eorum munus. Quattuoruiri vias vrbis curabant: Curatores, eas quæ extra vrbem. Docuit me hoc Dio lib. LIIII. de Vigintiuiris: vbi clarè scriptum, è Seuiris viarum, amotos ab Augusto duos qui vias curabant extra muros; τοὺς (ait) ἔξω τοῦ τείχους ὁδοὺς ἐγχειριζομένους retentos quattuor, qui in vrbe. Ergo sub Augusto & Curatores viarum & Quattuoruiri, quorum munera locis regionibúsque distincta. Et digniores sanè Curatores: quia in vias illas grandes extra vrbem sumptus & moles maior. Ideò Plinius gratulatur Cornuto de eo munere, lib. V Epist. *Recesseram in municipium, cùm mihi nunciatum est Cornutum Tertullum accepisse Æmiliæ viæ curam. Exprimere non possum quanto sim gaudio adfectus & ipsius & meo nomine.* Et Statius Plotium dilaudans, IV. Siluar.

Curatores digniores habiti.

Te Germanicus arbitrum sequenti
Annonæ dedit, omniúmque latè
Præfecit stationibus viarum.

Et in lapidibus passim inter alios honores insculptum CVRATOR. VIARVM. aut plurimum CVRATORI. VIAE. APPIAE. Salariæ, Flaminiæ, &c. nominibus expressis. quia ferè Curatores dabantur certis viis, vni pluribúsve. Et hos quidem Curatores fuisse censeam, à quibus mancipes redimebant, & quorum negligentia hîc culpata.

Certis viis adtributi.

Corbulonis prima fama non bona. *Executionem eius negotij libens suscepit.*] Non nunc tantùm, sed & postea iterum sub Caio: & vir cetera magnus, hæsit in his calumniæ sordibus, bonis omnibus inuitis. Vide Dionem lib. LIX.

Possessorũ vias reficere. *Quod exitiosum multis, quorum in pecuniam atque famam damnationibus & hastâ sæuiebat.*] In possessorum videlicet, qui agros haberent viæ vicinos. Quasdam enim vias collaticiâ pecuniâ tueri finitimi debebant: vt vulgò hodie. Hyginus manuscriptus: *Viæ publicæ auctorum nomina optinent, & Curatores accipiunt, & per redemptores muniuntur. Nam & quarundam tutelæ, à possessoribus, per tempora certa summa exigitur.*

Vxores non comitabantur maritos in prouincias. *Nè quem magistratum cui prouincia obuenisset, vxor comitaretur.*] Olim id insolens. Declamatores apud Senecam patrem, lib. IX. Controu. de Flaminio: *Hic est Flaminius*

Seneca pater correct⁹.

qui exiturus in prouinciam, vxorem à portâ dimiſit.& alius: *In hoc tecum vxorem non miſimus? vt ſalua prouincia ſit, optemus meretrici bonam mentem*.ita lego locum eum & diſtinguo. Nec in crebro vſu etiam temporibus Augusti. vt ex Suetonij verbis appâret, cap. XXIIII. *Diſciplinam ſeueriſſimè rexit.ne Legatorum quidem cuiquam, niſi grauatè hiberniſque demum menſibus, permiſit vxorem interuiſere.* Sed irrepſit: & Germanico Agrippina in prouinciis comes, ipſi Augusto Liuia.

Mutatum id ſub Augusto.

Plures per prouincias XL. *ſtipendia expleuiſſet*.Eſt ergo idem ille Cæcina de quo ſuprà lib.I. *Quadrageſimum id ſtipendium Cæcina parendi aut imperitandi habebat.*

Quis Cæcina.

Præſediſſe nuper feminam exercitio cohortium.] Tangit Plancinam. ſuprà: *Nec Plancina ſe intra decôra feminis tenebat, ſed exercitio equitum, decurſibus cohortium intereſſe.*

Plâcina virilia munera obit.

Tot communium liberorum parente.] Non plus trium. Infrà: *Eſſe illi coniugem,& tres liberos.*

Quot liberi Druſo. Pag.124.

M.Lepidum & Iunium Blæſum.] Duóne ergo Lepidi eo tempore prænominibus iiſdem? Nam alius certè ab iſto, qui Proconſul Aſiæ,paginâ ſuperiore. Non cenſeo. Manium cenſeo prænomen fuiſſe huic, non Marcum, facili ſcriptorum in notâ eâ lapſu. Et herclè Manium Lepidum ſuprà reperies clarè,Lepidæ, quæ damnata, fratrem. Diuerſa etiam ingenia iſtorum.Marcus,ignauus,ſecors:Manius,prudens,grauis, ſæuis aliorum adulationibus aduerſus:quem Tacitus ex profeſſo laudat lib.IV.Repono ergo vbique Manium,in eo Lepido qui in Senatu & in vrbe.

Duo Lepidi, Manius & Marcus.

Diuerſis moribus ingeniiſque.

Incedebat deterrimo cuique licentia impunè probra & inuidiam in bonos excitandi,arreptâ imagine Cæſaris.] Græci moris fuit, ad vim iniuriamque arcendam, confugere ad templa, ſtatuas,aras.Eo genere tutelæ frequenter, ſupplices vtebantur,frequentiſſimè ſerui.Euripides:

——ἔχει γὰρ καταφυγὴν θὴρ μὲν πέτραν,
Δοῦλοι δὲ βωμοὺς θεῶν. ——

Ad arã confugere mos Græciæ.

Supplices id faciebant & ſerui.

Seruulus apud Plautum:

Ego interim hanc aram occupabò.

Tibullus alludens:

Et Veneris ſanctæ conſidam vinctus ad aram.

Tibullus explicatus.

Et bene,conſidam.quia ſupplicum, ſedere. Nec diis mo-

dò is honos. sed etiam heroibus quibusdam, vt Theseo Athenis Plutarchus : κεῖται μὲν ἐν μέσῃ τῇ πόλει, παρὰ τὸ νῦν γυμνάσιον, ἔστι δὲ φύξιον οἰκέταις καὶ πᾶσι τοῖς ταπεινοτέροις καὶ δεδιόσι κρείττονας. Itemque Regibus. vti Decium Magium Cyrenas tempestate delatum, ad statuam Ptolomæi regis confugisse Liuius tradit lib. XXIII. Romæ haud ita frequens ille mos. nec liberâ rep. quidpiam reperio, præter Romuli asylum. Initium ei fuit à templo Iulij Cæsaris, quod Triumuiri exstruxère, cum hoc iure, vt perfugium in eo cunctis esset. Dio lib. XLVII. ἀπηγόρευσαν δὲ μηδένα ἐς τὸ ἡρῷον αὐτοῦ καταφυγόντα ἐπ' ἀδείᾳ μήτε ἀνδραλατεῖσθαι, μήτε συλᾶσθαι, ὅπερ οὐδενὶ οὐδὲ τῶν θεῶν, πλὴν τῶν ἐπὶ τοῦ Ρωμύλου γενομένων, ἐδεδώκεσαν. id est: *Edixêre etiam Triumuiri, nequis, qui impunitatis caussâ in templum D. Iulij confugisset, inde eiici vel abripi posset. quod antè ne Deo quidem cuiquam concessum, exceptis iis quæ ad Romuli asylum pertinent.* Quæ postrema Dionis cautè lege. vereor enim vt erret. Nam præter Romuli asylum etiam Dianæ in Auentino monte templum idem ius habuit: quod clarè notat Dionysius Halycarnasseus, IV. Antiq. Sed sub Impp. tamen maximè inualuit nec templa solùm, sed statuæ eorum imaginésque passim perfugium seruis. Seneca De clementiâ lib. I. *Seruis ad statuam licet confugere. cùm in seruum omnia liceant, est aliquid quod in hominem licere commune ius animantium vetet.* Vlpianus in Pythœanis Fragmentis : *Ideóque cognosce de querelis illorum qui ex familiâ Iull. Sabini ad statuam confugerunt, & siue duriùs habiti quàm æquum, vel infami iniuriâ adfectos cognoueris, venire iube, vt in potestatem Sabini non reuertantur.* Etiam ingenuis, iniuriâ adfectis. Suetonius in Aug. *Antonium iuuenem simulacro Diui Iulij, ad quod post multas & irritas preces confugerat, abreptum interemit.* In Tiberio, de Agrippinâ : *Nouissimè calumniatus modò ad statuam Augusti, modò ad exercitus confugere velle.* Resque eò euasit, vt non periculi solùm fuga, imago imperatoris esset, sed calumniæ occasio. Eâ arreptâ, inferre iniuriam licebat, non solùm vitare. Vides hîc in Tacito : & eleganter in Philostrato De vitâ Apollonij lib. I. *Erat, ait, apud Aspendios asylum Tyberij, statuæque sanctiores illis in locis venerabilioresque quàm Iouis Olympij simulacrum habebantur. ita vt impietatis damnatus quidam fuerit,*

Theseį asylum.

Romæ quãdo id cœperit.

Imperatorũ statuæ, perfugium.

Ad eas etiã ingenui cõfugiebant.

Hoc prætextu ad calũnias abusi.

Philostrati egregius locus.

quòd seruum suum verberasset, qui dragmam argenteam Tiberij imagine signatam gestabat. Itaque subuenerunt mox leges: &, *Ne ad statuas vel imagines quis confugiat, Senatus censuit: eúmque qui imaginem Cæsaris in inuidiam alterius prætulisset, in vincla publica coërceri Diuus Pius rescripsit.* ait Callistratus l. XXVIII. De pœnis. Sed & statuæ deorum eodem iure. itaque quibusdam adscriptum, A seruo non tangi. Lauinij, marmorea basis,

Perfugium illud vetitū. Vide l. vnic. C. De his qui ad stat. cōf. Statuarum quarundam ius eximium.

MAVORTIO
SACR.
HOC. SIGNVM
A. SERVO. TANGI
NEFAS. EST.

C. Cestius Senator disseruit.] Nescio an moris Tacito inter titulos addere, *Senator.* Et quid hic opus? aut quis nesciat in Senatu non nisi Senatorem disseruisse? Ambigo (non enim affirmo) an non *Senior* substituendum: ad discrimen, quia reperio illo æuo duos Cestios fuisse, patrem & filium, libro VI. infrà: *Admonuit Cestium patrem.* An magis placet, *Senatu?* quod esset in Senatu: elleipsi Tacito percrebrâ.

Dubitatum super voculâ.

Cestius, pater, siue Senior.

Neque ipse audeat ius experiri.] [illegible]osâ videtur, *Ius.* Experiri enim, pro iure agere, frequentissimum priscis.

Conuictámque attineri publicâ custodiâ iussit.] Publicam custodiam, puto carcerem: discretamque à militari.

Custodia publica.

Diem ædificationibus, noctem conuiuiis traheret.] Veráne hæc lectio? si est; interpretor in Druso notari studium ædificandi, & crebras insanasque substructiones. ex sententiâ scriptoris Græci apud Suidam: οἰκοδομήματα ἀσύρια κὴ δαπανηρὰς λειτουργείας χαίρειν ἐάσαντας χρὴ τοὺς ἄρχοντας ἄρχειν. ψεκτέον γὰρ, ὁ ἄρχων ὁ χαίρων οἰκοδομήμασιν [illegible]. Nam hoc tolerabile, præquàm illud Ferreti. *Ædificationibus,* ait, *pro eo quod est emendandis rebus: nisi in verbo mendum sit.* Sed est profectò, me quoque iudice, mēdum. Quis enim apud Romanos viro principi ædificationes vitio dedit? laudi potius: vt M. Agrippæ, Augusto, aliisque. Et vt vitium sint: quis scriptor id prodidit de Druso? cuius monumentum vllum ædificiúmve suspicione non tango. Lego, *editionibus.* conuenienter sanè ad Drusi mores. Nam Editiones, propriè spectacula muneráque: Editores, qui ea præbent,

Pag. 125.

Ædificationes in vitio.

Ferreti ridicula interpretatio. Refutata vulgata lectio.

Correctio in Tacito.

Drusi vitia duo, Ebrietas & crudelitas.

vti in Saturnalibus dixi. Diem ergo trahebat Drusus editionibus, siue spectaculis: noctem, conuiuiis epulisque. Notant vtrumque id vitium in eo scriptores. Noster suprà: *Edendis gladiatoribus Drusus præsedit, quanquam vili sanguine nimis gaudens. quod in vulgus formidolosum, & pater arguisse dicebatur.* Vbi vides describi studium eius in gladiatores, non sine sæuitiæ notâ. Nec in gladiatores modò, sed & histriones, scenicósque, Dio: τοῖς τε ὀρχησταῖς οὕτω προσέκειτο, ὥστε καὶ στασιάζειν αὐτοὺς, καὶ μηδ' ὑπὸ τῶν νόμων, οὓς ὁ Τιβέριος ἐπ' αὐτοῖς ἐσενηνόχει, καθίστασθαι. Id est, *Pantomimis adeò deditus fuit, vt ad seditiones concitaret eos. neque legibus, quas Tiberius super iis tulerat, parere sineret.* Iterum: τῷ δὲ Δρούσῳ τῷ υἱεῖ, καὶ ἀσελγεστάτῳ καὶ ὠμοτάτῳ, ὥστε καὶ τὰ ὀξύτατα τῶν ξιφῶν Δρουσιανὰ ἀπ' αὐτοῦ κληθῆναι, ὄντι, καὶ ἤχθετο, καὶ ἐπετίμα καὶ ἰδίᾳ καὶ δημοσίᾳ πολλάκις. Id est, *Druso autem filio, cùm petulantissimus & crudelissimus esset, (adeò vt gladij acutissimi, Drusiani ab eo vocentur) vehementer succensuit, publicéque ac priuatim sæpe inclamauit.*

Studiũ eius in gladiatores, & scenicos.

Gladij Drusiani in prouerbio.

Qui fuerint.

Crudelis ergo Drusus, & ideò cruentis illis spectaculis gaudens: quæ sibi non in publico solùm, vt opinor, sed sæpe domi repræsentabat & in hortis. De ebrietate eius, vide eundem lib. LVIII. Hæc Taciti mens, hæc lectio: me quidem iudice. Sed qui gladij illi Drusiani, quos Dio nominat? Liceat enim ἐν παρέργῳ, lucem facere optimo scriptori, qui sæpe nobis. Ego non alios censuerim, quàm illos quibus vsi gladiatores. Mos enim, priusquam paria committerentur, vt sicæ siue gladij quibus pugnaturi, Editori publicè exhiberentur, satisne essent acuti. Suetonius in Tito, capit. IX. de coniuratis duobus: *Ceterùm ipsos non solùm familiari cenæ adhibuit, sed & insequenti die, gladiatorum spectaculo, circa se ex industriâ collocatis, oblata sibi ornamenta pugnantium inspicienda porrexit.* Ad quem locum nihil videre interpretes (quod per gratiam eorum dicam) scio. Intellegit Suetonius hos ipsos gladios ex more iam dicto: ideóque Victor, *petiisse eum gladium dicit, quasi ad explorandam aciem.* Sed apertiùs ipse Dio in Neruâ, de Crasso & Calpurnio: παρακαθίσας δὲ αὐτοὺς ἔν τινι θέᾳ ἀγνοοῦντας ὅτι καταμεμήνυνται, καὶ ἔδωκεν αὐτοῖς ξίφη, λόγῳ μὲν ἵν' ἐπισκέψωνται αὐτὰ, ὅπερ εἰώθει γίγνεσθαι, εἰ ὀξία ἐστιν, ἔργῳ δὲ ἐπιδεικνύμενος ὅτι οὐδὲν αὐτῷ μέλει, &c.

Mos exhibendi gladios editori.

Suetonius explicatus.

Caussa agnominationis illius.

Collocauitque eos in spectaculo quodam iuxta se, ignaros quòd proditi essent, iisque gladios tradidit, verbo quidem vti inspicerent (quod fieri solitum) satisne acuti essent, re autem verâ vt ostenderet, &c. Caussa ergo huic quasi prouerbio, quòd cùm Druso crebrò edenti gladiatores, gladij explorandi offerrentur: non admittere solitus nisi acutissimos sit. Iure ergo ille sanguinarius: lenissimus contra M. Antoninus, qui gladios acutos iis non permisit, sed hebetes dumtaxat & obtusos.

Idem Dio in M. Antonino.

Cotye fratre interfecto.] Minimè hercle fratre, sed (Tacito ipsi si fides) *fratris filio.* Ita enim libro 11. scriptum: *Omnem eam nationem Rhœmetalces tenuerat. quo defuncto Augustus partem Thracum Rhescuporidi fratri eius, partem filio Cotyi permisit.* Et Velleius: *Quâ ille prudentiâ Rascupolim interfectorem fratris sui filij Cotyis euocauit.* Quin humani ergo aliquid Tacitus hîc passus sit, nemo negauerit.

Taciti vacillatio.

Cælaletæ, Odrúsæque, & alij.] A Plinio Celætæ dicuntur: à Dione lib. LIIII. Σιαλῆται, sed corruptè. Qui autem, Alij? Populi nomen, sed peruersum. Placuit in * Epistolicis, *Astij*, reponi. & caussam vide. At nunc verum censeo, *Dij*, quæ vox abiit in *alij*, linea tantùm diducta Similis error notatus mihi infra, in Agricolæ vitâ. Dij autem, montani Thraces. Locuples auctor Thucydides lib. II. παρεκάλει δὲ καὶ τῶν ὀρεινῶν Θρακῶν πολλοὺς, οἳ Δῖοι καλοῦνται, τὴν Ῥοδόπην οἱ πλεῖστοι οἰκοῦντες.

Correctus Tacitus.

* Lib. v. cap. XXIIII. & nominat Astos etiam Strabo, lib. VII. inter Thracas.

Philippopolim.] Describit eam Strabo lib. VII. in Astorum regione: ὑπέρκειται δὲ τοῦ Βυζαντίου τὸ τῶν Ἀστῶν ἔθνος, (ex Liuio, Ἀσίων leg. esset) ἐν ᾧ πόλις Καλύβη, Φιλίππου τοῦ Ἀμύντου τοὺς πονηροτάτους ἐνταῦθα ἱδρύσαντος. id est, *Superiacet Byzantium Astorum gens, in quâ opidum Calybe, in quâ Philippus Amyntæ F. pessimos quosque collocauit.* Dicta eadem est, Trimontium, Poneropolis, Δουλόπολις, caussis claris è Strabone.

Philippopolis. Pag. 126.

Ea variè dicta.

P. Velleio.] Sunt qui illum velint esse, cuius Breuiarium historiæ in manu: serium, doctum, quantumuis opus, sed plenum adulationis fœdissimæ, cuius me pudet. Nec abnuerim, quin ille sit. Meruit seruitio tã proiecto euehi ad res magnas. quanquam modicus originis, vt ipse fateri videtur, & diu tantum Trib. militum: posteà præfectus Tib. Cæsaris per nouem annos aut Legatus, ait ipse lib. II. Prænomen tamen illi in vulgatis libris est; Caius: nec id

An hic Velleius historicus?

Dissensus in eius prænomine.

moueor. Nam Priscianus lib. VI. eumdem Marcum appellat: noster hic Publium. Quàm confundi illa soleant, doctus scio.

Acilius viuus combustus. Non ille, quem cẽset Onufrius, Beroaldus, aliíque.

Acilius Auiola legatus.] Hic ille ipse, quem Plinius insigni exemplo, elatum in rogo reuixisse tradidit: & quia subueniri non potuit, viuum exustum. Nam quod Onufrius aliíque ad illum Acilium referunt, qui consul extremus Claudio: desinant licet erroris. Manifestus ἀναχρονισμὸς est. Nam ecce Valerius (quem scripsisse omnes scimus Tiberio imperante) lib. I. cap. VIII. eamdem historiam recensuit. Quomodo autem ille operi inseruerit, quod post Claudium gestum?

Visellius Varro.

Visellius Varro.] Nominatur in lapide Romæ,

L. VISELLIVS. C. F. VARRO

CVRATOR. RIPAR. ET ALVEI TIBERIS.

Hicne, an alius?

Pag. 127.

Vulgus obæratorum aut clientium.] More Galliæ. Vide Cæsarem commentar. in Varronem de Re rust. I. cap. XVII.

Augustodunum, Musarũ domus.

Nobilissimam Galliarum sobolem liberalibus studiis ibi operatam.] Digna res notâ, quòd iam tunc ea vrbs hospitium Musarum. Nam Rhenano quæ læua mens fuit, cum gloriam eam transferre voluit ad Augustocliuienses? Scilicet indigni hâc gloriâ nos Galli. Ille autem ecce in Oratione Eumenij Rhetoris, quà est: *Merentur & Galli nostri, vt eorum liberis quorum vita in Augustodunensium opido ingenuis artibus eruditur, &c.* contra veterem editionem rescribere audet *Augustocliuiensium*. itáque edidit. Os pugilis! Scilicet tota ea oratio in Cliuiensium scholis instaurandis occupatur: quarum memoria (nisi apud hunc dormitatorem) nusquam aut nomen. Adsero tibi tuam gloriam Augustodunum: vel vno ictu, quem non vitabit ipse. Scriptum ibi enim: *Ciuitatem istam & olim fraterno populi Romani nomine gloriatam.* Qui autem è Gallis, fratres populi Romani, præter Æduos? quorum hæc vrbs caput. At enim ibidem scriptum (id nuper homo amicus mihi obiiciebat) *latrocinio eam Batauicæ rebellionis obsessam fuisse.* quod vix conuenire putabat in Æduos, qui à Batauis siti longo interuallo. Sed viro facilè petitionem eius, & discedo latere tecto. Nam corruptus locus, scribóque, *Bagaudicæ rebellionis.* Bataui latrones nunquam ad ea penita loca; nec latrocinij Batauici mentio in mediterraneis, sub id æuum.

Rhenani temerarium facinus.

Vero argumento Beatus refutatus.

AEdui fratres Rom.

Solutio obiectionis à viro docto oppositæ.

Panegyri-

At de Bagaudis, auctores credendi qui res scripserunt Diocletiani. Victor: *Namque vbi comperit Carini discessu Aelianum Amandúmque per Galliam excitâ manu agrestium ac latronum, quos Bagaudas incolæ vocant, populatis latè agris, plerasque vrbium tentare: Maximianum Imperatorem iubet.* Saluianus lib. v. de Gubernat. *Itaque passim vel ad Gothos, vel ad Bagaudas, vel ad alios vbique dominantes barbaros migrant, & migrasse non pœnitet.* Vide & Orosium lib. VII. vbi tamen, *Baticadæ* in manusc. codice qui apud me est, legitur, sicut & *Baccharidæ* in Eusebij Chronicis. Spernimus ergo Augustocliuienses, Rhenani colonos nouos: & Mæniana illa Augustoduni constituimus, vt hîc ex Tacito vides, vetustissimâ post Massiliam, bonarum artium sede.

Ites verissime correctus.
Bagaudæ latrones Diocletiani tépore.

*Ergóne certamen mihi nouum, pro veteribus Mænianis? nouum & magnum, cum viro magno. Tecum Stephane Pighi. qui in Hercule Prodicio nuper, ipso aditu tui operis, ita acriter & multis machinis eas oppugnasti, vt nesciam an sim repugnando. Tamen quia caussæ bonitas, nisi fallor, à me est, nitar pro veritate. disponam hanc stili aciem, manus tecum conferam: sed vt cum amico, planè amicè. Vt non solùm sine plagâ pugna hæc sit, sed sine sugillatione aut morsu; sicut decet mitium dearum alumnos.

Disceptatiuncula de Scholâ Augustodunensi.

— Ἀγαθὴ δ' ἔρις ἥδε βροτοῖσι.

Quisquis hæc leges, affectum in me aut pro me pone: μικρὸν φροντίζων τῆς λεψίς, τῆς δὲ ἀληθείας πολὺ μᾶλλον. Dixi ego nobiles illas Oratione Eumenij scholas (Mænianas ipse appellat) Augustoduni in Celticâ fuisse: tu Pighi Augusto-cliuij eas collocas in extremâ Belgicâ ad Rhenum. Ita toto solo & cælo, quod dicitur, dissidemus. Tua argumenta præuidebo, subseram mea. Ais primò, niti te sacrâ Constantij Cæsaris epistolâ (ea Orationi inserta est) in quâ Augusto-cliuiensium opidum disertè nominatur. Verba: *Merentur & Galli nostri, vt eorum liberis, quorum vita in Augusto-Cliuiensium opido ingenuis artibus eruditur, & ipsi adolescentes, vt eorum indoli consulere cupiamus.* Hoc, Pighi, adfers? vide ne Lunam hanc, quod Græci dicunt, in te detrahas! aut, quod Latini, asciam tuis ipse cruribus illidas. Nam ita quidem Rhenanus vulgauit, fateor: sed, quod scire te tuâ interest, aliter & à meâ mente diu ante illum

Ibi enim ego colloco.
At meus Pighius, Augustocliuij.
I. eius argumentum: à nomine.
Id reiectũ.

*In panegyricis editis Viénę anno CIↃ.IↃ.XIII.

* Cuſpinianus. in quo reperies, *Auguſtodunenſium opido*, claré. Vtri credendum magis? ego huic cenſeam, non ſolùm quia vir ſimpliciſſimæ probitatis, ſed magis quia libris probis & vetuſtis vſus (tota Editio docet, infinitis partibus illâ Rhenani melior, imò & auctior) quos alter habuiſſe * fatetur nullos. Igitur hoc telum anceps, aut tibi aduerſum: ideóque validiore iam pugnas. Extat ipſius Eumenij, inquis, Cliuij etiamnunc ſtatua, monumentum & Scholæ olim, & eius doctrinæ. Commouiſti me eo argumento, cùm legi, fateor: ſed idem facilè in gradum repoſuiſti, deſcriptione quam addis. Qui enim euincis, aut illam talem ſtatuam, Eumenij eſſe, aut priſci omnino æui? *Stat*, inquis, (nam verba tua vſurpo) *in veſtitu ſui temporis tunicâ videlicet talari tectus, & calcei ex alutâ pedem ac talos cingunt, & ſupra pedem execti atque feneſtrati ſunt. Comam in fronte & ceruice decurtatam æqualiter conſtringit vitta; ſicut ventrem latus baltheus atque bullatus. Dextrâ maſſam vel auri vel argenti in paterâ poſitam præſentare videtur: ſiniſtrâ tenuit ferulam demiſſam, magiſterij inſigne.* Tuam fidem, Pighi. Hæc inſignia Eumenio Rhetori conueniunt? Baltheúſne? qui * militum eſſe ſolet. Vittáne? quæ ſacerdotum. Ferula? quæ pædagogorum: non iſtorum (ne id nobis ſuadeas) qui publicè & cum dignitate docebant. Iam coma illa ſic decurtata, tunica illa ad talos, & calcei: nunquam à tam priſco habitu mihi videantur, quidquid adferat tua Peitho. Velim & illud bonâ veniâ quæſitum: an nomen Eumenij inſculptum in hac ſtatuâ eſt? non enim dicis. Si eſt: aliquod pro te argumentum fateor, ſed fluxum; quia plures fuerunt Eumenij. ſi non eſt; quid vrges nos ancipiti coniecturâ? Sed tranſis ab hoc muſculo ad duplicem Arietem: quos intorques verbis & viribus Eumenij, & mœnia noſtra valdè quatis. Primùm, inquis, Eumenius ipſe docet ſentire ſe de Cliuio, cùm ait, *vrbem ſuam latrocinio Batauicæ rebellionis obſeſſam, Romani Principis auxilium flagitaſſe.* Bellè hoc in Rhenanos accolas conuenit, qui vicini Batauis: in Auguſtodunenſes qui poteſt? aut quis credat Batauos ab extremo Oceano, per tot ſola terrarum, in mediam Celticam penetraſſe? idque cùm tot oppida interiecta, & præſidia vbique Romana. Ne ego quidem, mi Pighi, credo. ſed arietem hunc tuum pridem haud incallidè laqueo auerti,

* In ipſâ Præfatione.

II. argumentum. à ſtatuâ.

Id ſpecie firmũ, re infirmatum.

Non videri eius Eumenij ſtatuam.

* Quod eo magis apparet, quia iſte etiam bullatus.

Imò nec valdè antiqua.

III. Argumentum: à locorum interuallo.

Nam vitium hîc verbi esse, & *Bacaudicæ* legendum, docui in Commentario meo: quem peto legas. Ætolica hæc audacia est, inquies. Non est, vide tempora, vide historiam: optimè de Bacaudis omnia conuenient: haud æquè de Batauis. qui Romanis tunc fidi; qui fracti, & iniurias à Barbaris varias acceperunt, non ipsi aliis intulerunt. Tu ipse hæres, & ambiguè obsidionem hanc ad Taciti Imp. tempora refers: sub quo Franci aliæque Germanorum gentes Batauiam & Galliam vastarint. Sed quî doces ipsos Batauos aliena tunc vastasse? Id enim necessum est, si proba verba *Batauicæ rebellionis*. Vocat etiam *Latrocinium*: quod à me est, quia Victor aliique Bacaudas hos appellant, *agrestes ac latrones*. Argumentum vltimum. Verba, inquis, Eumenij ita clarè & graphicè Cliuium & finitime regionis situm describunt, vt trahi aliorsum nullâ vi possint. Videamus. ponam ipsa pluscula. *Nisi fortè non grauior Britanniam ruina depresserat, quàm si perfuso tegeretur Occano: quæ profundissimo Pœnorum* (ita Rhenanus: tu *Pictonum* legis: Cuspinianus, *pœnarum*, quem sequor) *gurgite liberata ad conspectum Romanæ lucis emersit. Aut hæc ipsa, quæ modò desinit esse Barbaria, non magis feritate Francorum velut hausta desederat: quàm si eam circumfusa flumina & mare alluens operuisset.* En, velut in tabulâ, vt ais, depictam exponit Batauiam cum vicinâ Germaniâ: quos ramis suis Rhenus circumfundit, & Mosa alluit, & Oceani sinus vbique tangunt * *Vbi autem Æduis mare alluens? vbi circumfusa flumina?* Pax, mi Pighi. obiecto lanæ sacco Arietis huius ictum mollio & excipio. Æduos non describi fateor: adfirmo totam Galliam, in quâ Ædui. Franci quæ loca magis vastarunt, imò ceperunt sibi & insederunt, quàm Galliam? Itaque cùm Francos nominet, vides quàm apposité & omnium historiarum eius æui consensu, ad Galliam id trahamus. Sed vbi mare, inquis, & flumina? conspicua & in aperto. Quid enim clarius quàm Galliam mari vtrimque allui? quid certius quàm Rheno, & Rhodano circumfundi, & multis aliis fluminibus perfundi? At Cliuium tuum extra Batauiam, reuerâ fluminibus non circumfusum. Itaque mi optime & doctissime Pighi (talis reuera es) vide ne dum nimium pro gloriâ Cliuensium tuorum Principum (cui & nos ex animo fauemus, sed vanis rerum eam non augemus) pugnas, veritatem

Id correctione repulsū.

Bataui non tunc rebelles.

IV. Argumentum: à situ oppidi.

Obiter emēdatiuncula.

* Pighij verba.

Id interpretatione aliâ mollitum.

Sententiæ meæ stabilimenta.

deſeras. quam nos fulcimus his etiam argumentis.

I. quia ignotum priſcis Cliuium.

Primùm quæro, vbi aut à quo ſcriptore idoneo & veteri nominatum iſtud Cliuium? adfers nullum. Nam quod Antoninus Cleuum nominat, in Britanniá ſcilicet id ponit, in hoc limite nuſquam. Coniecturas aliquot recenſes, & neſcio quid ex vulgi famâ de Iulio Cæſare. ſed obſecro, ſi tam vetuſtum hoc opidum ſiue caſtrum: nonne mirum ſilentio id ab omnibus ſuperis, mediis, imis ſcriptoribus quaſi de compacto præteritum? Et ferrem, ſi in vili loco. ſed vrbem Mœnianis iſtis celebrem, Coloniam populi Rom. (nam hoc quoque Eumenius tradit) verbulo nuſquam nominari, quæ incuria vel potius iniuria eſt?

II. Quia ſcholæ tunc ineptum.

Deinde. Cliuium tuũ in Rheni limite ſitum eſt, in confinio tot Barbarorum. Quis acri pectore tibi dabit, Scholam inſtitutam in officina illâ Martis?

III. ex loci amplitudine & formâ.

Tertiò. magna & ampla ea vrbs fuit, de quâ Eumenius agit: templa pulcherrima habuit: Capitolium, & Aquæductus, & omnia more Romano. Cedò, vbi apud vos hæc veſtigia? Suſpicione leui ea quæris: ſed re & veritate reperies Auguſtoduni. Eius *muros ſpatioſi ambitus* alibi Ammianus appellat: *mœnium Auguſtoduni magnitudinem vetuſtam*, alibi: & clara indicia etiamnunc exſtant, indice & teſte * Petro San Iuliano

* Qui Burgundiã Gallicè deſcripſit nuper.

IV. è verbis Eumenij.

Quartò. Scribit Eumenius, *ciuitatem iſtam & olim fraterno populi Romani nomine gloriatam.* Nónne veriſſimum & teſtatiſſimum illud in Æduis? de Cliuio vbi tale repperis? Perfugium quæris in Batauis. & illi etiam, inquis, appellati fratres & amici populi Romani. Scio, & Commentariis meis iampridem inſerui: ſed hoc quoque ſcio, quod non vulgò. & ſi Batani, non tamen ideò vicini Galli. Alia illorum cauſſa eſt, qui tributorum immunes, ſemi-liberi, arma tantùm & viros imperio ſuppeditabant. Itaque iure ſocios ſe dixerunt fratres, amicos. In vobis quid ſimile? qui veri Galli & tributarij, iamdiu graue iugum ferebatis Romanæ ſeruitutis.

V. ab ætate.

Quintò. Vetuſtiſſimæ ſunt illæ Eumenij Mænianæ. Colligas vel ex his verbis: *Mænianæ illæ ſcholæ quondam pulcherrimo opere & ſtudiorum frequentiâ celebres.* Quod de Auguſtoduno certum: vbi Scholam à nobilitate omni Gallicâ frequentatam, Tacitus iam inde ſub Tiberio agnoſcit. De Cliuio nihil tale habemus, præter ſuſpicari.

Sextò.

Sexto Mænianas illas *inter Apollinis templum atque Capitolium* Eumenius ponit. Atqui Apollinis quoque templum in Flauiâ Æduorum siue Augustoduno inclutum fuisse, alius panegyristes testatur in Oratione Constantino dictâ. VI. A situ Scholarum.

Postremò, Eumenius, *Artifices Transmarinos & ex amplissimis prouinciarum ordinibus incolas nouos inductos* suæ ciuitati ab Impp scribit. Alius Orator in panegyrico ad Maximinum. *Ciuitas Æduorum*, inquit, *ex hac Britannicæ facultate victoriæ plurimos, quibus illæ prouinciæ redundabant, accepit artifices* Nónne eâdem de re palàm atque vrbe loquuntur? Et quid verba facio? citius pili nascantur in hac manus volâ, quam opinio tua in meâ mente. ex iis quidem, quæ adhuc dixisti Nam firmiora si adfers facilè ego Plancus aut Deillius, nec morabor transfugii (dummodo in Veritatis castra) vllam notam. Hæc candidè à me scripta, homo candidissime, sine vlla frontis nubeculâ: sic leges. Miscella quædam & leuiuscula argumenta.

E seruitiis gladiaturæ destinati.] E Galliâ genus gladiatorum qui Mirmillones: quorum arma hîc descripta. Vide Saturnalia nostra. Pag. 128. Gallici gladiatores.

Crupellarios vocant.] Non alibi ea vox mihi lecta. Hæsi ne *Clibanarios* scribendum esset. Nazarius in Laudatione Constantini: *Quæ enim illa fuisse dicitur species? quàm atrox visu? quàm formidolosa? operimento ferri equi atque homines pariter obsepti. Clibanariis in exercitu nomen est: supernè omnibus tectis, equorum pectoribus demissa lorica & crurum tenus pendens, sine impedimento gressus à noxâ vulneris vindicabat.* Ammianus lib XVI. *Sparsique cataphracti equites, quos Clibanarios dictitant.* Iterumque: *Norant enim licet prudentem ex equo bellatorem cum Clibanario nostro congressum, tegminibus ferreis abscondito bellatori nocere non posse.* Vocem peregrinam & Persicam esse, suadeor Lampridij verbis in Seuero: *Centum millia equitum eorum fudimus Cataphractarios, quos illi Clibanarios vocant.* Alioqui non incommodè à Græco κλίβανος deduxeris. quod σκεῦος τι σιδηροῦν, ἐφ' ᾧ τοὺς ἄρτους ὀπτῶσι, definit Moschopulus. Et Clibanus apud Leonem Imp. passim, pro thorace quo pectus tegitur. At hîc tamen nihil mutem: & fortasse * Crupellarij pedites fuerunt, non equites. Sanè ex Taciti narratione non colliges pugnasse eos ex equis. Clibanarij.

*In Glossis, *Cruppes*, σχοινία dicuntur: & *Cruppes*, χηλὸς, παχύς.

Quattuor & sexaginta Galliarum Ciuitates desciuisse.] In certas gentes videntur Galliam diuisisse. Strabo libro IIII. Lugduni aram Augusto exstructam ait, à communi Galliç: cum inscriptione LX. gentium. Quod in Numis etiam M. Antonij legimus, LVGVD INI. A. XL. libentiùs ad gentium numerum retulerim, quàm vt alij, ad annorum coloniæ conditæ. Appianus in Celtico, ampliore numero ἔθνη τετρακόσια, in Galliis ponit, πόλεις ὑπὲρ ὀκτακοσίας.

Galliarum gentes certo numero.

Quadringétę Appiano.

Pag. 129.

Neque oculis neque auribus satis competebant.] Sallustianum est apud Nonium: *Formidine attonitus, neque animo, neque auribus, aut linguâ competere.* Etiam tale hoc Liuij lib. V. *Romani ne auribus quidem atque oculis satis constare poterant.*

Sallustiana imitatio.

Competere auribus.

Pag. 130.

Neque decorum Principibus, omissâ vrbe, vnde in omnia regimen.] Nam in minoribus bellis, Principi, vt Claudianus ait,

Princeps nó ipse ad omnia bella.

Vindictam mandasse sat est:

Et ipsa Roma huic rei apud eundem vatem:

——medium non deserit vnquam

Cæli Phœbus iter, radiis tamen omnia lustrat.

Consulatum sub Diuo Augusto adeptus] Consul fuit anno vrbis DCCXLII. cum M. Valerio Messallâ. Quirinius à Dione, Iosepho, Tacito constanter appellatur: vt mirer cur maluerit Onufrius, Quirinus.

Quirinius Consul.

Mox expugnatis per Ciliciam Homonadensium castellis insignia triumphi adeptus.] Tangit historiam solus, quod sciam, Strabo, lib. XII. τοὺς δὲ Ὁμοναδέας Κυρίνιος ἐξεπόρθησε λιμῷ, καὶ τετρακισχιλίους ἄνδρας ἐζώγρησε καὶ συνῴκισεν εἰς τὰς ἐγγὺς πόλεις. τὴν δὲ χώραν ἀπέλιπεν ἔρημον τῶν ἐν ἀκμῇ. id est, *Homonadenses autem Quirinius fame expugnauit, quattuor millia virorum cepit & in vicinas vrbes distribuit, regione spoliatâ omni iuuentute.*

Quirini expeditio in Homonadenses.

Datúsque rector C. Cæsari Armeniam obtinenti.] Diu etiam post in Syriam missus ad census describendos. de quâ re multa Iosephus lib. XVIII. cap. I. II. & seq. Et mentio eius apud Lucam in historiâ sacrâ.

Quirinius in Syria.

Incusato M. Lollio.] Ita emendaui olim, cùm vulgò esset *M. Folio.* Hausi emendationem facilè ex historiâ, quę apud Suetonium: *Námque priuignum Caium Orienti prepositum, cùm visendi gratiâ traiecisset Samum, alieniorem sibi sensit ex criminationibus M. Lollij comitis & rectoris eius.* Item Plinium lib. IX.

Tacitus correctus.

Lollius rector C. Cæsaris.

& Velleium lib. II. Fuit enim hic Lollius C. Cæsari rector, quo more principibus iuuenibus etiam nunc dantur: & post illum P. Sulpicius Quirinius, Tiberio amicus. Caussa errori, quod in priscis libris sine geminatione ferè, *Lobo*. Hæc notata mihi olim. sed (rides, an indignaberis lector?) ecce qui adserit sibi. Caussam lege Fabiâ dicam credo. Censura, non es tanti sed tamen ego te appello Victor Giseline, te Iane Lernuti: amicos meos, sed qui Fidem amatis, & quos Fides. Vobis vita mea semper patuit. vobis iam tunc cognita dicta mea, facta, scripta. Sponsione prouoco. ni pleraque ex illis Notis, ante visum illum, visa vobis. Quamdiu ero; non moueor his (verum nomen dabo) nugis & conscientia mea mihi, δὶς ψῆφος, vt aiunt Græci. Cum non ero; vos habete hoc voluntatis meæ fidei commissum, & per famam vestram, videte vt fama mea illæsa sit.

In carptorē meum.

C. Lutorium Priscum.] Vulgo, *Clutorium*. Sed Dio auctor sic emendandi, apud quem est, Γαΐος Λυτώριος. Error ex adhæsu notarum, vt infra *Panteius*, qui est P. Anteius. Mentio huius aut alterius Lutorij apud Plinium lib. VII. cap. XXIX. vbi tamen malè, *Sutorio Prisco*.

Error ex adhæsu præno minis.

Ne seruiles quidem cruciatus.] Id est, patibula crucésque.

Pag. 131.

Vita Lutorij in integro est.] Sententia vult, *esto*.

Deprecaretur tam præcipites verborum pœnas.] Rectè. quia verba, non facta Lutorij pœnâ adfecta sunt. Nec malè tamen, *reorum pœnas*, argumento decreti, quod secutum.

Pag. 132.

Coniectura in Tacito.

Ne decreta patrum ante diem decimum.] Interciderat nota numeri, quam nos certis auctoribus restituimus. Suetonio in Tiber. cap. LXXV. *Nam cùm Senatusconsulto cautum esset, vt pœna damnatorum semper in decimum diem differretur.* Dione lib. LVII. καὶ δόγμα τι παραδοθῆναι ἐκέλευσε, μήτ᾽ ἀποθνήσκειν ἐντὸς δέκα ἡμερῶν τὸν καταψηφισθέντα ὑπ᾽ αὐτῶν, μήτε τὸ γράμμα τὸ ἐπ᾽ αὐτῷ γιγνόμενον, ἐς τὸ δημόσιον ἐντὸς τοῦ αὐτοῦ χρόνου ἀποτίθεσθαι. Qui & idem repetit, fine lib. LVIII. Nec aliud Seneca sensit, De tranquillitate I. cap. XIIII. *Credisne illum decem medios vsque ad supplicium dies sine vllâ solicitudine exegisse?* Mansisse videtur id decretum, donec Theodosius Imp. clementissimè conuicto & damnato reo dies indulsit triginta vitæ: in l. Si vindicari. C. De pœnis. Sidonius ergo non abest quin falsus sit, lib. I. Epist. qui id tribuit S C. Tiberiano. *Ex vetere*, inquit,

Pœna damnatorum in decimum diem dilata.

Seneca explicatus.

Theodosius XXX. dies dedit.

Sidonij memorialis error.

S C. Tiberiano triginta dierum vitam post sententiam trahit. Hæc satis certa videbantur, at turbant me Declamatores: inter quos Quinctilianus Themate declamationis CCCIII. *Damnatorum,* inquit, *supplicia in diem tricesimum differantur.* Et in ipsâ Declamatione: *Et mihi videtur ideò constituta esse lex, quæ damnatum post tricesimum diem puniri voluit: quoniam videbat legum lator posse fieri vt deciperetur accusator.* Item Calpurnius Flacchus (Pithoeo nostro auctores hos debemus) Declamat. XXV *Pœna raptoris in diem tricesimum differatur.* Nam vixisse istos ante Theodosii longè æuum, satis claret An igitur exolescentem rettulit dumtaxat * ratamque Tiberianam legem habuit Theodosius, & in Tacito, Dione, Senecâ, suspicamur de mendo? An potius declamatores illi in transscribendo vitiati à posteris sunt, & ad posteriorem illam legem aptati? Meherclè hæreo eò magis, quòd Quinctilianum illum Augusti æuo vixisse volunt: quod ex hoc loco non potest.

*Quod tamen aliter etiá ex Zonara appáret.

Ad ærarium deferrentur.] In ærario tabulæ publicæ & acta Senatus Liuius lib. XXXV. *Verùm cùm sint notissimæ sibi cum Consule inimicitiæ, quid ab eo posse quemquam æqui exspectare, qui per infrequentiam furtim factum S C. ad ærarium detulerit?* Nec antè rata, donec delata. intereà Auctoritas dicebatur, non S C. vt ex Cicerone & Dione iam alij notarunt. Vide similem in Tacito locum lib. XIII. de multis Ædilium.

S C. ta ad ærarium deferri solita.

Nec rata, nisi delata.

Auctoritas, quid.

Nam incipiente C. Bibulo, ceteri quoque Ædiles disseruerant sperni sumptuariam legem.] Augusti sumptuariam intellegit, de quâ Agellius lib II. *Postremò lex Iulia ad populum peruênit, Cæsare Augusto imperante, quâ profestis quidem diebus ducenti finiuntur: Kalendis, Idibus, Nonis, & aliis quibusdam festis, trecenti: nuptiis autem & repotiis H-S. millies esse. Etiam dicit Capito Atteius edictum Diuine Augusti an Tiberij Cæsaris, &c.* quo loco claram mendam per occasionem tollo, legoque: *nuptiis autem & repotiis sestertij mille. Esse etiã dicit Capito, &c.* Sestertium millies ad nuptias vt definiat vlla lex? non potest: nimis immane est. At sestertij mille conueniunt, & συμμετρίαν habent cum numero priore, ducentorum trecentorumque. Ceterùm hanc Tiberij curam intellexit Plinius lib. XXXIII. cap. II. hoc diuersus, quòd C. Sulpicium Galbam Ædilem nominat, non C. Bibulum, reiicitque in annum sequentem quo consules

Sumptuaria lex Augusti.

De eâ Agellius emendatus.

Plinij, vt videtur, diffésus aliquis à Tacito.

Vetus & Pollio: *Tiberij demum, inquit, principatus nono anno in vnitatem venit equester ordo, anulorúmque auctoritati forma constituta est, C. Asinio Pollione, C. Antistio Vetere Coss. anno vrbis conditæ* DCCLXXV. *quod miremur, futili penè de causâ. Cùm C. Sulpicius Galba, dum iuuenalem famam apud principem popinarum pœnis aucupatur, questus esset in Senatu, vulgo institores eius culpæ defendi anulis.* Fieri tamen potest, vt iterata tunc ea inquisitio.

Familiarum numerum & nationes] Numerum seruorum Romanis eum reperio; qui non facilè fidem inueniat moribus nostris. Tacitus lib. XIV. Pedanio Costæ tribuit quadringentos: Plinius Cæcilio cuidam Isidoro quinquies mille. Et hi nihil dicunt præ Athenæo, cuius ipsa ponam verba, è lib. VI. cap. VII. πρὸς ταῦτα ἀπαντήσας ὁ Λαρήνσιος ἔφη. ἀλλὰ Ῥωμαίων ἕκαστος, οἶδας δ' ἀκριβῶς ταῦτα ὦ καλὲ Μασσούριε, πλείστους ὅσους κεκτημένος οἰκέτας. καὶ γὰρ μυρίους καὶ δισμυρίους, καὶ ἔτι πλείους δὲ πάμπολλοι κέκτηνται: οὐκ ἐπὶ προσόδοις δὲ, ὥσπερ ὁ τῶν Ἑλλήνων ζάπλουτος Νικίας: ἀλλ' οἱ πλείους τῶν Ῥωμαίων συμπροϊόντας ἔχουσι τοὺς πλείστους. id est: *Post hæc reuersus Larentius ait. At Romanarum vnus aliquis quanto plures possideat seruos, tu nosti optime Massuri. Nam ad decem & viginti millia, imò plures etiam, multi habuerunt. nec tamen vt quæstum ex iis faciant, sicut Græcorum ditissimus ille Nicias: sed plerique Romani anteambulones eos habent, comitésque maximâ ex parte.* Seneca de Demetrio: *Feliciorem ne tu Demetrium Pompeianum vocas, quem non puduit locupletiorem esse Pompeio? Numerus illi quotidie seruorum velut Imperatori exercitus referebatur: cui iamdudum diuitiæ esse debuerunt duo vicarij & cella laxior.* Tot serui, si Deo placet, vni seruo. Vt non iniuriâ queratur & culpet Plinius *mancipiorum legiones & in domo turbam externam, & seruorum quoque causâ nomenclatorem adhibendum.* Nec Romae solùm haec copia: etiam Athenis. Thucydidem auctorem habeo, ex eâ vrbe bello Poloponnesiaco, idque vno tempore, transfugisse ad hostem super viginti millia seruorum: & quidem seruorum, qui manuarias operas exercerent. Quantam vim in vrbe suspicari debemus fuisse reliquam? Verba eius, si quis requirit, hæc, lib. VII. τῆς τε γὰρ χώρας ἁπάσης (οἱ Ἀθηναῖοι) ἐστέρηντο καὶ ἀνδραπόδων πλέον ἢ δύο μυριάδες ηὐτομολήκεσαν. καὶ τούτων πολὺ μέρος χειροτέχναι.

Pag. 133. Immanis seruorum numerus Romanis. Quinque millia vni homini. Imò viginti millia.

Promiscuas viris & feminis vestes.] Sericas intellegit Coas-

Pellucidæ vestes ad viros abiectæ.

que quibus abstinebant nec viri. Carpit non semel grauissimus auctor Seneca, vt epist. CXXIII. *Non videntur tibi contra naturam viuere, qui commutant cum feminis vestem? non viuunt contra naturam, qui exspectant* (corrigo *expetunt*) *vt pueritia splendeat tempore alieno?* & CXV. *Quod vides istos sequi, qui aut vellunt barbam aut interuellunt, qui labra pressius tondent & abradunt, seruatâ & submissâ ceterâ parte: qui lacernas coloris improbi sumunt, qui perlucentem togam.* Et Plinius: *Nec puduit has vestes* (de Cois loquitur) *vsurpare etiam viros, leuitatem propter æstiuam. In tantùm à loricâ gerendâ discessêre mores, vt oneri sint etiam vestes.* Plura pete è Clemente Alexandrino lib. III. Pædag. cap. III. cuius index, πρὸς τοὺς καλλωπιζομένους τῶν ἀνδρῶν.

Leuis in Seneca correctio.

Atque illa feminarum propria, quîs lapidum caussâ, pecuniæ nostræ ad externas aut hostiles gentes transferuntur.] Gemmas intellegit, & inprimis vniones: quorum feminis ad inaures creber vsus. Seneca De Beneficiis *Video vniones non singulos singulis auribus comparatos (iam enim exercitatæ aures, oneri ferendo sunt:) iunguntur inter se, & insuper alij bini * supponuntur. Non satis muliebris insania viros subiecerat, nisi bina ac terna patrimonia singulis auribus pependissent.* Tertullianus acutè, De habitu mul. *Graciles aurium cutes Calendarium expendunt, & in sinistrâ per singulos digitos saxis singulis ludit.* Augustinus hoc amplius queritur, suo æuo insanisse in turpi isto aurium cultu etiam viros. quem vide, si lubet, Epistolâ LXXIIII. Eum luxuriæ ritum referre quidam conantur ad æuum priscum, ex Valerij verbis lib. V. cap. I I. vbi de Martio exorato à feminis: *In quarum honorem, Senatus matronarum ordinē benignissimis decretis adornauit. Sanxit nāque vti feminis semitâ viri cederent, confessus plus salutis reip. in stolâ, quàm in armis fuisse: vetustisque aurium insignibus nouum vittæ discrimen adiecit.* legunt enim, *inaurium insignibus.* Non probo. & fortasse nec notæ quidem tunc Italiæ gemmæ. Scripserim, *vetustisque crinium insignibus.* Crinibus enim situque comarum, matronæ antiquitus discretæ ab innuptis. Tertullianus, de Virginibus velandis: *Simúlque se mulieres intellexerunt, vertunt capillum, & acu lasciuiore comam sibi inferunt, crinibus à fronte diuisis apertam professæ mulierositatem.* Plautus milite.

Luxus feminarum in gemmis.

* Fortè *suppanguntur.*

Inquisitio in Valerij locum lectionis dubiæ.

De eo coniectura nostra

> *Vtique eam ornatam adducas matronarum modo,*
> *Capite compto, crines, vittásque habeat.*

Matronæ criniū formâ aliâ à virginibus.

Mostellariâ.

Soli gerundum morem censeo, & capiundos crines. idest, nubendum. Festus: *Senis crinibus nubentes ornantur, quod, &c.* Senis crinibus, id est, sex crinium orbibus, siue sertis. Implexi igitur capilli matronales, vt exemplum petere licet à statuis nummisque: virginum puerorumque, cirri, & cincinni. Ammianus lib. XIIII. *Et licet quocumque oculos flexeris, feminas affatim multas spectare cirratas; quibus si nupsissent, per ætatem ter iam nixus poterat suppetere liberorum.* Cirratas, capio innuptas: vti Persius eodem epitheto de pueris, *Ten' cirratorum centum dictata fuisse.* Valerij ergo mens, præter crinium discrimen, adiectam illis & * alteram vittam. Propert.

Cirri virginum.

* De quâ Capellam accipio lib. I. De Nupt. Phil. *Iuno quoque expurgatioris auri splendēte vena addiderat crinibus sociale vinculum.*

Vinxit & acceptas altera vitta comas.

Vbi legi in vet. cod. *aspersas*, & placet. referoque ad aspersionem aquæ nuptiis solemnem. De quâ idem: *Et Stygio sum sparsa lacu, nec recta capillis Vitta data est.* Sed redeo ad nostrum.

Simultates faciunt ac mihi relinquunt.] Eruditus adolescens & insigni indole Iosias Mercerus legit, *simultates fugiunt.*

Pag. 134.

Remissa Ædilibus talis cura.] Suetonius contrà, aliquid actum per eos indicare videtur, cap. XXXIIII. *Annonam macelli Senatus arbitrio quotannis temperandam censuit: dato Ædilibus negotio, popinas ganeásque vsque eo inhibendi, vt ne opera quidem pistoria proponi venalia sinerent.*

A Tacito videtur dissētire Sueton.

Ad ea arma, quîs Ser. Galba rem Rom. adeptus est.] Nata è capite meo lectio: & non mala. Vulgata σολοικίζει, *rerum adeptus*. Solens autem ita loquitur noster. Lib. IIII. infrà: *Dubitauerat Augustus Germanicum * rei Romanæ imponere.* Supra lib. I. *Neque aliâ re Romanâ, quàm vt ab vno regeretur*: vti verè restitui. In Histor. lib. II. *Postquam Othonem & Vitellium scelestis armis rem Rom. raptum ire vulgatum est.*

Res Romana, Tacito, pro imperio

* Eam significationem Ausonius adspexit, in versu: *Imperium, litem, Venerē cur vna notet Res?*

Verùm hæc nobis maiores certamina.] In funesto hoc loco olim conclamaui. Fortè, *nobis in maiores.* id est, aduersum maiores medicina, quæ huic mortuo non faciet vitam.

Pag. 135.

Id summi fastigij vocabulum Augustus repperit.] Ita cum Tacito plerique scriptores tradiderunt. quos refellit Dio, lib. XLII. vbi disertè scriptum, *Cæsarem admisisse vt Dictator*

Augustus inuentor Tribuniciæ potestatis.

in integrum annum diceretur. & Tribuniciam potestatem per omne æuum haberet. Non ergo vocis auctor Augustus. Sed hoc tamen verum, Cæsarem eo titulo publicè non vsum: vsus est primus Augustus, & dedit ei splendorem. ideóque origo eius non immeritò relata ad ipsum.

Aliter tamē Dioni visū.

Ætas Drusi collecta.

Eámque ætatem quâ ipse quondam à diuo Augusto ad capessendum hoc munus vocatus sit] Egit ergo Drusus tunc trigesimum sextum annum. Nam Tiberius natus est L. Munatio Planco, M. Lepido iterum Coss anno vrbis DCCXII. A quo die, anni medij triginta sex ad Tribuniciam eius potestatem; quæ delata, anno vrbis DCCXLVIII.

Pag. 136. Q. Hateri⁹. Suetonio mendum.

Atque Haterius.] Non dubiè scribendum, *At Q. Haterius.* idque illi prænomen. Simile in Suetonij Vitellio mēdum cap. I. *Exstátque elogij ad Q. Vitellium libellus* Scribo, *exstat Q. Longini.* vel vt Muretum video velle, *Q. Clodij.*

Flamini abesse vrbe nefas.

Frustrà vulgatum dictitans non licere Dialibus egredi Italiâ.] Adeò non egredi, vt nec vrbe abesse iis liceret vnâ nocte. quod lege in Camilli oratione apud Liuium, lib. v. *Flamini Diali*, inquit, *noctem vnam manere extra vrbem nefas est.*

Falso argumento se iuuat Flamen.

Neque aliud ius suum, quàm Martialium Quirinaliúmque Flaminum] Atqui nec his quidem antiquitus egredi Italiâ concessum Valerius lib. I. cap. I. *Metellus verò Pont. Max.*

Martialis ad bellum non mittitur.

Postumium Consulem, eundémque Flaminem Martialem, ad bellum gerendum Africam petentem, ne à sacris discederet, multâ indictâ, vrbem egredi passus non est: religionique summum imperium cessit. Epitoma Liuij XIX. *Cæcilius Metellus Pont. Max. A. Postumium Consulem, quoniam idem & Flamen Martialis erat, in vrbe tenuit, nec passus est à sacris recedere.* Et de Quirinali, Liuius lib XXXVII. *Priusquam in prouincias Prætores irent, certamen inter P. Licinium Pont. max. fuit & Q. Fabium Pictorem Flaminem Quirinalem, quale patrum memoriâ inter L. Metellum & Posthumium Albinum fuerat. Religio ad postremum vicit, & dicto audiens esse Flamen Pontifici iussus.* Eadem cærimonia Pontificem max. tenuisse videtur ex Liuianâ Epitome LIX. *Aduersus eum P. Licinius Crassus consul, cùm idem Pont. max. esset, quod numquam antea factum erat, extra Italiam profectus, victus & interemptus est.* Sed scire licet quædam ex his cum æuo mutasse. Alias, apertè falsis exemplis se iuuet hic Flamen.

Nec Quirinalis.

Imò nec Pōtifex max.

Porrò si hi duxissent prouincias] Offendo in hac phrasi. Fortè *si hi duo rexissent*. Duo, Martialis & Quirinalis. vel, *si hi direxissent*. — Corruptus Tacitus.

Duobus & septuaginta annis post Cornelij Merulæ cædem neminem suffectum.] Constat ratio. Nam Merula interfectus anno vrbis DCLXVIII. Suffectus Flamen nouus ab Augusto, anno vrbis DCCXLIIII. Notat Dio libro LIIII. Κἀν τῷ αὐτῷ τούτῳ χρόνῳ, ait, ὅ, τε ἱερεὺς τοῦ Διὸς πρῶτον μετὰ τὸν Μερούλαν ἀπεδείχθη. Non turbat, quod Iulius Cæsar Flamen Dialis destinatus fuerit, teste Suetonio cap. I quia tantùm destinatus. & à Sullà eodem sacerdotio mox multatus est. Facit huc Suetonij illud, cap. XXXI. in Augusto: *Nonnulla ex antiquissimis cærimoniis paullatim abolita restituit, vt Salutis augurium, Diale flaminium.* — Merulæ cædes quando.

Auspicia saltem gentile apud solum inciperet.] Lucem dat Liuij locus lib. XXII. de C. Flaminio, qui ante initum Consulatum profectus ab vrbe. *Quod enim illi iustum imperium, quod auspicium esse? Magistratus id à domo, publicis priuatisque penatibus, Latinis feriis actis, sacrificio in monte perfecto, votis ritè in Capitolio nuncupatis, secum ferre. nec priuatum auspicia sequi: nec sine auspiciis profectum in externo ea solo noua atque integra concipere posse.* Vide etiam quæ de auspiciis infra scribo, lib. IIII. — Pag. 137. Auspicia domo ferenda.

Bellum scilicet, aut diuerso terrarum distineri.] Non malè etiam, *bello*. sed distinctione adhibitâ commode seruaueris illud prius.

Complebantur templa pessimis seruitiorum, eodem subsidio obærati aduersum creditores, suspectique capitalium criminum receptabantur.] Tribus ergo generibus hominum perfugium in asyllis: seruis, obæratis, maleficis. De maleficis seruisque, Plutarchus περὶ δεισιδαιμονίας. ἔστι δούλῳ φύξιμος βωμὸς, ἔστι καὶ λῃσταῖς ἀβέβηλα πολλὰ τῶν ἱερῶν. καὶ πολεμίους φεύγοντες, ἂν ἀγάλματος λάβωνται ἢ ναοῦ, θαῤῥοῦσιν. De obæratis, idem libello De vitandis vsuris: ἡ μὲν γὰρ Ἄρτεμις ἡ ἐν Ἐφέσῳ τοῖς χρεώσταις, ὅταν καταφύγωσιν εἰς τὸ ἱερὸν αὐτῆς, ἀσυλίαν παρέχει καὶ ἄδειαν ἀπὸ τῶν δανείων. Et Sallustius eleganter de Pompeio, epistolâ ad Cæsarem: *eóque per omne tempus belli quasi sacro atque inspoliato fano, debitores vsi.* Adde quæ de Asylis Pollux: Εἰ δὲ καὶ ἄσυλόν τι εἴη, τοῦτο καὶ καταφύγιον λέγε, καὶ φύξιμον, καὶ ἱεροὺς ὅρους, ἐφ' ὅσον τοῖς οἰκέταις ἀσφάλεια. — Tria genera hominũ ad asyla confugiebant. Malefici. Serui. Itẽ obærati.

Primi omnium Ephesij adiêre.] Quibus Diana culta celebri

Correctus Minutius. illo templo. Statuam eius describit Minutius Felix in Dialogo: *Diana interim est altè succincta venatrix: & Ephesia mammis multis & verubus exstructa.* vbi repono, *vberibus exstructa.* De toto hoc Asylo eleganter Strabo lib. XIIII. Ἀσύλον δὲ μένει τὸ ἱερὸν καὶ νῦν, καὶ πρότερον. τῆς δὲ ἀσυλίας τοὺς ὅρους, ἀλλαγῆναι συνέβη πολλάκις. Ἀλεξάνδρου μὲν ἐπὶ στάδιον ἐκτείναντος, Μιθριδάτου δὲ τόξευμα ἀφιέντος ἀπὸ τῆς γωνίας τῆς κεράμου, καὶ δόξαντος ὑπερβαλέσθαι μικρὰ τὸ στάδιον. Ἀντωνίου δὲ πλησιάζοντος τούτῳ, καὶ συμπεριλαβόντος τῇ ἀσυλίᾳ μέρος τι τῆς πόλεως. ἐφάνη δὲ τοῦτο βλαβερὸν, καὶ ἐπὶ τοῖς κακούργοις ποιοῦν τὴν πόλιν. ὥστ' ἠκύρωσεν ὁ Σεβαστὸς Καῖσαρ. Cui descriptioni caussa non est vt aliunde quippiam addam.

Sanctitas templi Dianæ.

Ortygia lucus. *Locum Ortygiam, vbi Latonam partu grauidam.*] Scribendum, *Lucum.* Strabo: Ἐν δὲ τῇ αὐτῇ παραλίᾳ μικρὸν ὑπὲρ τῆς θαλάττης ἔστι καὶ ἡ Ὀρτυγία, διαπρεπὲς ἄλσος παντοδαπῆς ὕλης, κυπαρίττου δὲ τῆς πλείστης. διαρρεῖ δὲ ὁ Κέγχριος ποταμὸς, οὗ φασι νίψασθαι τὴν Λητὼ μετὰ τὰς ὠδῖνας. Ἐνταῦθα γὰρ μυθεύουσι τὴν λοχείαν καὶ τὴν τροφὸν τὴν Ὀρτυγίαν, καὶ τὸ ἄδυτον, ἐν ᾧ ἡ λοχεία, καὶ τὴν πλησίον ἐλαίαν, ᾗ πρῶτον ἐπαναπαύσασθαί φασι τὴν θεὸν ἀπολυθεῖσαν τῶν ὠδίνων. Quæ sola, satis illustrant hunc totum Græcanicæ fabulæ locum. Vide tamen, si lubet, Epigrammatarium Græcum lib. IIII. εἰς ναοὺς. vbi Ephesum vocat, Dianæ τὰν τροφὸν.

Strabo diuersus paullum à Tacito. *Oleæ, quæ tum etiam maneat, adnisam.*] Paullo aliter Strabo, vt vidisti: qui vult post partum demum, innisam oleæ quietis caussâ.

Pag. 138. *Supplicibus Amazonum, quæ aram insederant.*] Aliquid eâ de re Pausanias lib. VII. vbi de templo Dianæ Ephesiæ. quem suadeo legas.

Diana Leucophryna. *Vti Dianæ Leucophryenæ.*] Scribe, *Leucophrynæ.* Eius deæ templum in Magnetibus, descripsit Strabo lib. XIV. Caussam cognominis ad feminam aliquam quæ ibi condita, referre ex Arnobio possis, lib. VI. *In Didymæo Milesio Cleochum dicit habuisse suprema Leandrus: funeris Leucophrynæ monumentum in fano apud Magnesiam Dianæ esse Myndius profitetur ac memorat Zeno.* Et Clemente in Protrept. ἐνταῦθα τῆς Λευκοφρύνης τὸ μνημεῖον, οὐκ ἄξιον παρελθεῖν, ἑπομένους Ζήνωνι τῷ Μυνδίῳ, ὃ ἐν τῷ ἱερῷ τῆς Ἀρτέμιδος ἐν Μαγνησίᾳ κεκήδευται. Vel ad Tenedon insulã, quæ olim appellata Leucophryn, vbi Dianæ sanctissimum templum. Xenophon rerum Græcarum lib. III. τὸ δ' Ἑλληνικὸν στράτευμα εἰς Λεύκοφρυν

Caussa cognominis.

Leucophryn insula.

ἀπῆλθε, ἔνθα ἦν Ἀρτέμιδος ἱερὸν μάλα ἅγιον, καὶ λίμνη. eiúſque exemplo & cognomine fortaſſe ædificatum in Magnetibus iſtud. Pauſan. lib. 1. *Magnetes, quibus ex regis liberalitate imperauit Themiſtocles, Leucophrynem Dianam colunt.* At Appianus ἐμφυλ. 1. etiam alterum eius deæ fanum locat Mileti, cognomento pari: τὴν ἀδελφὴν αὐτῆς, inquit, ἱκέτιδα οὖσαν ἐν Μιλήτῳ τῆς Λευκοφρυηνῆς Ἀρτέμιδος, πέμψας ὁ Ἀντώνιος ἀνεῖλε. Et Pauſanias aram Athenis, cui à Themiſtoclis filiis dicata ſtatua.

Etiam Mileti hæc dea culta, ſi non imponit Appianus.

Laudati quòd Parthorum inruptionem.] Parthorum irruptionem intellegit, quæ duce Labieno. de quâ, & de hâc ipsâ Stratoniceâ Dio XLVIII. ὁ δὲ δὴ Λαβιῆνος ἐν τούτῳ τήν τε Κιλικίαν κατέσχε, καὶ τῆς Ἀσίας τὰς ἠπειρώτιδας πόλεις παρεστήσατο, πλὴν Στρατονικείας, τὰ μὲν πλεῖστα ἄνευ πολέμου, Μύλασα δὲ καὶ Ἀλάβανδα διὰ κινδύνων ἑλών.

Stratonicea à Parthis obſeſſa.

Iouis & Triuiæ religionem tuebantur.] Iouis cognomento Chryſaori, & Hecates ſiue Triuiæ in Laginis. Vtrumque templum ſuburbanum.

Iupiter Chryſaorus. Triuia in Laginis.

Dareo regi uti.] Scribo, *niti.*

Cultus numinum vtriſque, Dianam aut Apollinem venerandi.] Sardiani Dianam cognomento Coloënem; cuius templum μεγάλην ἁγιστείαν ἔχει, ait Strabo: Mileſij Apollinem venerabantur, cognomento Didymeum. De quo idem Strabo, & Suetonius Calig. cap. XXI.

Diana Coloëne Sardibus culta. Apollo Didymæus Mileti.

Factáque S C, quis multo cum honore modus tamen præſcribebatur.] Non ſatis conſideratè ergo elapſum hoc Tranquillo: *Aboleuit & ius morémque aſylorum, quæ vſquam erant.*

Pag. 139. Suetonij incauta & falſa adſeueratio.

Cùm Marcelli effigiem Diuo Auguſto Iulia dicaret.] Nota morem haud etiam notum ſtatuas effigiéſque dedicandi certis diis. cuius veſtigium in hoc lapide vetuſto,

Statuas hominum deo cuipiam dicabant.

P. VEIDIVS. P. F. POLLIO
CAESAREM. IMP. CAESARI. AVG.
ET. COLONIAI. BENEVENTANAI.

Pollio enim ibi non aliud quàm effigiem Cæſaris Imp. dedicat conſecrátque Auguſto & coloniæ ſuæ. Et clarius in Strabone lib. XIIII. Ἦν δὲ καὶ ἡ ἀναδυομένη Ἀφροδίτη, ἣ νῦν ἀνάκειται τῷ θεῷ Καίσαρι ἐν Ῥώμῃ, τοῦ Σεβαστοῦ ἀναθέντος τῷ πατρὶ τὴν ἀρχηγέτιν τοῦ γένους αὐτοῦ. id eſt: *Erat ibidem & Venus emergens, quæ nunc ſacrata eſt Diuo Cæſari Romæ, Auguſto eam patri vt auctorem generis dedicante.* Etiam Dionyſius, lib. II.

Antiq. ſcribit, *Romulum ex manubiis Vulcano dedicaſſe quadrigas aureas ſimúlque ſuam effigiem.* Hunc morem in Græciâ quoque fuiſſe, Diogenes mihi præit in vitâ Platonis. vbi ait Mithradatem, quamdam Platonis ſtatuam in Academiâ dedicaſſe, cum inſcriptione iſtâ: Μιθριδάτης ὁ Ῥοδοβάτου Πέρσης μούσαις εἰκόνα ἀνέθετο Πλάτωνος, ἣν Σιλανίων ἐποίησε. *Mithridates Rodobati filius Perſa, Muſis ſtatuam Platonis dedicauit, quam Silanio fecit.*

Sacerdotes curabant ludos. Præſertim quattuor collegia.

Ludique Magni ab Senatu decernuntur, quos Pontifices & Augures, &c.] Ludi Magni, iidem cum Romanis. Quia autem ludi plerique ſacri diis, & inſtituti ad eos placandos: viſum eſt, vt cura eorum editióque ſacerdotibus eſſet. Non omnibus tamen: ſed collegiis ſacerdotum quattuor, quæ iſta. Pontifices, Augures, Septemuiri epulones, Quindecemuiri. Dio lib. LIII. ſub initium de ludis Actiacis Agrippæ: καὶ αὕτη μὲν (ſcilicet ἡ πανήγυρις ἡ ἐπὶ τῇ νίκῃ τῇ πρὸς τῷ Ἀκτίῳ) διὰ πέντε ἀεὶ ἐτῶν μέχρι τοῦ ἐγίγνετο, ταῖς τέσσαρσιν ἱερωσύναις ἐκ περιτροπῆς μέλουσα. λέγω δὲ τοὺς ποντίφικας, καὶ τοὺς οἰωνιστὰς τούς τε ἑπτὰ καὶ τοὺς πεντεκαίδεκα ἄνδρας καλουμένους. id eſt, *Atque ij ludi in hunc vſque diem quinquennio quoque celebrati: quorum curatio penes quattuor collegia ſacerdotum, ordine & in vices. Dico Pontificum, Augurum, Septemuirorum vti appellantur, & Quindecimuirûm.* Idem lib. LVIII. de iis quæ decreta poſt mortem Seiani ἐψηφίσαντο δὲ ἑορτὴν διά τε τῶν ἀρχόντων καὶ διὰ τῶν ἱερέων ἁπάντων (ὃ μὴ πώποτε ἐγεγόνει) ἀχθῆναι, καὶ τὴν ἡμέραν ἐν ᾗ ἐτελεύτησε, καὶ ἵππων ἀγῶσι καὶ θηρίων σφαγαῖς ἐτησίοις διά τε τῶν ἐς τὰς τέσσαρας ἱερωσύνας τελούντων, καὶ διὰ τῶν τοῦ Αὐγούστου θιασωτῶν ἀγγέλλεσθαι, ὃ οὐδέ ποτε ἐπεποίητο.

Xilandri lapſus in vertendo.

Quibus verbis interpretis errorem eſſe ſcio: qui vertit, *per quattuor collegia Pontificum*, imperitè, cùm debuiſſet, *ſacerdotum.* Pontificum ſanè collegium vnum eſt.

Dionis obſcuræ veritatis locus.

Quod dicit autem Dio non anteà pronuntiatos ludos curatóſque per quattuor collegia, & Auguſtales: id ſi ſenſit, errat, & refellit hominem clarè hic, qui in manu, Taciti locus. Ceterùm ad curationem ſacerdotalem pertinet Cornelij & ille locus Annali XI. *Iiſque ludis intentiùs adfui, ſacerdotio Quindecimuirali præditus, ac tum Prætor. Quod non iactantiâ refero, ſed quia collegio Quindecimuirûm antiquitus ea cura.*

Pag. 140.

Opprobrium maiorum Mamercus.] Salluſtianum eſt.

L. Cottam à Scipione Africano.] Cicero Diuinatione in

Verrem, ibique Asconius & Valerius lib. VIII. cap. I.

Ser. Galbam à Catone Censorio, P. Rutilium à M. Scauro.] De Galbâ, ibidem Cicero, & Valerius: de Rutilio Liuius epit. LXX. Cicero in Bruto, & Oratore I. Orosius libro V.

Iunio Othoni litterarium ludum exercere vetus ars fuit.] Declamator eo æuo notus. Seneca pater & ipsum & genus eius dicendi describit, non sine notâ, libro II. Controu. I. Ait illum vsum tecto genere dicendi & suspicioso, vbi minimè opus, & cùm apertè liceret agere. *Bene*, inquit, *de hoc vitio illius Scaurus aiebat, illum acta in aurem tegere.* Acumen ioci reddo, scribóque, *legere.* Acta, publica sunt, nec aliud tam vulgò promptum notúmque adeò vt prouerbij loco Seneca filius alibi dixerit, *Beneficia in acta non mitto*, id est, non publico, non diuulgo. Quid autem magis ridiculum, quàm Acta publica alicui recitare in aurem? Subtilis ergo in id vitium hominis iocus: quem belle æmulatus est Martialis: Iunius Otho, rhetor. Genus eius dicendi. Correctus de eo Scauri venustus iocus.

Garris in aurem semper omnibus Cinna,
Garris & illud, teste quod licet turbâ.
Adeóne penitus hic sedit tibi morbus,
Vt sæpe in aurem Cinna Cæsarem laudes?

Epigramma Martialis ex hoc ioco.

Nec enim dubito, quin oculos habuerit ad breue illud Scauri acutúmque dictum.

Obscura initia impudentibus ausis propolluebat] Clarissimus Nic. Faber, *perpolluebat.* Hieron. Groslotius noster (verè noster, dudum studiis, nuper amore mihi iunctus) *propellebat*. bono pariter & prompto sensu.

Brutidium artibus honestis copiosum.] Vera laus. Non solùm enim inter oratores rhetorásque locum habuit, recensente Senecâ non semel: sed etiam historiam scripsit, vt ex fragmentis appâret, cum laude. Pete à Senecâ patre, in Suasoriâ De morte Ciceronis. Puta eumdem esse, quem signauit Iuuenalis: Brutidius orator & historicus.

— pallidulus mi
Brutidius meus ad Martis fuit obuius aram.

M. Paconius.] Quem postilla reum maiestatis Tiberius interfecit, admonitu scurræ cuiusdam. Sueton. Tib. cap. LXI. Pag. 141.

Libellos diui Augusti de Voleso Messallâ.] Cuius sæuitiæ clarum exemplum in Senecâ lib. II. De irâ. vbi item vocat eum Asiæ Proconsulem sub Augusto. *Volesus nuper sub diuo* Volesus Messalla. Eius insignis crudelitas.

Augusto proconsul Asiæ cum treceutos vnâ die securi percußisset, incedens inter cadauera vultu superbo, quasi magnificum quiddam conspiciendúmque fecisset, Græcè proclamauit, O rem regiam! Quis hæc rex fecisset? non fuit hæc ira, sed maius malum & insanabile. Nec plura super eo mihi comperta.

Pag.142. Corn.Dolabella. *At Cornelius Dolabella.*] Præter ceteros adulator: qui suprà censuit, vt Tiberius ouans vrbem iniret. cuius mentio in prisco lapide coniunctim cum hoc C. Silano:

P. CORNELIVS. P. F. DOLABELLA
C. IVNIVS. C. F. SILANVS. FLAMEN MARTIAL.
EX. S. C.
FACIVNDVM. CVRAVERVNT. IDEM. QVE
PRGBAVERVNT.

Tacitus correctus. *Minutura, quoties gliscat potestas.*] Ne deliberare quidem quemquam puto, quin coniectura nostra vera sit, *Minui iura quoties g. p.* præclara & ex vsu rerum gnome.

Torquata Vestalis. *Torquatam priscæ sanctimoniæ virginem.*] Cuius memoriam seruat marmor Romæ:

IVNIAE. C. SILANI. F.
TORQVATAE. VIR. VEST.
MAXIMAE.

itemque alterum in hortis Vaticani mihi lectum:

I. IVNONI
IVNIAE. C. SILANI. F.
TORQVATAE
SACERDOTI. VESTALI
ANNIS. LXIIII.
CAELESTI. PATRONAE
ACTIVS. L.

Pòst auditi Cyrenenses, & accusante Anchario Prisco Cæsius Cordus repetundarum damnatur.] Fluctuaui in hoc loco. suprà enim scriptum eâdem de re: *Ancharius Priscus Cæsium Cordum Proconsulem Cretæ postulauerat repetundis.* Mirum videbatur agere Cyrenenses in illum, qui alienæ prouinciæ rector: & inclinabam vt substituerem, *Cretenses.* Dispulit hanc caliginem Strabo, apud quem libro vltimo in diuisione prouinciarum lego, Cretam cum Cyrenaicâ eiusdem Proconsulis fuisse. Ab hac mente Suetonius Vespasian. cap. II. *Quæstor Cretam & Cyrenas prouinciam sorte cepit.* vbi malè quidam libri, *prouincias.*

Creta & Cyrenaica sub eodem Proconsule.

Egregium publicum.] Ita dictum, vt vulgò bonum publi-

cum,& Liuio *peßimum publicum*,lib.xi.Rhenanum risi scribentem, *Obscurus locus est* (censeo Delphos mittamus ad consulendum) *aut certè mendosus: qui forsan sic legi debeat, Se, remp. & bonas domi artes.*

Etsi delubra eius deæ multa in vrbe, nullum tali cognomento erat.] Mirum verò. Nam & Liuius & Valerius auctores sunt, Q. Fuluium Romæ dedicasse ædem Fortunæ Equestri. Nominat & Iulius Obsequens : *C. Claudio*, inquit, *M. Perpennâ Coss. bubo in æde Fortunæ Equestris comprehensus, inter manus exspirauit.* Incendio consumptam suspicemur : nisi obstaret P. Victor, qui eam collocat in regione ix. vrbis suo etiam æuo. Fatebor ingenuè. aliud quod pro Tacito dicam non habeo.

Pag.143. In Tacito nodus, quē non explico. Fortuna equestris.

Quoties aduersa valetudo Flaminem Dialem inceßisset, vt Pontificis max. arbitrio.] Suspicor locum mutilum. si non est, distinguo cum Vertranio, *Vt * Pontificis max. arbitrio, dum ne plusquam binoctium, abesset: dum ne diebus, &c.* hoc sensu, vt in morbo gratia Flamini facta sit absentiæ, sed non vltra binoctium, nec diebus publici sacri.

* Ita in lege Papiâ apud Gell. l. c. xii. Vt Pōtificis max. arbitratu, &c.

L. Metelli Pontif. maximi exemplum.] Auctorum loca adduxi suprà.

Basilicam Paulli, Æmilia monumenta.] Bene Æmilia monumenta. Non enim vnius Æmilij opus. Æmilius Paullus qui posteà cum C. Marcello cōsul, duas Basilicas, veterem refecit, nouam locauit. auctor Cicero ad Atticum lib. iv. epist. xvii. Nouam interuentu bellorū ciuilium non *perfecit ipse, (vt alucinari video virum inter antiquarios primum:) perfecit sub Augusto Paullus Æmilius, qui consul anno DCCXX. & posteà censor. Dio lib. XLIX. καὶ τὴν στοὰν Παύλου καλουμένην Αἰμίλιος Λέπιδος Παῦλος ἰδίοις τέλεσιν ἐξῳκοδόμησε, κἀν τῇ ὑπατείᾳ καθιέρωσεν. Eam incendio consumptam refecit xx. annis pòst alius Æmilius, vt narrat idem Dio lib. LIIII. ἡ μὲν οὖν στοὰ μετὰ τοῦτο, ὄνομα μὲν ὑπ' Αἰμιλίου, ἐς ὃν τὸ τοῦ ποιήσαντος αὐτὴν γένος ἐληλύθει, τῷ δὲ ἔργῳ ὑπ' Αὐγούστου καὶ τῶν τοῦ Παύλου φίλων ᾠκοδομήθη. Et nunc post annos xxxv. iterum collapsam, firmauit ornauitque Manius Lepidus, is de quo dixi suprà.

Paulli Basilica & porticus.

* Appianus eā exstructā vult è pecuniâ cIↃ. IↃ. talentorum, quā à Cæsare acceperat, ne ei aduersaretur. Lib. II. Ciuil.

Quis refecerit.

Nec Augustus arguerat Taurum, Philippum, Balbum.] Scribendū, *arcuerat*, id est vetuerat, prohibuerat. Tauri, amphitheatrum intellegit in campo Martio : Martij Philippi, ædem Herculis Musarum: Balbi, theatrū. Vide Suetonium

Illustrium virorum opera.

Aug. cap. xxix Dionem lib. LI. & LIIII.

Concessit quibusdam & Augustus id vocabulum, ac tunc Tiberius Blæso. Postremum obiere eo anno viri illustres.] Distinguo locum, *Blæso postremum. Obiere eo anno*, non leui ad historiam momento. Olim & liberâ rep. multi Impp. dicti, vt quisque rem suis auspiciis bene gessisset. Displicuit Augusto, & vt reliquos honores in se, sic & hoc nomen traxit. quod communicatum posteà cum paucis, & ferè non nisi ex gente Augustâ. Tiberius tamen hìc Blæsum Imperatoris nomine insignit: cúmque è priuatis postremum. id est, vt postinde soli Principes eo titulo sint vsi, nemini vltrà concesso subditorum. Non indignum nota, quod obseruamus in Numis & inscriptionibus Imperatoris titulum cùm Principis est, præponi, cùm victoris, subiungi. hoc modo. *Imp. Cæsar Augustus &c.* contrà *Iunius Blæsus Imp. M. Tullius Cicero Imp.* Quod etiam e Suetonij Iulio colligas cap. LXXVI. cuius id inuentum.

Distinctio. cū momento ad historiam. Imperatoris nomen soli sibi Aug. sepsuit. Vide Velleium li. II.

Discrimē in positu nominis Imperatorij.

Asinius Saloninus, M. Agrippa & Pollione Asinio auis, fratre Druso insignis, Cæsarique progener destinatus.] Asinio Pollioni oratori & historico filius natus Asinius Gallus, quem captis Salonis Delmaticâ vrbe agnomēto dixit Saloninū. Seruius auctor in Virg. ecl II. Etsi id cognomen Tacitus & Dio illi nusquam tribuunt contenti dixisse Asinium Gallum. Is Saloninus duxit Vipsaniam Agrippæ filiam, dimissam paullò antè à Tiberio, qui ex ea sustulerat Drusum. Hoc est quod Tacitus lib. I. scripsit: *Nec Gallus ideò iram eius leniuit, pridem inuisus tamquam ductâ in matrimonium Vipsaniâ M. Agrippæ filiâ, quæ quondam Tiberij vxor fuerat, plusquam ciuilia agitaret.* Habuit ex eâ liberos complures. Virilis sexus istos, C. Asinium Saloninum, de quo hic: Asiniúm Gallum, de quo Suetonius, & Dio: Asinium Pollionem, qui consul anno vrbis DCCLVI. de quo Plinius, Tacitus, Dio & Fasti: Asinium Agrippam, de quo libro sequenti: Asinium Celerem, quem consularem Plinius nominat & ponit sub Principe Caio. Nec vanum est, quod tribuo tam multos. Iubet hoc Tacitus lib. VI. vbi de morte Asinij Galli patris: *Scilicet medio triennio defuerat tempus subeundi iudicium consulari seni, tot consularium parenti.* Cui loco abundè lucem fecerint ista. Superest vt virum doctum eripiam è luto. qui hæret, quomodo hîc Asinius Saloninus Drusi frater mortuus dicatur, quem Suetonius & Dio viuum ponunt

Pag. 145. Stēma Asiniorum. Caussa cognominis Salonini.

Vipsania vxor Asinij Galli.

Multi liberi huic Asinio.

Tacito data lux contra Vertraniū.

ponunt Claudij æuo? Nam Suetonius ecce, cap. XIII. in Claudio: *Conspirauerant ad res nouas Gallus Asinius, & Statilius Coruinus, Pollionis ac Messallæ oratorum nepotes.* & Dio lib. vltimo: Ἀσίνιος δὲ δὴ Γάλλος ὁ τοῦ Δρούσου πρὸς μητρὸς ἀδελφὸς ἐπεβούλευσε μὲν τῷ Κλαυδίῳ, &c. Itaque quasi in pugnâ clarâ concludit: *Quid verum sit, deus aliquis viderit.* Imò ego homo. Frater enim hic Salonini, non ipse: ne vltrà turbes, & in simpulo, quod dicitur, excites fluctus. Qui discordiam frustrà quærit inter concordes.

Cæsarique progener destinatus.] Vt aliquam duceret è liberis Germanici.

Consulatum ei adcelerauerat Augustus.] Quem cepit inter suffectos anno vrbis DCCLIX. Lacus priscus Romæ. Captio consul.

C. ATEIO. CAPITONE. C. VIBIO. POSTVMO. COS.

Sed Labeo incorruptâ libertate.] Patrem æmulatus, virum præclarum & prudentem qui bello Philippensi pro libertate fortiter occubuit. Appianus lib. IIII. Λαβεὼν δὲ ἐπὶ σοφίᾳ γνώριμος, ὁ πατὴρ Λαβεῶνος τοῦ κατ' ἐμπειρίαν νόμων ἔτι νῦν περιωνύμου, τοῦ πιστοτάτου τῆς οἰκετείας τῆς δεξιᾶς λαβόμενος, καὶ περιστρέψας αὐτὸν ὡς ἔθος ἐστὶ Ῥωμαίοις ἐλευθεροῦν, ἐπιστρεφομένῳ ξίφος ἔδωκε, καὶ τὴν σφαγὴν ὑπέσχε. Pag. 146. Labeonis I. C. pater egregius.

Iunia Catone Auunculo genita, C. Caßij vxor.] D. Iunius Silanus, qui consul cum L. Licinio Murenâ, vxorem habuit Seruiliam sororem M. Catonis. Ex iis nata hæc Iunia soror M. Bruti per matrem (nam Bruti pater fuit M. Iunius Brutus) Tertia vel Tertulla cognomento: de quâ notus Ciceronis iocus, *Tertia deducta est.* Iuniæ stirps in parte explicata.

Manlij, Quinctij.] Quare Manlij? quia Iulij Silani, innexi Manliæ genti. T. Manlius Torquatus filium in adoptionem dedit D. Silano. de quo Ciceronem vide I. de Finibus, Valerium lib. V. cap. VIII. De Quinctiis nihil dum repperi. Mãlij Iunios attingunt.

AD LIBRVM IV.

ANNALIVM.

Pag.148. Seianus adoptionis nomẽ habuit.

AELIVM *Seianum.*] Funeſtum hoc Romanis caput patrem habuit Seium Strabonem: ſed in adoptionem datus alicui ex Æliis, dictus mutato inflexóque, vt ſolet, patris nomine, L. Ælius Seianus. Id enim prænomen illi Dio dat lib. LVII. At in nummo æreo legi adfirmat mihi quidam Tiberium Seianum, cuius hæc inſcriptio: TI. CAESAR. DIVI. AVGVSTI. F. AVGVSTVS. AVGVSTA. BILBILIS. parte alterâ, corona è quercu. TI. AELIO. SEIANO. Non vidi ego.

Iuuenalis explicatur.

Genitus Vulſiniis.] Quia ergo Vulſinienſis Seianus, ideo acutè & non ſine morſu Iuuenalis:

——idem populus, ſi Nortia Thuſco
Fauiſſet, ſi oppreſſa foret ſecura ſenectus
Principis, hâc ipsâ Seianum diceret horâ
Auguſtum.

Nurſcia, Volſinienſium dea.

Nam Nortia, vel potius, vt libri meliores, Nurſcia, Volſinienſium peculiaris dea. Liuius lib. VII. *Volſiniis quoque clauos indices numeri annorum fixos in templo Nurſciæ Etruſcæ deæ diligens talium monimentorum [auctor] Cincius adfirmat.* Vbi velim deleri minutum illud gloſſema, quod circumſcripſi. Tertullianus: *Aeſculanorum Ancaria dea, Volſinienſium Nurſcia, Otriculanorum Valentia, Sutrinorum Nortia.*

Apicios videri tres fuiſſe.

Apicio diuiti & prodigo ſtuprum venum dediſſe.] Quod idem Dio adfirmat lib. LVII. qui M. Gauium Apicium nominat. Sed Apicios eiuſdem notæ & luxus tres reperio. Primum, qui Athenæo nominatus lib. IIII. cap. XX. qui veteri rep vixit, quémque à Poſidonio celebratũ ait, & auctorem fuiſſe vt Rutilius in exſilium mitteretur. Alterum, qui Auguſti æuo. de quo noſter hîc, & Seneca Conſolat. ad Elbiam: *Apicius noſtrâ memoriâ vixit, qui in eâ vrbe ex quâ aliquando Philoſophi vt corruptores iuuentutis abire iuſſi ſunt, ſcientiam popinæ profeſſus diſciplinâ ſuâ ſeculum infecit.* Qui idem Plinio dictus *nepotum omnium altiſſimus gurges:* & de cuius deliciis volumen Appioni Grammatico ſcriptum, lego in Athenæi lib. VII. At tertium, qui in im-

perio Traiani, cuius mentio apud Suidam in ὄστρια. Τραϊανῷ ἐν Πάρθοις ὄντι, καὶ τῆς θαλάσσης ἀπέχοντι ἡμερῶν πολλῶν ὁδὸν, Ἀπίκιος ὁ ὀψοφάγος ὄστρια νεαρὰ διεπέμψατο ὑπὸ σοφίας τεθησαυρισμένα. si tamen Traiani ibi vox incorrupta.

Dispersas per vrbem cohortes vna in castra conducendo.] Non per vrbem modò, sed per oppida vicina dispersæ fuerunt Prætoriæ cohortes, ex Suetonii cap. XLIX. in Augusto: *Neque vnquam plures quàm tres cohortes in vrbe esse passus est, eásque sine castris: reliquas in hiberna & æstiua circa finitima oppida dimittere assuerat.* Castra autem hæc ad muros vrbis, haud procul portâ Viminali: qui locus Viuarium vulgò dictus. Vide, si placet, Onufrium in vrbe Româ. Scholiastes Iuuenalis sic describit: *iuxta aggerem primus castra posuit Seianus, id est, super Diocletianas: quæ dicta sunt castra Prætoria.*

Pag. 149.

Prætoriæ cohortes sparsim habitæ.

Castra earũ quâ parte vrbis.

In ceteros metus crederetur.] Monuit me Iosias Mercerus legendum videri, *dederetur*, vel, *dideretur*. quod verbum sanè vbique in Tacito velut fataliter corruptum.

Intérque principia legionum sineret.] Inter militaria signa, ait Suetonius cap. XLVIII. in Tiberio. de quo ritu abundè in libris Histor.

Intenderat Seiano manus, & contrà tendentis os verberauerat.] Intendere manus, principium & caussa iurgij etiam hodie apud Italum vulgus. Libro I. suprà: *Postremò deserunt tribunal, vt quis Prætorianorum militum amicorúmve Cæsaris occurreret, manus intentare, caussam discordiæ & initium armorum.* Libro XII. *Simul intendere manus, aggerere probra.* Seneca de clementiâ lib. I. *Conclamatio ciuitatis & fuga est, & dis ipsis manus intenduntur.* At quod sequitur, Seiani os palmâ percussum à Druso: aliter apud Dionem & Zonaram legas, qui Drusum percussum volunt â Seiano. Itaque eorum fide rescribit hîc Vertranius, *Et hic contrà tendentis os verberauerat.* Neutri mihi persuadent, non illi sententiam, non hic lectionem. Seianum non tam proruptâ audaciâ fuisse crediderim. vt vltrò verberarit Principis Romani filium, Tribuniciâ potestate, & imperij consortem: & conuenit magis in mores Drusi, cui adeò promptæ ad verbera manus, vt hâc de caussâ Castor sit cognominatus, teste Dione ipso lib. LVII.

Intendere manus, rixæ nota.

Dio & Zonaras diuersi à Tacito. Sed errant.

Drusus Castor agnominatus, ob violentiam.

Ad vxorem eius Liuiam conuertere.] Suetonius Liuillam semper vocat: vt Claudillam, quam noster Claudiam.

Liuilla, Claudilla. Nec te mouerit, ὑποκόρισμα est, vt Secundilla, Tertulla, Quartilla in feminarum nominibus per blanditias frequens. Sic in Musæo Carpensi lapis de hac ipsâ Liuiâ.

SECVNDA	TI. CLAVDIVS
LIVILLAES	CAESARIS. L.
MEDICA	CELER. AEDITVS.
	A. VESTA.

Pag.150. Eudemus, corruptor medicus. *Eudemus amicus ac medicus Liuiæ.*] In criminatione medicorum non omisit eum Plinius lib. XXIX. cap. I. *Iam verò & adulteria etiam in principum domibus, vt Eudemi in Liuiâ Drusi Cæsaris.*

Quantò sit angustius imperitatum.] Rectè. & dictum in Traiani laudem, qui fines imperij promouit. Dixi suprà.

Pag.152. *Rhenum iuxta octo legiones erant.*] Diuisæ per varia castra & castella. Florus de Druso: *Per Rheni quidem ripam ampliùs quinquaginta castella direxit.* Quæ non dubia origo nobilium in eo tractu opidorum.

Hispania ab Augusto domita. Vide Velleium lib. II. *Hispaniæ recens perdomitæ.*] Ab Augusto. Liuius libro XXVIII. de Hispaniâ: *Ita ergo prima Romanis inita prouinciarum, quæ quidem continentis sint, postrema omnium nostra demum ætate ductu auspicióque Augusti Cæsaris perdomita est.* Propter Cantabros scilicet & Astures, quos ipse deuicit.

Dalmatia quando præsidialis facta. *Totidem apud Dalmatiam locatis.*] Dalmatia Augusto tradita, perpetuúmque præsidum in ea decretum, anno vrbis DCCXLIII. Antea inermis fuit. Adi Dionem, libro LIIII.

Aduersum sibi videri Tacitum. *Cetera Africæ per duas legiones.*] Ain' tu duas? Atqui vna legio adtributa Africæ ab Augusto Tiberióque, te ipso teste non vno loco. Libro IV. Historiarum scribis: *Legio in Africa auxiliáque tutandis imperij finibus, sub Diuo Augusto Tiberióque principibus, Proconsuli parebant.* Et lib. II. Annalium: *Furius Camillus Proconsul Africæ, legionem, & quod sub signis sociorum, ad hostem duxit.* Libro II. Histor. *In Africâ legio, cohortésque dilectæ à Clodio Macro.* Vidimus hunc

Nodi eius solutio. nexum, & soluemus. Vnam legionem ordinariam Africæ fuisse, verissimum est. Vnde hîc ergo duæ? Per bellũ Tacfarinatis abducta è Pannoniâ legio, & in Africam missa. Suprâ lib III. *Piso adsequitur legionem, quæ è Pannoniâ in vrbem, dein præsidio Africæ ducebatur.* Ea ibi mansit biennium paullò amplius, iterúmque in Pannoniam remissa. Hoc

ipſo libro, ſtatim: *Cæſar poſt res à Bleſo geſtas, quaſi nullis iam in Africâ hoſtibus reportari Nonam legionem iuſſerat: nec Proconſul eius anni Dolabella retinere auſus fuerat, iuſſa Principis magis quàm incerta belli metuens.* At enim quia quo loco quæque legio hoc ipſo anno fuerit, decretum ſcribere Tacito, & nondum eâ abductâ: ideò duas ecce in Africâ collocauit, in Pannoniâ duas. Atqui tres in iſta debuerat: quod clarum vel ex iis, quæ in ſeditione trium Pannonicarum legionum dicta ſuprà. Vbi etiam recenſita hæc Nona.

Tres ordinariæ in Pannoniâ legiones.

Tres vrbanæ, nouem prætoriæ cohortes.] Vigilum autem cur omittit? quæ numero & robore ſupra vrbanas. Septem enim cohortes erant, inſtitutæ iam inde ab Auguſto. Cauſſa hæc. quia id æui, inter legitimos iuſtóſque milites, Vigiles non cenſebantur. Itaque in omnibus bellis ciuilibus Galbæ, Othonis, Vitellij rara eorum mentio, nullus vſus. E libertinis lecti erant, vile genus, & Vulcani potiùs miniſtri quàm Martis. Itaque nec Præfecti vigilum inter illuſtres dignitates mentio Tacito vſquam: cuius auctoritas tamen adoleuit, ſicut & militum ipſorum, vti ex Pandectis aliiſque ſcriptoribus clarum. Dicam de hoc omni vrbano milite cum curâ, ad libros Hiſtoriarũ.

Cohortes vigilum. Ex nullo aut vili loco.

Præfecti vigilũ Tacitus non meminit inter primores.

Et colonus antiquitus Rom.] Potius, *colonus.*

Sociæ triremes.] Vt claſſis in Danubio, claſſis in Rheno, claſſis Foroiulij.

Cerni effigiem eius in monumentis Pompeij.] Statuam æneam in theatro Pompeij. Dio.

Pag. 153.

Communes illi cum Druſorum familiâ fore nepotes.] Conſideremus, quæſo. Suetonius Claudij filio Druſo deſponſam Seiani filiam ſcribit, cap. XXVII. in Claudio. nec alius ſententiæ eſt, quod noſter lib. III. dixit Claudij Filio Seianum ſocerum deſtinatum. Hæc certa, clara. ſed quomodo hîc Druſus queritur, communes illi fore cum Druſorum gente nepotes? Locum non habet ea querela, vana eſt. ſi verè idem Suetonius ſcribit, Druſum exſtinctum poſt paucos dies, quàm ei Seiani filia eſſet deſponſa. Deſponſa * autem ante biennium, vt ex Taciti ſuprà verbis clarum: antè biennium ergo exſtinctus, & ſimul connubij nepotúmque ſpes. An aliud aliquid eſt, quò noſter hîc reſpexit? nemo dicet. In Zonarâ lego, Iuliam Druſi filiam deſponſam Seiano: corruptè. quia ſcribendum Li-

Inquiſitio in Tacitum.

Filia Seiani quãdo deſpõſa Druſo.

* Anno vrbis DCCLXXIII.

Zonaræ lectio vitioſa.

uiam: intellegitque Germanici ſororem, de qua infrà di-
Cornelium abertaſſe vi deri. cemus, Druſi maioris prolem. Quid nugamur? cùm omnia ſcrinia excuſſerimus, non inficiabimur, quin Tacitus guttam attigerit è flumine Lethes.

Precandam poſthac modeſtiam; vt contentus eſſet.] Mirum genus loquendi, quaſi modeſtia inter deas. Et caue tamen immutes.
Loquẽdi noua, ſed ſignificans ratio. ſimile illud è lib. XV. *Sic quoque optimam Fortunam orandam, vt pedes confectus itinerum ſpatiis equitem aſſequeretur.*

Vt octo poſt annos cognitum eſt.] Rectè. eoipſo videlicet anno, quo interfectus Seianus, cùm Apicata eius vxor hæc ſcelera prodidit. Vide Dionem LVIII.

Conſules ſede vulgari per ſpeciem mæſtitiæ ſedentes.] Id eſt, in
Sedes vulgaris in curiâ, quid. ſedibus Prætorum aut Tribunorum, vt Dio interpretari videtur, in morte Augusti, Lib. LVI. ἐκαθέζοντο δὲ οἱ μὲν πολλοὶ ὡς που ἕκαστος εἰώθει, οἱ δ᾽ ὕπατοι κάτω ἐν τοῖς βάθροις, ὁ μὲν τῷ τῶν στρατηγῶν, ὁ δὲ τῷ τῶν δημάρχων. Verterem ego: *Sederunt autem vulgus Senatorum, quo quiſque loco ſolebat: conſules verò infernè in ſubſelliis alter Prætorum, alter tribunorum.* Nec diſſimile eſt, quod Suetonius ſcribit, Claudium *de maiore nego-*
Cõſulũ ſublimes ſellæ. *tio acturum, medium inter Conſulum ſellas Tribunicio ſubſellio ſediſſe.* Humiles autem Senatorum omnium ſedes, altæ Conſulum & excelſæ. Lucanus V.

Vt primùm mæſtum tenuêre ſilentia cœtum,
Lentulus è celſâ ſublimis ſede profatur.

Lentulus enim ibi conſul. & alius poëta quiſpiam.

Eædem cælatæ. *Conſpicuum ſignis cùm premet altus ebur.*

Intellegit cõſulis ſellam curulem: in quâ, ornatus cauſsâ, ſigna. Idem:

Signa quoque in ſellâ noſſem formata curuli,
Et totum Numidæ ſculptile dentis opus.

Alloquia. *Vix propinquorum alloquia.*] Alloquia, propriè in conſolatione. notatum aliis.

Vix diem aſpici.] Ita enim moris, vt limine & domo ſe continerent in luctu. Plinius lib. IX. *Mitto ad Ariam. rogo vt veniat. quoniam me recens adhuc luctus limine contineret.*

Pag. 154. *Appius Clauſus.*] Lego, *Atta Clauſus*, vel *Attius.* Adi lib. XII. Annalium.

Oroſij error. *Hæc vulgo iactata.*] Et credita Oroſio, qui libro VII. tradit Druſum à Tiberio veneno extinctum. At me non valdè mouent eiuſmodi ſcriptores, legitimæ hiſtoriæ (di-

cam iratis quorundam auribus) dehonestamenta.

Laudante filium pro rostris Tiberio.] Velo quidem interposito, ne Pontificis maximi oculi adspectu cadaueris funestarentur. Seneca, Consolatione ad Martiam: *Tiberius Cæsar & quem genuerat, & quem adoptauerat, amisit. ipse tamen pro rostris laudauit filium, stetítque, in conspectu posito corpore, interiecto tantummodo velamento, quod Pontificis oculos à funere arceret.* Recenset eumdem ritum Dio LIIII. in funere Agrippæ, sed caussam eius ignorare fatetur, & quam Seneca dedit, refellit. Verba sunt: τόν τε λόγον τὸν ἐπ' αὐτῷ εἶπε παραπέτασμά τι πρὸ τοῦ νεκροῦ παρατείνας, ὅπερ ἐγὼ μὲν οὐκ οἶδα διὰ τί ἐποίησεν. εἴρηται δ' ὅμως τοῖς μὲν ὅτι ἀρχιερεὺς ἦν, τοῖς δὲ ὅτι τὰ τῆς τιμητείας ἔπραττεν, οὐκ ὀρθῶς φρονοῦσιν. οὔτε γὰρ τῷ ἀρχιερεῖ ἀπείρηται νεκρὸν ὁρᾶν, οὔτε τῷ τιμητῇ, πλὴν ἂν τὸ τέλος ταῖς ἀπογραφαῖς μέλλῃ ἐπάξειν. Id est: *Sed & laudationem Agrippæ Augustus recitauit, velo quopiam ante mortuum expanso. Id cui rei factum, mihi non liquet. Tamen alij volunt ideò, quia Pontifex esset: alij, quia obiret munera Censoris. Neutri rectè. Neque enim vel Pontifici mortuum aspicere nefas: neque Censori, nisi cùm finem censioni imponit, conditque lustrum.* Hæc Dio. sed ego existimo, de Pontifice Senecam * vera dicere. Sacer enim: ideóque non ipsum solum arceri aspectu funesto, sed & statuas deorum voluerunt. Quæ si in loco positæ, vbi supplicia & cædes, velari eas mos fuit, aut transferri. Notat ipse Dio libro vlt. *Claudius*, inquit, *delectabatur gladiatoribus, & præsertim meridianis. Ideò plerosque seruos, qui dominos sub Caio aut Tiberio calumniati erant, hoc modo perdebat. Eorúmque tantus fuit numerus, vt Augusti statuam eo loci positam iusserit transferri, ne aut semper adspiceret cædes, aut semper velata esset.* Mos rarus: & cuius vestigia non alibi mihi visa.

Velū inter mortuū interiectum.

De caussâ eius facti Dio dissētit.

* Facit a Seneca Tacit. lib. II. *Neque Imperatorem auguratu & vetustissimis cærimoniis præditū contrectare feralia debuisse.*

Statuæ item velabantur.

Inter quos delegerat Iulium Postumum.] Est'ne ille, qui Præfectus Ægypto postea? de quo Romæ lapis,

Iulius Postumus. Pag. 156.

PRO SALVTE TI. CLAVDI. CAESARIS. AVG. GERMANICI. PONT. MAX. TRIB. POT. VII. COS. IIII. IMP. XV. P. P. CENSORIS.

.:.:.:. LIBERORVMQVE

EX VOTO. SVSCEPTO. C. IVLIVS. SEX. F. COR. POSTVMVS. PRAEF. AEGYPTI.

Vix puto. Claudij enim æuo ille floruit, non hoc Tibe-

riano. Magis ergo vt referas ad eum quem, Velleio indice, nouimus consularem & illustrem. *Quintus Posthumius*, inquit, *vir Consularis Præpositus Dalmatiæ, ornamenta meruit triumphalia.*

Hispaniæ diuisio.

Proconsul vlterioris Hispaniæ.] Id est, Bæticæ, quæ populo relicta, & ideò in eâ Proconsul. Plura distinctiùs de Hispaniæ diuisione infrà ad 1. Histor.

Probata cõiectura in Tacito.

Ob atrocitatem temporum in insulam Amorgum deportatur.] Placet olim emendatio, *atrocitatem morum.* quam velim distinctione iuuari hoc modo: *de vi publicâ damnatus ob atrocitatem morum. in insulam.* Facilis exscribentium lapsus repetitione syllabæ, *tem morum.* Et si non sum ignarus à Suetonio *temporum atrocitatem* dictam, Calig. cap. VI. sed hîc vt censeo parum opportunè. Puto autem pertinuisse ad Serenum caput hoc legis Iuliæ: *Iuliâ de vi publicâ tenetur, qui cùm imperium potestatémve haberet, ciuem R. aduersus prouocationem necauerit, verberauerit, iusserítve quid fieri, aut quid in collum iniecerit vt torqueatur.*

Caput legis Iuliæ de vi publicâ.

Pater Sempronius.] Qui adulter in Iuliâ, suprà lib. 1.

Pag. 157. Osci ludi.

Oscum ludicrum.] Quod celebratum Romæ, non Romanâ linguâ. Strabo lib. v. Ἴδιον δέ τι τοῖς Ὄσκοις καὶ τῷ τῶν Αὐσονίων ἔθνει συμβέβηκε. τῶν μὲν γὰρ Ὄσκων ἐκλελοιπότων, ἡ διάλεκτος μένει παρὰ τοῖς Ῥωμαίοις, ὥστε ποιήματα σκηνοβατεῖσθαι κατά τινα ἀγῶνα πάτριον, καὶ μιμολογεῖσθαι. Censent, idem cum Atellanis ludis: nec errant. Nam Atella, Oscorum vrbs. Sermo autem Oscus, diuersus à Latino. Titinnius,

Qui Oscè & Volscè fabulantur, nam Latinè nesciunt Quo & Campani visi videntur, &, vt Liuius alibi me docet, Samnites.

Censorium funus.

Vertranij ridicula sententia.

Quamquam nouo homini Censorium funus.] Quæri video quid sit censorium funus. Vertranius censuit, id esse in cuius nimiam pompam, vt in opus censorium, animaduertere Censoribus licuisset, nisi iussus Prætoris adfuisset. Nimis velim ad manum mihi laurus sit, quam mordeam: ita præcordia mihi saliunt ad risum. Alij idem putant Funus publicum, Funus censorium, Funus indictiuum. Non audio. arbitror ergo Funus publicum & Indictiuum, eadem: nec aliud esse, quàm cùm denuntiatur & indicitur publicitus per præconem. Censorium, partem eius esse: id est, vt omne Censorium funus, Publicum sit (quî enim aliter honoratum esse potest?)

Funus Publicum & Indictiuum eadem.

Eius pars censorium.

at non omne Publicum, Cenſorium. Vt inter magiſtratus, honoratiſſimi Cenſores, iſque cumulus quaſi reliquarum dignitatum: ſic inter funera illud, primo loco. Itaque Capitolinus de Pertinace: *Funus imaginarium ei & Cenſorium ductum eſt, & ab ipſo Seuero funebri laudatione honoratus eſt.* Tacitus de Sabino fratre Imperatoris: *Funúſque Cenſorium Flauio Sabino ductum.* Et libro XII. *Decretum Claudio cenſorium funus, & mox conſecratio.*

Id honoratiſſimum.

Quâ ergo notâ eximium hoc funus? Credo iſtâ, vt omnia in eo purpurea eſſent, veſtes ſtraguláque. in aliis, tantùm purpura prætexta. Non obſcurè annuere mihi videtur Polybius, libro VI. *Vbi autem præclarus aliquis ex domeſticis obiit, inſtituunt funeris apparatum, & circumfuſi qui ſimiles magnitudine ac ſtaturâ videntur, veſtes capiunt; ſi conſul vel prætor fuit, purpurâ prætextas; ſi cenſor, purpureas; ſi * triumphalis, auro intextas.* Poſtrema Græcè ſic habent: ἐὰν μὲν ὕπατος καὶ στρατηγὸς ἢ γεγονώς, περιπορφύρους (intellege ἐσθῆτας) λαμβάνουσι. ἐὰν δὲ τιμητής, πορφυρᾶς. ἐὰν δὲ καὶ τεθριαμβευκώς, διαχρύσους. Publico autem funeri opponitur, Tacitum. id eſt, ſine pompâ, ſine diſſignatore, ſine ludis, præcone, indictione, ſilens & quietum. Seneca, De Tranquillitate lib. I. cap. I. *Quid opus eſt ſeculis duratura componere? Vis tu nunc id agere, ne te poſteri taceant? Morti natus es. minus moleſtiarum habet funus Tacitum.*

Notæ eius funeris.

* At de triũphali, ſub principibus nihil legi. & videtur cõfuſum cum Cenſorio. Nã & Claudius & Pertinax eo elati, tanquam digniſſimo.

*E Polybij verbis ſuſpicère diſtinctum Cenſorium funus à triumphali fuiſſe, & hoc dignius. Mihi ita non videtur. Primùm, quia nemo Latinorum Triumphale nominat. Deinde, quia Cenſorium reperio Principibus ipſis ductum (vt Claudio, vt Pertinaci:) quos conſtat honeſtiſſimo affectos. Tertiò, quia illa ipſa ornamenta quæ Triumphali tribuit Polybius, reperire eſt in iſto. Vide Xiphilinum in Seuero. Currum huic interueniſſe, ritu triumphantium, non opinor. Nam quod in Propertio legis,

Triumphale funus, idē Cenſorio.

Non in eo currus.

Cuius honoratis oſſa vehantur equis.

Propertij alia lectio.

verius eſt, *aquis.* & ille ipſe poëta ſuperiori eius libri Elegiâ, in amne infero diſtinxit duplices ſedes & * nauigationes. Quod in Dione etiam ſcriptum funere Auguſti, imaginem eius vnam (tres enim fuerunt) vectam ἐφ' ἅρματος πομπικοῦ, id eſt, *curru triumphali*, vt interpretes

* *Turbáque diuerſâ nauigat ōis aquâ.*

Dio ſeorſim à vulgo intellectus.

volunt : ego mallem , *curru pompali.* & Carpentum intellegam, quo per pompam Circensium dij transuecti. Hoc enim noui honoris genus apposite tributum nouo diuo.

In foro Augusti statuæ illustres.

Effigiem apud forum Augusti.] Vbi in vtrâque porticu ab ipso Augusto locatæ statuæ omnium veterum ducum. Suetonius.

Procurator Asiæ Lucillius Capito.] Eadem omnia è Tacito Dio, lib. LVIII. in extremo.

Pag. 158. Mos legendi Flaminis Dialis. Flamines Patricij, & maiores. Plebei & minores. In sacris cõfarreatio. Matrimonij triplex. Farre iunctum.

Nam patricios confarreatis parentibus genitos tres simul nominari.] Non alibi tam expressi ritus in legendo Diali. Ait, *patricios.* Quia cùm quindecim Flamines essent, ex iis tres primi instituti à Numâ, non nisi ex patribus legebantur : iique Maiores dicti. alij etiam è plebe, appellatíque Flamines minores. Addit, *confarreatis parentibus.* quia, vt Plinius ait, *in sacris nihil religiosius confarreationis vinculo erat.* Triplex enim matrimonii contrahendi mos, Vsu, Farre, Coëmptione. Antiquissimum genus, Farre videtur, quod Dionysius appellat γάμον κτ̀ τοὺς ἱερὸς νόμους. erátque necessum non solùm Flaminem nasci confarreatis parentibus, sed & ipsum cum Flaminicâ farre iungi. Seruius Danielis in excerptis à Pythœo : *Tribus modis apud veteres nuptiæ fiebant : Vsu, si, verbi gratiâ, mulier anno vno cum viro, licet sine legibus fuisset. Farre, cùm per Pontificem Max. & Dialem Flaminem per fruges & molam salsam coniungebantur : vnde Confarreatio appellatur, ex quibus patrimi & matrimi nascebantur. Coëmptione verò atque in manu conuentione, cum illa in filiæ locum, maritus in patris veniebat, vt si quis prior fuisset defunctus, locum hæreditatis iustum alteri faceret.*

Seruij fragmentum, quod bene ista explicat.

Iterum alibi : *Quid enim est aliud dextræ, quàm in manum conuenire? quæ conuentio eo ritu perficitur, vt aquâ & igni adhibitis duobus maximis elementis, natura coniuncta habeatur. quæ res ad farreatas nuptias pertinet, quibus Flaminem & Flaminicam iure Pontificio in Matrimonium necesse est cõuenire.* Et paullò pòst : *Mos fuit Flamini ac Flaminiæ vt per Farrationem in nuptias conuenirent, sellas duas iugatas, ouili pelle superiniectâ poni, eius ouis quæ hostia fuisset : & ibi nubentes velatis capitibus in confarreatione Flamen ac Flaminica residerent. Confarreationes autem tonitru dirimit.* Pulchræ reliquiæ. Adde Festum in Diffarreatio, & Arnobium lib. IIII. *Vxores enim dij habent, atque in coniugalia fœdera conditionibus veniunt antè qua-*

Ritus farreationes.

ſitis. Vſu, farreo, coëmptione, genialis lecłuli ſacramenta conducunt.

Et quando exiret è iure patrio.] Defectum locum cenſeo: & deeſſe quæ ad cæremoniarum difficultatem pertinent. Qui cautus cærimoniæque Flaminio adiunctæ, habes apud Agellium lib. x. cap xv.

Flaminica Dialis.] Flaminia, appellari mulier ipſa videtur, ex lapide priſco, MARCELLA. FLAMINIA. AVGVSTAE. Flaminia.

Auguſta ſedes inter Veſtalium conſideret.] Quibus locus è regione Prætoris. Suetonius Aug. cap. XLIIII. *Solis virginibus Veſtalibus locum in theatro ſeparatim, & contra Prætoris tribunal dedit.* Veſtales in theatro vbi ſedebant.

Cùm pro incolumitate Principis vota ſuſciperent.] De quibus dicam Annali XVI. Ceterùm notat Dio hoc anno prima decennalia Tiberii Cæſaris celebrata: quorum originem pete ab eodem ſcriptore, lib LIII. Pag. 159. Vota annua.

Non vt ſtipendiariis pecuniæ redderentur.] Id eſt Gallis prouincialibus, quos exhauſerat. Pag. 160.

Quartam accuſatoribus, ſecundum neceßitudinem legis.] Legis, vt cenſeo, Iuliæ de Maieſtate. Nam quod alii de Papiâ ſuſpicantur, refuto. Dicit à me Tacitus, qui cuncta in hac quæſtione exercita ſcribit lege Maieſtatis. Quarta autem præmium, non in hâc ſolum, ſed etiam De repetundis lege. de quâ ipsâ nihil abnuo, quin hîc accipiamus. Aſconius in Verrem non vno loco oſtendit, Quadruplatores dictos à præmio quartæ, quam conſequebantur. Innuit ipſe Cicero lege & more id receptum; *Non enim, inquit, ſpolia C. Verris, ſed exiſtimationem populi Rom. concupiui.* Fortaſſe & in criminibus aliis præmium idem. Ideò vulgare præmium id interpreter in Paullo, l. XIII. De iure fiſci: *Heredem, ait, eius vltra vulgare præmium nihil conſecuturum.* De lege Maieſtatis. auctor mihi adfirmandi Ioſephus lib. XIX. vbi de ſeruis, quos Caius in dominos emittebat: ῥᾴδιον γὰρ, inquit, ψευδομένοις τε κατὰ τῶν κυρίων πιστεύεσθαι, καὶ τὰ χρήματα ἐνδείξασιν αὐτῶν, ἅμα ἐλευθέροις τε εἶναι καὶ πλουσίοις, μισθῷ τῶν κατηγοριῶν, διὰ τὰ ἆθλα αὐτοῖς προκεῖσθαι τὰς ὀγδόας τῶν οὐσιῶν. id eſt: *Facile enim iis & mentientibus contra dominos credi, & opes aperientibus ſimul liberis diuitibúſque fieri: propter præmium accuſationum, quo octaua bonorum pars iis propoſita.* Si octaua ſeruo; bene colligo, libero quartam,

Quarta, præmiũ in crimine maieſtatis. Item repetundarum. Quarta, vulgare præmium accuſatorum. Seruis octaua præmiũ.

Nec in seruili accusatione aliud capere persuadeor, quàm crimen maiestatis. Illud moneo, Principum æuo, non tam ex lege quàm arbitrio senatus præmia decreta. Libro IV. infrà: *Quâ damnatâ cùm præmium accusatori decerneretur, Iunius Otho trib. pl. intercessit.* Sic libro XVI. *Liberto & accusatori premium operæ* (non pecunia vlla sed) *locus in theatro inter Tribunitios viatores datur.* Interdum certa pecunia adtributa, vt Eprio Marcello quinquagies H-S. Thraseâ damnato: Regulo septuagies H-S. & sacerdotium, damnato Crasso. Tacitus Ann. libro XVI. & Histor. III. Nec prætereundus hîc Dionis locus, qui de præmiis eorum qui Cæsaris percussores accusabant, χρήματα, inquit, ἐκ τῆς τοῦ ἁλόντος οὐσίας, καὶ τὴν τιμὴν ἢ τὴν ἀρχὴν τὴν ἐκείνου, εἴ τινα ἄρα ἔχων ἦν, τό, τε μηκέτι μηδ᾽ αὐτὸν, τούς τε υἱεῖς, τούς τε ἐγγόνους αὐτοῦ στρατεύεσθαι, ἐλάμβανον. id est: *Præmium accusationis pecuniam accipiebant è bonis damnati, & honorem aut magistratum quemcumque is gerebat: item vacationem à militiâ, sibi, liberis, nepotibus.* Vt videantur legis eius Pediæ exemplo instituta præmia accusatorum.

Variatum in his præmiis pro arbitrio Senatus.

Messalinus Cotta censuit cauendum Senatusconsulto, vt quamquam insontes magistratus prouincialibus vxorum criminibus plecterentur.] Et cautum non dubiè hoc anno. Si enim antè, quorsus hæc sententia? Tamen Vlpianus De Officio Proconsulis, decretum id refert ad Cottam & Messallam Coss. id est, ad quartum ante annum. Ait, *Proficisci quidem Proconsulem melius est sine vxore, sed & cum vxore potest, dummodo sciat Senatum Cottâ & Messallâ Coss. censuisse futurum, vt si quid vxores eorum qui ad officia proficiscuntur deliquerint, ab ipsis ratio & vindicta exigatur.* Vir * doctissimus conatur legere, *Senatum Cotta Messallino consulente censuisse*, acute: sed me iudice, non exsoluet vllum acumen Domitium hâc culpâ.

Pag. 161. Dissidiū inter Vlpianū & Corneliū.

Sed Vlpian. certè errat.

* Cuiac. obseruat. li. VI. cap. XXX.

Vt suprà rettuli.] Libro I.

Pisonémque grauius secreti sermonis incusauit.] Mendum arguunt multa. Primum, quòd accusator nemo expressus, vt solet. quòd Tiberius ipse incusasse eū dicitur, insolens Imperatori. quòd pars accusationis spreta dicitur, vt atrocior vero: quod non euenisset Principe accusante. Nequis dicat non legitimam accusationem fuisse, tantùm Principis mandatum: ecce addit, *Ceterorum receptus est reus, neque peractus ob mortem opportunam.* At reus

Mendosus locus.

recipi ſine accuſatore non potuit. Lego igitur, *Piſonem Q. Granius.* Granij Romæ non ignoti iaminde à Lucillij æuo, apud quem Granius præco: & infrà lib.VI. Granius Martianus, ſuprà lib.I. Granius Marcellus. Fortaſſe emendatus.

Relatum de Caßio Seuera exſule.] Qui primus flexiſſe dicitur ab illâ rectâ & vetere dicendi via. quem & hiſtoriam ſcripſiſſe comperior ex Tertulliani Apolog. & Suetonij Vitellio, cap.II. Eius laudes vide apud Senecam patrem lib.III. Controuerſ. initio. Caſſius Seuerus.

Per immodicas inimicitias.] Suſpectum.

Vt iudicio iurati Senatus Cretam amoueretur.] Quod ſub Auguſto ei accidit, ſcriptis etiam libríſque abolitis. Sueton. Calig. cap. XVI. noſter ſuprâ, lib.I. Ait, iudicio iurati Senatus. quod erat, cùm Senatus deum teſtem aduocabat, ſe cenſiturum (quod è fide ſuâ réque publicâ videretur. Liuius lib. XLII. *Vt iuratus Senatus decerneret, qui eam rem quæreret decerneretque.* Lib. XXX. *Patres igitur iurati (ita conuenerat) ita cenſuerunt, vti Conſules prouincias inter ſe compararent.* Appian. lib.II. Ciuil. τούτου μόνου δεξάμενοι τὸ λεχθὲν οἱ ἕτεροι, ἤτουν σφίσι ψῆφον ἀναδοθῆναι περὶ τοῦ Καίσαρος ἐπὶ ὅρκῳ. Tacitus hoc ipſo libro: *P. Suillium amouendum in inſulam cenſuit tantâ contentione animi, vt & iureiurando obſtringeret è rep. id eſſe.* Morem eum poſteà obtinuiſſe in omni Senatu, idque lege quâdam Traiani, colligas ex Plinij verbis, lib.V. epiſt. *Quinetiam Dextrum, qui primus diuerſum cenſuerat, perlatâ lege de Senatu habendo, iurare coëgit è republicâ eſſe quod cenſuiſſet.* Græci id vocabant ἱερὰν συμβουλήν: & formula eius eleganter expreſſa apud Xenophontem περὶ ἀναβάσεως Κύρου, libro V. in oratione Hecatonymi: εἰ μὲν συμβουλεύοιμι ἃ βέλτιστά μοι δοκεῖ εἶναι, πολλά μοι ἀγαθὰ γένοιτο. εἰ δὲ μὴ, τἀναντία. αὕτη γὰρ ἱερὰ συμβουλὴ λεγομένη εἶναι, δοκεῖ μοι παρεῖναι. Sed is mos quando primùm cœpit? haud temerè dixerim. Puto tamen Coriolani æuo. in cuius cauſſâ Tribuni plebis volunt & impetrant, vt *Senatus iuratus ſententiam dicat, vti ſolet in conſeſſu iudicum.* Dionyſius ait, lib.VII. Iuratus Senatus. Idem mos Græcis.

Saxo Seriphio.] Verè, ſaxo. Vide Strabonem lib.X.

Conſenuit.] Benè, *Conſenuit.* Nam annos XXV. in exſilio hæſit. Euſebius Chronicis: *Caßius Seuerus orator egregius XXV. exſilij ſui anno, ſummâ inopiâ, moritur: vix panno verenda contectus.* Caſſij diuturnitas in exſilio.

Plautius Siluanus Prætor Aproniam coniugem in præceps iecit.] Similis at non eadem res narrata Quinctiliano libro VII. cap. III. *Id autem genus, de quo nouissimè dixi, non solùm in scholis sæpe tractatur, sed etiam in foro. Nam id est in caussâ Neuij Apruniani* (lego, *Nonij Aproniani*) *solùm quæsitum, Præcipitatáne esset ab eo vxor, an se ipsa suâ sponte iecisset. Quã actionem equidem solam in hoc tempus emiseram: quod ipsum fecisse seductum iuuenili cupiditate gloriæ fateor.* De hoc ipso autem Plautio lapis.

Similis planè in Quinctiliano narratio.

Tit. Plauti⁹.

TI. PLAVTIO. M. F. M. N.
SILVANO. AELIANO.
PONTIF. SODALI. AVGVSTALI.
III. VIR. A. A. A. F. F. Q. TI. CAESARIS.
LEG. LEG. V. IN. GERMANIA.

Id est, *Triumuiro auro argento æri flando feriundo, Quæstori Tiberij Cæs. Legato Legionis quintæ.*

Pag. 162.

Vrgulania Siluani auia.] Vrgulanij in gente Plautiâ sunt. Lapis. A. PLAVTIVS. M. F. VRGVLANIVS. & Suetonij Claudio. Plautia Virgulanilla, non Herculanilla eius vxor: quod rectè monuit ex vet. libro Torrentius.

Nam priores duces sibi impetrando.] Corrigo, *vbi impetrando.*

Tres laureatæ in vrbe statuæ.] Furij Camilli, L. Apronij, Iunij Blæsi. De statuis triumphalibus Plinius. & Tacitus in Agricolâ: *Igitur triumphalia ornamenta, & illustris statuæ honorem, & quidquid pro triumpho datur, multo verborum honore cumulata decerni iubet.*

Statuæ pro triumpho.

Raptabat Aphricam Tacfarinas.] Non, *reptabat*, vt vulgò. Alibi: *Igitur raptare inter se, immittere latronum globos.*

Ptolemæo Iubæ filio.] Quem Caius posteà interfecit. Sueton. cap. XXVI. *Ptolemæum regis Iubæ filium consobrinum suum (erat enim & is M. Antonij ex Selenâ filiâ nepos) interfecit.* Seneca De Tranquillitate: *Ptolemæum regem Africæ, Mithridatem Armeniæ, inter Caianas custodias vidimus. Alter in exsilium missus est: alter, vt meliore fide mitteretur optabat.* Ex verbis Senecæ appâret dimissum Ptolemæum, sed per viam iussu Caij interfectum.

Ptolemæus Africæ rex.

P. Dolabell.

Proconsul eius anni P. Dolabella.] Cuius memoriam in Illyrico seruat lapis.

P. CORNELIO
DOLABELLAE. COS.
VII. VIRO. EPVLONI
SODALI. TITIENSI
LEG. PRO. PR. DIVI. AVGVSTI
ET. TI. CAESARIS. AVGVSTI
CIVITATES. SVPERIORIS
PROVINCIAE HILLYRICI.

Thubuscum opidum] Mauritaniæ Cæsariensis. aliâs, Tubusuptus, & Succubæ dictum. Pag.163.

Perculsa gens & culpæ nescia.] Imò, *culpæ conscia.* atque ita scribo. Nam suprà ait, *prædarum receptorem & socium prædandi fuisse Garamantum regem, missis leuibus copiis.* Non ergo extra culpam. Pag. 164. Emendatus Cornelius.

Scipionem eburnum, togam pictam, antiqua patrum munera ferret.] Et valdè quidem antiqua. Siquidem Porsenæ regi ea missa lego apud Dionysium lib. v. ἡ δὲ τῶν ῥωμαίων βουλὴ μετὰ τὴν ἀπαλλαγὴν τῶν Τυῤῥηνῶν συνελθοῦσα, ἐψηφίσατο Πορσίνᾳ μὲν πέμψαι θρόνον ἐλεφάντινον καὶ σκῆπτρον, καὶ στέφανον χρύσεον, καὶ θριαμβικὴν ἐσθῆτα ὑφ᾽ ἧς οἱ βασιλεῖς ἐκοσμοῦντο. Nec prius vestigium, opinor, eius ritus. Quàm vetus mos mittendi scipionis siue sceptri.

Cui prouincia vetere ex more Cales euenerat.] Vtrum Calles hîc legimus, an Cales? Si Calles: interpretor ex Suetonii loco, in Iulio cap. XIX. *Opera ab optimatibus data est, vt prouinciæ futuris Consulibus minimi negotij, id est, siluæ callésque decernerentur.* Vt antiquitus quidem calles, (eo nomine intelligimus curam publicorum saltuum calliúmque, in quibus pecora pascebantur, ære aliquo constituto) prouincia Quæstorum fuerit: interdum & Consulum, si bella nusquam aut hostis. Sed nec Cales mihi displiceat: vt in eo oppido Quæstoris fuerit sedes. Sic enim in Liuio lego, Pisas Consulibus decretas, & Tarentum Prætoribus. & libro XXV. *Nero prætor Suessulam sortitur.* quibus opidorum nominibus, loca scio intelligi vicina. Veteri autem rep. ante Sullam, cum octo Quæstores essent, exque iis duo Militares, duo Vrbani: satis constat quattuor reliquos prouincias in Italiâ aut certè Siciliâ habuisse: externis prouinciis imperio nondum adiunctis. Eas puto sic constituendas, (quid enim nisi arbitrium interponam in re cascâ & obscurâ?) Aquariam siue Frumentariam, Ostiæ: cuius mentio Ciceroni pro

Ambigua lectio. Calles prouincia. Adi Turneb. lib. III. cap. IX. & XXII. Cales, Quæstorum prouincia. Lib. XXXVI. Lib. XLV. Prouinciæ Quæstorum antiquitus. Aquaria. Ostiæ.

Gracchorum,nequis resp.inimicis amicus esse vellet, de robore præcipitati sunt. & Lucanus lib.II. — De robore præcipitari.

Sæua Tribunicio maduerunt robora tabo.

Itemque Calpurnius,scitus sanè declamator,Decl.v. *Video carcerem publicum saxis ingentibus structum, angustis foraminibus tenuem lucis vmbram recipientem. In hunc coniecti robur Tullianum prospiciunt: & quoties iacentes ferrati postis stridor excitat, exanimantur, & alienum supplicium aspectando* (ita inibi lego) *suum discunt.* . Ex quo clarè discas robur hoc in Tulliano fuisse, id est carceris inferiore loco. Liuius XXXIX. *Pleminius in inferiorem demissus carcerem est,necatúsque.*

Post damnatum Libonem missis litteris exprobrauerat suum tantùm studium sine fructu fuisse.] At in damnatione Libonis nulla mentio huius Sereni,nullæ partes.

Intercessit Gallus Asinius.] Vulgò vitiosa distinctio. Scribe totum locum, *intercessit Gallus Asinius G.a.D.cl.udendum censere*, id est,censebat. Intercedendi Aspernandique verba ad Cæsarem ipsum referenda sunt, qui iure Tribuniciæ potestatis intercessit decreto, inuidiæ minuendæ. — Pag.166. Vitiosa distinctio in Tacito.

Suillium Quæstorem quondam Germanici.] Gloriatur ipse in oratione contra Senecam: *Se Quæstorem Germanici, illum domus eius adulterum fuisse.* — Suillius.

Ex quis magnarum sæpe rerum motus oriuntur.] Lego, *monitus oriuntur.* Non enim vllos motus ex accusatione aliisque talibus oriri vult: sed rerum salubrium exempla monitionesque. Qui reuerà pulcherrimus historiæ fructus. — Pag 167.

Neque alia rerum.] Emendaui, *neque aliâ re Rom.* Rem Romanam hoc sensu non semel dixit, vt monui suprà. — Pag.168. Res Romana.

Ceterum vt profutura,ita minimum oblectationis adferunt.] Dixit idem Thucydides: *καὶ ἐς μὲν ἀκρόασιν ἴσως τὸ μὴ μυθῶδες αὐτῶν ἀτερπέστερον φανεῖται.* — Sententia è Thucydide.

Laudatóque M.Bruto, C. Cassium Romanorum vltimum dixisset.] Hoc quidem Bruti ipsius elogium fuit de Cassio iam mortuo: publiceque dixit *ἔσχατον ἄνδρα ῥωμαίων τὸν Κάσσιον.* Plutarchus in Bruto. Inde ergo magnificam eam vocem Cremutius sumpsit. Omnino simile est,quod de Bruto,& ad Brutum Lucanus canit: — De Cassio insigne dictum.

O decus imperij, spes ô suprema Senatus,
Extremum tanti generis per sæcula nomen.

Satrius Secundus & Pinarius Natta Seiani clientes.] Alterius — Satrius Secundus.

mentio Senecæ, in Consolatione ad Martiam huius Cremutij filiam: *Propone*, inquit, *illud acerbißimum tibi tempus, quo Seianus patrem tuum clienti suo Satrio Secundo congiarium dedit. Irascebatur illi ob vnum aut alterum liberius dictum: quod tacitus ferre non potuerat, Seianum in ceruices nostras non imponi quidem, sed descendere.* scribo, *escendere*, id est pedetentim & per gradus Imperatorem fieri.

Correctus locus Cremutij.

Hunc Caßium, hunc Brutum, nusquam latrones & paricidas. quæ nunc vocabula imponuntur.] Adspexit ad has seruilis adulationis voces idem Lucanus, de Pompeij cæde:

Lucani liberum os in Principes.

——scelus hoc quo nomine dicent,
Qui Bruti dixere nefas?

Qui poëta vbique tam liberi imò licentis stili in Principes est vt mirer ea scripta sub Principe, & quidem tali.

Pag. 169. Asinij Pollionis historiæ.

Asinij Pollionis scripta.] Qui XVII. libros Historiarum scripsit, auctore Suidâ. Citat Suetonius, & alij.

Nō accurata supputatio Taciti.

Illi quidem septuagesimum ante annum.] Rotundum numerum posuit, non verum qui erat LXVI. Facilis supputatio. Nam bellum Philippense anno vrbis DCCXI. at nunc annus DCCLXXIIX.

Generosa Cremutij mors.

Egressus dein Senatu, vitam abstinentiâ finiuit.] Distinctè totam historiam Seneca: *Vsus itaque balneo, & quò plus imponeret, in cubiculum se quasi gustaturus contulit: & dimißis pueris, quædam per fenestram vt videretur edisse, proiecit à cœnâ. Deinde quasi* (corrupta interpunctio ab ignaris moris prisci, scribe, *proiecit. A cœnâ deinde quasi.* Mos vulgo obtinebat vt in balneo, aut statim post balneum, aliquid sumerent, quod vocabant Gustare & Gustum, & deinde nihilominus venirent ad legitimam cænam) *iam satis in cubiculo edisset, abstinuit: alteróque die & tertio idem fecit. Quarto ipsâ infirmitate corporis faciebat indicium. Cognito consilio eius, publica voluptas erat, quòd è faucibus auidißimorum luporum educeretur præda. Accusatores, Seiano auctore, adeunt consulum tribunalia: queruntur mori Cordum. vt interpellarent quod coëgerant. Adeò illis Cordus videbatur effugere. Magna res erat in quæstione, an mortis rei perderentur. Dum deliberatur, dum accusatores iterum adeunt, ille se absoluerat.* Quem locum eo libentiùs adscripsi, vt ab aliis depositum emendarem. Corruptum enim illud, *an mortis rei perderentur:* & ad Oedipum relegat nos Pincianus. In libro manumiss. legi, *proderentur.* itaque cum adseueratione emendo, *an morte*

Post balneū, Gustus.

rei prohiberentur. probat ipse Seneca, statim; *Fles quòd quemquam tuorum mori necesse fuit? Penè non licuit.*

Seneca emẽdatus.

Libros per Ædiles cremandos censuêre patres.] Aliâs id per Triumuiros factum. In vitâ Agricolæ. *Delegato Triumuiris ministerio, vt monumenta clarissimorum ingeniorum in comitio ac foro vrerentur.* Aliâs per Prætorem. Valerius: *Græcos Numæ libros L. Petillius Prætor vrbanus ex auctoritate Senatus per victimarios igne facto in conspectu populi cremauit.* Primus Romanorum hanc ingenij sui pœnam subiit Labienus. Vide pulchra apud Senecam patrem lib. x. Controuers. initio.

Ædiles cremabant libros. Interdum Triumuiri. Aliâs Prętor.

Sed manserunt occultati, & editi.] Occultati à filiâ, & ab eâdem posteà editi. Itaque nihil muto. Vertranio tamen placet, *& abditi.* Non moris Tacito, bina verba ponere eiusdem rei. Vide Senecæ I. caput Consolat. ad Marciam. Scripserat, hîc Cremutius bella ciuilia & res Augusti: exstantque fragmenta, ex quibus genus dicendi colligas, in Suasoriâ Senecæ de morte Ciceronis.

Pag. 170.

Cremutius bellorũ ciuiliũ scriptor.

Præfectum vrbis Drusum.] Capio Drusum Germanici filium. Moris enim vt Latinarum diebus præficeretur vrbi adolescens aliquis ex primâ nobilitate. Dico adolescens, quoniam, vt Mutius ait, *ex eâ ætate præfectus fiat, quæ non sit Senatoria* apud Agell. XIIII. cap. vlt. Dio tamen indicare videtur ab Augusto id institutum, libro XLIX. ἐν δὲ ταῖς ἀνοχαῖς αἱρεθὲν ὑπὸ τοῦ Καίσαρος πολίαρχοι παῖδες ἄνηβοι ἐξ ἱππέων, ἀλλ᾽ οὐκ ἐκ βουλευτῶν γεγονότες ἦρξαν. Ita & Nero Præf. vrbi à Claudio. Sueton. cap. VII.

Prçfectus Latinarum, è iuuentute.

Auspicandi gratiâ tribunal ingressum. Moris vt quicumque munus aut magistratum caperent, primo eius die leuiter aliquid delibarent, auspicij saltem caussâ: Asconius ad illud Ciceronis in Verrem, *Qui auspicatò à Chelidone surrexisset: Auspicari dicuntur ineuntes magistratus: & quia Chelidon, id est hirundo, vrbem frequentat, facetè vrbanam prouinciam Chelidonis, auspicio meretricis dicit esse susceptam.* Itaque appellabant primum illum, * Auspicalem diem Panegyristes: *Illum tamen primum Consulatus tui auspicalem diem tacitus præterire nullo modo possum: quo tu solus omnium consecutus es, vt quod tempus antea incipiendis tantummodo rebus aptum esse videbatur, tunc primùm potuerit sufficere peragendis, vnóque sol curriculo & officia te Consulis inchoantem, videret, & Imperatoris implentem.* Non alia fax clarior ad hunc ritum.

Auspicari, in magistratu.

Auspicalis dies.

* A quo more *auspicia consulatus* Symmacho, lib. I. epist. XCV.

Leues caussę exordio magistratus. & bene ait, incipiendis rebus: quia tantùm leues quædam & tralaticiæ caussæ proponi solét, dicis gratiâ. Suetonius Nerone: *Auspicatus est & iurisdictionem. Praefectus vrbi* (ita lege, non, *praefecti vrbis*) *sacro Latinarum, celeberrimis patronis non translaticias, vt assolet, & breues, sed maximas plurimásque postulationes certatim ingerentibus: quamquam interdictum à Claudio esset.* Nec magistratus solum, sed etiam priuati homines vulgò Kal. Ianuariis artes suas, religionis ominisque caussâ auspicabantur. Ouidius,

Artes delibabăt vulgò kalendis anni.

Tempora commisi nascentia rebus agendis,
Totus ab auspicio ne foret annus iners.
Quisque suas artes ob idem delibat agendo,
Nec plus quàm solitum testificatur opus.

Seneca ad hunc moré explicatus. Seneca epistolâ LXXXIIII. *Ille tantus Psychrolutes, qui Kal. Ianuariis in Euripum saltabam: qui anno nouo, quemadmodum legere, scribere, dicere aliquid, sic auspicabar in Virginem desilire.*

Et Suetoni⁹. Suetonium eôdem traho, Nerone cap. XLVI. *Kal. Ianuariis auspicanti, Sporus anulum muneri obtulit, cuius gemmæ sculptura erat Proserpinæ raptus.* Illud proprium studiosis, vt auspicarentur lucubrationes suas nocturnas, vt opinor, Volcanalibus ipsis. Appâret ex Plinij verbis epist. ad Macrum de auunculi sui vitâ studiísque. *Lucubrare Vulcanalibus incipiebat, non auspicandi caussâ, sed studendi.* Volcanalia autem IX. Kal. Septembres.

Studiosi auspicabantur Vulcanalibus.

Quod à Cæsare palam increpitum.] Iure, quia. vt dixi, non feriæ caussæ, sed leues quædam tunc agi solitæ multo minus capitales, & ominis sæui ac scæui.

Cyzicenis libertas adépta. *Obiecta Cyzicenis incuria cærimoniarum Diui Augusti.*] Quòd fanum honori eius cœptum non perfecissent, & quòd ciues quosdam Rom. in vincla habuissent. Dio & Suetonius cap. XXXVII. *Cyzicenis in ciues Rom. violentiùs quædam ausis publicè libertatem ademit, quàm bello Mithradatico meruerant.* Ademerat sanè Cyzicenis libertatem & Augustus, ob ciues item Rom. flagris cæsos: sed mox restituit. vti apud Dionem reperies lib. LIIII actis anni DCCXXXIIII. & DCCXL. Strabo lib. XII. Cyzicum liberam fuisse ait suo etiam æuo. ex quo vides magnum illum scriptorem desiisse viuere aut scribere, ante hunc Tiberij annum.

Strabo quãdo desierit scribere.

Nă vt quis districtior accusator, velut sacrosanctus habebatur, leues, ignobiles, pœnis afficiebantur.] Planè ex illo Sallustiano oraculo: *Quàm quisque pessimè fecit, tam maximè tutus est.*

Diuus Augustus sibi, atque vrbi Romæ templum apud Pergamum.] Exemplum huius adulationis à Persis, de quibus apud Q. Curtium postremus seruorum Cleo: *Persas non solùm piè, sed etiam prudenter reges suos inter deos colere: maiestatem enim imperij, salutis esse tutelam.* Eadem * Augusto mens: sed vt leniret inuidiam, non sibi soli permisit templa statui, sed coniunctim vrbi Romæ quæ iampridem scilicet inter deas. Suetonius: *Templa quamuis sciret etiam Proconsulibus decerni solere: in nullâ tamen prouinciâ nisi communi suo Romæque nomine recepit.* Ita à communi Asiæ Pergami statutum templum, de quo hic Tacitus, & denarij veteres: in quibus templi forma cum inscriptione, COM. ASIAE. ROM. ET AVG. id est, Commune Asiæ Romæ & Augusto. de quo satis multa Dio lib. LI. in actis anni DCCXXV. Facit quod in lapidibus legimus, FLAMINI. ROM. ET. AVG. & apud Rufum Templum Romæ & Augusti in ipsâ vrbe.

Pag. 171. Persæ reges suos pro dijs colunt. Tépla Romæ & Augusto.

* De quo Philo ad Caium. *accepisse eum honores eiusmodi, nō quod probaret, sed quia id postularet amplitudo imperij, cui veneratio quadam parabatur his artibus.*

Qui omnia facta dictáque eius vice legis obseruem.] Quod de se hîc Tiberius, tribuit illi etiam Strabo, lib. VI. extremo: *Tiberius,* inquit, *successit Augusto: κανόνα τῆς διοικήσεως καὶ τῶν προσταγμάτων ποιούμενος ἐκεῖνον: regulam normámque gubernationis & imperij illum faciens.*

Tiberius fixus in Augusti vestigiis.

Moris quippe tum erat quamquam præsentem scripto adire.] Probus sapiensque mos, & quem ego sanè laudem. Repertorem eius C. Cæsarem fuisse moneatur à me iuuentus. Ita enim Plutarchum accipio in Cæsare: λέγεται δὲ καὶ τὸ διὰ γραμμάτων τοῖς φίλοις ὁμιλεῖν, Καίσαρα πρῶτον μηχανήσασθαι, τὴν κατὰ πρόσωπον ἔντευξιν ὑπὲρ τῶν ἐπειγόντων τοῦ καιροῦ, διά τε πλῆθος ἀσχολιῶν, καὶ τῆς πόλεως τὸ μέγεθος, μὴ περιμένοντος. id est: *Ferunt & Cæsarem primum rationem repperisse amicos per litteras conueniendi, cùm coram agendi de rebus iis quæ incidissent, nec multitudo occupationum, nec vrbis magnitudo semper spatium darent.* Quod referri non nisi ad amicos * præsentes posse, clarum est. Tenuit coluitque eundem morem Augustus, qui *sermones cum singulis, atque etiam cum Liuiâ suâ, grauiores, non nisi in scriptis & e libello habebat; ne plus minúsve loqueretur.* Suetonius cap. LXXXIIII.

Pag. 172.

* Nam iádiu certè repertæ litteræ ad absentes.

Vt coniunctione Cæsaris dignus crederetur.] Filia eius Claudij filio desponsa.

Nonnihil etiam de equitibus Romanis consultauisse.] Suetonius. *Agrippâ defuncto, multis ac diu etiam ex equestri ordine*

circumspectis conditionibus, Tiberium priuignum suum elegit.

Ceteris mortalibus in eo stare consilia, quid sibi conducere putent: Principum diuersam esse sortem, quibus præcipua rerum ad famam dirigenda.] Vix abest quin ad Sallustium respexerit, quem non legit solùm sedulò, sed sublegit. Nam apud eum Cæsar, pari sententiâ disserit: *Aliis alia licentia est, P.C. qui demissi in obscuro vitam agunt. si quid iracundiâ deliquère, pauci sciunt: famâ atque fortuna eorum pares sunt. Qui magno imperio prædìti in excelso ætatem agunt, eorum facta cuncti mortales nouère. Ita in maximâ fortunâ minimâ licentia est.*

Sallustiana imitatio.

Falleris enim Seiane si te mansurum in eodem ordine putas.] Respondet illi parti, *Non enim exuere se imposita munia.*

Pag. 173. *Quæ C. Cæsari.*] Augusti filio.

Tacito lux data.

Excessisse iam pridem equestre fastigium.] Quare? aut quo in facto? Credo, quia Prætoriis honoribus insignitus Seianus à Tiberio, atque ita velut exemtus Equiti, & insertus in Senatum. Sed & posteà Consulem eum fecit, & Senatorem palàm. Suetonij igitur scriptio, adfirmantis (in Tito cap. VI.) *Præfecturam Pretorij, numquam ad id tempus, nisi ab equite Ro. administratam*, nónne legenda cautè? videtur: & cum exceptione huius, atque etiam * alîus, (vt alibi dicam) exempli.

Suetonij incauta assertio.

* In Clemẽto Arretino, lib. IV. Histor.

C. Proculeius.

C. Proculeium.] Qui frater Varronis Murenæ, illius qui in Augustum conspirauit: cuius etiam soror Mæcenati vxor. Dio LIII. Laudat eum Horatius:

Viuet extento Proculeius æuo
Notus in fratres animi paterni.

Litteræ per milites cõmeabant.

Litterarum magnâ ex parte se arbitrum fore, cùm per milites commearent.] Obserua litteras per milites solere transmitti, & quidem per eos qui Speculatores dicti. Plutarchus in Galbâ Nymphidium præfectum prætorio valdè offensum scribit, quòd Consules litteras & diplomata μὴ παρ' αὐτοῦ καὶ σφραγῖδα καὶ στρατιώτας λαβόντες ἀνέπεμψαν. *sine signo suo & militibus misissent.* Nec alîus sententiæ illud Taciti lib. II. Histor. *Vix credibile memoratu est, quantum superbiæ Vitellio accesserit, postquam speculatores Syriâ Iudæáque adactum in verba eius Orientem nuntiauère.* Hæc clara, & firmandæ Suetonij scripturæ, quæ in omnibus ferè manuss. cap. XLIIII. *Magnificas Romam litteras misit, monitis speculatoribus vt vehiculo ad forum vsq. & Curiam pertenderent.* Deprauarunt vulgò *sæpe latoribus.*

Suetonius emendatus.

Votieno Montano celebris ingenij viro.] Cuius inter celebres oratores mentio Senecæ lib.v.Controuersia v i i.& Præfatione lib.ix.Etiam inter poëtas Ouidio: Pag.174.

Montanus poëta.

Quique vel imparibus numeris Montane vel æquis
Sufficis,& gemino carmine nomen habes.

Et Votienus quidem maiestatis pœnis adfectus est.] Quibus pœnis, propius disce ex Eusebio in Chronicis: *Votienus Montanus Narbonensis orator, in Balearibus insulis moritur, illuc à Tiberio relegatus.*

Votieni pœna quæ.

Quamquam Lentulus Gætulicus Consul designatus lege Iuliâ damnasset, exsilio puniuit.] Adulterij pœnæ quæ olim, non in promptu. recludam si potero,& tenebris prisci æui radium aliquem dabo nouæ lucis. Romuli lege, matrona eius culpæ rea, marito permissa cognatísque. Ii, vti visum, multabant, puniebant. Sed vtrúmne morte? Puto, verecundè contra virum doctum, licuisse. Ex Dionysio, qui lege regiâ maritum constituit κύριον τοῦ μεγέθους τῆς τιμωρίας, *arbitrum magnitudinis pœnæ.* Ex iure ipso. quia mulier quę iuxta sacratas Romuli leges nupta, ita in manu viri, vt proles in patris. Ex Tacito, apud quem *Plautius, prisco instituto, de capite famaq; coniugis, propinquis coram, cognouit, & insontem nuntiauit.* Ait capite famáque. Si in superstitionis crimine marito id iuris: credo & in adulterij. In eas quæ sacris Bacchanalium incestu vsæ, cognati maritique intra domos animaduerterunt, aiunt Liuius & Valerius: nec dubito, quin ea animaduersio ad caput pertinuerit. Denique Egnatius quispiam vxorem, quòd vinum bibisset, fusti interemit, idque factum non modo accusatore, sed etiam reprehensore caruit: quidni idem iuris in grauiori culpâ sit? Argumentum a Catone non petam, qui ait: *In adulterio vxorem tuam si prehendisses, impunè necares.* Vanum enim.& pertinere tantùm videtur ad deprehensam. Tamen hoc fateor, eo seuero iure perquàm raró maritos vsos: moribúsque receptum videtur, vt adulteram apud cognatos conuictam domo saltem exigerent, multarentque dote: Id ius (siue mos fuit) Plautus indicat Amphitruone:

Disputatio de adulterij pœna.

Valer.lib. vi.cap.iii. Plin.lib. xiiii.c.xiii. Tert. Apol. cap.vi.

Adulteræ domo exactæ, & dote priuatæ.

Quid si adduco tuum cognatum huc, à naui Naucratem,
Qui mecum vnà vectu'st, vnâ naui: atque is si denegat
Facta, quæ tu facta dicis, quid tibi æquum est fieri?
Nunquid caussam dicis, quin te hoc multem matrimonio?

Et respondet mulier, *Si deliqui, nulla caussa est.* Et clarè Valerius lib. VIII. cap. II. *Cùm C. Titinius Minturnensis Fanniam vxorem, quam impudicam de industriâ duxerat, eo crimine repudiatam spoliare dote conaretur.* Portius Latro, contra adulteram: *Illud, iudices, mihi tormento est, quòd notata iudicio vero, vt multiplicatam dotem perdat; plus tamen ex quæstu habet, plus habitura est, quàm quantum damnatæ perdendum est.* Hæc antiquitus obtinuisse videntur. quibus addo: Si mariti cognatique dissimulabant, aut, vt Liuij verbis vtar, idoneus in priuato supplicij exactor nemo erat: non rarò, publico iudicio, persequebatur id crimen magistratus. Et præsertim Ædilis. ac damnatos damnatásque apud populum reperio pecuniariâ multâ, imò exsilio interdum. Exempla adduxi * suprâ, de Vestiliâ: & nunc non repono. Adde è Valerio de Cn. Sergio Silo, *cui promissorum matri familiæ nummorum gratiâ dies ad populum dicta, damnatúsque.* lib. VI. Nec plura reperio prisco æuo. Lex Iulia secuta est; ferente Augusto. Pœna eius in volumine Digestorum, quod miremur, non expressa: & ideò serram inter se reciprocant viri docti Capitalem eam fuisse plures senserunt, deterioresque: Relegationem tantùm, pauci boniqúe. Et hercle non fuit mors. * Ex Taciti verbis libro III. de Iuliâ filiâ, neptique: *Adulteros earum morte aut fugâ puniuit.* statimque addit, culpans Augustum: *clementiam maiorum suásque ipse leges egrediebatur.* Nam intellegit Iulias leges. Ne exsilium quidem, ex eodem loco: sic enim interpretor, fugam. & ex hoc, qui in manibus: vbi Tiberius contra legem Iuliam, seueritatem peruicaciter amplexus, Aquiliam exsilio damnat. Exsilium intellego, perpetuum, quod sit vice deportationis. Esto igitur Relegatio. Facit huc illud Taciti de Vistiliâ. *Eâque in insulam Seriphon abdita est.* id est, in insulam relegata. & paullo clementius de Manlio, relegatione simplici: *Adultero Manlio Africâ atque Italiâ interdictum.* Iuuat aliquid illud Ouidij, qui ob adulterium damnatus: *Namque relegatus, non exsul dicor.* Et rationes quædam ex iure scripto: quas pete à Cuiacio lib. VI. Obseruat. cap. XI. Nodus aliquis esse possit in Iurisconsulti verbis ad l. Iuliam: *Adulterij damnatam si quis duxerit vxorem, lege eâdem tenetur.* quod tollere videtur relegationem. Et in verbis Portij Latronis, quæ suprà: è quibus mulcta dotis saltem erui potest,

Magistratus accusabant adulteras. Et præsertim Ædiles.

* In lib. II. Annal.

Quæ pœna legis Iuliæ.

Non fuit capitalis.

* Velim cōsiderari Suetonij etiam locum in Aug. cap. V. vbi *grauiorē adulterij pœnā* nominat.

Relegatio fuit.

& infamiæ nota. Portius autem posterior Iuliâ lege. Dicam verè; parum certa res est:& exempla relegationis quæ in historiâ in personis eximiis, videri possunt à seueritate principum, non à lege:aliúdque seruatum fortasse in hominum vulgo. Ni fuisset; non illæ tam frequentes essent de adulteriis apud scriptores id æui querelæ. Seneca audet scribere: *Numquid iam vllus adulterio pudor est? postquam eo ventum est, vt nulla maritum habeat, nisi vt irritet adulterum*, aliaque passim reperies in eam sententiam, parum probabilia, si relegatio & fuga, adulterij pœnæ. Quidquid eius est: capitale posteà id crimen factum, vt ex Apuleio notat idem Cuiacius: cui adde Arnobium lib. IIII. *Adulteria tamen legibus vindicant, & capitalibus adficiunt eos pœnis, quos in aliena comprehenderint fœdera genialis se lectuli expugnatione iecisse.* Et gladio animaduerterunt non in adulteros modò, sed omnes impudicos stupratorésque, VVandalicæ leges, vt legi apud Saluianum lib. VII. *Addiderunt quoque hoc ad libidinem comprimendam, seueras pudicitiæ sanctiones decretorum, gladio impudicitiam coërcentes.*

Aut fortasse tantū multa dotis, cū infamiæ notâ.

Adulteriorū crebritas.

Postea tamē pœna capitis inducta.

Gladij pœna ex legibus VVandalicis.

Albo Senatorio erasit.] Album τὸ λεύκωμα: id est, tabulæ albatæ in quibus nomina aliúdve quid inscriptum. Sic legis Album Prætoris, Album Decurionum, Album iudicum: & in Tertulliano, Album Apostolorum. Senatorum autem Album primus instituit Augustus, anno DCCXLVI. cùm recenso Senatu, mulctas infrequentibus imposuisset, & simul definisset numerum intra quem Sc. non fieret. Eas ad res visum necessarium Album: quod renouatum quotannis, & in Curiâ propositum. Dio: τά τε ὀνόματα συμπάντων βουλευόντων ἐς λεύκωμα ἀναγράψας ἐξέθηκε, καὶ ἐξ ἐκείνου καὶ νῦν κατ' ἔτος οὕτω ποιεῖται. id est: *Nomina omnium Senatorum in albo descripta proposuit: atque ex eo, quotannis etiam nunc ita fit.*

Album Senatorium.

Quando institutum.

Quotannis id refectum.

Dianæ Limenetidis.] Scripturam eam iuuare aliquid Callimachi versus videntur in Dianæ Hymno: —— καὶ μὲν ἀγυιαῖς Εσση καὶ λιμένεσσιν ἐπίσκοπος. quasi eadem illa dea viis præsit portibusque. At tu nihil ambigens repone, *Limnatidis*. Ita historia hîc postulat, & consensio scriptorum. Siue enim à Limnis vico (qui aliter Amyclæ dictus) Messeniæ: siue ἀπὸ τῆς λίμνης, à palude, agnominata ea dea, certè Limnatis scribendum, siue Limnetis. Prioris sententiæ Strabo esse videtur lib. VIII. τὸ δ' ἐν Λίμναις τῆς Ἀρτέμιδος

Diana Limenetis.

Limnatis.

Cognominis eius caussa.

ἱερὸν Λιμναῖον. ἐφ' ᾧ Μεσσήνιοι περὶ τὰς παρθένους ὑβρίσαι δοκοῦσι τὰς ἀφιγμένας ἐπὶ τὴν θυσίαν ἐν μεθορίοις ἐπὶ τῆς Λακωνικῆς καὶ τῆς Μεσσηνίας, ὅπου κοινὴν συνετέλουν πανήγυριν καὶ θυσίαν ἀμφότεροι. Nec diſſimilia libro ſexto. At a lacu deriuat clarè Pauſanias lib. IIII. & VI. itemque Artemidorus lib. II. qui Dianam in ſomniis viſam boni ominis piſcatoribus eſſe vult, quoniam & Λιμνῆτις dicatur.

Pag. 175. Ambigua lectio in Cornelio. Penthilus Arcadiæ rex.

*Suóque regi dent * Heliatem agrum, in quo id delubrum ceßiſſe.*] Lectionis & hiſtoriæ obſcuræ locus. Placet, *regi Penthilo Eleatem agrum.* Penthilus Arcadiæ, & niſi fallor, Meſſeniorum rex, filius Oreſtis. Strabo lib. XIII. Ὀρέστου δὲ ἐν Ἀρκαδίᾳ τελευτήσαντος τὸν βίον, διαδέξασθαι τὸν υἱὸν αὐτοῦ Πένθιλον λέγουσι. καὶ προελθεῖν μέχρι Θρᾴκης, ἑξήκοντα ἔτεσι τῶν Τρωϊκῶν ὕστερον, ὑπ' αὐτὴν τὴν τῶν Ἡρακλειδῶν εἰς Πελοπόννησον κάθοδον. id eſt, *Oreſti in Arcadiâ defuncto succeßiſſe in regno Penthilum filium eius aiunt, & proceßiſſe in Thraciam vſque, ſexaginta ferè poſt Troicas res annis: quo ipſo tempore in Peloponneſum redierunt poſteri Herculis.* Velleius lib. I. *Poſt Oreſtis interitum filij eius Penthilus & Tiſamenus, regnauère triènio. Tum, ferè anno octogeſimo* (Strabo numerauit annos dumtaxat ſexaginta) *poſt Troiam captam, centeſimo & vigeſimo quàm Hercules ad deos exceſſerat, Pelopis progenies, quæ omni hoc tempore, pulſis Heraclidis, Peloponneſi imperium obtinuerat, ab Herculis progenie expellitur.* Tempora & res ſatis conueniunt: diſconuenit fortaſſe Tacitus, qui regem ipſum è poſteris Herculis facere videtur. At cùm omnia Græcorum ſcrinia excuſſi, qui progeniem Herculis prodidêre, intérque alios Theophilum lib. II. aduerſum gentes: Penthilum nullum reperio. Turbat etiam, quòd Pauſanias libro IIII. vbi Meſſeniorum reges ordine enumerat, neminem recenſet hoc nomine. Quid ſi legas ergo *Pentheo Eleatem agrum*? quid ſi, *Temeno?* qui certè inter Heraclidas eſt. Sed is Argis regnum habuit, vt Pauſanias auctor. Quem eumdem in hâc hiſtoria ſi ſequimur, Creſponti nomen fuit Meſſeniorum regi: cui in diuiſione per fraudem liqueſcentis ſortis, terra ea obuênit. Scripſerim ergo, *ſuóque regi dein Eleatem agrum.* Eleatem ſanè retineo: quia Strabo mihi auctor totam regiunculam inter Dymen & Meſſenam, Eleam vocatam fuiſſe. * Dentheleatem, ſiue potius Dentheletem recipere non poſſum, quia Thraciæ ij populi; apud quos qui potuit eſſe hoc templum? Dixi multa.

Aliquid hâc de re & Tertul. De Pallio.

Coniecturæ plures.

Creſpontes Meſſeniorũ rex.

Eleas ager.

* Quæ opinio Vertranij eſt.

si erro, da sodes coronam: quia taurum toties non ferire difficile est, ait ille.

* Mercerus, *Tegeatem*, aut *Thuriatem* mallet: & cum eo Pausanias profectò. quem vide. Nec enim ἔργα facio, historiarum hæc πάρεργα.

Quod si vatum annalium ad testimonia vocentur.] Alia dixi olim: nunc hoc. videri legendum: *vatum annalium atque.* quod proinde est quasi scripsisset *atque annalium*, transpositu veteribus crebro. In Lege Maniliâ, & Agellio, aliisque scriptoribus, * notaui.

Traiectio copulæ.

*In Electis.

Ædem Veneris montem apud Erycum.] Imò, *Erycem.* Eryx enim Siciliæ ille mons dictus, descriptus Polybio lib. I. cum ipso templo, & Straboni in VI. De eo Virgilius:

> *Tum vicina astris Erycino in vertice sedes*
> *Fundatur Veneri Idaliæ.*

Erix mons.

Et ad eius instar etiam Romæ templum erectum Veneris Erycinæ ad portam Collinam. de quo Ouidius & Liuius. At illud mirum, quod noster hîc Tiberio tribuit, id Suetonium Claudio adscripsisse, cap. XXV. *Templum in Siciliâ Veneris Erycinæ vetustate collapsum, vt ex ærario P.R. reficeretur, auctor fuit.* An Suetonius id scripsit ἀλογιστί? an verè instauratum iterum à Claudio fuit? Quod tamen haud facile creditu, tam pauco annorum interuallo.

Veneris Erycinæ ædes Romæ.

Suetonij fortasse error.

Suscepit curam libens vt consanguineus.] Quia Segestani pariter à Troianis orti. Panegyricus tamen scriptor, ad solos in Siciliâ Mamertinos eam gloriam transfert. *Imputauêre se origine fabulosâ,* inquit, *in Siciliâ Mamertini, in Asiâ Ilienses.*

Segestani à Troianis.

Mamertini.

P. Rutilij exemplum.] De quo Ouidius:

> *Et graue magnanimi robur mirare Rutili*
> *Non vsi reditus conditione dati.*
> *Smyrna virum tenuit, non Pontus & hostica tellus.*

Velleius, Cicero, Seneca, omnes scriptores.

Lentulo super Consulatum & triumphalia de Gætulis.] Plures Lentuli sub hoc æuum, & vereor vt confuderint quosdam viri docti. Lentulum Augurem eumdem fuisse cum hoc Gætulico censent. Non consentio ego. Primum, quia ille semper Auguris cognomine, quasi ad discrimen adfectus: quod desiisset, facto loco agnomini meliori. Vbi, inquam, ille Augur nominatur, nusquam adiectum Gętulici nomen. Iterum, quia huic Auguri liberi nulli, colligo

Lentuli discreti.

Gætulicus ab Augure diuersus.

ex Suetonij Tiberio, qui ait *Cn. Lentulum Augurem, cui census maximus fuerit, angore & metu ad fastidium vitæ à Tiberio actum: & vt ne quo nisi ipso herede moreretur.* Non tam impudens Tiberius, (præsertim hoc imperij sui æuo) qui id exprimeret ab homine, cui suus hæres. At Lentulo Gætulico filius, vti docebo, cognomine eodem. Denique notari Augurem, vt inertem, sine ingenio, sine linguâ, à Senecâ video: illum laudari à Tacito hic & lib. I. *Præcipuè infensi Cn. Lentulo, quòd is ante alios ætate & gloriâ belli firmare Drusum credebatur, & illa militiæ flagitia primus aspernari.*

Diuitiæ Lētulorum. Non mouet me quod opes magnas Gætulico Tacitus tribuit, magnas item Auguri Seneca Suetoniusque. Disparitas enim elucet en ipso. Gætulico gloriæ fuerunt opes innocenter partæ & modestè habitæ, ait noster: vitio Auguri, cuius sordes & sterilitatem notat Seneca his verbis: *Cn. Lentulus Augur diuitiarum maximum exemplum, antequam illum libertini pauperem facerent (hic quater millies* H-S. *suum vidit: propriè dixi: nihil enim amplius quàm vidit) ingenij fuit tam sterilis, quàm animi. Cùm enim esset auarissimus, nummos citiùs emittebat, quàm verba. tanta erat illi inopia sermonis.* Censeo ergo diuersum ab Augure Gætulicum fuisse: censeo tamen, non pugno. Sed & Gætulici duo, Pater, Filiusque. Pater ecce, qui hoc anno mortuus: filius, qui sequenti Consul. Nominant Fasti, Dio, Tacitus ipse. Velleius clarissime: *Sed Cossus etiam victoriæ testimonium in cognomen filij contulit, adolescentis in omnium virtutum exempla geniti.* Filius est, cui locus inter doctos: cuius Historiæ & poëmata laudantur à priscis Historia, à Suetonio. Cal. cap. VIII. *Cn. Lentulus Gætulicus Tiburi genitum scribit.* Poëmata, Martiale. Præfatione quâpiam, Sidonio, & Probo. Leguntur & hodie quædam Græca III. & VI. Anthologiæ, vbi corruptè titulus, Γέλουλίκ pro Γελυλικȣ. Superuixit iste ad Caij principatum, interfectus ab eo cùm Germaniæ præfuisset decem annos. Dio, LIX.

(Margin: Gætulici duo fuerunt. — Gætulicus Filius, poëta & historicus.)

Domitium decorauit pater.] Vide Suetonium in Nerone cap. I. Velleium II.

Pag. 176. *Hunc admodum adolescentulum sororis nepotem.*] Natus enim ex Iulo Antonio & Marcellâ Octauiæ F. Consule Augusti nostrum Stemma.

Termisum opidū, siue Termes. *Nationis Termestinæ.*] Termisum opidum clarum in Hispaniis agnoscit Appianus: Τερμισὸν δὲ μεγάλην πόλιν ἀεὶ

δυσπειθῆ Ρωμαίοις γινομένην, ἐξ ἐρυμνῶ καθήγαγεν εἰς τὸ πεδίον, καὶ ἐκέλευσεν οἰκεῖν ἀτειχίστους. Et credo me verè emendasse illud Sallustij: *Hi saltibus occupatis Termestinorum agros inuasêre.* vbi vulgò, *tum externorum agros.* Opidum ipsum Termes * Plinio dictum: vnde Termestini.

* Lib. III. cap. III.

Idémque cùm postero ad quæstionem traheretur.] Vertranius notat, *Deest hîc nomen, die.* Imò iudicium hîc tibi. Solens priscis sine additione dicere, Hesternò, Cottidianò, Annò, Hornò, Posterò: & ferè Aduerbiorum in morem. Exempla, iuuentutis caussâ, sint ista. Tacitus XV. Annal. *Posterò, cùm ad eosdem cruciatus retraheretur, gestamine sellæ, &c.* Plautus Capteiuis, *Nisi cottidianò sesquiopus confeceris.* vbi perperam legas, *cottidianos,* vulgò. Sic idem ille Annò, non semel dixit, vt alibi notaui & correxi. Sic Cicero lib. IIII. ad Atticum, Anniuersariò, item Voluntariò, Commodò, & plura. Hesternò etiam eâdem ratione mihi lectum.

Hesternò, Cottidianò, & similia.

Leuicula in Plauto emẽdatio.

Thracum gentibus, qui montium editis inculti, atque eò ferociùs agitabant.] Hi sunt quos ὀρεινοὺς Θρᾷκας Thucydides appellat, describítque lib. II. παρεκάλει δὲ καὶ τῶν ὀρεινῶν Θρακῶν τοὺς πολλοὺς τῶν αὐτονόμων καὶ μαχαιροφόρων, οἳ Δῖοι καλοῦνται, τὴν Ροδόπην οἱ πλεῖστοι οἰκοῦντες. Quod ait eos αὐτονόμους: idem Tacitus voluit, cùm hic scripsit, *ne regibus quidem nisi ex libidine parêre solitos.*

Montani Thraces.

Ij liberi.

Magna vis armata aut incondita.] Rectè. Rhenanus, *at incondita,* præter Taciti mentem.

Pag. 177.

More gentis, cum carminibus & tripudiis præsultabant.] Notat barbaricũ eum ritum eleganter Thucydides in oratione Brasidæ, lib. IIII. οὗτοι δὲ τὴν μέλλησιν μὲν ἔχουσι τοῖς ἀπείροις φοβεράν. καὶ γὰρ πλήθει ὄψεως δεινοὶ, καὶ βοῆς μεγέθει ἀφόρητοι. ἥ τε διὰ κενῆς ἐπανάσεισις τῶν ὅπλων ἔχει τινὰ δήλωσιν ἀπειλῆς, προσμίξαι δὲ τοῖς ὑπομένουσιν αὐτὰ οὐχ ὅμοιοι. Vbi scribi velim, πλήξει ὄψεως. quod Tacitus transtulit ad Germanos, *corpus visu toruum.* De hoc ritu in loco plura.

Barbarorũ mos ante aciem cantandi.

Rebúsque turbatis malum extremum discordia accessit.] Neque nollem, *malorum extremum.* Ceterùm ad vitam & vsum notanda gnome. quam adfirmat item Polybius libro V. διόπερ ἦν, inquit, ἀμφισβητήσεως, φιλοτιμίας, ὀργῆς τῆς ἐν ἀλλήλοις πάντα πλήρη. τοῦτο γὰρ δὴ φιλεῖ γίγνεσθαι, καὶ περὶ κοινὰ πράγματα καὶ περὶ τοὺς κατ' ἰδίαν βίους, ὅταν ἐλλείπωσιν αἱ χορηγίαι τὰς ἑκάστων ἐπιβολάς. *Quamobrem suspicionis, contentionis, iræ*

Pag. 179. Discordia, res pessundat.

omnia plena erant. Hoc enim & in publicis & in priuatis rebus vsuuenire solet, cùm incepta nostra deserunt successus & sumptus. Hæc talia, quisquis vir es, obserua & decerpe, serios historiarum fructus.

Pag. 180. *Claudia Pulchra sobrina eius postulatur.*] Dionem adi, qui historiam hancce recensuit inter acta Caij, vbi de Domitio. Sobrina hæc Claudia quomodo Agrippinæ fuerit, nondum repperi. hoc tantùm, filium eius Quinctilium Varum, desponsum filiæ Germanici. quod ostendo infrà.

Pag. 181. Versus indicatus quem Tiberius aspexit. *Græco versu admonuit, ideò lædi, quia non regnaret.*] Suetonius extulit, *Si non dominaris filiola, iniuriam accipere existimas?* Ex quo Canterus noster diuinat; Εἰ μὴ κρατεῖς, τεκνίον, ὑβρίζεσθαι δοκεῖς. Sed non est dubium quin ad Iasonis vocem aspexerit Tiberius, quam ille in Tragœdiâ quapiam emiserit. cuius mens hæc & verba apud Aristotelem III. Polit. cap. III. καὶ διὰ τοῦτ' ἴσως Ἰάσων ἔφη, πεινῆν ὅτι μὴ τυραννοῖ, ὡς οὐκ ἐπιστάμενος, ἰδιώτης εἶναι: *& ob hoc non iniuriâ Iason dixit, Lædi se quia non regnaret: scilicet inscius priuatum agere.*

Domitij Afri laus. *Suo iure disertum eum appellauit.*] Et sanè magnificat eum vbique Quinctilianus, quem Senem ab se adolescentulo cultum ait, lib. V.

Desperatus, me iudice, locus. *Esse in ciuitate * Germanici coniugem.*] Non ego medicus huic loco: ne ille quidem qui esse iactat, legítque: *esse in ciuitate, qui Germanici c.*

Agrippinæ ingenium, & scripta. *Repperi in Commentariis Agrippinæ filiæ.*] Quæ mulier perita & industria præter sexum. Citat eam Plinius indice libri VII. vocátque Agrippinam Claudij: scilicet vxorem. Et libro VII. *Neronem paullo antè principem, pedibus genitum*

Viri docti in eâ error. *parens eius scribit Agrippina.* Non pertinent ad hanc, vt vir doctus nuper censuit, Augusti laudes apud Suetonium cap. LXXXVI. *Et quâdam epistolâ Agrippinæ neptis ingenium collaudans: Sed opus est, inquit, dare te operam ne molestè scribas aut loquare.* Manifestus est ἀναχρονισμός. Pertinent ad matrem huius, quæ Augusto neptis: ista proneptis. Nec dubium, quin hæc quidem viuo Augusto planè adhuc puera.

Seruis tramisit.] Qui ad fulcra lecti, ex more.

Pag. 182. *Quænam in ciuitate templum statueretur.*] Illud, quod destinatum Tiberio & Senatui, à communi Asiæ.

Atys Herculis filius. *Tyrrhenum Lydúmque Atye rege genitos.*] Atys Herculis &

Omphales filius, è duobus filiis sorte iactâ alterum retinuit Lydum nomine, alterum in Italiam misit coloniæ deducendæ: cui nomen Tyrrhenus, & ab eo Tyrrhenia terra. Ita ferè Strabo lib. v. conuenienter ad Taciti verba: Tyrrhenus in Italiam. & Tertullianus, De spectaculis, *Lydos ex Asiâ transuenas in Etruriâ consedisse Timæus refert, duce Tyrrheno, qui fratri successerat,* (lego, *cesserat,* siue *secesserat*) *regni contentione.* Paullo diuersus tamen ab istis Dionysius lib. I. quem licet legas, Velleiumque lib. I.

Siue Tantalus Ioue ortus illos, siue Theseus, siue vna Amazonum condidisset.] Variantes has sententias super conditâ Smyrnâ notabis passim. De Theseo & Atheniensibus, sensit Epigrammatarius lib. IIII. εἰς εἰκόνα Πεισιςράτε. vbi Athenienses hoc argumento Homerum sibi vindicant: Pag. 183. Smyrnam quis condiderit.

Ἡμέτερος γὰρ ἐκεῖνος ὁ χρύσιος ἦν πολιήτης,
Εἴπερ ἀθηναῖοι Σμύρναν ἀπῳκίσαμεν.

De Amazone, quæ nomen Smyrnæ à se dederit, initio lib. XIIII. Strabo. Ceterùm lapides nummíque hoc opidum Zmyrnam scribunt, non vt obtinuit per Sigma.

Se primos templum vrbis Romæ statuisse.] Obseruabit philologus. Accidit hoc anno vrbis DLVIII. Secuti exemplum sunt Alabandenses annis XXIIII. circiter posterius. gloriantur apud Liuium, lib. XLIII. *Alabandenses templum vrbis Romæ se fecisse commemorauerunt, ludósque anniuersarios ei Diuæ instituisse.* Prudentius de hâc Deâ: Quâdo primum templum Deæ Romæ. Templum Romæ & Veneris.

— colitur nam sanguine & ipsa
More deæ, noménque loci ceu numen habetur:
Atque vrbis Venerísque pari se culmine tollunt
Templa, simul geminis adolentur thura deabus.

Vbi vides commune Romæ templum in ipsâ vrbe cum Venere fuisse. Ad hanc quoque Diuam ille poëta:

Exaudi regina tui pulcherrima mundi
Inter sidereos Roma recepta polos.

Claudianus in monte Palatino collocat, lib. II. De laudib. Stilic. vbi Prouincias facit Romæ supplicantes: Quâ parte vrbis.

Conueniunt ad tecta Deæ, quæ candida lucent
Monte Palatino,

Lepidus ipse diligi se per modestiam abnuebat.] Assentior omnino Mercero legenti immissâ voculâ, *diligi à se.* Priora vide.

Tandem Cæsar in Campaniam specie dedicandi templum.]

Vox abest sententiæ explendæ. Lego, *Cæsar iit Campaniam.*

Apud Nolam Augusto.] Loco vbi mortuus. Adi Dionem lib. LVI. in extremo; Suetonium cap. XL.

Cæde eius patratâ, sex postea annos pari secreto coniunxit.] Abiit vrbe Tiberius, anno DCCLXXIX. nec rediit. abiit vitâ DCCXC. Vndecim ergo abfuit continuos annos. Errorem Plutarchi non dissimulo, aut potius exscriptoris, Libello de exsilio: vbi legitur Tiberius septem annis Capreas inhabitasse. Verba sunt: Τιβέριος δὲ Καῖσαρ ἐν Καπρέαις ἑπτὰ ἔτη διήλθεν μέχρι τῆς τελευτῆς. Falsum. Nec iuuerit eum, quòd non statim Capreas secessit. Vix enim in Campaniâ hæsit dimidiatum annum, vt liquet ex Cornelio nostro: Damna ergo lectionem, nisi mauis Plutarchum, & scribe, δέκα, vel ἕνδεκα ἔτη. Etiam in Suetonij loco, vbi de hâc absentiâ, adhæresco, cap. LI. *Toto quidem triennio, quo viuente matre abfuit, semel omnino eam, nec amplius quàm vno die, ac paucissimis vidit horis.* & malim, *toto biennio.* Egressus enim Tiberius fine anni DCCLXXIX. obiit illa principio anni LXXXII. vt ex Tacito clarum. Non ergo fuerunt inter toti tres anni.

Plutarchi seu librarij latus error.

Addubitatū de Suetonij scripturâ.

Pag 184.

Quippe illi prægracilis & incurua proceritas.] Pugnat hæc delineatio, è diametro, cum Suetonij verbis: *Corpore fuit amplo atque robusto. staturâ, quæ iustam excederet. latus ab humeris & pectore: ceteris quoque membris vsque ad imos pedes æqualis & congruens.* De veritate, secundum neutrum pronuntio. Quod sequitur, *Vlcerosa facies, ac plerumque medicaminibus interstincta:* explicat idem Suetonius, *Facie honestâ, in quâ tamen crebri & subtiles tumores.* In cuius verbis vitium. quid enim est subtilis tumor? Libri aliquot Pulmanni nostri, *subiti tumores.* nihilo melius. At tu me duce scribe: *substilli tumores.* vel etiam, *substilles.* Non potuit magis aptiore verbo exprimi liquor saniésque, quæ in eiusmodi tumoribus minutatim stillat. Ita Substillum Festo, tempus ante pósque pluuiam, quòd iam stillare nondum desiisset. Tertullianus: *Aut imbres ruunt, & si qua missilia cum imbribus, dehinc substillum, & denuò sudum.* Cato De re rusticâ, in Stranguriâ vsurpat: *Nunc de iis quibus ægrè lotium it, quibúsque substillum est.*

Pugna aperta inter Suetonium Tacitúmque.

Vera in Suetonio correctio.

Substillus.

Eques Rom. ex illustribus Curtius Atticus.] Est ille, quem libro VI. subuersum artibus Seiani ait: & ad quem Ouidij Elegia

Elegia IIII. & VII. libri secundi De Ponto.

Villâ, cui vocabulum Speluncæ.] Prætorium Suetonius appellat, more sui sæcli; quo omnes villæ elegantiores & non rustici vsus, Prætoria dictę. Nomen illi à re, quia imposita vel adiuncta huic natiuæ speluncæ. Id secutos in positurâ villæ Romanos, docet Senecæ locus de villâ Vatiæ: *Speluncæ sunt duæ, inquit, magni operis, laxo atrio, paries manufactus* (scribo, *pares manufactis*) *quarum altera solem non recipit, altera vsque in Occidentem tenet.* Ceterũ hoc ipso in facto recensendo non sine censione Suetonium dimitto. cuius vulgati libri: *In Prætorio cui Spelunca nomen erat, incænante eo, complura & ingentia saxa fortuitò supernè delapsa sunt.* & aio rescribendum: *in cænantem eum.* Prætoria Villæ ad speluncas. Seneca correctus. Suetonius correctus.

Mare Amuclanum inter Fundanósque montes] Amyclæ duplices. Alteræ Laconum, quæ silentio perierunt, vt parœmia est: alteræ Italorum, inter Caietam & Tarracinam, quas à Serpentibus deletas crediderunt Solinus Pliniusque. Ab his Amyclis, mari illi nomen. Amyclæ in Italiâ.

Falsum renidens vultu, seu loqueretur.] Distinguo sic: *renidens vultu, seu loqueretur, seu taceret iuuenis; crimen ex silentio, ex voce.* Turbant vulgò. Pag. 184.

Cùm vxor.] Iulia Drusi F. quæ Neroni nupta: quamque postea Claudius, Messallinæ dolo, interfecit. Sueton. & Dio. Iulia.

Asinius Agrippa.] Censeo filium Asinij Galli: ideoque addit, clariores illi maiores, quàm vetustiores. Nã Asinia gens in lucem protracta ab Augusto, qui non iniuriâ extulit auum huius Pollionem. Pag. 186. Asinia gens.

Q. Haterius, eloquentiæ celebrata.] Inter declamatores recenset Seneca pater, inuritque eandem notam quam hîc Tacitus. *Q. Haterius, inquit, pulcherrimam imaginem mouit. Cœpit enim subito quo solebat cursu orationis scribere* (vellem, *describere*) *quasi exaudiret aliquem tumultum, vastari omnia ac rapi, comburi incendiis villas, fugas agrestium. Et cùm omnia implesset terrore, adiecit, Quid exhorruisti adolescens? socer tuus venit.* De eodem homine vitióque corrigendus Seneca filius, epist. XL. *Namque Echeri cursum suis temporibus oratoris celeberrimi, longè abesse ab homine sano volo.* lege, *Nam Q. Hateri.* Elegans in hanc rem Augusti iocus, *Haterius noster * sufflaminandus est.* quod à curribus tractum. Ad hunc hominem Eusebiana ista refer in Chronicis: Q. Hateri^9 orator. Seneca de eo emendatus. * Ipse rotam stringit multo sufflamine consul.

Q. Haterij senium. *Q. Haterius* (male in eo *Atherius*) *promptus & popularis orator; vsque ad* X C. *prope annum summo honore consenescit.*

Liberti non edebant ludos in vrbe. *Atilius quidam libertini generis.*] Ergóne permissum libertis edere ludos? Appâret. Suetonius tamen aliud indicare videtur Claudij cap. XXVIII. De Harpocrâ magnæ gratiæ apud Imp. liberto: *Cui*, ait, *lecticâ per vrbem vehendi, spectaculáque publicè edendi ius tribuit.* Sed credo vetitum Romæ tantùm, non in municipiis, coloniisque.

Pag. 187. Conciliati scriptores. *Quinquaginta hominum millia debilitata, vel obtrita sunt.*] Nihil mutemus. Suetonius & Orosius viginti hominum millia periisse eò casu aiunt: noster quinquaginta, sed latiùs sumens, debilitatos non solùm obtritos.

Pag. 188. Claudia Quinta. Agnomina feminis numeralia. *Euenisse id olim Claudiæ Quintiæ.*] Duo nomina gentilia huic feminæ? Non est Romanum. Scribo, *Claudiæ Quintæ.* Tertia, Secunda, Quarta, Quinta, mulierum agnomina ab ordine nascendi. Ita Liuio lib. X L. *Calpurnius Piso necatus à Quartâ Hostiliâ vxore dicebatur.* In vetusto lapide, QVARTA LIVIA. & alibi, QVINCTA. NONIA. Eoque exemplo hîc, Quinta Claudia. Iudicium meum firmat historia, quia Ap. Claudio huius patri quinque filiæ fuerunt. Cicero in Catone: *Quattuor robustos filios, & quinque filias Appius regebat, & senex & cæcus.* Malè ergo in scriptore de Viris Illustribus, Liuia Claudia. Quod ad historiam hanc, miraculúmque: habes apud solum, nisi aberro, Valerium, lib. I. cap. VIII. *Possunt & illa miraculorum loco poni, quòd Q. Claudiæ statua in vestibulo templi Matris deûm posita, bis eâ æde incendio consumptâ, prius P. Nasicâ Scipione, L. Bestiâ: item M. Seruilio & L. Lamiâ* COS. *in suâ basi flammis intacta stetit.*

A Cæle Vibennâ, qui dux gentis Etruscæ, à Tarquinio sedem acceperat.] Mutant annales, in nomine, in tempore, in re. Nomen illi Cælem, noster & Varro faciunt lib. IIII. Cælium, Dionysius & Tabula Claudiana, quæ Lugduni. Tempus aduentus eius, ad Romulum Varro & Dionysius rettulêre: ad Tarquinium, Tacitus & Claudius in tabulâ dictâ. Festus, (vt Fragmenta sunt) de Tarquinio item inseruit: sed dispescuit nomen; & Cælem ac Vibennam facit duos fratres. In re ipsâ: Dionysius Romam migrasse eum, impulsum Romuli famâ: Tacitus auxilij ferendi causâ; Claudius, exactum variâ fortunâ pulsúmque, describunt. Tabulæ illius Claudianæ verba digna adscribi.

Cęles Vibenna. De eo variãtes sententiæ.

Seruius Tullius, si nostros sequimur, captiuâ natus Ocresiâ: si Tuscos, Cæli quondam Viuennæ sodalis fidelissimus omnisq; eius casus comes, postquam variâ fortunâ exactus cum omnibus reliquiis Celiani exercitus Etruriâ excessit, montem Cælium occupauit, & à duce suo Cælio ita appellitatus. Mutatóque nomine (nam Tuscè Mastarna ei nomen erat) ita appellatus est, vt dixi.

*Cùm auxilium appellatum * tauisset.*] Hæc scriptura, aiunt, codicis Medicæi. Variè restituunt. Putem τὸ *appellatum*, è priore lineâ repetitum frustrà, delendúmque. Ita legerim, *cùm auxilium tulisset.*

Vnde Tuscum vicum è vocabulo aduenarum dictum.] Aliter visum Liuio, qui lib. I I. cognominatum vult à reliquiis exercitus Porsenæ, qui è fugâ receperant se Romam, victi ad Ariciam à Cumanis. *Pars*, inquit, *perexigua, duce amisso, quia nullum propius perfugium erat, Romam inermes & fortunâ & specie supplicum delati sunt. His locus ad habitandum datus, quem deinde Tuscum vicum appellarunt.* Varro item leuiter dissentit. *Hi post Cælis obitum*, inquit, *quòd nimis munita loca tenerent, neque sine suspicione essent, deducti dicuntur in planum. Ab eis dictus Vicus Tuscus; & ideò ibi Vortumnum stare, quòd is deus Etruriæ.* De Vortumno quod ait, confirmat Propertius, Tuscus vicus. Vnde dict.

Tuscus ego, Tuscis orior: nec pœnitet inter
Prælia Volscinos deseruisse focos.

Vortumnus deus Etruriæ.

Vbi perperam Volscinos, quia Volsci in Etruriâ non fuerunt. Libri manusſ. *Volsanos*. quos sequor, aut certè, *Volsinios*. In Propertio coniectura.

Varum Quinctilium diuitem & Cæsari propinquum.] Censeo filium esse infelicis patris, qui in Germaniâ cæsus. Sed quomodo Cæsari propinquus? Credo, quia Germanici filiam duxerat vxorem. Seneca lib. I. Controuer. I I I. *Declamauerat apud illum hanc controuersiam Varus Quinctilius, tunc Germanici gener & prætextatus.* Itaque abſocer illi Tiberius fuit. An etiam propinquus aliâ de caussâ? Puto, quia Claudia Pulchra Vari mater, sobrina Agrippinæ dicitur suprà. nec tamen vltrà reperi. Quinctilius Varus. Gener Germanici.

Capreas.] Scholiastes Iuuenalis, ad hæc poëtæ -- *angustâ Caprearum in rupe sedentis: Sedentis*, inquit: *significat & diuem turpiter vixisse Capreis Tiberium.* Corrige, & *diu & turpiter.* Pag 189.

Thelebois habitatas fama tradit.] Ideò Teleboæ pro Teleboæ pro Capreis.

ipsis Capreis. Ausonio:

——viridesque resultant
Teleboæ.

Virgilius caussam nominis tangit:

——Teleboûm Capreas dum regna teneret.

Eas Augustus emeiat.

Emit. siue permutauit eas cum rep. Neapolitanorũ Imp. Augustus, traditis earum vice Pithecusis, siue, vt Suetonius appellat, Ænariâ, Aug. cap. XCII. Notat Dio LII. in extremo, & clarè Strabo lib. V. Αἱ δὲ Κάπρεαι δύο πολίχνας εἶχον τὸ παλαιὸν, ὕστερον δὲ μίαν. Νεαπολῖται δὲ καὶ ταύτην κατέσχον, πολέμῳ δὲ ἀποβαλόντες τὰς Πιθηκούσσας, ἀπέλαβον πάλιν· δόντος αὐτοῖς Καίσαρος τοῦ Σεβαστοῦ, τὰς δὲ Καπρέας ἴδιον ποιησαμένου κτίσμα. Ab hâc caussâ ergo Capreæ in censu Cæsarum: quam

Manserúntque apud Cæsares.

Villæ XII. à deorum nominibus. Pharus Capreis.

Tiberius XII. villarum nominibus insedit, ait noster. Iis villis nomina fuisse censeo XII. deorum ex Suetonio, qui Capreis adsignat *Villam cui nomen Iouis.* cap. LXV Sed & Pharus in eâ insulâ, vsui nautis. Idem, *Turris Phari terræ motu Capreis concidit.* quod ponit inter omina Tibérianæ mortis. Exstructa iterum, ex his Statij versibus:

Teleboúmque domos: trepidis vbi dulcia nautis
Lumina noctiuagæ tollit Pharus æmula Lunæ.

Pag. 190. T. Sabinus.

Inlustri equite R. Titio Sabino.] Titum prænomen illi dat Plinius. *Ap. Iunio*, ait, *P. Silio* COS. *Cùm animaduerteretur ex caussâ Neronis, Germanici F. in T. Sabinum & seruitia eius.*

Turpis fraus: eaque ab Ephoris sumpta.

Tectum inter & laquearia tres Senatores se abstrudunt.] Di deæque auctores perdant tam scelestæ fraudis. cuius tamen exemplum ab Ephoris esse, moneo iuuentutem. Pausaniam Spartæ regem, cùm ad Ephoros detulisset Argilius quidam proditionis, & occultæ cum Rege societatis, eámque in rem litteras eius ostendisset: vt tamen ipsi coram ea audirent cognoscerént que, commenti fraud.m sunt, vt in templum perfugeret Argilius quasi ad aram. ibi Pausaniæ in os hæc exprobraret:apud conscium non negaturo Ephori autem in occulto laterent, duplici quodam tabulato disclusi Pete hæc à Thucydide disertim narrante lib. I. Nec dubitabis, quin perfidiæ nouum exemplum, sit à facto illo.

Pag. 191. Tegere aduersum aliquem.

Non aliàs magis anxia & pauens ciuitas, egens aduersum proximos.]Litterulâ additâ restituo: *tegens.* Dictio similis in Cicerone, pro Roscio, *Tecti esse ad alienos possumus: socium verò fallere quî possumus?*

Cæsar sollennia incipientis anni Kal. Ianuariis epistolâ precatus.] Illudit nobis vir doctus, dum interpretatur, Tiberium ipso Calendarum die à Senatu populóque strenas per epistolam exegisse.& id multis verbis. Quātò procliuius & verius erat dicere, Tiberium initio epistolæ præfatum (ita scripserim, quàm *precatum*) de Kalendis noui anni, quæ festæ & sacræ vulgo? *Nec, precatus,* damno sententiâ istâ: vt sacra auspiciáque eius diei primo epistolâ veneratus Cæsar sit. Ita suprà legi: *Sed principio litterarum veneratus d o.* Sanè dies ille, siquis alius, religiosus in vulgus. Plinius: *Primum incipientis anni diem latis precationibus inuicem faustum ominamur.* Templa aperiebant, vota concipiebant pro suâ quisque publicaque salute. Prudentius:

——Iano etiam celebri de mense litatur
Auspiciis epulísque sacris: quas inueterato,
Heu miseri, sub honore agitant, & gaudia ducunt
Festa Kalendarum.

Vide & Ouidium in Fastis Sed & ludi tum in palatio. Iulianus in Misop. Εἴργω τῶν θεάτρων ἐμαυτὸν ὑπ' ἀβελτηρίας, οὐδ' εἴσω τῆς αὐλῆς παραδέχομαι τὴν θυμέλην, ἔξω τῆς νεομηνίας τοῦ ἔτους. At de stipe strenísque, quæ est ratio? cùm adeò auersatus eum morem Tiberius sit, (homo aliâs abhorrens omnes eiusmodi vitę amœnitates) vt plerumque extra vrbem Kalendis ipsis egerit, ne admitteret strenas. Clarè Dio: τούτου δ' οὖν ἕνεκα ἔξω που τῆς νουμηνίας διῆγε, καὶ ἵνα μηδένα τῶν ἀνθρώπων ἄσχολον περί τε τὰς νέας ἀρχὰς καὶ περὶ τὴν ἑορτὴν ἔχοντα ποιῇ, ἢ καὶ ἀργύριον παρ' αὐτῶν λαμβάνῃ. οὐδὲ γὰρ οὐδὲ τὸν Αὔγουστον ἐπὶ τούτῳ ἐπῄνει, διὰ τὸ πολλὴν δυσχέρειαν ἐν αὐτῷ, πολλὴν δὲ καὶ ἀνάλωσιν ἐκ τῆς ἀντιδόσεως γίγνεσθαι. Religionem & auspicia Kalendarum illustrabit etiam hic D. * Maximi locus, viri docti, vetusti, (æuum illîus ante mille annos:) è Sermone cui Titulus, *De Kalendis Ianuariis increpatio.* In quo multa appositè in hanc vanitatem: & istud. *Nouum annum Ianuarias appellant Kalendas, cùm vetusto semper errore & horrore sordescant. Auspicia etiam vanissimi colligere se dicūt: ac statum vitæ suæ inanibus indiciis æstimantes, per incerta auium ferarúmque signa, imminentis anni futura rimantur: cùm vtique apud deum solum sit notitia futurorum* At de Epulis illo die, vide omnino epist. L X I V. D. Augustini ad Aurelianum.

Duplex lectio in Tacito.

Religio Kalendarum.

Ludi in Palatio.

Refutatus Maurus.

* Quanquā ista & Ambrosio tributa, vt multa alia.

Vbi inter sacra & vota, quo tempore verbis etiam profanis abstineri mos sit, vincla & laqueus inducantur?] Nihil enim

& auarè capta, quod ipsum hîc in coriis boum affectabat Olennius.

Modica domi armenta sunt.] Aliter est nostro æuo.

Et postquam non subueniebat.] Legendum, *subueniebatur:* aut, *nemo subueniebat.* Pag.192.

Castello, cui nomen Fleuum.] Scribo in libris Histor.

Alam Caninefatem.] Cuius mentio Vulsiniis in lapide: PRAEF. EQVITVM. ALAE. PRIMAE. CANNANEFATVM.

Auiam Octauiam præferebat.] Quia filius L. Domitij ex Antoniâ maiore. Antonia autem ex Octauiâ & M. Antonio sata. Auunculus ergo maior illi Augustus. Est autem hîc Domitius, qui pater Principis Neronis.

Pag.194. Domitij genus.

AD LIB. V. ANNALIVM.

IVLIA *Augusta mortem obiit, ætate extremâ.*] De cuius vitæ annis dissensus est scriptorum. Plinius lib. XIIII. cap. VI. annos ei tribuit LXXXII. *Iuba*, inquit, *Augusta* LXXXII. *annos vitæ Pucino rettulit acceptos, non alio vino vsa.* At Dio: ἐν τῷ αὐτῷ χρόνῳ, ait, ἡ Λιουία μετήλλαξεν, ἓξ καὶ ὀγδοήκοντα ἔτη ζήσασα. Sed labor, vt Plinium è Dione corrigendum censeam.

Pag.195. In ætate Iuliæ dissẽsio. Plinius fortean corrigendus in numeris,

Adoptione Liuiorum Iuliorúmque clarißima.] Duas ergo familias complexa per adoptionem Liuia. Ipsa enim è Claudiis, vnde & cognomen tenuit Drusillæ. Sed pater eius insertus adoptione in Liuios, quod hîc Tacitus voluit dictum. Nec aliter accipies quod scriptũ extremo libro sexto: *quamquam mater in Liuiam & mox Iuliam familiam adoptionibus transierit.* Non enim ipsa, sed pater: cui nomen apud Velleium, Liuius Drusus Claudianus. Vocat simpliciter Dio lib. XLVIII. Liuium Drusum: & cùm à Bruto stetisset, post pugnam Philippensem manus ait adtulisse sibi. Clara hæc è Suetonio, in Tib. cap. III. *Ex hac stirpe Claudiâ Tiberius Cæsar genus trahit, & quidem vtrumque: paternum à Tiberio Nerone, maternum ab Ap. Pulchro, qui ambo Appij Cæci filij fuerunt. Insertus est & Liuiorum familiæ, adoptato*

Pater Liuiæ adoptatus. A Bruto stetit. Suetonio ex istis lux.

in eam materno auo. Ad quæ verba tamen interpretes coniuent.

Pag. 196. *Sanguini Augusti per coniunctionem Agrippinæ & Germanici adnexa communes pronepotes habuit.*] Nam Germanicus Druso ortus, Liuiæ sanguis: Agrippina, ex Iuliâ sanguis Augusti.

Liuia à Claudio consecrata. *Addito ne cælestis religio decerneretur*] Quam tamen posteà ei tribuit Claudius, effigie eius in templo Augusti consecratâ, sacrisque, quæ Vestales facerent, institutis: edicto etiam, vt per nomen eius feminæ iurarent Dio lib LX. & Suetonius cap. XI. Claudij. Exstant Nummi, DIVVS. AVGVSTVS. PATER. caput radiatum, ara ante pedes: parte auersâ, S P Q. R. DIVAE. IVLIAE. AVGVSTI. FIL. carpentum, cui subiuncti duo muli. Nec dubito, quin consecrata hæc Iulia habitu & nomine Iunonis. Prudentius,

* Libri vett. *Iulia*. rectè, si adoptionē spectes.

*Adiecere sacrum, fieret quo * Liuia Iuno,*
Non minus infamis thalami sortita cubile,
Quàm cùm fraterno caluit Saturnia lecto.

Quamquam eo nomine adfecta à poëtis etiam viua. Ouidius,

Cùm tibi contigerit vultum Iunonis adire.

Drusilla habitu Veneris. Vt autem Liuia habitu Iunonis, sic Drusilla à Caio consecrata Veneris, cognomento Pantheæ. Auctor idem Dio LIX. Quò refero inscriptionem priscam,

VENERI. CAELESTI
AVGVSTAE. SACR.
NVMMIA. C. F. DORCAS
S. P. F. C.

Vergens dominatio. *Prærupta & vergens dominatio.*] Ita reposui. eóque exemplo, vergens ætas, vergentes anni. Vulgò *vrgens.*

Pag. 197. De Actis eorúmque discrimine. Acta Senatus. *Iunius Rusticus componendis patrum actis dilectus à Cæsare.*] Duplicia Acta reperio, Senatus, Populíque. Acta Senatus alio nomine, Commentarij Senatus, Tacito lib. XV. Acta populi, aliâs, Diurna, aliâs Publica. Dicam breuiter de vtrisque, quia confundi video non à iuuentute, sed & à doctis. Acta Senatus vocabant, commentarios (ὑπομνήματα vertunt Græci) quibus breuiter inscriptum quidquid apud patres diceretur, agerettúrque. Tantùm apud patres. Origo eorum, vt videtur, à Iulio Cæsare: qui Consul, *Inito honore, primus omnium instituit, vt tam Senatus,*

Ea confecit primus Cæsar, aut certè publicauit. Sueton. c. XX

quàm populi diurna acta conficerentur, & plublicarentur. Confectio mansit: publicatio abrogata ab Augusto. Sueton. cap. XXXVI. *Auctor & aliarum rerum Senatui fuit: in quis ne acta Senatus publicarentur.* Conficiebat ea quispiam è Senatu: scilicet ne arcana patrum sciret non è patribus. Colligimus ex Tacito hîc, qui Iunium hunc Rusticum Senatorem ostendit infra: *Quòd fraude vnius Senatoris elusa maiestas imperatoria esset.* Et Spartiano, qui Hadriano munus hoc tribuit post Quæsturam. *Post Quæsturam,* ait, *acta Senatus curauit.* cúmque vocabant A curâ actorum, vel, Ab actis Senatus. Lapis vetus, C. PORCIO. C. F. QVIR. X. VIRO. STLITIB. IVDICAND. ADLECTO. INTER. QVAESTOR. AB. ACTIS. SEN. Conficiebat dixi Senator: siue præerat conficiendis. cui tamen adiuncti scribæ censualésque, quos à re Actuarios item dicebant. Capitolinus Senatusconsultum Tacitum ita describit, *vt non scribæ, non serui publici, non censuales illis actibus interessent: Senatores exciperent, Senatores omnia officia censualium scribarúmque complerent, nequid fortè proderetur.* Censuales illa ætas dixit, librarios, scribas, tabellionésque. Inde titulus in Codice lib. x. conceptus, *De tabulariis, scribis, logographis, & censualibus:* inde & Censuale officium, haud absimili sensu, l. XVIII. C. De testamentis. Eáque mente Tertullianus Apol. cap. XX. *Græcorum censuales conferendi.* * Actuarij qui excipiunt scribuntque, vt Iulio Suetonij cap. LV. Senecæ epist. XXIII. *Non quidem hæc quæ alienis verbis commodatur, & actuarij vice fungitur:* & Glossis Græcis, ὑπομνηματογράφος, *Actuarius, Memoralius.* Qui non in vrbe solum, sed in prouinciis militiaque. * Actuarij in militiâ, l. V. C. de erogatione militar. annonæ. Et Spartiano: *Ipse quòd matrimoniis militum & militarium corrumpendis operam daret, à quodam Actuario cuius vxorem stuprauerat percussus est.* Quos eleganter & cum adfectu describit Victor in Gallieno: *Actuarij,* inquit, *genus hominum nequam, venale, callidum, seditiosum, habendi cupidum, atque ad patrandas fraudes velandásque quasi ab naturâ factum, annonæ dominans: eóque vtilia curantibus & fortunis aratorum infestum: prudens in tempore his largiendi, quorum vecordiâ damnóque opes contraxerit.* Satis de Actis Senatus: venio ad populi. Ea dicta Publica acta, Suetonio in Tiberio cap. V. & aliàs passim. Item Diurna, quia in dies conficerentur,

Præerat cōficiendis Senator.

Officium ab actis Senatus.

Scribæ actorum & Censuales.

* Ineptè Velius Longus *Actuarij, diuersis actibus occupati.*

Actarij, scriptores tãtum dicũtur actorum.

Actuarij in militiâ.

Acta publica.

Diurna.

Vrbana. Tacito lib. XVI. & XIII. Item Vrbana. Sæpius etiam ἁπλῶς, Acta, κατ' ἐξοχὴν. Iis continebantur res rationésque populi, iudicia publica, supplicia, comitia, ædificia, natiuitates, illustres mortes, matrimonia, diuortia. De iudiciis suppliciisque admonuit Ammianus lib. XXII. *Et acta super eo gesta non sine magno legebantur horrore, cùm id voluminis publici contineret exordium: Consulatus Tauri & Florentij, inducto sub Præconibus Tauro.* Vbi & formam aliquam seruabis conficiendorum Actorum. De ædificiis, Tacitus lib. XIII. *Nerone II. L. Pisone COS. pauca memoriâ digna euenêre. nisi cui libeat laudandis fundamentis & trabibus, quîs molem Amphitheatri Cæsar exstruxerat, volumina implere: cùm ex dignitate populi Rom. repertum sit, res illustres annalibus, talia diurnis vrbis actis mandare.* De natiuitatibus, Suetonius sæpe: qui plerumque argumenta sibi sumit de die cuiusque principis natali, ex Actis. vt Tib. ca. V. Cal. cap. IX. Origo eius instituti à Seruio Tullio, qui vt numerum sciret nascentium, morientium, virorum; adinuênit, Vti propinqui natâ prole certum aliquem nummum in ærarium Iunonis Lucinæ inferrent: iidem aliquo mortuo, in Veneris Libitinæ: & sumente quopiam virilem togam, in Iuuentutis. Exoleuisse is mos videtur, sed in pueris natis retraxit Augustus: eâque adnotatio in Actis cum curâ habita, vtique post Iulias Papiásque leges. Iuuenalis,

Materies eorum.

Forma conficiendi.

Natiuitates in actis.

Seruij institutum.

—— Tu libris actorum spargere gaudes
Argumenta viri. ——

Professio apud acta. Appuleius: *Pater natum sibi filium ceterorum more professus est.* Scæuola l. XXVIII. De probationib. *Mulier grauida repudiata, absente marito filium enixa, vt spurium in actis professa est.* Capitolinus in Gordianis: *Filium Gordianum nomine Antonini & signo illustrauit, cùm apud Præf. ærarij, more Romano, professus filium, publicis actis eius nomen insereret.* Non fallet te idem Capitolinus in M. Aurelio, qui ita de hac Professione disserit, quasi ille inuenerit primus: *Inter hæc,* inquit, *liberales caussas ita muniuit, vt primus iuberet apud Præfectos ærarij Saturni vnumquemque ciuium natos liberos profiteri, intra tertium diem nomine imposito.* Quod aliter est: sed addidit quædam, immutauitque. De matrimoniis diuortiisque, clarum est in acta relata fuisse propter præmia pœnásque legum. Imò etiam ante Iuliam, Papiámque. Cæ-

Cautè legendus Capitolinus.

Diuortia in actis.

lius ad Ciceronem, *Paulla Valeria*, (scribo, *Valerij*, id est, coniunx) *soror Triarij diuortium sine caussâ fecit. Nuptura est D. Bruto: * nondum rettulerat.* Rettulerat, scilicet in Acta. Seneca De Beneficiis: *Quia verò nulla iam sine diuortio acta sunt, quòd sæpe audiebant, facere didicerunt.* Et ad matrimonia pertinet versus Iuuenalis,

Cicero correctus & explicatus. *Fuluius tamen legit, mundum, de quo etiam cogito.

Fient ista palàm, cupient & in acta referri.

Hæc Acta à scribis tabulariisque confecta videntur, & ad * Atrium Libertatis in Tabulario adseruata. Liuius XLIII. *Censores extemplò in atrium Libertatis ascenderunt, & ibi signatis tabellis publicis, clausóque tabulario, & dimissis publicis seruis.* Cui vetus inscriptio Curatores tamen quosdum adsignat,

Vbi reposita Acta. *Siue etiam ad ædem Nympharũ, ex Cicerone, pro Milone. Tabulariũ.

C. CALPETANVS. STATIVS
SEX. METRORIVS
M. PERPENNA. LVRCO
T. SARTIVS. DECIANVS
CVRATORES. TABVLARIOR.
PVBLICORVM. FAC. CVR.

At ex Taciti XIII. colligas curam eam Quæstorib. fuisse aut ærarij Præfectis. *Princeps*, inquit, *curam tabularum publicarum à Quæstoribus ad Præfectos transtulit*: Eóque facit quòd M. Aurelius Professiones infantium rettulit ad Ærarij præfectos. Tabularij mentio etiam Ciceroni, pro Rabirio perduellionis reo: Virgilioque I. Georg.

Præfecti ærario tabulas publicas adseruabãt.

—— *aut populi tabularia vidit.*

Vbi Seruius quædam. Lampridius in Alexandro referre videtur Actorum confectionem ad Præf. vrbis: *Fecit Romæ*, inquit, *curatores vrbis* XIIII. *sed exconsulares viros, quos audire negotia vrbis iussit, vt omnes aut magna pars adessent, cùm Acta fierent.* Sed intellegit iudiciaria acta. Fuerunt & Registra quædam publica, præter hæc Acta. de quibus Vopiscus in Probo: *Vsus sum etiam Registris scribarum porticus Porphyreticæ, Actis etiam Senatus, ac populi.* Perierant hæc publica acta (γράμματα δημόσια appellat Dio) quâ vetustate, quâ incendio: sed reparauit primo principatu suo Tiberius, tribus Senatoribus ad describendũ conquirendúmque delectis. Adi Græcum eum scriptorem lib. LVII. in actis anni DCCLXIX. Dixi ista vberius, & præter rem, vt constaret in parte iuuentuti, quæ essent illa Acta quorum testimonio totiens noster aliique in memoria rerum vsi:

Registra publica.

Acta reparata à Tiberio.

Acta, materia historicorum.

quæque habita semper historiæ materia & seges.

Ab Senatu desciuisse populum.] Distingue contra vulgus, *spretum dolorem principis ab Senatu, desciuisse populum.*

Pag. 198. Defectus in Tacito. *Vi principis impediri testarentur * Quattuor & quadraginta orationes.*] Malum tuum, Corneli, fatum! Non paginæ aliquot sed libri hîc perierunt, quibus gesta ferè triennij continebantur, de Agrippinæ liberûmque eius exitu de Seiani spe conatûque, de eiusdem cum agmine amicorum strage, de Liuiæ flagitiis & morte ad summam, flos quasi historiæ tuæ. Adeò bonis illis patribus cura otiúmque fuit describere Orosios & Vopiscos, & huiusmodi quisquilias, præ tuo auro.

Iactura quāta in Tacito. *Quattuor & quadraginta orationes.*] Quæ præeunt, gesta sunt Fufio & Rubellio Coss. initio anni; hæc autem C. Memmio Regulo & Fulcinio Trione. Ita interciderunt acta pleraque anni DCCLXXXI. acta omnia anni sequentis, quo Coss. M. Vinucius & L. Cassius Item huius anni, quo ex kal. Maij suffecti Tiberio & Seiano Consules Regulus & Trio.

Mihi pudorem, aut Seiano inuidiam allaturũ censui.] Ἀπομαρτυρούμενον ex oratione cuiuspiam damnandi ob Seianum, vti & sequens membrum.

Tunc singulos, vt cuique adsistere.] Quis iste? dignus erat quem nossemus, ob constantiam mortis.

Cùm in Blæsum multa fædáque incusauisset.] Mallem deletâ voculâ, *Cùm Blæsum.*

Relatum inde de P. Vitellio.] Vide Suetonium Vitellij capite 11.

Pag. 199. *Petito per speciem studiorum scalpro.*] Doctus enim fuit, & scripta reliquit. Tertullianus De animâ: *In Vitellij commentarius conditum est.*

Puella adeò nescia.] Illa ipsa quæ sponsa Claudij filio, vt hîc notat Dio.

Triumuiri similes Vndecimuiris Græcorum. *Quia triumuirali supplicio adfici virginem inauditum habebatur, à carnifice laqueum iuxta compressam.*] Triumuiri, qui aliâs Iudices capitales, prorsus iidem Romæ qui vndecimuiri Athenis. Munus eorum præesse carceri, punire damnatos: itémque cognoscere de furtis admissísque seruorum aut eiusmodi viliorũ capitum ad Mæniam columnam Quod idem in Atheniensibus fuisse, disco ex Suidâ. Ἕνδεκα, inquit, ἀρχὴ ἐν Ἀθήναις ἐπιμελουμένη τῶν ἐν τῷ δεσμωτηρίῳ κα-

ἐκκρίτων, ἐφ' ἣν ἀνήγοντο οἱ κλέπται καὶ οἱ ἀνδραποδισταί. Nec ambigo quin Romanis exemplum inde. Alia de his habes apud Ræuardum II. Varior. & Fabrum, quæ non recoquam ego. Sed cur ait inauditum virginem adfici triumuirali supplicio, id est laqueo? Id quidem ita ceperim, quasi non simpliciter virginem dixerit, sed impubem inuestémque. Lex enim non tam virginitati ignotum cautum-que voluit, quàm ætati. Ita nec pueros interfici fas, nisi togâ sumptâ & relatos in viros. Hinc apud Dionem scriptum, à Triumuiris in proscriptione iussum puerum quemdam Togam virilem sumere, vt scilicet iure posset interfici, lib XLVII καὶ ἄλλα τε, ait, διὰ τοῦτο πολλὰ παρενομήθη, καὶ παιδίσκον τινὰ ἐς ἐφήβους ἐσήγαγον, ἵν' ὡς εἰς ἄνδρας ἤδη τελῶν ἀποθάνῃ. Appuleius II. apol. de puero præcoci malitiâ: *Hoc magis noxius, quòd cum veniâ perniciosus est: & nondum pœnæ, iam iniuriæ sufficit.* Quam caussam & hîc subesse arbitror, vt compressa deuirginatáque, mulier videretur & plena annis.

Impubes nō maturus supplicio.

Triumuirorū impotens factum.

Quippe lapsum custodiâ.] Fortè. *elapsum.*

Is Macedoniæ tum intentus Achaiam quoque curabat.] Ex decreto illo, lib I quo *Achaiam & Macedoniam onera deprecantes leuari proconsulari imperio, tradique Cæsari placuit.*

Achaia & Macedonia sub vno Præside.

Toronæum Thermæúmque sinum.] Quorum ille ad Toronem Macedoniæ vrbem; hic iuxta Macedoniam, Axij fluuij receptor.

Ibi demum cognoscit.] Locus inter mancos. Nec enim vbi aut quomodo deprehensus fugitiuus ille, narratum. Post, *cognoscit*, * ergo ponenda nota. Et statim scribe, *interrogato.*

Defectus.

Neque nos originem finémve eius rei vltrà repperimus.] At repperernt Zonaras & Dio, qui missum eum ad Tiberium tradiderunt, Caligulæ nuptias Antij celebrantem.

Pag. 200.

AD LIB. VI.

ANNALIVM.

Caussa abiuncti huius libri.

INITIVM sexti libri arbitrario hîc iure constitui, non certo. Cui enim probes tantam vim rerum, quantam dixi, trienniíque gesta vno libro cum sequentibus inclusa fuisse? Secreui igitur. non quia liqueret mihi initium in his demum verbis faciundum: sed quia magnitudinem résque gestas æstimanti, ita videbatur. Denique vt scires saltem, hunc vulgo quintum librum in duos esse tribuendum.

Pag. 102.

Aditis iuxta Tiberim hortis.] Hortos Cæsaris accipio, de quibus Horatius:

Horti Cæsaris.

Trans Tiberim longè cubat is prope Cæsaris hortos.

Ij vicini Naumachiæ fuerunt, siquidem eâdem de re Suetonius Tiber. ca. LXXII. *Bis omnino toto secessus tempore Romam redire conatus, semel triremi vsque ad proximos naumachiæ hortos subuectus est, dispositâ statione per ripas Tiberis, quæ obuiam prodeuntes submoueret.* Vide iis de hortis & Sueton. Iulio, cap. LXXXIII.

Sellarij.

Vocabula reperta sellariorum ac spintriarum.] Vide si lubet Suetonium Tiber. cap. XLIII. & Turnebum lib. v. cap. I. Qui tamen non satis explicant, cur Sellarij dicti à fœditate loci. Sed ego non violo te Pudor.

Sententiæ dicebantur in effigies quoque & memoriam eius.] Disce semel hunc morem, in Tacito variè sparsum. Olim qui damnati grauioris criminis, puta Maiestatis, Perduellionis, Tyrannidis: non ipsi solùm adflicti & perditi, sed

Pœnæ in damnatos.

nomen & memoria eorum. Deterrere omnes à culpâ simili volebant, non pœnæ modò, sed ignominiæ metu. Itaque hęc duo ferè vsurpata: vt nomen deleretur, vt Effi-

Nomen tollebant.

gies tolleretur. De nomine, Cicero Philip. XIV. cùm Antonij nomen è Fastis sublatum decreto Senatus esset: *Cuius totus consulatus est ex omni monumentorum memoriâ reuulsus.* Noster lib. II. *Nomen Pisonis radendum Fastis censuit.* Lampridius in Eligabalo: *Nomen Antonini erasum est, Senatu iubente.* Radebant igitur: sed & sæpe contenti erant per

Oblinebāt.

dedecus oblinere aut lutare. Lampridius Eligabalo: *Misit*

qui & in castris statuarum eius titulos luto tegerent, vt fieri solet de Tyrannis. Eusebius pulchrè Eccl. Histor. lib. IX. cap. vlt. de Maxentio: *γραφαί τε ὅσαι εἰς τιμὴν αὐτοῦ καὶ τῶν αὐτοῦ παίδων κατὰ πᾶσαν ἀνέκειντο πόλιν, αἱ μὲν ἐξ ὕψους εἰς ἔδαφος ῥιπτούμεναι συνετρίβοντο, αἱ δὲ τὰς προσόψεις ἠχρειοῦντο, σκοτεινῷ χρώματι καταμελανούμεναι: Inscriptiones etiam & tituli, quicumque honori eius aut liberorum per singulas vrbes positi erant, partim è sublimi in terram detracti confractique sunt, partim vt videntibus inutiles fierent, obscuro quodam colore obducti & nigrefacti.* At de effigie fractâ & abolitâ; Ambrosius: *Vide quemadmodum in ciuitatibus bonorum Principum imagines perseuerent, deleantur tyrannorum.* Capitolinus in Gordianis: *Statuas Maximini deiecerunt, imagines perfregerunt, nomen publicitus eraserunt.* Liuius de Atheniensibus: *Rogationem extemplo tulerunt, vt Philippi statuæ, imagines omnes, nomináque earum, tollerentur delerentúrque.* Iuuenalis: Effigiem frangebant.

Frangendâ miseram funestat imagine gentem.

Eusebius loco quem dixi: *Ἀνδριάντων τε ὁμοίως ὅποσοι εἰς τὴν αὐτοῦ τιμὴν διανεστήκεσαν, ὡσαύτως ῥιπτούμενοι συνετρίβοντο γέλως καὶ παιδιὰ τοῖς ἐνυβρίζειν καὶ ἐμπαροινεῖν ἐθέλουσιν ἐκκείμενοι: Statuæ etiam quotquot in honorem illius fuerant erectæ, similiter deiectæ & protritæ sunt: ac ludibrio & irrisui expositæ omnium qui iniuriâ & ignominiâ afficere eas vellent.* Ratio autem ista abolendi duplex. Prior, vt modestè id fieret, & per magistratum submouerentur è publico conspectu. Cicero in Verrem IV. *Centuripinorum Senatus decreuit, vt quæ statuæ C. Verris ipsius & filij essent, eas Quæstores demoliendas locarent, dúmque ea demolitio fieret, Senatores non minus XXX. adessent.* Suetonius Domitiano: *Senatus scalas inferri, clypeosque & imagines eius coràm detrahi & affligi solo iussit.* Altera, vt per impetum, & tota res permitteretur furori cuidam plebeio. Tum receptum, laqueos statuis altioribus iniicere, atque ita detrahere. Iuuenalis: Aliquando per decretum. Aliàs per impetum.

——descendunt statuæ, restémque sequuntur.

Seneca, seu quis alius, in Octauiâ: de statuis Poppææ: Seneca correctus.

—— membra per partes trahunt
Deducta laqueis.

Ita enim rectè illic legimus, non *Diducta.* Plinius graphicè hoc totum depingit, Panegyrico: *Ergo istæ quidem æreæ & paucæ manent, manebúntque quamdiu templum ipsum, illæ autem aureæ & innumerabiles, strage & ruinâ publico gaudio*

litauerunt. Iuuabat illidere solo superbissimos vultus, instare ferro, saeuire securibus, vt si singulos ictus sanguis dolórque sequeretur.

Et Plinius. *Nemo tam temperans gaudij feraeque* (velim scribi, *ferúsque*) *laetitiae, quin instar vltionis videretur cernere laceros artus, truncatâ membra, postremò truces horrendásque imagines abiectas* (lego, *obiectas*) *excoctásque flammis, & ex illo terrore & minis, in vsum hominum ac voluptates ignibus mutarentur.*

Quàm vetus id institutum. Mos autem hîc damnandi imagines sanè antiquus. Ex Cicerone colligo, pro C. Rabirio: *Sex. Titius, quòd habuit imaginem L. Saturnini domi suae, condemnatus est.* Vbi & hoc vides, culpae fuisse vel priuatim damnatorum imagines habere. Qua mente illud Taciti scriptum, lib XI. *Ac primùm in vestibulo imaginem patris Silij Sc^to. abolitam demonstrat.* Pulchrè Ambrosius Officior. lib. I. cap XLIX. *Si tyranni aliquis imaginem habeat, nónne obnoxius est damnationi?*

Nefas habere eiusmodi imagines.

Mutilus locus. *Vt in fiscum cogerentur, * tum rettulere Scipiones.*] Stigmatias locus non frustrà. Desunt enim quaedam. Vel hoc argumento, quòd rettulisse Scipiones dicit. at relatio Consulum erat, censio tantùm Senatorum. Possit si fortè, legi: *vt in fiscum cogerentur coss. rettulere. Scipiones haec, & Silani, & Cassij, &c.* Sed vt tectum sit, non sanatum vulnus.

Pag. 203. *Honoribus perfunctos, an iuuenes?*] Quidam ergo in Senatu, honoribus nondum functi. Quod manauit ab Augusto: *qui liberis Senatorum, quò celerius reip. adsuescerent, protenus virili togae latum clauum induere, & Curiae interesse permisit,* ait Sueton. Aug cap. XXXVIII. Tacitus Annali XIII. *Iulius Montanus Senatorij ordinis, sed qui nondum honorem capessisset.* Plura ibi.

In curiâ etiâ non Senatores. Laticlauij.

Quos neque dicta Imperatoris, neq. praemia nisi ab Imp. accipere par esset.] Explicatius veriusque, si scribas: *neque dicta, neque praemia,* voce, *Imperatoris,* inductâ.

Custodia apud magistratus. *Retrahitur in vrbem, custoditúrque domibus magistratuum.*] Praeter carcerem & custodiam militarem, custodia alia duplex. Apud magistratus, & Apud vades. Apud magistratus, cùm reus Consuli, Praetori, Aedili (interdum & Senatori, etiam non è magistratu) committebatur quod non nisi in reis illustrioribus vsurpatum, eáque custodia libera dicta. Sallustius in Catilinario: *Senatus decreuit vti abdicato magistratu Lentulus itémque ceteri in liberis custodiis haberentur. itaque Lentulus P. Lentulo Spintheri, qui tum*

Quae eadem custodia libera.

Aedilis

Aedilis erat, Cethegus Q. Cornificio, Statilius C. Caesari, Ceparius Cn. Terentio Senatori traduntur. Cicero in Bruto: *Domi teneamus eam septam liberali custodiâ.* quasi si alia illa, seruilis. Iulius Firmicus: *In custodiâ quandoque, sed liberâ exponetur.* Et sanè haec libera, digniorum tantùm & plerumque Senatorum. Hieronymus contra Vigilantium: *Sint ergo non tetro aliquo carcere, sed amaenâ & liberâ custodiâ, tanquam patres quidam ordinis Senatorij.* Dio optimè lib. LVIII. de Asinio Gallo: qui hanc custodiam, φυλακὴν ἄδεσμον vocat, id est; liberam & sine vinclis. additque, πρός τε γὰρ τῶν ἀεὶ ὑπάτων ἐτηρεῖτο, ἔξω τῆς τοῦ Τιβερίου ἀρχῆς. τότε γὰρ πρὸς τῶν στρατηγῶν ἐφυλάχθη, ἵνα μὴ φύγῃ, οὐ μὰ Δί', ἀλλ' ἵνα μὴ τελευτήσῃ. id est, *Custodiebatúrque semper à Consulibus, nisi cùm Tiberius consul esset. tunc enim à Pretoribus obseruabatur, non hercle ne effugere, sed ne mori posset.* Sidonius I. Epist. de Aruando: *In Capitolio custodiebatur à Flauio Asellio hospite, Comite sacrarum largitionum.* Custodia apud vades, cùm eorum periculo fideiussoribus reus tradebatur. Tacitus libro V. *Nec aliud periclitantibus subsidij, quàm inconstantiâ fratrum fuit, qui vades exstitêre.* Clariúsque de eadem re Suetonius Vitel. cap. II. *Publius post Praeturae honorem inter Seiani conscios arreptus & in custodiam fratri datus.* Vlpianus l. I. De custod. reorum: *De custodiâ reorum aestimare Proconsul solet, vtrum in carcerem recipienda sit persona, an militi tradenda, an fideiussoribus committenda.* Symmachus lib. I. Epistol. *Statui vt Felix vadibus, qui Fulgentio non essent cogniti, traderetur.*

Custodia apud vades.

Sestium Paconianum.] Sextius Paconianus scribitur infrà: *Nec dispares Trebelliens Rufi & Sextij Paconiani exitus.*

Sextius Paconianus.

Prorupêre concepta per idem odia.] Emendo, *concepta pridem.*

Vt verò Latinum Latiarem ingressus est accusator Acrius.] Restitui non malè, *aggressus est, accusator ac reus iuxtà inuisi.* Paconius & Latiaris odiorum duo nomina. Itaq; gaudium patrum fuit perculso Paconio à Caesare: gaudium alterum nominato ab eo indice Latiari.

Restitutio certa in Tacito.

Metum prorsus & noxam conscientiae pro foedere haberi.] Si examinas, stabis à Groslotio legente: *noxae conscientiam.* Ego etiam velim, *habere*, non *haberi*: sententiâ volente.

Pag. 204.

Sanquinius maximus è Consularibus.] Verius vt grandiori litterâ notes, *Sanquinius Maximus*, vt sit eius gentis

Sanquinius Maximus.

cognomen. Nam maximum æuo inter consulares fuisse, non placet, nec verum est. Cõsul enim suffectus demum fuit ante annos quattuor, Vrbis anno DCCLXXXI. Præfectum vrbis enim fuisse comperior sub Caio, ex Dionis corruptis verbis, lib. LIX. τριάκοντα δὲ ἐν ἡμέρας ἦρξε, (Caius videlicet) καίτοι Λευκίῳ Ἀπρωνίῳ τῷ συνάρχοντι ἓξ μῆνας ἐπιτρέψας, καὶ αὐτὸν Σαουίνιος Μάξιμος πολιαρχῶν διεδέξατο scribe, Σαγκίνιος, & hunc cape, qui tunc Præfect. vrbi & secundùm consul. Præfuit & inferiori Germaniæ, ex Tacito libro XI. *Chauci nullâ dissensione domi, & morte Sanquinij alacres.*

Idem præf. vrbi.

Arguitur pleraque * *C. Cæsarem quasi incestæ virilitatis*] Ne hunc quidem locum, ex Ædilitio edicto, perhibeo sanum integrúmque. Remedium aliquod, si legas: *Arguitur pleraque: C. Cæsarem quasi incestæ virilitatis, & cùm die natali Augustæ inter sacerdotes epularetur, nouemdialem eam cœnam dixisset*, vt inquam, τὸ *dixisset*, reducas etiam ad priora, statímque eodem exemplo legas, *addidisset*. Sed metuò vt hæc, cum Aristophane, sit εἰκὼν ἐπικερία.

Coniectura leuior.

Quasi incestæ virilitatis.] Constabit sententia iocúsque. *Incertæ virilitatis.* atque ita scribe. Sic alibi, *Abdus adempta virilitatis.* Notat autem Caligulam quasi ambiguè virum, quíque, vt Suetonius ait, pudicitiæ neque suæ neque alienæ pepercerit. Infrà: *Siue composuerat quædam in C. Cæsarem vt impudicum, siue facto habita fides.* Iocus aliquis in verbis: quasi dicas Androgynum eum fuisse, ἀμφοτέραν ἀφροδίτην τηρώμενον.

Incerta virilitas.

Die natali Augustæ.] Imò verò, *Augusti.* Liuiæ quidem natalẽ post mortem eius epulo ludísve celebratum non inuenio. Nec verò Tiberius, aliâs haud pronus in matrem, id permiserit: cùm etiam minores quosdam honores à Senatu ei decretos vetuerit abrogaritque. Dione vide, vbi de iis quæ Liuiæ decreta: verbum nullum de natali. At de Augusti certum est: cuius vitalis dies annuis ludis epulísque celeber. Repete ea quæ scripsi de Augustalibus ludis ad lib. I.

Correctus noster.

Augusti natalis dies festus.

Inter sacerdotes epularetur.] Obserua ergo illo die epulum fuisse, &. vt appâret, per collegia. Dio auctor, Senatores tunc conuiuatos in Capitolio, libro LIIII. τὰ γενέθλια, inquit, τοῦ Αὐγούστου ὁ Ἴουλος ὁ τοῦ Ἀντωνίου παῖς στρατηγῶν, καὶ ἱπποδρομίᾳ καὶ σφαγαῖς θηρίων ἑώρτασε. καὶ ἐν τῷ καπιτωλίῳ καὶ ἐκείνον καὶ

EpulũNatali Principis.

τὴν βουλὴν, κατὰ δόγμα αὐτῆς εἱστίασεν : *Natalem Augusti Iulus Antonij filius, tunc Prætor, celebrauit Circensibus & Venatione. Senatum etiam & ipsum Augustum, ex decreto patrum, epulo excepit in Capitolio.* Videtur idem scriptor hoc Conuiuium extendere ad vulgus etiam hominum, libro eodem infrà : Καὶ αὐτὸν, διά τε ταῦτα καὶ διὰ τἆλλα, ἀνδριάσι τε ἐκ συντελείας ἐτίμησαν, καὶ τῷ τοῖς τε ἀγύνοις καὶ ταῖς ἀνάνδροις καὶ συνθεᾶσθαι τοῖς ἄλλοις, καὶ συνδειπνεῖν ἐν τοῖς γενεθλίοις αὐτοῦ δοῦναι. *Et ipsum* (Augustum) *ob hæc & alia merita, cum statuis ex ære collato honorarunt, tum etiam isto, quòd permiserunt vt ij quibus vxor non esset, aut quibus vir deesset, spectare nihilominus vnà cum alijs & conuiuari in Natali eius possent.* Sed fallor, aut hoc de iis tantùm, qui quæ've Senatorij gradus. Pòst Principes seruarunt, imò lætitiam eius diei etiam auxerunt. D. Maximus quædam mihi suppeditat sine præuaricatione non omittenda, Sermone In vigiliis Natalis Dominici. *Lætitia quanta sit*, inquit, *quantúsque concursus cùm Imperatoris mundi istius Natalis celebrandus est, benè nostis: quemadmodum Duces eius & Principes, omnes etiam militantes, accusati sericis vestibus, accinctis operosis cingulis auro fulgente preciosis, ambiant solito nitidiùs in conspectu regis incedere.* Et paullo posterius: *Deinde, quia in die Natalis sui sciunt eum largum futurum ac donaturum plurima vel ministris suis, vel is qui in domo eius abiecti putantur & viles : tantò prius thesauros eius replere diuitiarum varietate festinant, vt in quantum erogare voluerit, in tantum prærogatio copiosa non desit, & antè voluntas donandi deficiat quàm substantia largiendi. Hæc autem ideò sollicitè faciunt, quia maiorem sibi remunerationem pro hac solicitudine sperant futuram.* Quibus in postremis, nota mihi morem donandæ stipis Principi; natum, vt opinor, ex more Augusti. qui Kalendis, & aliâs solitus largiter munera capere & dare.

Eius diei celebritas.

Munera dat Princeps.

Nouemdialem eam cænam dixisset.] Caussam ioci paullò altiùs petendum. Mortuis, ritu Romano, non ante diem nonum parentabatur. Tunc iis iusta, ludi, epulæ, inscriptio, & funeri finis. Donatus Phormione : *In nuptiis septimus dies instaurationem voti habet, vt in funere nonus, quo parentalia concluduntur.* Poëtæ alludũt. Vt Virgil.

Parentalia nono die.

Præterea si nona diem mortalibus almum
Aurora extulerit. ——

Vt Statius in Archemori funere:

Roscida iam nouies cælo demiserat astra
Lucifer. ——

Et ab eâ mente Iustinianus in Nouellâ quadam scribit, *in nonum diem fieri μνήμας defunctorum* Glossæ: *Nouendialia,* ἔννατα ἐπὶ νεκρῷ ἀγόμενα Augustinus in Genesim: *Nescio vtrũ inueniatur alicui sanctorum in scripturis celebratum esse luctum nouem dies: quod apud Latinos Nouemdial appellant.* Nono ergo illo die, præter alia, cæna funebris epulæque Iulius Obsequens: *In sacro Nouemdiali cæna deæ posita, à cane adesa, antequàm delibaretur.* etsi ambigo an id ad sacrum Nouemdiale referendum, quod * solitum fieri post lapidum imbrem. Tertullianus de Testimonio animæ: *Vocas securos mortuos, siquando extra portam cum obsoniis & * matt. is tibi potiùs parentans ad busta cedis, aut à bustis dilutior redis.* Idem de Resurrectione carnis: *At ego magis ridebo vulgus tunc quoque cùm ipsos defunctos atrocissimè exurit, quos postmodum gulosissimè nutrit: iisdem ignibus & promerens & offendens.* Eam vocat Appuleius Cœnam feralem libro IIII. Florid. *Procul igitur faces abigerent, procul ignes amolirentur, cænam feralem à tumulo ad mensam referrent.* Et Iuuenalis,

——*dimidio constrictus gammarus ouo*
Ponitur, exiguâ feralis cæna patellâ.

Vbi nota * oua videri in eiusmodi cænis tralatitia fuisse, vti * lentem & salem: ἃ νομίζουσι Ῥωμαῖοι πένθιμα, καὶ προτίθενται τοῖς νέκυσιν, ait in Crasso Plutarchus. Sanè certos quosdam cibos proprios fuisse huic mortuali cænæ, docet etiam Xiphilinus in Domitiano, vbi de simulato illo sepulcrali epulo. καὶ μετὰ τοῦτο πάνθ' ὅσαπερ ἐν τοῖς ἐναγίσμασι καθαγίζεται, καὶ ἐκείνοις μέλανα ἐν σκεύεσιν ὁμοίως προσηνέχθη. Hanc cænam Silicernium vocatam, docent Nonius, Festus. & Tertullianus: *Quò differt ab epulo Iouis silicernium? à simpulo obba? ab aruspice pollinctor?* Hunc morem transisse ad Christianos etiam Augustinus narrat, & leuiter excusat, De ciuit. Dei lib. IX. cap. vlt. *Quicumque*, inquit, *epulas suas eò* (ad sepulchra martyrum) *deferunt: quod quidem à Christianis melioribus non fit, & in plerisque terris nulla est talis consuetudo: tamen quicumque id faciunt, eas cùm apposuerint, orant, & auferunt vt vescantur.* Et lib. VI. Confess. cap. II. de matre suâ: *Cùm ad memorias sanctorum, sicut in Africâ solet, pultes, & panem & merum attulisset.* addit mox vetitum

Nouẽdial, sacrum.

Cœna funebris.

* Quod instituit Tullus rex de quo abunde Liuius lib. I.

* Aliquid Suidas in ματτύη.

Eadem Feralis cæna.

* Quia adhiberi ad lustrationem solita.

* In Plut. Crasso est φακὸς, καὶ ἅλας: at in Appiani Parth. eadem narrãtis, φακὸς καὶ μᾶζα, lẽtem & libum.

Silicerniũ.

ab Ambrosio, *quòd illa parentalia superstitioni gentium essent simillima* Paullini locum huic rei subtexo, in Felicis Natali IX. Epulæ ad sepulchra.

——ignoscenda tamen puto talia, paruis
Gaudia quæ ducunt epulis. quia mentibus error
** Inrepit rudibus: nec tantæ conscia culpæ* *Legam, Incepit.
*Simplicitas pietate * cadit, malè credula sanctos* * Legam, caret.
Perfusis halante mero gaudere sepulcris.

Vbi rusticulos suos in Italiâ excusat, quòd vsi vel abusi per simplicitatem, veteri gentilium more ad sepulchrum ipsum D. Felicis. Ad eas ergo nouemdiales epulas hîc allusum. & cùm natalis Augusti celebraretur, dies lætus auctórque vitæ, videri sibi Cotta ferales potius eas epulas dixit. siue quia ille natus, exitij caussa multis; siue quia ante nouem fortè dies, multi à Tiberio animaduersi interfectíque Quod placet. & mirum ni exciderit is iocus (verior liberiórque quàm vt Cottam deceat) post stragem Seiani. Non absimile Plauti illud: Caussa ioci explicata.

Cocus ille nundinalis est, in nonum diem Cocus nundinalis.
Solet ire coctum.

id est, Feralis nouemdialísque, & qui mortuis tantùm parat in cænam. vt præit nobis bene Festus. Plautus illustratus.

M. Lepidi.] Manij, vt sæpe.

Præstantissimus sapientiæ firmare solitus.] Credo Socrati hoc elogium, & iure, tribuit. Apud Platonem sanè in nono De rep. gnome talis: Εστιν ἄρα τῇ ἀληθείᾳ, κἂν εἰ μή τῳ δοκῇ, ὁ τῷ ὄντι τύραννος τῷ ὄντι δοῦλος τὰς μεγίστας θωπείας καὶ δουλείας, καὶ κόλαξ τῶν πονηροτάτων, καὶ πένης τῇ ἀληθείᾳ φαίνεται, ἐάν τις ὅλην ψυχὴν ἐπίστηται θεάσασθαι, καὶ φόβου γέμων διὰ παντὸς τοῦ βίου, σφαδασμῶν τε καὶ ὀδυνῶν πλήρης. Pag. 205. Taciti de Socrate laus.

Sanctissimus Aruntij artibus.] De eo dixi, suprà ad lib. I. At de accusatione eius, nihil in libris qui nunc sunt,

C. Cæstium patrem.] Duo ergo Cæstij Romæ, pater filiúsque? Non inuêni. Fuit qui Cæstium Pium vellet legi: quia frequens declamatoris eius Senecæ mentio. Mihi, siquid mutandum, placeat, *Cæstium Prætorem.* potuítque obiici error ex notis. Cæstius quidem Prætor fuit, ille ipse, vti diuino de quo Romæ inscriptio, Cæstius Prætor.

C. CESTIVS. L. F. POB. EPVLO. PR. TR. PL.
VII. VIR. EPVLONVM.

Itaque appâret scribendum *Cestius*, litterâ spretâ, quo-

niam & in nummis L. CESTIVS.

Pag 206. *Reum destinare properat.*] Non abiecerim, *poterat.*

Fatebor & fuisse me Seiano amicum, & vt essem, expetisse.] Tota hæc Terentij oratio, vt & caussa, simillima est illi Amyntæ apud Curtium libro VII Et membra sanè aliquot sunt, quæ dicas illinc translata. Nam Amyntas ita: *Amicitiam quæ nobis cum Philotâ fuit, adeò non inficior, vt expetisse quoque nos, magnósque ex eâ fructus percepisse confitear. An verò Parmenionis, quem tibi proximum esse voluisti, filium, omnes penè amicos tuos dignatione vincentem, cultum à nobis esse miraris? Tu hercule, si verum audire vis rex, huius nobis periculi caussa es. Quis enim alius effecit, vt ad Philotem decurrerent, qui placere vellent tibi? Ab illo traditi, ad hunc gradum amicitiæ tuæ ascendimus.*] *Is apud te fuit, cuius & gratiam expetere, & iram timere possemus.* Et mox: *Igitur si hoc crimen est, paucos innocentes habes, imò hercule neminem. Omnes enim Philotæ amici esse voluerunt: sed totidem quot volebant, esse non poterant. Ita si à consciis amicos non diuidis, nec ab amicis quidem separabis illos qui idem esse voluerunt.* Quæ delector, ita me deus amet, exscribere, candidissimè & disertissimè dicta. At postrema verba etiam correctiunculâ iuuo & interpunctis. *Omnes enim Philotæ amici esse voluerunt. Sed totidem quot volebant, esse non poterant. Ita. sed si à consciis,* &c. Prorsus ita legendum, ex Amyntæ quidem mente. quod facilè videbis, qui ipse eam habes.

Quædam à Curtio videri.

Iscorrectus.

Claudiæ & Iuliæ domus partem.] Claudiæ per filium, Iuliæ per se: quia Liuiam duxerat Germanici sororem.

Pag. 207. *In cohortem suam transtulerat*] Cohortem amicorum. ita enim vocabant exemplo prætoriæ cohortis. Seneca De Clementiâ, *Salustium, & Cocceios, & Deillios & totam cohortem primam interioris admissionis ex aduersariorum castris conscripsit.* Vbi vides plures fuisse amicorum cohortes, & quasi gradus. Quod originem habuit à Graccho & Liuio Tribunis. Idem scriptor De Beneficiis: *Apud nos primi omnium Gracchus & Liuius Drusus instituerunt segregare turbam suam, & alios in secretum recipere, alios cum pluribus, alios cum vniuersis. Habuerunt itaque isti amicos primos, habuerunt & secundos, * numquam veros.* Itaque dicebantur Amici primæ, secundæ, tertiæ admissionis. ex ordine, quo admittebantur. Ille ipse: *Non sunt isti amici qui agmine magno ianuam pulsant, qui in primas & secundas admissio-*

Cohors amicorum.

Suetó. Cali. cap. XIX.

* Legerim, *nunquid*, interrogatione sententiâ erectâ.

nes digeruntur. Lampridius in Alexandro: *Moderationis tantæ fuit, vt amicos non solùm primi ac secundi loci, sed etiam inferioris, ægrotantes viseret.* Et Tiberius ipse amicos solitus describere in tres classes. Vide Sueton. cap. XLVI. Ab hoc more Admissiones manarunt, * Admissionales, & Officium admittendi. Admissionum eius facilitatem in Traiani laudatione Plinius admiratur: Alexandrum *quasi vnum è Senatoribus, patente velo. Admissionalibus remotis, salutatum esse* Lampridius scribit: & Accoleius *magister Admissionum* nominatur in Flauij Aureliano. Id munus fuit libertorum, vt clarum ex Suetonij Vespas. cap. XIIII. *Quidam ex officio admissionis simul expellens, abire Morboniam iusserat.* Fuit autem is libertus Phœbus. Plinius hoc idem ostendit loco non sano, libro XXXIII. cap. III. *Fuit & alia Claudij principatu differentia, in solis his quibus admissionem liberti eius dedissent, imaginem principis in anulo ex auro gerendi, magnâ criminum occasione: quæ omnia salutaris exortus Vespasiani principis aboleuit, æqualiter publicando principem.* quem corrigo, *quibus admissionum liberti ius dedissent.* Quod ait criminum occasionem fuisse: refer ad ea quæ de imagine Principis dicta mihi in lib. III. & quæ Seneca De Benef. III. cap. XXVI.

* Quos Arrianus describit lib. IIII. Diss. οἱ, inquit, ἐπὶ τοῦ κοιτῶνος καὶ οἱ ἀποκλείοντες τοὺς εἰσιόντας.

Admissiones & Admissionales. Ii ex libertis

Correctus Plinius.

Annius Pollio.] Est ille, qui postea in Neronem coniurauit, amicorum eius præcipuus. Tacitus lib. XV.

Vicinianus Pollionis patri adiiciebatur.] Lego, *Vinicianus.* auctore Dione lib. LX. qui hunc Annium Vinicianum coniurasse in Claudium, cum Scriboniano adserit.

Vinicianus Pollio.

Ob lacrimas incusabantur.] Heu misera conditio sub tyrannis: vbi nec liber, liberrimus affectuum, dolor. Claudianus hoc pulchrè exprimit.

——tacitíque sepultos
Suspirant gemitus, indignaríque verentur.

Pag. 208. Lacrimæ intutæ sub tyrannis.

Fufii Gemini.] Qui antè consul.

Curtium Atticum.] Equitem R. ex inlustribus, qui Tiberio comes Capreas. suprà lib. IV.

Per idem tempus L. Piso Pontifex obiit.] Quid ergo * Iosepho * Zonaræque in mentem venit, viuum eum facere Tiberio iam defuncto? Nec enim alium habeo de quo possint illa intellegi: *à Caio binas epistolas missas, vnam ad Senatum de Tiberij morte & suo imperio; alteram ad Pisonem Pref. vrbis, quâ iubebat Agrippam è castris transferri in priscas*

* Lib. XVIII cap. XIII. * II. Annal.

Ordo ſucceſſióque præf. vrbi.

ſuas ædes. An impoſuit Syro celebritas nominis Piſonis, & per Syrum (nam ab illo hauſit) Græco? An alius aliquis Piſo tunc Præfectus? quod non repperi. huic quidem

Aelius Lamia.

Piſoni Ælius Lamia ſuffectus eſt, de quo Dio: τόν τε Πείσωνα τὸν πολίαρχον τελευτήσαντα δημοσίᾳ ταφῇ ἐτίμησεν. καὶ Λούκιον ἀντ' αὐτοῦ ταμίαν ἀνθείλετο, ὃν προπάλαι τῇ στρατιᾷ προστάξας κατεῖχε ἐν τῇ ῥώμῃ. ſcribe Λαμίαν. Ridiculus interpres, qui ver-

Xylandri cõniuentia.

tit *Lucium ei Quæſtorem ſuffecit*, inductus puerili errato. Sed ille ipſe paullò pòſt obiit, vt habes mox in noſtro: & ſucceſſit Lentulus Coſſus. Diſco ex Seneca, epiſt LXXXIII.

Lentulus Coſſus.

L. Piſo vrbis cuſtos, ebrius ex quo ſemel factus fuit, maiorem partem noctis in conuiuio exigebat, vſque in horam ſextam ferè dormiebat. hoc erat eius matutinum. Officium tamen ſuum, quo tutela vrbis continebatur, diligentiſſimè adminiſtrauit. Huic & D. Auguſtus dedit ſecreta mandata cùm illum præponeret Thraciæ, quam perdomuit: & Tiberius proficiſcens in Campaniam, cùm multa in vrbe & ſuſpecta relinqueret & inuiſa. Puto quia illi bene ceſſerat Piſonis ebrietas, poſtea Coſſum fecit vrbis præfectum, virum grauem, moderatum, ſed merſum vino & madentem. Lego ex libro manuſſ. *ebrius, ex quo ſemel factus eſt, fuit.* id eſt, poſt vnam illam ebrietatem (quæ tam bene ceſſerat,

Seneca emẽdatus.

& cuius pretium Præfecturam ipſam habebat, vt Plinius ſcribit lib. XIIII. cap. vlt. & Suet. Tib cap. XLII.) ſemper placuit ei eſſe ebrium. Iacet alioqui ſententia, nec à me erigi poteſt.

Ambigua lectio.

L. Piſo Pontifex.] Neſcio an ex notis error. ſcribendúmque, *Piſo P. V.* id eſſet, Præfectus vrbi.

Ratiocinatio de ætate Piſonis.

Patrem ei Cenſorium fuiſſe memorauit.] Non quidem in his libris qui exſtant. Tamen intellegi vult L. Piſonem ſocerum C. Cæſaris, qui Cenſor cum Appio Claudio, Anno vrbis DCCIIII. quo ipſo anno, vt ratio ætatis Tacito conſtet (ait enim vixiſſe octoginta annos) natus fuiſſe debuit hic Piſo.

Piſonis triũphalia è Thraciâ.

Decus triumphale in Thraciâ meruerat.] Velleius: *Atrox in Thraciâ bellum ortum, omnibus eius gentis nationibus in arma accenſis, L. Piſonis, quem hodiéque diligentiſſimum atque leniſſimum ſecuritatis vrbanæ cuſtodem habemus, virtus compreſſit.* Vide & Dionem LIII.

Cilnius Mecenas.

Cilnium Mæcenatem.] Non vt receptum eſt, *Cillinium.* Cilnius enim gentile nomen patris huius & altoris Muſarum. Cui domus priſca Arretium, vt olim ex Liuio * do-

*Antiqu. Lect. lib. I. cap. XXII.

cui : & adde Silij versus huiusce rei :

Cilnius Arreti Tyrrhenis ortus in oris,
Clarum nomen erat.

etsi ibi quoque vulgo, *Cilinus.* Nam Silius, vt solet, historiam exornat flore hominum sui superiorísque æui. Præfecit autem Romæ Italiæque Mæcenatem Augustus per bellum Siculum. Consule Dionem XLIX. in actis anni DCCVIII. Silius correctus.

Sumpsit è consularibus qui coërcerent seruitia, & quod ciuium audaciâ turbidum nisi vim metuat.] Circumscribit potestatem Præfecturæ quæ tamen aucta. Suadeo legas Dionem in Oratione Mæcenatis lib. LII. Potestas & munia Præfecturæ. Pag 209.

Primúsque Messalla Coruinus eam potestatem accepit.] Tradit idem Eusebius Chronico. *Messalla Coruinus*, inquit, *primus Præfectus vrbis factus, sexto die magistratu abdicauit, inciuilem potestatem esse contestans.* At Dio libro LIIII. in actis anni DCCXXXIII. ita narrat, vt M. Agrippam primum faciat Præfectum vrbi. cui mox anno DCCXXXVIII. Taurum sufficit, huius Coruini nullâ mentione. Ambigua adseueratio Taciti.

Dein Piso viginti per annos probatus.] Ligat me nodus. Quid? viginti per annos Præfectus Piso? Fuerit ergo necesse est ab anno vrbis DCCLXV. Nam ab eo die in hoc tempus viginti ipsi anni. Atqui Augustus tunc vixit, imperauitque. Quomodo ergo verum, quod Plinius Suetoniúsque consensu tradiderunt, à principe Tiberio Pisonem factum Præf. vrbis propter bidui assiduam compotationem? Illius verba sunt lib. XIIII. *Eáque commendatione* (ebrietatis scilicet) *credidêre L. Pisonem vrbis Romæ curæ ab eo delectum, quòd biduo duabúsque noctibus perpotationem continuasset apud ipsum iam principē.* Nota ea, *apud ipsum iam principem.* Suetonius cap. XLII. *Postea princeps in ipsa publicorum morum correctione cum Pomponio Flacco & L. Pisone, noctem* (dissentit Plinius, qui ait duas noctes) *continuúmque biduum epulando potandóque consumpsit: quorum alteri Syriam prouinciam, alteri Præfecturam vrbis confestim detulit.* Ait disertè, *Posteà Princeps.* Atqui vel ab initio principatus Tiberij ad hūc diem Pisonianæ mortis anni dumtaxat XVII. Sed hoc amplius ex Suetonio colliges, factum Pisonem Præfectum, sub idem tempus quo Pomponius Syriæ Prętor. Ille autem * Syriæ non ante annum DCCLXXIII. præponi potuit (Mœsiam enim prouinciam administrabat De numeri veritate quæsitum. Pisonem ebrietas Præfectū fecit. * Mortuus enim est in administratione Syriæ vtrac. infrà.

anno DCCLXXII. vti ex Taciti libro II. clarum :) non ergo tot annos Piso Præfectus vrbi. His rationibus cogor vt in Tacito restituam, *Piso decem per annos* : quia Pomponium Syriæ præfuisse ante annum LXXV. non probabile. Sit ergo hic error ex notis geminatis.

Correctus Tacitus.

Lecto per magistros æstimatóque carmine.] Magistri sunt sacerdotum. Valerius lib. I. *A patre suo Collegij Saliorum magistro iussus.* Plinius lib. XXVIII. cap. II. *Quindecimuirûm collegij magister.* In Lapide : ORDO. SACERDOTVM. MAGISTRO. SVO. Et Sueton. Calig. cap. XXII. Domit. cap. IIII. Capitolinus, *Fuit in eo sacerdotio, & vates & præsul, & magister.*

Sanxisse Augustum.] Pete è Suetonio, cap. XXXI. in Augusto.

Post exustum Sociali libello Capitolium.] Quid ais? Sociali siue Italico bello Capitolium flagrauit? Non alios, sed te, in te aduoco: qui scribis Histor. lib. III. *Capitolium flagrasse L. Scipione, C. Norbano* COSS. Atqui tunc iamdiu positum sociale bellum. Tullius tibi adsit, à memoriæ vitio non excuset. *Ciuili bello* scripsisse omnino te ex historiâ oportuit.

Pag. 210.

Quanto maiorem quàm Augustus rei frumentariæ copiam aduectaret.] Aliquid hac de re scripsi in Electis cap. De Annonâ. Sed modum tributi Ægyptiaci, qui tunc me latuit, erui è Sex. Victore, in Augusto: *Huius*, inquit, *tempore ex Aegypto vrbi annua ducenties centena millia frumenti inferebantur.* velim interseri, *centena millia modiûm frumenti.* quæ vox, litterâ saltem notata, M. vt solet, periit.

Modus Tributi Ægyptiaci.

Neque segnius Consules edixêre.] Fortè, *sequius.*

Sanus repertus apud fretum Siciliæ.] Quasi dicat illuc tantùm itare solitos ægros. Suspecta lectio, & τὸ *Sanus*, nomen aliquod detortum loci.

Incerta scriptura hic.

L. Cassium.] Ita rectè, éstque ille qui consul cum M. Vinucio Quartino fuit, anno vrbis DCCLXXXIII. Nam Suetonius disertè notat Drusillam collocatam L. Cassio Longino consulari. Pomponius de Origine iuris manum adiit * viris magnis, qui scribenti credunt, C. Cassium Longinum illum qui Iurisconsultus, consulem fuisse cum Quartino, Tiberij temporibus. Atque censent hûc ipsum esse, qui progener Cæsari nunc factus. Mihi cautio est ne

L. Cassius.

* Onufrio in Fastis, & Anton. Aug. De Familiis Rom.

temerè credam homini, etiam aliàs fallaci. Erras Non est hic, Pomponi, iuris antistes ille quem censes Primùm, quia Tacitus inter elogia morum generísque, laudem ei nullam tribuit iuris: deinde, quia prænominibus diuersi. Lucius hic est; Caius ille tuus, constanti veterum scripto. Cassiodorus ecce L. Cassium & M. Vinicium Coss. nominat: Suetonius in Caio, *Lucium Caßium Longinum*: & Tacitus in hoc loco. Diuersi vitâ etiam, & morte. Iurisconsultus ille in honore sub Claudio fuit, Syriam administrauit, pulsus à Nerone, per Vespasianum rediit, & omne illud tempus vixit: iste sub Caio proconsul Asiæ, & monentibus sortibus caueret Cassium à tyranno cæsus est. Sueton. cap. LVII. & Dio LIX. qui tamen malè Caium vocat. Denique quid respondes ad illud Taciti, *Facilitate sæpius quàm industriâ commendabatur?* Demit ecce illi industriam ingeniúmque: & audeam dicere, hæc conuenire in magnum illum sacerdotem. Plura de hoc C. Cassio, lib. XVI.

L. Cassius. & C. Cassi⁹.

Vitiatum in Suetonio prænomen.

Calibus ortus, patre atque auo Consularibus.] Hic est M. ille Vinicius (placet aliis Vinucius scribi, etsi Dio semper, οὐινίκιος) ad quem Historiam suam Velleius misit, cuique indecorè & seruiliter blanditur. Produxit vitam ad Claudium, & à Messalinâ, quia pudorem seruauit, interfectus. Habes in Dione libro extremo. Pater eius Publius, Consul anno vrbis DCCLV. Auus Marcus anno DCCXXXV.

M. Vinici⁹.

Redditu absentiæ caußis admodum vagis.] Nescio an melius, *vanis*. vt caussas dicat futiles leuésque. Tamen non malè, *vagis*: quasi alienis & parum certis.

Ambigens patriam & declinans.] Beato placuit, *ambiens*. Vulgatam tueri videtur, quod suprà scriptum: *Campaniam prælegebat, ambiguus an vrbem intraret*; ni suspecta esset dictionis nouitas.

Pag. 211.

Aduersus legem Cæsaris, de modo credendi poßidendíque, intra Italiam.] Suggerit eam legem apertè, quòd sciam, solus Dio lib XLI. ἐπειδή τε συχνοὶ πολλὰ χρήματά τε ἔχειν καὶ πάντα αὐτὰ ἀποκρύπτειν ἐλέγοντο, ἀπηγόρευσε μηδένα πλεῖον πεντακισχιλίων καὶ μυρίων δραχμῶν ἐν ἀργυρίῳ ἢ καὶ χρυσίῳ κεκτῆσθαι. id est: *Et quoniam complures pecuniam multam habere & occultare dicebantur: edixit nequis in argento auróve amplius poßideret quàm LX. sestertia.* Et alludunt alij scriptores, vt Sueton.

Iuliana lex de modo possidendi.

Tib cap XLIX. dum scribit quosdam damnatos, *quibus nihil aliud sit obiectum, quam quòd partem rei familiaris in pecuniâ haberent.* Partem, scilicet maiorem quàm pro lege. In quâ Suetonij verâ sententiâ eruendâ Scholiastæ sunt frustrà. Reliquum pecuniæ conferri Cæsar voluit in agros.

Vnciarium fœnus. *Duodecim tabulis sanctum, nequis vnciario fœnore amplius exerceret.*] Ad eam sanctionem L. ad M. Duellium Trib. pleb. refert post XII. tabulas, aliquot annis Libro VII. *C. Marcio, Cn. Manlio Coss. de vnciario fœnore à M. Duellio Tribuno pl. rogatio est perlata: & plebs aliquanto eam cupidius sciuit, accepitque.*

Semunciariũ fœnus. *Dein rogatione Tribuniciâ, ad semuncias redacta.*] Decem annis post illam Duellij. Liuius: *T. Manlio Torquato, C. Plautio Coss. semunciarium tantum ex vnciario fœnus factum.*

Vsuræ sublatæ. *Postremò vetita versura.*] Id est, sublatum omne fœnus. quod ambiguè Liuius ponit in actis anni CDXII. quinto anno, post semunciam constitutam: *Præter hæc*, inquit, *inuenio apud quosdam L. Genutium Tribunum pl. tulisse ad populum ne fænerare liceret.* Magis cum Tacito adfirmat Appianus lib. I. Ciuilium: τοῦ δ' αὐτοῦ χρόνου κατὰ τὸ ἄστυ οἱ χρῆσται πρὸς ἀλλήλους ἐστασίασαν, οἱ μὲν πράττοντες τὰ χρέα σὺν τόκοις, νόμου τινὸς παλαιοῦ (Genutij legem intellegit) προαγορεύοντος μὴ δανείζειν ἐπὶ τόκοις, ἢ ζημίαν τὸν οὕτω δανείσαντα προσοφλεῖν. ἔθους δὲ χρονίου τοὺς τόκους βεβαιοῦντος, οἱ μὲν κατὰ τὸ ἔθος ᾔτουν, οἱ δὲ. οἷον ἐκ πολέμων τε καὶ στάσεων ἀνεβάλλοντο τὰς ἀποδόσεις, εἰσὶ δ' οἳ καὶ τὴν ζημίαν τοὺς δανείσαντας ἐκτίσειν ἠπείλουν.

Fœnus in agris collocatum. *Duas quisque fœnoris partes in agris per Italiam conlocaret*] Sueton. Tiber. cap. XLVIII. Simile quod Plinius lib. VI. epistol. de Senatu sui æui: *Patrimonij tertiam partem conferre iussit in ea quæ solo continerentur.* Capitolinus de M. Antonino: *Iussit vt senatores peregrini quartam partem in Italiâ possiderent.*

Pag 212. Pompeius Theophanes. *Datum erat crimini, quòd Theophanem Mitylenæum proauum eorum.*] Horum auus fuit M. Pompeius Theophanes, Asiæ procurator, Tiberio ex intimis amicis. Strabo lib. XIII. οὗτος δὲ (Θεοφάνης (καὶ πολιτικὸς ἀνὴρ ὑπῆρξε, καὶ Πομπηΐῳ τῷ Μάγνῳ κατέστη φίλος, μάλιστα διὰ τὴν ἀρετὴν αὐτήν, καὶ πάσας συγκατώρθωσεν αὐτῷ τὰς πράξεις. καὶ ἑαυτὸν πάντων Ἑλλήνων ἐπιφανέστατον ἀνέδειξεν, υἱόν τε ἀπέλειπε Μάρκον Πομπήϊον, ὃν τῆς Ἀσίας ἐπί-

τρόπον κατέστη καί ποτε Καῖσαρ ὁ Σεβαστός. καὶ νῦν ἐν τοῖς πρώτοις ἐξετάζεται τῶν Τιβερίου φίλων.

Sex. Marij opes.

Magnitudinem pecuniæ malo vertisse.] De quâ vide Dionem lib. Lviii. & de hâc historiâ totâ nescio an hic idem ille Marius qui ante annos aliquot postulatus. suprà li iv. *Drusum auspicandi gratia tribunal ingressum adiit Calpurnius Saluianus in Sex. Marium.*

Pag. 213. Suetonius frequēter in numeris corruptus. Correcti aliquot loci.

Iacuit immensa strages, omnis sexus, omnis ætas, inlustres, ignobiles, dispersi aut aggregati.] Mirum tragœdias eas verborū Tacitum miscere, si interfecti nō plures viginti. Ita enim Suetonius cap. LXI. *Viginti vno die abiecti, tractíque: inter eos pueri & feminæ.* Sed numerum eum, reipsâ admonente, corruptum dixero: substituóque, ∞: id est, mille. quod fatuus exscriptor interpretatus est Viginti. Certè de maiori numero fatebitur, qui Taciti verba vigilans leget. Menda numerorum in Suetonio plura, & quædam magnæ rei. vt Nerone, cap. XII. *Exhibuit ad ferrum etiam quadringentos Senatores, sexcentósque equites Romanos.* Quadringenti Senatores, dimidia Senatus pars. quos omnes depugnasse in arenâ, fuge credere. Corrigo, *quadragenos.* De equitibus etiam malim, *sexagenos.* firmante coniecturam Dione, qui auctor est pugnasse tantùm equites triginta. Simile in Claudij cap. XXXII. *Conuiuia & ampla & assidua agitauit, ac ferè patentissimis locis, vt plerumque sexcenteni simul discumberent.* Scribo, *plerumque sexageni.* Sexcenti conuiuæ, epulum publicum, non conuiuium. Plura huius generis aliâs. Statim etiam in Taciti verbis lego, *interciderat sortis hu. commercium vi, metu.*

Locus, in quo despero.

Qualem diem Tiberius induisset.] Corruptè. Videntur verba huc tralata ex pag. sequenti: *quem tum annum, qualem diem haberet.* Vertranius conatur, *qualem die Tiberius.* hoc sensu, Caligula talem habitum induebat, qualem Tiberius quoque die induisset. Coniectura, quam ego non emerim sestertio nummo.

Suetonij pugna cum nostro.

Præsagium Tiberij de Seruio Galbâ tum consule.] Pugnat Suetonius, qui non Tiberio sed Augusto præsagium hoc tribuit; nec de Consule Galbâ, sed puero Lege eum lib. VII. cap. IIII. A Tacito stant Iosephus & Dio.

Pag. 214. Thrasullus.

Thrasullum] Qui etiam de re medicâ libros composuisse videtur, laudante Plinio plus vno loco. Pete fusè

hæc à Dione, libro LV.

Plurimis mortalium non eximi.] Scribe, *eximis.*

Pag. 215. *Quippe à filio eiusdem Thrasulli prædictum Neronis imperium in tempore memorabitur.*] Non est in libris qui supersunt id vaticinium, ne in Suetonio quidem.

Asinius Gallus. *Asinij Galli mors vulgatur.*] Quem eodem die & conuiuam Tiberij fuisse, & eo subornante damnatum narrat Dio lib. LVIII. in actis anni DCCXCII. Est ille qui filius Pollionis Asinij librum edidit, quo patrem Ciceroni comparauit: cui rescripsit imperator Claudius. Suetonius in eius vitâ, & Plinius in Epistolis. Agellius lib. XVII. cap. I. Eusebius in Chronicis notat *Asinium Gallum diris suppliciis mactatum anno ante T. Liuij mortem.*

Consulari sene, tot consularium parenti.] Plures enim filios habuit, qui Consules. Vide ea quæ notaui in fine libri tertij Annal suprà.

Pag. 217. Nerua Iurisconsultus. *Nerua continuus Principis.*] Celeber iuris auctor, de quo Pomponius: *Hic etiam Nerua Cæsari familiarissimus fuit.*] Cõsul fuit cum Vibio Rufino anno DCCLXXV.

Pag. 201. Rubellius Blandus. *Rubellij Blandi, cuius auum Tiburtem equitem R. plerique meminerant.*] At pater eius tamen consularis, de quo li. III. *Solus Lepido e consularibus Rubellius Blandus adsensit.* Consul suffectus fuit anno DCCLXXI.

Pomponius Flaccus. *Flacco Pomponio Syriæ proprætore.*] De eodem Suetonius cap. XLII. Tiberij: *Posteà princeps in ipsâ publicorum morum correctione, cum Pomponio Flacco & L. Pisone, noctem continuúmque biduum epulando potandóque consumpsit: quorum alteri Syriam prouinciam, alteri præfecturam vrbis confestim detulit.* Vbi aliquot libri, *Pompeio Flacco.* malè. est enim illeipse, qui ante XV. annos Mœsiæ præfuerat, Tacitus libro II.

Pag. 218. *M. Lepidus.*] Iterum, *Manius.*

Contra Tacitum plerique scriptores veniunt de Phœnice. *Paullo Fabio L. Vitellio Coss. Phœnix in Aegyptum venit.*] Dio, Solinus, Plinius, biennio posterius venisse eum volunt, Q. Plautio Sex. Papinio Coss. Vereor vt stare sententia Taciti possit, contra tot testes. Nota autẽ ex Dione Taciti liber nõ integer. hosipsos Consules post celebrata Decẽnalia Tiberij pœnâ adfectos. quod tacuit noster. Ex quo non vanè dixerim narrationi huic annali deesse quædam. Non enim Consulum supplicium certè omisisset.

Pag. 219. Sepulturâ qui prohibiti. *Quia dãnati, publicatis bonis, sepulturâ prohibebantur.*] Sepul-

tura luctúque ad finium prohiberi, nisi magnorum scelerum damnatos (puta parricidij, perduellionis, itemq; suspendiosos) non moris apud priscos. Inualuit sub Tyrãnis, ideóque quasi nouum, in Tiberij sæuitiâ Sueton. notat, ca. LXI. *Interdictum ne capite dãnatos propinqui lugerent*. itémque: *Nemo punitorũ non in Gemonias abiectus, vncóque tractus.* Qui autem tracti, Tiberis eis sepultura. Idem in publicatione bonorum fuit. quæ apud antiquos in crimine perduellionis & hostilitatis tãtùm exercita, & fortasse parricidij. ita Sp. Mælij *bona contacta pretiis regni mercandi vendere atque in publicum redigere Quæstores iussi*, ait Liuius: ita Ciceronis damnati, à Clodio: M Lepidi, à Senatu publica facta, quia secutus Antonij sectam. Primus publicationem ad omnia crimina (publica intellego) traxit Cęsar, qui, vt Suetonius ait, *pœnas facinorum auxit: & cùm locupletes eò faciliùs scelere se obligarent, quòd integris patrimoniis exsulabant: parricidas*, [*vt* * *Cicero scribit*] *bonis omnibus, reliquos dimidiâ parte multauit.* Tenuit ea lex sub Augusto. qui tamen cùm multis diuitibus vel dimidia pars nimiæ essent opes, & in ipso exsilio caussa luxus: sanxit, vt iis omnibus quibus aquâ & igni interdictum id est Iurisconsultorum verbo, Deportatis) non plus possidere liceret quingentis millibus nummûm Dio LVI. Intenditque iterum sæuitiam eam Tiberius, latâ lege quâ interdictis aquâ & igni adempta omnis testamenti factio. Idem Dio LVII. Quam legem interpretans Caius l. VIII. Qui test. fac. possunt: *Si cui aqua & igni interdictum sit*, inquit, *eius nec illud testamentum valet quod ante fecerit, nec id quod posteà. Bona quoque quæ tunc habuit cùm damnaretur, publicabuntur.*

Quorum bona publicari solita.

Cæsar publicationẽ induxit.

* A glossemate sunt, tolle.

Augusti decretum in eâ re.

Deportatis testamenti factione interdictum.

Eorum qui de se statuissent, humabantur corpora, manebant testamenta.] Non mirum. quia ne damnati quidem, nec peracti rei. Dio hæc omnia exprimere voluit, in actis anni DCCLXXXIIII. ἔς τε τὴν ἀγορὰν τὰ σώματα ἁπάντων ἐρρίπτετο, καὶ μετὰ τοῦτο ἐς τὸν ποταμὸν ἐνεβάλλετο ἤδη δὲ καὶ ὅπως οἱ παῖδες τῶν ὁσίων αὐτῶν κληρονομῶσιν. vbi puto mendum clarum, scribendúmque, μὴ κληρονομῶσιν, insertâ voce. Ideò enim abiecta corpora tractáq;, ne liberi succedere in bona possent, quæ iam publica vt damnatorum palàm punitorúmque. Mirum ex sequentibus Dionis verbis interpretem id non vidisse. Bona ergo manebant, siquis præuenisset damnationem, & testamenta. Sed quid in præmiis

Qui se interfecerant, eorum rata testamenta.

Dio palàm vitiosus.

Præmiũ an tunc accusatoribus.

Ait Tacitus.

accusatorum? nihilo secius dari solere, ostendit Taciti locus suprà, lib IV. *Et quia Cornutus suâ manu ceciderat, actum de præmiis accusatorum abolendis, siquis maiestatis postulatus, ante perfectum iudicium seipse vitâ priuauisset. ibatúrque in eam sententiam, ni duriùs contráque morem suum palàm pro accusatoribus Cæsar, irritas leges, & remp. in præcipiti conquestus esset. Sic delatores, genus hominum publico exitio repertum, per præmia eliciebantur.* Dari non solere, Seneca in narrandâ Cremutij morte, quæ sub hoc Tiberij tempus. *Cognito consilio eius*, inquit, *publica voluptas erat, quòd è faucibus auidissimorum luporum eriperetur præda. Accusatores adeunt consulum tribunalia, queruntur Cordum mori, vt interpellarent quod coëgerant. Adeò illis Cordus videbatur effugere. Magna res erat in quæstione, an morte rei prohiberentur.* Nec satis scio, quomodo in concordiam reducam eos locos. Sub Claudio & Nerone fortean aliud fuerit: & Senecam deceperit mos sui æui.

Negat Seneca.

Mamercus Scaurus, insignis nobililate & orandis caussis, vitâ probrosus.] Malè hic à Dione, Μάρκος. De probrosâ eius vitâ, lege Senecam lib IIII. de Benef. cap. XXXI. aut potius non lege impuritatem hominis & ἄῤῥητον μίξιν. Notat eum breui stigmate Tertullianus de Pallio: *Dabo catharcticum impuritati Scauri, & alea Curij, & vinolentiæ Antonij.*

Mam. Scaurus libidine infamis. Tertullian. illustratus.

Argumentum Tragœdiæ à Scauro scriptæ.] Cui nomen Atreus fuit. Versus qui in Tiberium flecti videbatur, ex Euripide:

Τὰς τῶν κρατούντων ἀμαθίας χρεὼν φέρειν. Adi Dionem.

Ab Seruilio & Cornelio accusatoribus.] Cornelio fuit cognomen Thusci. Seneca pater Suasoriâ II. *Thuscus ille qui Scaurum Mamercum, in quo Scaurorum familia exstincta est, maiestatis reum fecerat, homo quàm improbi animi, tam infelicis ingenij.*

Cornelius Thuscus delator.

Non despectum id apud barbaros, vltróque potentiam habet.] Ex instituto Cyri apud Xenophontem lib. VII. qui custodiam curámque sui corporis solis commisit Eunuchis: & intimam aulam ex hoc semiuiro genere constituit, quasi fidissimo. Itaque deinceps in honore. Sed & Persæ primi priuasse viro creduntur. Stephanus de Vrbibus: Σπάδα, ἀδιάφορος, κώμη περσική, ἐν ᾗ πρώτη ἀπουχισμὸς γέγονεν. Petronius,

Pag. 221. Eunuchi in pretio apud Persas.

Qui primi crediti virû excidisse.

Persarum

Persarum ritu, malè pubescentibus annis
Surripuêre viros, exsectáque viscera ferro
In Venerem fregêre.

Alij ad Semiramim referunt, vt Ammianus. Vtramque famam posuit Claudianus in Eutropium, lib. I. Siue.vt alij, Semiramis.

——seu prima Semiramis æstu
Assyriis mentita virum, ne vocis acutæ
Mollities, leuésque genæ se prodere possent,
Hos sibi coniunxit similes: seu Persica ferro
Luxuries vetuit nasci lanuginis vmbram.

Vbi scriptum etiam, *Parthica*, nullo vitio, quia populi ij tunc confusi.

Exemplar apud posteros adulatorij dedecoris habetur,) Corrigamus ergo Senecam, vbi vulgò lib. IIII. Natural. Quæst. cap. I. *Alius adulatione clàm vtitur, alius ex aperto palàm, rusticitate simulatâ, quasi simplicitas illa non ars sit. Plancus artifex ante Villeum maximus, aiebat, non esse occultè, nec ex dissimulato blandiendum* & legamus, *ante Vitellium.* Villeus enim ignotus at Vitellij huius mirum in adulando ingenium, etiam Suetonius celebrat, cap. II. in Vitellio, & Dio LVIII. Plancus autem in Senecâ, est is qui apud Fuluiam Antonij magnus: de cuius adulatoriis moribus Appianus lib. III. Ciuilium. Pag. 222. In Senecâ emendatio. Vitellius insignis adulator.

Vrbe Artaxata potiuntur.] Malim, *vrbem.* Tamen & Artaxatam & Tigranocertam priore numero, noster aliíque scripserunt.

Filium &/ Orodem vltorem parat.] Omnis hæc historia apud Ioseph. lib. XVIII. cap. VIII.

Ferúntque se Thessalis ortos.] Strabo lib. XI. qui de Oraculo item Phryxi, & vetitâ arietis cæde, his verbis: ἐν τῇ μοσχικῇ τὸ τῆς Λευκοθέας ἱερὸν, φρίξου ἵδρυμα, καὶ μαντεῖον ἐκείνου, ὅπου κριὸς οὐ θύεται). At aliter Iustinus, qui hos ad Orientem Albanos, deducit ex Italiâ ab Albano monte. Eius verba libro XLII. *Cum Albanis fœdus percussit* Iason, *qui Herculem ex Italiâ ab Albano monte, cùm Geryone exstincto, armenta eius per Italiam duceret, secuti dicuntur: quique memores Italicæ originis, exercitum Cn. Pompeij bello Mithridatico fratres salutauere.* Pag 223. Oraculum Phryxi. Iustini diuersa traditio.

Modò equestris prælij more, frontis & tergi vices] Scribo, *vice*, & sententiam expedio. A Sallustio est, qui in historiis: *More equestris prœlij, sumptis tergis, atque redditis.* Et in Iugurtha: *Quibus illi freti, non vti equestri prælio solet, sequi, dein cedere:* Tacito emendatio. Mos equestris prœlij.

ſed aduerſis equis concurrere,implicare,ac perturbare aciem. Frontis & tergi vice. id eſt, alternâ mutatione modò frontis modò tergi.

Pag. 224. *Fama tamen occiſi falsò credita.*] Lego, *dedita.* vel *didita.* At Ioſephus reuerâ occiſum eum tradit lib. XVIII.

Ioſephus aliter quàm noſter tradidit.

*Totâ mole regni vltimi * id peritiâ locorum.*] Niſi quid deſit (nec puto herclè, quoniam totâ hac narratione belli externi conciſus Tacitus) commodò reſtituemus: *regni vltum iit peritiâ l.a. H. m. pugnatum.* Amat ita loqui noſter. & Salluſtius: *Quàm maximâ curâ vltum ire iniurias feſtinat.*

Aliósque occultos conſulit.] Scribo, *conligit.*

Pag. 225. *Cùm hic more Romano Suouetaurilia daret, ille equum placando amni adornaſſet.*] De Suouetaurilibus dico ad lib. IIII. Hiſtoriarum. De equo res ſic habet. Solemnis Perſarum victima Soli, equus. Iuſtinus: *Solem vnum eſſe deum Perſæ credunt, & equos eidem deo ſacratos ferunt.* Xenophon lib. IIII. περὶ Κύρου ἀναβάσ. καὶ ἵππον ὃν εἰλήφει παλαιότερον, δίδωσι (Ξενοφῶν) τῷ κωμάρχῃ ἀναθρέψαντι καταθῦσαι, ὅτι ἤκουεν αὐτὸν ἱερὸν εἶναι τοῦ ἡλίου, δεδιὼς μὴ ἀποθάνῃ. Et lib. VIII. Κύρου παιδείας, πρῶτον μὲν ἤγοντο τῷ Διῒ ταῦροι πάγκαλοι εἰς τέσσαρας. μετὰ δὲ τούτους, ἵπποι ἤγοντο θῦμα τῷ ἡλίῳ. Idemque Pauſaniæ in Laconicis notatum. At de amne, nihil nobis lectum. Sed & aliis gentibus victima, equus. Apud Romanos, Marti. Feſtus, in Equus. Et apud Myſios. Florus: *Illi ſtatim ante aciem immolato equo, concepêre votum, &c.* Apud Meſſagetas, item Soli. Strabo lib. XI. θεὸν δὲ ἥλιον μόνον ἡγοῦνται, τούτῳ δὲ ἱπποθυοῦσι. Pugnat cum ſuperioribus, quod idem Strabo lib. XV. de Carmanis ſcribit: ὄνον τε θύουσι τῷ Ἄρει, ὃν Πέρσαι σέβονται θεῶν μόνον. Alij enim Perſis Solem, quem Mithram dicunt, deum vnicum tribuunt, non Martem vt hic (per obliuionem fortè) Strabo.

Equus victima Soli, apud Perſas.

Marti, apud Romanos, & Myſios.

Strabonis mira adſeueratio Martẽ deum Perſis adſignãtis.

Albentibus ſpumis in modum diadematis ſinuare orbes.] Ad diadematis formam aſpicit: quam, ſi vacat, a me cape. Diadema commune olim inſigne regum, non aliud quàm faſcia tenuis cingens caput. Seneca: *Vides illum Scythiæ Sarmatiæve regem inſigni capitis decorum? ſi vis illum æſtimare, totúmque ſcire qualis ſit, faſciam ſolue. multum mali ſub illâ latet.* Florus lib. III. *Ipſe veſte purpureâ, argenteóque baculo, & regium in morem fronte redimitâ.* Atque ea faſcia, álba. Tacitus hîc: *Albentibus ſpumis, in modum diadematis.* Silius lib. XVI. de Iubâ rege:

Diadema quid.

Quo colore.

——regnique insigne vetusti
Gestat læna decus; cinguntur tempora vittâ
Albenti.

Plinius: *Regibus apum in fronte macula, quodam diademate candicans.* Ab hac caussâ, *quidam è turbâ* (apud Suetonium in Iulio, cap. LXXIX.) *statuæ Cæsaris coronam lauream candidâ fasciâ præligatam imposuit*: quasi diadema illi attribuens. Et apud Valerium lib. VI. cap. II. Pompeio *candidâ fasciâ crus alligatum habenti, Fauonius, Non refert, inquit, quâ in parte corporis sit diadema.* Corrige Egesippum, belli Iudaici lib. II. cap. I. *Quid enim sella aurea; allatúmque diadema nisi regni forent insignia?* & scribe, *albatúmque.* Apud Persas paullo aliter. quibus nec omnino candidum diadema, nec capiti nudo circumplexum, sed Cidari siue Tiaræ. Xenophon libro VIII. *Habebat Cyrus diadema circum Tiaram, uti & cognati eius idem insigne ferebant.* Curtius lib III. *Cidarim Persæ vocabant regium capitis insigne. hoc cærulea fascia distincta albo circuibat.* Quæ verba ἐξ ὑπομνήσεως, pronuncio parum sana. Damnat ipse Curtius, lib. VI. de Alexandro: *Itaque purpureum diadema distinctum albo, quale Darius habuerat, capiti circumdedit, vestémque Persicam sumpsit.* Si purpureum, quomodò cæruleum? nec sanè cærulum colorem inter regios aut Principales legi. An illic scribendum, *coccinea fascia?* an, *hoc cæruleum?* vt insigne capitis tali colore fuerit, non fascia ipsa. De medicinâ enim certâ alius viderit: non hîc mihi cognomen Sullæ.

Correctus Egesippus.

Curtij verba in vitio.

Ea ambiguè emendata.

Supremis tabulis multa & atrocia in Macronem composuit.] Quæ testamentorum licentia adeò recepta, vt plerique ingeniorum petulantiam non alio velo exercerent. Ita Fabricius Veiento *multa & probrosa in patres & sacerdotes composuit, iis libris quibus nomen Codicillorum dederat.* ait Tacitus li. XIV. Et ab hac mente in Augusto Suetonius, cap. LVI. *Iocis quoque quorundam inuidiosis aut petulantibus lacessitus, contradixit edicto: Et tamen de inhibendâ testamentorum licentiâ, ne Senatus quidquam constitueret, intercessit.* Ab hac, inquam, mente. nec virum doctum, C. Sigonium quisquam audiat corrigentem, *de inhibendâ scommatorum licentiâ.* Enimuerò exempla huius libertatis in extremâ tabulâ habebis in Tacito plura. Et hæc autem & quæ sequuntur, tantumnon ad verbum conuertit Dio: addito;

Pag. 226.
Testamentorum licêtia.

Suetonius explicatus.

Sigonij lectio reiecta.

Trionem vitâ interfeciſſe ſeipſum. quod neſcio an intellegi ſatis habuerit Tacitus, an expreſſum ab eo per ignauiam deſcribentium exciderit.

Trebellien⁹ Rufus. *Trebellieni Rufi.*] Illius, qui præturâ functus tutor à Senatu liberis Cotyis Thraciæ regis datus fuit, lib. II. ſuprà.

Cõtra Vertranium. *Ob carmina illic in principem factitata.*] Video eſſe qui tranſponant, *ob carmina in Principem factitata illic ſtrangulatus eſt* Quaſi carmina extra carcerem facta. Fallunt, falluntúrque. Ante triennium enim hic Paconianus in carcere fuit, & quia indicium profeſſus erat, retentus: donec carmina exitium illi maturauêre. Lege initium libri huius.

Vrbem iuxta] Tuſculi, aut in Albano. Dio.

Poppæus Sabinus conceſſit vitâ.] Sua ſponte, non fato. Vide Dionem.

Mutilus locus. *Eo anno neque quòd L. Aruſeius.*] Deſunt non dubiè propria aliquot nomina eorum qui damnati occiſíque. Vertranius labentem locum immiſsa voce fulcit. *Eo anno neque quòd alij, neque quòd L. Aruſeius.* ſed tibicine non bono.

Vibulenus Agrippa.] Vibilius dicitur Dioni.

Galba frater principis. *Galba triſtibus Cæſaris litteris.*] Frater eſt illius, qui poſteà Princeps. Suetonius: *Caius attritis facultatibus vrbe ceſſit, prohibitúſque à Tiberio ſortiri anno ſuo Proconſulatum, voluntariâ morte obiit.*

Pag. 227. *Æmilia Lepida quam iuueni Druſo nuptam rettuli.*] Nuſquam id in his libris ſcriptum.

Clitę Cilices. *Clitarum natio Cappadociæ, Archelao ſubiecta*] Malè vulgò, *Citarum.* Iidem Clitæ, Cilices, non Cappadoces dicuntur ab eodem Tacito lib XII. *Nec multo poſt agreſtium Cilicum nationes, quibus Clitarum cognomentum eſt.* Ideò hîc legerim, *Clitarum natio, Cappadoci Archelao ſubiecta.* Nam Cilicia cognomento Trachea proprios reges habuit ad tempora

Archelaus Cappadox. Suet. Veſpaſ. cap. VIII. Veſpaſiani. Caue enim de Archelao acceperis Cappadocum rege, qui pridem mortuus, & regnum eius in prouinciam redactum Neſcio tamen an hic Archelaus eius filius fuerit: ideò Cappadox dictus.

Pag. 228. Cteſiphon vrbs. *Cteſiphon ſedes imperij.*] Vt Herodianus ait, ἔνθα ἦν τὰ βασίλεια τῆς Παρθυαίης Ea vrbs, ſiue pagus potius, vicinus Seleuciæ. Strabo: πλησίον δ' ἐστὶ κώμη Κτησιφῶν λεγομένη, μεγάλη. ταύτην δ' ἐποιοῦντο χειμάδιον οἱ τῶν Παρθυαίων βασιλεῖς Plinius: *Cteſiphontem iuxta tertium ab eâ lapidem in Chalonitide condidère*

De conditore eius diſſenſio. *Parthi.* Et conditorem eius Vardanem regem facit Am-

mianus, lib. XXIII. Pugnat tamen iis Procopius lib. II. De bello Persico: *Apud Assyrios ciuitates duæ maximæ sunt, Seleucia & Ctesiphon, Macedonum ædificia.* De vrbis huius situ, & duplici munitissimâ arce, lege Gregorium Nazianzenum, Orat IV in Iulianum.

Templum Augusto & scenam Pompeiani theatri.] Vide Sueton. cap XLVII in Tiberio, & cap. XXI. Calig. qui leuiter dissentit. Ille enim semiperfecta opera fuisse ait, quæ noster perfecta. Pag. 230.

Occidentem ab eo deseri, orientem spectari.] Gloria acuti dicti penes Pompeium, qui Sullæ abneganti triumphum confidenter dixit, ὅτι τὸν ἥλιον ἀνατέλλοντα πλείονες, ἢ δυόμενον * προσκυνοῦσιν. ὡς αὐτῷ μὲν αὐξανομένης, μειουμένης δὲ καὶ μαραινομένης ἐκείνῳ τῆς δυνάμεως. Fons dicti ab eo, quòd plerisque populis religione receptum, salutare solem orientem: vt alibi dicam. Pag. 231. * Adorat id ad morem orientaliũ populorum referẽdum.

Solitus eludere medicorum artes, atque eos qui post tricesimum annum ad internoscenda corpori suo vtilia, alieni consilij indigerẽt] Tiberianum hoc apophthegma etiam Plutarchus inseruit præceptis de valetudine tuendâ, sed corruptus, vereor, in numero: ἤκουσα Τιβέριόν ποτε Καίσαρα εἰπεῖν ὡς ἀνὴρ ὑπὲρ ἑξήκοντα γεγονὼς ἔτη, καὶ προτείνων ἰατρῷ χεῖρα, καταγέλαστός ἐστιν. Nam post sexagesimum annum ait, quod noster tricesimum non dubiè verius: Rescripserim, ὑπὲρ τριάκοντα ἔτη, iuuante etiam Suetonio. *Valetudine prosperrimâ vsus est, quamuis a trigesimo ætatis anno arbitratu eam suo rexerit, sine adiumento consilióque medicorum.* Plutarchus in numero corruptus.

Satrio Secundo coniurationis indice.] Ille idem est, qui suprà cliens Seiani, & nunc, vt apparet, eius euersor.

Perpulisset iuuenem ad ea, quorum effugium non nisi morte inueniret.] Intelligit incestum simile, quale obiectum Ciceroni in Tulliolam. de quo infami sermone Seruius ad illud Virgil. *Hic thalamum inuasit natæ.* Pag. 233. Matris cum filio cœtus.

Luctúmque communem.] An ne etiam, *lectum?*

Mæsta & miseranda diu ferret.] Emendo, *miseranda differret*, coniunctis vocibus quas deduxerant.

In villâ cui L. Lucullus quondam dominus.] De eâ ferè his verbis Plutarchus in Mario: *Villam in Misenensi Marius amœnam & mollius exstructam possidebat, quàm deceret virum militarem & tot bellorum victorem. Eam aiunt LXXV. CIↃ. denariûm emisse Corneliam, nec multo pòst L. Lucullum quingentis* Villa Luculli.

Trionem vitâ interfecisse seipsum. quod nescio an intellegi satis habuerit Tacitus, an expressum ab eo per ignauiam describentium exciderit.

Trebellien⁹ Rufus. *Trebellieni Rufi.*] Illius, qui præturâ functus tutor à Senatu liberis Cotyis Thraciæ regis datus fuit, lib. II. suprà.

Cõtra Vertranium. *Ob carmina illic in principem factitata.*] Video esse qui transponant, *ob carmina in Principem factitata illic strangulatus est* Quasi carmina extra carcerem facta. Fallunt, falluntúrque. Ante triennium enim hic Paconianus in carcere fuit, & quia indicium professus erat, retentus: donec carmina exitium illi maturauêre. Lege initium libri huius.

Vrbem iuxta.] Tusculi, aut in Albano. Dio.

Poppæus Sabinus concessit vitâ.] Sua sponte, non fato. Vide Dionem.

Mutilus locus. *Eo anno neque quòd L. Aruseius.*] Desunt non dubiè propria aliquot nomina eorum qui damnati occisique. Vertranius labentem locum immissa voce fulcit. *Eo anno neque quòd alij, neque quòd L. Aruseius.* sed tibicine non bono.

Vibulenus Agrippa.] Vibilius dicitur Dioni.

Galba frater principis. *Galba tristibus Cæsaris litteris.*] Frater est illius, qui postea Princeps. Suetonius: *Caius attritis facultatibus vrbe cessit, prohibitúsque à Tiberio sortiri anno suo Proconsulatum, voluntariâ morte obiit.*

Pag. 227. *Æmilia Lepida quam iuueni Druso nuptam rettuli.*] Nusquam id in his libris scriptum.

Clitę Cilices. *Clitarum natio Cappadociæ, Archelao subiecta*] Malè vulgò, *Citarum.* Iidem Clitæ, Cilices, non Cappadoces dicuntur ab eodem Tacito lib XII. *Nec multo post agrestium Cilicum nationes, quibus Clitarum cognomentum est.* Ideò hîc legerim,

Archelaus Cappadox. Suet. Vespas. cap. VIII. *Clitarum natio, Cappadoci Archelao subiecta.* Nam Cilicia cognomento Trachea proprios reges habuit ad tempora Vespasiani. Caue enim de Archelao acceperis Cappadocum rege, qui pridem mortuus, & regnum eius in prouinciam redactum Nescio tamen an hic Archelaus eius filius fuerit: ideò Cappadox dictus.

Pag. 228. Ctesiphon vrbs. *Ctesiphon sedes imperij.*] Vt Herodianus ait, ἔνθα ἦν τὰ βασίλεια τῆ Παρθυαίῳ Ea vrbs, siue pagus potius, vicinus Seleuciæ. Strabo: πλησίον δ᾽ ἐστι κώμη Κτησιφῶν λεγομένη, μεγάλη. ταύτην δ᾽ ἐποιοῦντο χειμάδιον οἱ τῶν Παρθυαίων βασιλεῖς Plinius: *Ctesiphontem iuxta tertium ab eâ lapidem in Chalonitide condidère*

De conditore eius dissensio. *Parthi.* Et conditorem eius Vardanem regem facit Am-

mianus, lib. XXIII. Pugnat tamen iis Procopius lib. II. De bello Persico: *Apud Assyrios ciuitates duæ maximæ sunt, Seleucia & Ctesiphon, Macedonum ædificia.* De vrbis huius situ, & duplici munitissimâ arce, lege Gregorium Nazianzenum, Orat IV in Iulianum.

Templum Augusto & scenam Pompeiani theatri.] Vide Sueton. cap XLVII in Tiberio, & cap. XXI. Calig. qui leuiter dissentit. Ille enim semiperfecta opera fuisse ait, quæ noster perfecta.

Pag. 230.

Occidentem ab eo deseri, orientem spectari.] Gloria acuti dicti penes Pompeium, qui Sullæ abneganti triumphum confidenter dixit, ὅτι τὸν ἥλιον ἀνατέλλοντα πλείονες, ἢ δυόμενον * προσκυνοῦσιν. ὡς αὐτῷ μὲν αὐξανομένης, μειουμένης δὲ καὶ μαραινομένης ἐκείνῳ τῆς δυνάμεως. Fons dicti ab eo, quòd plerisque populis religione receptum, salutare solem orientem: vt alibi dicam.

Pag. 231.

* Adorāt id ad morem orientaliū populorum referēdum.

Solitus eludere medicorum artes, atque eos qui post tricesimum annum ad internoscenda corpori suo vtilia, alieni consilij indigerēt] Tiberianum hoc apophthegma etiam Plutarchus inseruit præceptis de valetudine tuendâ, sed corruptus, vereor, in numero: ἤκουσα Τιβέριόν ποτε Καίσαρα εἰπεῖν ὡς ἀνὴρ ὑπὲρ ἑξήκοντα γεγονὼς ἔτη, καὶ προτείνων ἰατρῷ χεῖρα, καταγέλαστός ἐστιν. Nam post sexagesimum annum ait, quod noster tricesimum non dubiè verius: Rescripserim, ὑπὲρ τριάκοντα ἔτη, iuuante etiam Suetonio. *Valetudine prosperrimâ vsus est, quamuis a trigesimo ætatis anno arbitratu eam suo rexerit, sine adiumento consiliόque medicorum.*

Plutarchus in numero corruptus.

Satrio Secundo coniurationis indice.] Ille idem est, qui suprà cliens Seiani, & nunc, vt apparet, eius euersor.

Perpulisset iuuenem ad ea, quorum effugium non nisi morte inueniret.] Intelligit incestum simile, quale obiectum Ciceroni in Tulliolam. de quo infami sermone Seruius ad illud Virgil. *Hic thalamum inuasit natæ.*

Pag. 233.

Matris cum filio cœtus.

Luctúmque communem.] An ne etiam, *lectum?*

Mæsta & miseranda diu ferret.] Emendo, *miseranda differret*, coniunctis vocibus quas deduxerant.

In villâ cui L. Lucullus quondam dominus.] De eâ ferè his verbis Plutarchus in Mario: *Villam in Misenensi Marius amœnam & molliùs exstructam possidebat, quàm deceret virum militarem & tot bellorum victorem. Eam aiunt LXXV. CIↃ. denariûm emisse Corneliam, nec multo pòst L. Lucullum quingentis*

Villa Luculli.

millibus denariûm & ducentis. Tantum breui luxuria creuit, & ciuitas inualuit in abundantes opes.

Per speciem officij,manum complexus.] Nescio an, *per speciem osculi.* Ea quidem mens. Suetonius : *cùm manum sibi osculandi causâ apprehendisset.*

Pag. 234.

De Tiberij ætate annísque.

Octauo & septuagesimo ætatis anno.] Vel vt Victor, post septuagesimum octauum annum & mensem quartum. Dio tamen anno toto diuersus ab istis : qui ait vixisse ὀκτὼ καὶ ἑβδομήκοντα ἔτη, καὶ μῆνας τέσσαρας, καὶ ἡμέρας ἐννέα. Et herclè verius, si Suetonio credendum & actis: qui natum Tiberium ponunt anno vrbis DCCXII. Munatio & Lepido Coss. XVI. Kal. Decembres. mortuus autem est, consensu omnium, anno DCCXC. XVII. Kal. Aprilis. Quanquam & Dionis rationes non planè ad eum calculum pariaueris.

AD LIB. XI. ANNALÍVM.

Cornelianæ historiæ ingens defectus.

HVNC librum ἀκέφαλον esse ne moneri quidem necesse est. Desunt autem, à fine libri VI. ad huius initium, res gestæ annorum circiter decem. In quibus C. Caligulæ principatus in vniuersum, & Claudiani imperij primores anni sex perierunt. Olim adolescens contexui Caianam historiam Corneliano exemplo, stilóque. At fœtum eum tanti non puto, vt agnoscam aut tollam.

Pag. 235.

Fuisse quondam adulterum eius credidit.] Poppææ, vt apparet.

Horti Lucculliani.

Hortis quos ille à Lucullo cœptos insigni magnificentia extollebat.] Libri vett. *à Lucullo emptos.* idem *extollebat*, non quod Rhenano supponere visum, *excolebat.* Luculliani horti infrà sæpiùs nominati. & vides quomodò in principis res peruenerint, manseríntque ad ætatem Traiani De iis quidem Plutarchus : ὅπου καὶ νῦν, ἐπιδόσειν τοιαύτην τῆς τροφῆς ἐχούσης, οἱ Λουκουλλιανοὶ κῆποι, τῶν βασιλικῶν ἐν τοῖς πολυτελεστάτοις ἀριθμοῦνται. id est : *Ex quo etiamnunc, tantâ accessione factâ ad luxum, horti Lucculliani inter sumptuosissimas res principis censentur.*

Sosibius Britannici educator.] Nescio an ille sit, qui Arnobio nominatus lib. IIII. *Nam ab Hippocoontis liberis ipsum Sosibius Herculem cruciatum rettulisse pronuntiat.* itémque Clementi Alexandrino, Ad gentes. Suidas etiam litteratoris meminit hoc nomine, in Σωσίβιος.

Sosibius Grammaticus.

Auri vim atque opes principibus infensas.] In vulgatis est, *Caueri vim.* & turbant in restituendo loco Rhenanus & Maurus. Mihi veræ lectionis auctor Farnesianus liber, in quo *cauri*. e litterâ superius adpictâ: & historia ipsa, quoniam auri vis Asiatico caussa necis. Dio; ὁ δ' Ἀσιατικὸς ἀφῆκε τὴν ἀρχὴν ὑπ' αὐτοῦ τοῦ πλούτου, ὑφ' οὗπερ καὶ ἀπέθανεν. & si otium est, adde reliqua, cum iis quæ apud Zonaram excerpta. Auri vis, optima dictio, quam iterum vsurpat noster libro XVI. *Specum altitudine immensa, quo magna vis auri contineretur.* Quod Vertranius interpunctione iuuari locum existimat, *per speciem b. moneret, Claudium caueri, vim atque opes.* quasi Sosibius Asiaticum monuisset, non Claudium: clarè sequentia aspernantur. Denique quid hoc sit, Vim esse principibus infensam? quasi non cuiuis etiam è plebe. Nã omnis certè vis, omnibus mala.

Auri vis.

Diuitiæ Asiatici.

*Repugnauerunt mihi quidam è superuacuo, in verissimâ emendatione. quam probet iis vel Aristoteles IIII. Politic. cap. XI. οἱ μὲν ἐν ὑπεροχαῖς εὐτυχημάτων ὄντες, ἰσχύος καὶ πλούτου, καὶ φίλων, καὶ τῶν ἄλλων τῶν τοιούτων, ἄρχεσθαι οὔτε βούλονται, οὔτε ἐπίστανται: *Qui in affluentia fortunæ, virium, opum, & amicorum aliorúmque talium, constituti sunt: regi atque obedire neque volunt, neque norunt.* Ex quo vides Sosibium nimis verè monuisse *aurum & opes principibus infensa.*

Stabilita nostra lectio.

Non extimuisse in concione.] Adsentior Rhenano scribenti, *extimuisse concionem populi R. gloriámque facinoris vltrò petere.* Quod ait præcipuum auctorem interficiendi Cæsaris Asiaticum, addicit ei Seneca lib. II. De Tranq. cap. XVIII. *Ea referam quæ illum* (Caium) *exitio dederunt: Asiaticum Valerium in primis amicis habebat, ferocem virum, & vix æquo animo alienas contumelias laturum. Huic in conuiuio, item in * concione clarissima voce, qualis in concubitu esset vxor eius, obiecit. Di boni hoc verum audire, principem scire, & vsque eò licentiam peruenisse, vt non dico consulari, non dico amico, sed tantùm marito, princeps & adulterium suum narret & fastidium?* Suetonius & Iosephus omittunt.

Asiaticus auctor Caianæ cædis.

* Fortè *cognitione*, cùm videlicet adsessor ei consiliariúsque Asiaticus esset. Nam de concione vix est vt habeat fidem. Pag. 236.

Dedita per prouincias fama.] Siue mauis *dedita.* Lucretius:

——rerum simulacra feruntur
Vndique, & in cunctas iaciuntur didita partes.

Virgilius:

Cognatíque patres, tum terris didita fama
Coniunxêre tibi.

Gentiles nationes promptum haberet] Alter Vatic. *proprietij haberet*. Nihil elicio, quod anteferam vulgatæ.

Ad quod victo silentio.] Veteres, *indicto*. rectè vt prorupisse ad loquendum intelligamus, etsi silentium antè iussum.

Vxores in conuiuiis ritu Ro.

Percunctaretur, cur sine vxore discubuisset.] Discis hinc vxores vulgò adhiberi solitas ad conuiuia Æmilius Probus: *Quem enim Romanorum pudet vxorem ducere in conuiuium?* Et olim quidem cubantibus viris sedere solitæ, (vt Seruius ex Varrone notat, ad illud, *Perpetuis soliti patres considere mensis.* & Valer. Maximus lib. II. De matrimoniorum ritu:) posteà etiam accumbere. In accubitu ille mos, vt recumberent in sinu virorum. Ouidius ad puellam, quæ cum viro cænatura:

Iacebant in sinu marito rum.

Alteriúsque sinus aptè subiecta fouebis?
Iniiciet collo cùm volet ille manum? Iterumque:
Nec premat indignis sinito tuo colla lacertis,
Mite nec in rigido pectore pone caput.

Amicæ in sinu amatorum.

Interior de cubitus.

Sed & amicæ puerique meritorij non aliter iacebāt apud amatores. Id vocabant interiorem iacere. Scipio in Oratione aduersus Gallum: *Qui in conuiuiis adolescentulus, cum amatore, cum chirodotâ tunicâ interior* (etsi Agellij in libris, *inferior*, scriptum: non item male) *accubuerit, eúmne quisquam dubitet quin idem fecerit, quod cinadi facere solent?* Itaque arguit ecce mollitiam à decubitu ipso. Suetonius in Cæsare, cap. XLIX Cæsarem à Dolabellâ dictum ait, *spondam interiorem regiæ lecticæ* non ab aliâ caussâ, ne interpretes vltrà alucinentur. Eodem faciunt Tranquilli verba de Caij libidinibus, cap. XXIIII. *Cum omnibus sororibus suis stupri consuetudinem fecit, plenóque conuiuio singulas infra se vicissim collocabat, vxore suprà cubante.* Nam sorores infra se, id est in sinu, collocabat, quasi iustas vxores: legitimâ consorte, loco pulsâ. Nec aliud Cicero significat in Epistolâ quâdam hilariore: *infra Eutrapelum Cytheris accubuit.*

Interior sponda.

Suetonius illustratus.

Antoniam principis matrem.] De quâ lapis Romæ,

ANTONIAI Antonia Claudij mater.
AVGVSTAI
DRVSI
SACERDOTI. DIVI
AVGVSTI
MATRI. TI. CLAVDI
CAESARIS. AVG. P. P.

Liberum ei mortis arbitrium permisit.] Satis confusè ista, vt pleraque omnia hoc libro: quem ſcio interpolatum à malâ & imperitâ manu. Sententia tamen hæc ex Dione: vt ſubornatus Vitellius quaſi Valerij nomine culpam agnoſcentis, peteret mortis arbitrium: ídque à Claudio conceſſum. Interpolatum variè hũc librum eſſe.

Hortantibus dehinc quibuſdam inediam.] Excidit vocula, puto ſcribendúmque: *quibuſdam ad inediam.* ſi non impoſuit olim mihi Orbilius meus. Pag. 237.

Impudico Vitellij ore.] Quiáne inter Ligures Vitellius? an quia, vt Suetonius ait, *amore libertinæ perinfamis, etiam ſaliuis eius melle commiſtis, cottidie palam arterias & fauces pro remedio fouebat?* Impudicum Vitellij os.

Equites Romanos illuſtres.] Qui ſunt Equites illuſtres? Neque enim temerarium eſt certè, quòd totiens is titulus repetitus. Vt lib. IV. Annal. *Eques Romanus ex illuſtribus Curtius Atticus.* Libro VI. *Pater quoque illuſtris eques Romanus, ac frater Prætorius.* Lib. XV. *Die pactâ Tiberius Alexander illuſtris eques Romanus, miniſter bello datus.* Hoc ipſo libro: *Eadem conſtantia & illuſtres equites Rom. cupidos maturæ necis fecit.* Suſpicor ego ſic dictos, qui non quidem Senatores, ſed & cenſum habebant & ſpem Senatoriæ dignitatis. Imò etiam ordinis eius inſigne, id eſt latum clauum. Colligo, quòd Tacitus Equites illuſtres cum Senatoribus coniungit pari gradu. Lib. II. Annal. *Acerrimè increpuit quòd contra inſtituta Auguſti Alexandriam introiſſet. Nam Auguſtus inter alia dominationis arcana, vetitis, niſi permiſſu, ingredi Senatoribus aut equitibus Rom. illuſtribus, ſepoſuit Ægyptum.* Et clarè Annal. XVI. *Mella & Criſpinus equites Romani, dignitate Senatoriâ.* Hæreo an ad hanc rem Dionis verba accommodem lib. LIX. τοῦ τε τέλους τοῦ τῶν ἱππέων ὀλιγανδροῦντος, τοὺς πρώτους ἐξ ἁπάσης καὶ τῆς ἔξω ἀρχῆς τοῖς τε συγγενέσι καὶ ταῖς περιουσίαις μεταπεμψάμενος κατελέξατο. καί τισιν αὐτῶν καὶ τῇ ἐσθῆτι τῇ βουλευτικῇ καὶ πρὶν ἄρξαι τινὰ ἀρχὴν δι' ἧς ἐς τὴν γερουσίαν

Equites Ro. illuſtres.

Equites quidam veſte Senatoriâ.

Æquiparantur Senatoribus.

ἐσαρχόμεθα, χρῆσθαί τε ἐπὶ τῇ τῆς βουλῆς ἐλπίδι ἔδωκε. Πρότερον γὰρ μόνοις, ὡς ἔοικέ πως, τοῖς ἐκ τοῦ βουλευτικοῦ φύλου γεγεννημένοις τοῦτο ποιεῖν ἐξῆν. Id eſt: *Cùm ordo autem equeſtris ad paucos redigeretur, primores ex omni imperio etiam extra Italiam qui genere & opibus excellerent in eum allêgit: & quibuſdam eorum etiam Senatoriâ veſte, priuſquam magiſtratum vllum cepiſſent, vti dedit in ſpem dignitatis. Nam antea non niſi iis qui Senatoriâ ſtirpe eſſent* (malè iſta & contra hiſtoriā verterat vir doctus) *id permiſſum.* Hæreo, inquam, an ea faciant iſtuc. apta quidem, ſed à Caio id ſtatutum Dio ait: Illuſtrium autem titulus ante eum. Refero ergo potius ad Auguſtum, (etſi de veſte negare non poſſumus, quin ſit à Caio) qui anno DCCXLII. legem tulit, vt ex Equitibus, qui non minus decies ſeſtertio poſſiderent, eligerentur à magiſtratibus, è quibus tribuni Senatoréſque fierent: qui geſto Tribunatu aut retinerent Senatorium ordinem ſi vellent, aut iterum redirent ad equeſtrem. Verba ſunt Dionis lib. LIIII. τὴν δὲ δημαρχίαν ὀλίγον σφόδρα αἰτούντων, ἐνομοθέτησεν, ἐκ τῶν ἱππέων τῶν μὴ ἔλαττον πέντε καὶ εἴκοσι μυριάδας κεκτημένων προβάλλεσθαι τοὺς ἐν ταῖς ἀρχαῖς ἕνα ἕκαστον, κἀκ τούτων τὸ πλῆθος τοὺς ἐνδέοντας αἱρεῖσθαι. εἰ μὲν καὶ βουλεύειν μετὰ τοῦτο ἐθέλοιεν, εἰ δὲ μὴ, ἐς τὴν ἱππάδα αὖθις ἐπανιέναι ἐξεῖναι. Qui ergo in hoc ſeminario Senatus equites, dicti illuſtres. Reperio & Inſignes, vt hoc libro: *Samius inſignis eques Romanus.* iterúmque. *Cn. Nonius inſignis eques Rom.* Item Splendidos, vt Plinius libro VI. Epiſtol. *Paßienus Paulus ſplendidus eques Rom.* & alibi idem: *Scribis Robuſtum ſplendidum equitem Rom.* Et Cicero ipſe non ſemel in Verrem. Sed hi duo tituli infra illum non dubiè: & à famâ ducti, opibuſque. Alij ab iſtis Illuſtres ſunt, qui in Codice Iuſtinianæo, & Caſſiodoro.

Caius equitibus quibuſdam latumclauum dedit.

Auguſtus Senatū ſupplet ex equite.

Inſignes equites Ro. Splendidi.

Illuſtres, clariori titulo, poſt ea.

Ala Petrina.

Quibus Petra cognomentum.] A quibus ala Petrina, opinor, nominata lib. IIII. Hiſtoriarum.

Domum ſuam Mneſteris & Poppææ congreßibus.] Veterum editionum lectio, *Valerij & Poppææ.* apta ſanè ad hiſtoriam, quia Valerio Aſiatico obiectum adulterium Poppææ: & fortè equitibus iſtis, quod interpretes & adminiſtri. Libri tamen ſcripti, *Neſteris*, aut *Neſtoris.* Ex quo Rhenanus *M. Neſtoris*, nec rectè. Germanum illi Pantomimo nomen, Mneſter; vel lapidis fide, qui in ædibus Crepanicorum Romæ:

Mneſter mimus.

TI. IVLIO
AVG. L.
MNESTERI.

Nescio ergo an Poppææ etiam adulterium obiectum dilecti huius mimi: in quo & Messalina deperiit. Ceterùm hæc Poppæa illa est quæ cunctas ætatis suæ feminas pulchritudine supergressa, gloriam reliquit filiæ, quæ scortum siue vxor Neroni. Quam genuit ex priore marito, T. Ollio. Poppæa.

Spiceâ coronâ euinctum.] Quæ Cereris propria, & sacerdotum item Arualium, vt Plinius notat lib. XVIII. cap. II. Corona ea aliâs non infelix, omen triste habuit quòd spicis esset retro conuersis: sicut quòd ante pugnam in Philippis, corona inuersa Cassio imposita. Spicea corona, & eius significatio.

Quidam pampineam coronam.] Consentit cum interpretatione huius somnij Artemidorus lib. I. cap. LXXIX. vbi obseruat coronam è vite præter Dionysiacos artifices mortem ac vincla significare, propter pampinos implicatos & inflexos. Similia crimina valuisse apud Constantium non inscitè Ammianus narrat, lib. XV. *Mercurius Somniorum appellatus comes, si per quietem quisquam vidisse aliquid amico narrasset, id venenatis artibus coloratum in peius, patulis Imperatoris auribus infundebat, & ob hoc homo, tamquam inexplicabili obnoxius culpæ, graui mole criminis pulsabatur. Hæc augente vulgatiùs famâ, tantùm aberat, vt proderet quisquam visa nocturna, vt ægrè homines dormisse sese præsentibus faterentur externis: mærebántque docti quidam, quòd apud Atlantæos nati non essent, vbi memorantur somnia non videri.* Corona è vite. Crimina è somniis.

Vergente Autumno.] Farnes. *vertente.*

Cuncta legum & magistratuum munia in se trahens Princeps.] Farnes. *nece*, refert, pro, *munia*. Deleo verò vtrumque, vt glossema: scribóque, *cuncta legum & magistratuum in se trahens.*

Legémque Cinciam flagitant.] Certa ea scriptura ex libris, & historiâ. Legem de donis & muneribus (Muneralem aptè Plautus dixit) tulit M. Cincius Trib. pl. anno vrbis DXLIX. Rettulit iterum Augustus euanescentem vetustate, & firmauit nouo consulto Senatus. Dio LIIII. ϰ̓ τοὺς ῥήτορας ἀμισθεὶ συναγορεύειν, ἢ τετραπλάσιον ὅσον ἂν λάβωσιν ἐκτίνειν; ἐκέλευσε. Noto eò, nequis miretur cùm plebiscitum fuerit, vocari Senatusconsultum à Tacito lib. XIIII. Pag. 238. Lex Cincia de muneribus. Firmata Sc. sub Augusto.

Eius opprimendi gratiâ repetitum credebatur Sc pœnáque Cinciæ legis, aduersus eos qui pretio caussas orauissent Et Plinio epistolâ vltimâ libri v. *Caussa dilationis Nepos Prætor, qui legi De muneribus præposuerat breue edictum. admonebat accusatores, admonebat reos exsecuturum se quæ Sc. continerentur. Suberat edicto Senatusconsultum. hoc omnes qui quid negotij haberent, iurare priusquam agerent iubebantur, nihil se ob aduocationem cuiquam dedisse, promisisse, cauisse. His enim verbis & mille prætereà & venire aduocationes, & emi vetabantur.* Sed id Sc. credo fuisse à Traiano Cetera super hac lege vide apud Manutium, cuius scrinia non compilo Legem Titiam quisquis hîc reposuit (ea enim scriptura in vulgatis) Rhemmiæ pœnâ dignus ipse.

Item sub Traiano.

Meminissent C. Asinij & Messallæ.] Omisi verba, quæ non repperi in libris scriptis, aliunde inculcata.

Et postquam annuit tacens, incipiunt] Veteres, *tacere*. Lego, *postquam annuit, agere incipiunt.*

Pag. 239. Duplex ratio vitæ priscis: agri, & militiâ.

Multos militiâ, quosdam exercendo agros tolerare vitam. Ad eam sententiam Sallustius, *Humillimus quisque in aruis, aut militiâ, nullius honestæ rei egens, satis sibi, satisque patriæ erat:* vt verè emendauit nobilissimus noster Dousa.

Iudicium de hoc libro.

Cogitare plebem, quâ togâ enitesceret.] Displicent quæ scripsi olim, & induco. Vett. *cogitaret.* Scribo, *cogitare & plebem. quâ togâ enitesceret.* id est, etiam quemuis è plebe occupatum esse, vt emergeret se, & nitidiore togâ vti posset. Sed reuerâ (iterabo hunc animi mei sensum) & narrationes & orationes istæ, turbatæ, concisæ Confer, sodes, hunc XI. librum, cum vno quouis è primoribus: iurabis elapsum eum imperitorum manibus, velut è pugnâ aliquâ Cannensi.

Præmium olim aduocatorum.

Capiendis pecuniis posuit modum, vsque ad dena sestertia.] Eandem summam Nero etiàm definiit, credo. de quo Suetonius cap. XVII *Item vt litigatores pro patrocinius certam iustamque mercedem darent.* Sæpius enim relata hæc lex, cùm perrumperet improbitas forensis Eandem summam capere & Traianus aduocatis permisit, sed dumtaxat post negotia peracta. Plinius lib. v. *Peractis tamē negotiis permittebantur pecuniam dumtaxat decem millium dare.* Nam decem millia H-S idem quod Dena H S. idem, quod centum aurei, vt alibi docebo Quod honorarium patrono Vlpianus tribuit in singulas caussas, l. 1. De variis & extr. cognit.

Dena sestertia & decem M. idem.

Mithridates quem imperitasse Armeniis, & ad præsentiam Cæsaris vectum memoraui.] In libris scilicet, quibus descriptæ res Caij. Dio lib. LX. rem breuiter tangit : τὸν Μιθριδάτην τὸν Ἴβηρα ὃν ὁ Γάϊος μεταπεμψάμενος ἐδεδέκει, οἴκαδε πρὸς ἀνάληψιν τῆς ἀρχῆς ἀπέπεμψεν. id est, *Mithridatem Iberum, quem Caius accersitum in vinclis habuerat, domum ad reciperandum regnum remisit.* Quod hîc in Tacito est, *vectum;* manusś *vinctum* Legerim, *ad præsentiam Cæsaris vectum vinctúmque memoraui.* Quamquam Seneca non vinctum modò, sed in exsilium missum fuisse significat, De Tranquillit. cap. XI *Ptolemæum Africæ regem, Armeniæ Mithridatem inter Caianas custodias vidimus. Alter in exsilium missus est,* (Mithridates scilicet:) *alter vt meliore fide mitteretur, optabat.* Mithridates Armeniæ. Vinctus à Caio.

Fœdus repentè faciunt.] Non vt in libris hodie, *iaciunt,* Bene etiam Maurus, *iciunt.* Pag. 240.

Et reciperare Armeniam * *ni Vibio.*] Non sanus locus : de quo velut in tenebris micabo. Libri scripti voce auctiores, *reciperare Armeniam h bebat.* Et rectúmne illud? vt sit Græcorum ἔχω, ἀντὶ τοῦ δύναμαι : quo modo Cicero, Appuleius, Agellius, aliique è Latinis interdum. An, *hauebat?* an, *audebat?* verbum quidem infarciendum est, ruenti sententiæ sustentandæ. Venetâ editione, *reciperare Armeniam parabat*, expressum inuenies. In Vat. opt. (si quid hoc ad rem) *habeat*, scribitur litterâ aliâ supernè adiectâ. Quid si etiam, *reciperare Armeniam ibat?* siue, *vadebat?* Habeo recuperare.

Ad flumen Ginden.] Vett. *Sinden.* Gindes fluuius nominatur etiam Senecæ III. de Irâ : *Cyrus cùm Babylonem oppugnaturus festinaret ad bellum, Gindenlatè fusum amnem vado transire tentauit,* & quæ sequuntur: è quibus hauris sententiam Tibulliani versus, Gindes fluuius.

— aut rapidus Cyri dementia Gindes.

Vbi malè vett libri, *Cydnus.* Nam & Herodoto Gyndes.

Potitúsque regiâ] Vat. opt. *regiam.* Itáque scripsit.

Quartò & sexagesimo, quàm Augustus ediderat.] Plinius: *Eò minus miror Stephanionem, qui primus togatas saltare instituit, vtrisque secularibus ludis saltasse, & diui Augusti, & quos Claudius Consulatu suo quarto fecit: quando & sexagintatres non amplius interfuêre anni.* Pag. 241. Ludi sęculares cur variè celebrati ab August. & Claudio.

Vtriusque principis rationes prætermitto.] Quæ tamen claræ sunt Augustus enim priscam institutionem secutus est, &

edidit quinctos ludos sæculares anno centesimo & nono (decimo debuisset, si paruisset artæ legi) exacto. Claudius ita rationem instituit, vt centesimo quoque anno censuerit celebrandos: quasi sæculum rotundo centum annorum numero definiens. Itaque insuper habitâ computatione Augusti & priscâ: rettulit nunc octingentesimo vrbis anno, se IIII. & L. Vitellio III. Coss. Plura si cupis, vade ad Onufrij Panuini eâ super re libellum: viri industrij, diligentis, & cui Romanæ memoriæ (curam tantùm ferre potuisset aut limam) debent, debebuntque.

Onufrij elogium.

Quia collegio Quindecimuirûm antiquitus ea cura.] Ideò Horatius in Carmine sæculari:

Quindecim uiri Sæculares ludos curabant.

> *Quindecim Diana preces virorum*
> *Curet.* ——

Et in Nummis Augusti: IMP. CAES. AVG. LVD. SAEC. XV. S. F. id est. *Quindecimuiri sacris faciundis.* Quamquam ad eos & aliorum ludorum curam pertinuisse, alibi mihi dictum.

Pag 242. Ostentum Neroni factum.

Vnam omnino anguem in cubiculo visam.] Paullò aliter Xiphilinus, qui exuuias dumtaxat serpentis ad caput Neronis pueri inuentas ait: ídque vates ita interpretatos, magnam potentiam ab homine sene capturum. quia serpentes positis exuuiis senectutem exuerent. En vanitatem!

Egreßibus adhærescere.] Qui mos Romæ colendi potentiores.

Pomponius poëta.

Ambiguum illi prænomen.

In P. Pomponium Consularem, is carmina scenæ dabat.] Qui consul fuit anno DCCXXCII. iterum sub Caio, anno DCCXCIIII. Sed de prænomine illustris viri & poëtæ, quæro. Hic Publius dicitur: infrà, Lucius; *Deinde L. Pomponius legatus auxiliares Vangiones ac Nemetas, &c.* Loqui enim eum de hoc poëtâ, docent quæ subiunxit: *decretúsque Pomponio triumphalis honos, modica pars famæ eius apud posteros, in quîs carminum gloria præcellit.* At Dioni est Quintus: ἔπειτα τοὺς ἐν τῷ δεσμωτηρίῳ ὄντας ἀπέλυσεν, ὧν εἷς ἦν Κύϊντος Πομπώνιος ἑπτὰ ὅλοις ἔτεσιν ἐν τῷ οἰκήματι μεθ' ὑπατείαν κακωθείς. Quæ ipsa de hoc vate accipienda, clarum ex iis quæ Tacitus lib. VI. Vbi cum descripsisset custodiam huius Pomponij apud fratrem, addit: *At Pomponius multâ morum elegantiâ, & ingenio illustri, dum fortunam æquus tolerat, Tiberio superstes fuit.* Et sunt ab eo tempore, ad liberationem è custodiâ, anni septem. Hanc nominis litem da-

bam secundum Dionem (quippe integrè perscriptum apud eum prænomen est:) nisi submonuisset Tacitus fratrem poëtæ fuisse Quinctum, Lib. VI. *Sanciæ aquâ & igni interdictum, accusante Q. Pomponio. Is moribus inquies, hæc & huiusmodi à se factitari prætendebat, vt partâ apud principem gratiâ, periculis Pomponij Secundi fratris mederetur.* Itaque nihil constituo. Est autem hic, non Atellanarum scriptor, (qui L. Pomponius Bononiensis dictus, Ciceroni, Senecæ, Macrobio, Nonio, Festo, laudatus:) sed tragœdiarum. Quinctil. *Eorum quos viderim, longè princeps Pomponius Secundus, quem senes parum Tragicum putabant, eruditione ac nitore præstare confitebantur.* Plinius in Epist. *Pomponius Secundus scriptor Tragœdiarum, siquid forte familiarior amicus tolleret, dum ipse retinendum arbitraretur, dicere solebat, Ad populum prouoco.* Hic est quem tanti Plinius alter fecit, vt vitam eius miserit in scripta. Libro XIIII. *Nobili exemplo docuimus, referentes vitam Pomponij Secundi vatis, cœnámque quam Principi dedit.* Et alibi: *Ita sunt longinqua monumenta Tiberij Caiique Gracchorum manus, quæ apud Pomponium Secundum vatem ciuémque clarissimum vidi annos ferè post ducentos.* Tragœdiarũ scriptor. Eius vitam Plinius tradidit.

Ne in mortem parentum filiis familiarum fenori pecunias darent.] Quæ circumscriptio iuuentutis iam antè vetita, Lætoriâ lege. Sed paullò aliter. Nam Lætoria lex saltem cauerat iis, qui intra XXV. annos: alios insuper habuerat. Claudius vniuersè constituit de omnibus filiis familiarum, etiam supra legitimam ætatem. Lætoria etiam lex, fenoris aut pecuniæ nullâ mentione, simpliciter vetabat, *minorem vigintiquinque annis stipulari*, id est, ἐπερωτᾶσθαι, ait Priscianus, siue stipulanti respondere. De eâ non dubiè Plautus sensit: Lætoria lex. Discrimen inter eam, & hoc Claudij scitum. Plautus explicatus.

Perij, an non tum me lex perdit quina-vicenaria?
Metuunt credere omnes. Et alibi:
Ni dolo malo instipulatus sies, níue etiamdum siem
Quinque & viginti natus annos.

Asperiùs eamdem Claudij legem rettulit Vespasianus, *Ne filiorum familias feneratoribus exigendi crediti ius vnquàm esset, ne post patrum quidem mortem.* Satis multa. Icti ad Sc. Macedonianum.

Fontes aquarum Simbruinis collibus deductos.] Vett. *Sub Imbruinis.* Lego, *sub Imbriuinis.* Prorsum addi eam voculã pla- Imbriuini colles.

cet. Non enim ex ipsis collibus deductam aquam vult: sed fontes aquarum qui sub collibus, Romam perductos. Locus ipse in melioribus Liuij libris, *Imbriuium*, lib. VIII. & Silio:

—gelidóque rigantur

Imbriuio.

Apud Celsum tamen Simbruinas item aquas legas, libro IIII. cap. V. *Consistere in frigidis mediastijque fontibus, quales Cutiliarum, Simbruinarúmque sunt, salutare est.*

Pag. 243. Notę hieroglyphicæ. Isis litteras inuenit.

Primi per figuras animalium Ægyptij.] Non animalium solùm., sed & rerum mutarum: quæ Hieroglyphicæ notæ dictæ. Litteras tamen postea Ægyptiis siue Isis regina tradidit, siue Mercurius: sed ita, vt priscas illas notas, quas ἱερὰς dicebant, Sacerdotes retinerent: alias, quas πανδήμους, vulgus.

Et antiquissima monumenta.] Lego, *ea antiquissima.*

Cadmus litteras in Græciam tulit.

Fama est Cadmum classe Phœnicum vectum.] Atque ita creditum plerisque scriptoribus. vt Clementi Alexandrino Strom. I. Κάδμος δὲ Φοίνιξ ἦν, ὁ τῶν γραμμάτων Ἕλλησιν εὑρετὴς, ὥς φησιν Ἔφορος (verius, Ἔφορος) ὅθεν καὶ Φοινικήια τὰ γράμματα Ἡρόδοτος κεκλῆσθαι γράφει. Q. Curtius: *Si famæ libet credere, hæc gens* (Phœnices) *litteras prima aut docuit, aut didicit.* Isidorus: *Græcarum litterarum vsum primi Phœnices repperer unt. Hinc est quòd pœniceo colore librorum capita describuntur, quia ab ipsis litteræ initium habuerunt.* Quod ait de colore capitum siue titulorum in libris, verum & vetus est. Ouidius,

Color puniceus in titulis librorú.

Nec titulus minio, nec cedro charta notetur.

Caussa tamen inepta, & ex pectore Isidori De Cadmo inuentore Agenoris F. vide & Plinium libro VII. & Suidam, in Φοινικήια.

Cecrops Atheniésis, vt alij, Ægyptius.

Cecropem Athenienseom, vel Linum Thebanum] Cecropem tamen plerique Ægypto ortum fatentur, & illinc intulisse litteras Linus est Apollinis & Terpsichoræ filius, de quo Suidas: λέγεται δὲ πρῶτος οὗτος ἀπὸ Φοινίκης γράμματα εἰς Ἕλληνας ἀγαγεῖν. Ita vides in diuersitate sententiarum, consentire tamen omnes de Phœnice aut Ægypto: & benè Plinius, numquam dubitasse ait quin litteræ ab Assyriis essent.

Falsæ rei lectio in Tacito.

Troianis temporibus Palamedem Argiuum memorant sexdecim litterarum formas.] Videamus. Troianis temporibus repertæ primùm

tæ primùm litteræ? Imò siue Cadmus, siue Cecrops eas repperit, trecentis propemodum ante id bellum annis. Quin & Orpheus poëta vixit scripsitque maior illo æuo. At quidam ita memorant de Palamede. Nemo hercule, nemo: quos veterum ego legerim. Crimen aliquod librariorum in hoc loco: & ad fidem rerum emendo: *Quidam Cecropem Athenienser, vel Linum Thebanum sedecim litterarum formas, & Troianis temporibus Palamedem Argiuum tres memorant mox alios ac præcipuè Simonidem ceteras repperisse.* Ita res habet. Sedecim litteræ primò. Palamedes tres addidit, vt Isidorus censet, siue quattuor, vt Plinius, * Suidas, (& per me quidem in Tacito etiam legeris, *Palamedem Argiuum IIII. memorant*. nam ex notis omissis confusisque hic error.) alias Simonides Pythagoráſque. Possis etiam verbis non traiectis scribere: *Quidam Cecropem Athenienſem vel Linum Thebanum. Et temporibus Troianis Palamedem Argiuum memorant III. litterarum formas, &c.* Tacitum quidem non remotam aliquam vanámque opinionem sectari, sed hanc receptam inserere voluisse dictat mihi mens.

Traiectis verbis emendatio.

Palamedes quot litteras inuenerit.

* In voce παλαμήδης.

Aliter emendandi conatus.

Arcade ab Euandro] Siue à Carmenta eius matre, vt visum aliis.

Sed nobis quoque paucæ primùm fuêre, deinde additæ sunt.] Latinis primò non nisi XVI. litteræ Kappa. Salluſtius ludimagister inuênit: Gamma, Spurius Caruilius: litteram X. ætas Augusti.

Litteræ quot Latinis primò.

Claudius tres litteras adiecit.] Suetonius, *Nouas etiam commentus est litteras tres, ac numero veterum quasi maximè necessarias addidit.* Vterque esse litteras tres ait. Sed quærimus eas: & quibusdam visum promptius, dubitare de Suetonij scripturâ. Non adhibebo id mantelium ignauiæ meæ ego. Planissime tres Claudius repperit. Æolicum Digamma, cuius facies litteræ F. inuersæ. Quinctilianus: *Nec inutiliter Claudius Aeolicam illam F. ad hos vsus litterarum adiecerat.* Et iterum: *Aeolicæ quoque litteræ, quâ seruom sermónmque dicimus, etiamsi forma à nobis repudiata est, vis tamen manet.* Hanc non Claudius solus inter litteras habendam censuit, sed & Varro: si credimus Annæo Cornuto. *Hanc litteram*, inquit in Orthographiâ, *Terentius Varro dum vult demonstrare, ita præscribit: VA. Qui ergo in hac syllabâ sonus est, idem littera erit.* Hoc digamma etiam hodie in

Claudij tres nouæ litteræ.

Digamma.

Quam ante Claudiū Varro repperit.

lapidibus Claudianis: TERMINAↄIT AMPLIAↄITQVE. &, DIↄI. AVGVSTI. De hac ergo clarum. Secundam eruo è Prisciano libro 1. Antisigma. Ait; *S. & P. loco Graecæ Ψ. fungitur: Pro quo Claudius Cæsar antisigma)(.hac figurâ scribi voluit: sed nulli ausi sunt antiquam scripturã mutare.* Antisigma ideò, quia duo sigma obuerso dorso ɔc. Hac enim semilunæ figurâ, prisci Græci sigma formabant. In tertiâ litterâ hæremus. nec auxilio est Grammaticorum manus. Non ille, qui AI. diphthongum fuisse censet, quia in Claudij æuo lapidibus, ANTONIAI. DIↄAI. & similia scripta. Constat enim antiquitus creberrimè vsurpatam hanc diphthongum. Non etiam ille, qui litteram nescio quam inuentam à Claudio leniendo R. putat, ex corruptis Velij Longi verbis: in quibus prioribus de Æolico digammâ saltem egisse Velium scio. Sed nec Martianus Capella, qui sic scribit: *Huic littera S. Diuus Claudius P. adiecit aut C. propter ψ. & ξ. Græcas, Psalterium, saxa.* Censet enim ille à Claudio nouum x. repertum, quod vanum puto, quia x. in vsu temporibus iam Augusti, vt disertè monet Isidorus. Sed & x inter eas à Varrone & Quinctiliano censetur, quæ non necessariæ. Varro in Fragmento quopiam, ex libro De Grammaticâ: *Litterarum partim sunt, & dicuntur, vt A. B. partim dicuntur, & non sunt, vt H. & X. partim sunt, neque dicuntur, vt φ ψ.* Ex quibus verbis non absurdè collegeris, duabus his litteris, quæ necessariæ, Varrone teste, nouam formam induisse Claudium nomenque. Et de ψ, quidem clarum, cui Antisigma respondit: de φ. Claudiano neglexerunt tradere Grammatici, & ego non diuino. Phi quidem littera non dubiè necessaria, & alius eius sonus quàm F. vti monuit etiam Quinctilianus. Hæc in re Grammaticâ nugamur: & omittere licuisset si Claudij liber exstaret, quem de ratione harum litterarum edidit.

Antisigma. | *Caussa nominis.* | *Tertia littera quæ.* | *Refutati viri docti.* | *Capella reiectus, modò emendatus.* | *Littera X. non necessaria.* | *Claudiũ nouam φ repperisse.* | *Ignota eius forma & nomen.*

In ære publicandis plebiscitis per fora ac templa fixo.] Ego verò cũ Imperatoribus tollo hæc plebiscita: quæ vim vsúmque Claudij temporibus habere nõ potuerunt, omni potestate tralatâ ad vnum. Quære exempla in historiâ principum, non inuenies. Legerim *publicandis scitis.* Sciti nomen generale est, & ad decreta omnia pertinet ac iussa. Et haud dubiè ea scriptura obseruata non solùm in plebiscitis (vt demus ea fuisse) sed in legibus aliis, edictisque,

Plebiscita non in vsu temporibus principum.

Ex Catumero principe Cattorum. In Vatic. est, *Actumero:* Strabone Ουχρόμηρος ἡγεμὼν Κάττων. id est, *Vcromerus.* vel ad etymon Germanicum verius, *Acromerus.* Pag. 244. Pag. 245. Acromerus, quasi auctor prolatórque agrorum.

Morte Sanquinij alacres.] Sanquinij Maximi, de quo suprà dixi.

Auxiliaris, & diu meritus, pòst transfuga.] Vaticana scriptura, *auxiliáre esd in meritis.* Fortasse, *auxiliaris, dein emeritus.* Nam & auxilia, illo æuo, credam adstricta ad militiæ certum modum. Mercero placet, *Auxiliare as diu meritus.*

Quia vallum non accinctus foderet.] Aliud est ac si dixisset, Discinctus. Non accinctum fodere, est sine gladio fodere: Discinctum fodere, est solutâ fluxâque tunicâ in morem muliebrem. Et id inter ignominias militares fuit: pœnæque loco iubebatur, ne censeamus ignauum aliquem sponte id fecisse. Plutarchus in Lucullo, Sueton. Aug. cap. XXIIII. Non accinctũ fodere. Discinctum fodere.

Falso iacta.] Venet. editio; *iacta, aucta.* hæsitante librario vtrum præferret, vtrumque adscripsit. Ego quidem hîc malim, *falsò aucta.*

Nos virtutem auximus.] Vereor vt scripserit, *virtute auximus.* Augendi verbum patiendi significatu, vt infrà. Pag. 246. Augendi verbum παθητικῶς.

Post rebellionem clade L. Apronij.] Non vt receptum, *per rebell.* Historia ipsa narrata fine libri IV.

Præsidium immuniuit.] Ita manusc. At vulgi lectio, *inde muniuit.* Suspicari possis antiquè fuisse *endomuniuit.* Vti apud Liuium lib. V. *Iuuentutem militarem Senatúsque robur in arcem Capitoliúmque conscendere: armísque & frumento collatis, ex loco inde munito deos hominésque & Romanum nomen defendere.* scripserim, *endomunito.* Endomunire antiquè. In Liuio coniectura.

*Cùm prosperè egisset * formidolosum paci.*] Vetus scriptura, *In prosperè egisset; formidolosum pati.* Ego corruptum locum arbitrabar: etsi video sententiam elici posse haud ineptam. Nempe, Timendum paci & Principi virum militarem, qui res turbare vellet aut innouare studio armorum.

Ne tamen miles otium exueret.] Sententia scripturam eam damnat. Lege ergo, *Vt tamen*: vel pro, *Exueret*, repone, *Exerceret.*

Nihil aliud prolocutus, quàm beatos quosdam duces Romanos.] Corruptione litteræ, periit huic dicto Venus. Scribe,

Corbulonis dictū emendatum.

quondam. id est, olim liberâ rep. Persuadet Dio, qui sic extulit: ὦ μακάριοι οἱ πάλαι ποτὲ στρατηγήσαντες.

Dio non dissentit à Tacito.

Inter Mosam Rhenúmque trium & viginti millium spatio.] Dio consentit, διετάφρευσε, inquit, πᾶν τὸ μεταξὺ τοῦ τε Ῥήνου καὶ τοῦ Μόσου, σταδίους ἑβδομήκοντα καὶ ἑκατὸν μάλιστα. Nam stadia CLXX. milliaria conficiunt XXIII. duobus stadiis & semi minus: ita vt septem stadia cum dimidio pro milliari capias: quod Plutarchus, Suidas, aliíque monuerunt. Interpres tamen Dionis milliaria XXI. vertit: & addit non conuenire illi cum Cornelianâ ratione.

Fossa inter Mosā, Rhenúmque.

Quâ incerta Oceani vetarentur.] Rectè. non *vectarentur.* Dio interpretatur, ἵνα μὴ οἱ ποταμοὶ ἐν τῇ τοῦ ὠκεανοῦ πλημμυρίδι ἀναρρέοντες πελαγίζωσιν. *ne fluuij in Oceani æstu refluentes superstagnarent.* Fuisse ergo necessum est fossam eam inferioris Batauiæ parte, inter Rhenum veterem, Mosamque.

Vbi ea fuerit.

vbi ferè vbique inter duos fluuios XXIII. milliarium interuallum. Supra agrum Batauum, inter Mosam & adhuc integrum Rhenum, esse non potuit: quoniam illic certè periculum nullum ab æstu. Vertramus, cui legi placet, *vitarentur* (hoc sensu, vt fossam eam perduxerit quâ commeari à Mosâ ad Rhenum posset, ne Oceani pericula necessum esset subire) non placet. Multò minus Ferretus qui μετέωρος certè fuit, cùm Mosam hîc cum Mosellâ confudit, & ea scripsit quæ rideant Batauorum pueri.

Incuria & incogitātia hîc Ferreti.

Curtius Rufus an ille qui historiā scripsit.

De origine Curtij Rufi.] Est qui hunc censeat esse illum, qui memoriam scripsit rerum Alexandri purè mehercules & Latinè, Modius certè noster, cuius censuræ Curtius non leuiter debet, testatum reliquit cognomē ei Rufi tribui à libris. Pugnare tamen ætas videatur, si quidem ad Augustum referenda illa sunt è libro eius X. *Proinde iure meritóque populus Rom. salutem se principi suo debere profitetur, cui noctis, quam penè supremam habuimus, nouum sidus illuxit. Huius herculè, non Solis ortus lucem caliganti reddidit mundo, cùm sine suo capite discordia membra trepidarent. Quot ille tum exstinxit faces! quot condidit gladios! quantam tempestatem subitâ serenitate discussit! Non ergo reuirescit solùm, sed etiam floret imperium. Absit modò inuidia, excipiet huius seculi tempora eiusdem domus vtinam perpetua, certè diuturna posteritas.* Sed non sunt: nec quicquam hîc de sidere Iulio, vt nugantur,

Refutant ſequentia : quoniam Auguſtus cùm ad imperium venit, non exſtinxit bellorum faces, non gladios condidit : ſed accendit, eduxit. Refutat & ille locus è lib. III. de vrbe Tyro : *Multis ergo caſibus defuncta, & poſt excidium renata, nunc tamen, longâ pace cuncta refouente, ſub tutelâ Romanæ conſuetudinis acquieſcit.* Nam ait & agnoſcit *longam pacem* in re Romanâ. An ea ſub initia Auguſti? imò viginti annorum bella. Itaque priora illa refero ad Caij Caligulæ cædem, & confuſionem quæ ſecuta : Senatu imperium abrogante, milite & plebe ſtabiliente. Hæc ſunt illa ſine capite diſcordia membra ; & Claudius ipſe, nouum ſidus. Tamen incerta hæc mihi, fateor : & facilè manum dedero, ſi quis adferet veriſimiliora.

Quicúnque fuit, non vixit Auguſti æuo.

Sectator Quæſtoris cui Africa obtigerat.] Vatic. *Sector.* nec ſperno. Ad haſtam enim ſectiones exercebant. Vulgatam tamen firmat Plinius de hoc ipſo Curtio Rufo libro VII. epiſtol. *Tenuis adhuc & obſcurus obtinenti Africam comes hæſerat.* Ait enim, comes.

Pag. 247. Firmata recepta lectio.

Oblata ei ſpecies muliebris, vltra modum humanum.] Plinius ſuper eodem miraculo : *Inclinato die ſpatiabatur in porticu. offertur ei mulieris figura, humanâ grandior, pulchriórque. perterrito, Africam ſe futurorum prænuntiam dixit. iturum enim Romam, honoréſque geſturum, atque etiam cum ſummo imperio in eandem prouinciam reuerſurum, ibique moriturum.* Quod ait vltra modum humanum : ſemper ita antiqui, vt fidem diuinitatis adſtruant eiuſmodi idolis. Virgilius:

Viſa mihi ante oculos, & notâ maior imago.

Iuuenalis : *tua ſacra & maior imago*

Humanâ, turbat pauidum cogítque fateri.

Xenophon lib. VIII. παιδείας. Ἔδοξεν αὐτῷ προσελθὼν, κρείττων τις ἢ κατ' ἄνθρωπον, εἰπεῖν. συσκευάζου, ὦ Κῦρε. ἤδη γὰρ εἰς θεοὺς ἄπει. Tacitus I. Hiſtor. *Erupiſſe cellâ Iunonis maiorem humanâ ſpeciem.*

Imagines diuinitus miſſæ ſupra hominem.

Ferro accinctus reperitur in cœtu ſalutantium principem] Ideò Claudius primus (& fortaſſe hac occaſione) ſcrutatores inſtituit, qui promiſcuè omnes ad principem ſalutandi vel quâ aliâ cauſſâ venientes excuterent. Suetonius : *Salutatoribus ſcrutatores ſemper appoſuit, & quidem omnibus, & acerbiſſimos.* Quos tamen Veſpaſianus iterum ſuſtulit, narrante eodem Suetonio cap. XII. Verba Dionis ad

Scrutatores in aulâ. Claudius primus inſtituit. Veſpaſianus ſuſtulit.

hunc morem digna legi: Κλαύδιος τάτε ἄλλα ἀκριβῶς ἐφυλάττετο, καὶ πάντας τοὺς προσιόντας οἱ καὶ ἄνδρας καὶ γυναῖκας ἐρευνᾶσθαι ἐποίει, μή τι ξιφίδιον ἔχωσιν. ἔντε τοῖς συμποσίοις πάντως τινὰς στρατιώτας συνόντας εἶχε. καὶ τοῦτο μὲν ἐξ ἐκείνου καταδειχθὲν, καὶ δεῦρο ἀεὶ γίγνεται. ἡ δὲ δὴ ἔρευνα ἡ διὰ πάντων διὰ Ουεσπασιανοῦ ἐπαύσατο.

Lacuna expleta in Tacito.

*De se Nouius * conscios.*] Non integer locus vel indicio libri Farnesiani, qui cum lacunâ refert: *De se noui* ·::.::.:::: *conscios.* Videmur non incommodè explere posse: *de se Nouius confessus, conscios non edidit.*

Munera Quæstoria, Sustulit Nero, Imposuit iterum Domitianus.

Spectaculum gladiatorum celebrandum pecuniâ eorum, qui Quæsturam adipiscerentur.] Suetonius: *Collegio Quæstorum, pro stratura viarum, gladiatorium munus iniunxit.* Quod mutauit Nero, qui censuit, *vt ne designatis quidem Quæstoribus edendi gladiatores necessitas esset*, ait Tacitus libro XIII. Iterum induxit Domitianus, notante Suetonio cap. IV. & perseuerauit. Tertullianus: *Transiit hoc genus editionis ab honoribus mortuorum ad honores viuentium, Quæsturas dico, & magistratus, & Flaminia & Sacerdotia.* Plura de his, proprio libro.

Pag. 248. Val. Potitus.

Valerius Potus, Aemilius Mamercus.] Ita libri scripti. Lego, *Potitus*; quod Valeriæ gentis cognomen est. In vulgatis *Valerius Postumius*, imperitè. Est autem illeipse qui Consul *posteà anno V.*CCLXXXIV. Quod clarè ex Dionysio hauries lib. IX.

Primi Quæstores quãdo.

LXIII. *anno post Tarquinios exactos.*] Error numeri, nisi placet de primis Quæstoribus totos XL. annos à Liuio & Dionysio discrepare Tacitum. Nã anno vrbis CCLXIX. Q. F. Ser. Cornelio Coss. Liuio primi Quæstores nominati, L. Valerius & Cæso Fabius: itémque Dionysio lib. VIII. At ex hac Taciti putatione, circa annum demum vrbis CCCVIII. Quæstores statuamus necesse est. Quod falsum esse, liquet vel ex eo, quòd Liuius & Dionysius post annum illum CCLXIX. sæpiùs iam Quæstores nominant. Corrige hîc ergo, XXXIII. *anno.* vt ratio constet.

Correctione conciliatus Tacitus cum Liuio.

In altero tamen Quæstore manet adhuc dissensus: qui Liuio & Dionysio est Cæso Fabius, non Mam. Æmilius, vt nostro. Nam Plutarchus planè diuersus, qui P. Veturium & M. Minutium nominat.

Mox duplicatus numerus.] Epitome Liuij XV. *Quæstorum numerus ampliatus est, vt octo essent.* Quod accidit circi-

ter annum vrbis CDLXXXVIII.

Lege Sullæ viginti creati supplendo Senatui.] Vti à Cæsare Dictatore quadraginta, eâdem, ni fallor, caussâ. Vide Dionem XLIII.

Galliarum diuisio.

Quando & qui populi in ciuitatẽ recepti.

Fœdera & ciuitatem pridem adsecuti.] Duplex Gallia, Cisalpina, Transalpina. Cisalpini iterum duplices, Cispadani, Transpadani. Ex his qui cis Padum, ius ciuitatis assecuti sunt post bellum Marsicum: qui trans Padum, ius Latij eodem tempore, ferente Pompeio Strabone, qui pater Magni. Ea lex, Pompeia dicta. Sed non contenti Latinitate Transpadani, turbas sæpe mouerunt: incitante etiam post Quæsturam C. Cæsare. Nec enim de aliis Suetoniana illa capio; *Decedens ergo ante tempus colonias Latinas de petendâ ciuitate agitantes adiit, & ad audendum aliquid concitasset, nisi consules conscriptas in Ciliciam legiones paulisper ob idipsum retinuissent.* Donec ille Cæsar Dictator primum, transtulit eos in ciuium ius: narrante Dione libro LXI. Τοῖς Γαλάταις τοῖς ἐντὸς τῶν Ἄλπεων ὑπὲρ τὸν Ἠριδανὸν οἰκοῦσι τὴν πολιτείαν, ἅτε καὶ ἄρξας αὐτῶν, ἀπέδωκε. At de Transalpinis non liquidè puréque aliquid scriptum reperio, nisi quòd Strabo ostendit Cauaros, Salyésque ciuitate donatos, tẽpore tamẽ nõ expresso: Πάντας, inquit, οὕτω προσαγορεύουσι (Cauarorũ nomine, scilicet) τοὺς ταύτῃ βαρβάρους, οὐδὲ βαρβάρους ἔτι ὄντας, ἀλλὰ μετακειμένους τὸ πλέον εἰς τὸν τῶν Ῥωμαίων τύπον καὶ τῇ γλώττῃ καὶ τοῖς βίοις, τινὰς δὲ καὶ τῇ πολιτείᾳ. id est, *Omnes ita appellant, qui ibi incolunt, Barbaros: etsi nunc non Barbaros, quia plerique eorum ad Romanum habitum transierunt & lingua & moribus, quidam etiam in ciuitatem eorum recepti.* Donatos tamen non dubium est ab Augusto: túncne cùm Italiam ad Alpes promouit? an potiùs in diuturnâ illâ peregrinatione, cùm ad res Galliæ constituendas biennium continuum illic egit? Quod obiter suadere Dio videtur lib. LIIII. qui Augustum in eâ peregrinatione libertatem & ius ciuitatis aliis dedisse ait, aliis ademisse. Ciuitatem autem accipimus, sine iure suffragij: quod nunc à Claudio demum adsecuti.

Suetonius illustratus.

Cisalpinos Cæsar ciuitate donauit.

Quidam è Trãsalpinis ciuitate donati.

Ab Augusto forte.

Indigenas consanguineis populis.] Videtur leg *cum consanguineis.*

Veneti & Insubres curiam irruperint.] Qui populi Transpadani. Ex his colligas, Cauaros, de quibus Strabo,

pleno ciuium iure non fuisse. Eos enim potiùs hîc nominassent.

Nisi cœtus alienigenarũ curiam irruperit.] Quod sanè haut diu pòst euênit. adeò vt Augustinus verè scripserit, *Numquid non multi Senatores in aliis terris, qui Romam ne facie quidem norunt?* libro v. de ciuit. cap. x v i.

Pag. 149. Ferrovíque. Suetonius emendatus. *Ferro víque ceciderint.*] Ita in meis libris, & rectè. Vulgò, *Ferro igniq;*. Simile mẽdum scio esse in Suetonij Claudio, cap. x x i. *Diu cunctatus, an omnes igni ferróque absumeret, tandem è suâ sede prosiluit.* Lege, *vi ferróque.*

Desperatus apud me locus. *Memoria eorum inorretur, qui Capitolio & arâ Romanâ.*] Locus fractus corruptúsque, vti oratiuncula hæc tota. Nec ista Attius Nauius pater augurum restituerit, sine libris: nedum vt Beatus nobis persuadeat germanam lectionem esse, *qui Capitolio & arâ Romana? manibus eorundem parceretis?* Est enim, inquit, Aposiopesis: subaudiendúmque, potiti sunt. quâ figurâ medius fidius vellem ipse vsus esset. Mei libri, *memoria eorum memoretur qui Capitolio & ara Romana manibus eorundem per se satis.*

Arâ Romanâ.] Aram maximam intellegit, quæ inter sacerrima Romæ.

Oratio Claudij. *Et vocato Senatu ita exorsus est.*] Quæ oratio Principis memoriæ caussâ Lugduni habita, celeberrima vrbe Galliarum, & in æs incisa. Tabula manet illicò etiam nunc,

Eius fragmentum Lugduni. & dignum lectu exemplar eius, quod, exscriptorum fide, proponam. Præsertim quia multa in eo ad Taciti lucem.

Pag. 150. *Omnia P. C. quæ nunc vetustissima creduntur, noua fuêre. Inueterascet hoc quoque, & quod nunc exemplis tuemur inter exempla erit.*] Pulchram & acutam sententiam reperio à

Synesij dictũ simile. Synesio Cyrenensi Episcopo, haud disparibus sanè verbis expressam in epistolâ L V I I. πολλὰ τῶν ὄντων ὁ χρόνος ἐξεῦρε, καὶ διωρθώσατο· οὐχ ἅπαντα πρὸς παραδείγματα γίνεται, καὶ τῶν γινομένων ἕκαστον ἀρχὴν ἔχει. ἡμεῖς ἀρχὴν δῶμεν ἔθει βελτίονι. Verto: *Multas rerum vtilium tempus inuênit, aut correxit. Non omnia ad exempla fiunt, & singula quæ facta sunt, initium semel habuerunt. Demus & nos principium meliori consuetudini.*

PAGINA PRIMA.

MÆ. RERVM. NOSTR. :::::::::::::::::: EQVIDEM. PRIMAM. OMNIVM. ILLAM. COGITATIONEM. HOMINVM. QVAM. MAXIME. PRIMAM. OCCVRSVRAM. MIHI. PROVIDEO. DEPRECOR. NE. QVASI. NOVAM. ISTAM. REM. INTRODVCI. EXHORRESCATIS. SED. ILLA. POTIVS. COGITETIS. QVAM. MVLTA. IN. HAC. CIVITATE. NOVATA. SINT. ET. QVIDEM. STATIM. AB. ORIGINE. VRBIS. NOSTRÆ. IN. QVOD. FORMAS. STATVSQVE. RES. P. NOSTRA. DIDVCTA. SIT. QVONDAM. REGES. HANC. TENVERE. VRBEM. NE. TAMEN. DOMESTICIS. SVCCESSORIBVS. EAM. TRADERE. CONTIGIT. SVPERVENERE. ALIENI. ET. QVIDAM. EXTERNI. VT. NVMA. ROMVLO. SVCCESSERIT. EX. SABINIS. VENIENS. VICINVS. QVIDEM. SED. TVNC. EXTERNVS. VT. ANCO. MARCIO. PRISCVS. TARQVINIVS. PROPTER. TEMERATVM. SANGVINEM. QVOD. PATRE. DEMARATO. CORINTHIO. NATVS. ERAT. ET. TARQVINIENSI. MATRE. GENEROSA. SED. INOPI. VT. QVÆ. TALI. MARITO. NECESSE. HABVERIT. SVCCVMBERE. CVM. DOMI. REPELLERETVR. A. GERENDIS. HONORIBVS. POSTQVAM. ROMAM. MIGRAVIT. REGNVM. ADEPTVS. EST. HVIC. QVOQVE. ET. FILIO. NEPOTIVE. EIVS. NAM. ET. HOC. INTER. AVCTORES. DISCREPAT. INCERTVS. SERVIVS. TVLLIVS. SI. NOSTROS. SEQVIMVR. CAPTIVA. NATVS. OCRESIA. SI. TVSCOS. CÆLI. QVONDAM. VIVENNÆ. SODALIS. FIDELISSIMVS. OMNISQVE. EIVS. CASVS. COMES. POSTQVAM.

VARIA. FORTVNA, EXACTVS. CVM. OMNIBVS. RELIQVIS. CÆLIANI. EXERCITVS. ETRVRIA. EXCESSIT. MONTEM. CÆLIVM. OCCVPAVIT. ET. A. DVCE. SVO. CÆLIO. ITA. APPELLITATVS. MVTATOQVE. NOMINE. NAM. TVSCE. MASTARNA. EI. NOMEN. ERAT. ITA. APPELLATVS. EST. VT. DIXI. ET. REGNVM. SVMMA. CVM. REI. P. VTILITATE. OPTINVIT. DEINDE. POSTQVAM. TARQVINI. SVPERBI. MORES. INVISI. CIVITATI. NOSTRÆ. ESSE. COEPERVNT. QVA. IPSIVS. QVA. FILIORVM. EIVS. NEMPE. PERTÆSVM. EST. MENTES. REGNI. ET. AD. CONSVLES. ANNVOS. MAGISTRATVS. ADMINISTRATIO. REIP. TRANSLATA. EST.

QVID. NVNC. COMMEMOREM. DICTATVRÆ. HOC. IPSO. CONSVLARI. IMPERIVM. VALENTIVS. REPERTVM. APVD. MAIORES. NOSTROS. QVO. IN. ASPERIORIBVS. BELLIS. AVT. IN. CIVILI. MOTV. DIFFICILIORE. VTERENTVR. AVT. IN. AVXILIVM. PLEBIS. CREATOS. TRIBVNOS. PLEBEI. QVID. A. CONSVLIBVS. AD. DECEMVIROS. TRANSLATVM. IMPERIVM. SOLVTOQVE. POSTEA. DECEMVIRALI. REGNO. AD. CONSVLES. RVRSVS. REDITVM. QVID. IMP. :::: VRIS. DISTRIBVTVM. CONSVLARE. IMPERIVM. TRIBVNOSQVE. MILITVM. CONSVLARI. IMPERIO. APPELLATOS. QVI. SENI. ET. SÆPE. OCTONI. CREARENTVR. QVID. COMMVNICATOS. POSTREMO. CVM. PLEBE. HONORES. NON. IMPERI. SOLVM. SED. SACERDOTIORVM. QVOQVE. IAM. SI. NARREM. BELLA. A. QVIBVS. COEPERINT. MAIORES. NOSTRI. ET. QVO. PROCESSERIMVS. VEREOR. NE. NIMIO. INSO-

LENTIOR. ESSE. VIDEAR. ET. QVÆSISSE, IACTATIONEM. GLORIÆ. PROLATI. IMPERI. VLTRA. OCEANVM. SED. ILLOC. POTIVS. REVERTAR. CIVITATEM.

PAGINA SECVNDA.

::: ::::: SANE. ::::::::::::::::::: NOVO. ::::::::::::::DIVVS. AVG.:::::::::::::::::::NO. ::::::: LVS. ET. PATRVVS. TI, CÆSAR. OMNEM. FLOREM. VBIQVE. COLONIARVM. AC. MVNICIPIORVM. BONORVM. SCILICET, VIRORVM. ET. LOCVPLETIVM. IN. HAC. CVRIA. ESSE. VOLVIT. QVID. ERGO. NON. ITALICVS. SENATOR. PROVINCIALI. POTIOR? EST. IAM. VOBIS. CVM. HANC. PARTEM. CENSVRÆ. MEÆ. APPROBARE. COEPERO. QVID. DE. EA. RE. SENTIAM. REBVS. OSTENDAM. SED. NE. PROVINCIALES. QVIDEM. SI. MODO. ORNARE. CVRIAM. POTERINT. RECIPIENDOS. PVTO.

ORNATISSIMA. ECCE. COLONIA. VALENTISSIMAQVE. VIENNENSIVM. QVAM. LONGO. IAM. TEMPORE. SENATORES. HVIC. CVRIÆ, CONFERT. EX. QVA. COLONIA. INTER. PAVCOS. EQVESTRIS. ORDINIS. ORNAMENTVM. L. VESTINVM. FAMILIARISSIME. DILIGO. ET. HODIEQVE. IN. REBVS. MEIS. DETINEO. CVIVS. LIBERI. FRVANTVR. QVÆSO. PRIMO. SACERDOTIORVM. GRADV. POST. MODO. CVM. ANNIS. PROMOTVRI. DIGNITATIS. SVÆ. INCREMENTA. VT. DIRVM. NOMEN. LATRONIS. TACEAM. ET. ODI. ILLVD. PALESTRICVM. PRODIGIVM. QVOD. ANTE. IN. DOMVM. CONSVLATVM. INTVLIT.

QVAM. COLONIA. SVA. SOLIDVM. CIVITATIS. ROMANÆ. BENEFICIVM. CONSECVTA. EST. IDEM. DE. FRATRE. EIVS. POSSVM. DICERE. MISERABILI. QVIDEM. INDIGNISSIMOQVE. HOC. CASV. VT. VOBIS. VTILIS. SENATOR. ESSE. NON. POSSIT.

TEMPVS. EST. IAM. TI. CÆSAR. GERMANICE. DETEGERE. TE. PATRIBVS. CONSCRIPTIS. QVO. TENDAT. ORATIO. TVA. IAM. ENIM. AD. EXTREMOS. FINES. GALLIÆ. NARBONENSIS. VENISTI.

TOT. ECCE. INSIGNES. IVVENES. QVOT. INTVEOR. NON. MAGIS. SVNT. PÆNITENDI. SENATORES. QVAM. PÆNITET. PERSICVM. NOBILISSIMVM. VIRVM. AMICVM. MEVM. INTER. IMAGINES. MAIORVM. SVORVM. ALLOBROGICI. NOMEN. LEGERE. QVOD. SI. HÆC. ITA. ESSE. CONSENTITIS. QVID. VLTRA. DESIDERATIS. QVAM. VT. VOBIS. DIGITO. DEMONSTREM. SOLVM. IPSVM. VLTRA. FINES. PROVINCIÆ. NARBONENSIS. IAM. VOBIS. SENATORES. MITTERE. QVANDO. EX. LVGDVNO. HABERE. NOS. NOSTRI. ORDINIS. VIROS. NON. PÆNITET. TIMIDE. QVIDEM. P. C. EGRESSVS. ADSVETOS. FAMILIARESQVE. VOBIS. PROVINCIARVM. TERMINOS. SVM. SED. DESTRICTE. IAM. COMATÆ. GALLIÆ. CAVSA. AGENDA. EST. IN. QVA. SI. QVIS. HOC. INTVETVR. QVOD. BELLO. PER. DECEM. ANNOS. EXERCVERVNT. DIVOM. IVLIVM. IDEM. OPPONAT. CENTVM. ANNORVM. IMMOBILEM. FIDEM. OBSEQVIVMQVE. MVLTIS. TREPIDIS. REBVS. NOSTRIS. PLVSQVAM. EXPERTVM. ILLI. PATRI. MEO. DRVSO. GERMA-

NIAM. SVBIGENTI. TVTAM. QVIETE. SVA. SECVRAMQVE. A. TERGO. PACEM. PRÆSTITERVNT. ET. QVIDEM. CVM. AD. CENSVS. NOVO. TVM. OPERE. ET. INADSVETO. GALLIS. AD. BELLVM. AVOCATVS. ESSET. QVOD. OPVS. QVAM. ARDVVM. SIT. NOBIS. NVNC. CVM. MAXIME. QVAMVIS. NIHIL. VLTRA. QVAM. VT. PVBLICE. NOTÆ. SINT. FACVLTATES. NOSTRÆ. EXQVIRATVR. NIMIS. MAGNO. EXPERIMENTO. COGNOSCIMVS.

Libertinorum filiis magistratus mandari.] Hoc illud est, quod Suetonius notat in Claudio: *Appium Cæcum Censorem, proauctorem generis sui, libertinorum filios in Senatum allegisse docuit: ignarus temporibus Appij, & deinceps aliquandiu libertinos dictos, non ipsos qui manu mitterentur, sed ingenuos ex his procreatos.* Et notat verè. Nam libertorum filij adeò à curiâ remoti temporibus priscis, vt nec in militiam sint admissi. & bello Italico libertini primùm militare cœperunt, vt notat Epitome Liuiana LXXIIII.

Libertinorum filij.

Libertini à militiâ remoti.

Non vt plerique falluntur recens.] Non herclè antiquius, quàm à Cæsare. Primus ille libertorum filios allegit in Senatum, & magistratu ornauit. Dio XLIII. καὶ παμπληθεῖς μὲν ἐπὶ τὴν γερουσίαν, μηδὲν διακρίνων, μήτ' εἴ τις στρατιώτης, μήτ' εἴ τις ἀπελευθέρου παῖς ἦν, ἐσέγραψεν: id est, *Multos in Senatum allêgit, nihil diiudicans vtrum quis miles esset, vtrùmve filius liberti.*

Libertini primum à Cæsare in Senatum lecti.

Quia soli Gallorum fraternitatis nomen cum populo Rom. vsurpant.] In Panegyrico Flauiensium nomine apud Constantinum dicto: *Quænam igitur gens toto orbe terrarum in amore Romani nominis Aeduis se postulet anteponi? qui primi omnium inter illas immanes & barbaras Galliæ gentes plurimis Senatusconsultis fratres populi Ro. appellati sunt: & cùm à cæteris Rhodano ad Rhenum vsque populis ne pax quidem posset nisi suspecta sperari, soli consanguinitatis nomine gloriati sunt.* Et posteà: *Imputauêre se origine fabulosâ in Siciliâ Mamertini, in Asiâ Ilienses: soli Aedui non metu territi, non adulatione compulsi, sed ingenuâ & simplici caritate fratres populi Rom. crediti sunt.* Bene ait, crediti. Neque enim aliunde, vt credo, fratres, quàm ex sermone communi Gallorum Germa-

Aedui fratres Romanorum.

Caussa eius appellationis.

norúmque, quo fideles ſocij, fratres amicique dicuntur. non quia ab Iliaco ſanguine, vt ſuggerunt quidam. Sed quod Tacitus dicit ſolos Æduos id nomen vſurpaſſe: repugnat Lucanus, qui tribuit etiam Aruernis:

Atiã Aruerni fratres dicti: qui Aeduis vicini.

Et docilis rector monſtrati Belga couini,
Aruernique auſi Latio ſe fingere fratres
Sanguine ab Iliaco populi.

Et Batavi.

Et lapis antiquus, qui Batauis. GENS. BATAVORVM. AMICI. ET. FRATRES. ROM. IMP. quæ inſcriptio eruta armentario Britannico, ad oſtium veteris Rheni. Tamen Diodorus etiam pro Tacito, libro v. Ἡ γαλατία κατοικεῖται μὲν ὑπὸ πολλῶν ἐθνῶν διαφόρων τοῖς μεγέθεσι. ὧν ὅτι ἐν πρὸς ῥωμαίους ἔχον συγγένειαν παλαιὰν καὶ φιλίαν, τὴν μέχρι τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων διαμένουσαν.

Plebei Senatores in patres adſcripti.

Vetuſtiſsimum quemque è Senatu.] Aliud Patricij, aliud Senatores. Senatores multi è plebe, vt ſeptuennibus pueris notum. Claudius igitur, ne extingui, & intermori patriciorum familias pateretur, antiquiſſimum quemque è plebeis Senatoribus retulit in patres. Dico antiquiſſimum; ſiue ætatis ratione, ſeu potius temporis, quo in Senatu fuit. Hæc clara Taciti mens. At vir iuris & antiquitatis conſultus, quaſi in Cimmerios delatus eſſet, ita hîc cæcutit. Vertit ſe in omnes formas, & tandem definit ſcribendum eſſe: *vetuſtiſsimum quemque* ♦*e natum.* Sapis lector, & non rides?

Maiorũ gentium patres.

Romulus maiorum, & L. Brutus minorum gentium.] Tacitus ſenſiſſe videtur omnes patricios qui à regibus lecti (plures enim reges poſt Romulum legerunt) Maiores fuiſſe: qui à Bruto, Minores. Liuius tamen & alii, contrà. cuius rei confuſam veritatem vide apud Onufrium in Faſtis, quem non exſcribo. Sed Tacito, vt opinor, auctores ſui. Lud. Viues tamen, patrum æuo doctrinâ celebri, verbis aliquot inſertis hîc legebat: *Romulus maiorum gentium, L. Tarquinius minorum, Brutus conſcriptorum appellauerant.* cuius epiſtolam eâ ſuper re publicauit amicus meus dum vixit G. Canterus in nouis ſuis. At mihi nondum animus adſentiendi: nec tibi quidem, ſi cum iudicio excuſſeris, quæ Onufrius per ſatyram & confusè, vt ſolet, collêgit.

Lud. Viuis audax correctio.

Auguſtus lege Saniâ ſublegêre.] Ille idem Viues ſcribit, *Seruiâ.* Ius & mos Belgæ, diſſentiendi ab Ibero. *Saniâ*

enim vera lectio. Colligo ex Dione LII. qui hunc patriciorum dilectum confert in annum vrbis DCCXXV. τό τε τῶν εὐπατριδῶν γένος, inquit, συνεπλήρωσε, τῆς βουλῆς οἱ δῆθεν ἐπιτρεψάσης τοῦτο ποιῆσαι. id est, *Patriciorum numerum impleuit; Senatu scilicet id ei iubente.* Ex quo vides S.C. aliquod fuisse eius rei, siue legem. Legibus nomina à consulibus: & consul suffectus prioris anni, L. SAENIVS. in monumentis. Vertranium ergo, qui *Sentiam* reposuit, non audiemus. Sænia lex.

Mitem & recens repertam quandam rationem.] Repertam ab Augusto. Habes in Dione lib. LII. in extremo.

Ex seueritate prisca.] Alucinor, aut scribendum voce addita: *Haud ex seueritate.* Sententiam eam esse, id mihi certum. Vox Tacito inserta.

Ius exeundi ordinis.] Solos Ciliciæ abite nebulones. Enimuerò Latinitas scribi vult, *ordine.* aut potius, *exuendi ordinis.* Ita libro III. *Piso exutâ dignitate in decem annos relegatur.* Exuere ordinem.

Censa sunt ciuium LXIX. *centena &* LXIIII. *millia.*] Conuenit cum Cassiodori ratione sexaginta nouem centena millia exprimentis. cum libris haud planè conuenit. è quibus Vatic. ille fidus exprimere videtur *quinquaginta octo centena & octogintaquattuor millia &* LXXII. Nec miremur de granditate numeri: cùm iam tunc sub Augusto (nondum tot populis in ciuitatem acceptis) censa reperiam *quadragies centena millia.* Lapidis inscriptio quam obtrudunt, TEMPORIBVS CLAVDII TIBERII FACTA HOMINVM ARMIGERVM OSTENSIONE IN ROMA SEPTIES DECIES CENTENA MILLIA LXXXVII. parũ vera aut fida mihi est. & tamen cũm de his saltẽ qui arma ferrent agat, nihil nobis obstat. Numerus censitorũ. Lapis falsus.

Nomen matrimonij concupiuit, ob magnitudinem infamiæ cuius apud prodigos nouissima voluptas est.] Elegantissima gnome. cuius acumen non cepit Ferretus. Explicat vnus Seneca epist. CXXIII. *Nolunt solita peccare, quibus peccandi præmium infamia est.* vbi tamen malè, & præter reliquum iudicium. Pincianus, *in famâ est*, legi voluit. Ita autem est. hominibus perditis & ad flagitia proiectis ipsa infamia voluptas est. Audi Valerium Maximum, de Polemone, lib. VI. cap. De mutatione morum. *Perditæ luxuriæ Athenis adolescens Polemo, neque illecebris tantùm, sed ipsâ* Pag. 251. Gnome ad vitam pulchra & acuta.

Valerio obiter integritas.

infamiâ gaudens. Vbi addo voculam è libro veteri, *neque illecebris eius tantùm*: sententiâ omnino volente.

Sacrificij gratiâ Hostiam proficisceretur] Imò rei frumentariæ gratiâ ait Dio: pellicum caussâ, Victor. Sed sacrificium credo à Claudio institutum rei frumentariæ caussâ, in Castorum æde. Id enim numen ibi cultum, ventorum marísque caussâ. Ita lego apud Ammianum lib. XIX. in summâ inopiâ frumenti, Tertullum qui Præf. annonæ, *apud Ostiam in æde Castrorum sacrificasse, tranquillitatémque mare molliuisse*. Id sacrum perpetuum fuit, & suspicor à Claudio institutum, qui portum illum celebrem & fatum Ostiæ exstruxit. Celebrabatur solemni quadam lætitiâ, mēse Maio: ideóque post sæculo Maiuma dictum. Suidas: Μαϊουμᾶς πανήγυρις ἐγένετο ἐν τῇ Ῥώμῃ κατὰ τὸν Μάϊον μῆνα, τὴν παράλιον καταλαμβάνοντες πόλιν τὴν λεγομένην Ὀστίαν, οἱ τὰ πρῶτα τῆς πόλεως τελοῦντες ἡδυπαθεῖν. ἠνείχοντο ἐν τοῖς θαλαττίοις ὕδασιν, ἀλλήλους ἐμβάλλοντες. Iulianus Cæsar in Antiochico: ὑμῶν δὲ ἕκαστος ἰδίᾳ μὲν εἰς τὰ δεῖπνα καὶ τὰς ἑορτὰς τοῦ Μαϊουμᾶ χρήματα ἀπολέσαντες, ὑπὲρ δ' ὑμῶν αὐτῶν καὶ τῆς σωτηρίας τῆς πόλεως οὐδεὶς θύει. Nec aliud intellexit Æthicus in Cosmographiâ: *Tiberis insulam facit inter portam urbis & Ostiam ciuitatem, vbi populus Rom. cum vrbis Præfecto vel Consule, Castorum celebrandorum caussâ egreditur, solemnitate iucundâ. Vbi* vides Castorum solemne, & Maiumam, idem esse. Hanc originem Maiumæ nec inscitam, nec alienam à vero puto.

Castorum ædes Ostiæ.

Sacrum illis annuum.

Maiuma postea dictum.

Adhibitis qui obsignarent, velut suscipiendorum liberorum caussâ.] Ea formula in nuptiis legitimis solemnis, ad coniugij verum finem. *Nec enim ob aliud*, ait Augustinus, *femina nubit, quàm, vt mater fiat*. vnde & matrimonium ominis caussâ dictum. Ideò Græci definiunt, γάμον, συνοδον ἀνδρὸς καὶ γυναικὸς κατὰ νόμον, ἐπὶ γνησίων τέκνων σπορᾷ. Et pulchrè Menander apud Clementem:

Matrimonij etymon.

Definitio nuptiarum.

Παίδων ἐπ' ἀρότῳ τῶν γνησίων δίδωμί σοι
Τὴν ἐμαυτοῦ θυγατέρα.

Et Augustus senile quoddam coniugium iniustum pronuntiauit, *quoniam non quærendorum liberûm caussâ initum*, ait Valerius libro VII. cap. VII. In ipsis autem tabulis ea verba solita exprimi. Augustinus libro XIV. De ciuit. *Quid concubitus coniugalis, qui secundùm matrimonialium præscripta tabularum, procreandorum fit caussa liberorum?*

Addé

Adde & Sueton. Iul. cap. LI.

Subisse, sacrificasse] Verbum *subisse*, corruptum iudico. Fortean, *nupsisse*, id est, solemni luteo flammeo, qui mos nouis nuptiis, faciem velasse. Scripsi & sensi ita olim. at nunc delibero etiam atque etiam, & ambigo an subeundi verbum non hîc germanum & inter legitima nuptiarum. Quinctilianus suspicionem facit in sermone Declamationis CCXLVII. *Dicit pars diuersa. non fuisti vxor. non subsisti cum illo.* Legerim *non subiisti.* Et subitionem hanc intellegam, siue cùm deducta subiret mariti domum: siue de Iugo. modò is ritus tamen satis certus.

Discubitum inter conuiuas.] Et quidem formâ nuptiali: quæ volebat vt noua nupta in gremio mariti iaceret. Morem eum exprimit Iuuenalis: Sponsa in mariti gremio.

—— ingens

Cena, sed & gremio iacuit noua nupta mariti.

quasi ecce id inter solemnia nuptiarum. Appuleius de nuptiis Psyches: *Accumbebat summum thorum maritus, Psychen gremio suo complexus.* Ideò rectè in Catullo,

Adspice intus vt accubans
Vir tuus Tyrio in thoro
Totus immineat tibi. Catulli lectio firmata.

Nec rectè magnus ille censor, quem vnum æmulor mirorque, *Adspice imus*, emendauit. Imúsne in illo geniali suo epulo maritus? imò Summus, vel Appuleio teste. Intus accubare, vt intus canere. Interior autem maritus, respectu sponsæ ad quam hic sermo. Siquid tamen mutandum, legerim, *vnctus.* qui mos Romanis in omni conuiuio solemni. Interior maritus, quo sensu.

Dum industria cubiculum principis.] Regem olim feci, qui emendasset hunc locum. itaque concursum à multis ad coronam, & non vnus mihi indicauit scribendum: *Dum histrio cubiculo Principis occultatur, dedecus.* verissimè: intellegit enim Mnesterem illum Pantomimum, qui diu in deliciis Messalinæ. Libri scripti nõ longè abeunt ab hac lectione, *Dum instruo cubiculum Principis exultauero, dedecus.* Possis extrema item scribere, *cubiculo Principis exsultat, verè dedecus.* Pag. 252. Desperatus locus.

Dignitate formæ, iuuentâ.] Ita lego, non *formâ.* Dignitas formæ propriè de viris, vti notat vetus litterator Agrætius. illud, *iuuentâ*, suspectum facit Vatic. qui refert, *Vimentis.* Ex quo Palmerius diductim legebat, *vi mentis.*

Caliſtus li-bertus. *Calliſtus iam mihi circa mortem Cæſaris narraius.*] C. Cæſaris Caligulæ: cuius necis conſcius particépsque fuit hic libertus, narrante Ioſepho lib. x x cap. 1. Scilicet autem Tacitum hoc narraſſe in libris qui de Caligulâ.

Appij Silani cædes. *Appianæ cædis molitor Narciſſus.*] Vide Sueton. cap XXVII. in cuius verbis, *Nec multo pòſt ex compoſito irrumpere Appius nuntiatus, cui pridie ad id temporis vt adeſſet, præceptum erat: quaſi planè repræſentaretur ſomnij fides, acceſſi ſtatim, ac mori iuſſus eſt*, menda eſt. Quò enim accerſi iubetur, qui iam aderat? Non fugit Torrentium, qui ex libris legit, *arceſſi*, pro accuſari, vt interpretatur. Mihi, *arceri*, verum videatur: vt excluſum eum à Claudio intellegamus, nec admiſſum. Tranſcripſerim etiam, *arceri, ac ſtatim mori.* Hiſtoriam pete à Dione.

Correctus Suetonius.

Calliſtus prioris quoque regiæ peritus.] Sub Caio, apud quem in gratiâ potentiáque fuit. Dio, vbi de Domitio Afro, lib. LIX. Et eleganter Seneca, epiſtolâ quadam: *Stare ante limen Calliſti dominum ſuum vidi, & eum qui illi impegerat titulum, qui inter ridicula mancipia produxerat, aliis intrantibus excludi.* Sed fuit non minus magnus apud Claudium. éſtque ille ipſe cui Scribonius Largus medicus eius æui opus ſuum inſcribit, & appellat C. Iulium Calliſtum.

Calliſtus vile olim mãcipium.

Num Meſſallinam ſecretis minus depellerent amore Silij.] Vt ne Meſſallinam ipſam adirent minantes? an vt Claudium: eiúſque minis auerterent eam ab amore? Ego hæc & ſequentia, *Perſtitit Narciſſus, &c.* iuxtà cum ignariſſimis intellego, & cùm penitus introſpicio, video diſſentanea eſſe, nec inter ſe vincta.

Obſcurior locus.

Duas pellices quarum is corpori.] Vatic. *corporibus.*

Cis Vectium, cis Plautium.] Emendaui præeunte Vaticano, qui habebat, *Cis vectiis Plautio.* Et verè. Duo enim famoſi in hac Meſſallinâ & quaſi primorum ordinum adulteri, Vectius Valens & Plautius Lateranus. De Vectio, mox noſter, & Plinius de Medicis: *Exortus mox eſt Vectius Valens adulterio Meſſallinæ Claudij Cæſaris nobilitatus.* Item Scribonius Largus: *Hoc medicamentum Apuleij Celſi fuit, præceptoris Valentis & noſtri.* De Plautio mox, & lib. XIII. *Secutáque lenitas in Plautium Lateranum, quem ob adulterium Meſſallinæ ordine remotum reddidit Senatui.* At viri docti deſperatam huius loci reſtitutionem cenſebant: cùm vulgò eſſet, *cis Vectium Plantium.*

Pag. 253.

Vectius Valẽs adulter.

Plautius Lateranus.

Ne domum, seruitia, & ceteros fortunæ paratus reposceret.] Cōtaminatissimum locum Ferretus esse vult: qui mihi castus, purus. Inuidiosa concessione libertus: Fruatur sanè, inquit, Silius domo tuâ, seruis, veste, & gazâ omni regiâ (nam hæc tralata ab adulterâ ad Silium, notante etiam Dione:) reddat saltem vxorem. Defensa vulgata lectio.

Rumperétque tabulas nuptiales] Ad legitimum matrimonij actum Tabulæ & signatores adhibiti. Tabulis & dos continebatur, & illa solemnis coniugij caussa, Liberûm quærendorum. Iuuenalis, Tabulæ nuptiales.

Signatæ tabulæ dictum, Feliciter.

Appuleius, *Quòd in villa non in oppido tabulæ sint consignatæ quarto & vltimo loco obiecêre.* Meminerunt non semel Iurisconsulti: & proprio huic rei libro Cl. v.* Brissonius, cuius accuratæ diligentiæ doctrinæque non à me, non ab aliis quidquam addo. Vt ergo eæ tabulæ matrimonio firmando: sic eædem ruptæ dissparando. Iuuenal.

* De ritu nupt. & iure connubior.

——tabulas quoque ruperat, & iam
Signabat, tota vix hæc ego nocte redemi.

Tabulis ruptis matrimonium soluebatur.

De his tabulis locum accipio, qui in priscis Glossis: λεγούσης τινὸς γυναικὸς τὴν ἐπίδοσιν τοῦ ἰδίου υἱοῦ ἀφῃρῆσθαι ἀπό τινος, αὐτόν τε υἱὸν ἴδιον εἶναι καὶ πρὸς αὐτὴν ἀνήκειν τὴν ἐπίδοσιν, ἠρνήσατο ἄλλος. ἀπεκρίθη γυνὴ, ῥωμαΐκὴν αὐτὴν γεγενῆσθαι, καὶ δέλτους μὲν γεγράφθαι, γάμους δὲ μὴ γεγονέναι. μὴ δυνηθέντος οὖν αὐτὸν ἀποδεῖξαι υἱὸν ἴδιον εἶναι περὶ οὗ ἐπράττετο· Ὁπότε μὴ ἔστι σὸς υἱὸς, τὴν ἐπίδοσιν ἀπόδος. *Dicente quadam muliere congiarium filij sui ablatum esse à nescio quo, eúmque filium suum esse, & ad se pertinere congiarium: negauit alius. Respondit mulier, Latinam se fuisse, & tabulas quidem scriptas fuisse, nuptias verò non fuisse. Cùm ergo non potuisset eum ostendere filium suum de quo agebatur, Cùm non sit tuus filius, congiarium redde.*

Primúmque rei frumentariæ Præf. Turranium] Dixi libro I.

Lusium Getam.] Id illi verum & gentile nomen, non *Lucium*, aut *Luscium*. Duo autem hoc tempore Prætorii Præfecti, Lusius Geta & Rufus Crispinus. Lusius Geta Præf.

Quibus fatentibus.] Libri scripti *tacentibus*.

Adulto Autumno simulacrum Vindemiæ per domum celebrabat.] Adulto Autumno, id est mense Octobri. Itaque etiam in Horologio veteri Romæ signatum eo mense, VINDEMIAE SACRVM LIBERO. Et persuasum mihi non aliud esse hoc Vindemiale festum, quàm sacra Adultus autumnus. Vindemiæ festum.

Siue Liberalia: quæ Cæsar instituit.

Liberi quæ C. Cæsar primus Romæ celebrauit. Seruius ad eos versus, *Daphnis & Armenias, &c Hoc*, inquit, *apertè ad Cæsarem pertinet, quem constat primùm sacra Liberi patris transtulisse Romam*. Ideò nummus percussus Cæsari, in cuius parte C. VIBIVS. RVFVS. & impressa ara cui persona histrionia imposita, item thyrsus, & tigris adiuncta; ad memoriam non dubie huius rei. Lampridius in Eligabalo: *Cùm ad Vindemiam vocasset amicos nobiles, & ad corbes sedisset, grauissimum quemque percontari cœpit an esset promptus in Venerem: posteaquam senes vidit erubescere, contulit se ad iuuenes. à quibus cùm audiret ætati congrua, gaudere cœpit, & dicere verè liberam* (emendo *Liberi*. in eo enim lusum, quasi ea libertas vindemialis digna verè libero deo) *vindemiam esse, quam sic celebrarent. Ferunt multi ab ipso primùm repertum, vt in Vindemiarum festo multa in dominos iocularia & audientibus dominis dicerentur.* Capitolinus in M. Antonino: *Vindemias priuato modo cum amicis agebat.* Videtúrque ritus posteà Imperij fuisse, vt Princeps extra vrbē, dies aliquot lasciuiret & vacaret huic Vindemiali festo. Paullus Diaconus libro III. de gestis Longobard. cap VI. **Præcedente itaque Tiberio ad villam, vt iuxta ritum Imperialem triginta dies ad Vindemiam iocundaretur, Sophia vocatum ad se Iustinianum voluit ad imperium sublimare.* Idem festum, Magnam coronam dictum esse, suspicor ex Tertulliani his verbis: *Sed & aliâs Liberum principem coronæ planè laureæ etiam vulgus agnoscit, cùm dies in illum solemnes Magnam appellat coronam.* Alia ab hoc festo, ne erres, Liberalia: quæ antiquæ liberæque reip. & incidebant in XV. Kal Apriles: De queis Varro lib. V. & Kalendarium Romanum.

Lampridius correctus.

Iocularia dicta & facta in hoc festo.

*Eadem verba in Regi nonis Chr. lib. I.

Magna corona.

Alia Liberalia.

Habitus Liberi patris.

Ipsa crine fluxo, thyrsum quatiens iuxtáque Silius hederâ vinctus, gerere cothurnos]Eodem habitu Antonium depingit Velleius, qui Liberum se ferebat: *Cùm Liberum patrem appellari se iussisset, cùm redimitus hederâ, coronáque velatus aureâ, & thyrsum tenens, cothurnísque succinctus curru velut Liber pater vectus esset Alexandriæ.* De cothurnis, etiã Virgil.

——nudatáque musto

Tinge nouo mecum directis crura cothurnis.

Cothurni.

Thyrsus.

De thyrso, præter alios Iustinus: ὥσπερ αἱ βάκχαι διὰ σχήματος εἰρηνικοῦ τὰς λόγχας ἐν τοῖς θύρσοις περιφέρουσιν. id est, *Veluti Bacchæ per speciem habitúmque pacis lanceas in thyrsis cir-*

cumferunt. Vide & Plinium XVI cap XXXIIII. Athenæus eiuſmodi Bacchi inſignia in Pyrrhicâ ſaltatione recepta fuiſſe oſtendit lib. XIII. ἡ δὲ καθ' ἡμᾶς πυῤῥίχη Διονυσιακή τις εἶναι δοκεῖ, ἐπιεικεστέρα οὖσα τῆς ἀρχαίας. ἔχουσι γὰρ οἱ ὀρχούμενοι θύρσους ἀντὶ δοράτων· προΐενται δὲ ἐπ' ἀλλήλους καὶ νάρθηκας, καὶ λαμπάδας φέρουσιν, ὀρχοῦνται δὲ τὰ περὶ τὸν Διόνυσον καὶ τὰ περὶ τοὺς Ἰνδοὺς, καὶ τὰ περὶ τὸν Πενθέα. Quæ verba lucem dare volo iis quæ hîc præcedunt, *feminæ pellibus accinctæ aſſultabant, velut ſacrificantes vel inſanientes Bacchæ.* Pyrrhicâ ſaltatio.

Lucullianos in hortos.] De quibus initio huius libri. Tamen & Luciliana prædia reperio, & hîc in manuſs. conſtanter hortos Lucilianos. Lapis Romæ: Lucilliana prædia.

D. M.

CRESCENTIS. NEPOTI. FORTVNATI.

CAESARIS. N. SER. EXACTORIS.

PRAEDIORVM. LVCILIANORVM.

Vehiculo quo purgamenta hortorum eripiuntur.] Siue, *excipiuntur.* Pag. 254.

P. Largo Cacinâ.] Fratre opinor, C. Cæcinæ Largi qui Conſul cum Claudio fuit, anno vrbis DCCXCV. & in conſulatu interfectus. Quem intellegit Aſconius in Pro M. Scauro: *Scauri domum poſſidet nunc Longus Cæcina, qui conſul fuit cum Claudio.* ſcribe, *Largus.* & diſce hinc quæ Aſconii certa ætas. Cæcina Largus. Aſconius correctus.

In eodem geſtamine.] Id eſt, geſtatoriâ ſellâ. quæ à Claudio deducta in vulgi vſum, vt * docui. Sic libro XIV. *Geſtamine Baulos peruectam.* Appâret tamen in vno geſtamine plures ſellas fuiſſe. vt hîc vides in Narciſſo, qui eodem geſtamine ſellam poſcit ſumítque. * In Electis.

In veſtibulo effigiem patris Silij conſulto Senatus abolitam demonſtrat.] In atrio ſiue in veſtibulo ædium, imagines maiorum: vt hîc Silii patris. Sed enim Silius Legatus olim inferioris Germaniæ damnatus crimine maieſtatis cum vxore Soſiâ Gallâ, vt lib. IV. narratum: ideóque & imagines abolitæ, quas tamen filius reſtituerat. Criminatur ergo id libertus. Pag. 255. Imagines in atrio. Silius damnatus à Tiberio.

Quidquid habitum Neronibus.] Lege, *auitum*: quod monuit me I. C. Claudius Chiffletius.

Cuſtodem Silio ac Meſſallinæ datum.] Quis dedit Silio cuſtodem? Claudiúſne, qui omnium ignarus? Logi. In Vat. eſt, *Cuſtodem Meſſallinæ dat.* alienâ deinde manu ad-

Custodes olim vxoribus adpositi.

pictum, *ac Silio*. Lego igitur: *Custodem Messallinæ datum*. vel etiam: *custodem à Silio Messallinæ datum*. Alterum quidem verum est, vt hic Titius siue à Claudio adpositus vxori custos, siue à Silio, vt amicæ Vtrumque enim solens Romanis. De maritis, Tibullus, *Ipse malus docui, quo posset ludere pacto Custodes*. De amatoribus, Propertius, *Quos igitur tibi custodes, quæ limina ponam?* Misellus ille custos! cui id monstrum commissum, quod non Argus cum Mercurio custodisset. Vertranius inexplicabilem locum censet, nisi custodē pro exactore interpretemur, scilicet qui mortis pœnas exigat. Verum merúmque somnium.

Et amicis.

Indicium offerentem Vectium Valentem & confessum.] Bene confessum. Nam Indicium, ait in Eunucho Donatus, propriè est eius qui vnà peccauerit. Asconius ad illud Ciceronis: *Quapropter si indicium tibi postulas dari*, ait: *Index est, qui facinoris, cuius ipse est conscius, latebras indicat, impunitate propositâ*. Quæ tamen impunitas circumscripta est: quia, vt idem notat, *Certa sunt in quibus impunitas indici datur, vt in caussâ proditionis, maiestatis, & si quid huiusmodi*.

Indicium, & ex eo impunitas.

Saufellum Trogum.] Vatic. *Saufelum*. Scribo, *Sauferium*, & induxit librarios illud I. longiusculum, vt L. scriberent. Horum omnium mentio Senecæ in Menippæâ de Claudij morte. vbi tamen disiunctim scribe *M. Heluius, Trogus*. Qui hic etiā Traulus, malè fortasse in Senecâ, *Sex. Trallus*.

Saufeius Trogus.

Decius quoque Calpurnianus.] Scripti libri, *Decrius*. Puto, *Decrius*. quod nomen & infrà inuenies.

Pag. 256.

Lepidum Messallinæ factum.

Reminisceretur vocis, quâ se obnoxiū iussis Messallinæ dedisset.] Commentum feminæ lepidum. Mimum istum deperibat Messallina. solicitat. Ille tergiuersari, metuere Imperatorem. Quid ergo si maritus ipse iubeat? inquit. Et cum marito egit, quasi operâ Mnesteris aliquâ in re illi vsus. Ille vocatum Mimum malè accipit, iubet in omnibus vxori obediat pareátque. Paruit. & id iussum valere sibi nunc vult ad veniam obtinendam & vitam. Dio LX.

Ob patrui egregium meritum.] A. Plautij, suspicor, qui Britanniam Claudio subegit.

Tanquam in illo cœtu passus muliebria.] Simile illorum inuentum in Suetonij Domitiano cap. x. *Qui se quo facilius expertes culpæ ostenderent, impudicos probauerant.* Dij deæque istos, non corpore non animo viros. Adeò turpior omni morte hæc fuga mortis.

Aßidente matre Lepidâ.] Quæ'nam hæc Lepidâ? Ego verò repperisse me censeo famosæ feminæ (Messallinam dico) stirpem & matrem. Suetonius scribit: *Post has Valeriam Messallinam Barbati Messallæ consobrini sui filiam in matrimonium accepit.* vbi dissimulant interpretes, quomodo hic Valerius Claudio consobrinus. Dicam ego. Ex L. Domitio & maiore Antoniâ natus est Cn. Domitius pater Neronis principis, & item Lepida amita eiusdem, de quâ *infrâ. Hæc Lepida, est illa ipsa quæ nupta Valerio Messallæ, & quæ hîc Messallinæ dicta mater. At Claudius natus ex Druso & minore Antoniâ, vti clarum Stemma istud:

Pag. 257. Quæ mater Messallinæ.

Claud. cap. xxvi.

Suetonio noua lux.

* Lib. xiii.

M. ANTONIVS. III. vir. — OCTAVIA.
- ANTONIA, *maior.* — L. DOMITIVS *maritus.*
  - CN. DOMITIVS. — AGRIPPINA, *vxor.*
    - NERO IMP.
  - DOMITIA LEPIDA. — VALERIVS MESSALLA *maritus.*
    - VALERIA MESSALLINA *vxor Claudij.*
- ANTONIA *minor.* — DRVSVS, *maritus.*
  - GERMANICVS.
  - CLAVDIVS *Imp.*

Vides ergo Claudiũ & Lepidam Domitiam (id enim duplex illi nomen fuisse alibi ostendo) verè cõsobrinos. Atque hac ratione forte maritum ipsum Lepidæ, Suetonius dixerit Claudii consobrinum. Tamen tutius putarim legi, *Barbati Messallæ, & consobrinæ suæ filium.* Sententia quidem non alia est: & hæc Lepida Neronis amita, Messallinæ mater.

Lepida consobrina Claudij.

Fortean mutãda in Suetonio lectio.

Morte decus quærendum.] Placet, *morti*, vt in Veneto.

Ictu Tribuni transfigitur.] Malim, *transfigitur.*

Leuißimum fastigij eius] Hæc cum lineis postumis, corrupta, hiulca. nec iuuant aut discrepant libri, nisi quòd, *Tristitiis inultis*, non Flagitiis, vti substituisse fatetur Rhenanus Ego ab eiusmodi vlceribus sanandis, sani hominis censeo abstinere manum. Nam sine librorum ope, irrita abierit vel Hygia ipsa.

AD LIBRVM XII.

ANNALIVM.

Pag. 259. Lollia, neptis M. Lollij qui sub Augusto.

LOLLIAM *Paullinam M. Lollij consularis filiam.*] Non prisci illius Lollij, qui moderator C. Cæsari datus, ne erres: sed filij eius. qui tamen quando consul fuerit, ignoro. Tempora suadent, & clarissimè Plinius lib IX. cap XXXV. qui hanc Lolliam Paullinam neptem illius Lollij appellat.

In aliā sententiā mutata lectio.

Et familiæ Claudiæ, quæ posteros coniungeret] Expediri sententia potest: tamen mauelim scribi, *& familiæ Claudiæ. quin posteros coniungeret.* vt quasi hortantis ea sint liberti.

Pag 260. Alia clarus.

Iuuenémque & alia clarum, insigni triumphalium.] Ita dicertè Vatic. veréque. Transmarina forma sermonis est, νεανίσκον τἆλλα λαμπρὸν, crebrúmque apud Latinos, Homo cetera bonus & similia: in Agellio, Homo pleraque non indiligens.

Pellacia.

Vitellius nomine Censoris seruiles fallacias obtegens.] Dubitaui ne prisco verbo scrib. *seruiles pellacias.* Apud Lucretium scriptum:

Subdola cùm ridet placidi pellacia ponti.

& conuenientior huic sententiæ visa ea vox. Non enim tam fraudes erant, quàm adulationes humiles & demissæ ad pelliciendam parandámque gratiam Agrippinæ, vt addit noster.

Ideo & Seneca in Octauiâ de hoc Silano ait, *criminu ficti reus.* vt emēdaui in Antiq. li. I. cap. XIV. Silani iacau tus amor uersum sororem.

Fratrísque non incestum, sed incustoditum amorem.] Vatic. *fratrúmque.* quod probo. In reliquâ scripturâ pendeo animi. Vulgatam si ferimus: sententiam esse volo, Tractum in crimen esse non amorem incestum inter fratrem sororémque, sed tantùm incustoditum. id est, amorem parum cautum circumspectúmque, & qui sine crimine, rapi tamen in crimen potuerit. Simillimum illud Plinii è libro VI. epistolarum. *Tutus sum Iulium Bassum, vt incustoditum nimis & incautum, ita minimè malum.* Siquid mutandum, legerem, *incustoditum sermonem.* E Senecâ certè clarum non aliud verè obiectum huic Silano, quàm

verba aduerſus ſororem nuptialia, & parum cauta. Ait in ludo de morte Claudij: *Qui, quantum quidem in ipſo fuit, damnatum inceſti L. Silanum generum ſuum occidit. Oro propter quid? Sororem ſuam feſtiuiſſimam omnium puellarum, quam omnes Venerem vocarent, maluit Iunonem vocare.* ita enim reſtitui eum locum nuper. Sed fortaſſe & quaſi ſororius Ligur notatus Silanus fuit. cuius ſententiæ puto illa Senecæ, ibidem: *Quia Romæ, inquit, mures molas lingunt, hic nobis curua corrigit.* Nam Lingere quid ſit in obſcenis, non ignotum: & ambigua alluſio in molarum voce, quâ etiam in vtero dictum aliquid muliebri. Silanus caput perdidit in ſorore.

Pactum inter Claudium & Agrippinam matrimonium. Iam fama, iam amore illicito.] Diſtinguunt libri mei *matrimonium, iam famâ.* Et rectè. quoniam ante iſtos conſules matrimonium pactum. Suprà enim ſcriptum: *quæ poſtquam matrimonij ſui certa fuit.* Statim etiam è Farneſ. ſcripſeris, *deductæ in domum patrui fratris filiæ.* Diſtinctio ad hiſtoriã.

Quin & inceſtum, ac ſi ſperneretur.] Sententiam loci cenſeo: Fruebantur quidem matrimonij bonis Claudius & Agrippina: at non ſecuri. quia & inceſtum ſubeſſe videbatur, nondum firmatis eiuſmodi nuptiis; & periculum ne populus ſperneret profani principis imperium.

Ciuium & conſenſui.] Delenda copula. vel quod verius, addenda vox ſcriptori elapſa, *ciuium & S. conſenſui.* id eſt, Senatus. Ita reſpondebit Claudij oratio, Vitellianæ. Pag. 261.

Summámque reipubl. agi.] Scribo, *ſummámque rempublicam.*

Vidua iungeretur principi.] Vidua Agrippina, mortuo ſub initia imperij Claudiani, Criſpo Paſſieno, cui poſt Domitium nupſerat. Plinius lib. XVI. *Arborem mori eximiam ætate noſtra adamauit Paſſienus Criſpus bis conſul orator, Agrippinæ matrimonio & Nerone priuigno clarus.* Sueton. Nerone: *Verùm Claudio imperium adepto, non ſolùm paternas opes recuperauit, ſed & Criſpi Paſſieni vitrici ſui hæreditate ditatus eſt.* Tamẽ idem ille Paſſienus antè à maritus Domitiæ ſororis Ænobarbi. Quod ex Quinctiliano colligas lib VI. cap. I I. Apud Senecam de hoc eodem lib. I I I I. Natural. Quæſt. initio: *Criſpus Paſſienus, quo ego nil noui acutius in omnibus rebus, maximè in diſtinguendis* (omnino ſcrib. *diſtringendis*) *& curandis vitiis, ſæpe dicebat: Adulationi opus eſſe non claudere* Paſſienus ſecundus Agrippinæ maritus. Senecã correctus.

ostium, sed aperire, & quidem sic quemadmodum amicæ solet. quæ si impulit, grata est: gratior, si effregit. Iterum scribe, *sed operire.* id est, leuiter obducere, opponere ostium: ne pereat dicto sua Venus.

* De Crispo Passieno lubet paullo amplius adtexere, illustri cum primis viro & oratore. & maximè ea quæ Scholiastes vetus Iuuenalis curiosè retrulit ad versum Satyræ IIII. — *venit & Crispi iucunda senectus. Crispus,* inquit, *municeps Visellienses, tirocinio suo, in Senatu ita cœpit: * Patres conscripti, & tu Cæsar. propter quod simul oratione* (malim *orationem*, vt duplex caussa laudis fuerit, & Libertas & Eloquentia) *plenissimè à Tiberio conlaudatus, plurimas spontè caussas apud * C. v. egit. pro quâ re in Basilicâ Iuliâ eius statua posita est. Consulatus duos gessit. Vxores habuit duas, primam Domitiam, deinde Agrippinam, illam amitam, hanc matrem Neronis Cæsaris. Possedit bis mille sestertia.* (scribo, *bis millies sestertiûm:* quia homo prædiues, & Suetonius ait Neronem hæreditate eius ditatum.) *Omnium Principum gratiam adpetiuit, sed præcipuè Cæsaris* (excidit nota prænominis C. id est, *Caij*, nam hunc intellegit) *quem iter facientem secutus est pedibus. Hic nullo audiente à Nerone interrogatus* (à Nerone? imò verò *à Caio*, in quem scelus hoc incesti competiit nisi mauis, *Hic illo audiente, à Nerone interr.* eâ mente, vt Caio præsente, à quopiam Nerone, qui adularetur fœdo Principi, & simul huic insidiaretur, sit rogatus.) *Haberétne, sicut ipse, cum sorore germanâ consuetudinem? Nondum, inquit, quantumuis decenter & cautè. nè aut negantem eum argueret, aut adsentientem sibimet mendacio dehonestaret.* (corrigo, *ne aut negando eum arg. aut adsentiendo semet deh*). *Perit per fraudem Agrippinæ, quam heredem reliquerat, & funere publico elatus est.* Scita narratiuncula. quam tamen ego ad Passienum hunc traho, auctore eius valdè inuito. Nam ille (dormiit, an stertuit?) refert ad Crispum, qui sub Domitiano. Atqui Vibius ille nomine fuit: nec quadrant in eum re aut æuo, quæ hîc dicta. Mira μνημονικὴ Scholiastæ, aliâs docti. Sed & noster amicus cur rescribit, *municeps Vercellensis?* εὐλόγως ad Vibium illum, fateor: at non ad Passienum. Quamquam Visselliæ municipium etiam mihi ignotum. An *Vitelliensis?* an *Vicelliensis?* quæ loca Italiæ reperies. De morte autem hominis, quod Hieronymus ecce Chronico, eam Principe Caligulâ po-

Præposuit Patres Principi, sanè quâ liberè in seruitute. *Interpretare Centumuiros.* Ambigua emendatio. Alia iterùm sed certior. Scholiastæ error.

nit, anno eius ſecundo: *Paßienus filius, fraude hereditatis ſuæ necatur.* ſanè falſum eſt. conſtat enim ſub initia Claudij obiiſſe, ex Suetonij Nerone capite VI. Itaque traiectitia ea nota Hieronymi, vt in Chronico illo multa. ſed & emendanda ſic: *fraude heredis ſuæ.* Agrippina enim illi heres, & *per eius fraudem*, vt disertè in Scholiaſtæ extremis hîc verbis legis, periit. Fuit & Paſſienus pater, Senecæ nominatus lib. II. Controuerſ. V. Ad quem pertinere cenſeo Velleij verba libro II. *Triumphalia ornamenta ex Africa* ei tribuentis: idque ſub Auguſto.

Hieronymi culpa ſiue Librarij.

Is etiã emẽdatus.

Alius Paſſienus pater.

Vidiſſe ipſos.] Principe Caio.

Statueretur imò documentum, quò vxorem Imp. acciperet.] Nugax oratio. quid enim? non anteà Imperatoribus ſemper vxor? ſemper. Quid ergo opus ei rei documento? Tu corrige. *quomodo vxorem.* Id enim vult adulator homo, prodendum eſſe poſteris exemplum, vt Imp. vxorem Senatu ſuaſore & auctore capiat.

Tacitus emẽdatus.

Et ſobrinarum diu ignorata, tempore addito percrebuiſſe.] Malim, *tempore percrebuiſſe*, reiectâ voce quæ gloſſographum ſapit. De re ipsâ, Plutarchus auctor in Cauſis, quæſt. VI. diu apud Romanos ſobrinarum coniugia (ἀνεψίας ipſe appellat, & benè vertit Xylander) fuiſſe inuiſa: cœpiſſe tamen à leuiculâ cauſsâ, quam ipſe denarrat. factúmque decretum populi, πᾶσιν ἐξεῖναι γαμεῖν ἄχρις ἀνεψιῶν, τὰ δὲ ἀνωτέρω κεκωλῦσθ. id eſt, *licere omnibus ducere vſque ad conſobrinas, ſuprà autem vetari.* Itaque coniugia ea deinceps crebra: & ſic inter illuſtres, M Marcellus Iuliam Auguſti F. duxit, ſibi ſobrinam: aliíque plures. Suſtulit tamen eas ipſas nuptias Theodoſius, de quo Victor: *Tantum*, inquit, *pudori tribuit & continentiæ, vt conſobrinarum nuptias vetuerit, tanquam ſororum.* permiſeruntque iterum Arcadius & Honorius. l. XIX. C. De nuptiis.

Sobrinarũ matrimonia quando cœperint.

Ea vetuit Theodoſius.

Alij iterum permiſerũt.

Sobrinarum.] Sobrinas appellat: tamen palàm eſt, intellegi debere de Conſobrinis. Quis enim hoc cenſeat, eos quos propriè Sobrinos, legum auctores appellant, arceri inter ſe nuptiis? numquam factum. Sed veteres hæc miſcebant, vocularum haud ęquè curioſi captatores. In Gloſſis priſcis legas, Ἀνέψιος, *Conſobrinus, Sobrinus.* Alibi: Θεῖα πρὸς μητρὸς, *Conſobrina.* Et: Ἐξάδελφος, ἐκ δύο ἀδελφῶν θηλειῶν, *Conſobrinus.* Quid, quòd Velleius ſimili libertate, *Conſobrinum Ti. Gracchi* Scipionem Naſicam

Sobrini Tacito, pro conſobrinis.

appellat:qui Iuriſconſultorum finitione Sobrinus ſit?

Pag.262. Fratrum filias ducere patruis, non item ſororũ licuit.

Decretum poſtulat, quo iuſtæ inter patruos fratrúmque filias nuptiæ ſtatuerentur.] Zonaras, ψήφισμα ἐποιήσαντο, ἐξεῖναι Ῥωμαίοις ἀδελφιδᾶς ἄγεσθαι. Ait Tacitus, Fratrum filias & ſtrictè capias. non enim licuit ſororum. Quod notauit accuratè & diffusè, quantum ſatis eſt, Cuiacius XII. obſer cap. XVI. quem non exſcribo. Nec ſuſtulit Nerua hoc Sc. vt idem verâ interpretatione collêgit. De Claudij hoc facto

Seneca in Tragœdiis correctus.

Seneca:

Genitámque fratris, coniugem captus, ſibi
Toris nefandis, flebili iunxit face.

vbi melius leges, *Genitámque fratre coniugem captam.* Domitianus imitatus exemplum eſt, qui Iuliam habuit, filiam Titi.

Alledia gẽs.

Talledius & Seuerus.] *T. Alledius* ſcribo, & vidi poſteà ita citare hunc locum Beroaldum. In monumentis priſcis, M. ALLIDI. in Iuuenali,

——*tibi habe frumentum, Alledius inquit.* Quod noſter vnum imitatorem ſceleris eius facit; * Suetonius diſ-

Cap.XXXI.

ſentit, qui duos. Noſter, credo, non habuit curæ neſcio quem recenſere libertinum. Vocat etiam equitem R. quem ille Primipilarem. Nec aberrat, quoniam primi pili comes, gradus equeſtris. Martialis: *Et referes pili præmia clarus eques.*

Addictum ſeruitium.

Addictum quaſi & virile ſeruitium.] Arbitrio meo, tranſponantur verba, *Addictum & quaſi virile.* Lectioni ſtabiliendæ (nam ego olim ſolicitaui) eſt, quod apud eumdem Tacitum de moribus Germanorum ſcribitur: *Trans Lygios Gothones regnantur, paullo iam addictiùs quàm cetera Germanorum gentes, nondum tamen ſupra libertatem.* Nec pœnitet tamen prorſus coniecturæ, *Adductum*, præſertim quæ firmatur codice Budenſi: de quo verbo in lib. Hiſt.

Die nuptiarum Silanus ſibi mortem conſciuit] Mala ergo diſtinctio, & hiſtoriæ vitiandæ, in Suetonij Claudio obtinuit, cap. XX X. *Silanus abdicare ſe preturâ, morique initio anni coactus. Die ipſo Claudij & Agrippinæ nuptiarum in quinque & triginta Senatores trecentóſque amplius equites animaduertit.* Apage. nulla cædes nuptiali eius die lecta. ſcribéque, *initio anni coactus, die ipſo Cl. & Ag. nuptiarum. In quinque, &c.*

Diſtinctio in Suetonio mala.

Iunia Caluina.

Caluina ſoror eius.] Fortaſſe illa, quæ vitam produxit ad Veſpaſiani imperium. de quâ Sueton. cap. XXIII. Veſpaſ.

Cùm Mausoleum repentè patuisset, ad Iuniam (malè enim editum suppositúmque à Scholiastis, *Iuliam*) *Caluinam è gente Augusti pertinere dicebat.* Nam Silani isti inter abnepotes Augusti fuerunt, vt dicam.

Italiâ pulsa est.] Si pulsa tantùm, quid ita Commentator Iuuenalis scribit eam à se interfectam? *Caluina*, inquit, *Prætoris cuiusdam soror, quæ se occidit tanquam infamis in fratrem* (lego, *fratre*) *Claudij temporibus.* Hoc notat ad illud è Sat. III. — *donat Caluinæ vel Catienæ.* Homo errat. Scholiastæ incuria.

Sacra ex legibus Tulli regis, piaculáque apud lucum Dianæ.] Non alia sacra piaculáque accipio, quàm quibus Tullus olim rex in Horatio sororiam cædem luit expiauítque. Liuius: *Itaque vt cædes manifesta aliquo tamen piaculo lueretur, imperatum patri vt filium expiaret pecuniâ publicâ. is quibusdam piacularibus sacrificiis factis* (*quæ deinde genti Horatiæ tradita sunt*) *transmisso per viam tigillo, velut sub iugum misit iuuenem.* Similiáque Dionys. lib. III. qui addit ea sacra per Pontifices facta: conuenienter cum iis, quæ hîc Tacitus. Piacularia sacra à Tullo.

Irridentibus cunctis quòd pœnæ procurationésque incesti id temporis exquirerentur.] Et hercle ridiculum, quòd Claudius Silani cum sorore incestum piacularibus sacris lueret: ipse in eâdem culpâ. Nam piacula istæc caue aliò referas, quàm ad crimen Silani.

Veniam exilij pro Annæo Senecâ, simul Præturam impetrat.] Relegatus enim Seneca post Quæsturam à Claudio in Corsicam insulam, ob suspicionem adulterij cum Iuliâ Germanici filiâ, Vinicij vxore. Cuius criminis scena à Messallinâ fuit. Scena dico. Non enim reipsâ expetit in te hæc culpa, ô Romani nominis & sapientiæ magne sol. Senecæ exsilium.

Vt rettuli.] Libro x. Vide. Pag. 263.

Secors domi, bellis infaustus.] Elegantissimi ingenij & doctrinæ noster Modius obseruat è libro vetere, *bellis infaustus.* rectè: eâ formâ, quâ Militiæ clarus.

Omissâ Tiberij memoriâ, quamquam is quoque miserat] Et quidem tres miserat. Vononem, Phraâtem, Teridatem. Adi lib. II. supra, & VI.

Quanto ignara barbaris.] Ita edidi è Vatic. Farnesiano erat, *ignota*: vulgò, *ignoratiora.* Phrasis vulgata & obuia in Tacito.

Cassius ceteros praeminebat peritiâ legum.] Vatican. *ceteris praerat.* Accipio. Pag. 264.

Exercere legiones.] Vett. *exercitare.*

Familiâ Caßiâ per illas quoque gentes celebratâ.] Ob Caſſium illum qui τυραννοκτόνος, cuius in Syriâ proſperæ res poſt cladem Craſſi.

Acbarus, Arabiæ regũ nomen. *Rex Arabum Abbarus.*] Solemne illis regibus nomen, vt Ptolemæus Ægyptiis. Vatic. *Acbarus* ſemper ſcriptum, & Appiano Ακβαρος.

Caſtellum inſigne famâ, quod poſtremo prælio] Attentum lectorem non fallet vitium. Quid enim? An Ninon caſtellum vocat, quam paullo antè vrbem? Et vtrúmne apud Ninon poſtremum Darij cum Alexandro prœlium fuit?

Arbela caſtellum. Imò haud procul Arbelâ, apud pagum Gaugamela. Inſeruërim ergo vocem, *ſedes Aſſyriæ, & Arbela caſtellum inſigne fama:* aut certè ſi ſatis ſit id intellegi, additâ copulâ, *ſedes Aſſyriæ, & caſtellum.*

Quorum rex Iubates.] Ita edidi ex meis libris. Vulgò tamen, *Hyſiates*: & ſtatim infrà, *Ezates*, etiam in manuſſ.

Izates. Scito verum nomen eſſe, *Izates.* Ita enim appellatur conſtanter Ioſepho lib. xx. Antiq. cap. II. III. vbi & hiſtoria omnis explicita de origine huius regis & progreſſu. Narrat autem Ioſephus Iudaicæ religionis eum, & matrem Helenam fuiſſe: multáque alia, quæ operæ ſit legere.

Pag. 265. *Vbi pharetras telis onuſtas accepère.*] Vatic. *telis omißis onuſtas*, nec ſcio quid voce eâ faciam. Fortè, *telis omnigenis onuſtas.*

Pag. 266. *Mithradates amißis opibus vagus.*] Dio Mithradatem quemdam nominat, prolem magni illius; cui Claudius regnum Boſphori largitus ſit. libro LX. Sed is alius debet fuiſſe ab iſto.

Siraci populi. *Zorſines Soracorum rex.*] Farn. *Siracuſorum.* Vera ſcriptura, *Siracorum.* Nam & à Strabone in XI. τὰ τῶν Σιράκων φῦλα dicuntur. Populi ſunt ad Caucaſum.

Aorſi populi. *Eunonem qui Adorſorum genti præcellebat.*] Straboni, Plinio, Ptolemæo, hi populi dicti *Aorſi*: inter Scythas.

Noſtris in armis.] Aliter exaudio, quàm vulgus, id eſt, noſtri in lateribus erant, & ad armos. Nec enim ſolos Romanos in armis fuiſſe cenſendum: ſed cùm Aorſi in fronte agminis & tergo eſſent, in medio Boſphorani, Romanos latera tutatos eſſe. Niſi tamen legend. *noſtris armis.* vt dicat Boſphoranos, Romano ritu inſtructos armatóſque.

Sed cratibus iunctis.] Vatic. *cratibus & vimentis.* probo.

Plerisque centurionum interfectis.] A Rhenano est, ex emendatione, vt ait, codicis Bud. Nam mei manusſ. itémque editiones antiquæ omnes, *plerisque consularium.* Pro eâ voce quid restituendum, nondum mihi liquet. An *contubernalium?* Pag. 267.

Propriis odiis infensum.] Franc. Modius è Rodolphi Agricolæ codice negationem inserit, *non infensum.* Quod approbo. Non enim Eunon à se Mithradatem oderat, sed in gratiam aspectúmque Romanorum.

Ne triumpharetur, nève capite pœnas expenderet.] Farnes. *exciperet.* At de more ipso plectendi in carcere triumphatos duces, suadeo omnino legas Fabrum libro II. Semestr. capite III. Pag. 268.

Quantâ peruicaciâ in hostem.] A M. Antonio Mureto est, qui ingeniosè veram lectionem peruidit. Nam vulgò erat, *quantâ libet pertinaciâ in hoc tentatâ. Peruicaciâ* autem in Vat. scriptum.

Iunium Colonem.] Hîc & infrà emendo, *Cilonem.* Dio auctor lib. LX. facetâ narratione insertâ super hoc homine. Præfuerat Bithynis, inquit: (nam Bithynia adiuncta, vt opinor, Ponticæ administrationi) & præfuerat nequiter, auarè. Questi Bithyni apud Claudium sunt, popoſceruntque pœnas. Cùm parum intellexisset Claudius in turbâ strepitúque adstantium, quid dixissent Bithyni, alios interrogat. Ibi Narcissus pronus in Cilonem, audaci mendacio edidit, gratias eos agere Ciloni. Tum ille, Præsit ergo eis alterum biennium. Dicitur autem Dioni Ἴουνιος Κίλων: & firmat Velius Longus: *Cilones, ait, vocantur homines angusti capitis & longi: chilones à breuioribus labiis dicti.* Glossæ: *Cilo*, προκέφαλος. Declamator in Sallustium, pro hominibus nequam improbísque accepit: *Quidquid impudicorum, cilonum, parricidarum, sacrilegorum, debitorum in tota vrbe fuit.* Iunius Cilo. Narcissi petulans nequitia. Vide Festū in Chilo. Cilones.

Sorore L. Volusij genitam.] De cuius gentis nobilitate Rutilius in Itinerario: Pag. 265.

Qui Volusi antiquo deriuat stemmate nomen:
Et reges Rutulos, teste Marone, refert.

Memmio quondam Regulo.] Vide Sueton. in Caio, cap. XXV. itémque Dionem. Statim vox *Nuptiis* abest Farnes. codici: & illæsâ sententiâ potest.

Cadius Rufus, vel Tadius.

Damnatus lege repetundarum Cadius Rufus.] Malè ego olim, *Claudius*: malè vir doctus, in Re nummariâ. *Cordius* restituit. Est ille de quo I. Hi or *Redditus Cadio Rufo, Pedio Blæso Senatorius locus: qui repetundarum criminibus sub Claudio ac Nerone ceciderant.* Si mutamus, legerem, *Tadius.*

Legatio libera olim ad peregrinandum.

Galliæ Narbonensi datum, vt Senatoribus eius prouinciæ, iure quo Sicilia haberetur, inuisere res suas liceret] Liberâ rep. liberum Senatoribus peregrinari etiam rei priuatæ caussâ. Id tantum excogitatum, vt legatio libera peteretur à Senatu, sumeretúrque: quò maiori abessent cum dignitate. Cicero sæpè. At lapsâ rep. in seruitutem, Senatoribus etiam adempta hæc libertas. Augustus id instituit imperio firmando, & nequis illustriorum commeare ad exercitus aut conciliare milites prouincialésve posset. Dio eleganter LII. in extremo: προσαπεῖπε πᾶσι τοῖς βουλευταῖς μὴ ἐκδημεῖν ἔξω τῆς Ἰταλίας, ἂν μὴ αὐτός τινι κελεύσῃ, ἢ καὶ ἐπιτρέψῃ· καὶ τοῦτο καὶ δεῦρο ἀεὶ φυλάσσεται. id est: *Edixit omnibus Senatoribus, nequis eorum peregrinari extra Italiam vellet, iniussu permissúve suo. quod interdictum ad hoc vsque æuum seruatur.*

Peregrinationes vetitæ Senatoribus.

A Iulio exemplum videri.

Quamquam præiuisse ad hoc factum Augusto Iulius videtur: *qui sanxit nequis Senatoris filius nisi contubernalis aut comes Magistratus peregrè proficisceretur*, ait Sueton. cap. XLII. Vbi libido mihi legendi, *nequis Senator Senatorísve filius.* Si enim filiis interdictum; maior ratio vt Senatoribus ipsis.

Coniectura in Suetonio.

Cómeatus, à Senatu & Cæsare.

In vsu autem, vt commeatus peregrinandi à Cæsare ac Senatu peterentur. Suetonius Calig. cap. XXX. *Pretorium virum ex secessu Anticyræ propagari sibi commeatum sæpius desiderantem, cùm mandasset interimi &c.* quo loco reiectâ voculâ scripserim, *Prætor virum secessu Ant.* Sed Claudius à se solo id peti primus instituit. Sueton. cap. XXIII. subobscurè. *Commeatusq; à Senatu peti solitos * sui beneficij fecit.* cui lucem do ex Dione: τοῖς δὲ οὖν, inquit, αἰτουμένοις, ὥστε ἔξω τῆς Ἰταλίας ἀποδημῆσαι, ἐφίει μὲν καὶ καθ' ἑαυτὸν ἄνευ τῆς βουλῆς. τοῦγε μὴν καὶ νόμῳ τινὶ αὐτῷ δοκεῖν ποιεῖν, δόγμα γίνεσθαι ἐκέλευσε. id est: *Petentibus extra Italiam eundi commeatum, per se concessit, Senatu non consulto. quod tamen vt lege aliqua facere videretur, iussit super eâ re confici Senatus decretum.* Vide & l. XXII. Ad municipalem. Atque inprimis Cassiodorum: apud quem expressa Formula ipsa dandi huius per principem commeatus, lib. III. Variar. epist. XXI. Augustus tamen in hoc decreto suo Siciliam exceperat: sicut nunc Claudius Narbonen

Claudius eos sui iuris fecit.

* Ideo in Tacito hic *non exquisita principis sententia.*

Sicilia eximia.

Narbonenſem. quia vtraque prouincia vicina & quaſi ſuburbana. Dio : πλὴν γὰρ ὅτι ἔς τε τὴν Σικελίαν καὶ ἐς τὴν Γαλατίαν τὴν περὶ Νάρβωνα, οὐδαμόσε ἄλλοσε βουλευτῇ ἀποδημῆσαι ἔξεστιν. id eſt : *Exceptá enim Siciliâ, & Galliâ Narbonenſi, nuſquam alio peregrinari Senatori fas eſt.* Ad hoc Claudianum interdictum reſpexit Suidas, etſi id paullò aliter effert, in Κλαύδιος. Ait : νόμον προέθηκε μὴ δυνάσθαι βουλευτὴν ὑπὲρ ἑπτὰ σημεῖα τῆς πόλεως ὁδεύειν, χωρὶς τῆς τοῦ βασιλέως κελεύσεως. id eſt : *Legem tulit, ne cui Senatori abire vrbe ad ſeptimum lapidem fas eſſet, Principis iniuſſu.*

Et Gallia Narbonenſis.

Strictius multo hoc effert Suidas: nec ſcio an verè.

Defunctis regibus Sohemo atque Agrippâ.] Quorum ille Arabum Ituræorum, hîc Iudææ rex. Sohemus autem ſcribendum, aut certè Soæmus ex Dione : non Sohennius, vt editiones vulgatæ. Dio de Caligulâ : ἐν δὲ τούτῳ, Σοαίμῳ τὴν τῶν Ἰτουραίων τῶν Ἀράβων, καὶ Πολέμωνι τὴν πατρῴαν ἀρχὴν ψηφισαμένης τῆς βουλῆς ἐχαρίσατο. De Agrippâ & mutatione ſecutâ vide diffuſè Ioſephum xx. Antiquit.

Soæmus rex.

Salutis augurium.] Quod è tenebris primus eruit Politianus: quem licet legas Miſcell cap. XIII. Dionem XXXVII. & LI. Feſtum in voce Maximus Prætor. Sed numerus in Tacito ſatin' verus ? delibero. Nam ſuprema mentio capti huius Augurij apud Dionem eſt anno vrbis DCCXXV. cum & Ianus item ab Auguſto clauſus. atqui ab eo die ad hunc DCCCII. vrbis annum, non XXV. vti hîc ſcriptum, ſed LXXVII. interſunt anni. Vt ergo verus iuſtúſque hîc numerus ſit, à Tiberio repetitum id augurium neceſſe eſt, Cornelio Cethego, Viſellio Varrone Coſſ. anno vrbis DCCLXXVII.

Augurium ſalutis.

Dubitatum de numero Taciti.

Et pomærium vrbis auxit Cæſar.] Idque lapis etiam nunc teſtatur Claudiani æui, Romæ:

TI. CLAVDIVS
DRVSI F. CAISAR
AVG. GERMANICVS
PONT. MAX. TRIB. POT.
VIIII. IMP. XVI. COS. IIII.
CENSOR P. P.
AVCTIS. POPVLI. ROMANI
FINIBVS. POMERIVM
AMPLIAꟷIT. TERMINAꟷITQ.

Auxit, poſt Britanniam Romano imperio adiectam.

Niſi L. Sulla & D. Auguſtus.] Non defendo te, Corneli:

Taciti ἁμάρτημα.

erras. Etiam C. Cæſar auxit interiectus inter eos duos. Agellius auctor lib. XIII. cap. XIIII. Dio lib. XLIII. *ταῦτά τε ἐποίει, καὶ νόμους εἰσέφερε, τό, τε πωμήριον ἐπὶ πλεῖον ἐξήγαγε.* Apud eumdem Antonius in laudatione Cæſaris funebri: *ὁ καὶ τὸ πωμήριον αὐτῆς (τῆς πόλεως) ἐπαυξήσας, ἐν τῷ βουλευτηρίῳ κατασφαγείς*, &c. Cicero ad Attic. lib. XIII. *De vrbe augendâ quid ſit promulgatum, non intellexi. id ſanè ſcire velim.* Iuuat tamen aliquid noſtrum, quòd Suetonius exactæ in talibus diligentiæ, nihil huius in Iulio commemorat: & fortean concepta à Iulio res, perfecta demum ab Auguſto. Nam ille nugator apud * Senecam ridiculus, qui *Syllam vltimum Romanorum protuliſſe pomœrium tradidit: quod numquam Prouinciali ſed Italico agro acquiſito mos proferre apud antiquos fuit.* Vide quæ huc faciunt, apud Vopiſcum in Aureliano.

Iulius Cæſar pomœrium auxit.

* De Breuit. vitæ. cap. XIIII.

Pag. 270. *Regum in eo ambitio vel gloria.*] Conſule Onufrium in vrbe Româ.

Curiæ veteres.

Mox ad Curias veteres.] Ita manuſs. & rectè. Varro de L. L. *Curiæ duorum generum. Nam & vbi curarent ſacerdotes res diuinas, vt curiæ veteres: & vbi Senatus humanas, vt curia Hoſtilia.* Feſtus: *Noua curia ad compitum Fabricium facta quòd parum ample veteres à Romulo facta.* Plautus: *Sub veteribus ibi ſunt qui dant, quique accipiunt fœnore.* Liuius XLIIII. *Ædes P. Africani pone Veteres ad Vortumni ſignum laneáſque* (ſcribe, *lanienáſque*) *& tabernas coniunctas in publicum emit.* Ouidius eaſdem intellegit III. Faſt.

Veteres, ἁπλῶς.

Liuius correctus.

Ianua tunc regis poſita viret arbore Phœbi:
Ante tuas itidem Curia priſca fores.

Adoptio in Domitium auctoritate Pallantis feſtinatur] Agnoſce ergo lector, & tolle, librarij errorem (non enim ipſius Suetonij, puto) Neronis cap. VII. *Vndecimo ætatis anno à Claudio adoptatus eſt, Annæóque Senecæ iam tunc Senatori in diſciplinam traditus.* Adoptatus Nero XI. ætatis anno? Falſum, vel te iudice & indice Suetoni. Nam idem ſcribis XVII. anno ad imperium eum perueniſſe; quod & Tacitus, & Dio adſtruunt. Atqui ab hoc die ad imperium anni interſunt non quinque. *Duodecimo* ergo in Suetonio ſcribendum: ſi ratio quidem conſtatura eſt.

Erratū fortè in Suetoniāno numero.

Adnotabant periti nullam antehac adoptionem inter patricios Claudios reperiri.] Atqui Tiberius Germanicum adoptauit, vti notum. Excuſabunt ij curioſi, quòd Tiberius iam è

In Claudiâ gente nulla adoptio.

Claudiis migrarat in gentem Iuliam.

Eosque ab Atto Clauso continuos durauisse.] Secuti sumus spectatæ fidei codicem Vat. qui disertim habet *Atto Clauso.* superius tamen alienâ manu I addito, vt fieret, Attio. Vt mirer Iurisconsultum Vertranium scribere duos Vatic. *Accio Clauso*, referre. Sed ille quidem nobis imposuit: ego si fallo, tum mihi quiuis oculos Atta Clausus.

Istos, suppositis eruito manibus.

Facit à Vatic. in eâdem bibliothecâ vetus Suetonius, qui initio libri tertij, *Attâ Claudio* refert. Et quidni probabile, cùm Clausus recens è Sabinis esset, prænomen eum habuisse terminatione Sabinum? Emendandus ita, me iudice, Liuius lib. II. *Atta Clausus, cui postea Appio Claudio Romæ nomen fuit.* & lib. X. *Principem nobilitatis vestræ, seu Attam Clausum, sed Appium Claudium vultis.* De Clauso, manifestè post Virgilium Silius XVII. Punicorum: Liuius emẽdatus.

Hic priscâ ducens Clausorum ab origine nomen
Claudia. Et Ouidius in Fastis:
Claudia Quincta genus Clauso referebat ab alto.

Desolatus paullatim etiam seruilibus ministeriis.] Ita capio. Britannicus spoliatus exutúsque paullatim nõ solùm honestiore comitatu, sed etiam seruulis; cùm Agrippina eos, quasi ad alia officia operásque auocaret. Desolatus, μονωθεὶς, solus relictus: vti libro I. *Nonanus operiendas Tiberij epistolas clamitauerat; mox desolatus aliorum discessione, imminentem necessitatem spontè præuertit.* Desolatus quid.

Siue verum, seu periculis commendatus retinuit famam sine experimento.] Desistite medici: nullum hîc vulnus. Siue, inquit, reuerâ non segnis illi indoles fuit: siue pericula, & ex periculis fauor, hanc ei famam circumdederunt. Alternans hic sermo per Tacito familiaris. Lib. III. *Longam & continuam absentiam paullatim meditans, siue vt amoto patre Drusus munia consulatus solus obiret.* Lib. II. *De se nihil addidit metu inuidiæ, an ratus conscientiam facti satis esse.* Et exempla obuia. Pag. 271.

Veteranos coloniámque deduci imperat, cui nomen inditum ex vocabulo ipsius.] Parũ ἀναλόγως ergo vulgò Colonia Agrippina dicitur, etsi ita passim in Æthico & Itinerario Antonini: melius Agrippinensis, aut Agrippinensium. Etiam Claudia agnominata, fide lapidis, quem totum adscribamus ad gratiam celeberrimæ vrbis. Colonia Agrippinẽsis, Claudia dicta.

M. MARIO. M. F.
STEL. TITIO. RVFINO
COS.
LEG. LEG. I. MINER. P. F.
CVR. COL. CLAVD. AVG.
AGRIPPINENSIVM
PROCOS. PROV. SICILIAE
CVR. AMITERNOR. PRAEF.
TR. PL. Q. PROV. MACEDON
SEVIR. TVRMAR. EQ. ROM.
TRIB. LATICL. LEG. I. ADIV. P. F.
IIII. VIRO. STLITIBVS. IVDIC.

Iuris Italici fuit. Quo iure deducta colonia fuerit, Paulus libro II. De censibus: *In Germaniâ inferiore Agrippinenses iuris Italici sunt.*

Eam gentem auus Agrippa in fidem acciperet.] Quod factum credo Agrippâ & L. Gallo Coss. anno vrbis DCCXVII. ex Dione lib. XLVIII.

Fortasse mutilus locus. *Aduentu Cattorum latrocinia agitantium. Deinde L. Pomponius legatus.*] Parum cohæret narratio. Cui rei enim illud, *Deinde?* Vereor vt exciderint ea quæ de Sulpicij Galbæ & P. Gabinij expeditione aduersum Cattos Marsósque Dio narrauit, lib. LX. Quamquam ea gesta annis aliquot antè.

Post quadragesimum annum.] Iusta supputatio. Clades illa enim accepta, anno DCCLXIII.

Pag. 272. *Sueuis à Druso Cæsare impositus.*] Non genti toti Sueuorum, sed iis qui Maraboduum & Catualdam reges comitati erant: *qui à Druso, ne quietas prouincias immixti turbarent,* Vannianum regnum. *Danubium vltra inter flumina Marum & Cusum locati sunt, dato rege Vannio gentis Quadorum*, ait noster lib. II. Annal. Vannij regnum in parte describit Plinius: *Campos & plana Iazyges Sarmatæ, montes verò & saltus pulsi ab his Daci ad* * Nescio an corr. *Muro.* *Pathissum amnem, à * Moro siue is Duria est, à Sueuis regnóque Vanniano dirimens eos.*

Mox diuturnitatem in superbiam mutans.] Lego, *diuturnitate.* Mutare. Mutans, pro mutatus. quod appâret ex manusſ. Varro. *In priore verbo graues prosodiæ quæ fuerunt, manent: reliquæ mutant.*

Sido rex. *Sido.*] Illeipse qui posteà in partibus Vespasiani. Tacit. III. Histor. *Trahuntur in partes Sido atque Italicus reges*

Sueuorum.

P. Attilio Histro.] Vatic. *Atellio.* In veteri inscriptione reperio hominem: quæ sic habet fide Aldi.

SEX. PALPELIO. P. F. VEL.
HISTRO
LEG. TI. CLAVDI. CAESARIS
AVG. PRO. COS.
PR. TR. PL. X. VIR. STL. IVDIC.
TR. MIL. LEG. XIIII. GERMANICAE
COMITI. TI. CAESARIS. AVG.
DATO. SVB. DIVO. AVG.

Palpelius Hister.

Quæ si ad illum referenda, quod ego censeo: legend. hîc, scripsitque *Palpelio.*

Quod Vannius triginta per annos.] Legitima ratio esset XXXIII *per annos.*

Egregiâ aduersus nos fide.] Ita Vatic. Liuius lib. v. *Quanquam aduersus Rom. nulla eis amicitia erat.* Noster lib. III. *Et priuignis cum vitrico leuior necessitudo, quàm auo aduersus nepotem.* At vulgò, *apud nos fide* legeris, non Latinè.

Cinctósque castris Antonam & Sabrinam fluuios cohibere parat.] Aciem omnem habui ad hunc locum, nec quidquam peruidi. Libri vett. *cunctisque castris.* Fortè: *detrahere arma suspectis, cinctisque: castris Antonam ad* * *Sabrinam fluuium cohibere parat.* Siue, vt Agricola legebat, *iunctisque castris.* Antona sanè ciuitas videtur, manétque hodie Northamptona: quasi dicas Septentrionalis Hammonis ciuitas. Nam, *Ton*, priscis Britannis semper ciuitas. Olim diuinaui, *cinctósque castris, Antona & Sabrina fluuiis.* eo sensu, vt hostem vagum & metuentem pugnæ, partim castris, partim fluminibus cingeret, & ab effusâ populatione arceret. Sed ludimus aleam, in loco fortasse non pleno.

Pag. 273. Locus obscurus.

* Sabrina fl. Ptolemæo est, *Sabriana.*

Prœliis concussa.] Farn. *contusi.*

Turmas quoque equitum.] Ita edidi, quia scio numquam turmas peditum dici, quod tamen libri omnes præ se ferunt. Possit & legi, *Turmas, quódque peditum.* Sed placet prius.

Ductus in Cangos exercitus.] Promontorium κάγγανον etiam Ptolemæus in Britanniâ agnoscit. sed qui fuerint propriè hi populi, certant. Ego hoc scio, vicinos Icenis fuisse, & cum iis restituendos Cæsari lib. v. Corruptè enim ibi legas: *Cenimagni, Segontiaci, Bibroci, missis legationibus,*

Cæsar correctus. *ſeſe Cæſari dediderunt.* Nam Cenimagni nuſquam lecti inter Britanniæ gentes. Diuido, & ſcribo: *Iconi, Cangi.* Capio iudicem te Guilielme Cambdene, qui Britanniæ tuæ nebulas claro ingenij ſole nuper illuſtraſti.

Pag. 274. Camalodunũ opidum. *Colonia Camalodunum validâ veteranorum manu deducitur.*] Quod opidum antea, regum in eo tractu ſedes. Dio Καμυλόδουνον τὸ τῆ Κυνοβελλίνε βασίλειον appellat. At Camalodunum lapidi priſco inſculptum, eccisti. CENSITOR. CIVIVM. ROMANORVM. COLONIAE. VICTRICENSIS. QVAE. EST. IN. BRITANNIA. CAMALODVNI. Id duplex. Duplex autem eo nomine opidum, alterum in Brigantibus, alterum in Trinobantibus, colliges ex Ptolemæo Plinióque. Neſcio an nomen illis à peculiari aliquo & indigenâ deo: cuius fortean mentio in hoc lapide:

Camulus indigena deus.

CAMVLO. SANC.
FORTISS.
SAC.
TI. CLAVDIVS. TI. F. QVIR.
TERTIVS.
MIL. COH. VII. PR. T. VERI
L. D. D. D.

Caratacus rex. *Caractaci viribus confiſos.*] Dio Καταράκτον nominat, alij Catacratum: Zonaras Caratacum. Caradocum vocaſſe videntur Britanni. Certè etiam hodie locus eſt, & in eo parietinæ arcis, quem *Caer Caradoc* vocant: id eſt, opidum ſiue arcem Caradoci.

Sed aſtu, tum locorum fraude prior.] Itáne ille Barbarus (de Caractaco ſermo eſt) aſtu & ſolertiâ ante Romanum ducem? Vix perſuadeor. Quod ſi ad peritiam locorum refers; benè. ſed nempe ſequitur, *locorum fraude.* Ambigo igitur an aptius, *Sed actutum, locorum fraude prior, transfert bellum in Ordouicas.* Ille, inquit, qui locorum magis gnarus, circumegit Oſtorium quà libuit, & à Siluribus traduxit ſtatim in Ordouicas.

Qui pacem noſtram metuebant.] Libri aliquot editionum veterum, *pacem in iram.* Ego legerim, *pacem an iram noſtram.* Duplex ſcilicet ſtimulus capiendi arma in Romanos: ſiue quòd pacem & ſeruitutem multi timerent, ſiue quòd extrema ab iratis.

Acies barbara per nationes. *Cateruáque * maiorum pro munimentis conſtiterant.*] Lego,

caterúæque nationum. Solitum ita Britannis Gallísque, ſtruere aciem per nationes, vt diſcreta virtus eluceret.

Aut ſeruitutis æternæ initium fore.] Neſcio an elegantius veriúſque, *aut ſeruitutis æternæ fore,* voce deletâ.

Spatis & haſtis auxiliarium.] Obſerua diuerſa eo æuo arma inter legionarios, auxiliaréſque. illis gladios & pila; his ſpatas & haſtas tribuit. Spathas autem *gladios maiores* interpretatur Vegetius lib. II. cap. XV. Pag. 275. Diſcrimen aliquod inter arma legionariorũ & auxiliarium.

Victoribus traditus eſt, nono pòſt anno, quàm bellum in Britanniâ cœptum.] Atqui bellum cœpit Claudio tertiùm, L. Vitellio ſecundùm Coſs. vt Dio clarè tradidit: nec inde ad hunc diem plus annos ſeptem numeraueris, vt ſuſpicio iure numeralis mendi ſit. Pugnant etiam hæc cum iis quæ tertio Hiſtor. ſcribuntur: *Cartimandua,* inquit, *Brigantibus imperitabat, pollens nobilitate: & auxerat potentia, poſtquàm capto per dolum rege Caracta-o inſtruxiſſe triumphum Claudij Cæſaris videbatur.* Nam triumphus Claudij aliquot annis anterior: nec in eo hercle ductus iſte Caractacus. Vt nihil dici poſſit, quin Tacitum in Hiſtoriis aut memoria fefellerit, aut prouexerit calor quidam ſcriptionis. Sed & eadem quæ de Venuſio hîc adduntur, reperies in Hiſtoriis narrata, vt ſub Veſpaſiano geſta. Numerus falſus. A ſeipſo diuerſus Tacitus.

Campo qui caſtra præiacet.] Vatic. *caſtris.* Et ſtatim lego, *regiis clientelis.*

Nam ſi vos omnibus imperitare vultis, ſequitur vt omnes ſeruitutem accipiant.] Falsò verò hoc & ineptè dicitur. Idne cõſequens, vt qui velit, quod velit, poſſit? Ego me Britannis regem eſſe volo: illi accipiant? Emẽdo priorem voculam, & *Num* lego: atque ita ſentẽtiam interrogatione inſpiro. Ego, inquit, vobis me oppoſui. quid mirum? An quia vos omnibus imperare vultis, omnes ſtatim imperari etiam velint? non hercules animoſi nos & liberi. Tacitus emẽdatus.

Et ſupplicium mei obliuio ſequeretur.] Lego, *ſequetur,* & diſtinctione ſententiam expedio: *Et ſupplicium mei, obliuio ſequetur: at ſi incolumem, &c.* Pag. 276. Diſtinctio repoſita.

Ac ni citò vicis & caſtellis proximis ſubuentum foret.] Editione priſcâ, *citò nunciis.* Suſpicor, *ni citis nuntiis è caſtellis.* Malo etiam mox, *promptiſſimus quiſque è manipulis cecidêre.* Et, *cohortes expeditas oppoſuit.* Pag. 277.

Temerè, prouiſa.] Verius, *prouiſu.*

Vt maior laus compoſiti, vel ſi durauiſſent.] Iudicaui deeſſe

olim aliquid. malè. Scribe tantùm, *compositus*, & sententia liquida erit.

Pag.278. *Venutius è Iugantum ciuitate, vt suprà memoraui.*] Legit, *Brigantum*, Rodolphus. & sanè è tertio Historiarum ita apparet. Nam quod hîc ait suprà se retulisse, non lego id quidem in his libris.

Taciti conniuentia. *Accensi hostes, stimulante ignominiâ, ne feminæ imperio subderentur.*] Vereor Tacite, vt mens tibi præsens. In tuis moribus, non in Britannorum fuisti, cùm hæc scripsisti. Nunquid illis ignominiosum subdi feminæ? Te igitur audi. *Solitum quidem Britannis feminarum ductu bellare.* Quod clarè testatur Boudicæa tua, libro XIV.

Toga virilis quando data. *Virilis toga Neroni maturata.*] Bene, maturata. Non enim ex ritu populi Rom. debebatur ante expletum annum XIV. At ipse, ineunte cepit. Tertullianus De animâ: *Iura ciuilia abhinc* (id est à XIV. anno) *agendis rebus attemperant.* Idem De virginib. veland. *Ethnici feminas quidem à XII. annis, masculos verò à duobus amplius ad negotia mittunt.*

Tacitus explicatus. Nec alius sententiæ illud Cornelij infra libro XIII. *Turbatus his Nero, & propinquo iam die quo quartumdecimum ætatis annum Britannicus explebat.* Nota quod ait, explebat: quia tunc referendus in viros, & ideò ab eo metus. Vetus Horatij interpres indicatum id voluit dum scribit, *Nobiles pueros prætexta veste sub disciplina vsque ad annum decimumquintum vsos.* scilicet quia tunc togâ eam mutabant virili. Hoc verum est. nec velim pendêre vltrà viros doctos in Tyrocinij legitimo die. Nam quòd Augustus aliique seriùs ceperint togam, ab aliâ quauis causâ fuit, non â lege aut more.

Vt vicesimo ætatis anno Consulatum iniret.] Decretum frustrà. Consulatum enim iniit decimoseptimo ætatis anno: sed iam princeps, & legum securus.

Proconsulare imperium.] Initium fastigij Cæsaribus: quod eâ mente etiam Germanico tributum fuit, lib. I.

Pag.279. *Tali occasione obuij inter se.*] Quæ hæc occasio? Non enim præcessit: nec ad Circenses velim referri. At tu distingue, *Etiam libertorum si quis incorrupta fide depellitur, tali occasione. Obuij inter se, &c.* Remouendi enim ministros fidiores occasio, nata ex hoc, quod denarrat, facto.

Iusserit populus.] Rogata enim lex fuit, quâ in familiam Claudiam, & nomen Neronis transiret, vt ait suprà.

Prauitas tam infensa docentium.] Ita accipio, quasi dicat magistros eos esse ad iras & offensas. Romanus tamen priscæ editionis codex, *Prauitas tam impensa*, præfert. quod magis approbo: id est, grandis, immodesta.

Carpento Capitolium ingredi. qui mos sacerdotibus & sacris antiquitus concessus.] Emendatio à libris est. Nam vulgatâ quid ineptius, *& sacris Druidibus?* qui nihil ad res moréśque Romanos. Ex quâ voce tamen Pythœus acutè, *virginibus*, faciebat. Sacerdotes, Vestales capio: sacra, deos ipsos statuásque, quas pompâ Circensi traduci in carpentis mos fuit. De Vestalibus, Prudentius:

Vestales in carpēto vehunt.

Fertur per medias vt publica pompa plateas
Pilento residens molli.

Idemque de sacerdotibus feminis vniuersè Artemidorus adsignificat lib. I. cap. LVIII. vbi curru in somniis per vrbē vehi, liberis mulieribus & virginibus bona sacerdotia ait portendere. Scilicet quia id sacerdotum insigne. De diis, aut consecratis, Suetonius Claudio cap. XI. *Matri carpentum, quo per Circum duceretur.* Item Calig. cap. XV. *Matri Circenses carpentúmque instituit, quo in pompâ traduceretur.* Olim tamen commune fuisse videtur, vt matronæ vulgò carpentis vterentur ad sacra. Ouidius:

Item dij, & relati in diuos.

Olim matronæ omnes in carpentis.

Nam prius Ausonias matres carpenta vehebant,
Hæc quoque ab Euandri dicta parente reor.

Liuius lib. XXXIIII. *Ne mulier iuncto vehiculo nisi sacrorum publicorum caussâ veheretur.* Sed exoleuit scilicet ille mos, vtique post repertas lecticas. & mansit saltem in veneratione sacerdotum, deorúmque. Prima Messalina honorem hunc à Senatu cepit: καὶ τῇ Μεσσαλίνῃ, ait Dio, τὴν προεδρίαν ἣν καὶ ἡ Λιουία ἐσχήκει, καὶ τῷ καρπέντῳ χρῆσθαι ἔδοσαν. & iuxta eam Agrippina nunc, de quâ idem scriptor: καὶ ἡ μὲν ταχὺ καὶ αὐτὴ Μεσσαλίνη ἐγένετο, καὶ μάλιστα ὅτι καὶ τιμὰς ἄλλας τε καὶ τῷ καρπεντίῳ ἐν ταῖς πανηγύρεσι χρῆσθαι παρὰ τῆς βουλῆς ἔλαβεν. Posteáque etiam * Præfecti prætorio carpentis vsi, & (nisi Vopisci locus in Aureliani initio fallit) etiam Præf. vrbis. Et mos satis certus: hæreo in Cornelianâ saltem lectione. Ait in Capitolium, ingredi carpento, concessum Agrippinæ. quid? in Capitolium tantùm? vereor vt nimis angustè: & certè non ad exemplum Messalinæ, quæ etiam carpento mariti sui currum secuta, triumphantis. Denique Dio laxè; ἐν ταῖς πανηγύρεσι, ait: id est, per festos

Cui primū habitus carpēti honos.

* Cassiodor. lib. VI. in formulâ præf. præt. Symmachus lib. X. dist. XVII.

Suſpecta verba Taciti.

omnes dies lætoſque. Nec tamen muto quidquam aut repono. Carpenti formam veram erues ex Numis Agrippinæ:& qui differat à rhedâ, aliquid apud Pauſaniam lib. v. in deſcriptione Olympiæ ludorum.

Sacris Druidibus.] Vox reicula vnde irrepſerit, meritò quæro. non enim fortuita eſt, nec à librario temerè inculcata. Galli ſanè olim vſi carpentis, ſcio. ſed pugnæ cauſsâ, non honoris: nec Druides ſoli, ſed vulgus. Suſpicari liceat (proinde vt fracti hi libri ſunt) ſcriptum hîc aliquid de Druidibus fuiſſe, quorum religionem noménque, quantum in ſe fuit, Claudius ſuſtulit, Seneca in Menippæâ Claudianâ, & Suetonio teſte. Etſi Plinio ad Tiberium id referre viſum, lib. x x x. *Tiberij Cæſaris,* inquit, *principatus ſuſtulit Druidas Gallorum, & hoc genus vatum medicorúmque.* Sed Tiberium ſcilicet in vrbe tantùm ſuſtuliſſe, Claudium in Galliâ ipsâ.

Druides à Claudio ſublati. A Tiberio, vt vult Plinius.

Eximium quid in Agrippinâ.

Quam Imperatore genitam, ſororem eius qui rerum potitus ſit, & coniugem, & matrem fuiſſe, vnicum ad hunc diem exemplum eſt.] Inter Romanos dumtaxat. aliâs parum cauta adfirmatio: ſicut & illa Pliniana lib. v I I. niſi reſtringas ad Græcos: *Vna feminarum in omni æuo Lampido Lacedæmonia reperitur, quæ regis filia, regis vxor, regis mater fuit.* Nam apud Ægyptios alioſque Barbaros ſunt exempla.

Pag. 280. *Hactenus Vitellius voluerat.*] Potuiſſet enim ſæuire in mortem eius: ſed contentus hac quaſi deportatione fuit.

Quindecim dierum alimenta.] Id eſt, Canon dierum x v. Maius autem iſto periculum ſub Caio; cùm ſeptem aut octo certè dierum cibaria tantùm ſuperfuiſſe Seneca notat ad Paulinum, cap. xviii.

Modeſtia hiemis.

Modeſtiâ hiemis rebus extremis ſubuentum.] Ita capio vt dicat modeſtâ & quietâ præter ſolitum, hieme anni, frumentum nauibus ſubuectum: quòd aliâs hieme aduehi, non moris. Vide Suetonium, cap. xviii. Hæc ſcriptura codicum. alij tamen, *modeſtiâ vrbis,* alij, *moleſtiâ hiemis* reponunt. malè, malè.

Vaſticies Italiæ, & deſertio agricultus.

At hercule olim ex Italiæ regionibus.] Querela quæ expreſſa videri poſſit ex illâ Varronianâ: *Igitur quod nunc intra murum ferè patres familiæ correpſerunt, & manus mouere maluerunt in theatro ac Circo quàm in ſegetibus ac vinetis: frumentum locamus qui nobis aduehant, qui ſaturi fiamus, ex Africâ & Sardiniâ.* Poſt bella certè ciuilia, & fuſum tantum ſangui-

nis, Italiæ inducta vastitas. Lucani eâ in re sententias operæ sit legere lib. VII.

Iuuenem potentiæ promptæ.] Malo, *promptum.* Pag. 281.

Ignaro & ornante insuper Mithridate.] Ita emendaui, nescio an rectè. Distinctione potius peccatum est, scribendúmque: *Ignaro & ornante .i. Mithridate, reconciliationis specie, &c.* sententiâ continuante.

Quæ fraude confici potuerint, prompta nuntiat.] Ita emendauimus. Malè vulgò, *quâ fraude confici potuerit, promptè nuntiat.* Sententia est, parata sibi promptaque, quæ ad fraudem spectent: cetera vim requirere.

T. Vinidium Quadratum præsidem Syriæ.] Vatic. liber, *Tumidium.* Verum nomen, *Numidium.* Ex Iosepho lib. XX. qui vocat disertè, Νυμίδιον Κοδράτον τῆς Συρίας προεστηκότα. Sed & Plinius in Epistolis non vno loco docet gentile nomen Quadratorum Numidium esse. Ita lib. VI. Numidia Quadratilla nominatur: lib. VII. Numidius Quadratus adolescens. Pag. 282. Numidia gens restituta.

Ne dubitaret armis, quàm incruentas conditiones malle.] Ego, *incruentâ conditione.* At Groslotius, τὸ *quàm* deletum it.

Prouisum illic sacrificium imperatum dictitans.] Superfluit verbum alterum. quid enim refert prouisum sacrificium, an imperatum dixeris? Vera, puto, lectio: *prouisu suo illic sacrif.*

Implicare dextras, pollicésque inter se vincire.] Morem hunc sanciendæ priuatim publiceque amicitiæ vsitatos esse Scythas, Armenios, & in eâ orâ gentes legi. De Scythis Lucianus in Toxari, siue de Amicitiâ: οὐ γὰρ ἐντεμόντες ἅπαξ τοὺς δακτύλους, ἐνσταλάξωμεν τὸ αἷμα εἰς κύλικα, καὶ τὰ ξίφη ἄκρα βάψαντες, ἅμα ἀμφότεροι ἐπισχόμενοι, πίωμεν οὐκ ἔστιν ὅ,τι μετὰ τοῦθ' ἡμᾶς διαλύσειεν ἄν. Mela lib. II. cap. I. *Ne fœdera quidem incruenta sunt: sauciant se qui paciscuntur, exemptúmque sanguinem, vbi permiscuêre degustant.* De Armeniis Valerius lib. IX. *Sariaster aduersus patrem suum Tigranem Armeniæ regem ita cum amicis consensit, vt omnes dextris manibus sanguinem mitterent, atque eum inuicem sorberent.* Et vniuersè Tertullianus Apologetico: *Legite necubi relatum sit, diffusum brachiis sanguinem ex alterutro degustatum, nationes quasdam fœderi comparasse. Nescio quid & sub Catilinâ degustatum est.* Atque is mos, patrum etiam æuo, passim repertus ab Hispanis, Mos mirus amicitiæ firmandæ. In Scythis. In Armeniis.

In Romanis etiam forsitan. Festus illustratus. apud Barbaros noui orbis. Sed nec Romanis ipsis ignota cruenta potio, quæ Assiratum iis dicta, quoniam Asser, sanguis, vt aiunt Glossæ. Festum ita capio: *Assiratum apud antiquos dicebatur genus quoddam potionis ex vino & sanguine temperatum, quòd Latini prisci sanguinem Assir vocarent.* Etsi fortasse ea potio olim in sacris. quod suadere videtur

& Sallustius. Sallustius: *Fuêre*, inquit, *qui dicerent Catilinam humani corporis sanguinem vino permixtum in pateris circumtulisse. inde cùm post exsecrationem omnes degustauissent, sicuti in solemnibus sacris fieri consueuit, aperuisse consilium suum.* Ait enim consuetum id in solemnibus sacris. Silius videtur innuere. lib. 11.

Parte aliâ supplex infernis Annibal aris
Arcanum Stygiâ libat cum vate cruorem.

Pag. 283. Restitutus Tacitus. Catenâ trahi, ignominiosum Barbaris. *Iniiciuntur catenæ ac compedes, quod dedecorum Barbaris, trahebatur.*] Hæsi ipse olim in his vinclis: vnde facilè me nunc expedio, scribóque: *iniiciuntur catenæ: ac compede, quod dedecorum Barbaris, trahebatur.* Ad morem Romanum Tacitus narrat. Iniectæ, inquit, catenæ: imò & oblongâ compede per viam tractus. qui ritus apud Romanos quidem receptus est in custodiâ militari; at apud Barbaros dedecori habetur & ignominiæ summæ. Verissima lectio, sententiáque. Ita Athenion Manium Aquillium (quasi per summam ignominiam) tractum describit ab equite catenam longam habente. quem locum omnino vide transcriptum à me ex Athenæo suprà De custodiâ militari, libro III.

Fortunæ commutationem.] Malè vulgo, *commotionem.*

Omnes scelus externum.] Sententiæ reddita lux, si scribas, *Omne scelus*, litterâ detractâ: vt sint verba ex oratione censentium.

Si cum gloriâ adeptus foret.] Scribo hæc omnia: *quanto id magis ex vsu, quàm si cum gloriâ adempta forent?*

Pag. 284. Claudius in scurris deditus, & ambubaiis. *Cùm priuatas olim conuersationes curaret.*] Deprecor inuidiam: sed profectò hunc locum, si quem alium, propitiis Musis restitui, hoc modo: *Cùm priuatus olim conuersatione scurrarum iners otium oblectaret.* Claudius ante imperium vilis, abiectus, scurris & sordidissimis hominibus conuixit: *è quorum contubernio super veterem segnitiæ notam, ebrietatis quoque & aleæ infamiam subiit*, ait Suetonius cap. Inter eos hic Pelignus. Libri veteres, quorum vesti-

gia instituti, habent: *cum priuatis olim conuersationes curaret, iners otium obiectaret.* vnus Vatican. *cursationes*, pro, *conuersationes.*

Placidâ illuuie spirantem aduertêre pastores.] Sic libro 11. *Octo aquilæ, petere siluas visæ, aduertêre Imperatorem.* Id verbum eâ notione reddendum Liuio, lib. 1. de Metio Curtio in paludem coniecto: *aduerterátque ea res etiam Sabinos tanti periculo viri.* id est, conuerterat illuc animos oculósque Sabinorum. Nam libris omnibus, *auerterat*, scriptum, alio sensu. Pag. 185. Aduertere quid. Liuius correctus.

Vt ignaro domino ad id prolapsa, in seruitutem sui consensisset, & qui nati essent, pro libertis haberentur.] Non prompta lectio sententiáque huius loci: mihi quidem. Nam aliis omnia liquent. Aiunt non dubiam sententiam esse hanc: mulierem liberam, quæ cum alieno seruo solita sit domino insciente, seruam fieri velut proprio consensu: & natos item ex iis, liberos non haberi. Itaque nunc nuper ecce emendauit vir doctus; *vt ignaro domino ad id prolapsa, in seruitutem, ceu consensisset: & qui nati essent, pro liberis ne haberentur.* Sed mihi, per bonam gratiam, ius sit dissentire. Nego alterum illud membrum, de natis ex eo cœtu in seruitutem habendis, vsquam repperiri in legum libris: aio contra ius esse. Fauor libertatis exposcit, vt nati è liberâ sint liberi: adeóque superueniens calamitas matris, nocere ei qui in vtero est nô debet, vt sufficiat matrem liberam vel medio tempore habuisse. Paullus lib. II. Sentent. tit. XXIIII. Mercianus l. V. De statu hominum. Quo iure ergo serui isti? Clementiùs vulgata lectio aiebat, *pro libertis haberentur*: sed non verius. Quomodo enim libertus, qui numquam seruus? Adde quod manuscriptis vestigium nullum eius membri. verba, inquam, ea, *& qui nati essent*, absunt manuscriptis omnibus, etiam Budensi. Vt mihi quidem Farnesiani codicis scriptura certa sit: *vt ignaro domino ad id prolapsa, in seruitute: si consensisset, pro libertâ haberetur.* Optimè. Duplex videlicet eius Sc^ti membrum, in eas quæ ignaro, quæque sciente domino, peccatum id peccassent. Etsi quidem ignaro, ait lex, serua esto. sin volente; habetor pro libertâ. Omnino enim propositum legislatori à seruili contubernio abstinere lubricum sexum: & siue sciente siue inscio domino ea mixtio, po. uit pœnam. sed ἀναλόγως & pro gradu Pag. 286. De sententiâ Claudiani Senatuscó-sulti. Quid aliis visum. Falsò. Quid mihi, & Tacitus emendatus. Duæ partes eius consulti.

Pro libertâ esse, cui bono.

noxæ intentiorem, remissiorémque. Sed cui rei, inquies, fuerit pro libertâ? Huic, vt vinculo aliquo teneatur domino serui, ad operas libertorum aliâque eius ordinis præstanda. Ius item domino in feminæ bonis: & quidquid in veram libertam. Sed rectè, *pro libertâ*: non enim liberta verè. Rettulit hoc ipsum decretum posteà (credo quia aboluerat, licentiâ temporum, & inusu) Vespasianus princeps, de quo Suetonius: *Auctor Senatui fuit decernendi, vt quæ se seruo alieno iunxisset, ancilla haberetur.* ita tamen, vt apud Iurisconsultos nomen manserit consulti Claudiani: non à Claudio Pallante, qui repertor, sed à Claudio principe qui rettulit. Plura ad hanc rem petes, si operæ tibi est, à P. Fabro lib. I. Semestr. capite XXV. Reuerâ enim ad asciam factum, quidquid dedolauit ille faber.

Pallanti pretoria insignia, & centies quinquagies H-S.] De quo inscriptio:

Pallantis eximij honores.

TI. CLAVDIVS AVG. L.
PALLAS.
HVIC. SENATVS. OB FIDEM
PIETATEM. QVE. ERGA
PATRONOS. ORNAMENTA
PRAETORIA. DECREVIT
ET. H-S. CENTIES. QVIN
QVAGIES. CVIVS. HONORE.
CONTENTVS. FVIT

Et indignatur iure in hoc facto maior Plinius, l. XXXV. (ad Pallantem enim ea refero) cap. penult. *Hoc est insigne venalitiis gregibus, opprobriúmque insolentis fortunæ. quos & nos adeò potiri rerum vidimus, vt pretoria quoque ornamenta decerni à Senatu, iubente Agrippinâ Claudij Cæsaris, viderimus: tantúmque non, cum laureatis fascibus remitti illò vnde cretatis pedibus aduenissent.* Itémque minor libro VIII. epistolarum epistol. V. quem vide.

Barea Soranus ex gente Marciâ.

Consul designatus Barea Soranus.] Lego in lapide,

Q. MARCIO. BAREA.
R. RVSTIO. NVMMIO. COSS.

Si de isto; habemus viri celebris gentile nomen.

Pallas per infamem adulationé è regibus Arcadiæ.

Quod regibus Arcadiæ ortus.] Vide quæso mancipium hoc rogatum. Pallantem ad regum stirpem refert: credo, quia Pallas aliquis Virgilio aliísque inter Arcadum reges. O opprobrium omnium Scipionum: & dignissime do-

mino Pallante! Nos hunc nequissimum seruum trans mare aduectum inter vænales, ex Plinio scimus: & eumdem Antoniæ matri seruisse, ex Iosepho libro XVIII. qui Πάλλαντα appellat τὸν πρόσταξιν τῆς δούλων αὐτῆς. Ab eâ ergo ad Claudium peruênit.

Is anteà seruus Antoniæ.

Fixum est publico Senatusconsultum.] Ita libri scripti: & non abhorret à Cornelianâ phrasi. At vulgò, *ære publico*, legas non sine additamenti suspicione.

Felix iampridem Iudææ impositus.] Non hercle ita pridem, si Iosepho in gentili historiâ credendum. Præpositus enim demum Iudææ est, post damnatum Cumanum. Iosephus lib. II. Ἰουδαϊκῆς ἁλώσεως, cap. XXII. clarè: μετὰ ταῦτα, inquit, Ἰουδαίας μὲν ἐπίτροπον φήλικα τὸν Πάλλαντος ἀδελφὸν ἐκπέμπει τῆς Γαλιλαίας καὶ Σαμαρείας καὶ Περαίας. Vt fortasse hîc rescribendum sit, *Felix haud pridem Iudææ impositus*. Hunc libertum, Claudium Felicem Iosephus, Suidas, Zonaras nominant: At Antonium Felicem, Tacitus lib. V. Histor. *Antonius Felix per omnem sæuitiam ac libidinem, ius regium seruili ingenio exercuit*. Ne te turbet: scies plerosque istos è libertis Antoniæ matris fuisse, eóque binomines, aliâs principis, aliâs patronæ mortuæ nomen tulisse.

Quâdo primum in Iudæâ Felix.

Coniectura in Tacito.

De nomine Felicis.

Liberti interdum binomines.

*Cognitâ cæde Caij * haud obtemperatum esset.*] Lacuna hîc & hiatus. quem tamen ab historiâ facilè expleuero. Tangit enim motum illum Iudæorum, qui Caligulâ imperante fuit, ob statuas eius in templo erigi & coli iussas. Tacitus lib. V. histor. *Dein iussi à C. Cæsare effigiem eius in templo locare, arma potius sumpsêre. quem motum Cæsaris mors diremit.* Et disce rem omnem è Iosepho lib. II. ἁλώσεως, itémque XX. ἀρχαιολογίας. Tangit, adsero, illum motum. argumento claro in his verbis, *Cognitâ cæde Caij*. &: *manebat metus, ne quis principum eadem imperitaret*. Qui aliter medicinam adferunt: aberrant. Sed quid hoc, inquiunt, ad Felicem, qui tanto pôst successit? Nam ille quidem motus Petronio procuratore fuit. Dicam: Repetit rem ab alto Tacitus, & initia recenset motuum secutorum. quos auxit accendítque infelix iste Felix. Apud Suidam tamen alterius mentio turbæ, cui componendæ Felix electus: Στασιάντων inquit (in voce Κλαύδιος) τῶν Ἰουδαίων κατὰ Χριστιανῶν ἄρχοντα ἐπέστησεν αὐτοῖς Κλαύδιον φήλικα, κελεύσας αὐτῷ τιμωρῆσαι τούτους.

Iudæorum sub Caio tumultus.

Caius effigiem in sacerrimo templo coli vult.

Alia Iudæorum turba cum Christianis.

Ita diuisis, vt huic Galilæorum natio, Felici Samaritæ parerent.]

Aliud à Tacito Iosephus sentit.

Apud Iosephũ Felicis adhuc nullæ partes: contráque Cumanus à Samaritis stetisse legetur. Sed tu eũ vide, non vnâ in re à nostro dissentientem. libro XX. Antiq. cap. IV. V.

Pag. 187. Etiam hîc.

Damnatus flagitiorum quæ duo deliquerant Cumanus.] Apertè magis & distinctè scriptor Iudæus. Negat à Quadrato damnatum Cumanum, sed ipsum cum Celere Tribuno missum ad Cæsarem, qui de re cognosceret statueretque. Ita Cumano exsilium irrogatum: Celerem remissum Hierosolyma, & vicatim discerptum.

Operarum ingens numerus.

Magnificentia operis.] Quæ ex Eusebij siue Hieronymi notâ in Chronico elucebit. *Claudius*, inquit, *circa hæc tempora Fucinum lacum exsiccauit, vndecim annos triginta hominum millibus sine intermissione operantibus.*

Naumachia Augusti.

Augustus structo cis Tiberim stagno.] De quo Suetonius: *Edidit nauale prælium, circa Tiberim cauato solo, in quo nunc Cæsarum nemus est.*

Vox numeralis deficit Tacito.

Claudius triremes quadriremésque, & vndeuiginti hominum millia armauit.] Censemus reponi numerum debere, scribimusque, *Claudius centum triremes.* Tot enim fuisse credimus Dioni: *οἱ δὲ ναυμαχήσαντες*, inquit, *θανάτῳ κατὰ δεδικασμένοι ἦσαν, καὶ πεντήκοντα ναῦς ἑκάτεροι εἶχον, οἱ μὲν Ῥόδιοι, οἱ δὲ Σικελοὶ ὀνομασθέντες.* Si vtrimque naues quinquaginta: in vniuersum ergo centum. Idemque numerus in Xiphilino. At ecce Suetonius duodenas dumtaxat nominat. *Hoc spectaculo*, ait, *classis Sicula & Rhodia concurrerunt duodenarum triremium singulæ.* Falsò. Omitto Dionem: sed quomodo hominum illa vis in duodenis vtrimque nauibus? quando vndeuiginti millia pugnasse hanc naualem pugnam Tacitus exprimat disertè. Non ergo abest quin ad Dionis reique fidem corrigendus Tranquillus sit, *quinquagenûm triremium.*

Suetonius in hoc nauium numero manifestò falsus. Correctus igitur.

Diuinatio ad mentem Dionis.

Cincto ratibus ambitu.] Quid si, *cratibus*, aut, *trabibus*? Tale quid substitueris non inuito Dione, qui lacum muro ligneo circumdatum scribit: *τεῖχός τε περὶ τὴν λίμνην ξύλινον κατεσκεύασε, καὶ ἴκρια ἔπηξε.* Eius ergo quasi valli tutelæ præpositus Prætorij miles.

Pag. 188. Tectæ naues. Classiarij, pro militibus, vt Tacito plerumque.

Classiarij tectis nauibus.] Ita restitui, pro, *rectis.* Tectæ naues, idoneæ ád pugnam; *αἱ τὰ καταστρώματα ἔχουσαι*, vti Thucydides appellat. Sed quínam hîc classiarij? vtrùm naumachiarij, iique qui damnati ad pugnam? Iure ambigas. & potius est, vt intellegas militem è classe, qui transductus

in eum

in eum lacum, pariter ad tutelam. Ita enim res gesta videtur, ad coërcendam tantam multitudinem, & nequid in desperatione grauius auderent: in terrâ Prætorianus miles, in lacu ipso classiarius præsidium habuit: in medio, pugnaturi. Tamen & vulgatum intellectum non damno.

Ipse insigni paludamento, neque procul Agrippina auratâ chlamyde.] Dio etiam Neronem adiungit: ὁ δὲ Κλαύδιος, ὅ, τε Νέρων στρατιωτικῶς ἐστάλησαν, ἡ τε Ἀγριππῖνα χλαμύδι διαχρύσῳ ἐκοσμεῖτο. Plin. *Nos vidimus Agrippinam Claudij principis, edente eo naualis prælij spectaculum, adsidentem ei indutam paludamento, auro textili, siue aliâ materiâ.* — Chlamys Claudij. Et Agrippinæ.

Tempore interiecto altius effossi specus.] De laborioso hoc opere vide Plinium lib. XXXVI. cap. XV. Quod ante Claudium tamen conceperat D.* Iulius, non inceperat: nec ritè perfecit ipse Claudius, quoniam manus postea admouit & Hadrianus. Spartianus in eius vitâ. — Fucini lacus iterata emissio. * Sueton. Iulij cap. XLIIII.

D. Iunio Q. Haterio Conss. sedecim annos natus Nero.] Non concilio in hac omni narratione Tacitum cum Suetonio. Noster matrimonium cum Octauiâ, caussarum dictiones, ad consules refert quos posuit: Suetonius gesta hæc vult toto anno antè, Claudio quintùm & Cornelio Orfito Coss. Nec enim de alio Claudij consulatu intellexeris illa: *Apud patrem Consulem pro Bononiensibus Latinè & pro Rhodiis atque Iliensibus Græcè verba fecit. Nec multo pòst duxit vxorem Octauiam.* At inter eum consulatum, & hunc Taciti annum, intereicti, Faustus Sulla & Saluius Otho. Vter verior, mihi sanè non liquet. — Dissensio aperta inter Cornelium Tranquillúmque Neronis ca. IX.

Vt studiis honestis & eloquentiæ gloriâ nitesceret.] Profectò in Grosslotij mei correctionem inclino, *notesceret.*

Impetrat vt Ilienses omni publico munere soluerentur.] Liber vet. *perpetrat*, rectè. Sed quid? non iam antè immunes Ilienses? immunes pridem. Primus Alexander post pugnam ad Granicum amnem, ἐλευθέραν καὶ ἄφορον eam vrbem pronuntiauit, ait Strabo in XIII. Certamen deinde Romanis in honestandâ vrbe, vt falsò credebant parente. In fœdere quod cum Antiocho, immunitas Iliensibus data, & Rhœteum ac Gergithum concessa: vt auctor est Liuius libro XXXVIII. Epistola deinde Græca Senatus populíque Romani ad Seleucum regem missa (Suetonij verba sunt, Claudij cap. XXV.) *amicitiam & societatem ita* — Pag. 289. Iliensiû immunitas. A quo primùm data. Romani benigni in eos, vti parentes.

demum pollicentis, si consanguineos suos Ilienses ab omni onere immunes præstitisset. Sed & Iulius postea Cæsar pleniore manu in eos largus. qui & agrum, & libertatem Iliensibus dedit, & immunitatem. Nec imminuit Tiberius aut Augustus. Strabo: *Καῖσαρ ὁ θεὸς χώραν τε προσένειμεν αὐτοῖς, καὶ τὴν ἐλευθερίαν, καὶ τὴν ἀλειτουργησίαν αὐτοῖς συνεφύλαξε. καὶ μέχρι νῦν συμβαίνουσιν ἐν τούτοις.* Quis ergo ea abstulit, vt opus fuerit sine reddi à Claudio, seu firmari? An Caligula? nihil lectum. Credo equidem, nemo: sed vel Claudius adiecit aliquid ad immunitatem olim datam, effecitque vt plenissimâ vterentur, (atque ideò Tacitus scripserit, *vt omni publico munere soluerentur*, quasi antea non omni:) aut concessâ, sed publicanorum improbitate motâ, sanxit in perpetuum stabiliuitque. Suetonius: *Iliensibus quasi Romanæ gentis auctoribus tributa in perpetuum remisit.* Callistratus De excusat. *Iliensibus & propter inclytam nobilitatem ciuitatis, & propter coniunctionem originis Romanæ, iam antiquitus & Senatusconsultis & principum constitutionibus plenissima immunitas tributa est, vt etiam tutelæ excusationem habeant.*

Nodus aliquis in hac re.

Claudius Iliensibus aut pleniorem aut firmiorem immunitatem tribuit.

Redditur Rhodiis libertas, adempta sæpe aut firmata.] Adempta nuper ab ipso Claudio, propter ciues quosdam Romanos in crucem actos, vt notat Dio. Sed restituta, orante Nerone. cuius honori iure Epigramma illud adsero, quod nomine Antiphili legitur primo Anthologiæ, *εἰς νήσους.* Nec enim aliò spectat, quàm ad hoc factum.

Rhodiis libertas reddita.

Ὡς πάρος ἀελίου, νῦν Καίσαρος ἡ Ρόδος εἰμὶ
Νᾶσος, ἴσον δ᾽ αὐχῶ φέγγος ἀπ᾽ ἀμφοτέρων.
Ἤδη σβεννυμέναν με, νέα κατεφώτισεν ἀκτὶς
Ἅλιε, καὶ παρὰ σὸν φέγγος ἔλαμψε Νέρων.
Πῶς εἴπω; τίνι μᾶλλον ὀφείλομαι, ὃς μὲν ἔδειξεν
Ἐξ ἁλός, ὃς δ᾽ ἤδη ῥύσατο δυομένην.

Epigrāmati Græco ex historia lux.

Argutum epigramma. & comparat Neronem ecce cum Sole. quia vt ille Rhodum retexit radiis fecitque oriri, sic iste pressam & occidētem restituit, reduxítque in lucem.

Parem vim rerum habendam à Procuratoribus suis iudicatarum, ac si ipse statuisset.] Defunguntur vulgò leuiter interpretatione huius loci, & alterius Suetoniani comparis: *Vt rata essent quæ Procuratores sui in iudicando statuerent, à Senatu precariò exegit.* Referunt enim ad Procuratores rei familiaris in prouinciis: quibus datum nunc ius volunt

De procuratoribus Cæsaris. Non nimis exacta vulgata interpretatio.

cognoſcendi ſtatuendíque inter priuatos & fiſcum, in re pecuniariâ quidem: non enim criminum. argumento l. II. C. Si aduerſ. fiſc. l. VIII. §. Tranſactiones. De tranſact. l. I. C. De iuriſd. omn. iudic. Itaque non aliud Tacitum tam longâ & querulâ oratione indignari, quàm Iuriſdictionem Procuratoribus mandatam in re & cauſsâ fiſcali pecuniariâ: eorúmque decreta firma à Claudio habita & rata. Sed mihi profectò, &, credo, Tacito alia mens eſt. cui vt dem lucem, venia anteloquij mihi ſit. In prouincias Cæſaris olim Legati aut Proprætores miſſi. in prouincias dico maiores. Nam quædam minores nec tātæ rei, Procuratores ſaltem acceperunt. Quorum præcipuum ac proprium munus; vt reditus ac tributa colligerent, aliáque quæ ad fiſcum: ſed quoniam, nullo alio Præſide, res ſæpe cogebat ius inter prouinciales dici, etiam in re criminum; factum vt iuriſdictionem aliquam ſibi ſumerent, Præſidum exemplo. Id Procuratorum genus, notæ & diſcriminis cauſsâ, dicti paſſim in libris legum, Procuratores vice Præſidis, aut cum poteſtate. vt l. II. C. De pœnis. l. III. C. Vbi cauſſ. fiſc. l. IIII. C. Ad leg. Flau. de plag. Dixi iuriſdictionem ſumerent. reuerâ enim nō habebant. Equites quoniam erant aut liberti. Tacitus in vitâ Agricolæ: *Vtrumque auum habuit procuratorem Cæſarum, quæ equeſtris nobilitas eſt.* Dio libro LIII. καὶ τοὺς ἐπιτρόπους, (non rectè interpres vertit Curatores) οὕτω γὰρ τοὺς τάς τε κοινὰς προσόδους ἐκλέγοντας καὶ προστεταγμένα σφίσιν ἀναλίσκοντας ὀνομάζομεν, ἐς πάντα ὁμοίως τὰ ἔθνη, τά τε ἑαυτοῦ καὶ τὰ τοῦ δήμου, τοὺς μὲν ἐκ τῶν ἱππέων, τοὺς δὲ ἐκ τῶν ἀπελευθέρων πέμπει. id eſt: *Procuratores (ita enim appellamus eos qui publicos reditus colligunt, erogántque in omnes prouincias tā ſuas quàm populi Cæſar mittit, quoſdam ex equitibus, quoſdam è libertis.* Itaque nec iudicia nec acta eorum rata, vocarique poterant ad diſquiſitionem Principis aut Senatus: quoniam lege apud eos agi (vt ad rem, & ſolemniter loquar) nefas. apud magiſtratum ſolum populi Romani próve magiſtratu actio legis fuit, vt Conſules, Proconſules, Prætores, Proprætores: qui omnes è Senatu. apud equites non fuit, multo minus apud libertos. Inter equites excipio vnum Præfectum Ægypti, apud quem, vt Tacitus notat, lege agi permiſit Auguſtus, decreto quodam ſingulari. Attamen procuratores iſti prouinciis præerant, & ius ſæpe

Prouinciæ minores ſolis Procuratoribus rectæ.

Ij paullatim iura dicere auſi.

Procuratores vice Præſidis.

Procuratores exequite, aut libertino.

Ideò iure ipſo acta eorū non rata

Præfectus Ægypti, ſupra ceteros ius habuit.

Iudææ Procuratores habuit Syriæ attributa.

in crimine & cauſsâ capitis dicebant. Exemplum in Pontio qui Iudææ procurator (non enim illi prouinciæ propriè præſes) ſententiã tulit de capite noſtri capitis, Chriſti ſeruatoris: exempla in Petronio, Cumano, aliíſque vulgò apud Ioſephum. Idémque in ceteris minutis prouinciis factum, quibus regendis ſolus Procurator. quarum aliquot Tacitus recenſuit I. Hiſtor. *Duæ Mauretaniæ, Rhætia, Noricum, Thracia, quæque aliæ Procuratoribus cohibentur.* & præter eas notabis Alpium maritimarum Procuratorem, item Ponti, * Epiri, pluréſque. Hæc clara ſatis & certa. Ad hos Procuratores, Claudij, me iudice, accommodamus edictum, iubentis vt in prouinciis eorum decreta proinde rata ſint ac ſi ipſe ſtatuiſſet. Nam ad fiſcum ſolum ſi aptas, quid fiet communibus & latè conceptis Cornelij verbis? *Rerum*, inquit, *à procuratoribus ſuis iudicatarum.* paritérque indefinitè extulit Tranquillus *quæ procuratores ſui in iudicando ſtatuerẽt.* Adde ſubſequentẽ omnem Taciti orationẽ: videbis non aliud eum indignari, quàm quod iuriſdictio communicata cum equitibus & libertis: de quo toties inter ordines olim certatum ſeditionẽ aut armis erat. At procuratores qui rei familiari tantùm impoſiti, qui in prouinciis Proconſulum aut Legatorum: planè * priuati erant, & inſigne in eos exemplum à Tiberio editum, de quo Dio: Καπίτωνα τὸν τῆς Ἀσίας ἐπιτροπεύοντα εἰς τὸ συνέδριον ἐσήγαγε, καὶ ἐγκαλέσας αὐτῷ ὅτι στρατιώταις ἐχρήσατο, καὶ ἄλλα τινὰ ὡς ἀρχὴν ἔχων ἔπραξεν, ἐφυγάδευσεν. οὐ γὰρ ἐξῆν τότε τοῖς τὰ αὐτοκρατορικὰ χρήματα διοικοῦσι πλέον, οὐδὲν ποιεῖν ἢ τὰς νενομισμένας προσόδους ἐκλέγειν. καὶ περὶ τῶν διαφορῶν ἔν τε τῇ ἀγορᾷ καὶ κατὰ τοὺς νόμους ἐξ ἴσου τοῖς ἰδιώταις δικάζεσθαι. Et Tacitus: *Procurator Aſiæ Lucillius Capito accuſante prouinciá, cauſſam dixit, magnâ cum adſeueratione principis, non ſe ius niſi in ſeruitia & pecunias familiares dediſſe. quod ſi vim Prætoris vſurpaſſet, manibúſque militum vſus foret, ſpreta in eo mandata ſua, audirent ſocios.* Planè ergo priuati. tunc quidem. Nam poſteà ius acceperunt * de fiſcali ſaltem pecuniâ cognoſcendi, vt præmonui. Idque Dio etiam adſignificans ait, οὐ γὰρ ἐξῆν τότε. Hi poſteriores Procuratores, multi erant, & ſparſi per prouincias omnes: illi, pauciores digniorέſque. Dio excipuas habere Proconſulum prouincias videtur ab adminiſtratione Procuratorum. Addit enim ad verba libri LIII. quæ ſuprà, πλὴν καθ᾽ ὅσον τοὺς φόρους οἱ ἀνθύπατοι, παρ

Aliquot Prouinciæ queis ſolus Procurator præfuit.

* De Epiri procuratore loco Præſidis Arrian. in Diſſert. Epicteti libro III. cap. IV. vocat ἄρχοντα καὶ ἐπίτροπον.

* Ante Claudiũ quidẽ, nam poſteà ampliatũ & illorum ius.

* Etiã de lege Fabiã. de plagiariis ex conſtitutione Imp. M. Antonini. Vlpian. L. IX. De offic. Proconſ.

An in proconſulũ prouinciis procuratores.

ὧν ἄρχουσιν ἐσπράσσειν. quaſi Proconſules reditus collegerint ipſi in prouinciis ſuis. Fallacia verba, quæ virum doctum nuper induxerunt, non me. Planiſſimè enim in Proconſulum etiam prouinciis procuratores. Dio ipſe docet, ἐς πάντα, inquiens, ὁμοίως τά ἔθνη τά τε ἑαυτῦ καὶ τὰ τῦ δήμου, id eſt, *in omnes gentes, tam quæ Cæſari quàm quæ populo adtributæ.* Atqui prouinciæ omnes populi Proconſulum fuêre. Vlpianus item de Off. procon. *Sanè*, inquit, *ſi fiſcalis pecuniaria cauſſa ſit, quæ ad procuratorem principis reſpicit, melius fecerit ſi ſe abſtineat* cuius vana & irrita monitio, ſi in Proconſulum prouinciis Procuratores nulli. Quæ ergo Dionis verborum vera mens? Non alia, quàm Procuratorem in aliis quidem prouinciis omnes reditus colligere, quia omnes Cæſaris fiſcique ſunt: at in Proconſularibus non omnes, quoniam * vectigalia quædam vetera ipſe Proconſul colligat in populi ærarium vſúmque mittenda. Dictum ſatis, ſi addo; Procuratores ſolius rei, Rationales poſteà dictos, vt à prioribus illis diſtinguerentur. quoniam illi rem publicam etiam; hi ſolam priuatam tractabant, rationéſque pecuniæ principalis.

Fuiſſe videri.

Duplices in prouinciis quibuſdam reditus.

* Quæ tamè videtur ſuſtuliſſe Theodoſius, & in fiſcű ſuum vertiſſe. Vide Symmachum l. x. cap. quinquageſ.

Mox alias per prouincias, & in vrbe pleraque conceſſa ſunt.] In vrbe Equitibus Romanis latè datum ius. vti ab Auguſto Mæcenati in Præfecturâ vrbis, vti Præfecto Prætorio ſemper: quia is ex Equite ad tempora Veſpaſiani. Sed & Procuratoribus Cæſaris in vrbe aliquod ius, extra res fiſci. Vlpianus: *Frequens eſt etiam legis Fabiæ cognitio in tribunalibus Præſidum: quamquam quidam Procuratores Cæſaris vſurpauerint, quàm Romæ tam in prouinciis.*

Iuriſdictio in vrbe apud quoſdam Equites. Vt Præf. Prætorio. Sed & Vigilű, ſæpe inter equites. de quorum iuriſdictione in Pãdectis.

Seruiliæ leges.] Plures eo nomine: ſed vna Iudiciaria, quam tulit Q. Seruilius Cæpio conſul de quâ Cicero ſæpius, & Aſconius.

Seruilij iudiciaria lex. Pag 290.

Matio, poſthac & Vedios.] Vedium intellegit Pollionem. & C. ſiue Cn. Matium. Etſi libri hîc omnes ineptè, *Macelſyos*, vel *Matthios*. C. Matij, qui inter amicos Iulij Cæſaris, mentio Suetonij cap. LII. *Quæ ſtire C. Matium, C. Oppium reliquóſque Cæſaris amicos.* item Ciceroni ad Trebatiű: *Quod in C. Matij ſuauiſſimi doctiſſimique hominis familiaritatem veniſti.* Et quia Cicero elogio doctiſſimi ornat, cenſui olim eumdem eſſe cum illo qui Mimiãbos & Iliada ſcripſit, quem Agellius Macrobiúſque laudant, vt hominem

C. Matius eques.

Idem vir doctiſſimus.

Amicus Augusti.

impensè doctum. Sed tamen cum Cnæij prænomine: vti & apud Plinium Cn. Matius legitur inter amicos Augusti, lib. XII. *Cn. Matius ex equestri ordine Diui Augusti amicus.* Qui fortasse alius ab illo primo, & de quo hîc sermo. In lapide quodam geminatâ litterâ sculptum legi P. MATTIVS. CHARITON.

Procuratores, initio nô aliud quàm Rationales.

Libertos quos rei familiari præfecerat.] Iuuare videtur eos qui Claudianum scitum ad Rationales tantùm referunt. Frustrà. Procuratores enim omnes primò rei familiari siue fisco præfecti, sed imago imperij quibusdam adiuncta.

Arginos vel cum Latonæ parente.] Certissima emendatio est & elegantis ingenij clara index, quam à Iosia Mercero accepi: *Arginos vel Cœum Latonæ parentem.* Pater enim eius deæ Κοῖος, vel Κεῖος. Hesiodus:

> Φοίβη δ' αὖ Κοίου πολυήρατον ἦλθεν ἐς εὐνήν,
> Κυσαμένη δ' ἤπειτα θεὰ θεοῦ ἐν φιλότητι
> Λητὼ κυανόπεπλον ἐγείνατο.

Et ab eo nomen ipsi insulæ datum. At de Xenophonte quod additur, est ille medicus cuius Diogeni Laërtio mētio in fine Xenophontis Socratici: Τρίτος ἰατρὸς Κῷος.

Antonius curator oræ maritimæ.

Piratico bello adiutum Antonium.] Capio non de celebri notóque Antonio, qui Triumvir: sed de M. Antonio, qui Curator oræ maritimæ cum infinito imperio, sub initia Piratici belli. de quo illud Sallustij innotuit, *M. Antonius perdundæ pecuniæ genitus, vacuúsque à curis nisi instantibus.* Vide Ciceronem, & Asconium, in Verrem.

Pag. 291. Byzantium quis condidit.

Byzantium in extremâ Europâ posuere Græci.] Pleraque Historia Spartanis adscribit conditam hanc nobilem vrbem, & fatalem imperiorum sedem. Iustinus & Isidorus à Pausaniâ rege; Claudianus à Byzante quodam non obscurè exstructam vult: in Eutropium libro II. ——*hoc Byzas Constantinúsque videbunt?* In Ioanne Sarisbariensi de nugis Curialium (in quo centone multos pannos purpuræ agnosco, & fragmenta æui melioris) lego: *Chilon Lacedæmonius iungendæ societatis causâ missus Corinthum, duces & seniores populi ludentes inuênit in aleâ. Infecto itaque negotio reuersus est, dicens se nolle gloriam Spartanorum, quorum virtus constructo Byzantio clarescebat, hac maculare infamiâ, vt dicerentur cum aleatoribus contraxisse societatem.* At alij non conditam à Pausaniâ, sed saltem expugnatam

De Sarisbariêsi, siue Salisberiensi, iudicium.

tradiderunt; inter quos Æmilius Probus.

Quòd priores illuc aduecti, præuisâ locorum vtilitate, peiora legissent.] Ad sententiam fortasse aptius, *parum visâ locorum vtilitate.* Ideò enim cæci oraculo dicti. Apud Strabonem denarrata tota res, libro VII. τὸν Ἀπόλλω, inquit, φασὶ τοῖς κτίσασι τὸ Βυζάντιον ὕστερον, μετὰ τὴν ὑπὸ Μεγαρέων Χαλκηδόνος κτίσιν, χρηστηριαζομένοις, προστάξαι ποιήσασθαι τὴν ἵδρυσιν ἀπεναντίον τῶν τυφλῶν. τυφλοὺς καλέσαντα τοὺς Χαλκηδονίους, ὅτι πρότερον πλεύσαντες εἰς τοὺς τόπους ἀφέντες τὴν πέραν κατασχεῖν, τοσοῦτον πλοῦτον ἔχουσαν, εἵλοντο τὴν λυπροτέραν. Habes eadem in Herodoto, libro IIII. nisi quòd illic dictum hoc & scomma in Chalcedonios Megabyzo Satrapæ tribuit. Septemdecim autem annis conditam Chalcedona ante Byzantium, ibidem etiam traditum.

Chalcedonij cur cæci dicti.

Quia piscium vis in Pontum erumpens.] Falsa lectio: damnata ab historiâ, & à libris. Nam libri omnes, *vis piscium in Metapontum erumpens.* Ex quîs verè corriges, *vis piscium innumera Pontum erumpens.* Ita scilicet res est. copia ista piscium (Pelamydes sunt) non intrantes è mari Ægæo Pontum, vt vulgata lectio suadet, sed exeuntes erumpentésque capiuntur. Fœtura enim eorũ in paludibus Mæotidis est; atque inde adulti, grege facto, Pontum Propontidémque intrant. atque ibi captura. Strabo clarè lib. VII. super hac ipsâ re atque pisce: γεννᾶται μὲν τὸ ζῶον, (Pelamydem intellegit) ἐν τοῖς ἕλεσι τῆς Μαιώτιδος. ἰσχῦσαν δὲ μικρὸν, ἐκπίπτει διὰ τοῦ στόματος ἀγεληδὸν, καὶ φέρεται παρὰ τὴν Ἀσιανὴν ἠϊόνα μέχρι Τραπεζοῦντος καὶ Φαρνακίας. Et post pauca addit, ἐπειδὰν δὲ ἤδη συνάψῃ ταῖς Κυανέαις, καὶ παραλλάξῃ ταύτας, ἐκ τῆς Χαλκηδονιακῆς ἀκτῆς, λευκή τις πέτρα προσπίπτουσα φοβεῖ τὸ ζῶον, ὥστ᾽ εὐθὺς εἰς τὴν περαίαν τρέπεσθαι. παραλαβὸν δὲ ὁ ἐνταῦθα ῥοῦς ἅμα καὶ τῶν τόπων ἀφυῶν, ὄντων πρὸς τὸ τὸν ἐκεῖ ῥοῦν τῆς θαλάττης, ἐπὶ τὸ Βυζάντιον, καὶ τὸ πρὸς αὐτὸ κέρας τετράφθαι φυσικῶς, συνελαύνεται δεῦρο, καὶ παρέχει τοῖς Βυζαντίοις καὶ τῷ δήμῳ τῶν Ῥωμαίων πρόσοδον ἀξιόλογον. Eadémque ex Aristotele colliges libro VIII. De Historiâ animalium, cap. XIII Pliniani codicis mendam non sileo in hac narratione lib. IX. cap. XV. *Est in Euripo*, ait, *Thracij Bospori, in ipsis Europam Asiámque separantis freti angustiis, saxum miri candoris, à vado ad summa perlucẽs, iuxta Chalcedonem in latere Asiæ. Huius adspectu repentè territi, semper aduersum Byzantij promontorium, ex eâ caussâ appellatum Chrysoceras, præcipiti*

Correctus Tacitus.

Pelamydes vbi natæ.

Vbi captæ.

Menda in Plinio.

petunt agmine. Itaque omnis captura Byzantij est, magnâ Chalcedonis penuriâ. Operiuntur autem Aquilonis flatum, vt secundo fluctu exeant è Ponto: nec nisi intrantes Pontum Byzantij capiuntur. Quid? non capiuntur nisi intrantes Pontum? contrà antè dixit, capi exeuntes è Ponto, non intrantes. quod verissimum est. Itaque alij vice Ponti, *Propontidem* substituunt: Pincianus totum locum rescribit confidentiùs, *nec nisi infantes tunc Byzantij capiuntur.* Fortasse verius, simplicius certè, *intrantes portum Byzantij*, vt ad ipsum oppidum, & in portu fuerit ea capturâ. Nam Cornu illud ad quod deferebantur, fuit προσεχὲς τῷ Βυζαντίῳ τείχει, vt Strabo ait: imò, vt Plinius, in ipso illo promontorio quod Cornu vocant, Byzantium vrbs. Atque ibi in multos sinus scissum, tamquam ramos (εἰς οὓς ἐμπίπτουσα ἡ πηλαμὺς ἁλίσκεται) faciebat vrbi illi portum. Strabonem vide.

Arbitrio nostro sublata.

Cornu, & ad id portus Byzantiorū.

* Ad correctionem nostram, & exitum piscium è Ponto, facit valdè Sallustij locus. apud Seruium lib IV. & Iuuenalis interpretem Sat. IV. *Quâ tempestate vis piscium Ponto erumpit.* Tamen, ne callidè dissimulem, vulgatam lectionem D. Ambrosius affirmare videtur, Hexaëm. lib. V. cap. X. *Pisces*, inquit, *ex plurimis locis, a diuerso sinu maris, innumeri, velut communi consilio conuenientes, coniuncto agmine flatus Aquilonis petunt, & ad illud Septemtrionalium mare partium quadam naturæ lege contendunt. Dicas, si ascendentes videas, rheuma quoddam esse. ita proruunt, fluctúsque intersecant, per Propontidem in Euxinum Pontum violento impetu profluentes.* Sed mox addit, ingruente hyeme, & postquàm ibi fætificauerint, immenso agmine regredi. Vide locum: & vtramuis lectionem defendi posse, tu defendes.

Vtrauis lectio proba.

Bellū Thracium & Bosporanum.

Thracio Bosporanóque bello recens fessos.] Thracium bellum intellegit quod cum Thracibus montanis gestum, duce Poppæo Sabino; Bosporanum, quod cum rege Mithridate. De illo, noster lib. IV. de hoc, suprà, isto ipso libro.

Examina apum mali ostenti.

Fastigio Capitolij examen apum insedit.] Quod semper inter portenta: cùm visum loco insolenti. Silium Italicum emendari velim lib. VIII. de prodigiis quæ ante pugnam Cannensem:

Obseditque frequens castrorum limina bubo:
Nec densæ trepidis absunt se inuoluere nubes
Cessarúntque aquilis: non vnus crine corusco

Regnorum euersor rubuit lethale cometes.

ſcribique: *Nec denſæ trepidis apium ſe inuoluere nubes Ceſſarunt aquilis.* Nubes apium, examina vocat, quæ inſederunt ſigna. Quod ſequitur, *Sus fetus editus*, libris omnibus erat, *fetum editum:* & fortaſſe nominandi caſu ſic dixerint etiam antiqui.

Silius Italicus emendatus.

Fetum genere neutro.

Perditâ prius Domitiâ leuibus & muliebribus cauſſis: quia Lepida minore Antoniâ genita, auunculo Auguſto, Agrippinæ ſobrina prior.] Nemo tam inconſpectus in legendo, qui vitium non videat malè hærentis & incoibilis orationis. Domitia inquit, perdita eſt: & ſubdit quaſi de aliâ. quia inter Lepidam & Agrippinam æmulatio exercebatur. Corrige verò, & reduc aberrantem vocem *perdita prius Domitiâ Lepidâ leuibus & muliebribus cauſſis: quia minore Antoniâ genita.* Scilicet Cn. Domitio duas fuiſſe filias, quarum vtraque Domitia gentis nomine dicta: ſed minor, de quâ hîc, diſcriminandi cauſsâ, cum * Lepidæ cognomine. Ea nunc ad mortem adacta. Suetonius Nerone, cap. VII. *Amitam Lepidam ream teſtimonio coràm adflixit, gratificans matri à qua rea premebatur.*] At Domitia altera ſuperuixit, & mentio eius lib. XIII. éſtque veneno ſublatâ à Nerone paullo poſt mortem matris. Vide Suetonium Ner. cap XXXIV. & Xiphilinum.

Tranſpoſitû verbum.

Domitiæ duæ.

* Eſt illa ipſa Lepida quæ mater Meſſallinæ, vt docui ſuprà: quæ etiã Ap. Silano poſt nupta fuit. Ex Dione LX.

Minore Antoniâ genita] Culpant me quod non ſcripſerim, *maiore.* Non me, ſed Tacitum. Ita enim iterum ſenſit ſcripsítque noſter lib. IV. Annal. *Cn. Domitius electus cui minor Antonia Octauiâ genita in matrimonium daretur.* At enim Suetonius & Plutarchus aliter. Quid ergo? nouum eſt, vt diſſenſus aliquis ſcriptorum ſit? Et tamen Plutarchus clarè id non dicit: clarè Suetonius, fateor plus vno loco. ſed cur arbiter ego inter eos ſim? Soluo me iudicatu iſto, & bono veterîque ritu, iuro mihi non liquere.

De maiore minoréque Antoniâ, Tacitus apertè Suetonio diſſidet.

Agrippinæ ſobrinâ prior.] Siue quod Iuriſconſulti ſuggerunt, *ſobrinâ propior*: etſi eadẽ vis alteri illi voculæ. Lepida autem Germanico patri Agrippinæ, conſobrina fuit. Filiæ ergo Germanici, Lepida ſobrinâ propior. Res ſatis clara ex Stemmate noſtro Auguſti.

Pag. 292.

Sobrina propior, quæ.

Impudica, infamis, vinolenta] Malim, *violenta*: vt ſuperba & commota animo vtraque fuerit. De vini notâ nihil legi.

Cōiugium, pro cōiuge.

Quòd coniugium principis deuotionibus petiuisset.] Id est, coniugem. Nam vt Claudij coniugium ipsa ambierit, non lectum. Abusæ ergo vetitis artibus ad perniciem Agrippinæ. Sic Seruitium pro seruo, & matrimonium pro matronâ * alibi notaui, & Clientelas pro clientibus in Tacito.

* In Liuio lib. x. *Et conuocatu plebeiu matrimoniu, conquesta de iniuriâ patriciarum*, &c. Pag 293.

Pares iterum accusandi caussas esse, si Nero imperitaret. Britannico successore, nullum principi meritum.] Ita hæc distinguenda sunt: etsi suspecta mendi.

Sinuessam pergit.] Sinuessanæ aquæ lib. I. Histor. & Plinio lib. XXXI. commendatæ, ob vim quamdam salubrem.

Inferre epulas & explorare gustu solitus.] Sic lib. XIII. *Quia cibos potúsque eius dilectus ex ministris explorabat.* Cui id munus, is passim in lapidibus dicitur, Prægustator. in quodā etiam, A. POTIONE. Athenæus lib. IV. *ὃν νῦν καλοῦσιν οἱ Ῥωμαῖοι προγεύστην, τότε οἱ ἕλληνες προτένθην ὠνόμαζον.* Mos qui liberâ rep. ignotus Romanis: quem tamen cœpisse cōiicio ab Augusto, non vano argumento lapidis qui Romæ:

Prægustator viris principibus.

Quando is mos cœpisse videatur.

GENIO
CAELI. HERODIAN.
PRAEGVSTATOR.
DIVI AVGVSTI
IDEM. POSTEA. VILLICVS. IN
HORTIS SALLVSTIANIS
DECESSIT. NONIS. AVGVSTIS
M. COCCEIO. NERVA COS.
C. VIBIO. RVFINO

Tenuitque Tiberius, de quo lego: TI. CLAVDIVS. FLAMMA. CLAVSVS. TI. AVG. PRAEGVSTATOR. & deinceps alij. Traductum morem opinor à Persis maximè, de quîs Xenophon lib. I. *παιδείας. οἱ τῶν βασιλέων οἰνοχόοι, ἐπειδὰν ἐνδιδῶσι τὴν φιάλην, ἀρύσαντες ἀπ' αὐτῆς τῷ κυάθῳ, εἰς τὴν ἀριστερὰν χεῖρα ἐκχεάμενοι, καταρροφοῦσιν, τοῦ δὴ εἰ φάρμακα ἐγχέοιεν, μὴ λυσιτελεῖν αὐτοῖς.* Vbi & ritum habes prægustandi.

Traductū à Persis esse.

Promisso donatiuo ad exemplum paternæ largitionis.] Promisit ergo viritim *quindena sestertia.* vt Suetonius in Claudio expressit cap. x. siue vt Iosephus, *quina millia drachmarum.* Nam quod olim ex Dione dixi, de centenis nummis: erraui. ea enim donatio à Claudio vsurpata singulis deinceps natalibus imperij sui.

Claudij & Neronis largitio.

AD LIBRVM XIII.

ANNALIVM.

PRIMA *nouo Principatu mors Iulij Silani.*] Crebra in historiâ horum temporum mentio Silanorum, & confusa: quæ, cautio mihi est, ne turbet iuuentutem. Eâ re, non stemma quidem eius familiæ ponam (arduus ille & fortasse vanus labor:) sed illustrissimos quosque, quo Imperatore, quóque exitu fuerint, exsequar, cum temporum notâ. Exordio à Tiberio principe: quia quæ suprà, nihil ad Spartam meam. Pag. 196. Silanorum aliquot cóllectio.

C. IVNIVS. C. F. SILANVS. Consul fuit cum P. Cornelio Dolabellâ anno DCCLXII. sub Augusto: Proconsul Asiæ sub Tiberio; damnatúsque repetundarum & proiectus in Cytheram insulam. Tacitus libro III. Annal. C.S. Ianus.

M. IVNIVS M. F. SILANVS. Consul fuit sub Tiberio, DCCXXI. Proconsul Africæ fuit, auctore Tacito libro IV. Histor. *Mox C. Cæsar turbidus animi, ac M. Silanum obtinentem Africam metuens.* Socer fuit Caij Caligulæ, & ab eodem interfectus. Suetonius cap. XII. & XXIII. item Dio. M. Silanus.

D. IVNIVS. M. F. SILANVS. Marci prioris frater. Is adulter in Iuliâ nepte Augusti, in exsilium iuit, rediitque per gratiam & potentiam M. fratris sui. Fuit posthac in vrbe, neque honores adeptus est. Tacitus lib. III. Annal. D. Silanus.

AP. IVNIVS SILANVS. Consul fuit sub Tib. anno DCCLXXX. Consocer Claudij dicitur Suetonio, propter L. Silanum filium eius Octauiæ sponsum, Proconsul Hispaniæ, & maritus Lepidæ matris Messallinæ, à Claudio, incerto crimine, occisus. Dio LX. Sueton. cap. XXIX. & XXXVII. Ap. Silanus.

Eius duo filij L. SILANVS, & M. SILANVS. Lucius, gener Claudii fuit, Octauiæ sponsus, Agrippinæ artibus ad mortem actus. Marcus consul fuit cum Valerio Asiatico, anno DCCXCIX. in quo error insignis Onufrii, qui Asiatico collegam dat Messallam, quem Dio re- M. Silanus, qui maior natu quam Lucius.

putat & Fasti Græci. Proconsul Asiæ fuit, & à Nerone nunc interfectus. De eo Plinius libro VII. *Diuus Augustus, in reliquâ exemplorum raritate, neptis suæ nepotem vidit genitum quo excessit anno, M. Silanum: qui cùm Asiam obtineret post consulatum* (malim scribi, *proconsulatu*) *Neronis principis successione, veneno eius sublatus est.* Etsi Plinius scelus hoc Neroni adscribit, quod noster reiicit in matrem.

Plinius obiter correctus.

Fuit & D. IVNIVS SILANVS, consul anno DCCCVI.

Signis & dominationibus aliis adeò fastiditus, vt C. Cæsar pecudem auream eum appellare solitus sit.] Vereor vt scriptori nostro constet ratio Non enim in hunc M Silanum expetit Caii dictum: sed in illũ alterum qui eius socer. Dio clarè: ὁ δὲ δὴ πενθερὸς αὐτοῦ Μᾶρκος Σιλανὸς, ἐπειδὴ βαρὺς αὐτῷ ὑπό τε τῆς ἀρετῆς καὶ ὑπὸ τῆς συγγενείας ἦν, ἑαυτὸν κατεχρήσατο. ὁ δὲ Γάιος τά τε ἄλλα ἰσχυρῶς προεπηλάκιζε, (καίτοι οὕτω καλῶς περὶ αὐτοῦ φρονῶν, ὥστε καὶ χρυσοῦν αὐτὸν πρόβατον ὀνομάζειν) καὶ ὅπως μηκέτι πρῶτος ἐπιψηφίζηται, &c. Cui vt adsentiar, ætas Silani me inducit. Natus enim est extremo, vt Plinius ait, Augusti anno: à quo ad hunc diem anni dumtaxat quadraginta sunt. Non ergo in eâ ætate hic adolescens formidini aut contemptui aliis dominationibus esse potuit. cuius adhuc οὐδεὶς λόγος. Sed vt in homine Tacitus, sic in dicto aberrat Græcus. Putat enim laudis honorísque fuisse: quod reuerâ probri fuit, & falsè iactum in hominem diuitem; sed ignauum, hebetem ouiculam meram.

Taciti σφάλμα.

Et in eâdé historiâ, Dionis.

Fratri eius L. Silano.] Conuenit cum historiâ: tamen libri scripti, *C. Silano.*

Quippe & Silanus D. Augusti abnepos erat.] Præit ad stemma aliquomodo Plinius, qui eum nepotem scribit Augusti neptis. Atqui Augusto è Iuliâ filiâ neptes duæ, Iulia & Agrippina. E Iuliâ hunc deriuo, hoc modo.

Ab Augusto deductus Silanus.

IVLIA, Aug. F. cui vir M. Agrippa.	IVLIA, cui vir L. Æmilius Paullus. Suet. Aug. c. LXIIII.	ÆMILIA LEPIDA proneptis Augusti. Suet. ca. XXVI. in Claud. cui vir AP. Iuni⁹ Silan⁹. claro argumẽto, quia Sueton. eum consocerũ Claudii vocat. Postea tamẽ alteri Lepidæ maritus, quæ Messallinæ. Ex Dione.	M SILANVS de quo hic. L. SILANVS Claudij gener.

Stemma hoc satis certum est. Ne fallat te tantùm Dio, qui Lepidam matrem Messallinæ. vxorem tribuit Appio: sed sub finem vitæ. At M. ille Silanus Augusti abnepos genitus fuit viuo Augusto. Appium hunc Silanum intellegit Augustus in epistolâ quadam, vocátque ad finem Claudij ob hoc matrimonium, apud Sueton. Claud. cap. IV. *Curare eum ludis Martialibus triclinium sacerdotum non displicet nobis, si est passurus se ab Silano filio homine sibi adfini admoneri, nequid faciat quod conspici & derideri possit.*

Lepida Domitia, secũda Appij vxor.

P. Celerius eques Romanus.] Infrà, *P. Celer* dicitur. *P. Celerem accusante Asiâ, quia absoluere nequibat Cæsar, traxit, senectâ donec mortem obiret. Nam Celer interfecto, vt memoraui, Silano proconsule.* Hîc ergo corrige.

P. Celerius.

Signum more militiæ petenti Tribuno dedit.] Signum siue Tessera semper Tribunis data, etiam rep. antiquâ. Liuius lib. XXVIII. *Forma tamen Romanorum castrorum constabat, quòd Tribunos & iura reddere in principiis sinebant, & signum ab iis petebant, & in stationes ac vigilias ordine ibant.* Dabatur à Consule, Prætore, eóve qui exercitui toti præerat. Idem Liuius: *In prætorio tetenderunt Albius & Atrius, classicum apud eos cecinit, signum ab iis petitum est.* At Prætorij Tribunus à solo Principe. Ideò suprà lib. I. inter signa accepti imperij Tacitus posuit: *Defuncto Augusto signum prætoriis cohortibus vt Imperator dederat.* Formam dandæ tesseræ petendæque in parte expressit Appianus IV. Ciuilium: καὶ ὁ Λεύκιος, inquit, ἔπεμψε τοὺς χιλιάρχους τὸ σύνθημα τῷ στρατῷ ληψομένους παρὰ τοῦ Καίσαρος, οἱ δὲ ἕτερον αὐτῷ τὸν ἀριθμὸν τοῦ στρα-

Signum militiæ à Tribunis datũ militi.

Tribunis ipsis à Duce.

Aut Romæ ab Imperatore.

Ratio dãdæ tesseræ.

τοῦ, καὶ γὰρ καὶ νῦν ἔθος ἐστὶ τὸν αἰτοῦντα τὸ σύνθημα χιλίαρχον, ἐπιδιδόναι τῷ βασιλεῖ βιβλίον ἐφήμερον τοῦ ἀριθμοῦ τοῦ παρόντος. Atque olim ea data videtur sine voce, inscripta vel insculpta breui ligno; vnde Tesseræ nomen. de quo Polybium adi lib. vi. at sub Impp. vocale id signum. Dabant autem plerumque nomina deorum, aut heroum: etiam Græci. Pausanias libro x. *Cùm vtrimque à ducibus de more militi tesseræ darentur, fortuitu ad oraculi verba appositæ datæ sunt, à Thessalis Itonia Minerua, à Phocensibus gentis auctor Phocus.* Etiã Persæ, si Xenophonti fides libro vii. παιδείας. & iii. vbi à Cyro tessera data Ζεὺς σύμμαχος καὶ ἡγεμών, aut Ζεὺς σωτήρ, Suetonii loci bini non sani in hac re. alter Cal. cap. lviii. *Signum, ait, more militiæ petisse: & Caio Iouem dante, Chæream exclamasse, Accipe ratum.* vbi restituo magnanimi viri vocem litterâ additâ, *Accipe * iratum.* alter cap. lvi. *Solitus modò signum petenti, Priapum aut Venerem dare, modò osculandam manum offerre formatam commotámque in obscænum modum.* Libri vett. *commitámque*, aut, *cammatámque*. Scribo, *gammatámque*. Gammata manus, insertis commixtisque digitis ad formam eius litteræ: qui mos in Italiâ & nunc. Sic lapides Gammati, non solùm qui insculptum Gamma habebant, sed qui litteram eam exprimebant transuersi. Scriptor Gromaticus: *Solent termini occurrere, qui lapides tam longiores sunt, quàm qui latiores sequendi: hoc est, aut si cursum dirigunt lineares, aut si gamma faciunt transuersi.* Malo etiam in Suetonii verbis, *obscænum nodum*, quàm *modum*. Facit ad lucem infamis huius signi Lampridii locus Eligabalo: *Neque vnquam verbis pepercit infamibus, cùm & digitis impudicitiam ostentaret, nec vllus in conuentu & audiente populo esset pudor.* Scies amplius tu tiro, Tesseram duplicem fuisse: vnam quæ ad excubias, alteram quæ ad pugnam. De postremâ Tacitus lib. iii. Hist. *Eâdem vtrâque acie arma: crebris interrogationibus notum pugnæ signum.*

Cur sic dicta.

Deorum nomina crebra pro signo.

Suetonius correctus.

* Solemus enim quib^9 malè precamur cupimúsque factum, Iouẽ iratũ optare.

Iterum is correctus.

Gammata manus, Italorum ritu.

Gammati lapides.

Tessera duplex.

Pag. 297. *Decreti & à Senatu duo lictores, Flaminium Claudiale.*] At Liuiæ decretus lictor tantùm vnus, & idipsum recusante Tiberio. Flaminium Claudiale quomodò ad honestandam facit Agrippinam? Credo vt ipsa Flaminia Claudii esset: exemplo Liuiæ quæ Augusti. Nam eam sacerdotem Augusti fuisse docui ad lib. i. velimque addi Paterculi locum, quem viri docti emendare conati frustrà, lib. ii. *Liuia Romanorum eminentissima, quam postea con-*

Agrippina Flaminia Claudij.

lugem Augusti vidimus, quam transgressi ad eos sacerdotem ac filiam. Legunt, *quin transgressa ad deos sacerdotem penè habuit ac flaminem.* quasi ad Liuiam ipsam referenda sint, quæ mortua cælesti religione culta per flamines ac sacerdotes Campas loquuntur & floccos: tu lege mecum, *quam transgressi ad deos.* Liuia enim est, Liuia, quæ mariti sui in deos relati & sacerdos fuit & filia. Satis dictum suprà. Correctus Velleius.

C. Cæsaris turbata mens dicendi vim non corrupit.] Qui etiã libros scripsit De arte dicendi, vt vult Suidas: Γαΐος Καῖσαρ ὃς ἐπεκλήθη Καλιγόλας, ῥητορικὴν τέχνην ἔγραψε ῥωμαϊκῶς. quem tamen puto ego falli: eósque Germanici fuisse. Caligulæ libri de Arte dicendi: vt Suidas vult.

Publicæ prouinciæ adsisterent.] Spectat ad diuisionem Augustæam. Claudius pleraque omnia ad se traxerat: at Nero populi prouincias (eæ enim publicæ) earúmque controuersias solis Consulibus curæ fore: se Cæsarianis prouinciis, in quibus exercitus, velle consulere prædixit. Pag. 298. Publicæ Prouinciæ, siue populi.

Illi patrum aditum præberent.] Non muto. Consules, inquit, præbeant prouincialibus aditum Patrum. At hæc oratio Senecæ adeò grata Patribus, ait Xiphilinus, ὥστε καὶ ἐς ἀργυρᾶν στήλην ἐγγραφῆναι, καὶ ἐν ταῖς νέαις τῶν ἀεὶ ὑπάτων ἀρχαῖς ἀναγινώσκεσθαι ψηφισθῆναι: *vt in argenteam columnam incisa sit, & Kalendis anni noui cùm Consules ineunt ex decreto deinceps lecta.* Nec nouum id Senatus decretum: excipio de argento. Nam & anteà semper Principum orationes in æs incisæ, & Kalendis Ian. recitatæ. Morem quem non nimis notum suggerit mihi Dio libro vltimo: τότε δὲ λόγους πολλοὺς ἐν τῇ γερουσίᾳ τοῦ τε Αὐγούστου καὶ τοῦ Τιβερίου κατὰ δόγμα ἀναγινωσκομένους, ὥστε καὶ μέχρι τῆς ἑσπέρας τοὺς βουλευτὰς παρατείνεσθαι, ἔπαυσεν, ἀρκοῦν εἶναι φήσας, ἐν ταῖς στήλαις αὐτοὺς ἐγγεγράφθαι. id est: *Cùm legerent in Senatu Orationes quasdam Augusti & Tiberij ex decreto, ita vt ad vesperam Senatus detineretur, legentes Claudius inhibuit: sufficere dicens, quòd eæ in columnis incisæ essent.* Lucem hinc do Plinij Panegyrico: *Acclamationes nostras,* inquit, *ne qua interciperet obliuio, P. C. in publica acta mittendas, & incidendas in ære censuistis. Antè Orationes principum tantùm eiusmodi genere monumentorum mandari æternitati solebant: acclamationes quidem nostræ parietibus curiæ claudebantur.* Et ab hoc ritu est, quod Q. Haterius apud Tacitum libro III. censet *eius diei Sena-* Oratio Neronis in argentum incisa. Anteà Principũ orationes in æs. Plinius illustratus.

tusconsulta aures l turis in curiâ figenda: Ingerunt & Iurisconsulti, apud quos locis aliquot Orationes hæ Principum laudatæ. Sed nec ab aliâ caussâ euenisse crediderim, quòd Claudij oratio Lugduni nostro æuo reperta in tabulâ æris.

Quæstoria munera.

Ne designatis quidem Quæstoribus edendi gladiatores necessitas esset.] Pertinet ad abolendum Claudij scitum, qui, auctore Dolabellâ, sanxit *spectaculum gladiatorum per omnes annos celebrandum, pecuniâ eorum qui Quæsturam adipiscerentur*, ait Tacitus lib. XI. Vbi suspecta vox, *adipiscerentur*. Cur enim hîc ἐμφατικῶς scriptum, *Ne designatis quidem:* nisi quia anteà ex eâ sanctione, dabant etiam Candidati? Atque ita in Lampridij Alexandro lego: *Quæstores candidatos* (malim *Quæsturæ*) *ex suâ pecuniâ iussit munera populo dare, sed vt post Quæsturam Præturam acciperent.* Ceterùm hoc Neronis decretum aboleuit iterum Domitianus: de quo Suetonius cap IV.

Taciti suspecta iure verba.

* Vide Sueton. Aug. c. XXIX.

Qui in palatium ob id vocabantur.] Puto in templum * Apollinis Palatini. Suprà lib. I I. *Quattuor filiis ante limen Curiæ adstantibus, cùm in Palatio Senatus haberetur.*

Vela cubicularia.

Vt adstaret abditis à tergo foribus velo discreta] Melius, *obditis*. Intellegit autem vela quæ prætenta foribus: quibus etiam Claudius se texit. Sueton. cap. X. *Prorepsit ad solarium proximum, intérque foribus prætenta vela, se abdidit.* Et Eligabalus, narrante Lampridio: *Subito militum strepitu exterritus, in angulum se condidit, obiectúque veli cubicularis, quod in introitu cubiculi erat, se texit.* Iulius Pollux describit li. X πρὸ μὲν τοῦ κοιτῶνος ἐπὶ ταῖς θύραις, παραπετασμάτων σοι δεῖ, εἴτε ἁπλοῦν εἴη τὸ παραπέτασμα λευκὸν ἐξ ὀθόνης, εἴτε καὶ πολύχρουν. Id velum leuabatur, in admissionibus. Seneca . epist. LXXXI. *Non crepuit subinde ostium, non alleuabatur velum,* Lampridius in Alexandro: *Salutabatur quasi vnus de Senatoribus, patente velo, admissionalibus remotis.* Inde apud Iurisconsultos caussas cognoscere leuato velo, id est palàm omnibus admissis, l. V. C. De naufragiis: *De submersis nauibus decernimus vt leuato velo istæ caussæ cognoscantur.* Ad hæc & talia vola facit lapis vetus Romæ.

Leuari soli ta venienti.

Leuato velo cognoscere.

TI. CL THALLVS.

PRAEPOSITVS VELARIORVM

DOMVS AVGVSTIANAE.

Erant tamen & alia vela in cœnationibus arcẽdi frigoris, itémque

itémque ornatus causâ: de quibus Seneca lib. IV. Quæst. Natur. & Tertullianus De habitu muliebri.

Quod visum arceret, aditus non adimeret.] Imò verò adimebat aditus: nec adiri conspicíve Agrippina voluit. Scribo, *auditus*, verissimè. Correctus Tacitus.

Escendere suggestum.] Probissima vox, & repperi ita in Farnesiano: sicuti paullo pòst in Vatic. *anquirebant*. Nemo àutem tinctus hac meliori litteraturâ, cui non ista hodiè nota. Escendere

Duos veteres reges, Agrippam & Iocchum.] Agrippam intellegit Agrippæ filium, cognomento Iuniorem: qui Galilææ, Trachonitidis, & partis Iudææ rex. de quo Iosephus lib. XX. satis. Sed Iocchus iste quis? Vtrum *Bocchus* rescribendum? an potiùs, expletâ voce, *Antiochus*? Quod verum censeo. Intellegit Antiochum regem Commagenes & in parte Ciliciæ. de quo Iosephus libro XIX. Ἀντίοχον δὲ ἣν εἶχεν βασιλείαν ἀφελόμενος, Κιλικίας μέρει τινὶ, καὶ Κομμαγηνῇ δωρεῖται. Et Dio lib. LX. Confirmat eam scripturam noster infrà, qui in auxiliis Corbulonis Antiochum nominat: iterátque hoc mandatum. *Simul*, inquit, *Antiochum regem monet proximas sibi Præfecturas petere.* Vaticano tamen est, *Lochium*. Pag. 299. Agrippa rex. Antiochus rex.

Minorem Armeniam Aristobulo.] Iosephus XX. τὴν τῆς μικρᾶς Ἀρμενίας προστασίαν, Ἀριστόβουλος Ἡρώδου τῆς Χαλκίδος βασιλέως παῖς, ὑπὸ Νέρωνος ἐγχειρίζεται. & addit, id factum τῷ πρώτῳ τῆς Νέρωνος ἀρχῆς ἔτει, conuenienter planè cum Tacito. Aristobulus rex.

Sophenem Sohemo.] Nescio an idem sit qui à Caio constitutus Arabum Ituræorum rex, auctore Dione. Sed apud eum Σοαῖμος dicitur: & fortasse ita hîc scribendum. Soæmus rex.

Quadratum Vinidium.] Numidium; vt suprà.

Apud Egas ciuitatem Cilicie.] Libri mei, *Ægeas*, & rectè. Id enim Ciliciæ opidum. Strabo, μετὰ δὲ Μαλλὸν Αἰγαῖαι πολίχνιον ὕφορμον ἔχον. id est: *Post Mallum Ægeæ opidulum, quod stationem nauibus habet.* Pag. 300. Ægeæ opidulum.

Super experientiam sapientiámque, etiam specie inaniũ validus.] Restitui, meo animo, verè. Corbulo, inquit, non solùm verâ virtute sapientiáque magnus, sed etiam animos allicere peritus specie inanium: id est, gestibus, verbis, habitúque externo. At nostri Censores quàm hîc mente, vt ait ille, exsensâ! Beatus legit, *spe animum validus.* pro animorum, inquit. Vertranius, *spe immanium;* Externi mores, ad speciem.

ſcilicet rerum. Cum bonâ gratiâ, abite quæſo, & cucurbitas pingite.

Quo bellum ex æquo modo parare.] Niſi fallor, τὸ *modo*, παρέλκει.

Pag.301. *Ob res à Quadrato & Corbulone geſtas laurum faſcibus Imperatoris addi.*] De faſcibus Imperatorum ſiue Principum (nec enim alios hîc intelleges) docebo iuuenes: fors fuit, & quoſdam ſenes. Olim non niſi magiſtratus populi Romani, aut qui cum imperio in prouinciis, faſcibus vſi. Quid ergo Princeps in vrbe, ſi nullum gereret ordinarium magiſtratum? Nihilo ſecius faſces duodecim illi. Origo rei ab Auguſto; cuius honori Senatus decreuit anno vrbis DCCXXXV. vti Conſulari poteſtate ſemper eſſet, faſcibúſque duodecim vteretur. Dio LIIII. ὁ δὲ Αὔγουστος τὴν τῶν ὑπάτων ἐξουσίαν διὰ βίου ἔλαβεν, ὥστε καὶ ταῖς δώδεκα ῥάβδοις ἀεὶ καὶ πανταχοῦ χρῆσθαι, καὶ ἐν μέσῳ τῶν ἀεὶ ὑπατευόντων ἐπὶ τοῦ ἀρχικοῦ δίφρου καθίζεσθαι. Eúmque morem tenuerunt * Principes ſecuti: ita vt laurum tamen faſcibus non adderent, niſi in victoriâ: vti hîc factum. At ſtatim per adulationem irrupit, vt omnium Principum faſces, & ſemper laureati eſſent. eáque notâ maximè diſtinctus à vulgo Princeps. Herodianus de Gordiano libro VII. εἵπετο καὶ αὐτῷ πᾶσα ἡ βασιλικὴ πομπὴ, τῶν μὲν στρατιωτῶν καὶ δορυφόρων προϊόντων. αἵ τε ῥάβδοι ἐδαφνηφόρουν, ὅπερ ἐστὶ σύμβολον εἰς τὸ διαγνῶναι τὰς βασιλικὰς ἀπὸ τῶν ἰδιωτικῶν. Capitolinus in Maximinis: *Inde Carthaginem venit cum pompâ regali, & protectoribus, & faſcibus laureatis.* Quando id cœperit, ignoro: paullatim quidem non ſolùm laureati admiſſi faſces, ſed & aurati. Claudianus Panegyrico in VI. conſulatum Honorii,

Principi ſemper XII. faſces.

* Imò Domitianus XXIIII. ſumpſit. Sueton. Faſces ij ſemper laureati, ad notam imperij.

Poſteà & aurati.

—agnoſcunt roſtra curules
Auditas quondam proauis: deſuetáque cingit
Regius auratis fora Faſcibus Vlpia lictor.

Iuramentum in principû acta. *Cum in acta principum iurarent.*] Non vt receptum, *principis*. Iurabant enim in acta non vnius qui imperitabat, ſed & priorum. Dicam multa ad lib. XVI.

Plautium Lateranum.] Suprà lib. XI.

Vel iactandi ingenij.] Contaminarant impuræ manus, *cauſâ iactandi*. At vox ea eleganter abeſt Vatic.

Pag.302. Acte liberta. *Liberta cui vocabulum Acte fuit.*] Ex Aſiâ oriunda mulier: cuius genus Nero (vt ſplendorem ei adſtrueret) ad Atta-

lum regem porrigebat. Xiphilinus.

Penitus irrepserat, per luxum.] Scribe, *irrepserant.* ad Senecionem enim pertinet & Othonem: non ad Acten.

Ne seuerioribus quidem amicis.] Libri scripti, *senioribus.*

Exueret obsequium in matrem, Senecaque permitteret.] Hærere me iubent libri. Nam Farnes. *seq; neci permitteret.* Vatic. *seq; permitteret.* addito superius, *neci.* Nec sententia quidem ad meum gustum. Cogitemus.

Ex cuius familiaribus Annæus Serenus.] Qui Præfectus vigilum Neronis. Plinius lib. XXII. *Fungi familias nuper interemere & tota conuiuia, Annæum Serenum Præfectum Neronis vigilum, & Tribunos & Centuriones. Quæ voluptas tanta ancipitis cibi?* De hoc amico suo capiendus Seneca epistol. LXIV. *Hæc tibi scribo, is qui Annæum Serenum carissimum mihi tam immodicè fleui, vt, quod minimè velim, inter exempla sim eorum quos dolor vicit.* Et inscripsit eidem libros suos De Tranquillitate, monumentum amoris. Annæus Serenus.

Demouet Pallantem cura rerum.] A rationibus Claudij fuit ex Suet. cap. XXVIII. & lapide, in quo sculptum: PALLANS. CAES. N. SER. ADIVTOR. A. RATIONIBVS. Pag. 303. Pallas à rationibus.

Paresque rationes cum rep. haberet.] Id est, (vti Iurisconsulti loquuntur) vt pariator esset siue ἀλοίπαστος: nec reliqua vlla haberet. Sic parem rationem facere Seneca dixit, lib. II. epist. & lib. VI. De Benef. cap. XL. item Iurisc. l. vlt. De doli except. l. XX. De manum. testam. Pariare, & pares rationes habere.

Inde vilis rursus Burrhus.] Vatic. *bibil.* Suspicari possis, num *debilis*, legendum. Debilitas enim loco probri, quia & sacris olim arcebantur, & decreto Augusti etiam Senatu. Sequitur autem de hoc ipso Burrho, *Truncâ scilicet manu.* Suspectum æquè, *το rursus*, quod hîc nulli rei. Puto fuisse, *rufus*: glossema scilicet ad cognomen Afranij, Burrhus. Nam Latini Burrhum, rufum dicebant, à Græco Glossæ: *Burrum* ξανθόν, πυῤῥόν. Vide Festum. Burrhus, manu debilis. Burri cognomen quid.

Truncâ scilicet manu.] Agricola adnotauit, *tunicatâ manu.* à sene; an à libris? Et sanè videntur mollitiam Burrho obiectare & tunicas manicatas.

Festis Saturno diebus inter alia æqualium ludicra regnum lusu sortientium.] Interpretes ad illustrationem loci adferunt, quæ Pollux scribit lib. IX. Βασιλίνδα, inquit, ἐστὶν ὅταν Pag. 304. Saturnale ludicrum in creãdo rege.

διακληρωθέντες, ὁ μὲν βασιλεὺς προςάττῃ τὸ ἡρακλέιον, ὁ δὲ ὑπηρέτης εἶναι λαχὼν πανταχόθεν ἀποικοπονεῖ. Magis facit Arriani locus

Is ridicula quædam imperitabat.

lib. I. Dissertationum Epicteti: Ἐν σατουρναλίοις λέλογχε βασιλεύς. ἔδοξε γὰρ παῖξαι ταύτην τὴν παιδίαν. προστάσσει, σὺ πίε, σὺ κέρασον, σὺ ᾆσον, σὺ ἄπελθε, σὺ ἔλθε. ὑπακούω, ἵνα μὴ παρ' ἐμὲ λύηται ἡ παιδία. id est: *Saturnalium diebus rex eligitur. lubet enim ludere hunc lusum. Is imperat, Tu bibe, tu misce, tu expelle, tu abi, tu veni. Pareo, ne meâ caussâ soluatur ludus.* Et maximè Luciani in Saturnalibus. ὁρᾷς ἡλίκον τὸ ἀγαθὸν, ἔτι καὶ βασιλέα μόνον ἐφ' ἁπάντων γενέσθαι τῷ ἀστραγάλῳ κρατήσαντα. ὡς μήτε ἐπιταχθείης γελοῖα ἐπιτάγματα, καὶ αὐτὸς ἐπιτάττειν ἔχοις, τῷ μὲν αἰσχρόν τι περὶ αὐτοῦ ἀναβοῆσαι, τῷ δὲ γυμνὸν ὀρχήσασθαι, καὶ ἀράμενον τὴν αὐλητρίδα τρὶς τὴν οἰκίαν περιελθεῖν. *Vides* (inquit apud Græcum Saturnus magnificans suum regnum) *quantum bonum sit regem inter omnes eligi, si viceris talo. Cùm neque quisquam tibi ridiculum aliquid imperet, & tu imperare aliis possis: huic, vt turpe aliquid de seipso vociferetur, illi vt saltet nudus, vtque sublatâ in humeros tibicinâ ter domum circumeat.*

Talo creabatur rex.

Regnum lusu sortientium.] Eo ritu, quo regna conuiuiorum: id est talo. Ex Luciani suprà verbis.

Constanter exorsus est carmen.] Vetus illud ex Ennio tritũ:

O Pater, ô patria, ô Priami domus
Septum altisono cardine templum, &c.

Iulius Pollio.

Ministro Pollione Iulio, prætoriæ cohortis Tribuno.] Puto eum esse qui posteà Præf. prætorio fuit, sub Othone. Vide Plutarch. in Othone.

Pag. 281. Filiis principum propria mensa.

Mos habebatur Principum liberos sedentes vesci in aspectu propinquorum, propriâ & parciore mensâ.] Suetonius super eodem ritu, Claudij cap. XXXII. *Adhibebat omni cænæ & liberos suos cum pueris puellisque nobilibus, qui more veteri ad fulcra lectorum, sedentes vescerentur.* Idem in Augusto, cap. LXIIII. de nepotibus eius: *Neque cænauit vnà, nisi in imo lecto adsiderent.* Vbi scripserim, *nisi vt imo.* Ex quibus vides pueros sedisse ad fulcra, pedésque parentum. Sedisse, dico. Spernebant enim etiam tunc accubitum à pueris, à seruis: quasi luxuriæ ritum illi ætati ordinive, non decorum. De seruis, Plautus Sticho: *Potius in subsellis Cynicè accipiemur, quàm in lecto.* Idem Persâ: *Non postulo equidem med in lecto accumbere. Scis tu med esse imi subsellij virum.* Donatus in vitâ Terentij: *Iussus ante Cæcilio recitare, ad cænantem cùm venisset, quòd erat contemptiore vestitu, subsellio iuxta lectulum*

Ad imum lectum.

Sedebant non accumbebant.

Vti & serui.

resîdens legisse dicitur: post paucos verò versus, inuitatus vt accumberet, cœnasse vnà. Senecam sic accipio De Tranquillit. lib. II. cap. XV. *Non accipiet sapiens contumeliam, si in conuiuio regis recumbere infra mensam, vescique cum seruis ignominiosa officia sortitus iubebitur.* Quâ contumeliâ à Caio Pomponius Secundus adfectus: qui cibum cum eo cepit, παρὰ τοῖς ποσὶν αὐτοῦ χαθήμενος, ait Dio: scilicet quasi Veiouis illius seruus. Nec aliò Plutarchus respexit, cùm in Conuiuio suo reliquos quidem accumbentes facit, at Æsopum qui seruus, sedentem in subsellio apud Solonem.

Seneca explicatus.

Innoxia adhuc & præcalida potio.] Rettuli ad calidæ potionem in Electis, & velim ei capiti addi Arriani locum lib. I. cap. XIII. ὅταν δὲ θερμὸν αἰτήσαντος σου μὴ ὑπακούσῃ ὁ παῖς, ἢ ὑπακούσας χλιαρώτερον ἐνέγκῃ, ἢ μηδ᾽ εὑρεθῇ ἐν τῇ οἰκίᾳ, τὸ μὴ χαλεπαίνειν μηδὲ ῥήγνυσθαι, οὐκ ἔστιν, ἀρεστὸν τοῖς θεοῖς; qui simillimus illi Senecæ quem adduxi è libro De Irâ. Ceterùm ex hac potione gustasse etiam Titus credebatur Britannico adsidens, ait Sueton. Titi cap. II. Potione inquam. & caue fidem Aeliano habeas in Variâ Hist. lib. V. qui disertè vult venenum ei in cibo datum, non potu. Μυρίοι γ᾽ οὖν, inquit, καὶ πίνοντες τὸ κακὸν κατέπιον, ὡς Ἀλέξανδρος. καὶ ἐσθίοντες, ὡς Κλαύδιος ὁ Ῥωμαῖος, καὶ Βρεττανικὸς ὁ τούτου παῖς.

Pag. 305. Calidæ potus.

Octauia quoque.] Scribe, *Octauiæ*. is pauor videlicet fuit.

Nox eadem Britannici necem & rogum coniunxit.] Miror ergo, quomodo vera quæ Græci tradiderunt, Britannici corpus gypso multo oblitum â Nerone fuisse, ne liuor appareret è veneno: sed pluuiam coortam eluisse gypsum, dum cadauer per forum effertur; omniúmque oculis scelus subiecisse. Hæc Zonaras, hæc Dio Scitè; sed parum verè: vt Taciti quidem narratio est. Nam hæc omnia operire nox potuit.

Græcos parum probabiliter de Britannico tradere.

In campo tamen Martio sepultus est.] Non tamen ibi combustus: sed reliquiæ eius in vrnâ, illatæ, vt opinor, monumento Augusti.

Pag. 306. Acerbum funus.

Subtrahere oculis acerba funera.] Nota ritum. Acerba enim & immatura funera, quæ intra Tirocinij diem, pompâ funebri aut laudatione non dignata. Alibi dico plenius.

Viros grauitatem adseuerantes.] In Senecam & Burrum criminatio spectat. quam deluit tamen leuiter ipse Tacitus, Senecę vbique volés & amicus: aliter quàm ille Bithynus, qui inimicitias cũ Senecâ indictas exercet, & ex professo.

Tacitus pronus in Senecam.

perio & Frisios in hoc numero, vicinos scilicet Batauis ingenio, sitúque. Lapis Interamnæ: HILARIVS. NERONIS. CAESARIS. CORPORIS. CVSTOS. NATIONE. FRISO.

Iunia Silana, quam matrimonio C. Silij pulsam suprà rettuli.] Libro XI. Credo sororem esse Marci Luciique Silanorum. Pag. 307.

Insignis genere, formâ lasciua.] Romana vetus editio, *formâ, lasciuiâ.* non displicet.

Sextium Africanum nobilem iuuenem.] Scribe, *Sex.* vt prænomen sit. Lib. XIV. *Census per Gallias à Q. Volusio & Sex. Africano Trebelliòque Maximo acti sunt, æmulis inter se per nobilitatem Volusio atque Africano.* Nobilitatem hanc Africani repetendam arbitror à Iulo Antonio Marcellæ marito, cui cognomen Africano. Ei filius L. Antonius lib. V. suprà. & hic, vt opinor, nepos. Sex. Africani stirps.

Iturium.] Verius, *Titurium.* atque ita scribunt libri veteres infrà, XIV. Annali. Simile mendum III. ad Q. Fratrem libro: *Ad Labienum & ad Ligurium litteras dabo.* Malim, *Titurium*, qui in Cæsaris legatis. Titurius.

Rubellium Plautum, per maternam originem pari ac Nero gradu à Diuo Augusto.] Rectè Plautum. Noster lib. XIV. *Et omnium ore Rubellius Plautus celebratur, cui nobilitas per matrem ex Iuliâ familiâ.* Iterum: *Compertóque Plautum & Sillam maximè timeri* Lib. XVI. *Interfectum esse Rubellium Plautum generum L. Veteris.* Græcísque constanter semper, Πλαῦλος. Vbi ergo frons, *Plancus*, aut, *Blandus*, substituentium? At enim pater illi fuit Rubellius Blandus. Homo inconspecte, an nescis plerosque filiorum cognomine à patribus diuersos fuisse, hoc æuo? Taciti vna aut altera pagina tibi testis. In Iuuenali ergo corrige, sat. VIII. Rubellij Plauti cognomen retentum. Iuuenalis correctus.

——tecum est mihi sermo Rubelli
Plaute, tumes alto Drusorum sanguine.

Suetonius qui A. Plancium quemdam iuuenem nominat, non tibi imponet: alius est ab isto, vt dicam lib XIV. vbi de morte huius Plauti. Quod ait Tacitus pari cum gradu à Diuo Augusto fuisse ac Neronem: id clarum. Rubellius Blandus maritus Iuliæ Drusi filiæ fuit. ex iis genitus hic Rubellius Plautus. Tabulam nostram adi. Genus Plauti.

Atimeto Domitiæ Neronis amitæ liberto.] Ætas non abnuit, quin sit ille libertus, de quo hodie inscriptio in ædibus

Atimetus libertus. Cæsiorum, ATIMETVS. PAMPHILI. TI. CAESARIS. AVG. L. L. ANTEROTIANVS. cum carmine Romano Græcóque, in mortem Homonœæ coniugis. E domo enim Pãphili Tiberiani liberti trãsire ad hanc Domitiam potuit. De eodem fortasse Scribonij Largi locus est, sed vitiatus, cap. CXIX. *Caßij medici*, inquit, *colice bona, multis nota propter effectus, vera hæc est: vt ab eius seruo Atimeto accepi, legato Tiberij Cæsaris.* Quomodo enim seruus legatus Cæsaris sit? Scribam, *legato Tiberio Cæsari*. hac mente, vt à Cassio moriente legatum relictus sit Tiberio.

Lusus principis intendere.] Nec malè, *luxus.*

Fabius Rusticus historicus. *Fabius Rusticus.*] Historias eorum temporum scripsit: de quo elogium nostri, in Agricolâ: *Liuius veterum, Fabius Rusticus recentium eloquentißimi scriptores.*

Officia data in codicillis. *Scriptos esse ad Cæcinam Tuscum codicillos, mandatâ ei prætoriarum cohortium curâ.*] Benè & ad ritum eius æui, Codicillos. Nã officia omnia administrationésq. dari à Principe moris, in codicillis. Tacitus in Agricolâ: *Credidêre plerique missum è secretioribus ministeriis libertum, codicillos quibus ei Syria dabatur, tulisse.* Sidonius lib. I. Epistola. *Vacante aulâ turbatâq; rep. solus inuentus est, qui ad Gallias administrandas fascibus prius quàm codicillis ausus accingi, &c.* Ingerit idem non conniuenti lectori Suetonius Claud. cap. XXIX. *Suppositos, aut etiam palàm immutatos datorum officiorum codicillos.* Et Arrian. lib. III. Dissert. Ἀλλὰ καὶ κριτής εἰμι τῶν Ἑλλήνων. οἶδας κρίνειν, τί σε ἐποίησεν εἰδέναι; Καῖσάρ μοι κωδίκελλον ἔγραψε. γραψάτω σοι ἵνα κρίνῃς περὶ τῶν μυσικῶν, καὶ τί σοι ὄφελος; Zeno Imp. l. I. C. Vt omnes iudices: *Aut codicilli alterius administrationis oblati.* & l. XII. C. De Dignitat. *Iudices qui se furtis & sceleribus fuerint maculasse conuicti, ablatis codicillorum insignibus & honore exuti, &c.*

Lampridij nouus verúsque intellectus. Lampridium verè interpretemur ex istis, in Alexandro: *Pontificatus & Quindecimuiratus & Auguratus codicillares fecit, ita vt in Senatum allegerentur.* Codicillares, id est, tribuit eos ipse per codicillos: cùm antea cooptari à collegis, partim à plebe solerent. De hisdem codicillis interpretor Suetonij locum Tib. cap. XLII. *Alteri Syriam prouinciam, alteri præfecturam vrbis confestim detulit; codicillis quoque iucundißimos & omnium horarum amicos professus.*

Cæcina Tuscus quis. Cæcina Tuscus quem hîc nominat, est ille qui postea Præf. Aegypti à Nerone relegatus est. Suet. cap. XXXV. *Tuscum nutricis*

filium relegauit, quòd in procuratione Ægypti balneis in aduentum suum exstructis lauisset. Dionem corrige: τί δὲ ὅτι καὶ Κίνναν Τοῦσκον ὑπερώριον, ὅτι τῆς Αἰγύπτου ἄρχων ἐλούσατο ἐν τῷ βαλανείῳ ὃ ἐκείνῳ ὡς καὶ εἰς τὴν Ἀλεξανδρείαν ἥξοντι, ἐποιήθη. & scribe, τί δὲ ὅτι Καικίναν. Superfuit tamen Neroni, & nominat iterum noster lib. III. Hist. *Apud Cæcinam Tuscum epulari multos, præcipuum honore Iunium Blæsum nuntiatur.* Dio correctus.

Plinius.] In libris Historiarum, quos à fine Aufidij Bassi composuit triginta & vnum. Ipse in Præfatione ad Titum: *Nos quidem omnes, patrem, te, fratrémque diximus opere iusto, temporum nostrorum historiam orsi à fine Aufidij Bassi.* Eosdem libros intellegit, II. Histor. nat. cap. LXXXIII. *Nec minus mirum ostentum & nostra cognouit ætas, anno Neronis principis supremo, sicut in rebus eius exposuimus.* Et cap. LIII. *Amnes retro fluere & nostra vidit ætas, Neronis principis supremis, sicut in rebus eius retulimus.* Credo autem scripsisse Aufidium à bellis ciuilibus ad res Claudij aut paullum infrà. Certè vixit eâ ætate, & viri optimi (ita appellat) constantiam in lentâ morte Seneca describit epist. XXX. Citantur bina eius fragmenta in Suasoriâ pro Cicerone. Pag. 308. Plinius Historiã scripsit. Aufidij Bassi historiæ, & æuum.

Cluuius.] Non, Cliuius. Est Cluuius ille Rufus, vir consularis, qui huius inferiorísque ætatis historiam scripsit. Plinius lib. VIII. *Ita secum aliquando Cluuium locutum, Scis Virgini, quæ historiæ fides debeatur: proinde, siquid in historiis meis legis aliter ac velles, rogo ignoscas.* Emenda Plutarchum in Othone, apud quem sub initium malè Κλαύδιος Ρῦφος scriptum & versum. Nominat aliquotiens noster, & Suetonius. Cluuius Rufus historicus. Plutarchus correctus.

Sed vocem vnius ex inimicâ domo adferri.] Hæsito num scrib. *vocem mimi ex mimicâ domo.* De Paride enim: & fatalis quidam librariorum in iis vocibus error.

Refutare tenebras & vigilatam conuiuio noctem.] Hæret sententia: quam explicari posse puto, si legas, *Reputaret tenebras.*

Vivere ego Britannico potiente rerum poteram. at si Plautus aut quis alius remp. iudicaturus obtinuerit.] Lege notâ interrogandi, *Viuere e. B. p. r. poteram?* Sequentia scripserim, *remp. indicatúsve obtinuerit.* id est, si Plautus rerum, iudiciorúmve potiretur. Rodolphus legit, *remp. inuasurus.* Pag. 309.

Vbi nihil pro innocentiâ, quasi diffideret.] Rodolphus adnotauit, *quasi defenderet.*

Præfectura annonæ Senio Rufo.] Fenius illi nomen: atque ita semper infrà.

Cura ludorum Arruntio Stellæ.] Inter dignitates ergo ea res fuit. sic libro XI. *Sulpicius Rufus ludi procurator.* In lapide de prisco Tibure: CVRAT. MVNERIS. PVBLICI. GLADIATORI. Apud Sueton. Cal. cap. XXVII. *Curator munerum ac venationum.*

Curator ludorum.

C. Balbillus. *Ægyptus C. Balbillo.*] De hoc Seneca lib. IV. Nat. Quæst. cap. II. *Balbillus virorum optimus, præfectúsque in omni litterarum genere rarißimus, auctor est cùm ipse Præfectus obtineret Ægyptum, &c.* etsi malè vulgò, *Babillus.* Corruptum & in Plinio idem nomen, libro XIX. proœmio: *Galerius à freto Siciliæ Alexandriam septimâ die peruênit, Babilius sextâ, ambo Præfecti.* scribe, *Balbillus.* In lapidibus nominatur quidem, TI. IVLIVS. BALBILLVS. SACERDOS. SOLIS.

In eo nomine Seneca & Plinius correcti.

P. Anteius. *Syriæ P. Anteio destinata.*] Ineptè vulgo, *Pantello.* errore duplici. Coniectura nostra certò firmatur è Taciti XVI. *Simul annuam pecuniam à P. Anteio ministrari cognoscit, neque nescium habebat Anteium caritate Agrippinæ inuisum Neroni.*

Pag. 310. *Statio cohortis adsidere ludis solita.*] Non repeto quæ scripsi Epistolic. libro III. epistolâ XVIII.

Consules repositi. *Q. Volusio P. Scipione.*] Ita mei libri, ídque Fasti comprobant. Lapis Neapoli,

Q. VOLVSIO. SATVRN.
P. CORNELIO. SCIP. COS.
AVGVSTALES
QVI. NERONI. CLAVDIO
CAESARI. AVGVST. ET
AGRIPPINAE. AVGVSTAE
I. O. M. ET. GENIO. COLONIAE
LVDOS. FECERVNT. XIII. XII. K. MART.

Nominat & Phlegon in Admirandis, Q. Volusium P. Scipionem coss.

Nero petulanter grassatur. *Vt ipse quoque exciperet ictus, & ore præferret.*] Vera lectio. Beatus Maurúsque frustrà adlaborant in scripturâ codicis Budensis: quem ex hoc aliísque locis scias fuisse non optimæ notæ. Legunt tamen illi, *& ore se Cæsarem præferret.* Ineptè. Hoc noster voluit clarè, excepisse eum ab ignaris ictus, & læsâ facie prætulisse. Plinius lib. XIII. de Thapsiâ: *Nero Cæsar claritatem ei dedit initio imperij, nocturnis grassatio-*

nibus conuerberatam faciem illinens sibi cum thure ceráque, &c. secuto die contra famam cutem sinceram circumferens.

Aduersus viros feminásque insignes.] Farn. *illustres.*

Multi propriis cum globis.] Melius, *inulti.*

In modum captiuitatis nox agebatur.] Diuino scribend. *in modum captæ ciuitatis.* Ea enim facies potiùs, quàm carceris custodiæúe.

Iulius quidam Montanus.] Si memoria mihi firma, poëta quidam eo nomine apud Senecam patrem laudatur.

Senatorij ordinis, sed qui honorem nondum capeßisset.] Suetonius Laticlauium vocat: tu scito. Ante & sub hoc æuum mos, vt liberi Senatorum, lato clauo induerentur vnà cum virili togâ, Curiæque interessent. Ab Augusto institutum, qui *Liberis Senatorum, quò celeriùs reip. adsuescerent, protinus virili togæ latum clauum inducere, & Curiæ interesse permisit.* A quo more Ouidius: Qui Laticlauij dicti.

Liberior fratri sumpta, mihique togâ est: Ouidius explicatus.
Induitúrque humeris cum lato purpura clauo.

Iidem ergo Laticlauij: iidem capessendis honoribus destinati. Noster lib. XIV. *Valerius Fabianus capessendis honoribus destinatus.* Statius III. Siluarum,

Notus adhuc tantùm maioris munere claui.

Alij sunt Tribuni laticlauij, de quibus hæc non capio. Iulius ergo Montanus Senatorij quidem loci, sed qui magistratum adhuc nullum cepisset, & tantùm laticlauius.

Reuocandæ libertatis ius patronis daretur.] Non ergo ratum Claudij iudicium, qui *Ingratos & de quibus patroni quererentur, reuocauit in seruitutem,* Sueton. cap. XXV. In quo Claudius exemplum Atheniensium secutus videri potest, apud quos *conuictus à patrono libertus ingratus, iure libertatis exuitur,* ait Valerius lib. II. cap. VI. & Plutarch. in Solone. Iudicauit ergo quidem ita Claudius, sed in legibus & more Romano aliud fuit, vti audiemus. Adde his l. v. De iure patro. vbi strictius de hac Claudij constitutione.

*Perscripsere tamen consensum Senatus. * Ille an auctor, &c.*] Puto leg. interpungendumque, *Perscripsere tamen consensum Senatus illi, an auctor constitutionis fieret, vt inter paucos & sententiæ diuersos.* Firmant illa Taciti lib XIV. *At Consules perficere Senatus decretum non ausi, de consensu scripsere Cæsari.* Pag. 311. Senatus sæpe referebat ad Principem consulta.

Vi an æquo cum patronis iure agerent, sententiam eorum consultarent, &c.] Occisus locus, ita viuam & sentiam ego. Ecce tamen vespillones aliquot (non enim medicos) ad hoc Varia & vana restitutio.

funus. Est qui legat: *Vi an æquo cum patronis iure agerent, sententiam eorum confutarent, ac verberibus vltro manus intenderent, implere vel pœnam suam dissuadentes.* Alius; *vt ne æquo cum p. i. a. s. e. conculcarent. ac v. v. m. intenderent, impellerént ve p. s. d.* Parcite boni viri; non vos, non ego restituemus sine libris. à quibus nihil hîc iuuor. Ludibria tamen mea hæc: *vt iam nec æquo cum patronis iure agerent. Sententia eorum consultari, an verberibus manus vltro intenderent, impune vel pœnam suetam dissuadentes.* Ad manuum intentionem facit aliquid locus è lib. III. Annal. *Libertique etiam ac serui, patrono vel domino, cùm voces cùm manus intentarent, vltrò metuebantur.*

Quid enim aliud læso patrono concessum, quàm vt vicesimum vltra lapidem, in oram Campaniæ, libertum releget?] Quando id aut quâ lege, patrono concessum, quærimus. Suspicor esse ab Augusto, qui, vt Dio ait lib. LV. constituit τὰ δικαιώματα οἷς οὔτε ἄλλοι πρὸς τοὺς ἐλευθερωμένους, καὶ αὐτοὶ οἱ δεσπόται σφῶν γενόμενοι χρήσονται. id est, *iura, quibus erga libertos cùm alij, tum ipsi patroni vterentur.* Et relegatio quidem est ab exemplis æui prisci Vt enim patres olim filios rus relegabant pœnæ & molestiæ caussâ, (vti Roscius Amerinus, vti Torquatus à patribus relegati leguntur:) sic patronis relegandi libertos ius nunc tribuit siue quis alius, siue Augustus. Sed in numero numqua ratio? & cur non vltra XX. lapidem. Nihil reperio. Præfectus quidem vrbi intra centesimum lapidem cognoscebat: vltrà, Præfectus Prætorio: vt notat Vlpianus in * fragm. Pythœanis lib. IX. De offic. proconsf. Eóque exemplo Seuerus Imp. Prætorianos milites vltra centesimum lapidem abesse ab vrbe iussit, apud Herodianum lib. II. Et Prosper Aquitanus de Symmacho: quem, cùm Aram Victoriæ restitui postulasset, *iratus Princeps, statim à suis aspectibus pulsum in centesimo lapide, rhedæ non stratæ impositum, eâ die manere præcepit.* Dio tamen lib. LII. vbi de Præfecto vrbis, iurisdictionem eius angustiùs terminat, ἔξω τῆς πόλεως μέχρι πεντήκοντα καὶ ἑξακοσίων σταδίων: ea essent milliaria circiter LXXXVII. nisi in Dione rescribendum sit, ἑπτακοσίων: quod puto. Sanè ad Præf. vrbis pertinuisse, audire patronos querentes de libertis, ex Vlpiano clarum l. 1. De off. Præf. vrbis. Sed Tacitus patrono ipsi hanc relegationem, vt appâret, tribuit: nec tamen videtur vsurpari potuisse, sine auctoritate maiori.

Pœna in libertos ab Augusto.

Patres olim filios rus relegabant.

Præfecti vrbis iurisdictio quatenus.

* Tit. De plagiariis & l. 1. De off. præf. vrbis.

Dio correctus.

Decurias.] Iudicúmne decurias intellegit, an potius ſcribarum? Puto, ſcribarum. Qui ordo late fuſus Romæ, & non inhoneſtus. Liberti autem ordinem eum pretio certo emebant, vti è Cicerone haurias III. lib. in Verrem: *Ad eos me ſcribas reuoca: noli hos colligere, qui nummulis corrogatis de nepotum donis ac ſcenicorum corollariis, cùm decuriam emerunt, ex primo ordine exploſorum in ſecundum ordinem ciuitatis ſe veniſſe dicunt.* Et paullo pòſt, de iiſdem: *Mirabimur turpes aliquos eſſe in eo ordine, quo cuiuis pretio licet peruenire?* Scribæ ij diuiſi per decurias. Sueton. in Claud. cap. I. *Corpus eius per municipiorum coloniarúmque primores, ſuſcipientibus obuiis ſcribarum decuriis, ad vrbem deuectum* Reperiéſque ſparſim Quæſtorios ſcribas, Ædilitios, Prætorios, item Scribas ærarij, Portorij, &c. Scribarum ordo. Libertis pretio patebat. In decurias tributus.

Miniſteria magiſtratibus & ſacerdotibus.] Lictores, viatores, præcones, calatores, præcias. Miniſtri magiſtratuum è libertis.

Cohortes etiàm in vrbe conſcriptas.] Cohortes vigilum, quæ ſcriptæ primò ex milite libertino. Strabo, libro V. Dio. XLVIII. Vigiles è libertis.

Manumittendi duas ſpecies inſtitutas.] Libertas duplex, Iuſta, non iuſta. Iuſta quæ vindictâ, cenſu, teſtamento data: Non iuſta, quæ inter amicos, in conuiuio, per epiſtolam. Seneca De vitâ beatâ, cap. XXIIII. *Hominibus prodeſſe natura iubet, ſerui liberive ſint; ingenui an libertini; iuſtæ libertatis an inter amicos datæ.* Rectéque libri veteres aliquot in Suetonij Aug. cap. XL. *Seruos non contentus multis difficultatibus à libertate multóque pluribus à libertate iuſtâ remouiſſe.* Iuſtâ illâ qui manumiſſi, planè plenéque liberi: qui alterâ, vinclo adhuc quodam, vt Tacitus ait, attinebantur ſeruitutis. Imò retrahi poterant in ſeruitutem. Fragmentum quoddam Ic. veteris à Puteano: *Hi qui domini voluntate in libertate erant, manebant ſerui: & manumiſſores audebant in ſeruitutẽ denuò eos per vim ducere. Interueniebat Prætor, & non permittebat manumiſſum ſeruire.* & addit pòſt: *Sed nunc habent propriam libertatem qui inter amicos manumittuntur, & fiunt Latini Iuniani.* Scitè ergo ob hunc * iteratæ ſeruitutis metum Meſſenio ſeruus apud Plautum, qui inter amicos manumiſſus ſubiicit. Duplex manumiſſio. Suetonius correctus auctuſque è libris. Iuſta libertas. Non iuſta, ſiue inter amicos. * Hæ ſunt Iterationes, quarũ menrio Iuſtin. Nouell. LXXVIII.

Sed meliore eſt opus auſpicio, liber perpetuò vt ſiem.

Relinqueretur pœnitentiæ, aut nouo beneficio locus.] Pœnitentiæ, vt retraheres in ſeruitutem: beneficio, vt vindictâ

Plautus illustratus.

liberares. Ita apud Plinium lib. VII. epist. *Facilè deflectet ad te, si voles vindictâ liberare, quos proximè inter amicos manumisisti.*

Pag. 312. Vlpiani aut error:

Ereptus amitæ libertus Paris, quasi iure ciuili.] Zamiam ergo aliquam in nos molitus Vlpianus, cùm scripsit l. III. De condict. cau. data: *Neratius etiam libro Membranarum refert, Paridem Pantomimum à Domitiâ Neronis filiâ, decem quæ ei pro libertate dederat, repetisse per iudicem.* filiámque eam Neroni fecit, quæ est amita, magnâ suâ librariive culpâ. Sed librarium id peccasse clementius est: scribendúmque, *Neronis amitâ*: aut potiùs, *Neronis consilio.* quod firmat Tacitus, qui Neronis iussu patratum id ingenuitatis iudicium ait.

Aut scripturæ vitium. déq. tollendo coniectura.

Tribunis nõ est ius vocandi:

Prohibiti Tribuni vocare ex Italiâ.] Non mirum. Quippe qui nec Romæ vocationem habuerint, auctore Varrone: cuius verba in Agellij Noct. lib. XIII. cap. XII. in Italiâ multo minus, quippe cùm potestas eorum vrbis dumtaxat finibus terminaretur. Vide Dionys. lib. VIII.

De Præfecturâ ærarij. Primo id Quæstores tractabant.

Princeps curam tabularum publicarum à Quæstoribus ad Præfectos transtulit. Variè habita, ac sæpe immutata eius rei forma.] Eam varietatem breuiter exponam, cum temporum luce. Olim ærario præpositi Quæstores: notum. Caussa immutandi sub Iulio Cæsare orta, anno vrbis DCCIX. Quia enim absente Cæsare Quæstores creati nulli, ærarij cura Ædilibus duobus commissa est: nec rediit postillà ad Quæstores. Dio disertè notat lib. XLIII. Ædiles ergo præfuisse videntur (non enim immutationem reperio) per annos ferè decem & septem; donec Augustus Prætorios substituit. Factum anno DCCXXVI. Dio lib. LIII. καὶ ἐπειδὴ χρημάτων τῷ δημοσίῳ ἐδέησεν, ἐδανείσατό τινα, καὶ ἔδωκεν αὐτῷ, πρός τε τὴν διοίκησιν σφῶν, δύο κατ' ἔτος ἐκ τῶν ἐστρατηγηκότων αἱρεῖσθαι ἐκέλευσεν. id est: *quoniam ærarium publicum inops pecuniarum esset, quasdam mutuo sumptas in id contulit: & administrationi earum duos Præturâ functos in annos singulos electos præfici iussit.* Sueton. cap. XXXVI. *Auctor fuit, vt cura ærarij à Quæstoribus vrbanis ad Prætorios, prætorésve transiret.* Tacitus hîc. Ideò in monumentis id æui historiísque, Prætores ærarij, inscripti passim. Mansit ad Claudium, *qui curam ærarij Saturni Quæstoribus reddidit, quam medio tempore Prætores aut vtique præturâ functi sustinuerant*, ait Sueton. cap. XXIV. Ita tamen, vt honores iis

Mox Ædiles.

Inde Præturâ functi, aut Prætores.

Iterũ Quæstores.

extra ordinem permitteret, ait Tacitus, *ne metu offensionum segniùs consulerent.* Quem Dio explicat, in Claudio: τοὺς στρατηγοὺς τοὺς ἐπὶ τῆς διοικήσεως καταλύσας, ταμίαις αὐτὴν κατὰ τὸ ἀρχαῖον ἐπέτρεψεν, οὐχ ὥστε καὶ ἐτησίους σφᾶς (ὅπερ ἐπί τε ἐκείνων πρότερον, καὶ ἐπὶ τῶν στρατηγῶν μετὰ ταῦτα ἐγίγνετο) ἄρχειν, ἀλλ' οἱ δύο οἱ αὐτοὶ τρία ὅλα ἔτη αὐτὴν διῴκουν, καὶ οἱ μὲν στρατηγίας εὐθὺς ἐλάμβανον, οἱ δὲ καὶ μισθὸν ἔφερον ὅπως ποτὲ καὶ ἔδοξαν ἄρξαι. id est: *Pretores ærarij soluens, Quæstoribus rursum antiquo more id tradidit. non tamen vt annuum eorum munus esset (quod anteà & in ipsis & in Pretoribus factum:) sed duo iidem tres annos continuos eam curam sustinebant: eisque exactis Preturas statim adipiscebantur, interdum & præmium mercedémque: proinde ac bene se gesserant.* Honores ergo extra ordinem iis dati, sunt Præturæ. Sed idipsum immutans rursum Nero, rediit non ad Prætores (non enim ita appellati amplius) sed ad Præfectos: quos è Prætoriis elegit: Itaque clarè, Tacitus, *Preturâ perfunctos* dilegit, non Prætores. Ita enim in Tacito corrigendum. Per bella tamen ciuilia, & Principe nullo Romæ, iterum Prætores præfecti videntur: innuítque Tacitus lib. IV. Histor. *Pretores ærarij (nam tunc à Pretoribus tractabatur ærarium) publicam paupertatem questi, &c.* Insita enim admonitio facilè ostendit aliud fuisse Taciti, id est, Traiani æuo. Gellius lib. XIII. Præfectum nominat, *Quod per Quæstorem dixi*, inquit, *intellegi nunc oportet Pref. ærario. nam cura ærarij à Quæstoribus ad Præfectos* (ita legerim, non *Præfectum*) *translata est.* Præfuisse autem eos censeo biennium, ex hac sanctione Neronis: certè quidem ita seruatum sub Traiano. Plinius Panegyr. de se & Tertullo, *Nondum biennium compleramus in officio laboriosissimo & maximo, cùm tu nobis Consulatum obtulisti.* Et statim: *Nobis Præfectis ærario, Consulatum antequàm successorem dedisti.* In iure crebra mentio Præfectorum ærarij, vt l. XII. De his quæ vt indignis. l. XV. & XLII. De iure fisci.

Iisque extra ordinē datæ Præturæ.

Præfecti è prętoriis sub Nerone.

Prætores sub Vespasiano.

Postremō deniq. præfecti è prætoriis.

Qui biennīū præerant.

Aminius Rebius, ex primoribus peritiâ legum.] Libri vett. *C. Aminius*, nescio an, *Caninius Rebilus*. Certè (& doleo) ignotus mihi, quicumque hic laudatus Iurisconsultus.

Pag. 313.

C. Aminius celeber iurisc ōsultus.

L. Volusius egregiâ famâ concessit, cui tres & nonaginta anni, præcipuaque opes.] De huius senio Plinius lib. VII. *Nuper L. Volusius Saturninus omnium quos in consulatu sententiam rogaueras superstes fuit.* Præfectum eum vrbi fuisse colligas ex altero

Volusius Saturninus.

Plinij loco: *Nuper L. Volusio Saturnino in Præfecturâ vrbis exstincto, notum, è Corneliâ Scipionum gentis, * Volusium Saturninum qui fuit Consul, genitum post LXII. annum.* Et de diuitiis eius, Tacitus lib. XIIII. *Et quantum Volusio longa parcimonia quæsiuit, tantum in te mea liberalitas explere non potest.* Sed & tota Volusiorum domus diues. Tacitus Annal. III. *Volusio vetus familia, neque tamen Præturam egressa. ipse consulatum intulit, opúmque, quîs domus illa immensum viguit, primus accumulator.*

* Intellegit Plinius Q. Volusiú, qui cos. anno DCCCIX.

Vaticinium in Tacito.

Inoffensa tot Imperatorum malitia fuit.] Ambigo an, *amicitia*, scribend. vti dicat coluisse eum tot principum amicitias sine offensâ. Rodolphus, *militia*, legit.

Molem amphitheatri apud Campum Martis.] Quod totum è ligno struxit, Sueton. cap. XII. Vide librum nostrum, si placet, De Amphitheatro.

Numerus correctus.

Plebeique congiarium quadrageni nummi viritim dati.] Illiberalis liberalitas. Corrigo, *quadringeni*: & do auctorem Suetonium cap. X. *Diuisis populo viritim quadringenis nummis, Senatorum nobilissimo cuique, &c.*

Vicesimæ vectigal vetus, In libertis.

Vectigal quoque quintæ & vicesimæ venalium mancipiorum remissum.] Ampla populi Rom. vectigalia: nullum, censeo, amplius eo quod, è seruis, libertísque. Rem eam paullò vberius à capite mihi tractanti, aut gratia, aut venia esto. Antiquissimum vectigal Vicesimæ reperio, quæ ad libertos. Institutum anno vrbis CCCXCVII. C. Marcio Cn. Manlio Coss. Liuius lib. VII. *Ab altero Consule (Cn. Manlio) nihil memorabile gestum, nisi quòd legem nouo exemplo ad Sutrium in castris tributim, de Vicesimâ eorum qui manumitterentur, tulit. Patres, quia eâ lege haud paruum vectigal inopi ærario additum esset, auctores fuerunt.* Ea vicesima semper exhinc exercita, ad tempora Principum inferiorum. Itaque non infrequens memoria in libris. Ab hac aurum Vicesimarium deriuo, quod in sanctiore ærario: de quo Liuius lib. XXVII. *Consulibus aurum Vicesimarium, quod in sanctiore ærario ad vltimos casus seruaretur, promi placuit.* Ad hanc Vicesimam, Arriani insignis locus, lib. III. Dissertation. Epicteti, cap. XXVI. ὁ δοῦλος εὐθὺς εὔχεται ἀφεθῆναι ἐλεύθερος. διὰ τί δοκεῖτε; ὅτι τοῖς εἰκοστώναις ἐπιθυμεῖ δοῦναι ἀργύριον; οὔ. ἀλλ' ὅτι φαντάζεται, &c. In quo loco, vide vt cæcutiat vir, alia doctus. Nam vertit: *Seruus inprimis cupit se donari libertate. Quam ob caussam? an quia desiderat pro tesserâ vendentibus argentum numerare?*

Vicesimarium aurum.

Interpretis Arriani lapsus.

merare? Non. sed quia opinatur, &c. Et in Notis ait, *εἰκοστώναις* esse qui rem emit exhibito signo aut tesserâ: manumissos autem emere publicè frumenta potuisse exhibitâ tesserâ: vnde Persius:

——*scabrosum tesserulâ far.*

Somnia & nugamenta mera. Corrigo in Arriano, τοῖς εἰκοστώναις. Glossæ: εἰκοστώνης, ὁ τὰς εἰκοστὰς ἀπαιτῶν, *Vicesimarius.* Verte igitur: *An quia vicesimariis argentum dare desiderat?* Idem Arrianus lib. II. cap. I. ὅταν οὖν στρέψῃ τις ἐπὶ στρατηγοῦ τὸν αὐτοῦ δοῦλον, οὐδὲν ἐποίησεν; ἐποίησε. τί; ἔστρεψε τὸν αὐτοῦ δοῦλον. ἄλλο οὐδέν; ναί. καὶ εἰκοστὴν αὐτοῦ δοῦναι ὀφείλει. id est: *Cùm quis seruum suum verterit apud Prætorem, nihilne fecit? fecit. quid? vertit suum seruum. Numquid amplius? Certè. vigesimam pro eo dependet.* Cicero lib. II ad Attic. epist. XVI. *Portoriis Italiæ sublatis, quod vectigal superest domesticum, præter vicesimam?*

Correctus Arrianus.

Hæc in manumissis. At in seruis receptum, vt quotiens vænirent, vectigal pro iis penderet emptor. Id Tacitus fuisse ait, quintam & vicesimam: lectio modò sit certa. Ambigas enim iure quoniam de hac XXV. nihil alibi scriptum. Imò scriptum contrà: Augustum cùm pecuniâ ad bellum & nocturnos Vigiles ei opus, instituisse Quinquagesimam vænalium mancipiorum. Dio LV. in actis anni DCCLX. τὸ τέλος τῆς πεντηκοστῆς ἐπὶ τῇ τῶν ἀνδραπόδων πράσει ἐσήγαγε. Et herclè vti aliarum rerum vænalium Centesima fuit: sic Quinquagesima mancipiorum. ausimque in Tacito reponere, **quinquagesimæ.* Alia quinquagesima est, de quâ in Symmacho, & infrà, hoc ipso libro. Fuit & Vicesima hereditatium, instituta ab Augusto ad ærarium militare: de qua Dio lib LV. actis anni DCCLIX: τὴν εἰκοστὴν τῶν τε κλήρων καὶ τῶν δωρεῶν ἃς ἂν οἱ τελευτῶντές τισι, πλὴν τῶν πάνυ συγγενῶν ἢ καὶ πενήτων, καταλείπωσι, κατεστήσατο. Temperauit eam Nerua, & magis Traianus: de quibus multa Plinius in Laudatione: qui omnind videndus, si vim intellegese aues eius vectigalis. póstque illos Antoninus Philosophus, de quo Capitolinus: *Leges etiam addidit* (siue *edidit*) *de vicesimâ hereditatum, de tutelis.* Videndus item Paullus lib. IV. Sentent. tit. VI. l. vlt. C. de edicto. D. Hadrian. toll. De Vicesimæ legibus primus scripsit. A. Ofilius, & post eum Macer libros duos. Inuenio & in lapidibus, PROCVRATOR. XX. HEREDITATIVM. item, PROMAGISTER. XX. HEREDITATVM.

Vicesimæ quintæ vectigal in seruis vænalibus.

Quinquagesima vænalium.

*Nisi tamen in Dione vitiū, & rescribi placeat, πεντηκοστῆς.

Vicesima hereditatiū.

Promagister Vicesimæ.

qui postremus titulus ab eo, quòd, vti è Plinio discis, publicani colligebant hoc vectigal: quorum Magistri, & Promagistri. Satis. nec enim Iurisconsultorum frugem demetere propositum nobis.

Pag. 314. *Factum S. C. vltioni iuxtà & securitati.*] Quod Pisonianum dictum, in l. Senatusconſ. De S. c. Silan. & Neronianum à Paullo, lib. III. Sentent. Certè conditum vulgatúmque est, Nerone II. & Pisone Coss. Latum eâ de re & anteà sub Augusto, P. Cornelio Dolabellâ, & C. Silano Coss. vnde nomen S c. Silaniani: sed minùs plenè. Dixerunt plura ante me, Vertranius hoc loco, & I. Cuiacius, I. Obseru. cap. XVIII.

Consultum pro securitate dominorum.

Pomponia Græcina insignis fœmina.] Soror filiáve Pomponij Græcini qui consul sub Augusto: & ad quem Elegia Ouidij, De Ponto.

Superstitionis externæ rea.] Christianismi credo accusatam hanc fœminam, siue vt tunc confundebant, Iudaismi. Non ergo superstitionis, sed religionis. Etsi vniuersè fateor, genus hoc ad θρησκείαν & inanem externúmque cultum, nimis pronum. * Strabo pulcrè & ex Veri adyto: ἅπαντες γὰρ τῆς δεισιδαιμονίας ἀρχηγοὺς οἴονται τὰς γυναῖκας. αὗται δὲ καὶ τοὺς ἄνδρας προκαλοῦνται πρὸς τὰς ἐπὶ πλέον θεραπείας τῶν θεῶν, καὶ ἑορτὰς, καὶ ποτνιασμούς. σπάνιον δὲ εἴ τις ἀνὴρ καθ' αὑτὸν ζῶν εὑρίσκεται τοιοῦτος. *Superstitionis auctores & duces esse fœminas, omnes opinantur. Eæ enimuerò viros inuitant ad superuacuos nimiósque deorum cultus, & dies festos, & venerationes. At raro profectò vir cælebs & sibi viuens inuenietur talis.*

* Lib. VII.

Fœminæ superstitiosulæ.

Viros corrumpunt.

Duæ Iuliæ. *Post Iuliam Drusi filiam dolo Messallinæ interfectam.*] Duas enim Iulias Claudius sustulit, suásu siue iussu Messallinæ: alteram Drusi, alteram Germanici prolem. Sueton. cap. XXIX. & Dio LX. Seneca in Ludo.

Per quadraginta annos non cultu nisi lugubri, non animo nisi mæsto egit.] Luctus hic, vt Clarum, ob Iuliam interfectã. Ab eius ergo cæde quadraginta anni? Falsum. Nam ea cæsa paullo ante expeditionem Claudij in Britanniam, vti è Dione liquebit tibi. Scribe fideiubente me, *quattuordecim annos.* Mors enim Iuliæ in annum incidit vrbis DCCCXVI. à quo ad hunc Neronis consulatum iusti XIV. anni.

Numerus vitiatus.

Cossutianus Capito. *Cossutianum Capitonem Cilices detulerant.*] Hunc aut alium

sui æui intellegi Iuuenalis voluit Sat. VIII.

—— quam fulmine iusto

Et Capito & Tutor ruerint damnante Senatu,

Piratæ Cilicum.

Sed magis certò Fabius libro VI. *Egregiè nobis adolescentibus dixisse accusator Cossutiani Capitonis videbatur, Græcè quidem, sed in hunc sensum: Erubescit Cæsarem timere.* Capito accusatus.

Cuius proauum oratorem.] Vulgò *auctorem*, pessimè. Pag. 315.

Oblatis in singulos annos quingenis sestertiis.] Hinc ergo Suetonius intellexit capite X. *Senatorum nobilissimo cuique annua salaria, & quibusdam quingena constituit.*

Auitas opes dissipassent.] Vulgò, *habitas*, errore tralatitio.

Ne pugnam priores adirent, prædicit.] Probum quod in Romano libro est, *priores auderent*. Vellem etiam, *edicit*. Pag. 316.

Præfectos militésque tendere omnes extra vallum iussit.] Quod pœnæ militaris genus antiquum. Liuius libro X. *Cohortes quæ signa amiserant, extra vallum sine tentoriis destituit.* Valerius lib. II. cap. VII. *Néve quis eorum intra castra tenderet, néve locum extra assignatum vallo, aut fossâ cingeret, néve tentorium ex pellibus haberet.* Vide & Polyb. libro VI. Sed propriè de hac ipsâ re, sic Frontinus IV. Stratagem. *Domitius Corbulo in Armeniâ duas alas & tres cohortes, quæ ad castellum initiò hostibus cesserant, extra vallum iussit tendere.* Pag. 317. Pœna militaris.

Huc quoque & illuc volitans, plura famâ quàm pugnâ extrahere.] Lego primùm, *húcque & illuc*. deinde, vt in libro opt. *pugnâ exterrêre*. Vera sententia, scriptioque. Nam hoc ait, Teridatem ostendisse potiùs arma, quàm intulisse; & plura exterruisse aduetus sui famâ, quàm pugnâ. Exterrêre.

Antiochum.] Commagenæ regem, vt suprà dictum.

Proditore suo.] Scribo, *sui*.

Isichi gens haud aliâs socia Romanis.] Sic emendauimus. Nam libris est, *ante alias*, pugnâ cum Taciti verbis manifestâ. Si enim tunc primùm illecti: quomodo socij ante alios? At qui hîc Isichi, Vaticano sunt, *Insechi*. Isichi, gens.

Veteri & prouido duci.] Cuius eruditionis etiam & studij in litteris signum, quòd Plinius aliquotiens Corbulonem inter auctores laudat, quorum operâ vsus. vti Indice lib. V. & VI. Patrem egregio viro fuisse suspicor Pomponium, aut Orfitum, suadente Plinio lib. VII. cap. V. *Vestilia, C. Herdicij ac posteà Pomponij Orfiti* (scribe ex libris, *Pomponij atque Orfiti*) *clarissimorum ciuium coniux, ex his quattuor partus* Pag. 318. Corbulo, inter doctos. Quis illi pater. Plinius correctus.

enixa, Sempronium septimo mense genuit, Suillium Rufum vndecimo, Corbulonem septimo, vtrumque consulem: postea Cæsoniam Caij principis coniugem, octauo.

Dissimulato tamen intellectu.] Ad Taciti phrasim magis, *intellecta.*

Pag. 319. Insteius Capito. *Isteo Capitoni.*] Ex lapid. *Insteio.* Mirum ni idem, qui suprà Hostorius dicitur, vbi de recipiendis obsidibus actum. Certè Vatic. liber eo loci, *Histeus*, non *Hostorius* præferebat. Nec moueor, quòd ibi centurio dicitur, hîc Præfectus castrorum. Potuit enim honore esse auctus.

Liberatoribus funditoribúsque adtributus locus, vnde eminus glandes torquerent.] Libratores ergo glandes torquebant? imò tela, lapidésque. Integer locus, quod mirère, apud Calepinum legitur: *vnde eminus lapides & glandes torquerent.* Expletus locus auxilio Calepini.

Artaxata quis condiderit. *Caput gentis Artaxata.*] Conditam ab Artaxiâ rege, suasu Annibalis Pœni. Plutarchum adi in Lucullo.

Pag. 320. Emendatus Tacitus. *In cornibus pedes sagittarius, & cetera manus equitum ibat, productior cornu in sinistro per ima collium.*] Expeditior omnino & verior erit lectio: *productiore cornuum sinistro.* E cornibus, inquit, productius erat sinistrum. & caussam addit.

Velut numine oblatum.] Farnesiano superadditum, *velut deûm numine.*

Pag. 321. *Cuncta extra tecta hactenus sole illustria fuêre.*] Puto, *cuncta extrà, tecta tenus.* id est: extra vrbem vsque ad tecta domúsque, omnia sole liquida.

Pag. 322. P. Suillius Quæstor Germanici. *Se Quæstorem Germanici, illum domus eius adulterũ fuisse.*] Suillius, Quæstor, Germanico bello. Annal. IV. *Ad P. Suillium Quæstorem quondam Germanici.* Adulterum Senecam in Iuliâ Germanici filia fuisse vult. Dixi antè.

Dio Senecæ infensus. *Quâ sapientiâ, quibus philosophorum præceptis, ter millies sestertiûm parauisset.*] Summa eadem diuitiarum Senecæ, expressa à Dione, qui omnes res relictas habet præut culpet virum inculpatum. Ita adulterium illi obiicit cum Agrippinâ: pullarium eum fuisse ait, idémque vitium ab illo insitum Neroni: caussam auctorémque interfectæ matris: aliáque, quæ homo vanus, præter fidem, prætérque omnium mentem conuiciatur velut è plaustro. Quibus odij caussis? aut quo mendacij pretio? Nam Seneca tantò anterior, non iniuriâ, non beneficio cognitus illi,

Sed credo, iudicij quædam morúmque peruersitas fuit, quæ eumdem illum in Ciceronem exacuit, quæ in Cassium, Brutum, omnésque bonos. Caueat ab his moneo, iuuentus: & è campis illis ita antiquitatum & historiæ flores legat, vt non colligat venena. At quod ad diuitias elegantiámque Senecæ attinet, vide lector & lege egregium eius libellum De vitâ beatâ: quem scripsit non aliâ re, quàm vt ora obstrueret calumniatoribus istis: præsertim à capite XVII. Idem non bonus sincerúsque virtutum æstimator.

Felicitati submittere.] Lege, *submitteret.*

Q. Pomponium ad necessitatem belli ciuilis detrusum.] Nihil legi. qui sequuntur, ij ferè nominati Senecæ in Ludo.

Filio & nepti pars concedebantur, eximebantúrque etiam quæ testamento matris, &c.] Ablego te ad Cuiacium, Obseru. VI. cap. XXIII. qui ante me abundè dixit. Pag. 323. De bonis damnatorum.

Se patroni iniurias vltum esse.] Mallem, *vltum isse.*

Ollium honoribus nondum functum.] Atqui Quæstorium eum fuisse Suetonius autumat, cap. XXXV. Sed Quæstura fortasse non tam honos, quàm aditus ad honorem. Ipse tamen Tacitus lib. XII. Quæsturam inter magistratus recensuit, Agellius, & alij. Pag. 324. Ollius Poppæa pater.

Velatâ parte oris, ne satiaret aspectum.] Ad æmulationem credo mulierum Arabiæ, de quibus Tertullianus in libello De virginibus velandis: *Arabiæ feminæ non caput, sed faciem quoque ita totam tegunt, vt vno oculo liberato, contentæ sint dimidiam frui lucem, quàm totam faciem prostituere.* Sed caussa in hoc nobili scorto, & in illis dispar. Arabiæ feminæ facie semitectâ.

Agentem eam in matrimonio Rufi Crispini equitis.] Alij, *Crispi.* Sed Crispinum ei cognomen Plutarchus in Galba, noster liber XV. & clarissimè Seneca, seu quis alius (non enim certè Philosophus) in Octauiâ. vbi Poppæa inducitur, Rufus Crispinus.

> —— *venientem intuor.*
> *Comitante turbâ coniugem quondam meum*
> *Gnatúmque properat petere complexus meos*
> *Crispinus, & intermissa libare oscula.*

Rufinus Crispinus filius eius à Suetonio nominatur, capite XXXV.

Otho siue amore incautus, laudare formam elegantiámque vxoris apud Principem.] Verè incautus. & simillimâ vecordiâ ille Candaules apud Iustinum lib. I. *Hic vxorem, quam* Amantium loquacitas.

propter pulchritudinem deperibat, prædicare omnibus solebat, non contentus voluptatum suarum tacitâ conscientiâ. prorsus, quasi silentium damnum pulchritudinis esset. Vecordiâ inquam simili, sed & fato.

Se ire ad illam, sibi concessam dictitans nobilitatem.] Adhæresco. Fortean, *siue concessam à diis iactans nobilitatem, pulchritudinem.* Aut, *sibi concessam diis dignam nobilitatem.* Budensi aiunt legi, *vbi concessam dictitaret.* ex eo diuinabam, *vbi congestam delibaret.*

Pag. 325. *Per genus vitæ quod nemo adæquaret.*] Vidi qui legeret, *quod Nero non adæquaret.* Ego, *Nero haud æquaret.*

Contubernium. *Nil è contubernio seruili.*] Propriè. Non enim nuptiæ cum seruis, sed contubernium.

A Tiberio vsque domum principis edoctus.] Vatic. *Tiberio auoúsque.* ex quo fecerim, *Tiberio abusque.*

Abusque.

Pag. 326. *Massiliensium mœnibus coërceri iubetur.*] Relegandi genus

Relegatio, ad certum opidum. tunc frequens. Sic Iulia opido Rheginorum ab Augusto clausa: Silanus à Nerone Bario municipio Apuliæ: Dolabella in coloniam Aquinatem ab Othone sepositus.

Edictum de numero gladiatorum. *Egredi numerum edendis gladiatoribus finitum permittebatur.* Augustus edixit anno vrbis DCCXXXII. μηδ᾽ ὁπλομαχίαν πλεονάκις ἢ δὶς ἐν ἑκάστῳ ἔτει, μήτε πλειόνων εἴκοσι καὶ ἑκατὸν ἀνδρῶν ποιεῖν. *neque sæpius quàm bis in anno gladiatores dare, neque vltra paria sexaginta.* Dio LIV. Simile edictum anteà à Se-

Senatusconsultũ eâdem in re. natu, de quo Sueton. Iulij cap. x. *Cùm multiplici vndique familiâ comparatâ inimicos exterruisset, cautum est de numero gladiatorum, quo ne maiorem cuiquam habere liceret.* Saturnalia nostra vide.

Quibúsque aliis Romana continentur.] Insero vocem. *res Romana continetur.* Sequentia emendaui, distinxi, sublatâ confusione, quæ in libris.

Pag. 327. *Ineptum eius attinuêre senatores.*] Fero. sed præfero meum

Diuinatio in Tacito. illud *seniores.*

Publicum, *Leges cuiusque publici.*] Publicum hîc non ciuitas aut commune cuiusque opidi, vti censent: sed τὸ δημόσιον τελωνία. Plautus Trucul.

Illa, haud ego, habuit publicum, peruersè interpretaris. Seneca epist. cxx. *Iam ego paraueram fiscos: circumspiciebam in quod me mare negotiaturus immitterem, quod publicum agitarem, quas accerserem merces.* Sueton. Cal. cap. XL. *Additumq; ad caput legis, vt tenerentur publico, quæ meretricium, quæ ve*

lenocinium fecissent. Seneca iterum Epist. CII. *Ille qui & mari & terrâ pecuniam agitabat, qui ad publica quoque, nullum relinquens inexpertum genus quaestus, accesserat.* vbi malè substituunt, *publicanos.*

Defensa & statuminata Senecae lectio.

Manet tamen abolitio quadragesimae quinquagesimaeq;.] Portorium id fuit, explicatum Quinctiliano in parte, Declamat. CCCLIX. *Praeter instrumenta itineris, omnes res quadragesimam publicano debeant.* Sed abolitio haec Neroniana, non firma. certè Symmachi aeuo iterum praebita Quadragesima: vt discas è lib. V. epist. *Quadragesimae portorium non rectè poscitur à Senatoribus Candidatis: quia nostri ordinis functiones onerari geminis incommodis non oportet. Quaeso igitur vt humanitatem nostri ordinis editoribus impartias, & vrsorum transuectionem cupiditati mancipum subtrahas.* Etiam Quinquagesima: de quâ idem: *Quaestores ordinis nostri numquam ferarum suarum portorium contulerunt. Nunc à fratre meo Cynegio V. C. quinquagesimae vectigal exigitur, quod solos vrsorum negotiatores, vtpote quaestui seruientes, oportet agnoscere.* De hac Quadragesimâ capio Suetonium Vespas. cap. I. *Huius filius publicum quadragesimae in Asiâ egit, manebántque* (lego, *manéantque*, quia peruenisse eas ad suum aeuum subindicat Tranquillus) *imagines sub hoc titulo, καλῶς τελωνήσαντι.* At in Caligul. cap. XI. alia hercle ab istâ; temporaria dumtaxat, & quae cum impuro illo periit: *Exigebatur pro litibus atque iudiciis vbicumque conceptis quadragesima summae de quâ litigaretur.* Sed & Quinquagesimam vaenalium de quâ suprà, disparo ab istâ: sicut Quinquagesimas illas Ciceronis III. libro in Verrem, quae ad aratores pertinuerunt decumanósque.

Quadragesimae vectigal sub Theodos. Arcadio.

Quinquagesimae.

Suetonius aliter ac vulgò explicatus, correctúsque.

Quinquagesimae variae.

Temperata apud transmarinas prouincias frumenti subuectio.] Quae haec subuectio? illáne, quae Romam? ex Africâ & Aegypto puta, aliísque prouinciis ad alimenta plebis. An intellegit in ipsis prouinciis modum positum, quò & quatenus frumēta sua aduehérēt? Fraudes enim & hic cōmitti solere, & molestias obiici prouincialibus, è Taciti Agricolâ disces. *Emere*, inquit, *vltrò frumenta, & vendere cogebantur. Deuortia itinerum & longinquitas regionum indicebatur, vt ciuitates à proximis hibernis in remota & auia deferrent: donec quod omnibus in promptu erat, paucis lucrosum fieret.*

Obscurior Taciti locus. Frumenti subuectio.

Immunitas mercatorũ frumenti.

Et ne censibus negotiatorum naues adscriberentur.] Mutuare

huic loco lucem à P. Fabro lib. I. Semest. cap. xxv.

Sulpicium Camerinum absoluit Cæsar.] Sed eumdem paullo pòst cum filio interfecit, ἐγκαλέσας σφισι, ait Xiphilinus: ὅτι Πυθικοὶ ἐκ προγόνων ἐπικαλούμενοι, οὐκ ἐπαύσαντο πρόσρημα τοῦτ' ἔχοντες, ἀλλ' ἐς τὰς τοῦ Νέρωνος νίκας τὰς Πυθικὰς ἐκ τῆς ὁμωνυμίας ὕβριζον. *obiiciens illis, quòd Pythici ab antiquo dicti non abstinerent nunc eo cognomine, sed in Neronis Pythicas victorias ex similitudine nominis iniurij essent.* Qui Dionis siue abbreuiatoris eius corruptus locus: scribóque, ὅτι Ποιητικοὶ ἐκ προγόνων, &c. Sulpicij enimuerò non Pythici, sed Pœtici cognóminati, vti liquere potest ex Fastis. Quod cognomen ad iniuriam suam trahebat Nero, quia ipse solus victor, solus Pythicus. Notabit ergo philologus similitudinem aliquam inter eas voces, veteri germanáque pronuntiatione fuisse.

(Marginal notes: Sulpicius Camerinus. — Dio bene correctus. — Pœtici, Sulpicij cognominati. — Ratio vetus pronũtiãdi Y. psili, & diphthógi œ.)

Pag. 328. *Pomponium Siluanum.*] Est cùm Pompeium Siluanum in *Tacito reperias; est, cùm Poppæum. Librariorum ea varietas sit, an hominum, alibi videbo.

(Marginal note: * Li. II. Hist.)

Inchoatũ à Druso aggerem coërcendo Rheno absoluit.] Intelligít ne fossam Drusianam, Isalæ hodie cognomine insignem? quæ Rhenum imminuit, exhausit, & quasi coërcuit? An potiùs aliud opus in Gallicâ ripâ, quo tumidum & vagum cum pernicie accolarum amnem reprimeret? Videtur. & refero ad aggerem istum, quæ lib. v. Histor. scripta: *Quin & diruit molem à Druso Germanico factam, Rhenúmque prono alueo in Galliam ruentem, disiectis quæ morabantur, effudit.* Vidi qui molem illam vellent esse Drusoburgum ad Isalam nunc situm. Næ illi falluntur. Nam quî potest? In Galliarum ripâ ea moles fuisse debuit, non in Germaniæ: vti facto Ciuilis, Tacitique verbis ratio constet. Refellere quidem igitur aliena possim, firmare adhuc ipse nihil.

(Marginal notes: Agger Drusianus. Vbi is? — Eundẽ videri cum mole Drusi. — Sed nec illa inuenta.)

Helius Gracilis] E libris, *Aelius Gracchus.*

Qui nationem eam regebant, in quâ tum Germani regnabant.] Suspectus maioris vitij locus. Tentabam tamen mederi, *germani regnabant*: id est, duo illi fratres. aut, *in quâ tantùm Germani*: vti dicat Frisiis nõ alios quàm è verâ Germaniâ fuisse reges. Sed nos alludimus: manet vlcus.

(Marginal note: Corruptus locus.)

Pag. 329. *Dubius Auitus.*] Labor vt scribam, *Vibius Auitus*, inducẽte me Plinio, qui Neronis temporibus præfedisse Galliæ Germaniæq́, inferiori, Vibiũ Auitum significat li. xxxiv.

cap.VII. *Statuam Aruernorum cùm faceret, prouinciæ Vibio Auito præsidente.* Antea ſuſpicabar de Didio: fallebar. Vibius Auitus.

Aduertêre quoſdam cultu externo in ſedibus Senatorum.] Armenios & Parthos ſedentes in Senatu, vti eleganter Suetonius loquitur. Morem autem eum fuiſſe, & hunc honorem bene meritis ſociis, didici è Iuſtino: qui de Maſſilienſibus lib.XLIII. *Ob quod meritum & immunitas illis decreta, & locus ſpectaculorum in Senatu datus.* Item Ioſepho, qui Decretum C.Cæſaris & Senatus recitat pro Iudæis, li.XIIII. cap.XVII. in hæc verba: δεδόσθαί τε ὑρκανῷ, καὶ παισὶ τοῖς αὐτοῦ, καὶ πρεσβευταῖς τοῖς ὑπ' αὐτοῦ πεμφθεῖσιν, ἔντε πυγμῇ μονομάχων καὶ θηρίων, καθεζομένους μετὰ τῶν συγκλητικῶν θεωρεῖν: *Concedi Hircano eiúſque filiis, item Legatis qui ab eo miſſi, gladiatorum & ferarum pugnas ſpectare, in ſedibus Senatorum.* Etſi vetuerat id antè, ſuâ quadam cauſsâ, Auguſtus: vt in Suetonio leges, cap.XLIV. interdicto tamen non firmo. Sed ait Iuſtinus ecce, in Senatu: & Suetonius alibi, in equite ſpectare. nec errent vltrà. qui apud Suetonium in Claudio, *in Senatoriis*, tentant reponere. Sed quod de legatis his ad Neronis tempora Tacitus rettulit, eximiũ & antiquæ noſtræ ſimplicitatis factum, Tranquillo viſum Claudio attribuere, cap XXV. Errat, me iudice, Tranquillus. Mos honeſtádi legatos ſociorum conſeſſu orcheſtræ. In Senatu, in Equite: id eſt, inter Senatores equites.

Quinquaginta annorum obſequio.] Libri vett. *quadraginta.* A clade certè Varianâ ad hoc æuum, quadraginta ſex circiter anni ſunt. Pag. 330.

Quotam partem campi iacere.] Fortè, *Quò tantam*, aut, *quò eam.* Vulgatam etiam tolero, & capio.

Seruarent ſanè receptos gregibus inter hominum famam.] Scriberem, *exceptos*, &, *famem.*

Et commotus his Auitus, patienda meliorum imperia. Id diis, &c.] Turbata & trunca forſitan. Lego tamen: *Nec commotus h.A.p.m.imperia ait. Diis quos, &c.* Correctus Tacitus.

Terra in quâ viuamus.] Addenda vox videtur, *poteſt.*

Curtilium Manciam ſuperioris exercitus legatum.] Phlegon De admirandis: *Curtilius Mancias legatus in Germaniâ exercitum duxit Q.Voluſio & P.Scipione coſſ.* Curtilius Mancias.

Dum flumen gignendo ſale fecundum, & conterminum vi trahunt.] Nõ abhorret certè à fide vt hoc flumen, Sala fuerit: argumento vel nominis ipſo. Flumen nobile, mihi carum: domicilij olim cauſsâ, & Andreæ Ellingeri medici primarij; cuius fides & doctrina, magna mihi dum viuam. Pag. 331. Sed & fôtes hodie ſalis in Saxonicâ Hallâ, ad id flumen.

Eluuie maris arescente vndâ, sed super ardentem arborem struē fusâ.] Hac de re Plin. lib XXXI. *Galliæ Germaniæq; ardentibus lignis aquam salsam infundunt.* Varro De re Rusticâ I. *In Galliâ Trãsalpinâ intus ad Rhenum, cùm exercitum ducerem, aliquot regiones accessi, vbi salem nec fossitium nec maritimum haberent, sed ex quibusdam lignis combustis, carbonibus salsis pro eo vterentur.* Vbi lego, *intus Rhenum*, particulâ addititiâ reiectâ.

Ratio parãdi salis in Germaniâ & Galliâ.

Bellum Hermunduris prosperum, Cattis exitio fuit.] Non dissimulo allucinationem & παρόραμα viri docti nostratis qui ab hac pugna initia deriuat Batauæ genti. Censet enim victos pulsosq; eo prœlio Cattos, deuenisse maritimos locos vbi nunc Bataunia est, & originem dedisse inter Belgas nobilissimæ genti. Cæcitatem! Bataui noti celebresq; diu ante hanc æuo Neronis pugnam: & Cattorum migratio, de quâ Tacitus in libello De Germaniâ, non dubie antiquior. *Bataui*, inquit, *non multùm ex ripâ, sed insulam Rheni amnis colunt, Cattorum quondã populus, & seditione domesticâ in eas sedes transgressus, in quibus pars Romani imperij fierent.*

Bataui oriũdi à Cattis.

Sed diu ante hoc prœliũ.

Ciuitas Iubonum socia nobis.] De hoc igne nimia mira Pighius amicus noster censebat *Huionum* scrib. quoniam in * agro cognomine, hodie lapis multus sub terrâ fossilis, idoneus concipere ignem. Sed ego ambigo ne ea gens in Germaniâ ipsâ alibi fuerit, non in Belgicâ.

Miraculum terreni ignis.

* *Iuxta Hoyũ opidum in Eburonibus.*

Aut quo alio humore niterentur.] Fortassis *vterentur.*

Quanto magis profana, & vsu polluta.] Adde vocem è priscâ editione, *& vsu viliori polluta.* Vestes vult sanguinis aut seminis notis sordentes.

Ruminalem arborem in comitio.] De ficu Ruminali & Naniâ digna lectu Scaliger in Festum, illustrissimum ingenium nostri æui.

Ruminalis ficus.

Quæ super octingentos & quadraginta ante annos Romuli Remiq; infantiam texerat.] Damno numerum. Nam hic annus vrbis conditæ DCCCXI. Romulus autem Remúsq; XVIII. dumtaxat annos nati, cùm facta Roma est. Non ergo plures ab infantiâ eorum ad hunc diem annis triginta. Facilis putatio ex Dionysio, Liuio, & aliis. Ita ergo hîc emendem, & *Octingentos & triginta* scribam, ne Tacitus manifestâ sit in culpâ.

Falsus in Tacito numerus.

Ad Librvm XIV.
ANNALIVM.

CAio *Vipsanio.*] Vulgati, *Vipsano.* Viri docti, Vipstanum eum nominant. Vide Fului nummos, in Aproniâ gente. Pag. 332. Vipstanus.

Triumphales auos.] Vnum tantùm, Poppæum Sabinum. Pag 333.

An fœcunditatem & verum animum timeri?] Distinguo, *verum animum? Timeri ne vxor.* Nam quod V. C. Erricus Memmius legebat, *vterum annuum,* acutius quàm verius censeo. Interpúctus Tacitus.

Medio diei cùm id temporis per vinum & epulas incalesceret Nero.] Romani ergo epulabantur die medio? Non vulgò quidem: non item viri serij, sobrij, sicci. Sed describit Tacitus Neronis conuiuium adolescentis madidi verò Tempestiuum. Tempus enim vt tardè aliquando iuuentus nostra discat, quid Tempestiua conuiuia, quid Intempestiua. Discat, & dediscat illa quæ nuper hausit à magnis magistris. Aiunt conuiuiũ Tempestiuum esse, quod tempore celebretur: verbo réque honestum: nec in vitio poni vmquam nisi in libris vitiatis. Ecce alij qui Tempestiuum nihilum differre dicant ab intempestiuo: & in culpâ habitum vtrumque. Tertium vidi, qui conuiuia tempestiua vellet esse, quæ statis certísque temporibus præberent sacerdotes. Inducunt, & seducunt, audite me iuuenes, &, cum bono Mercurio, inite viam rectam. Legitima conuiuij hora apud Romanos priscos, Sol occasus. Saluianus lib. I. *Numquid parcam illam tunc agrestemq; vitam cum gemitu & dolore tolerabant, cùm viles ac rusticos cibos, ante ipsos quibus coxerant focos, sumerent, eósque ipsos capere nisi ad vesperam non liceret?* Itaque quia vesperè cæna; ideò prouerbij forma in Plauto, *de vespere suo viuere.* Postea autem Decima haberi cœpta. Clarè ex Cornificio ad Herennium, vbi describit hominem vanègloriosum libro IV. Is ad eos quos vocauerat ad cænam non in suas ædes: *Itáne? eamus, inquit, hospites. Frater venit ex Salerno, ego illi obuiam pergo, vos huc Decimâ venitote. Hospites discedunt. ille se raptim domum suam conijcit: illi Decimâ, quò*

Errāt vulgò in conuiuiis Tempestiuis & intempestiuis.

Hora cænæ priscis vespera.

Postea Decima.

Aut seriùs.

iusserat, veniunt. Et ab eâ mente Philippus Vulteium inuitans, apud Horatium: *Post nonam venies.*——Imò actuosi homines & forenses post decimam sæpe. quoniam res & iudicia in foro exercita ad decimam horam, vti ex Milonianâ Asconij discas. At labente imperio moribúsque, octaua hora balnei haberi cœpta, nona ipsa cænæ. Plinius de Spurianâ: *Vbi hora balnei nuntiata est, (est autem hieme nona, æstate octaua) in sole ambulat nudus. lotus accubat.* Martialis præter locos alios:

Posteà Nonâ.

—Imperat exstructos frangere Nona thoros.

Tempestiua conuiuia, ante horâ.

Hanc horam qui præueniebant, tempestiuè epulari dicebantur & præmaturè, & conuiuia eorum Tempestiua. qui in longum trahebant, inque noctem intempestam, iure eorum epulæ Intempestiuæ. Qui de multo die, inquam, epulari incipiebant, in eos gulones hæc nota & nomen. Plautus probrosè in senem:

Cum suo sibi gnato vnà ad amicam de die
Potare.

Hinc apud Catullum, *Conuiuia lauta de die*: apud Horatium,

——dictus herè illic De medio potare die.——

Suetonius de Nerone: *Epulas à medio die ad mediam noctem protrahebat.* Plinius in laudatione Traiani: *Non enim ante medium diem distentus solitariâ cænâ, spectator adnotatorq; conuiuis tuis immines.* Liuius de Annibale Capuæ lasciuiente: *Cœperunt epulari de die, & conuiuium non ex more Punico aut militari disciplinâ esse.* Cicero de Pisone: *Qui numquam Solem orientem aut occidentem viderit:* culpátq; eum vitij vtriusque. Vti & Silius Campanos;

——medióque dierum
Regales epulæ, atque ortu conuiuia Solis
Deprensa.

Quando ea vsurpata.

Hæc tempestiua conuiuia sæpe vsurpari solita diebus lætis, festisque. Iuuenalis Persicum suum inuitans:

Iuuenalis explicatus.

—iam nunc in balnea saluâ
Fronte licèt vadas: quamquam solida hora supersit
Ad sextam. ——

Vult ecce eum ad balneas ire horâ quintâ, pręter morem, & ad epulas venire sextâ septimáve. Saturnalibus item vulgò conuiuia ordiebantur à multâ luce. Tertullian. *Non lauor diluculo Saturnalibus, ne & diem & noctem perdam:*

Ex Tertullianus.

attamen lauor honestâ horâ & salubri. Nam lautio semper ante cibum. Item nuptiis. Apuleius apol. I. *Nuptiæ ne illæ fuerunt, an aliud celebratum officium, an conuiuium tempestiuum?* Ea sunt conuiuia quæ Catoni placita apud Ciceronem: *Ego verò propter sermonis delectationem tempestiuis conuiuiis delector.* Item Claudio, de quo Tacitus lib. XI. *Claudius domum regressus, & tempestiuis epulis delinitus.* Quæ epulæ si mediâ nocte fuissent, non potuit inter eas Messallina esse interfecta sine querellâ aut verbo historicorum. Alexandro: de quo Curtius lib VIII. *Iámque iter parare in posterum iussus, solemni & tempestiuo adhibetur conuiuio.* Tamen hæc conuiuia iure in vitio. Cicero ad Attic. lib. IX. *Audio bonis viris hanc cunctationem nostram non probari, multáque & seuerè in me in conuiuiis quidem tempestiuis disputari.* Ibidem: *Quas eos cænas facere & obire scripsit ad me Sextius? quàm lautas, quàm tempestiuas?* Ibidem libro III. in Verré, de Apronii cænâ in foro: *Statuitur Lollius in illo tempestiuo gladiatorum conuiuio.* Et de ipso Verre libro V. ait eum *diem conuiuiis, noctem stupris contriuisse.* Quinctilianus Declamat. CCCXXXI. *Neque enim senectutem adfert summus dies, sed longus ordo vitæ. nec ebrietatem facit illa potio, postquam concidendum est: sed tempestiuum conuiuium, & auiditas nimia.* Seneca De irâ lib. II. cap. XXVIII. *Aliena vitia in oculis habemus, à tergo nostra sunt. Inde est, quòd tempestiua filij conuiuia pater deterior filio castigat.* Addo Taciti locum libro II. Histor. *Discubuerat Vitellius Ticini, adhibito ad epulas Verginio. Legati Tribuníque ex moribus imperatorum seueritatem æmulantur, vel tempestiuis conuiuiis gaudent.* Qui vel solus locus sententiæ meæ firmandæ. Cedò enim si non de die illud epulum, quomodo subiungit de luctâ inter milites? Quomodò, *Palus procul & arma adspiciebantur*, in tenebris? Sanè iterum de Vitellio noster: *medio diei temulentus.* & Xiphilinus, τὸ πλεῖστον τῆς ἡμέρας καὶ τῆς νυκτὸς ἐδαπάνα. Diurnum ergo conuiuium (intelligo à meridie, aut circiter) Tempestiuum, quia initum tempori nimis: nocturnum contrà, Intempestiuum. Describit Propertius,

Reprehensa ea conuiuia.

Clarum argumētum è Taciti contextu ad Tēpestiua conuiuia.

Intempestiuum conuiuium.

Sic noctem paterâ, sic ducam carmine, donec
Iniiciat radios in mea vina dies.

Suetonius Calig. cap. XLV. *Senatum populúmque obiurgauit edicto, quòd Cæsare præliante, intempestiua conuiuia, circum &*

theatra, & amœnos secessus celebrarent. Cicero pro Muræna: *Intempestiui conuiuij, amœni loci, multarum deliciarum comes est extrema saltatio.* Curtius lib. VI. *Intempestiua conuiuia & perpotandi peruigilandique insana dulcedo.* Et exempla plura. sed iis qui cor habent, hæc satis: μωρὸν autem ὅτε ἀείσαι, ὅτε ῥῆξαι ὅτι, ait verbum vetus.

Lepidus, quis.

Stuprum cum Lepido spe dominationis admiserit.] Qui Lepidus antea maritus Drusillæ, conuictus postea coniurationis in Caium. Sueton. Cal. cap. XXIV Dio LIX. itémque stupri in Agrippinam & Liuillam. Rutilius in Itinerario, de Lepidis:

Rutilij versus super Lepidis historici, iisque data lux.

Haud procul hinc petitur signatus ab Hercule portus:
Vergentem sequitur mollior aura diem.
Inter castrorum vestigia sermo retexit,
Sardoam, Lepido præcipitante, fugam.
Litore namque Cosæ cognatos depulit hostes,
Virtutem Catuli Roma secuta ducis.
Ille tamen Lepidus peior, ciuilibus armis
Qui gessit sociis impia bella tribus.
Insidias paci moliri tertius ausus,
Tristibus excepit congrua fata reis.
Quartus Cæsareo dum vult irrepere regno,
Incesti pœnam soluit adulterij.

Quattuor Lepidi infausti malíque.

Primum mali fati Lepidum intellegit, qui cum Q. Catulo dissentit post obitum Suillæ, & in Sardinia periit. Alterum, qui triumuir. Tertium, qui conspirauit in Augustum, illius filium. Quartum, de quo hîc. Sed cur poëta ait, incestum eius adulterium cum Agrippinâ & Liuiâ? Ideò quia maritus Drusillæ Lepidus: & cùm Agrippinâ etiam sanguine iunctus. Credo enim hunc Lepidum natum ex Æmilio Paullo & Iuliâ nepte Augusti. At Iulia soror Agrippinæ; quæ mater Caij, & sororum. Hinc clarum cur Caius successorem illum imperij destinauerit, & quinquennio maturiùs quàm per leges magistratum capere voluerit: quod Dio tradidit lib. LIX. Erat enim sanguinis gentisque Augustæ, pari cum Caligulâ gradu. Præter rem hæc dixi, ad Suetonij historiæque lucem.

Verum stemma huius Lepidi, adhuc ignotum.

Dioni & Suetonio lux.

Pag 334.

Tempore etiam inta.] Ita libri manusc.

Quinquatruum festos dies apud Baias frequentabat.] Suetonius, solemnia Quinquatruum vocat: Horatius item Quinquatrus festas. Caussa, quia ij dies Mineruæ: læti

pueris, virísque. De pueris, Horatius: Quinquatrus Sacri Mineruæ dies, & læti.

——puer vt festis Quinquatribus olim,
Exiguo gratóque fruaris tempore raptim.

Et Symmachus lib. v. *Nempe Mineruæ tibi solemne de scholis notum est, vt ferè memores sumus etiam procedente ætate puerilium feriarum. Ad eum diem conuiuium tibi paramus.* Feriæ ergo pueris: ac viris etiam ludi, & spectacula gladiatorum. Ouidius, de quinque his diebus: Pugnæ gladiatorum per illos.

Sanguine prima vacat: nec fas concurrere ferro.
Caussa, quòd est illâ nata Minerua die.
Altera, trésque super rasâ celebrantur arenâ,
Ensibus exsertis bellica læta dea est.

Hinc disce, secundũ Quinquatrium diem, natalem eiusce poëtæ fuisse. Lib. IV. De Tristib. Natalis Ouidij poëtæ.

Lucifer amborum natalibus adfuit idem,
Vna celebrata est per duo liba dies.
Hæc est armiferæ de festis quinque Mineruæ
Quæ fieri pugnâ prima cruenta solet.

Natus ergo sexto post Martias Idus. Sed & moris vt ij dies iucundè hilaritérque traducerentur. Augustus ad Tiberium: *Nos, mi Tiberi, Quinquatrus satis iucundè egimus. Lusimus enim per omnes dies, forúmque aleatorium calfecimus.* Quinquatrus conuiuiis lætæ.

Ducitque Baulos: id villæ nomen est, quæ promontorium Misenum inter & Baianum lacum flexo mari alluitur.] Anteà Hortensij villa: tunc in Principum bonis. De eâ non ineleganter Symmachus, eius possessor: Pag. 335. Bauli villa: & eius possessores.

Huc deus Alcides stabulanda armenta coëgit
Eruta Geryonis de lare tergemini.
Inde recens ætas corrupta Baulia Baulos
Nuncupat, occulto nominis indicio.
Ab Diuo, ad proceres dominos fortuna cucurrit,
Fama loci obscuros ne pateretur heros.
Hanc celebrauit, opum felix Hortensius, aulam:
Contra Arpinatem qui stetit eloquio.

Fuit etiã Antoniæ Drusi, vti è Plinio disces lib. IX. cap. LV. Gestamen, ἁπλῶς, pro sella gestatoriâ.

Gestamine sellæ Baias peruectam.] Priscis libris abest vox *sellæ*. Atque ita sanè XI. libro locutus, *In eodem gestamine sedem poscit. sumitq;* De Gestatoriâ sellâ in Electis: Libri iidẽ, *Baulos*, non *Baias*. Malè ex Sueton. cap. XXXIV. Nam Dio hæc parum clarè; & olim mihi imposuit.

Superior locus honestissimus in accubitu.

Comiter excepta, supérque ipsum collocata.] Ergo is locus in conuiuio honestior, quotiens duo accumberent. idque rectè (dissentiant licèt) scio monuisse olim. Non refellit me alter Taciti locus libro III. *In conuiuio Germanici cùm super eum Piso discumberet, infectos cibos manibus eius arguentes.* Scito enim tres discubuisse, mediúmque inter eos Germanicum.

Adductus, pro serio & graui

Et rursus adductus.] Id est, seuerus, compositus, grauis. In Historiis super hac voce.

Pag. 336.

Quod contrà subsidium sibi?] Romana editio, *suffragium sibi?* Nec damno. Sanè Suffragari, adiuuare & opem ferre est: vt Refragari, obsistere. Inde & Refragium, quod Græcis ἐναντιότης. Hegesippus lib. V. cap. XXVII. *Gubernator obliquat velorum sinus, & sine refragio scinditur fretum.* eáque voce & alij vsi.

Refragium.

Eminentibus tecti parietibus, fortè validioribus; quamuis oneri cederent.] Video esse qui legant, *quàm vt oneri.* haud ab re. At mihi etiam vox *parietibus*, non firma.

Pag. 337.

Dio Criminatur Senecam.

Quos statim acciuerat, incertum an & antè ignaros.] Fides tibi, Corneli, magis curæ, quàm Dioni: qui Senecam auctorem impulsorémque vnicum Neroni eius criminis facit. ídque à fide dignis multis traditum esse. Ἀλλ' ἐμὸν οὔποτε θυμὸν ἐνὶ στήθεσσιν ἔπειθε.

Qui nihil contatus, poscit summam sceleris.) Id est, peragere cupit quod cœpit agere, & extremam velut manum sceleri imponere.

Moles Puteolanæ.

Hi molium obiectus scandere.] De his molibus ad Baias, Cassiodorus Variar. IX. *Quantis ibi molibus termini decenter inuasi sunt? quantis spatiis in visceribus æquoris terra promota est?* Strabo lib. V. ἡ δὲ πόλις ἐμπορεῖον γεγένηται μέγιστον, χειροποιήτους ἔχουσα ὅρμους, διὰ τὴν εὐφυΐαν τῆς ἄμμου. διόπερ τῇ χάλικι καταμίξαντες τὴν ἀμμοκονίαν, προβάλλουσι χώματα εἰς τὴν θάλατταν, Virgilius,

Pilæ in aquis, è lapide, vt sublitæ, è ligno.

> *Qualis in Euboïco Baiarum litore quondam*
> *Saxea pila cadit.*

Ausonium in ea rè corrigo,

Ausonius correctus.

> *Vel quæ Baianis pendent fluitantia pilis.*

Liuius XL. *Portū & pilas pōtis in Tiberim locauit,*

Malè enim hactenus, *palis.* Enimuerò pilæ illæ è saxo, vt Virgilius: in eâdémque voce Liuius corrigendus, libro I. *Modò intra illam pilam, & spolia hostium.* malè vulgò, *illa pila.* intellegit columellam, quam Dionysius στυλίδα dixit, spoliis

spoliis Curatiorem insignem. *Horatia peila*, apud Propertium tela ipsa sunt: nequis eo me refutet. At de pilis his ad Baias, etiam Seneca, epist. LXXVIII. *Omnis in pilis Puteolorum turba consistit.* — *quibus pilis fornices post Scipio addidit.*

Multisque vulneribus confecta est.] Sustuli insigne glossema aliquot versuum, qui huc transcripti è Senecæ Octauiâ verbatim, Eáque omnia iure desunt Vaticano. Non visum id ante me, ne ab eo quidem qui codices Vaticanos inspexisse iactat, miror & indignor. Hęc Agrippinę mors. At Philostratus lib. IV. De Vitâ Apollonij, adfirmauit naufragio periisse Agrippinam solutili illa naue. Adeò ille & genere & partibus scriptionis suæ nugator est. — Pag. 338. Glossemâ egregium indicatum. Philostrati supinus error.

Conuiuali lecto.] Non funebri, & legitimè parato.

Villam Cæsaris Dictatoris, quæ subiectos sinus editissima prospectat.] Aptè ad hunc locum Seneca epist. LI. *C. Marius, & Cn. Pompeius, & Cæsar exstruxerunt quidem villas in regione Baianâ, sed illas imposuerunt summis iugis montium. Videbatur hoc magis militare, ex edito speculari longè latéque subiecta.* — Villa Cæsaris in Baiano.

Sed à Cæsare, perfecto demum scelere, magnitudo eius intellecta est.] Ita fit. currimus ad scelus præcipites, quod sedente impetu, veris mox pretiis æstimamus. Aurea gnome, sumptáne à Menandro? certè ab illo anteà sic elata, — Pulchra sententia à Menandro ostensa.

* Οὐδεὶς ξυνοιδὼν ἐξαμαρτάνων, πόσον
Ἀμαρτάνει τὸ μέγεθος, ὕστερον δ' ὁρᾷ.

At nemo peccans, criminis sui modum
Peccando nouit, re peractâ respicit.

* *Stobæus citat.*

Posteaquam frustrà oblata sint.] Perspicuum mendum. Farnes. *ablata*. Fortè intercisæ voces explendæ: *frustrà ab illâ tentata sint.* Aut potiùs adhæreamus Romanæ lectioni, *optata sint*. Interpretor, Posteàquam frustrà ea voluerit, vouerítque Agrippina.

Temporum Claudianorum obliquâ insectatione.] Vulgò, & libris scriptis, *oblitâ*, Ferretus, *obitâ*. Nostra emendatio certa videtur ex ratione priscâ scribendi, *oblicâ*. — Pag. 359.

Publicâ fortunâ exstinctam referens.] Et imprimis ipsius priuatâ. Hinc illud, iure laudatum Quinctiliano, Africani Oratoris ad Neronem super hac morte: *Rogant te Cæsar tuæ Galliæ, vt felicitatem tuam fortiter feras.* — Acutum dictum Africani.

Aduerso rumore Seneca erat, quòd oratione tali confessionem scripsisset.] Quinctilianus lib. VIII. de hac oratione: *Facit quasdam sententias sola geminatio: qualis est Seneca in eo scripto* — Senecæ oratio.

quod Nero ad Senatum misit occisâ matre, cùm se periclitatum videri vellet. Saluum me esse adhuc nec credo nec gaudeo.

Pag.340. *Quinquatria ludis annuis celebrarentur.*] Nónne iam ante celebrabantur? Dixi enim de gladiatoribus. Sed puto hîc intelligi ſcenicos ludos annuos, aut Circenſes.

Reſtitutio in Tacito.

Exitium ſenatui ac ſibi cauſſam periculi fecit.] Locus qui mutilus videatur; & non eſt. Nihil enim narratur in quo Thraſeas offenderit. At ſcribe mecum fidenter: *exuit tum Senatu.* Hoc enim ſolo ſibi diſcrimen peperit magnus ille vir, quòd Senatu egreſſus eſt, cùm de Agrippinâ referretur. Xiphilinus: ὁ Πούπλιος δὲ Θρασέας Παῖτος ἦλθε μὲν ἐς τὸ συνέδριον, καὶ τῆς ἐπιστολῆς ἐπήκουσεν, ἀναγνωσθείσης δὲ αὐτῆς ἐξανέστη τε εὐθὺς πρὶν καὶ ὁτιοῦν ἀποφήνασθαι, καὶ ἐξῆλθε, διότι ἃ μὲν ἤθελεν εἰπεῖν οὐκ ἠδύνατο, ἃ δὲ ἠδύνατο, οὐκ ἤθελε. Tacit. xvi. hunc ipſum locum reſpiciens: *Olim vtriſque infenſus, & accedentibus cauſſis in Thraſeam, quòd Senatu egreſſus eſt, cùm de Agrippinâ referretur, vt memoraui.*

Tacitus in Epicuri caſtris.

Quæ adeò ſine curâ deûm eueniebant.] Epicurizei & hîc & alibi noſter.

Iuniam.] Caluiniam, de quâ lib. xii. De Calpurniâ, eodem etiam libro. Statim, *Præturâ functos*, lego.

Pag.341. *Vetus illi copia erat.*] Ita libri priſci. ſubſtituerunt, *cura:* ad ſententiam non malè. Neſcio an, *copido*, ſiue, *cupido.*

Citharâ ludicrum in modum.] Non etiam diſpliceat, *ludiorum.* Nummos certè cuſit illa bellua, in quibus ipſe citharœdico habitu, in tunicâ oblongâ, citharam percutiens.

Habitus vetus citharœdi.

Deſcribit eum habitû graphicè Appuleius ii. Florido, in perſonâ Bathylli: *Eique prorſus citharœdicus ſtatus, deam conſpiciens canenti ſimilis, tunicam picturis variegatam deorſus ad pedes deiectus ipſos, Græcanico cingulo, chlamydâ velat vtrumque brachium aduſque articulos palmarum. Cetera decoris inſtrumentis dependent. Cithara baltheo cælato apta, ſtrictim ſuſtinetur; manus eius teneræ, procerulæ, læua diſtantibus digitis neruos molitur, dextra pſallentis geſtu ſuo ſabulum citharæ admouet, ceu parata percutere.* Ita enim locum eum legimus, diſtinguimus. Et quod ait de chlamydâ déque cingulo, etiam illa appârent in Neronianis nummis, excipio quòd non brachia velat, ſed ab humeris dependet chlamys.

Appuleius in tranſitu correctus.

Quod regibus & antiquis ducibus factitatum memorabat.] Ita in Panegyrico illo ad Piſonem, qui hoc æuo ſcriptus, inſerta eadem defenſio:

Priſci duces citharœdi.

Nec pudeat pepulisse lyram, cùm pace serenâ
Publica securus exsultent otia terris,
Ipse fidem mouisse ferox narratur Achilles.

Quem Ouidio ablatum, viri docti tribuunt Lucano. Neutri ego. Ab Ouidio ætas abiudicat: ab Lucano, conditio scribentis. Nam ille quicumque poëta, ignotus fuit, obscurâ domo, fortunâ tenui: & humiliùs blanditur Pisoni, quàm vt decuerit Lucanum, Ait ecce: Lucanũ non esse auctorẽ eius Panegyrici. Et rei argumenta.

——tu Piso latentem
Exere: nos humilis domus, at sincera parentum,
Sed tenuis Fortuna suâ caligine celat.

At Lucanus certè notus, celeber: per se, pérque vxorem * prædiues. Adde Senecam patruum in aulâ: qui huic humili & tenui protendere manum potuisset, præ Pisone. Sed & decimonono ætatis anno scriptum hoc carmen. nam ait: * Vide Tacit. lib. XVI. De diuitiis Mellæ & Lucani.

Quamuis nunc iuuenile, decus mihi pingere malas
Cœperit, & nondum vicesima venerit æstas.

Quod non conuenit in ætatem Lucani, præsertim cùm scriptum sit diu post consulatum Pisonis, & paullò ante detectam, ni fallor, coniurationem. Certè post consulatum diu: quoniam & eloquentiæ eius specimen. Neapoli præbitum celebrat. quod scimus cõtigisse nos quinquennali certamine, cùm Nero in eâdem vrbe Græcanicâ copiam fecit suæ vocis, annis aliquot post Pisonis consulatum, quem iniit anno vrbis DCCCX. Sed nec Statius huius carminis mentionem facit: cùm omnia minima scripta eius recenseat, II. Silu.

Clausúmque Vaticanâ valle spatium.] Credo id à Plinio denotari lib. XXXVI. *Tertius obeliscus Romæ in Vaticano, Caij ac Neronis principum Circo.* Circus prius Neroni.

Instituit ludos Iuuenalium vocabulo.] Qui priuati, & per domum celebrati aut in hortis. Tacitus lib. XV. *Acriore in dies cupidine Nero agitabatur promiscuas scenas frequentandi: nam adhuc per domum aut hortos cecinerat Iuuenalibus ludis.* Mansit nomen ludorum posteriori æuo, & imperatores quos in Palatio ludos dabant, Kalendis noui anni (de quibus è Iuliano monui ad librum IV.) Iuuenalia videntur appellasse: ab exemplo hoc Neronis. Sidonius: Pag. 342. Iuuenales ludi, priuati. Iuuenales Imperatorũ paulùm diuersi.

Ianus fortè suas bifrons Kalendas
Sumendas referebat ad curules.

Mos est Cæsaribus die bis vno
(Priuatos vocitant) parare ludos.
Tunc cœtus iuuenum, sed aulicorum
Elei simulacra torua campi
Exercet spatiantibus quadrigis.

Et addit post descriptionem curulium ludorum.

Iam verò Iuuenalibus peractis.

Ij tunc curules, non scenici. Vt videantur ij ludi, tunc quidem, scenicum nihil habuisse Atque ita distinguit etiam, nisi fallor, Capitolinus in Gordianis: *Cordus dicit in omnibus ciuitatibus Campaniæ, Piceni, Vmbriæ, de proprio illum per quatriduum ludos scenicos & Iuuenalia edidisse.* Quod notari volo.

Aliter quã sub Nerone. Neronis tamen æuo & instituto, scenici: ex Tacito hîc, & Plinio qui ad hos ludos respiciens ait Neronem *peculiari theatro in hortis primum cantasse, & Pompeiano prælusisse.* Non prætereo notam Xiphilini, qui hos ludos institutos vult per caussam positæ à Nerone primæ barbæ. Et herclè ea nominis caussa.

Iuuenalia cur appellata. Iuuenalia enim dicta, quia vt Tirocinij die pueros exuebant: sic barbâ rasâ iuuentutem, transibántque tunc in viros. Vnde illud Domitiæ amitæ blandientis Neroni votum:

Dies positæ barbæ læt[9]. *Simul hanc excepero, mori volo,* Sueton. cap XXXIV. Itaque is dies Romanis pariter festus. De Octauiano, Dio, libro XLVIII. ἀμέλει τὸν πώγωνα ὁ Καῖσαρ τότε πρῶτον ξυράμενος, αὐτός τε μεγάλως ἑώρτασε, καὶ τοῖς ἄλλοις ἅπασι δημοτελῆ ἑορτὴν παρέσχε. καὶ ὁ μὲν καὶ ἔπειτα ἐπελειοῦτο τὸ γένειον, ὥσπερ οἱ ἄλλοι. id est, *Cæsar tum primùm barbam radens, & ipse diem eum planè festum habuit, & aliis publicam festiuitatem indixit. atque ex eo etiam ipse genas suas læues habuit, ad exemplum reliquorum.*

Munera tũc data. Sed & munera peti, darique solent eo die ad barbam. Ammianus libro XVII. *Cæsar cùm petenti, ex vsu, gregario cuidam vt barbas detonderet, dedisset aliquid vile, contumeliosis calumniis appetitus est à Gaudentio.* Iuuenalis,

Ille metit barbam, crinem hic deponit amati,
Plena domus libis venalibus.

Barba deo sacrabatur. Quinetiam deo alicui sacrari solita, vt apud Græcos virginum puerorúmque comæ. Suetonius de Nerone: *Barbam primam posuit, conditámque in auream pyxidem, & pretiosissimis margaritis adornatam Capitolio consecrauit.* vbi emendo,

Suetonius emendatus. *Capitolino,* Ioui scilicet, ex Dione. Earinus apud Martialem primam lanuginem comamque

Pergameo posuit dona sacrata deo.

Tertullianus de animâ: *Quis non exinde aut totum feli* (lego, *filij*) *caput reatus vouet, aut aliquem excipit crinem, aut totâ nouaculâ prosecat, aut sacrificio obligat, aut sacro obsignat pro publicâ aut priuatâ deuotione?* Censorinus, De die natali, cap. I. *Quidam etiam pro cęterâ bonâ corporis valetudine, crinem deo sacrum pascebant.* Quando is mos Romæ cœperit (nam antiquos barbam aluisse satis constat) quæro. Liuius eum agnoscere videtur sub annum vrbis CCCLXIX. satis clarè, vbi de Manlio Capitolino in carcerem coniecto: *Satis constat magnam partem plebis vestem mutasse, multos mortales capillum ac barbam promisisse.* Si in luctu promiserint barbam, ergo aliâs rasa. Refellit tamen eum Varro lib. II. De Re rust. *Omnino tonsores in Italiâ primùm venisse ex Siciliâ dicuntur post* R. C. A. CCCCLIIII. *vt scriptum in publico Ardeæ in litteris exstat, eósque adduxisse P. Ticinium Menam. Olim tonsores non fuisse adsignificant antiquorum statuæ, quòd pleræque habent capillum & barbam magnam.* Nec ambigo, quin ex ritu sui superiorísque æui aberrauerit Liuio mens & manus. Cicero certè pro M. Cœlio etiam Ap. Claudium Cæcum barbatum inducit, aliquot post notatum Varroni æuum annis. Bellis Punicis in vsu crebrò iam rasuram fuisse docent Annalium prisca verba, quæ de Scipione * Agellius rettulit, & mirabundus parum cepit. Iuuenes ergo alebant barbam. & ideò à Cicerone I. ad Attic. *Comessatores coniurationis barbatuli iuuenes*, appellati sine vllâ lasciuiæ, vt volunt, notâ. & pro M. Cœlio ad iuuenes alludens. *Non hac barbâ quâ ista delectatur*, inquit. iuuenemque à barbâ descripsit Iuuen. *Iam senior, cuius barbam tua ianua vidit.* Ponebant eam seriùs, citiùs, plerumque sub XXI. annum. Macrobius certè in Somnium Scipionis *ter septenarium numerum requiri ad radendam barbam* adfirmauit. Atque ita Neronem posuisse colliges ex Fastis, annisque. Caligula tamen XX. anno posuit, Suetonij cap. X. At Cæsar Octauianus anno demum XXV. vti clarum ex Dione Natus enim M. Tullio, C. Antonio Coss. posuit L. Marcio, C. Sabino. Mutauit ab hoc more primus Roman. Imperatorum Hadrianus, adnotante Xiphilino, & ostendentibus Nummis. Hæc Romæ. apud Græcos quid? Barbam in pretio mansisse ad tempora Alexandri Athenæus ex Chrysippo adserit lib. XIII. cap. VI. sub eo rege radi repertum. Inter philosophos primus barbam aluisse traditur Antisthenes Suidæ, in voce

Mos radédę barbæ, quādo cœperit Romæ.

Liuius & Varro diuersi.

Aberrasse Liuium videri.

* Lib III. cap. IIII.

Iuuenes soli olim barbati.

Quo anno ab iis posita

Hadrianus primus reduxit barbā.

In Græciā quādo radi cœperit.

Antisthenes primus barbæ auctor philosophis

καθεῖναι Hæc propemodum aliena à Tacito : sed per eum non absurdè, vt spero, nec ingratiis tuis, lector, mihi nata.

Ratúsque dedecus amoliri.] Romana editio, *dedecus moliri.* quod ego præfero.

Stagnum nauale. *Apud nemus quod nauali stagno circumposuit Augustus.*] Ad Tiberim, déque eo stagno suprà : *Augustus structo cis Tiberim stagno.* Et Suetonius. At nemus illud est, quod Cæsarum nemus appellatum. Vide & hîc Xiphilinum.

Stipes ad ludos. *Dabantúrque stipes, quas boni necessitate, intemperantes gloriâ consumerent.*] Cui rei datæ stipes? ad ludósne? Ita olim sanè Apollinaribus ludis factum reperio. *Prætor edixit*, ait Liuius lib. XXV. *vt populus per eos ludos stipem Apollini, quantum commodum esset, conferret.* Plinius lib. XXXIII. *Populus Romanus stipem spargere cœpit, Sp. Postumio, Q. Marcio coss. Tanta abundantia pecuniæ erat, vt eam conferret L. Scipioni, ex quâ is ludos fecit.* Quæ verba ne te fallant. Nam stipes de quâ Liuius, multis annis prior notatione Plinianâ. Sed voluntariam credo. Plinius intellexit: illa fuit ex edicto. Sed & Augustus stipem Prætoribus dari ad ludos voluit, innuente Dione LIV. initio : τοῖς μὲν στρατηγοῖς τὰς πανηγύρεις πάσας συντάξειν, ἐκ τε τοῦ δήμου διδοσθαί τι αὐτοῖς κελεύσας. nisi tamen τὸ δημόσιον intelligi voluit potiùs, quàm δῆμον.

Stipes diis positæ. Stipes aliàs vsitatè dabantur diis, & ad res sacras. Seneca de Benef. VII. *Omnia deorum sunt : tamen diis posuimus domum, & stipem iecimus.* Et epistolâ CXVI. *Colitur autem non taurorum opimis corporibus contrucidatis, nec auro argentóque suspenso, nec in thesauros stipe infusâ, sed piâ & rectâ voluntate.* Varro de L. L. *Diis cum thesauris assem dant, stipem dicunt.*

Et ad capita fontium iactæ. Ita in capita fontium, quæ sacra, stipem iaciebant. Plinius lib. VII. epistol. de Clitumno : *Fons purus & vitreus, vt numerare iactas stipes, & relucentes calculos possis.* Seneca lib. IV. Quæst. Natural. de Nili venis : *In hac ora stipem sacerdotes, & aurea dona Præfecti, cùm solemne venit sacrum, iaciunt.*

Ipse scenam inscendit.] Restitui ex libris. Vulgò, *ipse scenas incedit.*

Assistentibus familiaribus.] Falsò. Nam Vatic. *absistentibus facies.* Farnes. *assistentibus facies.* Similísque lectio Budensis: quod facilè odorêris è Rhenano coniectante, *absistentium facie.*

Ad faces Nero cantauit. Vtrúmne, *assistentibus facibus*? Certè noctu & ad

lumen etiam hi ludi exerciti. sequitúrque: *Illi dies ac noctes plausibus personare.* & ait, postremum in scenam venisse Neronem. Ergo ad lumen. Infrà etiam, *Noctes quoque dedecori adiectas.* Sed & Suet. Calig. cap. XVIII. *Quondam etiam & nocturnos ludos præbuit accensis facibus.* Noster iterùm infrà: *Lætitiæ magis, quàm lasciuiæ dari paucas totius quinquennij noctes, quibus, tantâ luce ignium nihil illicitum occultari queat.* Vos diuini conferte operam; si mihi Phœbus hîc non fauit.

Accesserat cohors militum.] Ita legend. non quia Suetonius cap XXII. ita narrare videatur, sed quia res poscit. Nam Suetonius de alio ibi & publico theatro.

Mærens Burrhus, ac laudans.] Vnus ergo hîc tantùm Præfectus Pretorio. nec pugnat Suetonius qui duos nominat: quia Tacitus de Iuuenali ludicro adhuc loquitur; de publico theatro Suetonius, capite dicto. In cõcordiâ est Tacitus cum Suetonio, aliter quã cẽsent.

Carminum quoque studium affectauit.] Plinius libro XXXVII. *Domitius Nero in ceteris vitæ suæ portentis, capillos quoque coniugis suæ Poppææ in hoc nomen adoptauerat, quodam etiam carmine Succina appellando.* Intellexit & Seneca hunc poëtam libro I. Quæst. Natur. *Vt ait Nero Cæsar disertißimè, Colla Cytheriacæ splendent agitata columbæ.* Laudat eum Martialis lib. VIII. *Carmina qui docti nota Neronis habet.* & lib. IX. *Ipse tuas etiam veritus Nero dicitur aures, Lasciuum iuueni cùm tibi lusit opus.* Nero inter poëtas. Vt quidam volunt, bonos.

*Nec dum insignis * ætatis nati.*] Fortè leg. *quibus aliqua pangendi facultas, necdum insignis. Ij alternatim considere simul.* M. Antonius Muretus, cui scriptor hic noster in amoribus (& iure;) corrigit: *quibus aliqua pangendi facultas, necdum insignis erat. Ij considere simul; & natos ibidem versus connectere, atque ipsius verba quoquo modo prolata supplere.* Non damno: germana tamen esse non credo. Ceterùm ab hoc Cornelij iudicio Tranquillus dissentit, cap LII. quem vide. Dissensus super versibus Neronis

Opidanâ lasciuiâ inuicem incessente.] Lege, *incessentes.* Pag. 343.

Quos regis Apionis quondam habitos.] Lego, *regi Apioni.* Rufus hac de re: *Cyrenas cum ceteris ciuitatibus Libyæ Pentapolis Ptolomæi antiquioris liberalitate suscepimus. Libyam supremo regis Apionis arbitrio sumus assecuti.* Item Eutropius: *Quo tempore Libya quoque Romano imperio, per testamentum Apionis, qui rex eius fu[e]rat, accesit. in quâ inclytæ ciuitates erant, Berenice, Ptolem[ais,] Cyrene.* Appianus in extremo Mithridatico: Apion. tex.

τοῖς Ῥωμαίοις Κυρήνην Ἀπίων βασιλεὺς τῶν Λαγιδῶν γένους νόθος ἐκ διαθήκης ἀπέλυσε. Factum hoc anno vrbis D C L X. C. Cœlio L. Domitio Coss. Sed vt moneam, in verbis Rufi vereor vt menda sit, licèt occultior. Quis ille Ptolemæus antiquior? Plerique omnes Aegyptij reges Ptolemæi, & parum proba aut recepta discriminis hæc nota. Ausim rescribere, *Ptolemai Apionis.* Nam hîc sanè rex, Ptolemæus fuit, sed cognomento Apion; Appianus I Ciuil. *Sequenti anno, sextâ & sexagesimâ Olympiade, populus Romanus duabus prouinciis ex testamentis regum est auctus, Bithyniam Nicomede relinquente, Cyrenem Ptolemæo ex Lagidis, cui Apioni cognomentum fuit.*

Sollicitata in Rufo scriptio.

Pag. 144. *Et elegantiâ vitæ, quam clariorem effecit.*] Traiecerim, *& quem elegantia vitæ clariorem effecit.*

Nerone IIII. Corn. Cosso coss.] Quorum mentio in lapide Romæ:

I. O. M. ET. GENIO
VENALIC
P. ACILIVS. CERDO
VOTVM. SOLVIT
NERONE. CAESARE
AVG. IIII.
COSSO. LENTVLO. COSS. F. COS.

Quinquennale ludicrum, ad morem Græci certaminis. Est hoc ipsum, quod noster lib. XVI. *lustrale certamen* appellat. Quod longo interuallo pòst reduxit & firmauit Gordianus iunior Imperator. de quo apposité Victor: *Eóque anno lustri certamine, quod Nero Romam inuexerat, aucto firmatóque, in Persas profectus est.* Exemplum autem, credo, Nero sumpsit à Neapolitis, de queis Strabo lib. V. Νυνὶ δὲ πενταετηρικὸς ἱερὸς ἀγὼν συντελεῖται παρ' αὐτοῖς, μουσικός τε καὶ γυμνικὸς ἐπὶ πλείους ἡμέρας, ἐνάμιλλος τοῖς ἐπιφανεστάτοις τῶν κατὰ τὴν Ἑλλάδα. id est, *Nunc autem quinquennale sacrum certamen apud eos celebratur, Musicum & gymnicum in plures dies: quod æmulum esse potest illustrissimis Græcorum ludis.* Nota quod ait, νυνὶ δὲ. Institutum enim id certamen eius æuo, in honorem Augusti. Suetonius claré, Aug. cap. LXXXVIII. & in Claudij cap XI. Herodes etiam Iudææ rex theatrum & certamen quinquennale condidit, ad honorem gratiámque Augusti, vti Iosephus narrat lib. XV. Sunt & nummi Neroniani, in quibus mensa cum coronâ & lebete, inscripti:

Quinquennale certamen Neapoli.

Quando ibi institutum.

Etiam in Iudæâ fuit.

CERTA. QVINQ. ROM. CO. SC. id eſt, *Certamen Quinquennale Romæ conſtituit.*

Pompeium incuſatum, quòd manſuram ſedem theatri poſuiſſet.] Perpetuum ſanè theatrum Pompeius condidit primus, anno vrbis DCLXXXIX. Anteà ſubitaria erant, & Cenſorum iuſſu plerumque diſiecta. Tertullianus libello De ſpectaculis: *Sæpe Cenſores renaſcentia theatra deſtruebant moribus conſulentes, quorum ſcilicet periculum ingens de laſciuiâ prouidebant. Itaque Pompeius Magnus ſolo theatro ſuo minor, cùm illam arcem omnium turpitudinum exſtruxiſſet, veritus quandoque memoriæ ſuæ cenſoriam animaduerſionem, Veneris ædem ſuperpoſuit.* Donec præcipitantibus moribus, exſtruxerunt ipſi Cenſores. Valerius lib. II. cap. IV. *Theatra inchoata quidem ſunt à Meſſallâ & Caßio Cenſoribus, ceterùm auctore Scipione Naſicâ, omnem apparatum operis eorum ſubiectum haſtæ venire placuit.* Appianus Ciuil. I. τῷ δὲ αὐτῷ χρόνῳ Σκιπίων ὕπατος καθεῖλε τὸ θέατρον ὃ Λεύκιος Κάσσιος ἦρχε καὶ ἤδη αὖ τέλος ἐλάμβανεν, ὡς καὶ τόδε στάσεων ἄρξον ἑτέρων, ἢ οὐ χρήσιμον ὅλως Ἑλληνικαῖς ἡδυπαθείαις Ῥωμαίους ἐθίζεσθαι. Eámque in rem Sc. interpoſitum, quod legis nomine Tertullianus intellexit in Apolog. *Quónam illæ leges abierunt, quæ theatra ſtuprandis moribus orientia, ſtatim deſtruebant?*

Pompeius primus auctor mãſuri theatri.

Cẽſores anteà tollebãt.

Et Scipio Naſica.

Tertullianus illuſtrior factus.

Antea ſubitariis gradibus & ſcenâ in tempus ſtructâ ludos edi ſolitos.] Auſonius.

Ædilis olim ſcenam tabulatam dabat
Subitò excitatam, nullâ mole ſaxeâ.

Temporaria ſcena.

Si vetuſtiora repetas, ſtantem populum ſpectauiſſe.] Valerius ait, S C. *cautum, nequis in vrbe, propiúſve paſſus mille, ſubſellia poſuiſſe, ſedénſve ludos ſpectare vellet.* Seſſionem tamen adſtruere Liuius & Dionyſius videntur lib. I. ſub Tarquinio rege: *Loca diuiſa patribus equitibúſque, vbi ſpectacula ſibi quiſque facerent, fori appellati. Spectauêre furcis duodenos ab terrâ ſpectacula alta ſuſtinentibus pedes.* Sed tantùm in Circo.

Sederũt Romani in Circo, at non theatro.

Quoties P.R. ſederet.] Libri ſcripti, *Prætor ſederet.* Facilè & verè emendes, *Prætores ederent.* Enimuerò editionem ludorum magiſtratibus incubuiſſe, præſertim Prætori, notum iis qui in veſtibulo verſantur antiquitatis. Facit huic parti illa reſponſio: *Nec proinde magiſtratus rem familiarem exhauſturos, &c.*

Prætores editores ludorum.

Nullâ cuiquam ciuium neceßitate certandi.] Secutus ſum manuſcriptos. Vulgata ſcriptio tamen recta adæquè,

spectandi. Vtrumque enim factitatum sub his comœdis principibus, vt viri illustres & ad certandum cogerentur & ad spectandum. Nec displiceat geminari, *necessitate spectandi aut certandi.*

Abolitos paullatim patrios mores funditus euerti per accitam lasciuiam.] Libris meis abest τὸ, *euerti*, & omiseris rectè. Scribi etiam possit, *& verti.*

Specie orationum & carminum.] Ad Musicum certamen referro.

An iustitiam augurij, & decurias equitum.] Vitium: cui medendo impar ego.

Non abhorruisse spectaculorum oblectamentis.] Farn. *oblectamenta.* verè.

Pag. 345. Equestres ludi, à quibus petiti. A Thuris, vult Tacitus: ab Etruscis Liuius.

A Thuriis equorum certamina.] Atqui Liuius lib. I. etiam equos à Thuscis deriuat. *Ludicrum fuit, equi, pugilésque, ex Etruriâ maximè acciti.* Et cùm equorum certamina antiquissima Romæ sint, vix videntur ea petiisse tam longinquè. Magna Græcia certè & illa ora in quâ Thurij, non tam pernota tunc Romanis. Quæ tamen frons mea à Tacito dissentientis? Thurij vicini Tarentinis ab iísque euersi, vt Strabo narrat: quorum olim Sybaris opidum celebre deliciis. Ab Augusto colonia illuc deducta, Copiæ.

Ludos curatiùs editos.] Germana Cornelij vox, non, *accuratiùs*, ex libris.

Ducentis iam annis à L. Mummij triumpho.] Et paullò pluribus. quoniam triumphauit de Achæis & Corinthiis Mummius anno vrbis DCVIII.

Athletas quis primus dederit.

Qui primus id genus spectaculi in vrbe prabuerit.] Quod genus? gymnycósne? inclinabam. sed primus athletas dedisse legitur in ædilitate Æmilius Scaurus, multis pòst annis. Potes igitur capere ludos Græcos. Nam anteà noti tantùm Osci & Latini. Cicero ad Marium l. VII. *Non enim puto te Græcos aut Oscos ludos desiderasse: præsertim cùm Oscos vel in Senatu spectare possis, Græcos verò ita non ames vt nec ad villam tuam viâ Græcâ ire soleas.* Hos triplices ludos Tranquillus in Iulio intellegit, cap. XXXIX. *Ludos regionatim vrbe totâ dedit, & quidem per omnium linguarum histriones.* Et Aug. capite XLIII. *Ludos fecit nonnumquam vicatim, ac pluribus scenis, per omnium linguarum histriones.*

Val. lib. II. cap. IIII. Ludi Græci.

Ludi trilingues.

Efflagitandi certamina Græca.] Certaminis vox ad gym-

nasium spectare potiùs videtur, quàm ad scenam. Sed & in scenâ ipsâ certamen quoddam victoriæ.

Totius quinquennij.] Ita scripserim, non, *potius*.

Redditi quamquam scenæ Pantomimi certaminibus sacris prohibebantur.] Certamina sacra, siue ἱεροὺς ἀγῶνας, ὧν τὰ ἆθλα ἐν στεφάνῳ μόνῳ, definit Pollux libro III. Tale hoc Neapolitanum, quod & ἱερὸς ἀγὼν à Strabone dicitur. Certamina sacra.

Eloquentiæ primas partes nemo tulit.] Farnesiano abest, *partes*. rectè.

Græci amictus quos per eos dies plerique incesserant.] Libri leuiter aberrant. Nam Farnes. *Ciretiam iactam quo.* Vatic. *Greciam iactus ta quo.* Dixi aberrant. nam vera lectio hæc: *Greci etiam amictus, quis per eos dies p. incesserant.* vel. *quos p. e. d. p. ingesserant.* Græcanicum scilicet hoc certamen fuit, & ideò amiciebantur plerique ad morem Græcum, palliati crepidatique. Hæsi olim: sed expediuit me planè Dio lib. LX. de hoc ipso spectaculo, Neapoli: ἐπεὶ ἔν γε τῇ Νεαπόλει καὶ παντάπασιν ἰδιωτικῶς ἔζη. τά τε γὰρ ἄλλα Ἑλληνικῶς καὶ αὐτὸς, καὶ οἱ συνόντες οἱ διῃτᾶτο, καὶ ἐν μὲν ταῖς τῆς μουσικῆς θεωρίαις ἱμάτιον καὶ κρηπῖδας, ἐν δὲ τῷ γυμνικῷ ἀγῶνι πορφυρίδα καὶ στέφανον χρυσοῦν ἐλάμβανε. id est: *Deinde & Neapoli planè priuatum se gessit. Nam cùm in aliis, & ipse & qui cum eo erant, Græcorum ritu vixerunt, tum etiam in Musico spectaculo pallium & soleas induit, & in Gymnico agone vestem purpuream & auream coronam accepit.* Et simile quod in Commodo tradit, quotiens theatrum ingrederetur, solitum sumere χλαμύδα ὁλοπόρφυρον τὸν ἑλληνικὸν τρόπον, καὶ στέφανον ἐκ τε λίθων Ἰνδικῶν καὶ ἐκ χρυσοῦ πεποιημένον. Et his facilè intellego restituóque Suetonij locum Domitiani cap. IV. *Certabant etiam & prosâ oratione Græcè Latinéque, ac præter citharœdos chorocitharistæ quoque & psilocitharistæ. In stadio verò cursu etiam virginum certamini præsedit crepidatus purpureáque amictus togâ Græcanicâ, capite gestans coronam auream.* Corrigo & distinguo: *& psilocitharistæ: in stadio verò cursu etiam virgines. Certamini præsedit, &c.* Vera lectio, vera mens: Certasse præter citharœdos, etiam chorocitharistas, & in stadio, certamine cursus, etiam virgines. At certamini toti quinquennali præsedisse Domitianum ritu Greco, purpureâ togâ, & coronâ ornatum. Dixit enim Togam: mallem chlamydem, vti idem scriptor Neronis cap. XXV. reditum in vrbem describens habitu Græcanico:

Græcis vestibus vsi vulgò per ludos Græcos.

Suetonij lectio & distinctio restituta.

in veste purpureâ, distinctáque stellis aureis chlamyde, vbi, *veste*, glossematium puto, deleóque. Item Dio suprà, & Capitolinus in Pertinace: *Purpureásque chlamydes Graecanicas.*

Pag. 346. *Apud Simbruina stagna, cui Sublaqueum nomen est, ictae dapes.*] Plinius lib. III. *Anio lacus tres amoenitate nobiles, qui* Sublaceum. *nomen dedêre Sublaceo* (ita enim potiùs scrib. quia à lacu) *defert in Tiberim.* Addubito num vox Tacito desit, legendúmque: *villa cui Sublaceum nomen.* Certè Neronis villa Sublacensis Frontino de Aquaeduct. cognita. Aimoinus lib. II. cap. XVI. *Benedictus pater in loco qui Sublacus dicitur, qui ab vrbe Româ XL. millibus abest, effulsit.* Philostratus lib. IV. De vitâ Apollonij ad hanc rem addit, calicem Neronis, quem iam ori admouerat, fulmine excussum.

Villa Sublacensis.

Consuleret sibi & turbis.] Vel, *sibi & vrbi.*

Quia fontem aquae Martiae nando incesserat.] Vera lectio. frustrà turbant libri, qui partim, *aquae margine*, partim, *morgio*, referunt.

Videbatúrque potus sacros & caerimoniam loci corpore toto polluisse.] Imo, *corpore loto.* Fontes & capita aquarum priscis sacra: in iísque natare nefas. Plinius lib. VIII. de Clitumno: *Pons terminus sacri profanique: in superiori parte nauigare tantùm, infrà etiam natare concessum.* Imò in quibusdam aquis nauigare etiam vetitum. Idem libro eodem, de lacu Vadimonis: *Nulla in hoc nauis (sacer enim est) sed innatant insulae, &c.* Seneca epist. XLI. de his caerimoniis: *Magnorum fluminum capita veneramur, subita ex abdito vasti amnis eruptio aras habet: coluntur aquarum calentium fontes, & stagna quaedam vel opacitas, vel immensa altitudo sacrauit.*

Fontes fluminũ sacri.

Inque iis natare nefas.

Sicut in quibusdam lacubus.

Pag. 347. *Alterum impetu captum.*] Vox addita auctore Vatic.

Haud ignobilis Barbarus cum telo repertus.] Vnus Megistanûm. éstque illeipse, de quo Frontinus sic narrat: *Domitius Corbulo, cùm Tigranocertam obsideret, in quemdam ex Megistanis quos ceperat, animaduertit: capútque eius ballistâ excussum, intra munimenta hostium misit. Id fortè decidit in medium concilium, quod tum cùm maximè habebant Barbari, ad cuius conspectum velut ostento consternati ad deditiònem festinauerunt.*

Lux noua à Frontino.

Pag. 348. *Pars Armeniae vt cuique finitima, pars * Nipolique & Aristobolo atque Antiocho parêre iussa sunt.*] Latet in corruptione nomen alicuius regis. Fortè, *Thrascypolique.* qui dynasta alibi in finitimis Armeniae locis.

Vetus opidum Puteoli ius coloniæ & cognomentum à Nerone adipiſcuntur.] Puteoli, ais, adipiſcuntur ius coloniæ? Ego verò aduocationem peto, vt deliberem. Nónne enim iampridem id opidum eo iure? Liquet ex Liuio, Velleióque, qui coloniam Puteolos deductam volunt anno vrbis D L X. P. Scipione Africano I I. Ti. Sempronio Coſs. Sed & lapides teſtantur hodie: AB. COLONIA. DEDVCTA. ANNO. XC. &, AEDILIS. COLON. PVTEOLANORVM. & GENIO. COLONIAE PVTEOLANORVM. An colonis eorúmque poſteris intermortuis, colonia eſſe deſiit? an tempore interiecto tranſiit ad municipale ius? Cicerònis certè æuo municipium fuit, non colonia. Oratione pro M. Cœlio: *Nam quod est obiectum municipibus adoleſcentem non eſſe probatum ſuis, nemini vmquam præſenti Puteolani maiorem honorem habuerunt, &c.* Concutit me tamen iterum Frontinus in Catalogo coloniarum, cuius verba è manuſcripto: *Puteoli, colonia Augusta. Augustus deduxit. ex vno latere iter populo debetur ped.* XXX. *Ager eius in iugeribus veteranis & Tribunis legionariis est adſignatus.* Colonia ergo adhuc recenti æuo. Recreat Agellius lib. XVI. cap XIII. qui oſtendit ſæpe commutari ſolere colonias in municipia, & contrà. Niſi tamen Cornelij verbis ea vis, vt velit vniuerſum opidum incoláſque (plures autem inquilini eius loci, ob commercia & mare) præter eos qui reſtabant ex colonis Auguſtæis, colonico iure donatos. Et ſanè duplex hoc genus hominum in coloniis fuiſſe, è Cicerone clarum, pro Sullâ: vbi diſſidia etiam inter Pompeianos (ij erant ciues veteres) colonóſque recenſet. Quem vide. Alterum horum niſi ſit, tu videris: mea in his ſalebris hæret nauis.

Puteoli, quando deducta.

Nodus in ea re quem implicat Tacitus.

Coloniæ in municipia, & contrà mutant.

* Placet eruditiſsimo noſtro Pighio truncum locum eſſe, ob cauſſas ipſas quas in Commentario dixi. Itaque ſupplet voce additâ, *Puteoli nonum ius coloniæ.* * Ipſum vide. Nam nos ſententiâ noſtrâ non demouemur, quam in extremâ Notâ poſuimus, de toto opido in coloniæ ius nunc tranſlato.

Pighij iudicium.

* *In Herculo Prodicio.*

Neque coniugiis ſuſcipiendis, neque alendis liberis ſueti.] Milites itaque olim ſine vxore; vt appâret. nec ritu, ſed lege id vetitum ait Dio lib. L X. τοῖς στρατευομένοις ἐπειδὴ γυναῖκας οὐκ ἐδύναντο ἔκ γε τῶν νόμων ἔχειν, τὰ τῶν γεγαμηκότων δικαιώματα ἔδωκε. id eſt: *Militibus, quoniam ex legibus vxorem habere*

Pag. 349. Milites ſine coniugibus.

non poterant, iura indulsit maritorum. Resoluisse hoc ius Seuerus Imp. videtur, si rectè capio Herodianum lib. III. τοῖς στρατιώταις, inquit, πολλὰ συνεχώρησεν, ἃ μὴ πρότερον εἶχον. καὶ δακτυλίοις χρυσοῖς χρῆσθαι ἐπέτρεψε, γυναιξί τε συνοικεῖν. Certè enim de coniugio legitimo capiendum videtur. quia contubernij militibus, opinor, semper ius. A Iunone arcebant eos, non à Venere Romanæ leges. Testis Liuius lib. XLIII. qui quattuor millia hominum à Senatu petisse opidum vbi habitarent, ait: qui nati in Hispaniis ex militibus Romanis, & mulieribus Hispanis cum quibus nullum connubij ius. Imò peregrini milites, id est, non ciues, non amicas modò habuisse videntur, sed vxores. nisi me inducunt frustrà tabulæ Vespasiani & Domitiani æuo: quibus insculptum *ciuitatem datam militibus è classe Rauennate, & cohortis III. Alpinorum, itémque concubium cum vxoribus quas tunc habuissent cùm est ciuitas iis data, aut quas posteà duxissent.* Tamen pugnat in eam sententiam Tertullianus, qui suo etiam æuo cælibes fuisse milites ostendit. Æuum autem eius, sub Seueri. ait in exhortatione ad Castitatem: *Scilicet solis maritorum domibus bene est? Perierunt cælibum familiæ, spadonum, militum, aut peregrinantium sine vxoribus? Non enim & nos milites sumus?* Seueri ergo permissus aut ad Prætorianos tantùm pertinuit: aut verba artè capienda, vt tantùm permiserit συνοικεῖν γυναιξὶ, cohabitare feminis, sub eodem tecto agere, & contubernales habere, non legitimas vxores. Sed non repugnat, inquies, toti huic sententiæ Liuius, qui disertè vxores militibus attribuit? Vt ecce libro XXI. in Scipionis exhortatione ad milites: *Vnusquisque se non corpus suum, sed coniugem ac liberos armis protegere putet.* Et alibi. Respondeo. Temporaneam tunc (bello Punico secundo) militiam fuisse, nec legibus suis, vt posteà, deuinctam. Capiebantur, mittebantúrque milites, non pro stipendiorum tempore, sed bellorum. At perpetuâ & firmâ XXV. annorum militiâ institutâ, hoc quoque inductum de cælibatu. Sanè etiã Iurisconsulti hac caussâ, caussam soluendi matrimonij Militiam numerant. L. LX. *Bonâ gratiâ dissolui matrimonium illud dicitur, quod propter sacerdotium, sterilitatem, valetudinem, militiam, retineri non potest.*

Seuerus tamen admisit eos ad nuptias.

Cõtubernij ius semper militi, in prouinciis.

Ambiguus intellectus verborum Herodiani.

Liuius abnuere videtur.

Is nobis adiunctus.

Ratio deducendi colonias.

Non enim, vt olim, vniuersæ legiones deducebantur.] Exprimit deductionem veterem Hyginus: *Multis legionibus conti-*

git bellum feliciter transigere & ad laboriosam agriculturæ requiem primo tyrocinij gradu peruenire. Nam cum signis & aquilâ & primis ordinibus ac tribunis deducebantur.

Vt qui à priuatis iudicibus ad Senatum prouocauissent, eiusdem pecuniæ periculum facerent, cuius ij qui principem appellauêre.] Lucis caussâ, rem appellationum à capite deducam ad hoc æuum, Olim in populi libertate, non frequens appellationum vsus, non certè in caussâ ciuili: (nam prouocationem ad populum, in re maiori crimin úmque, frequentem scimus) vsus tamen. A Prætore enim appellatum reperio, aliâs ad collegam eius, aliâs ad Tribunos. Ad collegam, Cicero vno loco sed claro, in Verrem, de Præturâ vrbanâ: *L. Piso*, inquit, *multos codices impleuit earum rerum quibus ita intercessit, quòd iste aliter atque vt edixerat, decreuisset. quod vos oblitos esse non arbitror, quæ multitudo, qui ordo ad Pisonis sellam isto Prætore solitus sit conuenire. quem iste collegam nisi habuisset, obrutus in foro lapidibus esset.* Asconiúsque ibi: *Intercedere, vt vides etiam Prætor Prætori solet, vt Piso Verri, appellatione caussæ ad collegam factâ.* Ad Tribunos appellatum, docet idem Cicero pro P. Quinctio: *Appellantur Tribuni, à quibus cùm esset certum auxilium petitum, &c.* Clariùs infrà: *Cuius procurator à Prætore Tribunos appellare ausus sit.* Hæc olim: nec appellatum reperio ad Senatum. At Augustus imperium adeptus, *Appellationes quotannis vrbanorum quidem litigatorum* * *Prætori delegauit vrbano: at prouincialium, consularibus viris, quos singulos cuiusque prouinciæ negotiis præposuisset*, ait Suetonius cap. XXXIII. Quem ita intellego, vt appellationes à minoribus magistratibus iudicibúsve, Romæ ad Prætorem fierent, in caussis dumtaxat ciuilibus: è prouinciis, ad consulares. Nam quin Augustus ipse, firmandæ dominationi, & iure potestatis Tribuniciæ, grauiorum rerum appellationes sibi seruarit: ambigendum vix puto è Dionis verbis lib. LII. vbi Mæcenas ad Augustum: δίκαζε δὲ αὐτὸς ἰδίᾳ τά τε ἐφέσιμα καὶ τὰ ἀναπόμπιμα, ὅσα ἂν παρά τε τῶν μειζόνων ἀρχόντων, καὶ παρὰ τῶν ἐπιτρόπων, τοῦ τε πολιάρχου καὶ τοῦ ὑποτιμητοῦ, καὶ τῶν ἐπάρχων, τοῦ τε τὸν σῖτον ἐπισκοποῦντος, καὶ τοῦ νυκτοφυλακοῦντος ἀφικνῆται. etsi quædam ibi miscet, magis ex ritu sui æui Dio, quàm Augusti. Certè à Senatu ad Principem appellatum Tiberij imperio, sunt exempla in nostro scriptore, vt lib. IV. *iisque instantibus ad Imperatorem prouocauit:*

De appellationibus quid olim. Eæ infrequentes.

A Prætore ad Prætorê appellatum.

Item ad Tribunos.

* Timidè ambigo, nû scrib. in Tranquillo, *Præf. delegauit vrbis.*

Augusti scitum, in appellando. Caussas plerásque sibi seruauit.

Ad Principem à Senatu appellatum sub Tiberio.

& alibi. post eum Caius *magistratibus liberam iurisdictionem permisit*, ait Suetonius cap. XVI. id est, sine appellatione plenam priscámque: sed id non diuturnum fuit, non magis quàm permissa ab eo comitiorum libertas. Dio mihi auctor lib. LVIII. sub Caio receptum, vt iudicia quædam Senatus tractaret: ita tamen vt ab eo Princeps appellaretur. Sed appellatio Principis, vt appâret, non sine pœnâ fuit: pœnâ, dico, in eos qui temerè appellassent. Quo exemplo nunc Nero auctum honorem Senatus it; statuítque vt eâdem pœnâ, qui illum temerè à priuatis iudicibus appellassent, tenerentur, quâ qui Principem. Sententiam hanc satis capio: confirmationem quæro & exempla. Nihil enim præ manu mihi quod istuc faciat, nisi fortè quæ de pœnâ præiudiciali eorum qui à Præfecto vrbis appellassent, Symmachus scribit lib. x. duobus locis. Quem tu cupide lector vide. Mihi à latere tragulam iniicit Tranquillus, qui hanc ipsam rem tangens, cap. XVII. nihil eorum quæ Tacitus; sed hoc tantùm dicit, *Cautum vt omnes appellationes à iudicibus ad Senatum fierent.* Hæret id spiculum, & non euello.

Caius aliquid mutauit, sed id vanum fuit.

Pœna temerè appellantium.

Suetonij dissensus à Tacito, & res cogitanti intricata.

Repetundarum damnatur, atque Italia exigitur, ne grauiore pœna afficeretur, Vibij Crispi fratris fauore enixus.] An ergo in crimine repetundarum pœna grauior, quàm relegatio? Attentè legas, quia nec relegatio quidem. Olim sanè exsilium fuit, & æstimatio vti Asconius notat in Verrem, & Cicero subindicat non semel: sed secuta lex Iulia immutauit. Ex eâ pœnam fuisse adfirmo, Amissionem ordinis, & Æstimationem: nihil vltrà. id est, qui damnatus eo crimine esset, Senatu moueretur, & iudices acciperet ad æstimandam litem. Haurio ex Tacito infrà: *Exin à Cossutio Capitone, qui nuper Senatorium ordinem precibus Tigellini soceri sui reciperauerat.* Is autem repetundarum lege damnatus, lib. XIII. Et I. Hist. *Redditus Cadio Rufo, Pedio Blæso senatorius locus, qui repetundarum criminibus sub Claudio aut Nerone ceciderant.* Apertiùs ex Plinio lib. II. epistol. vbi Marius Priscus, accusantibus Afris, sponte Senatu abiit, & iudices petiit, omissâ defensione: scilicet quasi eâ ratione satisfactum legi. & lib. IV. cùm Bassum Bæbius Macer lege repetundarum teneri censuisset; mitigans Cæpio, saluâ dignitate iudices dandos pronuntiauit. id est, vti in Senatu remaneret, factâ saltem æstimatione. Vide Epistolas ipsas,

Quæ pœna in crimine Repetundis.

ipsas, & volens fauebis sententiæ huic. Ab hac re Suetonianis verbis lumen, Othonis cap. II. *Tantum potentia*, inquit, *valuit, vt damnatum repetundis consularem virum, prius quàm planè restitutionem ei impetrasset, non dubitarit in Senatum ad agendas gratias introducere.* Motus enim ille quicumque Senatu erat: sed Otho quasi plenè restitutum in Senatum introduxit. Hæc ergo ordinaria pœna: sed grauiùs & plerumque extra ordinem in id crimen animaduersum, pro delicti modo. Atque ea Macri mens leg. VII. Ad leg. Iul. rep. *Hodie ex lege repetundarum extra ordinem puniuntur & plerumque vel exsilio, vel etiam duriùs, prout admiserint. quid enim si ob hominem necandum pecuniam acceperint? vel interfecerint innocentem?* Eádémque ratione Plinius scripsit, *excessisse Priscum immanitate & sæuitiâ crimina, quibus dari iudices possent, cùm ob innocentes condemnandos, interficiendos, etiam pecunias accepisset.* lib. II. epist. XI. Nec aliter capies, quod hîc Vibius relegatus est: exsilij etiam pœnam meritus, nisi frater intercessisset. sicut & lib. III. Annal. C. Silano proconsuli Asiæ repetundarum damnato, aquâ atque igni interdictum; ob insignem scilicet sæuitiam. Suetonius explicatus. Extra ordinem etiam pœna inflicta in hoc crimine. Iurisci. Macer. illustratus.

Auitus legatus, vt memoraui.] Atqui A. Didium eum vocauit lib. XII. & Didium Gallum in Agricolæ vitâ. Vt ambigere possis num rescribēd. *A. Didius.* Plura tamen cognomina habere potuit, more sui sæcli. A. Didius.

Modicis excursibus siluas populatus.] Emendo, *Siluras populatus.* cum eâ enim Britanniæ gente tunc maximè bellum. Consule Tacitum lib. XII. Silures populi restituti Tacito.

Supremis testamenti verbis.] Glossematium est τὸ, *verbis.* & statim, *subiecturum ei prouinciam fuisse*, lego: capióque Britanniam ipsam, quę nondum perdomita.

Igitur Monam insulam incolis validam.] Credo hunc locum esse, quem aspexit Iornandes in Gothicis: *In extremâ Britanniæ parte Memma, quam Cornelius Annalium scriptor narrat.* Corrigo enim, *Mona.* Pag. 356.

Nam cruore captiuo adolere aras, & hominum fibris consulere deos fas habent] De hac Britannis, Gallis, Germanis, communi immanitate, dicam ad libellum De moribus Germaniæ. Britannorū crudelitas.

Longâ opulentiâ clarus.] Scribo, *longè.* vt sit longè notum clarúmque fuisse, propter opes. Iceni autem in libris scriptis, Tigeni sunt. Longè clar⁹.

Boodicia.] Dioni, Βουδουΐκα est: Tacito infrà, *Boudicea*; in vitâ Agricolæ, *Voadica*, scriptum. Est illa, quam perplexè Gildas *Leænam dolosam*, appellat, *quæ rectores sibi relictos trucidauit.*

Pag. 351. *Seruitio assuefacti.*] Scripta veráque lectio, *seruitio facti*

Coniectura in Tacito. *Templum Diuo Claudio constitutum, quasi ara æternæ dominationis aspiciebatur.*] De eo Seneca in Menippæâ: *Parum est quod templum in Britanniâ habet, quod nunc* (lego, *hunc*) *barbari colunt, & vt deum orant.* Quod in Tacito est, *ara dominationis*, libenter scripserim, *arra*. quasi id templum pignus & arrabo æternæ seruitutis. Quamquam & Aras sanè habuisse Claudium in Britanniâ fateor. Poëta eius æui ad ipsum,

Oceanúsque tuas vltrà se respicit aras,
Qui finis mundo est, non erit imperio.

Nec tamen hîc in Tacito, Templum ideò rectè dixeris Aram.

Sacerdotes Claudiani. *Delectique sacerdotes, specie religionis, omnes fortunas effundebant.*] Legebantur enim Pontifices Flaminésque Claudio, ex prouincialibus ipsis: quibus in sacra victimásque eius diui multi faciendi sumptus. Vide Arriani verba, quæ adduxi lib. I.

Prodigia ante euersam coloniam. *Externósque fremitus in curiâ eorum auditos, consonuisse vlulantibus theatrum, visámque speciem in æstuario, notam esse subuersæ coloniæ.*] Prodigia eadem recenset Dio: ἔκ τε τοῦ βουλευτηρίου θροῦς νυκτὸς βαρβαρικὸς μετὰ γέλωτος, καὶ ἐκ τοῦ θεάτρου θόρυβος μετ' οἰμωγῆς ἐξηκούετο, οἰκίαι τέ τινες ἐν τῷ Ταμέσᾳ ποταμῷ ἔφυδροι ἑωρῶντο, ordine etiam eodem. Ex quo in Tacito facilè adducor vt

Vox restituta, aut substituta. emendem, *visámque ædium speciem in æstuario.* Deesse enim vocem, clarum: quæ probabiliter admodum, me iudice, restituta è Dione.

Notam esse subuersæ coloniæ.] Imò, *subuertendæ.*

Pag. 352. Petilius Cerialis. *Peto Cериali.*] Scribe, *Petilio.* Ita enim statim dicitur: estque ille qui bellum Germanicum sub Vespasiano administrauit.

Londinium nobilissima vrbs: & vitali Genio condita. *Londinium copiâ negotiatorum & commeatu maximè celebre.*] Etiam hodie. eoque nomine Princeps Britanniæ vrbs. Commeatum propriè accepit, vti Suetonius, Neronis cap. XX. *Alexandrini qui de nouo commeatu Neapolim confluxerant.* Ammianus libro XXVII. de hac vrbe: *Londinium vetus opidum, quod Augustam posteritas appellauit.*

Quod vberrimum spoliant, & deferentes in tutum.] Repone lectionem scriptam, *& defendentibus in tutum.* quæ in primâ recensione, meâ culpâ me fugit. Barbari, inquit, spoliant quidquid extra munitiones obuium, & quæ loca defensoribus parũ tuta. Sequẽtia, per me, manent in mendo. Tacitus correctus.

Septuaginta millia ciuium & sociorum.] At Dio in pleraque hac historiâ Taciti velut interpres, periisse ait μυριάδας ὀκτὼ τῶν τε Ῥωμαίων καὶ τῶν συμμάχων αὐτῶν. vt hîc LXXX. fortasse verior scriptura sit. Numerus vitiatus.

Patibula, ignes, cruces.] Diuersa hæc igitur, Patibula & Cruces? quodam sensu. Patibulum enim propriè, in quo suffixus homo expanditur, transuerso tamen ligno. Crux verò etiam, cùm is erecto simplicique stipiti adfigitur. Seneca (pauci attenderunt) discriminat pulchrè, ad Martiam: *Video istic cruces nec vnius quidem generis, sed aliter ab aliis fabricatas. Alij, capite conuerso in terram, suspendere: alij, per obscœna stipitem egêrunt, alij brachia patibulo explicuerunt.* Quid enim aliud est, *stipitem per obscœna agere*, quàm quod Græci dicunt σκολοπίζειν, id est, palo infigere, siue vulgi verbo *Impalare.* Atqui id, Crucem quoque, vt ex Seneca vides, appellarunt. Inde apud eundem scriptorem *Acuta crux* in Mæcenatis versibus legitur: cedo, quo alio sensu? *Hanc mihi, vel acuta. Si * sedeam cruce, sustine.* Ita enim legendi versiculi, (idque è libris scriptis) non vt emendarunt Romæ, *vel acutam, Si das, sustineo crucem.* Non inquam, non. lex eius carminis repugnat, quę primâ sede vult Trochæum. Bene autem Sedere hîc dictum: quia qui per postica surrecto stipiti infixus, sessionem meditari contractis ita membris videtur. Sed dixi etiam affixionem, Crucem dici. Pro me Ausonius in Carmine cui titulus, *Cupido crucifixus.* Non enim alia ibi crux, quàm myrtus arbor, cuius summo stipiti alligatur puer, nec id expansis manibus, sed post tergum reuinctis. Ait:

Patibulum à cruce distinctum.

Crux ex vno sæpe ligno.

Crux cur Acuta Mæcenati.

* *Ea vox in bisyllabam contrahenda, versus caussâ.*

Sedere in cruce.

Suspensio vel affixio ad simplicẽ arborem, crux dicta.

Huius in excelso suspensum stipite Amorem
Deuinctum post terga manus substrictâque plantis
Vincula marentem, nullo moderamine pœnæ
Adfigunt.

Tamquam redditûri supplicium.] Potiùs, *redditurùs.* Pág. 353.

Ne strepitum quidem & clamorem tot millium.] Fuisse enim in acie hostili δώδεκα μυριάδας, id est, centum viginti millia hominum, Dio annotauit. Noster omisit, vt pleraque Copiæ Britannorum.

alia, in hac narratione nō incuriâ aut culpâ suâ, sed, quod facilè odorere, librariorum, exscriptorúmve qui hos libros pessimè admutilarunt.

Sonor. *Spernerent sonoras Barbarorum.*] Vatic. *sonores.* atque ita scripsisse Tacitum pertendo. Alibi: *sonorem alterius prælij non audirent.*

Pag. 354. *Velut cuneis erupit.*] Vat. *cuneo.*

Boudicca vitam veneno finiuit.] Dio, morbo. ἀποθανόντος, ait, ἐν τούτῳ τῆς Βουδουίκης νόσῳ.

Nullum prælio finem exspectarent.] Ἀκύρως. legerim, *bello:* aut certè, *præliorum.*

Pag. 355. Sallustiana imitatio. *Cuius aduersa, prauitati ipsius; prospera ad fortunam reip. referebat.*] In Rom. edit legas, *prospera, fortuna.* At sententia ipsa sumpta à Sallustio: cuius Fragmentum in similes calumniatores: *Ad hæc, rumoribus, aduersa in prauitatem; secunda, in casum; fortunam in temeritatem declinando, corrumpebant.*

Pag. 356. *Vitio Rufino.*] Vett. *Vincio.*

Antonius Primus. *Antonium Primum.*] Illum qui posteà acerrima fax Vespasiano ad ciuile bellum: cuius multa in Histor. libris mentio.

Tabularum obsignatio in testamento. *Fabianus tabulas iis quos nominaui, & aliis minùs illustribus obsignat.*] Manuduxit me ad veram hanc lectionem Vaticanus, qui *Tabulasiis,* refert. Reliqui omnes, *Tabulariis.* Quantillus error, quantas tenebras! Nam I C^ti^ nostri miserè torquentur in Tabulariis istis eruendis. Alciatus eos putat, quos nunc Tabelliones vocamus: contrà Ferretus obsignatores & scriptores testamenti. Vertranius postremò, tamquam cornicum oculos, rescribendum censet: *Fabianus tabularius iis.*

Legis Corneliæ de falso pœna duplex. Ordinaria. Extraordinaria. *Lege Corneliâ damnantur.*] Id est, ordine Senatorio mouentur. Nam quamuis legis Corneliæ ordinaria pœna Deportatio sit, & bonorum publicatio: tamen in honestioribus submotio etiam ordinis admissa est. Tacitus lib. II. Histor. *Primus Antonius legibus nocens & tempore Neronis, falsi damnatus, inter alia belli mala, senatorium ordinem reciperauerat.* Paullus lib. v. Sentent. *Hi qui falsum vel alia testimonia dixerunt, aut in exsilium aguntur, aut in insulam relegantur, aut curiâ submouentur.*

Prætor qui de falso cognoscit. *Quòd reos ne apud Præfectum vrbis arguerentur, ad pretorem detulisset.*] Quem Prętorem? vrbanúmne? Non opinor.

nec enim eius in crimine cognitio. Olim sanè proprius peculiarísque Prætor, qui constitutis Quæstionibus perpetuis cognosceret de Falso. Eum hîc intelligi credo. Etsi enim pleraque iudicia in Senatu aut apud Præf. vrbis, & Prætorum potestas imminuta: mansit tamen, opinor, veteris ritus imago quædam & vmbra quam Ponticus hîc pro re amplexus, non sine suâ fraude. At Præfectum vrbis omnia crimina omnino sibi vindicasse ab Vlpiano traditum est, l. I. De offic. Præf. vrbis, non quidem ab Augusto. (falluntur qui id censent; & Augustus ius tantùm ei dedit in seruos, & quod ciuium audaciâ turbidum, nisi vim metuat) sed crescente paullatim, concessu Principum, vt solet, nouâ potestate. Præfecti vrbis lata potestas.

Perinde pœnâ teneretur ac si publico calumniæ iudicio notatus.] Eum qui præuaricatus sit, quíve præuaricatorem emerit, fecerit: punit hoc S c. calumniæ pœnâ. Ea est talio, & infamia, vti colligas ex l. penult. & l. IV. De præuaricat. Calumniæ pœna.

Negatâ libertate, cui pretium pepigerat.] Moribus receptum vti seruus interdum cum domino quasi pacisceretur in certum pretium: quod si exsoluisset, liber esset. Id pretium è peculio serui, vel aduenticio lucro. Seneca in Epistolis: *Mancipia quoque conditionis extremæ & in his sordibus nata omni modo exuere conantur seruitutem; peculium suum, quòd comparauerunt ventre fraudato, pro capite numerant.* Virgilius eò respiciens: Serui pactio cũ domino. Redimebãt se suo peculio.

Nec spes libertatis erat, nec cura peculi.

Et vetus sanè ille mos, cuius vestigia plura in Plauto; vt Asinariâ, Strobilus reperto thesauro, Plautinis aliquot locis lux.

Quin ego illi inueniße me hanc prædam dico, atque eloquor?

Igitur orabo vt manu me mittat, ibo atque eloquar.

Gripus seruus, Rudente:

——ad herum veniam doctè atque astutè,

Pauxillatim pollicitabor pro capite argentum, vt sim liber.

Et clariùs in Cassinâ:

Quid istâ tu me libertate territas?

Vobis inuitis atque amborum ingratiis,

Vnâ libellâ liber poßum ego fieri.

Quod non aliter intelligendum, quàm vt cum hero iam Idem Iurisconsultorũ.

ante pactus fuerit in libram. Et in hanc sententiam scripsit Hermogenianns aduersus dominum consistere seruis licere, *si qui suis nummis redemptos se, & non manumissos contra placiti fidem adseuerent* l. LIII. De iudiciis. Item Vlpianus, *Qui se dicit suis nummis redemptum si hoc probauerit, exinde liber erit ex quo redemptus est.* Interdum verò imaginaria quædam emptio interpositâ personâ tertiâ adhibebatur. de quâ l. IV. De manumission. Quòd si domini non seruaret fidem, querela seruo Romæ apud Præf. vrbi, apud Præsidem in prouinciis, ex constitutione Diuorum fratrum fuit. l. V De Manumission.

Pactio interpositâ personâ aliâ.

Cum veteri ex more familiam omnem, quæ sub eodem tecto mansitauerat, ad suppliciū agi oporteret.] Bene, veteri ex more. Nam etiam liberâ rep. id obtinuit, ex epistolâ Seruij Sulpicij de cæde Marcelli: *Ego tamē ad tabernaculum eius perrexi: inuēni duos libertos & pauculos seruos. reliquos aiebant profugisse metu perterritos, quòd dominus eorum ante tabernaculum interfectus esset.* Hinc priscæ seueritatis ritum firmauit posteà S c. Silanianum sub Augusto, itémque nunc Neronianum: de quibus Cuiacium vide Obseruat. lib. I. cap XVIII. & lib. X. cap. XXXIII Addo ne fęminas quidem immunes excipuásque fuisse: suasus Taciti infrà verbis, *Numerum, ætatem, aut sexum miserantium.* item rescripto Hadriani l. I. De S c. Silaniano.

Olim domino cęso, omnes serui animaduersi.

S c. Silanianum.

Etiam ad feminás pertinuit.

Pag. 357. *Senatúsque, in quo ipso erant studia.*] Expeditior sententia, *Senatúque in ipso.*

Quia de paternâ pecuniâ transegerat, aut auitum municipium detrahebatur.] Abire sinistræ manus: nihil mutandum εἰρωνικῶς ista & ἐξ ἀντιςάσεως capienda sunt.

Num excubias transiret.] Nocturnas ergo ad limen excubias seruorum habuerunt domini potentiores. Quod tu mihi Philologe obserua. Quinctilianus Declamat. I. pro Cæco: *Dicitur cæcus sine rectore, sine duce, per inane longum, per tot offensa limina, per excubantes seruulos errasse cum ferro: cubiculum deinde patris intrasse.* Idem Declam. II. pro Cæco: *Tu sentis quando senem vicerit laßitudo curarum. Seu pariter, an vnà quiescentium fores vallauerit cura seruorum.* Silius lib. I. ad hunc ritum, de Annibale:

Nocturnæ excubiæ seruorum ad cubiculum.

Sæpe etiam famuli turbato ad limina somno
Expauēre trucem per vasta silentia vocem.

Vide & Appianum in Catonis morte, & Tacitum in

Othonis.

Accusatum ab eo Statilium Taurum.] Suprà lib. XII. Pag. 358.

Præbitúmque oleum equiti ac Senatui, Græcâ facilitate.] Si oleum populo tantùm præbitum, nihil nouum aut Græcanicum: præbuit antè P. Scipio, quem Ædilem dedisse congium olei in vicos singulos Liuio credo lib. XXV. Dedit & C. Cæsar post victoriam Africanam: τόν τε δῆμον, inquit Dio, λαμπρῶς εἱστίασε, καὶ σῖτον ἔξω τοῦ τεταγμένου, καὶ ἔλαιον προσέδωκεν. Etiam M. Agrippa in Ædilitate oleum & salem, vt auctor idem Dio XLIX. Sed nemo eorum ad gymnasium, quod hîc Nero. Plinius: *Vsum olei ad luxuriam vertêre Græci, in gymnasiis publicando.* Adde Sueton. cap. XII. Pag. 359. Oleum in congiario datum. Nero primus ad gymnasia dedit.

P. Mario, L. Asinio COSS.] Nomen huius primi consulis corruptè legas in vetustâ Persij vitâ nuper cum Iuuenalis Scholiaste editâ: *Decessit Persius* VIII. *Kalend. Decemb. Rubrio Mario, Asinio Gallo* COSS. Scribe, *Publio Mario.* cui cognomen fuit, Celsus. Scholiastes Persij correctus.

Quem licenter egisse in Tribunatu memoraui.] Lib. XIII.

Intercessione Tribuniciâ morti eximeretur.] Intercessione ipsius Cæsaris.

Censuítque Iunius Marullus consul designatus.] Inter suffectos non dubiè Consules. Sed in hunc ipsum annum, Annæum Senecam & Trebellium Maximum coss. referunt viri docti in opere Fastorum: & loca sunt, quæ annuunt. Ausonius tamen in Panegyrico, Senecę consulatum apertè detrahit: *Diues Seneca, nec tamen consul, arguetur rectiùs quàm prædicabitur non erudiisse indolem Neronis, sed armasse sæuitiam.* quo loco video esse qui negationem subtrahant, legántque: *Diues Seneca, tamen Consul.* Annæus Seneca an & quando cōsul.

Carnificem & laqueum pridem abolita.] Respondent illi decreto, *more maiorum necandum.* Ex quo clarè discis, quid punire Tacito, more maiorum. Supplicium moris maiorum.

Silentium aliorum rupit.] Vett. *seruitium.* At velim consideres satin' sana hæc tota narratio sit. Anteà prædixit, *Tum primùm reuocata ea lex credebatur, quæ haut perinde exitium Antistio, quàm Imperatori gloriam quæsiuit, vt condemnatus à Senatu, intercessione Tribuniciâ morti eximeretur.* Quid? condemnatúsne Antistius à Senatu? Contrà video. in insulam seponitur. Idem intercessione Cæsaris morti eximitur? Falsum nec quidquam in totâ re quod Neroni clementiæ gloriam, sæuitiæ potius inuidiam parere possit. Ego sanè Pag. 360. Non plena nec cōsequa Taciti narratio.

æstuo:nec cuneum reperio huic nodo. Nisi placet cum Iosiâ Mercero elegantissimo iuuenum legi, *quâ haud perinde.* vt ad accusatorem referas, non ad legem. qui non tam exitium eo facto quærebat, quàm gloriam Principi.

Fabricius Veiento, canes ad currum.

Fabricius Veiento.] Puto illum esse, qui A. Fabricius Dioni dicitur: quíque Prætor, canes Circensibus ad currus adiunxit pro equis.

Licentia in testamentis.

Multa probrosa in patres & sacerdotes composuisset, iis libris quibus nomen Codicillorum dederat.] Noto fuisse morem, vti in testamentis conuitia quædam & probra liberiùs scriberent: quæ ante Augustum inobseruata & permissa. Scilicet quia supremis illis tabulis & voci, danda videbatur aliqua libertas. Frenum iniicere Senatus voluerat; sed ille idem princeps, vt Suetonius ait, *de inhibendâ testamentorum licentiâ ne Senatus quidquam constitueret, intercessit.* Ea enim germana lectio, germana mens eius loci: non vt vir doctus substituit, *scommatorum.* Exempla in Tacito passim, de iis qui supremis tabulis multa atrocia in Macronem, in Tiberium, aliósque potẽtes composuerint. Hoc exemplo ergo maledicentiæ suæ cauens Veiento, inscripsit opicos & oscos eos libros Codicillos.

Suetonij lectio firmata & explicata.

Sofonius Tigellinu.

Sofonium Tigellinum veterem impudicitiam atque infamiam in eo secutus.] Tigellinum libri appellant, & Græci, quibus semper Τιγελλῖνος. Sophronium corruptè epitoma Dionis. Osonium Tacit. I. histor. Quod ait de vetere infamiâ, intellegit, credo stuprum eius cum Agrippinâ matre Neronis, quâ caussâ a Caio in exsilium pulsus Dio, ἐν τούτοις δὲ ποτε φεύγουσι, καὶ ὁ Τιγελλῖνος ὁ Σωφόνιος ὡς καὶ Ἀγριππίνην μεμοιχευκὼς ἐξέωσεν. Mentio clara hominis, imò breuis vitæ descriptio in Scholiaste veteri Iuuenalis, ad versum, *Pone Tigellinum. C. Fulcinius,* (corrigendum, *C. Osonius*) *Tigellinus, patre Agrigentino, Scylaceum relegatus iuuenis, egens, verùm admodum pulcher, in concubinatum à Bincio & Lucio Domitio maritis Agrippinæ & Fuluiæ sororum Cæsaris, atque in vtriusque vxoribus suspectus, ob hoc vrbe summotus.* Plura illic vide, sed hæc corrige: *à Vinicio & Lucio.* itémque: *Agrippinæ & Liuiæ, sororum C. Cæsaris.* Nihil certius. Nam M. Vinicius Liuiam Germanici filiam vxorem habuit, & L. Domitius Agrippinam. Tacitus lib. VI. Idem Tigellini nomen corruptum odoror in Egesippi lib. IV. cap. XX. vbi de Nerone, *Et ideò,* inquit, *nequissimus se Nymphidio &*

Scholiastes correctus.

Et Egesipp⁹.

Gemellino præcipuè credendum putauit. Gemellinum hunc nuſquam reperias, & ſuppone fidenter *Tigellino*. Adprobat, quod ipſe ſubdit deſertum Neronem ab vtroque: quod hiſtoriæ, & nominatim de Tigellino Tacitus, prodiderunt.

Ac quæ illi pro cognatis moribus fuêre.] Non diſplicet Farneſiana ſcriptura, *Atque illi præcognitis moribus fuêre.* id eſt, præſcitum anteà, qui mores vtriuſque. Vatic. refert, *progenitis moribus.* tentabam, *pro gentis maioribus*, quaſi commendatione vitiorum pro natalibus vſus. Humilitatem quidem generis eius notat idem Tacitus I. Hiſt. *Sophonius Tigellinus obſcuris parentibus, fœdâ pueritiâ.* Fortè & ſic leg. *vt qui illi pro geminis moribus faueret.* Geminum, ſimile. Emeritus ergo Tigellinus fauorem Neronis ſimilitudine morum vitiorúmque. Sed ne diſſimulem, Farneſiana lectio firmari omnino à P. Victore videtur, phraſim hanc æmulante imò ſumente à Tacito, in Othone: *Qui potentiâ dies ferè quinque & octoginta, præcognitis moribus, potitus, poſtquam à Vitellio pulſus eſt, mortem ſibi conſciuit.* Pag. 361. Coniecturæ parumſtabiles. Tigellinus vili domo.

Ex intimis libidinibus adſumptus.] Vatic. *in intimis.* eſſet, ad intimas libidines electus.

Carmina crebriùs factitare.] Tragœdiáſne, quæ eius nomine feruntur? Non opinor, & alibi videro.

Atauus tuus Auguſtus.] Imò, *abauus.* Pag. 362.

Quomodo in militiâ aut viâ feſſus adminiculum orarem.] Intellegit Optiones, qui adiutores Centurionibus dati. Feſtum corrigo, *Optio qui nunc dicitur, anteà appellabatur accenſus. Is adiutor dabatur centurioni à Tribuno militum, qui ex eo tempore, quem velint, centurionibus permiſſum eſt optare, & nomen ex facto ſortitus eſt:* legóque, *à Tribuno, militémque ex eo tempore.* Optiones, adminicula Centurionum. Correctus Feſtus.

Poſſumus ſeniores amici quiete reſpondere.] Non vſquequaque placet. Vatic. *quietem*, præfert. Fortean, *poſſumus ſeniores amici quietem iure ſpondere.* Fuit cùm inculcatam vocem è ſequenti lineâ putarem, legerémque reiectâ, *poſcimus ſeniores amici quietem.* Quid ſi *quietem reſpondere?* Apuleius phraſeos huius approbator Apolog. II. *Haſcine gratias bonus filius matri reſpondes?*

Auus meus Auguſtus.] Legam vt ſuprà, *abauus.* Pag. 363.

Niſi fortè aut te Vitellio ter conſuli, aut me Claudio preponis.] Siquid video, aut negatione inſitâ ſcribend. *non præponis:*

Negatio reposita è sensu.

aut mutandum in *postponis*. Certè & Nero iudicio ante Claudium:& Seneca omni re ante Vitellium.

Quantum Volusio longa parcimonia.] Dixi suprà:addo hoc nomen in Vatic. constanter semper scribi, *Volusino*. Porrò de diuitiis Volusiorum Silij egregius locus est, huc alludentis lib. v.

Diuitiæ Volusij.

Occumbis generose Volux. nec clausa repostis
Pondera thesauris, patrio nec regia quondam
Præfulgens ebore & possessa mapalia soli
Profuerint.

Inornatúmque robur subsidio impensiùs regis.] Inornati vox displicet, cùm sequantur verba parum illi congrua. Malim, *inordinatúmque*. id est, incompositum ætatis huius robur.

Pag. 364.

Factus naturâ.] Libri ita. Vulgò, *facetus*.

Nec minus suspectos Asiæ populos.] Scribo, *suspensos*.

Sullam, simulatorem segnitiæ, dum temeritati locum reperiret.] Sæpe sic euenit, vt qui maximè ambitiosi, occultent. Pulchrè & ad Taciti lucem Seneca in Oedipo:

Callidè ambitiosi.

Certissima est regnare cupienti via,
Laudare modica, & otium ac somnum loqui.
Ab inquieto sæpe laudatur quies.

Eiusdem sententiæ illud Nostri est: *Cuius disparem mitiorémque naturam contrà interpretabatur.* lib. IV. Histor. in extremo.

Hac in ore famæ, credentium otio agebantur.] Modius noster in Nouo-antiquis legit, *more famæ*. &, *augebantur*, acutè.

Pag. 365.

Otium suffugium.] Suspecta.

Cœranum Græci, Musonium Thusci generis.] Cœranus mihi irrepertus. nisi quòd Plinius Indice libri II. inter auctores quos delibitauit, recenset *Ceranum*. In Senecæ epistolâ LXVI. valdè celebratur huius æui *Claranus* quidam Philosophus. nunquid ibi *Cœranus*? aut magis, in Tacito *Claranus*? Sed Musonius notior, qui Vulsiniis in Etruriâ natus, *equestris ordinis, studium philosophiæ & placita Stoicorum æmulatus est* ait noster lib. III. Hist. Nomina illi, C. Musonius Rufus, vti ex Tacito & Plinio colliges lib. III. epistolar. Superuixit ad imperium Vespasiani: vt iure culpes Suidam, interfectum eum à Nerone, bis adfirmantem. Vide eum in voce, Μουσώνιος. & Κορνοῦτος. Meliùs veriúsque Philostratus lib. VII. qui Musonium Tyrrhenum in Gya-

Musonius philosophus.

In morte eius Suidæ iteratus error.

ram insulam proiectum à Nerone scripsit. Vnde rediit, cùm ille abiisset.

Caput interfecti relatum, cuius aspectu ipsa principis verba referam.] Non ergo idem hic ille Plautus, cuius necem Suetonius rettulit cap. xxxv. Non herclè idem: multa obstant. Primùm ille inter pueros, aut certè ætate inferior quàm Nero (stupro enim ante mortem illi cognitus.) At iste grandior. Ille Romæ fuisse debuit, cùm cæsus est: in Asiâ iste. Ille viuâ Agrippinâ; hic mortuâ pridem interfectus. Itaque illum cum libris aliquot verius est, A. Plautium vocari: filium fortasse eius qui de Britannis triumphauit. Cum nostro isto si confundis (quod faciunt plures:) quomodo vel hac parte Tacitum cum Suetonio iunges, qui diuersissima Neronis verba depromunt? Dio an de hoc Plauto locutus sit nescio, τόν γε οὖν Πλοῦτον (scribo, Πλαῦτον) ἀποκτείνας, ἔπειτα τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ προσενεχθεῖσαν οἱ ἰδὼν, Οὐκ ᾔδειν, ἔφη, ὅτι μεγάλην ῥῖνα εἶχεν. Nam & ea verbâ diuersa ab istis. Quis tamen neget, quin & hæc potuerit adiungere?

Rubellius Plautus discretus ab illo, de quo Suetonius.

A. Plautius.

Ex quibus vna.] Nomen liberrimæ ancillæ, Pythias, ex Dione. Pag. 366.

Ciuilis dissidij specie.] Id est, diuortij.

His haudquaquam Nero pœnitentiâ flagitij.] Mutila, fracta: & in quibus restituendis, sine libris frustrà allaborem. In eâdem noxâ, sequentia. In Agricolæ tamen codice notatum: *His motus Nero, an pœnitentiâ flagitij*. sed ingenio, vt opinor, duce.

Agricolæ acumen.

Octauiæ imagines gestant humeris, spargunt floribus.] Sparsio illa florum recepta in eos, quos honore honestos volebant, quósque beniuolentiâ prosequebantur. Liuius lib. XXXIII. *Omnes tendere ad imperatorem Romanum, vt ruente turbâ in vnum, adire, contingere dextram cupientium, coronas lemniscósque iacientium, haud procul periculo fuerit.* Capitolinus in M. Antonio: *In Saliatu omen accepit imperij, coronis omnibus in puluinar ex more iacentibus, aliæ aliis locis hæserunt, huius velut manu capiti Martis aptata est.* vbi rectè scripseris, *coronas*, &, *iacentibus*. Ouidius de Germanico triumphante;

Pag. 367. Spargere flores in aliquem, honoris. Aut iacere coronas. Capitolinus emendatus.

Quáque ibis manibus circumplaudêre tuorum:
Vndique iactato flore tegente vias.

Herodianus lib. I. de Commodi aduentu in vrbem: πάντων

δὴ θαυμάσαντες τὸν βασιλέα οἱ Ῥωμαῖοι εὐφημίαις τε παντοδαπαῖς καὶ στεφάνων καὶ ἀνθέων βολαῖς ὑπεδέχοντο. Virgil.

Purpureos spargam flores, animámque nepotis
His saltem accumulem donis.

At si desperent Neronis uxorem fore Octauiam.] Si integra, lego: *An si desperent?* interrogandi notâ.

Quaestionibus ancillarum cluserat.] Iacobo Lectio erudito iuueni adsentior scribenti, *elusa erat.*

Octauia an in Aegyptū relegata. *Insuláque Pandatariâ Octauia claudit.*] Quid ergo in mentem illi poëtae ignobili venit (non enim Senecae: cùm certis argumentis post mortem eius scripta ea Tragoedia sit) qui relegare Octauiam in Aegyptum videtur?

—— date vela fretis,
Ventísque, petat puppis rector
Tandem Phariae litora terrae.

Nō videtur potiùs corrigendus versus. Nisi si hoc vult Alexandrinâ dumtaxat naui auectam Octauiam. Id enim contentiosus aliquis possit parum ἀλόγως dicere. Aliâs reposuerim ego, *Pandatariae litora terrae.*

Pag. 368. *Eáque sibi comperta dicto memorat.*] Legendum hîc, *edicto memorat*, idem Lectius, quem nominaui, docuit me verè. Nam principes per edicta populum adfabantur, vt notum.

Pag. 369. *Communéque Germanici, ac postremò Agrippinae nomen cieret.*] Accipere possis, appellasse Octauiam patris nomen, qui Germanicus dictus, vti & Nero. Commune igitur

Diuinatio. vtrique. Tamen cùm in priscis libris sit, *Communésque*; nata mihi lectio, *cùm manésque germani.* Vt fratrem appellauerit sublatum, & deinde matrem.

Veneno interfecisse creditum est.] Vel, *creditus est.*

Ad Lib. XV.

ANNALIVM.

Pag. 372. Vettius Bolanus. LEGIONES *duas cum Verulano Seuero & Vectio Bolano subsidium Tigrani mittit.*] Scribe, *Vettio*, ex lapide: C. CALPVRNIO. PISONE. M. VETTIO. BOLANO. COS. De huius Bolani bellicâ gloriâ, Statius lib. V. Silu. ad filium eius Crispinum:

——*rigidi summam Mauortis agebat*
Corbulo, sed comitem belli sociúmque laboris
Ille quoque egregiis multum miratus in armis
Bolanum, atque illi curarum asperrima suetus
Credere.——

Vrbem magnitudine mœnium validam.] Adeò, vt Appianus producat mœnia Tigranocertæ in altitudine ad quinquaginta cubitos: quæ in imo adaptata equorum stabulis. Vide eum in Mithridatico.

Omitteret potius obsidionem.] Lego, *ociùs*, non, *potiùs*. Pag. 373.

Cæsennius Pætus.] Qui malè in Dionis eclogis, quas nuper Fuluius Vrsinus dedit, Σέννιος scribitur. Puto veriùs etiam hîc, *Cæsonius*. Pag. 374.

Turbatus equus qui insignia consularia gestabat, retrò euasit.] Mos infrequens & inobseruatus, de hoc equo. Geminum tamen locum habes in Plutarchi Crasso, qui inter prodigia pariter futuræ cladis sic narrat: ἵππος δὲ τῶν στρατηγικῶν ἐπιφανῶς κεκοσμημένος, βίᾳ συνεπισπάσας τὸν ἡνίοχον εἰς τὸ ῥεῖθρον, ὑποβρύχιος ἠφανίσθη. id est: *Equus verò ex Imperatoriis insigniter ornatus, tracto per vim rectore in flumen, submersus disparuit.* Item Obsequens inter ea quæ Pansæ Consuli haud læta euenerunt: *Equus phaleratus in ipsius conspectu festinans concidit.* Dionysius lib. x. Antiq. Rom. quâ parte de L. Quinctio agit Dictatore iam electo: ὡς δὲ ἐγγὺς ἦν, ἵππους τε αὐτῷ φαλάροις κεκοσμημένους ἐκπρεπέσι προσῆγον, καὶ πελέκεις ἅμα ταῖς ῥάβδοις, ἐσθῆτάς τε ἁλουργὰς καὶ τὰ ἄλλα παράσημα οἷς πρότερον ἡ τῶν βασιλέων ἐκεκόσμητο ἀρχὴ, προὐνήνεγκαν. id est: *Vt paullo propior iam erat, equos ei faleris decorè ornatos adduxerunt, & secures cum fascibus, vestésque purpureas, & alia insignia, quibus olim regium imperium decoratum erat, obtulerunt.* Vt appareat equum vnum pluréſve cum ornatu imperatorio, & consulari (si eum magistratum Dux gessisset) è publico datos: non aliud, quàm specimen & notam dignitatis. Tacitus hîc consularia insignia ait: quia Cæsennius Pætus illeipse est qui ante annum Consul cum Petronio Turpiliano fuerat.

Equus consularis, vel Imperatorius.

Cui imposita ornamenta.

Pactium primipili centurionem.] At suprà lib. XIII. perfunctum eo honore ait: *Curam præsidiorum Pactio Orfito primipili honore perfuncto mandat.*

Pactius primipilus, aut primipilaris, inconstanter dicitur.

Vbi par eorum numerus adipisceretur.] Malo, *adspiceretur*, etsi non ignorem Plautum, & Tacitum ipsum alibi adi- Pag. 377.

piſcendi verbum παθηλικῶς eſſe vſos.

Pag. 378. *Adiecisse deos * dignum Arſacidarum.*] Locus de quo tria
Deſperatus verba non poſſum hiſcere.
locus. *Fluuio Arſamets (is castra præfluebat) pontem impoſuit.*] Non alibi lectus nobis hic Arſametes: & omnino arbitramur falſum. Magis, quia in Dionis fragmentis (edidit haud ita pridem Fuluius Vrſinus) hic ipſe fluuius *Arſanias* dicitur.
Arſanias fluuius. Verba Dionis: ἀφῆκεν αὐτὸν προδιομολογησάμενος, ἵνα τὸν ποταμὸν αὐτῷ ἀρσανίαν ζεύξωσι: *Parthus dimiſit Pætum, priùs cum eo pactus vt ponte ſibi iungerent fluuium Arſaniam.* Nominat & antè, Ῥανδεῖαν πρὸς τῷ ἀρσανίᾳ ποταμῷ οὖσαν: *Randeiam* (opidum, ſiue vicum, vbi Pætus obſeſſus) *ad Arſaniam fluuium ſitam.* Plinius quoque Arſaniam agnoſcit, & in Euphratem labi facit, libro v. cap. XXIV. Sed & Plutarchus in Lucullo. Itaque corrigi prorſus velim in Ta-
Tacitus reſtitutus. cito, *Fluuio Arſaniæ (etenim is castra præſl.)* litteris poſtremis in aliam voculam reformatis. Emendabis iterum, infrà.

Sed Parthi quaſi documentum victoriæ iuſſerant. namque iis vſui fuit.] Ex Taciti conſequâ narratione iudices legen-
Coniectura. dum, *Neque iis vſui fuit.* Et firmat certè Dio, qui in hac re (vt ſæpe) velut interpres Taciti: ἵνα τὸν ποταμὸν ἀρσανίαν ζεύξωσιν. οὐχ᾽ ὅτι γεφύρας ἐδεῖτο (πεζῇ γὰρ αὐτὸν διεληλύθει) ἀλλ᾽ ἵνα ἐνδείξηται σφίσιν, ὅτι κρείττων αὐτῶν ἦν.

Pag. 379. *Addidit rumor ſub iugum miſſas legiones.*] Cui rumori Suetonius etiam fidem habet, cap. XXXIX.

Elephanto inſidens, & proximus quiſque regi vi equorum perrupêre.] Suſpicor de loci defectu. Nónne plerique Parthorum in equis (talis illorum militia) non ſolùm proximi
Item altera, regis? certè. Adde quod Dio diſertim narrat, *regem quidem elephanto, alios ſine vſu vllo pontis vt priùs, tranſiſſe.* αὐτὸς μὲν (ὁ βασιλεὺς) ἐπ᾽ ἐλέφαντος, οἱ δὲ ἄλλοι, ὥσπερ καὶ πρότερον, ἀνεχώρησαν. Itaque fidenter, fortaſſe & feliciter, expleo: *& proximus quiſque regi, alij vi equorum perr.* Hac mente: rex quidem in elephanto, & in ſimili belluâ eius exemplo primores tranſmiſêre, aliud vulgus in equis.

Corbulo hiſtoriæ ſcriptor. *Contráque prodiderit Corbulo.*] In commentariis, opinor, aut hiſtoriâ harum rerum. Plinius certè Corbulonem inter ſcriptores cenſuit, Indice libri v & vi.

Iuramenta apud ſigna fieri ſolita. *Iureiurando Pæti cautum apud ſigna.*] Specta iuuenis, iuramenta Romanorum apud ſigna: id eſt, vti ego interpre-

tor, apud principia. Illic enim signa. & plerosque castrorum solemnes actus apud principia notabis celebratos. Dabo exempla & labore meo leuabo tuum. Ius in Principiis dictum. Liuius lib. XXVIII. *Tribunos tamen iura reddere in principiis sinebant.* Edicta ibi proposita. Vulcatius in Auidio Cassio. *Nam statim & ad signa edici iussit, & programma in parietibus fixit, vt si quis cinctus inueniretur in Daphne, discinctus rediret.* Litteræ lectæ, & habitæ allocutiones. Spartianus in Pescennio: *Itaque misi litteras recitandas ad signa, quibus, &c.* Tacitus, *Contractos in principia milites iussit cum silentio audire.* Castigatio & interdum animaduersio ibi. Suetonius Othone, cap. I. *Ausus est milites quosdam capite punire, & quidem ante principia, se coram.* Frontinus lib. IV. Stratag. *M. Cato memoriæ tradidit, in furto comprehensis dextras esse præcisas, aut si leniùs animaduertere voluissent, in principiis sanguinem missum.* Signum etiam pugnæ propositum. Isidorus: *Russata pridie quàm dimicandum esset, solebat ante principia poni, quasi admonitio & indicium futuræ pugnæ.*

Et plerique solénes militiæ actus.

Vt ius dicere.

Edicta vulgare.

Litteras publicas legere.

Alloqui milites.

Castigare & animaduertere.

Signum pugnæ proponere.

*Hæc conquerentium * irritum laborem.*] Reddere sententiam possis, nescio an verba, si legas: *Hic conqueri, tantum irritum laborem.* Breuis sermo ducum, inquit. Corbulo querebatur, frustrà se properasse & laborem eum sumpsisse, cùm ille auxilium non exspectasset: Pætus contrà, integra omnia, &c. Palmerius noster malebat, *huius conquerentis irritum laborem, illius integra vtique omnia.*

Pag. 380.

Coniectura in Tacito.

Amnémque vt omnium medium faceret.] Ex Rom. editione Franc. Modius, *vt olim,* profectò rectè.

Frumentum plebis vetustate corruptum in Tiberim iecit, quò securitatem annonæ sistentaret.] Ita scripsi, nec pœnitet. Libri omnes, *sustentaret.* Suspicor antiquis vsurpatum Sistentare pro Ostentare; argumento etiam Plautini versus:

Sistentare, pro ostentare.

Apud Plautum.

— tu verò clurinum pecus Aduenisti huc sistentatum cum exornatis ossibus. Sic enim duo manuscripti in Vatic. tertius, *Sustentatum.* Et in eodem poëta alibi, *Extentatum,* reperio. Si quis tamen, *ostentaret,* hîc malit: liceto.

Extentare.

Ducennium Geminum.] Qui sub Galbâ præfectus vrbi, lib. I. Histor.

Ducennius Geminus.

Pag. 381.

Propinquis comitiis aut sorte prouinciarum, plerique orbi fictis adoptionibus adsciscerent filios.] Quæ fraus olim etiam vsur-

Ficta adoptio.

pata, & reprehensa à Scipione his verbis: *In aliâ tribu patrem, in aliâ filium suffragium ferre. Filium adoptiuum tam procedere, quàm si se natum habeat.* Quamquam censeo Scipionem non aliud intellexisse, quam notionem Censoriam: & cùm ij inquirerent, qui vxores quique liberos haberent; malo quodam more, eos qui adoptassent non hauisse pro improlibus. Adde ad Taciti lucem l. II. De vacat. muner.

Scipio apud Agelliũ explicatus libro v. cap. XIX.

Ne vsurpandis quidem hereditatibus prodesset.] Ne ad solidi capacitatem. argumento l. LI. De Legatis II.

Pag. 382.

Decernatúrque & maneat prouincialibus.] Si non fractus locus, scribo sententiâ ducente, *decernatur ne maneat.* Nisi per Ironiam hæc dicta capies, & simulatâ quadam concessione. Quo sensu nihil mutem.

Ambitio cohibetur.] Legerim, *cohibebitur.*

Senatoribus ius fuit quod vellent pro sententiâ dicere.

Non tamen S C. perfici potuit, abnuentibus consulibus eâ de re relatum.] Atqui, *licere patribus, quoties ius dicendæ sententiæ accepissent, quæ vellent expromere, relationémque in eâ postulare,* suprà lib. XIII. scripsit Tacitus. similique sententiâ lib. II. lego, *A maioribus concessum egredi aliquando relationem, & quod in commune conducat, loco sententiæ promere.* Licuisset ergo consulibus referre eâ de re ad patres: sed iis aliter visum. Ius relationis autem solis consulibus: nec sine relatione perfici potuit vllum S C. Ideò Vespasiano concessum, VTI. EI. SENATVM. HABERE. RELATIONEM. FACERE. REMITTERE. LICERET. Ideò sequentibus principibus honoris causâ datum Ius tertiæ, quartæ, quintæ relationis: id est, me interprete, quoties consules ipsi non essent, tres nihilominus, quattuor, aut quinque relationes facere possent quâ de re cumque iis visum. Solemnia relationum verba è Suetonij Cal. cap. XV. hæc didici: *Quod bonum felixque sit C. Cæsari, de N. Patres conscripti, quid fieri placet?*

Consules soli ius relationis habent: aut iis absentibus, prætor, &c. Ius relationis tertiæ, quartæ.

Sanxêre, nequis ad concilium sociorum referret agendas pro prætoribus próve consulibus grates.] Reperio iam antè sanxisse id Augustum, de quo Dionis verba ista. lib LVI. τῷ ὑπηκόῳ προπαρήγγειλε μηδενὶ τῶν προστασσομένων αὐτοῖς ἀρχόντων μήτε τῆς ἀρχῆς χρόνῳ, μήτε ἐντὸς ἑξήκοντα ἡμερῶν μετὰ τὸ ἀπαλλαγῆναι σφᾶς, τιμήν τινα διδόναι, ὅτι τινὲς μαρτυρίας παρ' αὐτῶν καὶ ἐπαίνους προπαρασκευαζόμενοι, πολλὰ διὰ τούτου ἐκακούργουν. id est; *Prouincialibus interdixit, ne cui Præsidum quamdiu in prouinciâ*

Edictũ Augusti in prohibendis gratiis.

prouinciâ esset, neque intra sexagesimum à discessu eius diem, vllum honorem haberent: quoniam nonnulli testimonia sibi & laudationes à prouincialibus comparantes, multa eâ occasione peccabant. Sed diuersum tamen hoc Neronianum consultum: quoniam illud Augusti post diem permittit laudationes: hoc planè & plenè tollit.

Paullo aliud ab isto.

Motu terræ celebre Campaniæ opidum Pompeij, magna ex parte proruit.] Dissentit Seneca, qui ad sequentes Coss. refert hunc terræ motum expressim: *Pompeios celebrem Campaniæ vrbem desedisse terræmotu, Lucili virorum optime, audiuimus: & quidem diebus hibernis, quos vacare à tali periculo maiores nostri solebant promittere.* * *Nonis Februarij fuit hic motus, Regulo & Verginio Coss.* Et herclè tam adseuerat id distinctè, vt credam vitium esse non Taciti (non id conuenit in fidei & diligentiæ vnicæ scriptorem) sed Ægysthi alicuius; cuius adulteria, & traiectiones complures agnosco in hac regiâ verè sponsâ.

Senecæ & Taciti manifesta pugna.

* Obseruâ. Ergo statim consulibus nouis, vt anni totius necessariò in alterutro error sit.

Memmio Regulo & Vergino Rufo Coss.] Restitue iis prænomina vera ex lapide, præter mentem Onufrij Fastorum scriptoris:

Pag. 385.

VOTVM. SOLVERVNT. L. M.
L. VERGINIO. RVFO. COSS.
C. MEMMIO. REGVLO.

Certamen ad exemplar Atticæ religionis decretum.] Panathanæa Atheniensium intellegi volunt, de quibus apud Græcos obuij loci. Non placet. Panathanæis respondebant Romanæ Quinquatrus: non hoc certamen nouum. Farnesianus liber, *anciatæ.* Vatic. *acciacæq;.* litterâ superius immissâ, vt fieret acciacæ. Lego ego, *Actiacæ* * *regionis.* non, religionis, & refero ad ludos quinquennales Actiacos, quos, *quo celebratior memoria eius victoriæ esset, Nicopolis instituit Augustus*, ait Suetonius cap. XVIII. Mamertinus Panegyrico: *Vrbs Nicopolis quam D. Augustus in monumentum Actiacæ victoriæ trophæi instar exstruxerat, in ruinas lacrymabiles propè tota conciderat: certamen ludicrum lustris omnibus solitum frequentari intermiserat temporis mæsti deforme iustitium.* Fuit autem certamen Gymnicum, Musicum & Equestre, vt Dio tradit libro LI. Videntur iidem tralati Romam ex Dione LIII. & Suetonij Tiber. cap. VI. etsi ibi quoque fœda vacillatio librorum. Et sanè sunt qui & hîc & Suetonij illis locis Acticam

Actiaci ludi.

Tacitus correctus.

* Neque enim vlla religio in his ludis, magis quàm in aliis.

religione & Asticos ludos malunt.

Ludicrum Circense vt Iuliæ genti apud Bouillas.] Libro II. Annal. *Sacrarium genti Iuliæ, effigiésque Diuo Augusto apud Bouillas dicantur.*

Pag.384. *An pax in hoste placeret.*] Fortassè rectiùs, *an pax inhonesta placeret.*

Executio, pro administratione. *Syriaq; executio Cyncio.*] Exsecutionem pro administratione vsurpat fortasse, vti alibi. *Negotij eius executionem libens suscepit* Seneca: *Differam hæc in præsenti. Desiderant enim longam & propriam executionem.* Addubito tamen num leg. *Syriáque Sex. Cintio.*

Apud Melitenem.] Ptolemæo, Μελιτηνὴ, Susianæ pars.

Pag.385. *Iter L. Lucullo penetratum.*] Plutarchum lege.

Scire, quantum intus discordiarum.] Sententiam adiuueris, si scribas: *Sciret.*

Pag.386. Tib. Alexander. *Tiberius Alexander.*] Qui Procurator Iudææ post Cuspium Fadum: Idem antea Alexandriæ Halabarches. Iosephus lib.xx.

Nondum Senatoriâ ætate.] Quæ est annus vigesimusquintus, vt alibi monui.

Pedes vterque dextras miscuêre.] Quod apud Persas sanctissimi fœderis. Iosephus: ὁ δὲ Ἀρτάβανος τὺς τε πατρῴους θεὺς ἐπώμνυτο, μηδὲν κακὸν δράσειν αὐτοὺς, καὶ τὴν δεξιὰν ἐδίδου, ὅπερ μέγιστον παρὰ πᾶσι τοῖς ἐκείνῃ βαρβάροις παράδειγμα τοῦ θαρρεῖν γίνεται τοῖς ὁμιλοῦσιν. οὐ γὰρ ἂν ψεύσαιτό τις δεξιῶν ὑπ' αὐτοῦ δόσεως γενομένης, οὐδὲ πιστεύειν ἐνδοιάσειεν εἰ τοιᾶς δὲ ἀσφαλείας δόσις γένοιτο, παρὰ τῶν ἐν ὑποψίᾳ ἀδικήσειν καθεστηκότων Firmat Gemistus Plethon. lib.II De rebus Græcorum: *Persarum rex Mentorem, quòd dextram dedisset, (maxima enim hæc apud Persas fides) conseruauit.*

Dextra data apud Persas maximum fœdus.

Agmina legionum stetêre fulgentibus aquilis, signísque & simulacris deûm in modum templi] Vt capias, compendio explicanda mihi res signorum. In legione Romanâ, Aquila vna: signa tot, quot cohortes, id est, decem. Aquilæ forma descripta mihi pronuper: signa non aliud olim, quàm oblongæ hastæ, quibus in summo breue transuersim appositum lignum, tantum non ad formam crucis. In medio titulus COH. VI. aut quintæ, &c. pro numero. De cruce Tertullianus: *Omnes illi imaginum suggestus in signis* (ita emendo) *monilia crucium sunt: supara illa vexillorum & labarorum stolæ crucium sunt.* Iustinus Martyr

De signis Ro. Signa cohortium. Titulus in signis. Formam crucis referebant.

Apol II. ἢ τὰ παρ' ὑμῖν δὲ σύμβολα τὴν τοῦ σχήματος τούτου (σταυρὸν sive crucem intellegit) δύναμιν δηλοῖ,* λαμβάνει καὶ τῶν τροπαίων δι' ὧν ἥ τε πρόοδοι ὑμῶν πανταχοῦ γίγνονται, τῆς ἀρχῆς καὶ δυνάμεως τὰ σημεῖα ἐν τούτοις δεικνῦντες. εἰ καὶ μὴ νοοῦντες τοῦτο πράττετε. καὶ τῶν παρ' ὑμῶν ἀποθνησκόντων αὐτοκρατόρων εἰκόνας ἐπὶ τούτῳ τῷ σχήματι ἀνατίθετε. Hæc credo antiquitus fuisse, & additas, si fortè in victoriâ, coronas è lauru, vti oculis obiicere videntur nummi. Imagines illas clypeósque, quæ itidem in nummis vbique apparent, vix est vt habuerit libera respublica (quorum enim Imperatorum?) & auctor mihi qui adserit esse ab Augusto. Isidorus libro XVII. cap. De signis: *Pilam in signa constituisse fertur Augustus, propter nationes sibi in cuncto orbe subiectas, vt magis figuram orbis ostenderet.* Pilam profectò appellat, rotundas illas imagines, quas innexas à summo ad medium videbis in signis. Ideò apposité satis Tertullianus dixit, *imaginum suggestus.* ideò noster hîc, *signis & simulacris in modum templi.* Ea simulacra, nego aliud fuisse quàm Cæsarum ex auro argentóve imagines, vt quisque imperabat; Suetonius Calig. cap. XIV. *Artabanus transgressus Euphratem, aquilas & signa Romana, Cæsarúmque imagines adorauit.* Arrianus, τὰ σημεῖα τῆς ἐπιλέκτου στρατιᾶς, ἀετοί, εἰκόνες βασίλειοι. σήμματα πάντα χρυσᾶ ἀναπεπαμένα ἐπὶ ξυστῶν ἠργυρωμένων. Tacitus libro I. Historiarum. *Vexillarius comitantis cohortis dereptam Galbæ imaginem solo adflixit.* Libro III. *Primores castrorum nomen atque imagines Vitellij amoliuntur.* Eusebius egregiè libro I. De vitâ Constant. cap. XXV. vbi Labari formam describit: τὸ δ' ὄρθιον δόρυ, τὴν τοῦ θεοφιλοῦς βασιλέως εἰκόνα χρυσῆν μέχρι στέρνων, τῶν τ' αὐτοῦ παίδων ὁμοίως ἔφερε. *Erectum verò hastile, imaginem pij Imperatoris auream pectore tenus expressam, atque vnà filiorum eius habebat.* Ob has imagines illatas orta Iudæorum seditio, de quâ Iosephus Zonarásque, & Suidas: Σημαίαι, σίγνα. προσημαί. Πιλᾶτος εἰς τὴν Ἰουδαίαν τὰς Τιβερίου εἰκόνας, αἳ σημαίαι καλοῦνται, κεκαλυμμένας εἰσήνεγκεν. οἱ δὲ ἐξεπλάγησαν ὡς πεπατημένων αὐτοῖς τῶν νομίμων. Plinius argentum iis materiam dat, libro XXXIII. *Calor*, inquit, *argento clarior est, magisque diei similis, & ideò militaribus signis familiarior, quoniam is longiùs fulget.* Sed vide ne *intelligendus sit de hastâ lignóque ipso quod argento inductum, vti ex Arriani suprà verbis discis clarè. Magis ergo est, vt ex auro factæ

Iustini egregius, sed mutilus locus.

Coronæ in signis.

Sub principibus etiam imagines.

Quod cœpit ab Augusto.

Ex imagines Cæsarū vultus.

Seditio ob eas illatas in Iudæâ.

Factæ ex argento.

*Aut sæpius ex argento.

Item auro.

Herodianus libro IV. de Antonino Imp. καὶ τὰ μὲν στρατιωτικὰ σύμβολα, ἐπιμήκη, ὄντα καὶ χρυσοῖς ἀναθήμασι πολλοῖς κεκοσμημένα, μόλις ὑπὸ τῶν γενναιοτάτων στρατιωτῶν φερόμενα, ἐπιθεὶς τοῖς ὤμοις ἔφερεν αὐτός. id est: *Militaria signa, quæ oblonga sunt & multis aureis ornamentis grauia, quæ vix à robustissimis militum ferrentur, ipse humeris subiens portabat.* Quod idem Polybius firmat libro VI. Et Eusebius eodem suprà loco: ὑψηλὸν δόρυ χρυσῷ κατημφιεσμένον: *hastile oblongum, auro tectum & vestitum.* Et in Plinij verbis frustrà satago. hoc saltem euincunt, quòd sæpiùs militaria signa ex argento. Hæc ergo signorum ferè forma. nisi quòd interdùm etiam dextræ duæ complexæ in cacumine appositæ, fidei signum: & alia quædam parerga, quæ pete, & disce ex M. Antonij præsertim nummis. Taciti descriptionem iam, credo, capis: & cur comparauerit signorum illum apparatum cum templo. Hærebis fortasse, cur, *simulacris deûm*, dixerit. Etiam ego. nam deorum simulacra apposita signis nondum legi. Me si audis, inducatur addititia ea vox: aut iuuetur distinctione locus, *simulacris, deûm in modum templi.* vt sit, Templum deûm.

Dextræ implexæ in summo signorum.

Tacitus correctus, vel aliter interpunctus.

Sedes effigiem Neronis sustinebat.] De eâ re Dio in Eclogis nuper publicatis: ἀλλὰ καὶ βῆμα ὑψηλὸν ἠγέρθη, καὶ ἐπ᾽ αὐτοῦ εἰκόνες τοῦ Νέρωνος ἐστάθησαν. Similis sedes siue Suggestus etiã Romæ in castris Prætoriis. Tacit. I. Hist. *In suggestu, in quo paullo antè aurea Galbæ statua fuerat, medium inter signa Othonem collocant.* Ergo statua hæc vt appâret, in sede: exemplo scilicet deorum, qui sic plerumque ficti. Plinius Panegyrico: *Iamdudum illi radiatum caput, & media inter deos sedes, auro staret aut ebore.*

Statuæ deorum sessiles.

Teridates cæsis ex more victimis.] Eum morem suggerunt Claudianus lib. I. De laudib. Stilic.

Mos Parthorum in victimis, & sacris.

——penetralibus ignem
Sacratum rapuêre adytis, ritúque iuuencos
Chaldæo strauêre Magi. rex ipse micantem
Inclinat dextra pateram, secretáque belli
Et vaga testatur voluentem sidera Mithram.

Et Sidonius Panegyrico Leonis.

——Magis iuratur ab illis
Ignis & vnda deus. nec non rata pacta futura
Hic diuos testatur auos. Chaldæus in extis

Pontificum de more ſenex arcana peregit
Murmura. ——

Strabo etiam aliquid de ritu victimas immolandi: μελίσαντος δὲ τοῦ μάγου τὰ κρέα τοῦ ὑφηγουμένου τὴν ἱερουργίαν ἀπᾶσι διελόμενοι, τοῖς θεοῖς οὐδὲν ἀπονείμαντες μέρος. τῆς γὰρ ψυχῆς φασι τοῦ ἱερείου δεῖσθαι τὸν θεὸν, ἄλλου δὲ οὐδενός. ὅμως δὲ τοῦ ἐπίπλου τι μικρὸν τιθέασιν, ὡς λέγουσί τινες, ἐπὶ τὸ πῦρ. id eſt: *Vbi autem magus qui ſacrum peragit, carnes in partes tribuit, ſuâ quiſque acceptâ abeũt: diis nihil impartientes. Animam enim ſolam hoſtiæ deum velle aiunt, nihil præterea. tamen omenti partem aliquam exiguam flãmæ imponunt, vt quidam tradunt.* Doctè ergo de omento Catullus inſeruit, Catullus explicatus.

Gnatus vt accepto veneretur carmine diuos,
Omentum in flammâ pingue liquefaciens.

vt ante me vulgauit magnus filiarum Mnemoſynes antiſtes.

Initia vigiliarum per centurionem nuntiari.] Qui vigilias ordine obibant. Tacitus lib II. Hiſt. *Varus, deflagrãte paullatim ſeditione, addit conſilium, vetitis obire vigilias centurionibus, omiſſo tubæ ſono, quo miles ad belli munia cietur.* Obibat ergo centurio, & rediens nunciabat duci, rectè habere. Polybium vide lib. VI. Pag. 387. Cẽturiones ſingillatim vigilias obibant.

Conuiuium buccinâ dimitti.] Circuiui olim hunc ritum, non tetigi. At nunc in manum mihi dat Polybius, lib. XIV. *Eſt ea Romanis conſuetudo, vt tempore conuiuandi, cunctis tibicines ac buccinatores ad tentorium ducis perſonent, ad hoc, vt nocturnas cuſtodias ſuis locis per id temporis conſtituant.* O locum opportunum, & huic rei vnicum! è quo etiam Liuio lux, qui morem hunc, ſed obſcuriùs, tangit, libro XXX. *Tribunis edicit, vt vbi prætorio dimiſſo, ſigna concinuiſſent: extemplò educerent è caſtris legiones. Ita, vt imperauerat, ſigna ſub occaſum ſolis efferri cœpta.* Scribit vterque de Scipionis aſtu, quo caſtra Siphacis clàm inuaſit. Germanorum Principũ mos neſcio an originem trahat iſtinc. Certè receptum dynaſtis etiam hodie, vt cõuiuium ineant ad ſonũ tubę. Quod ipſum Alexandrum Macetam feciſſe obſeruo, ex Athenæo, lib. XII. ἐγίνετο δὲ τὰ δεῖπνα πρὸς σάλπιγγα, τότε μὲν ἐν τοῖς γάμοις, καὶ ἄλλως δ' ἀεὶ ὅτε τύχοι σπονδοποιούμενος, ὥστε πᾶν εἰδέναι τὸ στρατόπεδον. Buccina in conuiuio prætorum. Germanorũ more, buccina ad conuiuium. Etiam apud Græcos.

Structa ante aram Auguralem ſubditâ face accendi.] Hæſi & in hoc loco olim: quem nunc quidem perambulo

Tacitus correctus.

leui pede. Lego: *structam ante Augurale aram.* Non enim vult structum aliquid accensúmve ante aram fuisse (non ille mos) sed in ipsâ. quam collocat ante Augurale, locum in dextrâ Prætorij parte, vt docuimus ex Hygini verbis, libro I I. Sed quis iste ritus? ni fallor, illeipse qui in priuatorum etiam conuiuiis, carpendi aliquid è dapibus & libandi in honorem deorum. hoc tamen discrimine, quòd vulgò in focum libamenta ea illata, sedem scilicet Larium: hîc in Aram, paullo augustius, & pro splendore Imperatoris. Et de libatione quidem varij testes: propriè ad hunc morem isti. Homerus in Achillis conuiuio, libro IX.

Illustratus in obscuro ritu.

Libamenta in focum.

—— * θεοῖσι δὲ θῦσαι ἀνώγει
Πάτροκλον ὃν ἑταῖρον. ὁ δ' ἐν πυρὶ βάλλε θυηλάς.

* *-dis iussit sacrificare. Patrocum socium. hic libamina iecit in ignem.*

Dionysius libro I V. Antiq. Ἀπὸ τῆς ὁσίας τῶν βασιλέων, ἐφ' ἧς ἄλλας τε συντελοῦσι Ῥωμαῖοι ἱερουργίας, καὶ τὰς ἀπὸ τῶν δείπνων ἀπαρχὰς ἁγίζουσι. *E foco regio, in quo cùm alia sacra Romani facere solent, tum & canarum libare primitias.* Plutarchus de Fort. Rom. facit Ocrisiam ἀπάργματα καὶ λοιβὰς λαμβάνουσαν ἀπὸ βασιλικῆς τραπέζης, καὶ ὥσπερ εἰώθει, τῷ πυρὶ ἐπιβάλλουσαν: *primitias & libamenta capientem è mensâ regiâ, &, vt solet, in ignem coniicientem.* Silius pulcherrimè libro VII.

Distinxit dulces epulas, nullóque cruore
Pollutâ castus mensâ cerealia dona
Attulit, ac primum VESTAE *detersit honorem*
Vndique, & in mediam iecit libamina flammam.

Persius in patellâ poni & deferri solere ostendit:

——*cultrixque foci secura patella.*

Persij interpres correctus.

Vbi vetus Interpres: *Quia delibantiæ* (puto, *delibatæ*) *dapes in eâ positæ ad focum feruntur.* Inde *Patellarij dij*, Plauto: inde Varroni scriptum: *Deos colere, & dare in patellam μικρὸν κρέας.* Tibullus huc aspexit, Lares compellans:

Tibullo lux.

Adsitis diui; nec vos è paupere mensâ
Dona, nec è paruis spernite fictilibus.

Et Liuio.

Etiam Liuius, libro XXXIX. *Inter pocula atque epulas, vbi libare diis dapes, & benè precari mos esset.* Denique Horatius:

Et Horatio.

——*Vernásque procaces, Pasco libatis dapibus.*

satyricè & ambiguo sensu. siue quia non pasceret vernas, nisi prius libatis dapibus; siue quia è libatis dapibus. Et hoc postremum, vt religio poëtæ fuit, magis censeam ex

eius mente. Non enim ſemper comburi libamenta ea mos, ſæpe apponi tantùm, & mox edi. Artemidorus hoc clarè notat de ſacrificulis eo cibo ſe ſuſtentantibus. libro III. cap. III.

Poſtremo die.] Fortè, *poſtero.* Nam noctem eam manſit, vti appàret ex Vigiliis nuntiatis.

Neu ferrum traderet.] Perſæ enim & Parthi omnes ſemper de more cincti. Ammianus libro XXIII. *Omnes promiſcuè vel inter epulas feſtóſque dies gladiis cincti cernuntur. quem Græcorum veterum morem primos abieciſſe Athenienſis Thucydides eſt auctor.* At de ritu ponendi apud Magiſtratus ferri, in Electis mihi dictum, cap. de Lictoribus.

Aut complexus prouincias obtinentium arceretur, foribúſve eorum aſſiſteret.] Duplex ritus. Priorem illuſtro è Spartiani Seuero, de quo Legato Africæ: *In eâ legatione, cùm eum quidam municipum ſuorum Leptitanus, præcedentibus faſcibus, vt antiquum contubernalem ipſe plebeius amplexus eſſet, fuſtibus eum ſub elogio præconis cæcidit, Legatum Populi Rom. homo plebeius temerè amplecti noli.* Interdicti ergò prouinciales complexu. Sed nec in fores ſtatim illis aditus; vti eleganter Saluianus libro III. de Gubernat. *Intra iannas non modò illuſtrium poteſtatum, ſed etiam Præſidum aut Præpoſitorum, non omnes paſſim intrare præſumunt, niſi quos aut iudex vocauerit, aut negotium traxerit, aut ipſa honoris proprij dignitas introire permiſerit: ita vt ſi quiſpiam fuerit inſolenter ingreſſus, aut cædatur, aut propellatur, aut aliquâ verecundiæ atque exiſtimationis ſuæ labe multetur.* Quod augendæ dignitati vſurpatum à Præſidibus; vti priuatim à quibuſdam per ſuperbiam Romæ.

Procõſules aut Legatos nefas amplecti.

Nec ad ędes eorũ ſtatim ingreſſus.

Equitum Rom. locos ſedilibus plebis antepoſuit apud Circum.] Rectè & ordine capienda hæc legendáque, ne cum aliis abeas errabundus. Ita autem in Circo ſedendi (nam de Theatro alius mihi locus) res fuit. Ad Auguſti æuum ſpectaculum id, Senatus, Eques, Plebes inibant indiſcreti. Nam Roſcia lex & Iulia Theatralis, de ſcenâ tantùm cauerant, non de Curulibus ludis. Qui quoniam antiquiſſimi; religione quâdam, cenſeo, & ſimul non alienandæ plebi, ſeruatus in iis mos priſcus. Cornelio Cinnâ demum & Valerio Meſſallâ Coſs. anno vrbis DCCLVII. mutauit Auguſtus, Dio libro LV. ἐν τῷ ἱππο-

Ratio ſedẽdi in Circo.

Roſcia lex, tantùm de theatro.

Primus Auguſtus ordines diſcreuit in Circo.

δρομίας χωρὶς μὲν οἱ βουλευταὶ, χωρὶς δὲ οἱ ἱππεῖς ἀπὸ τοῦ λοιποῦ πλήθους εἶδον, ὃ καὶ νῦν γίγνεται. Sed ita, vt ſaltem iuberet ſeorſim ſpectare ſenatum, ſeorſim Equitem: non tamen loca illis certa adſignaret ſtatáque. Itaque in aliâ atque aliâ regione Circi ſpectabant (ſedilibus videlicet his aut illis à plebe occupatis) donec tollendæ confuſioni, Claudius Imp. Senatui attribuit certam manſurámque ſedem. Suetonius cap. XXI. *Circo maximo marmoreis carceribus auratíſque metis exculto, propria Senatoribus conſtituit loca promiſcuè ſpectare ſolitis.* Ait promiſcuè: magis verè propriè, q; vagè. Eam enim Suetonij mentem eſſe, libens Dioni concredo rem eam explicanti cum curâ, libro LX. ἑώρων μὲν γὰρ καὶ πρότερον ἐν αὐτῷ (de Circo prædixit) ἰδίᾳ καὶ κατὰ σφᾶς ὡς ἕκαστοι, τό, τε βουλευτικὸν καὶ τὸ ἱππευτικὸν καὶ ὁ ὅμιλος, ἀφ' οὗ περ τοῦτ' ἐνομίσθη. οὐ μέντοι καὶ τεταγμένα σφίσι χωρία ἀποδέδεικτο. ἀλλὰ τότε ὁ Κλαύδιος τήν τε ἕδραν τὴν νῦν οὖσαν τοῖς βουλευταῖς ἀπέκρινε. καὶ προσέτι τοῖς ἐθέλουσι σφῶν ἑτέρωθι ἄν καὶ ἔν γε ἰδιωτικῇ ἐσθῆτι θεᾶσθαι ἐπέτρεψε. Sed Claudius Senatui tantùm. equiti ecce nunc Nero. Sueton. cap. XI. *Circenſibus loca equiti ſecreta à ceteris tribuit.* Plinius libro VIII. cap. VII. ſatis oſtendit noua exædificata ea loca fuiſſe: *Cæſar dictator*, inquit, *euripis arenam circumdedit, quos Nero princeps ſuſtulit, equiti loca addens.* Quod in fine verborum Dionis eſt nolim negligas. Nam etiam poſt loca diuiſa, promiſcuè licuit ſpectare Senatoribus, ſed in veſte, vt ait, priuatâ. Exemplum in Plinio, libro IX. epiſtol. vbi Cor. Tacitus hîc ipſe noſter in Equeſtribus ſpectat, etſi Senator. *Numquam maiorem*, ait Plinius, *cepi voluptatem, quàm nuper ex ſermone Cornelij Taciti. Narrabat ſediſſe ſe Circenſibus proximum equiti Rom.* &c. Hæc ſatis ad Taciti mentem: nam de lineâ, de cancellis, de loco fæminarum alibi dico vbertim.

Quomodo id intelligédum.

Claudius primus ſedilia certa Senatui dedit.

Nero deinde equiti.

Promiſcuè licitum ſpectare in vulgi veſte.

Plinius explicatus.

Fæminarum illuſtrium ſenatorúmque plures per arenam fœdati ſunt.] Cur inuertitis cenſores? Non enim, inquiunt, probabile fæminas deſcēdiſſe in arenam. Boni viri, quàm bene ſentiunt de ſexu, quo nihil abruptius cùm ſemel frænum excuſſit ingeniti pudoris! Sed diſcite, & credite priſcis, non in caueam ſolùm fæminas veniſſe, ſed in arenam. Iuuenalem omitto Satyra VI. Suetonius ecce in Domitiano cap. IV. *Venationes gladiatoréſque & noctibus ad lychnuchos dedit, nec virorum modò pugnas, ſed & fæminarum.*

Fæminæ ad ludos gladiatorios deſcendunt.

Et Statius de iisdem ludis I. Sil.

Stat sexus rudis insciúsque ferri,
Et pugnas capit improbus viriles
Credas ad Tanaim ferúmque Phasim
Thermodontiacas calere turmas.

Adeóque id verum & vulgatum, vt Seuero imperante cauendum Senatusconsulto fuerit μηκέτι μηδεμίαν γυναῖκα μονομαχεῖν. *non vltrà feminam vllam ad gladium depugnare*, ait in Seuero Xiphilinus.

Edicto id vetitum.

Vatinius inter fœdissima eius aulæ ostenta.] De hoc sutore Vatinio, Martialis :

Pag. 388. Vatinius sutor.

Vilia sutoris calicem monumenta Vatini
Accipe, sed nasus longior ille fuit.

cuius Epigrammatis argutiam non cepit Turnebus. Ego sententiam puto, cùm quattuor nasos oblongos haberet ille Vatinianus calix : tamen longiorem iis fuisse Vatinij nasum. Notátque callidè eum, vt acrem & sagacem inquisitorem criminatorémque. Ita enim fuit. Xiphilinus eum ait adeò hostem optimatibus fuisse, vt semper in ore haberet, μισῶ σε Καῖσαρ ὅτι συγκλητικὸς εἶ. De poculo ipso, Iuuenalis :

Noua argutia in Martiali.

Tu Beneuentani sutoris nomen habentem
Siccabis calicem nasorum quattuor.

Nomina summæ curæ & meditamenta.] Ambigas an vox desit, *meditamenta imperandi*. Si non; scribe, *meditamenti*. Simile crimen obiectum Metio Pomposiano, apud Sueton. Domit. cap. x.

Omissâ in præsens Achaiâ.] In quam cantandi caussâ iuit, & libertate eam donauit, vti Suetonius aliíque tradidêre. Illud Pausaniæ mirum, libro VI. *Neronem Græciæ libertatem reddidisse, sine vllo imperij detrimento: quoniam pro eâ Sardiniam prædiuitem insulam in prouinciæ formam redegerit.* Aberrat. & intellegi voluit Alpes Cottianas, quæ solæ cum Ponto Polemoniaco in prouinciam à Nerone redactæ. Sardinia quidem, vnà cum Siciliâ, prima prouinciarum.

Pag. 389. Pausaniæ de Sardiniâ insulâ supinus error.

*Interpreti hercules succenseo (etsi fido aliâs & *docto) qui me vt iniustè Pausaniam arguerem fecit. Nam ipsum Græcè nuper editum cùm vidi (anteà numquam fuit copia) verba eius in aliam sententiam, hæc repperi: καὶ ἐλεύθερον ὁ Νέρων τὴν Ἑλλάδα ἀφίησιν ἁπάντων, ἀλλαγὴν πρὸς

* Romulus Amasæ' est. Pausaniam culpaui per alienam culpam.

δῆμον ποιησάμενος τῷ Ῥωμαίων. Σαρδὼ γὰρ τὴν νῆσον ἐς τὰ μάλιστα εὐδαίμονα ἀντὶ Ἑλλάδος σφίσιν ἀντέδωκεν. quorum verborum vera hæc ſententia: *Omnium immunem & liberam Nero reliquit Græciam, permutatione quadam cum populo Romano factâ. Sardiniam enim inſulam beatam & vberem, pro Græciâ eis attribuit.* Ita palàm lati erroris illius Pauſanias liberatur: qui non hoc vult, vt Sardinia tunc demum prouincia ſit facta, non hercules, non. ſed vt cum populo permutata. Hoc tamen ipſum an verè? ambigas iure. quia Strabo libro vltimo, & Dio LIII. Sardiniam iaminde à primâ diuiſione Augusti, collocant inter Populares. Quod ſi mutatum à mediis Principibus, Dionem id non monuiſſe profectò mirum eſt.

Sardinia an populi?

Ipſe quo fidem faceret nihil vſquam perinde lætum ſibi.] Mihi hoc lucet. Vertranium malle, *nihil vſquam periculoſum ſibi*, inſipientia eſt. Clarè hoc ait: Nero vti reipsâ oſtenderet nullum ſibi locum præ Româ eſſe: ſtruxit in publico conuiuia, &c.

Malè corrigunt.

Publicis locis ſtruere conuiuia.] Suetonius: *Cœnitabátque nonnumquam & in publico, Naumachiâ præcluſâ, vel Martio campo: vel Circo maximo.*

In ſtagno. Agrippæ.] Cuius mentio Straboni; itémque nemoris de quo hîc, lib. XIII. de Lampſaco: Ἐντεῦθεν δὲ μετήνεγκεν Ἀγρίππας τὸν πεπτωκότα λέοντα Λυσίππου ἔργον, ἀνέθηκε δὲ ἐν τῷ ἄλσει τῷ μεταξὺ τῆς λίμνης καὶ τοῦ Εὐρίπου. id eſt: *Illinc transtulit Agrippa Leonem cadentem Lyſippi opus. poſuit verò in nemore quod ſtagnum interiacet & Euripum.* Ammian. puto, idem intellexit, *Inter quæ porticum excitauit ingentem* **lauacro Agrippæ contiguam, Boni euentus cognomine.*

Agrippæ ſtagnum. Et nemus. Pag. 390.

*Aut certè eiusthermas intellegit.

Lupanaria adſtabant, illuſtribus feminis completa.] Corrigo in hac ſententiâ Suetonium cap. XXVII. *Inſignes ganeæ & matronarum inſtitorio corpus imitantium.* legóque, *inſtitoria*, pro locis ipſis.

Suetonius adiutus. Inſtitoria.

Scorta viſebantur, nudis corporibus] Ita receptum in proſtitutis, vt nudæ oſtenderent quidquid ſui. Iuuenalis:

Scorta proſtabāt nudis corporibus.

——tum nuda papillis
Conſtitit auratis.

Lampridius Eligabalo: *Et cùm ad meretrices habitu muliebri proceſſit, papillâ eiectâ.* Optimè omnium Dio, in eodem monſtro: γυμνός τε ἀεὶ ἐπὶ τῆς θύρας αὐτοῦ ἑστὼς, ὥσπερ αἱ πόρναι, καὶ τὸ σινδόνιον χρυσοῖς κρικοῖς ἐξηρτημένον, διασείων,

τὸς τε παριόντας ἀθρᾷ τε καὶ κεκλασμένῃ τῇ φωνῇ προσπαιρίζόμενος.

Cui nomen Pythagoræ fuit.] At Doryphorum vocat Suetonius, facítque eum Neronis libertum. Enimuerò errare Tranquillum aio, quoniam Doryphorus ante mortuus. Tacitus libro XIV. *Eodem anno potissimos libertorum veneno interfecisse creditus est: Doryphorum, vt aduersatum nuptiis Poppææ.* A Tacito etiam Dio stat. Suetonij forte error.

Missi auspices duo, & genialis thorus.] E Sulpicio Seuero, qui locum hunc transscripsit apertè, leg. videtur, *auspices, dos, & gen.* Melius etiam, *visi*, quàm, *missi*. Verba Sulpicij: *Inditum Imperatori flammeum, dos & genialis thorus, & faces nuptiales: cuncta denique quæ vel in feminis non sine verecundiâ conspiciuntur, spectata.* Victor de hac re: *Amictus nubentium virginum specie, palam Senatu, dote datâ, in manum conuênit.* Sed & in Suetonio mentio dotis: nec herclè in his legitimis nuptiis omitti debuit. Tacitus trãscriptus à Sulpicio.

Per tabernas quibus id mercimonium inerat, quo flamma alitur.] Nam ibi, id est, in Velabro olearij. Plautus. Tabernæ oleariorũ.

De compacto rem gerunt, quasi in Velabro olearij.

Ideò à Victore in regione XI. Circi maximi, locata ædes *Herculis Oliuarij.* Sed & Thurarius vicus istîc. Denique purpura, serica, aliæque merces. Martialis: Hercules. Olearius.

Nec nisi prima velit de Thusco vellera vico.

Enormibus vicis, qualis vetus Roma fuit.] Liuius libro V. post Gallicum incendium, id excusat. *Festinatio curam exemit vicos dirigendi, dum omisso sui alieniq; discrimine, in vacuo ædificant.* & addit, *formam verbis esse occupatæ magis, quâm diuisæ similem.* Pag. 391. Roma olim non ad normam.

Fessa ætate aut rudis pueritiæ ætas.] Sentio corruptionem, & amolior: *Fessa, aut rudis pueritiæ ætas*, superfluenti voce inductâ. Describit in incendio infirmi sexus pauorem, & ætatis. Ætas infirma duplex, Pueritia, Senectus. Hanc noster vocat Fessam. suprà lib. XIV. *Si quos imbellis sexus, aut fessa ætas attinuerat.* Lib. I. Hist. *Fessâ iam ætate Galbæ.* lib. I. Annal. *An Augustum fessâ ætate toties in Germaniam commeare potuisse?* Fessa ætas, pro senectâ.

Quâ palatium & Mæcenatis hortos continuauerat.] Horti Mæcenatiani in Exquiliis. Bis autem à Nerone ædificata domus, productáque ad Exquilias ipsas. Suetonius, *Domum à Palatio Esquilias vsque fecit. quam primò Transitoriam,* Prior Neronis domus.

mox incendio absumptam restitutámque, Auream nominauit. Priorem ergo nunc intellege.

Campum Martis, ac monumenta Agrippæ.] Quæ plura in eo campo. vide Dionem L I I I.

Frumētum an plebi planè gratuitū. *Pretiúmque frumenti minutum, vsque ad ternos nummos.*] Appâret ergo non planè gratuitum frumentum fuisse: nisi tamen intellegit de eo, quòd supra annonariū modū supraq; menstruam tesseram capiebant. Sanè & anteà mentio pretij fuit; *Frumenti pretio nihil additum est, quamuis ducentas ferè naues,* &c. itémque pòst hoc libro: *Addiditq; militibus sine pretio frumentum, quo antea ex modo annonæ vtebantur.* Frumēta in plebē, ad fauorē vnica. Hæc autem ratio conciliandi fauoris, pulchrè & ex sui sæcli ritu descripta Lucano lib II. in Iulij personâ:

> *Quóque modo vanos populi conciret amores:*
> *Gnarus, & irarum caussas, & summa fauoris*
> *Annonâ momenta trahi. namque adserit vrbes*
> *Sola fames, emitúrque metus, cùm segne potentes*
> *Vulgus alunt. nescit plebes ieiuna timere.*

Pag. 392. *Sexto demum die apud Esquilias finis incendio factus.*] At Suetonius ait, sex dies séptémque noctes eâ clade sæuitum. Quot dierū incendium Neronianū. Sententiæ variantes in re tam insigni. Vterque longè abit à lapide prisco, qui nouenos commemorat dies, Romæ ad Basilicam Petri,

> EX. VOTO. SVSCEPTO. QVOD. DIV.
> ERAT. NEGLECTVM. NEC. REDDITVM.
> INCENDIOR. ARCENDORVM. CAVSSA.
> QVANDO. VRBS. PER. NOVEM. DIES.
> ARSIT. NERONIANIS. TEMPORIBVS.
> ET. HAC. LEGE. DEDICATA. EST. NE.
> CVI. LICEAT. INTRA. HOS. TERMI-
> NOS AEDIFICIVM. EXSTRVERE.

Conciliari facilè noster potest quia mox addit ignem rediisse. Primum vt incendium sex dierum fuerit; alterum, trium. Suetonium, aut lapidem certè non excuso.

Redibat * *Leuis rursus grassatus ignis.*] Inussi notam. tamen legi potest, sententiâ incolumi. *redit, at leuius rursum grassaturus ignis.*

Prædiis Tigellini Aemilianis proruperat.] Puto leg. *in Aemilianis.* Æmiliana enim locus extra vrbem, ad campum Martium, coniunctus tamen continénsque vrbi. Varro lib. I I I. De Re rust. *Eorum ædificia qui habitant extra portam Frumentariam, aut in Aemilianis.* Suetonius Claudio cap.

XVIII. *Cùm Aemiliana pertinaciùs arderent.* Est tamen in ipsâ vrbe & Vicus Æmilianus regione VII. nominatus Sex. Rufo.

Videbatúrque Nero condendæ vrbis nouæ gloriam quæsisse.] Sulpicius Seuerus lib. II. Sac. Histor. mutuatus hoc est à Tacito: *Sed opinio omnium inuidiam incendij in Principem retorquebat, credebatúrque Imperator gloriam innouandæ vrbis quæsisse.* Haustum è Tacito.

Vetustissimâ religione quod Seru. Tullius Lunæ.] Templum Lunæ in Auentino reperio, apud Liuium libro XL. *Forem ex æde Lunæ quæ in Auentino est raptam tulit*, &c. Rufus in regione XII. *Templum Lunæ in Auentino magnum.* Ouidius: Lunæ templum vetus.

Luna regit menses: huius quoque tempora mensis
Finit Auentino Luna colenda iugo.

Suspicabar de Luâ matre anteà: sed falsò.

Totidem annos, mensésque, & dies inter vtraque incendia numerent.] Tricæ curiosorum hominum, quas non extrico. Computem ab vrbe conditâ? dispar ratio. A Troiâ incensâ? æquè dispar. Facile collectu tibi ex Fastis. Vt mihi nunc videntur, tenebræ sunt, quas non illustret ipse Phœbus. Inexplicabilis curiositas de interuallo inter vtraque incendia.

Arua & stagna.] Suetonius cap. XXXIV. & Martialis magis distinctè loca ipsa describens, lib. I. epig. II. Pag. 393. Arua & stagna in domo Neronis.

Hìc vbi conspicui venerabilis Amphitheatri
Erigitur moles, stagna Neronis erant.
Hìc vbi miramur velocia munera thermas,
Abstulerat miseris tecta superbus ager.

Lacu ab Auerno nauigabilem fossam vsque ad ostia Tiberina.] Plinius libro XIV. *Anteà Cæcubo erat generositas, quod iam intercidit, & incuriâ coloni locique angustiâ: magis tamen fossâ Neronis, quàm à Baiano lacu Ostiam vsque nauigabilem inchoauerat.* Fossa Neroniana.

Ceterùm vrbis quæ domus supererant.] Pugnat in se sententia. Si enim supererant, quomodo erectæ? quod in dirutas incensásque conuenit. Putarim legend. *quæ domus perierant.* Coniectura ad Tacitum.

Cohibitâ ædificiorum altitudine.] Quod iam antè Augustus fecerat, eâdem fini, id est, ad incendia arcenda, & maximè ruinas. Strabo libro V. πρὸς δὲ τὰς συμπτώσεις τὰ ὕψη τῶν καινῶν οἰκοδομημάτων καθελὼν, καὶ κωλύσας ἐξαίρειν ποδῶν ὅ. Modus ædificiis ab Augusto impositus.

Ne tollere vltra LXX. pedes liceret.

τὸ πρὸς ταῖς ὁδοῖς ταῖς δημοσίαις. Sed & ante Augustum Rutilius orationem dixerat, De modo ædificiorum. Et Augustus quidem pedes LXX. tollere permisit: Traianus dumtaxat LX. vt notat Sex. Aurelius. qui modus fortasse & Neronianus fuit.

Pag. 394. Gabinus lapis.

Saxo Gabino Albanóque solidarentur: quòd is lapis imperuius ignis est.] Eadem vis Sabino lapidi tributa ab Isidoro lib. XVI. *Sauinus lapis*, inquit, *fuscus, addito oleo etiam lucere fertur. Est & quidam viridis lapis vehementer igni resistens.* Sed

Isidorus correctus.

corrigo, *Gabinus*, è Strabone: Γάβιοι μὲν ἐν τῇ Πραινεστίνῃ ὁδῷ κειμένη λατόμιον ἔχουσα ὑπουργὸν τῇ Ῥώμῃ μάλιστα τῶν ἄλλων. id est, *Gabij in viâ Prænestinâ vrbs, latomias habet, quibus non aliæ vtibiliores Romanis.* De his similibúsque lapidibus imperuiis igni, vide Vitruuium lib. II. cap. VII.

Custodes in vrbe aquarum. Castellarij.

Iam aqua priuatorum licentiâ intercepta, custodes.] Puto custodes istos, castellarios appellatos, quia diuidiculis (vti veteres dicebant) siue castellis aquarum Præfecti. Lapis Romæ:

CLEMENTI. CAESAR
VM. N. SERVO. CASTE
LLARIO. AQVAE. CL
AVDIAE.

De castellis Hesychius, Vitruuius, Plinius, & Iuriscõsulti, tit De aquâ quotidianâ. Sed & ad tutelam aquarum familiæ publicæ institutæ: *quæ in aliquot ministeriorum species diducuntur, villicos, castellarios, curatores, silicarios, tectores aliósque opifices*, ait Frontinus. quem in his vide.

Nec communione parietum, sed propriis quæque muris ambirentur.] Hoc est, vt non domus, sed insulæ exstruerentur.

Romæ nonæ plures insulę quàm domus.

Disce hinc Antiquarie, cur post hæc tempora plures Romæ insulæ, quàm domus. Nam P. Victor ecce, in quâque regione vrbis multo ampliore numero insulas enumerat. Cur? Non quia domus illustriorum hominum, insulæ tenuiorum: sed quia Romam describit qualis post Neronem fuit, & ex hoc contra incendia edicto. At ante Neronem, certus sum domus, quàm insulas, altero tanto Romæ fuisse plures.

Contrà in veteri fuit.

Argumento, libri lintei Pontificum, in queis scriptum: INCENDIVM. IN. COELIOLO. INSVLAE. DVAE. ABSVMPTAE. SOLO. TENVS. ET. AEDES. QVINQVE. AMBVSTAE. QVATTVOR.

Et lectisternia ac peruigilia.] Probè omnino *Lectisternia.* cùm tamen in vet. Budensi sit *Sellisternia*: non nefas suspicari *Solisternia.* vt intelligat fœminas, (receptissimo tunc ritu) corpora in humum abiecisse, ad aras deorum repsisse. Lucan. libro II.

E libro diuinatiuncula nata.

Solo se adfligunt mulieres.

Hæ lacrimis sparsère deos, hæ pectora duro
Afflixère solo.

Statius: *—omnibus aris*
Illacrimat, signátque fores, & pectore terget
Limina.

Et in Liuio, Polybio, Apuleio, exempla.

Sed non ope humanâ neque largitionibus decedebat infamia, quin iussum incendium crederetur.] Hæc, & quæ sequuntur, transscripsit iterum Sulpitius: *Neque vllâ re Nero efficiebat, quin ab eo iussum incendium putaretur. Igitur vertit inuidiam in Christianos, actæq; in innoxios crudelissimæ quæstiones. quin & nouæ mortes excogitatæ, vt ferarum tergis contecti laniatu canum interirent. Multi crucibus affixi, aut flammâ vsti. Plerique in id reseruati, vt cùm defecisset dies, in vsum nocturni luminis vrerentur.*

Haustum è Tacito.

Vulgus Christianos appellabat.] Siue, *Chrestianos*, vt scripsère per insciriam * illi. Quod nomen ortum demum obseruo imperio Claudij extremo. Suidas: ἐπὶ Κλαυδίου βασιλέως Ῥωμαίων, Πέτρου τοῦ ἀποστόλου χειροτονήσαντος Εὐόδιον ἐν Ἀντιοχείᾳ, μετωνομάσθησαν οἱ πάλαι λεγόμενοι Ναζαραῖοι καὶ Γαλιλαῖοι, Χριστιανοί. Sed & Iudæi appellati anteà, quod frustrà negitant quidam. Apertè Arrianus lib. I. cap. IX ὅταν τινὰ ἐπαμφοτερίζοντα ἴδωμεν, εἰώθαμεν λέγειν, οὐκ ἔστιν Ἰουδαῖος, ἀλλ' ὑποκρίνεται. ὅταν δ' ἀναλάβῃ τὸ πάθος. τὸ τοῦ βεβαμμένου καὶ ᾑρημένου, τότε καὶ ἔστι τῷ ὄντι καὶ καλεῖται Ἰουδαῖος. Ait, τοῦ βεβαμμένου. qui ergo tincti & baptisati præter Christianos? Sueton. Claud. cap. XXV. *Iudæos impulsore Chresto assiduè tumultuantes Româ expulit.*

* Tertul. Apol id notat & Lactantius.

Christiani, Galilæi & Nazaræi dicti.

Etiã Iudæi.

In vsum nocturni luminis vrerentur. Pro lychno & lucernâ. Credo Iuuenalem ad hoc sæuitiæ genus spectasse.

Christiani accensi pro lucernis tædísque.

Pone Tigellinum: tædâ lucebis in illâ
Quâ stantes ardent qui fixo gutture fumant.

Iuuenalis aliter explicatus.

quos versus scio & vulgus interpretum, & egregium Turnebum, longè seciùs accipere. Ceterùm prima hæc exercita in nostrum nomen crudelitas; sanguinis dico. Nam Claudius anteà tantùm expulerat. Sueton. cap. XXV. Ter-

Nero prim° in Christianos sæuiit.

tullianus: *Consulite Commentarios vestros, in illis reperietis Neronem primum in hanc sectam tum maximè Romæ orientem Cæsariano gladio ferocisse.*

Tacitus correctus. *Habitu aurigæ permixtus plebi vel circulo insistens.*] Ego perseuero legere, *vel curriculo*, sententiâ planè volente. Nero, inquit, interdum quasi spectator immiscebatur plebi, interdum currui insistebat vt aurigator. Propriè insistebant. Plinius libro IX. epistolar. *Quo magis miror tot millia virorum, tam pueriliter, identidem currentes equos, insistentes curribus homines videre.* At Neronem currus rexisse, nimis notum. Plinium leuiter emendo lib. XXVIII. cap. XVII. *Feruntque & Neronem Principem hac potione recreari solitum, cùm sic quoque se trigario* (imò *trigarium*) *approbare vellet.* Approbare trigarium, valet, ostẽdere se legitimum aurigam & agitatorem equorum.

Aurigarum propriè Insistere.

Nero trigarius.

Plinij leuiuscula emendatio.

Pag. 395. *Egestóque auro quod triumphis, quod votis.*] Aurũ è triumphis, Coronarium capio: quod iam per alios innotuit: siue etiam, quod ab Imperatoribus per triumphos illatum. E votis, quod Senatus in re trepidâ Ioui aliisque diis vouebat. Petronius. *Ipse Senatus recti bonique præceptor, mille pondo auri Capitolio promittere solet.* Aut ipsi Consules, Prætorésve in prouincias & ad bellum ituri. Liuius libro XXXI. *Ludos Ioui, donúmque vouere consulem, cui prouincia Macedonia euenisset, iussit.* Alibi: *Tum P. Sulpicius secundùm vota in Capitolio nuncupata, paludatus cum lictoribus profectus.* Et exempla in Liuio sparsim.

Aurũ triumphale, siue Coronariũ.

Aurum votiuum.

Per Asiam atque Achaiam simulacra numinũ abripiebantur.] Pausanias lib. X. *Non postremò Neronis impietatem dei donaria effugere potuerunt. Is enim æneas quingentas, partim deorum, partim hominum, sustulit imagines.* Plinius ait libro XXXIIII. clarissima quæque signorum *violentiâ Neronis in vrbem conuecta, & in sellariis domus aureæ disposita fuisse.*

Nero quot statuas è Græciâ abstulerit.

Secundo Carinnate.] Suspicari possis Rhetorem illum esse, quem Dio scribit à Caio in exsilium missum, quia contra Tyrannos declamitauerat. quémque Iuuenalis tangit:

Secundus Carinnas declamator.

> *Sicut Thrasymachi probat exitus, atque Secundi*
> *Carinnatis.*

Tinctum eum eloquentiæ litterarúmque studiis, Taciti consequa verba indicant.

Animum bonis artibus non induerat.] Tentabam, *imbuerat.*

Induere animũ artibus, eleganter.

Nunc

Nunc adfirmo vulgatam ſcripturam: & perplacet metaphoræ honeſtas. Quâ ipsâ vſus Agellius lib. xi. de Aeſopo fabulatore: *qui, inquit, res ſalubriter ac perſpicienter animaduerſas, in mentes animóſque hominum cum audiendi quadam illecebrâ induit.* non vt corrumpunt, *induxit.*

Agellij lectio firmata.

Dum ſimplici victu & agreſtibus pomis ac ſi ſitis admoneret, profluête aquâ vitam tolerat.] In tantis opibus magna & rara abſtinentiæ laus. Ipſe de ſe epiſtol. lxxxiv. *Panis deinde ſiccus, & ſine menſâ prandium, poſt quod non ſunt lauandæ manus. Dormio minimum. Conſuetudinem meam noſti. breuiſsimo ſomno vtor, & quaſi interuigilo.* vbi ex veteri libro adſero, *& quaſi interiungo*, ab aurigis metaphora. Epiſt. c x x. *Inde in omnem vitam vnguênto abſtinemus: quoniam optimus odor in corpore, eſt nullus. Inde vino caret ſtomachus. inde in omnem vitam balneum fugimus.* & plura ibidem.

Senecę mira & philoſopho digna frugalitas.

Seneca leuiter correct.

Dum promontorium Miſeni ſuperare contendunt.] Vti Puteolos ſcilicet venirent. Illic enim Alexandrinarum nauium portus, vt Strabo lib. xvii. indicat. Promontorium hoc infame naufragiis, vti è Senecâ colligas epiſt. lxxvii. de his ipſis Alexandrinis nauibus: *Cùm intrauêre Capreas, & promontorium, ex quo.*

Pag. 396. Promontoriū Miſeni.

Alta procelloſo ſpeculatur vertice Pallas,
cetera velo iubentur eſſe contentæ. Statius:
Prima ſalutauit Capreas, & margine dextro
Sparſit Tyrrhenæ Mareotica vina Mineruæ.

Libabant ergo procelloſæ illi Palladi nautæ, periculo maris defuncti.

Pallas ibi, ſeu Minerua culta. Statius illuſtratus.

In ſacrificiis, quibus grauidas hoſtias immolari mos eſt.] Pauca ſuper eo ſacrorum ritu. Trahere huc poſſis illud Feſti: *Confœta ſus, quæ cum omni fœtu adhibebatur ad ſacrificium.*

Grauidæ hoſtiæ.

Ineunt deinde conſulatum Silius Nerua.] E Faſtis & lapidibus, *Silianus Nerua.*

Namque facundiam tuendis ciuibus exercebat.] Has omnes laudes eius cecinit quicumque ille adoleſcens poëta in Panegyrico ad Piſonem.

Subrium Flauium.] Dioni dicitur, Σούϐριος Φλάϐιος. & ſtatim: Συλπίκιος Ἄσπρος, qui noſter eſt, Aſper.

Pag. 397.

Quòd famam carminum eius premebat Nero.] Sed idem tamen poſt mortem, famam ei non inuidit, id eſt legi & edi permiſit. Hoc vult inſcriptio vetus.

Lucanus ſupra Neronē poëta.

Lucani fatũ felix.

M. ANNAEO LVCANO
CORDVBENSI POETAE
BENEFICIO NERONIS
FAMA SERVATA.

Gaude liberrime poëtarum: litasti Genio Aeternitatis:

Prohibueratque ostentare, vanus assimulatione.] Quinquennali ludicro, cùm Orpheum Lucanus recitasset, coronatus contra Neronem est, quod ægrè tulit citharœdus Princeps Statius:

Ingratus Nero dulcibus theatris,
Et noster tibi præferatur Orpheus.

Vana æmulatio in illũ Neronis.

Sed quid sibi vult hîc, *Vanus assimulatione?* An quòd Nero vano & irrito conatu assimulare & reddere Lucani versus voluit? Ita scriberes, *assimulatione.* Sed non placet. ne Farnesianum quidem scriptum, *vanã assimulatione.* Lego clariùs, *vanus æmulatione.*

Quinctianus molli corpore infamis.] Farnes. *mollitie corporis.* Ita Latinis dicta, ἡ μαλακία τῶν. Ouidius:

Mollities, quid Latinis.

Mollis erat, facilisque viris Pæantius heros:

Natalis quidam impurus.

Antonium Natalem.] Non arbitror illum esse, quem Seneca cum probro describit: *Nuper Natalis tam improbæ linguæ, quàm impuræ, in cuius ore fœminæ purgabantur.*

Senecio è præcipuã familiaritate Neronis.] Ergon' ille, qui lib XIII. vnà cum Othone familiarissimus Neroni ostenditur, libidinum eius in Acten administer & interpres? Putem; sed ibi Claudius Senecio dicitur, hîc Tullius. Itaque me sustineo.

Senecio, quis?

Pag. 398. *Super Subrium.*] Libri mei *per Subrium.*

Contantibus prolatantibúsque spem ac metum.] Nec malè, *spe ac metu.*

Incertum quonam modo sciscitata.] Id est, vnde aut per quem odorata de coniuratione. Sperne Vertranij, *suscitata.*

Chiliarchi in classe.

Erat Chiliarchus.] Ita libri Vulgò, *nauarchus.* Bene Chiliarchus, pro Tribuno: sicut & Centuriones reperies plus semel in classe.

Pag. 399. Coniectura instabilis in Tacito.

*Neque Senatui quid manere * sed prouisum.*] Vatic. codicis scripturam expressi. nec dissẽtit Farnesianus, nisi quòd refert, *quod manere.* Quis Castor aut Pollux liberat me ab hoc æstu? Fortè, *Neque se nautam quidem manere.* quasi attollens coniuratorum numerum splendorémque id dicat

mulier. etiam ipso cessante, prouisum viris melioribus quomodò nefarius ille pœnas daret.

Ne L. Silanus eximiâ nobilitate] De quo inferiùs lib. XVI. Pag.400.

Ne à libertate moueretur, vel dilecto Imp. alio.] Vatic. *ne ad libertatem moraretur.* Ducit me sententia vt legam, *ne aut libertatem moliretur.* Duplex videlicet à Vestino metus. ne aut homo acer ad libertatem populum vocaret: aut alium à Pisone Principem diligeret. Correctus Tacitus.

Circensium ludorum die qui Cereri celebratur.] Qui dies pridie Idus Aprileis, ita notatus Kalendario veteri: LVDI CERERI. & biduo antè, LVDI. IN. CIRCO. Infrà, noster: *vtque Circensium Cerealium ludicrum pluribus equorum cursibus celebraretur.* Dio lib. XLVII. inter prodigia refert, quòd *Ædiles Cereri, loco Circensium & equestrium ludorum, gladiatorios exhibuerint.* Ouidium adde IV. Fastorum. Circenses Cereri.

Vt quisque audentiæ habuisset.] Lectio à Vatic. est, Farnes. *audaciæ habuisset*, corruptè triti libri, *audiuisset.* Audientia, pro audaciâ

Pugionem templo Salutis detraxerat, gestabátque velut magni operis sacrum.] Gestabátne pugionem? non is mos Romæ, & per hanc vanitatem homo se palàm retexisset. Aliud omnino verbi fuisse suspicor, *seruabátque: iactabátque*, aut tale. Suspecta vox.

Quamuis absurdum videretur & inane, aut ipsi Antonium nomen & periculum commodauisse.] Rodolphus peracutè: *aut inani spei Antonium.* Hi tales homines, si ad Criticã seriò se dedissent, quid non peruidissent? Et tamen nos Pelei placemus nobis in hac machærâ. Rodolphi acumen.

Donec proditio cœpit è domo Sceuini.] Plutarchus libello de Garrulitate, longè aliter elatam & apertam narrat coniurationem Sed ne tibi imponat, non istam. Duplex enim in Neronem coniuratio, Pisoniana, & Viniciana, vt auctor Sueton. cap. XXXVI. Ad Vinicianam ergo refer illa Plutarchi. Pag.401. Coniuratio Viniciana, post istam Pisonis.

Ad libertum Neronis Epaphroditum.] Qui à libellis fuit. de quo Suet. Ner. cap. XLIX. & Domit. cap. XIV. Est ille ipse cui nobilis seruus Epictetus fuit Suidas, & Arrianus. Epaphroditus, nomine Epicteti dominus: re, seruus.

Ac secretò collocutum.] Farnes. *secreta*, & ad oram, *Seneca.* non probo. Statim è libris edidi, *An cuncta iam patefacta credens.* non vt obtinuerat, *ante.* Notum & creberrimum, Tacito dicendi genus. Pag.402.

Pag. 403. *Cùm ad eosdem cruciatus traheretur gestamine sellæ. nam dissolutis membris insistere nequibat.*] Eadem sæuitia est quam tangit Ammianus lib. XXIX. *Promiscuè iuuenes absque, membris omnibus capti, ad supplicia sellis gestoriis ducebantur.*

Libertæ constantia.

Senatorésque intactis tormentis.] Ita Farnes. optimè Vatic. *intactus*, litterâ vnâ redundante. Ex quo fonte vulgatus error, *in tantis*. Res clara. Insigni laude, ait, dignanda libertina mulier, quæ toties pressa constanter indicare abnuerit ignotos: cùm viri & Senatores etiam proxima pignora sua proderent, sine tormentis.

Rostra escendere.] libri scripti.

Pag. 404. Breuis ad mortem paratus.

Non illud breue mortis arbitrium permitteret.] Profectò breue. Nam Nero *mori iussis non amplius quàm horarium spatium dabat.*

Locus suppliciis seruilibus. Sestertium dictus.

Raptus in locum seruilibus pœnis sepositum.] Disce ergo clarè. Lector, locum certum fuisse in pœnam seruorum viliúmque capitum Quem illum? Sestertium, vt opinor. Ita enim locus; non Romæ. sed extra vrbem, vrbi cruces, patibula defixa, cadauera abiecta, aliáque quæ ad supplicia plebis. Plutarchus in Galbâ, τὴν δὲ Γάλβα τοῖς Πατροβίου καὶ Οὐιτελλίου δούλοις ἐδωρήσατο. λαβόντες δὲ ἐκεῖνοι καὶ πάντα τρόπον αἰκισάμενοι καὶ καθυβρίσαντες, ἔρριψαν ᾗ τοὺς ἀπὸ τῶν Καισάρων κολαζομένους θανατοῦσιν. ὁ δὲ τόπος Σεστέρτιον καλεῖται. id est: *Galba caput Patrobij & Vitellij seruis donarunt. quod illi acceptum omni contumeliarum & ludibriorum genere afficientes abiecerunt in locum, vbi occidi solent in quos Cæsar iussit animaduertere. Locus Sestertium dicitur.*

Is extra vrbem. Caussa eius nominis. Loca multa à distantià appellata.

Extrà vrbem, dico, is locus (errant qui de Gemoniis suspicantur) vel nominis argumento. Sic enim dictus, quia semitertio ab vrbe milliari. Ea quidem ratio appellandi, recepta Romanis. Ita Septimum, Palatium sub vrbe Iustiniani, l. XXXIV. C. De donation. Decimum, suburbanum Carthaginis Procopio. Septimum Hostiense, Symmachi villa, lib. VI. epist. Quartum Latinæ, apud eumdem lib IX. Quartum Pollionis, Martialem lib. III. Credo fuisse extra portam * Esquilinam: & odorati videor corruptionem eius verbi in commentatore Horatij, vti Cruquius sedulæ industriæ interpres eum edidit: *Esquilinus mons Romæ ex septem montibus. Hinc Esquilina porta Romæ dicitur, adsessorium, vbi certus erat locus sepulchrorum ad corpora pauperum aut sceleratorum viliúmque comburenda, aut canibus proiicienda.* Legerim, *ad sestertium.* Sicut in vitâ Cy-

* Puticulos ipsos vltra Esquilias Varro locat.

priani: *Cùm venisset ad eum locum qui dicitur Sextus, quarto ab vrbe milliari,* emendatum ab aliis rectè, *Sextertius.*

Commẽtator Horatij correctus.

Manu Statij Tribuni trucidantur, plenus constantis silentij.] Egregij viri mortem pleniùs Arrianus descripsit, lib. I. cap. I. Λατερανός τις ἐν Ῥώμῃ καλασθεὶς ὑπὸ τοῦ Νέρωνος ἀποκεφαλισθῆναι, ἐκτείνας τράχηλον, καὶ πληγεὶς, καὶ πρὸς αὐτὴν τὴν πληγὴν ἀσθενῆ γενομένην ἐπ᾽ ὀλίγον συνελκυσθεὶς, πάλιν ἐξέτεινεν. ἀλλὰ καὶ ἔτι πρότερον, προσελθόντι Ἐπαφροδίτῳ τῷ ἀπελευθέρῳ τοῦ Νέρωνος, καὶ ἀνακρίναντι αὐτὸν ὑπὲρ τοῦ συγκρουσθῆναι, ἄν τι θέλω, φησὸν, ἐρῶ σου τῷ κυρίῳ. O excelsum animum ! & supra omnem hanc terrenam fęcem:

Plautij Laterani virili mors.

Cum Pompeiâ Paullinâ vxore.] Quam nobilissimam fęminam Dio appellat; filiam fortean Pompeij Paullini, qui supra Consularis dicitur & vectigalibus publicis præpositus.

Vxor Senecæ nobilis.

Nec sibi promptum in adulationes ingenium.] Ipse de se ad Neronem: *Non blandiar auribus tuis; nec enim mihi hic mos est. Maluerim veris offendere, quàm placere ambulando.*

Seneca ab adulando auersus.

Nulla pauoris signa, nihil triste in vultu aut verbis.] Lege hæc cum sequentibus: & admitte, sodes, calumnias Dionis.

Pag 406.

Venenum, quo damnati publico Atheniensium iudicio.] Cicuta.

Pag. 408.

Libare se liquorem illum Ioui liberatori.] Ita Thraseas moriturus, *Libemus, inquit, Ioui liberatori.* Caussa viris magnis, huius in supremis ioci, à more Græciæ, qui discessuri è conuiuio libabant Ioui seruatori: sic isti è vitâ, Ioui Liberatori. Athenæus libro XV. in fragmento quod Canterus olim amicus noster publicauit: τῷ δὲ μετὰ δεῖπνον κεκραμένῳ πρώτῳ προσδιδομένῳ ποτηρίῳ, Δία σωτῆρα ἐπιλέγουσι. Suidas: ἔθος εἶχον οἱ παλαιοὶ, μετὰ τὸ δεῖπνον πίνειν ἀγαθοῦ δαίμονος, ἐπιρροφοῦντες ἄκρατον; καὶ τοῦτο λέγειν ἀγαθοῦ δαίμονος. ἄλλοι δὲ φασὶ τὸ πρῶτον ποτήριον οὕτω λέγεσθαι, χωρίζεσθαι δὲ μέλλοντες, Διὸς σωτῆρος. Adde huc, si vis, plura ab Erasmo in Chiliade II. centuriâ VIII. in Prouerbio, *Seruatori tertius.*

Mos libãdi Ioui Seruatori.

Renitens Scęuinus.] Imò, *renidens.* & statim: *redderet iam bono Principi vicem.*

Pag. 409.

Quibus de caussis ad obliuionem sacramenti processisset.] Non temerè sacramenti mentio. Nam milites sub Impp. ante omnia iurabant in Principis salutem. Pulchrè Arrianus lib. I. cap. XIV. τῷ θεῷ ἔδει καὶ ἡμᾶς ὀμνύειν ὅρκον, οἷον οἱ στρατιῶται

Sacramentum, sub principibus militum.

Pag. 403. *Cùm ad eosdem cruciatus traheretur gestamine sellæ. nam dissolutis membris insistere nequibat.*] Eadem sæuitia est quam tangit Ammianus lib. x x i x. *Promiscuè iuuenes aliique, membris omnibus capti, ad supplicia sellis gestoriis ducebantur.*

Libertæ cōstantia.

Senatorésque intactis tormentis.] Ita Farnes. optimè Vatic. *intactus*, litterâ vnâ redundante. Ex quo fonte vulgatus error, *in tantis*. Res clara. Insigni laude, ait, dignanda libertina mulier, quæ toties pressa constanter indicare abnuerit ignotos: cùm viri & Senatores etiam proxima pignora sua proderent, sine tormentis.

Rostra escendere.] libri scripti.

Pag. 404. Breuis ad mortem paratus.

Non illud breue mortis arbitrium permitteret.] Profectò breue. Nam Nero *mori iussis non amplius quàm horarium spatium dabat.*

Locus suppliciis seruilibus. Sestertium dictus.

Raptus in locum seruilibus pœnis sepositum.] Disce ergo clarè. Lector, locum certum fuisse in pœnam seruorum viliúmque capitum. Quem illum? Sestertium, vt opinor. Ita enim locus; non Romæ. sed extra vrbem, vrbi cruces, patibula defixa, cadauera abiecta, aliáque quæ ad supplicia plebis. Plutarchus in Galbâ, τὴν δὲ Γάλβα τοῖς Πατροβίου καὶ Οὐιτελλίου δούλοις ἐδωρήσατο. λαβόντες δὲ ἐκεῖνοι καὶ πάντα τρόπον αἰκισάμενοι καὶ καθυβρίσαντες, ἔρριψαν ἡ τοὺς ἀπὸ τῶν Καισάρων κολαζομένους θανατοῦσιν. ὁ δὲ τόπος Σεστέρτιον καλεῖται. id est: *Galba caput Patrobij & Vitellij seruis donarunt. quod illi acceptum omni contumeliarum & ludibriorum genere afficientes abiecerunt in locum, vbi occidi solent in quos Cæsar iussit animaduertere. Locus*

Is extra vrbem. Caussa eius nominis. Loca multa à distantiâ appellata.

Sestertium dicitur. Extrà vrbem, dico, is locus (errant qui de Gemoniis suspicantur) vel nominis argumento. Sic enim dictus, quia semitertio ab vrbe milliari. Ea quidem ratio appellandi, recepta Romanis. Ita Septimum, Palatium sub vrbe Iustiniani, l. xxxiv. C. De donation. Decimum, suburbanum Carthaginis Procopio. Septimum Hostiense, Symmachi villa, lib. v i. epist. Quartum Latinæ, apud eumdem lib. ix. Quartum Pollionis, Martialem lib. i i i. Credo fuisse extra portam * Esquilinam: & odorati videor corruptionem eius verbi in commentatore Horatij, vti Cruquius sedulæ industriæ interpres eum edidit: *Esquilinus mons Romæ ex septem montibus. Hinc Esquilina porta Romæ dicitur, adsessorum, vbi certus erat locus sepulchrorum ad corpora pauperum aut sceleratorum viliúmque comburenda, aut canibus proiicienda.* Legerim, *ad sestertium*. Sicut in vitâ Cy-

* Puticulos ipsos vltra Esquilias Varro locat.

priani: *Cùm venisset ad eum locum qui dicitur Sextus, quarto ab urbe milliari*, emendatum ab aliis rectè, *Sextertius*. Commētator Horatij correctus.

Manu Statij, Tribuni trucidantur, plenus constantis silentij.] Egregij viri mortem pleniùs Arrianus descripsit, lib. I. cap. I. Λατεράνός τις ἐν Ῥώμῃ κελευσθεὶς ὑπὸ τοῦ Νέρωνος ἀποκεφαλισθῆναι, ἐκτείνας τράχηλον, καὶ πληγεὶς, καὶ πρὸς αὐτὴν τὴν πληγὴν ἀσθενῆ γενομένην ἐπ' ὀλίγον συνελκυσθεὶς, πάλιν ἐξέτεινεν. ἀλλὰ καὶ ἔτι πρότερον, προσελθόντι Ἐπαφροδίτῳ τῷ ἀπελευθέρῳ τοῦ Νέρωνος, καὶ ἀνακρίναντι αὐτὸν ὑπὲρ τοῦ συγκρουσθῆναι, ἄν τι θέλω, φησιν, ἐρῶ σου τῷ κυρίῳ. O excelsum animum! & supra omnem hanc terrenam fęcem: Plautij Laterani virili mors.

Cum Pompeiâ Paullinâ uxore.] Quam nobilissimam fęminam Dio appellat; filiam fortean Pompeij Paullini, qui suprà Consularis dicitur & vectigalibus publicis præpositus. Vxor Senecæ nobilis.

Nec sibi promptum in adulationes ingenium.] Ipse de se ad Neronem: *Non blandiar auribus tuis; nec enim mihi hic mos est. Maluerim veris offendere, quàm placere ambulando.* Seneca ab adulando auersus.

Nulla pauoris signa, nihil triste in vultu aut verbis.] Lege hæc cum sequentibus: & admitte, sodes, calumnias Dionis. Pag 406.

Venenum, quo damnati publico Atheniensium iudicio.] Cicuta. Pag. 408.

Libare se liquorem illum Ioui liberatori.] Ita Thraseas moriturus, *Libemus, inquit, Ioui liberatori.* Caussa viris magnis, huius in supremis ioci, à more Græciæ, qui discessuri è conuiuio libabant Ioui seruatori: sic isti è vitâ, Ioui Liberatori. Athenæus libro xv. in fragmento quod Canterus olim amicus noster publicauit: τῷ δὲ μετὰ δεῖπνον κεκραμένῳ πρώτῳ προσδιδομένῳ ποτηρίῳ, Δία σωτῆρα ἐπιλέγουσι. Suidas: ἔθος εἶχον οἱ παλαιοὶ, μετὰ τὸ δεῖπνον πίνειν ἀγαθοῦ δαίμονος, ἐπιρροφοῦντες ἄκρατον; καὶ τοῦτο λέγειν ἀγαθοῦ δαίμονος. ἄλλοι δὲ φασὶ τὸ πρῶτον ποτήριον οὕτω λέγεσθαι, χωρίζεσθαι δὲ μέλλοντες, Διὸς σωτῆρος. Adde huc, si vis, plura ab Erasmo in Chiliade II. centuriâ VIII. in Prouerbio, *Seruatori tertius.* Mos libādi Ioui Seruatori.

Renitens Sceuinus.] Imò, *renidens.* & statim: *redderet iam bono Principi vicem.* Pag. 409.

Quibus de caussis ad obliuionem sacramenti processisset.] Non temerè sacramenti mentio. Nam milites sub Impp. ante omnia iurabant in Principis salutem. Pulchrè Arrianus lib. I. cap. XIV. τῷ θεῷ ἔδει καὶ ἡμᾶς ὀμνύειν ὅρκον, οἷον οἱ στρατιῶται Sacramentum, sub principibus militum.

τῷ Καίσαρι. ἀλλ' ἐκεῖνοι μὲν τὴν μισθοφορίαν λαμβάνοντες ὀμνύουσι πάντων προτιμήσειν τὴν τοῦ Καίσαρος σωτηρίαν. id est: *Deo præstandum nobis iusiurandum est; quale militibus, Cæsari. At illi mercede acceptâ iurant rebus omnibus se præposituros salutem Cæsaris.* Tertullianus allusit doctè, vt solet, De coronâ militis, vbi dissuadet Christiano militiam: *Credimúsne humanum sacramentum diuino superduci licere? Et in alium dominum respondere post Christum? Et eierare patrem ac matrem & omnem proximum, quos & lex honorari præcepit?* Nam expressit propemodum formulā ipsam: quam attentus lector hauriet è Suetonij Calig. cap. xv. *De sororibus auctor fuit vt omnibus sacramentis adduceretur, Neque me liberósque meos cariores habeo, quàm Caium & sorores eius.* vbi scribendum aio, *habebo.* Quod iuramento Dio etiam communicare cum Senatoribus videtur, in acta iurantibus anno nouo, de ipso Caio, lib. LIX. περὶ δὲ τοῦ Αὐγούστου τοῦ τε Γαΐου τά τε ἄλλα. ὥσπερ εἴθιστο, καὶ ὅτι καὶ σφῶν αὐτῶν καὶ τῶν τέκνων, καὶ ἐκεῖνον, καὶ τὰς ἀδελφὰς αὐτοῦ προτιμήσουσιν ὤμοσαν. Appositè ergo hîc Nero, à milite quęrit, cur oblitus sacramenti, perditum ire voluerit in cuius salutem iurauerat.

Ei salus principis inerat.
Milites iurant omnia omnésque posthabituros principi.
Formulę iuraméti eius pars.

Et incomptos, & validos.] Assentior Rhenano, *incomptos, sed validos.*

Pœna Flauij Veianio Nigro Tribuno mandatur.] Tribuni ergo interdum supplicium ipsi manu suâ sumebant. Vti suprà hocce libro Lateranus *manu Statij Tribuni trucidatur.* cui caput incisum esse ex Arriano didicimus. Et libro XI. Messallina, *ictu Tribuni transfigitur.* Apud Senecam etiam scriptum, epist. IV. *Caius Cæsar iussit Lepidum Decio Tribuno præbere ceruicem.* Notari volo. nam aliâs, Speculatores ferè ad supplicia sumenda destinati: non insignes milites.

Tribuni militum ipsi puniunt.
Sed plerumque Speculatores.
Gladij pœna, quando inducta.
* Eius enim loco securis.
* Imò in militiâ etiam antè, vt appáret ex Hirtij Com. de bello Africo & Hispa. vbi aliquoties militib° ceruices incisę legũtur.

Admonitus fortiter protendere ceruicem.] Habitum hunc eorum qui gladio feriendi, describit Panegyristes in Theodosij Laudatione: *poplitem flectere, ceruicem extendere, ad plagam fortasse non vnam.* Quod supplicij genus tamen ignotum reip. * priscæ: etiam in militiâ. Ideo Lucanus ——*nondum artis erat caput ense rotare.* Cœpit sub * Impp. statimque in creberrimo vsu. A militiâ cœpisse credo, & in milites primò atque militibus vsurpatum. Sueton. Calig. cap. XXXII. *Miles decollandi artifex, quibuscunque è custodiâ capita amputabant.* Seneca, de Irâ lib. II cap. XVI.

Damnatus extra vallum deductus est, & iam ceruicem porrigebat: cùm subitò apparuit ille commilito qui occisus videbatur. Tunc Centurio supplicio præpositus condere gladium speculatorem iubet: & exempla obuia post Augustum. Honestior autem pœna gladij, quàm securis: ab eáque mente illam Antonini Caracellæ vocem capio, cum securi Papinianus occisus esset, *Gladio te exequi oportuit meum iussum.* Xenophon eleganter de Cyri expedit. lib. II. extremo: de cæde Menonis Thessali: μετὰ δὲ τὸν τῶν ἄλλων θάνατον στρατηγῶν τιμωρηθεὶς ὑπὸ βασιλέως ἀπέθανεν, οὐχ᾽ ὥσπερ Κλέαρχος καὶ οἱ ἄλλοι στρατηγοὶ, ἀποτμηθέντες τὰς κεφαλὰς, ὅσπερ κάλλιστον θάνατον ἐδόκει εἶναι. ἀλλὰ ζῶν αἰκισθεὶς ἐνιαυτὸν, ὡς πονηρὸς, λέγεται τελευτῆς τυχεῖν. id est: *Post aliorum Pretorum cædem, damnatus à rege interiit. Non vt Clearchus aliíque duces, capite à ceruicibus ablato (quod pulcherrimum mortis genus esse censetur) sed annum totum variis contumeliis cruciatibúsque affectus, vt sceleratus quispiam, tandem obiit.*

Gladij pœna honestissima.

Etiam apud Græcos.

Sesquiplagâ interfectum.] Caligulæ præceptum, *Ita feri, vt mori se sentiat.*

Non aliter tot flagitiis eius subueniri posse.] Legi voluit, *obueniri*, optimus & doctissimus Faber: interpretatúrque resisti, & obuiam iri. Probabili per se coniecturæ fidem demit Suetonius, qui ad hæc ipsa verba respiciens scripsit cap. XXXVII. *Cùm quidam crimen vltrò faterentur, nonnulli etiam imputarent, tamquam aliter illi non possent, nisi morte, succurrere, dedecorato flagitiis omnibus.* Et clarè Dio, qui vertit: ὅτι ἄλλως σοι βοηθῆσαι οὐκ ἠδυνάμην. Sententia ergo animosior tenenda, ex horum scripto & interpretamento, videtur.

Retenta vulgata lectio côtra virum doctum.

Ille ferociam amici metuit.] Haud dubiè, *animi.*

Pag. 410.

Statiliam Messalinam.] Quæ postea Neroni vxor Sueton. cap. XXXV.

Decoráque seruitia, & pari ætate habebat.] Existimo, Pædagogia describit: id est, cœtum elegantium puerorum, quos compositâ veste, facie, capillis, in publico habebant. & plerumque vnâ ætate. sic dicta, quia sub Pædagogo: Martialis:

Pædagogia veterum.

Et pædagogo non iubente lasciui
Parère gaudente villico capillati.

Hos Seneca describit epistol. XCVI. *Transeo agmina exoletorum, per nationes coloresque descripta, vt eadem omnibus leuitas sit, eadem primæ mensura lanuginis, eadem species capillorum.* Iulianus in Antiochico: οὐ κρεῖττον ἦν ὀδυνᾶσθαι μύριαν τὴν

Pari formâ & ætate.

ἀγορὰν· βαδίζοντός σου, καὶ παῖδας ἡγεῖσθαι χαλκοῦς, εἰς οὓς ἀποβλέπουσιν

Ad delicias. οἱ πολῖται. Hi pueri plerumque ad illicita dominis. Suetonius Ner. cap. XXVIII. *Super ingenuorum pædagogia, & matronarum concubinatus.* Pædagogia enim non culpat, sed quod ex ingenuis. Tertullianus Apol. *Cùm de pædagogiis aulicis nescio quem cinædum* (Antinoum intellegit) *deum facitis.* Notitiâ Imperij: *sub dispositione viri spectabilis Castrensis* collocantur, PAEDAGOGIA. MINISTERIALES. DOMINICI. CVRAE PALATIORVM. Plinius XXXIII. *Iam verò & pædagogia ad transitum virilitatis custodiantur argento*: quod de fibulis argenteis exaudio, Veneri arcendæ. Vsus etiam eorum ad mensam. Vlpianus l. XII. de Instructo vel instrum. *Si instructum fundum legasset, ea pædagogia quæ ibi habebat, vt cùm ibi venisset præsto essent in triclinio, legato continentur.* Hos habebant in veste pretiosâ. Seneca

Pretioso amictu. Imò aureo. De vitâ beatâ, cap. XVII. *Quare pædagogium pretiosâ veste succingitur?* Imò auratâ. Idem De tranquillit. cap. I. *Præstringit animum apparatus alicuius pædagogij, diligentiùs quàm intra priuatum larem vestitâ & auro culta mancipia, & agmen seruorum nitentium.* Ammianus lib. XXVI. *Tunicâ auro distinctâ, vt regius minister, indutus, à calce in pubem in pædagogiani pueri speciem.*

Pædagogiani pueri. Nec aliud sensit cùm de auro Plinius scripsit: *Honestiùs viri pædagogiis id damus; balineásque diues puerorum forma conuertit.* nescio an, *conuestit.* Seneca de puerorum istorum deliciis, epist. CXXIII. *Omnium pædagogia oblitâ facie vehuntur, ne sol, ne frigus teneram cutem lædat. Turpe est neminem esse in comitatu puerorum, cuius sana facies medicamentum desideret.* Vides ergo vbique Pædagogia pro cœtu & quasi collegio

Pædagogiũ. pro cœtu, non loco. Plinij leuicula correctio. Pueri nostri, quos Paigios vocamus, oriũdi inde. puerorum. pro loco non accipio, nec apud Plinium quidem lib. VII. epist. *Puer in Pædagogio mistus pluribus dormiebat.* rescribóque, *Puer è pædagogio.* Intellegit enim puerum pædagogianum. Ammianus, lib. XXIX. *Adultus quidam ex his quos Pædagogianos appellant, ad obseruandam venatitiam prædam, Spartanum canem retinere dispositus.* Res noménque in parte mansit, apud Paigios Gallorum, Italorúmque.

Pag. 411. *Versus ipsos rettulit.*] Sunt haut dubiè isti,

Scinditur auulsus, nec sicut vulnere sanguis
Emicuit lentus, ruptis cadit vndique venis.
Discursúsque animæ diuersa in membra meantis
Interceptus aquis. . . . . . .

Virginium Rufum claritudo nominis expulit. Nam Verginius studia iuuenum eloquentiâ, Musonius præceptis sapientiæ fouebat.] Mancus locus: censeóque immissâ voce legend. *Verginium & Musonium Rufum.* Ecce enim de Musonio caussam statim subiecit eius pulsi: & Dio narratâ coniuratione, Ῥοῦφος μὲν δὴ Μουσώνιος, inquit, ὁ φιλόσοφος ἐπὶ τούτοις ἐφυγαδεύθη. Sed Verginius iste quis est? Non enim ille, opinor, illustris. de cuius exsilio non apud Tacitum, non apud Plinium vsquam lectum. Et quomodo potuit? qui Germaniæ & legionibus præfuit his ipsis annis? Fuerit ergo eius æui Rhetor, quem Persij vetusta vita commemorat: *Studuit*, inquit, *apud Grammaticum Remmium Palemonem, & apud Rhetorem Verginium Flaccum.* Vbi tamen vetustus codex B Vulcanij, *Flauum* habet. Est ille ipse, de quo Fabius lib. III. *Scripsit de eâdem materiâ* (Rhetoricorum) *non pauca Cornificius, Celsus, & Lenas, & ætatis nostræ Verginius, Plinius, Rutilius.* nominátque & aliâs. Locus fractus. Fortasse senatus. Musonius pulsus Româ. Verginius Rhetor.

Cæsenius Maximus.] Scrib. *Cæsonius*, & Martiali ab hac historiâ fœneranda lux, libro VII ad Ouidium quendam: Pag. 412. Cæsonius, quis, & Martialis præter interpretum mentem explicatus.

Maximus ille tuus, Ouidi, Cæsonius hic est,
Cuius adhuc vultum viuida cera tenet.
Hunc Nero damnauit, sed tu damnare Neronem
Ausus es, & profugi, non tua fata, sequi.
Æquora per Scyllæ magnus comes exsulis isti,
Qui modò nolueras Consulis ire comes.
Si victura meis mandantur nomina chartis,
Et fas est cineri me superesse meo:
Audiet hæc præsens venturáque turba, fuisse
Illi te, Senecæ quod fuit ille suo.

Vbi discis & Consulem fuisse hunc Cæsonium, & inter Senecæ amicos. quæ caussa certè damnationis.

Atilla mater Lucani, sine absolutione in supplicio dißimulata.] Romana editio, *sine absolutione, sine supplicio.* probissimè.

Addiditque sine pretio frumentum, quo anteà ex modo annonæ vtebantur.] Suetonius Ner. cap. X. *Constituit Prætorianis cohortibus frumentum menstruum gratuitum.* Seuerus Imp. modum frumenti etiam auxit, de quo Herodianus: καὶ τὸ σιτηρέσιον αὐτοῖς πρῶτος ηὔξησε, καὶ δακτυλίοις χρυσοῖς χρῆσθαι ἐπέτρεψε. Iterúmque Antoninus eius F. patratâ cæde Getæ. Idem scriptor: προσέθηκε δὲ τῷ σιτηρεσίῳ ἄλλο τοῦ τελουμένου ἥμισυ. id est: *adiecit annonæ, suprà quàm soliti accipere, dimidium.* Frumentum gratis Prætorij militibus datum. Auctum à Seuero. Et Antonino.

Pag. 413. *Iunium Gallionem.*] Quem Nero pôst interfecit. Dio.

Neu compositam & obliteratam mansuetudinem Principis, nouam ad sæuitiam traheret.] Prauè scriptum, & in contumeliam Neronis. Valdè scilicet Principem laudant, si obliteratam clementiam eius dicant: id est, abolitam & sepultam. Ne dubita scribere: *composita & obliterata mansuetudine Principis.* Hoc volunt. ne ea quæ obliterata iam essent & tantumnon deleta ex animo Principis, ille renouaret, & nouæ sæuitiæ materiem suggereret.

Correctus Tacitus.

Soli, cui est vetus ædes apud Circum.] De quâ Tertullianus libello De Spectaculis.

Solis templum in Circo.

Ipse eum pugionem apud Capitolium sacrauit.] Ritu veteri & recepto. Suetonius Cal. cap. XXIIII. *Tres gladios in necem suam præparatos, Marti vltori, addito elogio, consecrauit.* Idem Vitellio cap. x. *Pugionem quo se Otho occiderat, in Agrippinensem coloniam misit Marti dedicandum.* Dio in Antonino Caracallâ: καὶ τὸ ξίφος, δι' οὗ τὸν ἀδελφὸν ἀπεκτόνει, ἀναθεῖναι τῷ θεῷ ἐτόλμησε. Sed & apud Græcos, Olympias *gladium quo rex* (Philippus) *percussus erat, Apollini sub nomine Myrtales consecrauit.* ait Iustinus. Tertullianus pulchrè de Resurrectione carnis: *Gladius bene de bello cruentus, & melior homicida, laudem suam consecratione pensabit.*

Pugiones gladiique sacrari soliti.

Etiam apud Græcos.

Quod ad omina olim sui exitus verteretur.] Liquida apertáque sententia. *Olim*, tantùm fit significatione futuri: quod pueris non ignotum. At nostri Critici ex Budensi codice, *quod clàm ad omen ac dolum*, legunt, non sine meo risu.

Error Vertranij & Rhenani.

Nam deûm honor Principi non antè habetur, quàm agere inter homines desierit.] Tertullianus pulchrè & appositè huic rei: *Si non de mendacio erubescit eiusmodi adulatio, hominem deum appellando: timeat saltem de infausto. Maledictum est, ante Apotheosin, deum Cæsarem nuncupare.*

Principes in viuis, nunquam Diui dicti.

AD LIB. XVI.

ANNALIVM.

NEC *mißis viſoribus.*] Ita inuiſores Apuleius dixit, etſi alio quodam ſenſu, I. Florido: *Siquis fortè in hoc pulcherrimo cœtu ex illis inuiſoribus meis malignus ſedet.* Mirum ni Salluſtio quoque hæc vox reſtituenda apud Fabium lib. IX. *Vnde vſque eò proceſſum eſt, vt non pœniturum, pro non acturo pœnitentiam:* ☞ * *Viſuros, ad videndum miſſos idem auctor* (Salluſtius) *dixerit.* Puto *Viſores*: & hinc ſumpſiſſe noſtrum.

Pag.415. *Nam quis hic tropus?* Fabius emẽdatus.

Oratoribúſque præcipua materia.] Vatic. *abaratoribus oratoribúſque.* Legerim, *ac rhetoribus oratoribúſque*: vel, *ac vatibus oratoribúſque.* Certè, & vates & oratores, Muſico illo agone certaſſe ſcimus.

Vox addita Tacito.

Propinquo iam luſtrali certamine.] Siue Quinquennali. Quod antè de eo dixit, κατὰ πρόληψιν eſt, & per occaſionem. At nunc ſeriò de eâ re totâ.

Pag.416. Luſtrale certamen idem cum Quinquennali.

Se æquũ aduerſus æmulos.] Perplacet emendatio mihi nata iam nunc, *Séque vnum aduerſus æm.* Poſſis etiam, *ſéque imò.*

Flexus genu.] Imò & ſolemnia hiſtrionum verba hæc pronuntians, *κύριοί μου εὐμενῶς μου ἀκούσατε, Domini mei audite me libenter.* Ex quo intellegis quid Principium apud Suetonium ſit, Neron. cap. XXI. *Vtque conſtitit peracto principio, Nioben ſe cantaturum per Cluuium Rufum pronunciauit.* Anteloquium ſcilicet illud citharœdicum, emerẽdi fauoris: vti & principia quædam, legitimo carmine, olim oratorum. De adoratione manu, dico ad lib. I. Hiſtor.

Hiſtrionia verba in præfando. Principium, in Suetonio.

Et cœtum illum manu veneratus.] In culpâ ponit Tacitus. Tamen Imperatoribus poſteà id ſeruatum, vt ſolenni ritu populum adorarent in Circo. Claudianus pulchrè De VI. Conſ. Honorij:

Principes populũ adorare ſoliti.

O quantum populo ſecreti numinis addit
Imperij præſens ſpecies! quantámque rependit
Maieſtas alterna vicem! cùm regia, Circi
Connexum gradibus, veneratur purpura, vulgus?
Conſenſúque caua ſublatus in æthera vallis
Plebis adoratæ reboat fragor.

Acclamatio plausúsque ex arte. Quiritium compositæ modulatæq. voces.

Plebs personabat certis modis, plausúque composito.] Ars enim, si diis placet, vtriusque rei: acclamandi, & plaudendi. Itaque addit, *cùm manibus nescius fatiscerent, turbarent gnaros.* In edicto Theoderici regis ad populum Rom. lib. I. Variar. Cassiodori: *Soletis aëra ipsum mellifluis implere clamoribus, & vno sono dicere quòd ipsas quoque belluas delectet audire. profertis voces organo dulciores; & ita sub quadam harmoniâ citharæ concauum theatrum per vos resonat, vt tonos possit quilibet credere, quàm clamores.* Modulatum hunc clamorem, concentum

Concentus.

appellat Plinius in Panegyrico: *Et populus quidem Rom. dilectum principum seruat, quantóque paulo antè concentu formosum alium, hunc fortissimum personat.* Dio, ἐῤῥύθμως ἐκβοᾷν, in Pertinace: ὅσα τε εἰώθεσαν ἐν τοῖς θεάτροις ἐπὶ τῇ τοῦ Κομμόδου θεραπείᾳ ἐῤῥύθμως πῶς ἐκβοᾷν, ταῦτα τότε μετασχηματίζοντες ἐς τὸ γελοιότατον ἐξῇδον. Vide quædam huius rei ad I. Histor.

Seuerámque adhuc & antiqui moris retinentes Italiam.] Rod. Agricola legebat: *seueráque.* &, *retinente Italiâ.*

Pag. 417. Phœbus libertus.

Vespasianum à Phœbo liberto increpitum.] Libertus admissionum fuit, ex Sueton. Vespas. cap. XIV. De eo lapis,

TI. CLAVDIO. AVG. L.

PHOEBO.

CLAVDIA. PANAI TYCHIS.

Odoratus Poppææ rogus.

Differtum odoribus conditur.] Plinius de Arabiâ: *Periti rerum adfirmant, non ferre tantum annuo fœtu, quantum Nero princeps nouissimo Poppææ suæ die concremauerit.*

L. Silanus.

L. Silanus.] Suspicor eumpse esse, cui posteà statua in foro posita, curante Capitone. Quâ de re Plinij epistola tota, lib. I. ad Cornelium Titianum. Corruptè hoc nomen scriptum in Commentario Iuuenalis, ad illud Sat. I.

— *magni delator amici.*

Scholiastes correctus.

Heliodorum dicit Stoïcum Philosophum, qui Licinium Silanum condiscipulum suum testimonio oppressit. Lege, *L. Iunium.*

Titulus imaginis.

Duci partium.] Budensis codex, *dux*, non malè. Hæc autem historia est, quam eleganter Ambros. I. Offic. tangit: *Si tyranni aliquis habeat imaginem, nónne obnoxius est damnationi? Memini legisse me quosdam capitali supplicio damnatos, quia Bruti & Cassij interfectorum Cæsaris imagines asseruarent.* De titulis autem imaginum scripsi in Electis, cap. XXIX.

Ac vt memoria tantùm.] Lego, *ac ne.*

Pag. 418.

Animo preruptum.] Non, *promptum*: ex Vaticano. Præ-

ruptus, vti Præfractus, de iis qui rigidâ effreníque audaciâ sunt. Ita Ciceroni pro Roscio, *Prorupta audacia*, dicta. Præruptus animo.

Vulcatius Tullinus.] Credo, *Tertullinus*: superuixítque ad principatum Vespasiani. Lib. IV. Histor. *Vulcatius Tertullinus tribunus plebes intercessit.* Tertullinus.

Marcellus Cornelius.] Quem Galba deinde interfecit. lib. I. Histor. *Quam gloriam ad principatum attulit, nisi occisi Obultronij Sabini: & Cornelij Marcelli in Hispaniâ?* Noto eò, quia Tacitus ipse admonet, euasisse eos hoc discrimen, & Neroni superfuisse. Marcellus Cornelius.

Calpurnius Fabatus eques Rom.] Ille prosocer Plinij Secundi. Plinij prosocer.

*Deportatúsque in insulam Sardiniam Cassius, & * Senatus ius expectabatur.*] Vulnus, cui non medeor. Palmerius legit (ita ab Hieron. Berchemio accepi, veteri meo amico) *Senatus iussus spectabatur*. At de exsilio Cassij, conuenienter cum Tacito Pomponius De orig. iuris: *Caius Cassius Longinus plurimum in ciuitate auctoritatis habuit, donec eum Cæsar* (Nero, non Claudius, vti censent) *pelleret: expulsúsque ab eo in Sardiniam, reuocatus à Vespasiano.* De eximiâ eius scientiâ, noster lib. XII. *Eâ tempestate Cassius ceteros præminebat peritiâ legum.* Plinius lib. VII. epistol. *Lætor quòd domus C. Cassij, huius qui Cassianæ scholæ princeps & parens fuit, seruiet domino non minori.* Cassij Iurisconsulti exsilium. Eius laus.

Consulatus sui quondam collegam.] Primo imperij eius anno. Pag. 419.

Et Nero intercessit, mortem sine arbitrio permittens.] Clarissimus Faber bis huncce locum attigit. Primò ei visum legere, *mortem libero arbitrio*: post maluit, *suo arbitrio*. Quod postremum magni vatis effatum iure placet: magis tamen, meum, *mortem sine arbitro*. Et adseuerem eam Cornelij scripturam esse. Mors sine arbitro; libera, sine domino, sine iudice. Simile lib. I. Annal. *An præmia sub dominis, pœnas sine arbitro esse?* Pag. 420. Mors suo arbitrio. Post Fabrũ nostra diuinatio. Mors sine arbitro.

Locus in theatro inter viatores Tribunicios.] Qui spectasse videntur non abiuncto à Tribunis loco, vti ad obsequia apparere possent. Hoc autem inter præmia: quia Tribunos honestissimo loco spectasse, vel hinc colligas, quòd Cæsari Iulio inter honores decretum: *vt semper sellâ curuli sideret, excepto per ludos. Tum enim sessio ei in Tribunicio sub-* Viatorum sessio in theatro. Tribunorũ locus melior in spectaculis.

sellio, inter eos qui quoque anno Tribuni essent, concedebatur. Dio lib. XLIV. Itémque postea Augusto: *vt in subsellius Tribunorum plebis sederet.* Dio idem, libro XLIX.

Pag. 421. Incendium Lugdunése. Diu pòst adiuti à Nerone.

Cladem Lugdunensem quadragies sestertio solatus est.] Cladem ex incendio conceptam. quod denarrat & deplorat. Seneca epistolâ totâ XCII. Accidit centesimo anno à coloniâ deductâ, eodem Senecâ obseruante. Vt solatium hoc tardè adhibitum à Nerone sit, septimo post incendium anno. Nam deducta Lugdunum à Munatio Planco, anno vrbis DCCXI.

L. Telesinus philosophus.

L. Telesino Cos.] Nomen ei L. Pontius Telesinus, ex Velleio. Laudat vt philosophum, & insignem virum plus vno loco Philostratus lib. IV. & VII. eumdémque exsulasse eâ re sub Nerone scribit.

Consulere, & Consultatio verbũ Chaldæorum.

Nuntios & consolationes.] Omnino lego, *consultationes.* Verbum eius artis. Iuuen.

— quæ nullum consulit, & iam
Consulitur.

Noster: *Quæ caritate erga parentem, non tamen aliud consultauerat, quàm de incolumitate domus.* Paullò antè scribo, *multorum amicitiis innexum*, non, *innixum*.

Pag. 422. Fanum & templum Liguriæ.

Ostorius longinquis in agris, apud finem Ligurum, id temporis erat.] Non aspernabilis fortè coniectura nostra, *apud Fanum Ligurum.* Is locus, Templum alio nomine dictus. In vitâ Agricolæ: *Classis Othoniana licenter vaga, dum in Templo (Liguriæ pars est) hostiliter populatur.* Liuius tamen Finem Ligurum etiam appellat: *Redeuntes inde Ligurum extremo fine, agmen Romanum incidunt.* sed alio, nisi fallor, & communi magis sensu.

M. Ostorius

Ciuicam coronam apud Britanniam meritus.] Filij ergo M. Ostorij ista mors. Nam de eo libro XII. scriptum: *Quâ pugnâ filius legati M. Ostorius seruati ciuis decus meruit.* Pater sanè in ipsâ Britanniâ obiit.

Pag. 423.

Equites Romani, dignitate Senatoriâ.] Non enim reuerâ Senatores, sed opibus ac splendore cuiuis Senatorum pares. Equites Illustres.

Quondam Præfectus Prætorij.] Sub Claudio lib. XI.

Breuius pecuniæ iter credebat per procurationes.] Ad quas soli equites aut liberti admissi.

Idem Annæum Lucanum genuerat, grande adiumentum claritudinis. quo interfecto, dum rem familiarem eius acriter requirit

accusatorem concivit.] De Annæo Mellâ sermo est, qui pater Lucani. Quàm igitur ridiculè scriptum & *παραλόγως* in Eusebiano Chronico! *L. Annæus Mella Seneca frater & Gallionis, bona Lucani filij sui à Nerone promeretur.* Illéne bona? imò necem. vt ex Taciti reliquâ narratione videbis. Corrigo Eusebium siue Hieronymum: *ob bona Lucani filij sui à Nerone perimitur.* Eusebij Chronicon emẽdatum.

Proditam C. Cæsari coniurationem.] Coniurationem Æmilij Lepidi. de quâ Suetonius & Dio. Pag. 414.

De C. Petronio.] Quem viri docti eum censent, cuius fragmenta hodie purissimæ impuritatis. De quo etiam delibero: sicut & de prænomine: quod apud Plinium lib. XXXVII. cap. II. Titus est; itémque Plutarchum in libello, Πῶς ἄν τις διακρίνειε τὸν κόλακα τοῦ φίλου; Loqui eos de hoc eodem, res indicio est. Plinij verba; *Titus Petronius Consularis moriturus, inuidiâ Neronis Principis, vt mensam eius exheredaret, trullam murrhinam* CCC. H-S. *emptam fregit.* Plutarchi: οἳ τοὺς ἀσώτους καὶ πολυτελεῖς εἰς μικρολογίαν καὶ ῥυπαρίαν ὀνειδίζουσιν, ὥσπερ Νέρωνα Τίτος Πετρώνιος. C. Petronij huius Venereæ Satyræ. Prænomen eius anceps.

Illi dies per somnum, nox officiis & oblectamentis vitæ transigebatur.] Vide verum hunc aduersipedem, vt Latini appellant. Dies noster, illi nox erat: & nox, pro die. Pulchrè omninò istos homines verè peruersos Seneca describit & culpat, epist. CXXIII. *Lucet? somni tempus. Quies est?* (pro nocte, Quietem dixit: at que ita locum interpretor ac distinguo) *nunc exerceamur, nunc gestemur, nunc prandeamus. Iam lux propius accedit? tempus est cenæ.* Ac plura ibi de lucifugis illis vide. Antipodes Romæ, quibus dies pro nocte. Senecæ aliquà lux.

Bareâ Sorano.] Qui ille est nominatus Boëtho de Consolat. lib. I. prosâ III. Pag. 415.

Thraseâ Peto.] Cuius gentile nomen adhuc quæro. Nam Dio P. Thrasceam Pætum saltem appellat. Marmor vetus suadet Valerium fuisse: C. DOMITIO. DEXTRO. II. L. VALERIO. MESSALLA. THRASIA. PRISCO. COS. Quod etsi de alio: ex cognomine tamẽ suspicemur de gente. Thraseas hic admirator vnicus Catonis, de cuius vitâ librum scripsit, indicante Plutarcho. Laudes eius sparsæ in Tacito, Arriano, Dione: sed ante alia egregium elogium de illo ipsius Neronis, in Plutarchi libello πολιτικῶν παραγγελμάτων. Ait Νέρων ὀλίγον ἔμπροσθεν ἢ κτεῖναι τὸν Θρασέαν μάλιστα μισῶν καὶ φοβούμενος, ὅμως ἐγκαλοῦντός De nomine Thraseæ quæsitum. Laudes eius.

πινος ὡς κακῶς κεκριμένος καὶ ἀδίκως, Εβουλόμην ἄν, ἔφη, Θρασέαν οὕτως ἐμὲ φιλεῖν, ὡς δικαστὴς ἄριστός ἐστιν. Salue, ô, salue vir magne, & inter Romanos sapientes sanctum mihi nomen. Tu magnum decus Gallicæ gentis: tu ornamentum Romanæ curiæ: tu aureum sidus tenebrosi illius æui. Tua inter homines, non hominis vita: noua probitas, constantia, grauitas: & vitæ mortisque æquabilis tenor.

Ludi Cæstici ab Antenore.

Ludis Cæsticis à Troiano Antenore institutis,] Quid cæstibus cum cantu? Cecinisse enim hîc dicitur Thraseas, non pugnasse: & à Dione τραγῳδίαν ὑποκρινάμενος ἐν Παταβίῳ τῇ πατρίδι. ita enim scribend. (Patauinus quia Thraseas) non ποταμίᾳ.

Dio correctus.

Sed crederem, vt fit, tempore auctiores ornatioresque eos ludos factos, & ad cęstus scenica etiam certamina adiecta. Turbat nos tamen & moratur Vatic. qui, *cetastis*; refert. Scriptura, de quâ nihil hiscam. Apud Liuium lib. x. nauale certamen annuum est Patauij: sed nihil ad istud. Agon item Drepanitanus, apud Sidonium in Abitaco suo, ad exemplar Troianæ superstitionis, pariter nihil istuc. Dio hoc tantùm monet, fuisse ἑορτὴν τριακονταετηρίδα, tricennale spectaculum.

Pag. 424.

Principio anni vitare Thraseam solemne iusiurandum.] Cuius multa memoria in Tacito, aliisque. Ideò exponam.

Iusiurādum in acta Principum.

Liberâ re Romanâ non iuratum scio in cuiusquam acta. iuratum in leges quidem: sed acta finito magistratu vocari poterant ad disquisitionem Senatus. Is probabat, aut rescindebat. Primi Triumuiri, nisi fallor, Calendis Ianuariis & ipsi iurarunt, & alios adegerunt, rata se habituros omnia acta Diui Iulij.

Quam originem habuerit.

Inde secutis principibus exemplum. Dio oportunè, lib. XLVII. ἔν τε τῇ πρώτῃ τοῦ ἔτους ἡμέρᾳ αὐτοί τε ὤμοσαν, καὶ τοὺς ἄλλους ὥρκωσαν, βέβαια νομιεῖν πάντα τὰ ὑπ' ἐκείνου γενόμενα. καὶ τοῦτο καὶ νῦν ἐπὶ πᾶσι τοῖς τὸ κράτος ἴσχουσι, ἢ καὶ ἐπ' αὐτῶν ποτε γενομένοις, καὶ μὴ ἀτιμασθεῖσι γίγνεται. id est: *Kalendis autem noui anni, & ipsi Triumuiri iurarunt, & alios iurare coëgerunt, omnia acta Iulij rata se habituros. Quod & nunc vsurpatur in omnibus qui aut tenent imperium, aut tenuerant, nisi fortè infamiâ ignominiâq; publicè notati sint.* Id accidit sub annum vrbis DCCXII. Factum idem viuo Augusto; de quo idem Græcus lib. LIII. ἐν δὲ τῇ νουμηνίᾳ ὅρκους ἡ βουλὴ βεβαιοῦσα τὰς πράξεις αὐτοῦ ἐποιήσατο.

ἐπιήσατο. Idque iuramentum ſemper abuſque Diuo Iulio repetitum ad principem eius anni. Tacitus infrà: *Eiuſdem animi eſt Poppæam diuam non credere, cuius in acta Diui Iulij & Auguſti non iurare.* Niſi tamen ſi quis ſceleribus & flagitiis aliter meruiſſet. Dio lib. LX. de Caio: καὶ διὰ ταῦτα τὸ μὲν ὄνομα αὐτοῦ οὐκ ἔστιν ἐν τῷ καταλόγῳ τῶν αὐτοκρατόρων, ὧν μνήμην ἐπὶ τοῖς ὅρκοις καὶ ἐπὶ ταῖς εὐχαῖς ποιούμεθα, ὥσπερ οὐδὲ τοῦ Τιβερίου. id eſt: *Ob eas cauſſas non eſt Caij nomen in catalogo albóque Principum, quorum mentionem facimus in iuramentis votiſque; vti nec Tiberij.* Iuratum verò non viritim, ſed vno aliquo ex quoque magiſtratu verba præeunte, reliquis aſſentientibus. Quem morem Senatus, adulatione nouâ, tranſgreſſus eſt ſub Tiberio, vt narrat idem Dio LVIII. νομιζομένου συχνὸν χρόνον ἤδη, μηκέτι καθ' ἄνδρα τὴν βουλὴν ἐν τῇ νουμηνίᾳ ὀμνύναι, ἀλλ' ἑνός, ὥσπερ εἴρηταί μοι, προομνύντος, καὶ τοὺς λοιποὺς συνεπαινεῖν, οὐκ ἐποίησαν αὐτό, ἀλλ' ἀντεπάγγελτοι μηδενὸς σφᾶς ἀναγκάσαντος, ἰδίᾳ καὶ καθ' ἑαυτὸν ἕκαστος ἐπεστώθησαν, ὥσπερ τι παρὰ τοῦτο μᾶλλον εὐορκήσοντες. Sed præiurationem Claudius iterum reduxit, explicátque Dio lib. vltimo: Κλαύδιος δὲ αὐτὸς μὲν πάντα ἐθισμένα διώμοσε, τοὺς δ' ἄλλους ἐκώλυσε καθ' ἄνδρα ὀμόσαι, καὶ οὕτως εἴ τις τῶν στρατηγούντων, ὥσπερ ποτέ, καὶ ἕτερος τῶν δημαρχούντων, ἀπό τε τῶν ἄλλων ὡς ἑκάστων εἷς ἐξῆρξε τῶν ὅρκων τοῖς ὁμοίοις. καὶ τοῦτο ἐπὶ πλείω ἔτη ἐπράχθη. Quam tamen abrogatam denuò eſſe, reditúmque ad ſingularia iuramenta, indicio ſunt quę hîc & poſteà Thraſeæ obiiciuntur. Et Dionis ſanè verba vltima ſatis oſtendunt, in aliquot annos dumtaxat id ſeruatum.

A Iulio vſque iurabãt.

Iurabant in acta omniũ Imp. exceptis peſſimis.

Nõ viritim, ſed vnus ex quoque magiſtratu.

Id poſteà tamen mutatum.

Nuncupationibus votorum non adeſſe.] De quibus lib. IV. Annal. *Pontifices eorúmque exemplo ceteri ſacerdotes cùm pro incolumitate Principis vota ſuſciperent.* Suet. Nerone, cap. XLVI. *Votorum nuncupatione, magnâ iam ordinum frequentiâ, vix repertæ Capitolij claues.* Ea vota in tabulis concipi ſolita, & ſignari. Sueton. Aug. cap. XCVII. *Nam ſe quamquam conſcriptis paratiſque iam tabulis, negauit ſuſcepturum vota, quæ non eſſet ſoluturus.* Plinius ad Traianum: *Solemnia vota pro incolumitate tuâ, quâ ſalus publica continetur, & ſuſcepimus & ſoluimus: precati deos, vt velint ea ſemper ſolui, ſempérque ſignari.* Concepta non Kalendis ipſis, ſed III. Nonas. Plutarchus in Cicerone: τεχθῆναι Κικέρωνα λέγουσιν, ἡμέρᾳ τρίτῃ τῶν νέων καλανδῶν, ἐν ᾗ νῦν οἱ ἄρχοντες εὔχονται καὶ θύουσιν ὑπὲρ τοῦ ἡγεμόνος. Capitolinus in Pertinace: *Tertio Nonarum die, Votis ipſis.* Eunapius in vitâ Maximi: ἡ τρίτη δὲ ἡμέρα τῶν καλανδῶν, ἃς αὐτὰς

Sacerdotes vota concipiebant pro ſalute principis.

Obſignabãtur ea vota in tabulis.

Quis dies Votorum.

Ἰανουαρίας ἡμέρας Ῥωμαῖοι προσονομάζουσι, καὶ προσκυνήσαντες πάντες αὐτῶν ὑπέχοντο τὴν ψυχίαν. Adde hunc Caij I cti locum De verb. sign. *Post Kal. Ianuarias die tertio pro salute Principis vota suscipiuntur.* Denique hunc Dionis clarum lib. LIX. Καὶ τρίτῃ δὲ ἡμέρᾳ τῇ τὰς εὐχὰς ἐχούσῃ, συνῆλθον μὲν, &c. *Tertiâ autem die, quâ Vota fiunt, conuenerunt quidem*, &c. Firma hæc videbantur: tamen concutit nos nonnihil Tacitus lib. IV. Annal. *Cæsar solemnia incipientis anni Kalendas Ianuarias epistolâ precatus.* Et subdit: *Quem enim diem vacuum pœnâ, vbi inter sacra & Vota, vincla & laqueus inducantur?* Et Tibullus ad Messallam:

Alij videtur Kalendis ipsis ponere.

——*Tyrio subtemine vestem*
Indueras, oriente die duce fertilis anni:
Cùm fera discordes tenuerunt flamine venti,
Et largita tuis sunt multa silentia votis.

Sed stamus. & ad Taciti locum aio, non ita districtè verba capienda, quasi illo ipso die Vota, sed quasi in propinquo. Aut veriùs: etiam tunc Vota fuisse, sed ex ritu prisco, quæ soli Consules nuncupabant pro Imperij & populi salute. Hæc autem pro Principe subtexta. & die quidem lætiore & augustiore pompâ. Quod ipsum de Tibullianis illis censeo. Sanè veteri rep. negari non potest, quin Vota ipsis Kalendis. Omitto plures Liuij locos: hunc do firmum & clarum, lib. XXI. extremo: Consulem *C. Flaminium, conscientiâ prætteritorum, & Capitolium, & solemnem Votorum nuncupationem fugisse: ne die initi magistratus, Iouis optimi max. templum adiret.* Fieri etiam potest, vt plures dies Votorum fuerint, ille tamen tertius ante Nonas præcipuus. Concepta autem & in castris apud signa; & in Capitolio. Tertullianus de Coronâ: *Ecce annua votorum nuncupatio, quid videtur? Prima in principiis, secunda in Capitoliis. Accipe post loca, & verba. Hunc tibi Iupiter bouem cornibus auro decoratis vouemus esse futurum.* Vbi & formulæ pars; in quâ tamen corrigo, *esse* * *facturum.* Est enim eo exemplo dictum, quo illud Gracchi: *Credo ego inimicos meos hoc dicturum.* Dies hic publicè lætus; ideóque *Ælius Cæsar Votorum causâ ab Hadriano lugeri est vetitus.* Eumdem etiam * Solemnia ἀπλῶς appellarunt. Quod obseruo ex Tertulliani his verbis: *Veræ religionis homines etiam Solemnia Imperatorum conscientiâ potiùs, quàm lasciuiâ celebrant. Grande videlicet officium focos & choros* (nescio an, *thoros*, vt ad lectisternia

Distinctio adhibita.

Vbi concepta.

Tertullianus correctus.

* Ita poëta vetus: *Mors tibi vouco facturum bidente verre.*

* Et Plinius suprà, Solénia vocat.

Coniectura in Tertullianus.

referatur) *in publicam educere, vicatim epulari, ciuitatem tabernæ habitu abolefacere. Haccine solemnes dies principum decent, quæ alios dies non decent? O nos meritò damnandos! Cur enim Vota & gaudia Cæsarum casti & sobrij & probi expungimus?*

Huic vni incolumitas tua sine arte, sine honore.] Sentio abesse vocem, quam volenti Cornelio reddo: *incolumitas tua sine curâ, artes sine honore.* Prius membrum ad nuncupationem omissam votorum spectat, quæ pro incolumitate Principis. alterum ad id, quod numquam immolârit pro cælesti voce. Vox addita Tacito.

Curatiùs leguntur.] Ita restitui, confusione librorum motus, qui ad vocem ignobiliorem adhæserant. Itaque, *Curiatium*, aut *Curantium*, ferè legas. At ita ante Tacitum Sallustius, *Curatissimè accepit*. & Ammianus: *Domicilia cuncta curatiùs ritu Romano instructa.* Noster lib. XIV. *Ludos curatiùs editos.* Curatiùs, vt Accuratiùs.

Ista secta Tuberones & Fauonios, veteri quoque reip. ingrata nomina genuit.] Stoïcorum sectam, vitium hoc hominis culpat, & qui eam secuti. Tuberonē intellegit Q. Ælium, qui in epulo publico hædinis pellibus strauit lectos Punicanos, & vasa Samia exposuit. Cicero, Valerius, aliíque. Agellius lib. I. *Tubero iuris ciuilis antistes, & Stoïcæ doctrinæ sectator.* Idem ille est, qui Lucullum Xerxem togatum appellitabat, Plutarcho memorante. Fauonius, est Catonis ille simia; de quo Sueton. Aug. cap. XIII. & Valer. Maximus lib. II. cap. vlt. Plutarchus in Bruto. Vidi tamen qui, *Fannios*, hîc reponeret, imperitè. Ælius Tubero Stoïcus. Fauonius itē Stoïcus.

Ostorius Sabinus.] Mutant libri, Alij, *sibi Torius*, Vatic. *Subitorius*. Flexit me vt Ostorius scriberem locus infrà, de hoc ipso: *Ostorio duodecies, & Quæstoria insignia tribuuntur.* Pag. 428. Ostorius Sabinus.

Inultam omiserat.] Vatic. Malè vulgò, *inuitam*.

Exterritum Thraseam sensisse.] Sententia mecum malit, *scripsisse.*

Secretum circumdare.] Benè mei libri, præ quod vulgò, *otium dare.*

*Superesse qui forsitan manus ictúsque * per immanitatem Augusti.*] Animam agenti loco aquam sic affuderim: *ictúsque parent. Immanitatem Augusti etiam bonos metu sequi.* Conatus emendandi loci vitiosissimi.

Senatui quem perornauisset.] Puto leg. *quē semper ornauisset.*

Oratio principis per Quæstorem eius audita est.] Non enim cuilibet è Quæstorum collegio id munus, sed Candidatis Quæstor Principis.

Orationes Cæsaris recitabat.

Principis l. 1. De offic. Quæstoris. Ideò Tacitus expressim, *Quæstorem eius*. Et in lapidibus aliquoties, QVAESTOR. AVG. Reliqua ad hunc ritum trita.

Pag 429. Diuinatio in Tacito.

Etenim quid mirum è longinquis prouinciis aduenire] Diuinabam, *haud venire*. nec tamen sententiæ plenè consultum. Melius sic: *quid mirum nec longinquis prouinciis subuenire*. vel *prouinciis aduerti*.

Agrippinus philosophus, indicatus.

Paconium Agrippinum paterni in principes odij hæredem.] Hic ille Agrippinus è Stoicâ domo, laudatus Epicteto & Arriano. Quorum verba ad hanc historiam dabo. Epicteti Electis. Διὰ τοῦτο ἐπαινεῖν Ἀγριππῖνον δίκαιον, ὅτι πλείστου ἄξιος. ἀνὴρ γενόμενος, οὐδεπώποτε ἐπήνεσεν ἑαυτόν. ἀλλ', εἰ καὶ ἄλλός τις αὐτὸν ἐπῄνει, ἠρυθρία. & statim: καί ποτε μέλλοντι ἀριστήσειν, αὐτῷ, ἐπέστησαν ὀλέγων, ὅτι φεύγειν αὐτὸν κελεύει Νέρων. καὶ ὃς ἔφη, οὐκ οὖν, εἶπεν, ἐν Ἀρικίᾳ ἀριστήσομεν. Arriani lib. I. cap. I. ἀπηγγέλθη αὐτῷ ὅτι κρίνῃ ἐν συγκλήτῳ. ἀγαθῇ τυχῇ. ἀλλ' ἦλθεν ἡ πέμπτη. ταύτῃ δ' εἰώθει γυμνασάμενος ψυχρολουτρεῖν. ἀπέλθωμεν, καὶ γυμνασθῶμεν. γυμνασαμένῳ λέγει τις αὐτῷ, ἔλθ' ὅτι κατακέκρισαι. φυγῇ, φησιν, ἢ θανάτῳ; φυγῇ. τὰ ὑπάρχοντα τί; οὐκ ἀφῃρέθη. εἰς Ἀρικίαν οὖν ἀπελθόντες ἀριστήσωμεν. id est: *Nunciatum ei, quòd iudicium de eo fieret in Senatu, bonum factum, inquit. At enim quinta hora iam aduênit* (non *Dies*, vti interpres ad ritum veterem parùm attentè.) *quâ exerceri solet, & frigidâ lauari. Eamus, ait, & exerceamur. Exercitanti superuênit qui diceret, Euge ociùs, damnatus es. Exsilio, inquit, an morte? Exsilio. Bona autem quid? Non ablata tibi. Aricium ergo euntes, istic prandeamus.* Tacito ista lucem dabunt, dum paullo inferiùs ait, *pulsum eum Italiâ*. Sed cur Marcellus *paterni odij in principes heredem* Agrippinum calumniatur? Propter patrem eius Paconium, qui maiestatis reus sub Tiberio periit. Eruo è Suetonij Tiber. cap. LXI. *Interrogatum eum à quodam nano astante mensæ inter Copreas* (ita leg. non, *Capreas*) *cur Paconius maiestatis reus tamdiu viueret? statim quidem petulantiam linguæ obiurgasse, ceterùm post paucos dies scripsisse Senatui, vt de pœnâ Paconij quamprimùm statueret.* Ideò Tacitus mox: *Quid Agrippino obiectum nisi tristem patris fortunam? quando & ille perinde innocens, Tiberij sæuitiâ concidisset.*

Mira constantia hominis.

Pater inuentus huius Agrippini.

Curtium Montanum.] Cuius mentio lib. IV. Histor.

Nec silentio satisfit Tyrannis.

Facilius laturos singula carpentem, quàm nunc silentium perferrent omnia damnantis.] En calumniam. Viri boni silentio etiam apud Tyrannium peccant. Audi illa apud Senecam, Oedipo:

CR. *Tacere liqueat. nulla libertas minor*
A rege petitur. OED. *ſæpe vel linguâ magis*
Regi atque regno muta libertas obeſt.

Celebritate periculorum.] Cum Rhenano lego *crebritate.*

Quódque Proconſul Aſiæ.] Meliùs, *proconſulatum.* Pag. 430.

Pecuniam Magis dilargita. Cape ad lucem hiſtoriæ Scholiaſtis hanc notam, ad illud Iuuenal. —*faciet, quod deferat, ipſe. Egnatium Philoſophum ſignificat, qui filiam Boreæ Sorani, quàm cùm ipſe ad magicam deſcendiſſet, hortatus detulit Neroni.* Sed velim obiter corrigi: *quam, cùm ipſius ad magicam deſcendiſſet hortatu, Neroni detulit.* Scholiaſtes correctus.

Annio Pollione in exſilium pulſo.] Nuper inter coniuratos

Altaria & aram complexa.] Vtrum aram Victoriæ intellegit, quæ ante curiam? an altaria & aram Veneris genetricis, in cuius templo nunc Senatus? Ara in curia

Quantum miſericordiæ.] Præclarè libri. Vulgò *quantum nunc.* errore ex conciſâ ratione ſcribendi, *miæ.* Ingenio ſuo pridem hanc correctionem vindicauerat Faërnus; nec inuideo ego, nec culpo. Pag. 431.

Honeſti & exercitu.] Suadeo ſcribas, *honeſti exercitus*, ex ſententiæ doctu.

*Equitate deûm * erga bona maláque documenta.*] Deprauatio manifeſta. quam adnoto, non tollo.

Prædicto ne in rep. haberetur.] Accipio, vt Romæ quidem eſſe ei liceret, ſed procul ab honore omni & publicis muneribus vitam ageret priuatam. Interdictio honoribus.

Quæſtor Conſulis miſſus.] Conſulum ergo proprius aliquis Quæſtor? Apparet è Dione: qui in actis anni DCCXVI. ſcribit, *Ap. Claudium & C. Norbanum conſules, primos binos Quæſtores habuiſſe.* Si id non ſit; ſcribam, *Quæſtor Conſuli miſſus*, id eſſet, à Conſule miſſus. Quod fieri ſolere obſeruamus, in iis, qui damnati à Senatu. Nam conſul, eius caput: adminiſter autem Conſulis, Quæſtor. Dio lib. LVIII. de Geminio rufo: Καὶ μαθὼν τὸν ταμίαν ἐπὶ δικαιώσει αὐτοῦ παρόντα, αὐτός τε ἑαυτὸν ἔτρωσε, καὶ ἐκείνῳ δείξας τὸ τραῦμα, Ἀπάγγειλον, ἔφη, τῇ γερουσίᾳ, ὅτι * ἀνὴρ οὕτως ἀποθνήσκει. *Audiens Quæſtorem ad ſupplicium exigendum iam adeſſe, ipſus ſe vulnerauit; & plagam ei oſtendens, Abi nuncia, inquit, Senatui, virum ſic mori.* Pag. 432. Quæſtor Conſulis. Supplicij exactor.

* *De mollitie enim accuſatus erat.*

Demetrio Cynicæ inſtitutionis doctori.] Quæ ſecta reuerâ à Stoïcâ, tunicâ tantùm diſtat, id eſt, quod nudiùs & inuerecundiùs Cynici, quæ velant & tegunt leuiter Stoïci. Pag. 399. Demetrius Cynicus.

Demetrij huius laus apud Philostratum lib. IV. De vitâ Apollonij, Senecam VII. De Beneficiis cap. VII. cuius verba: *Paullò ante Demetrium rettuli, quem mihi videtur rerum natura nostris temporibus tulisse, vt ostenderet nec illum à nobis corrumpi, nec nos* (omnino scribo, & *nos*. ita enim concludit, *ne aut exemplum sæculo, aut conuicium deesset) ab illo corripi posse. Virum exactæ (licèt neget ipse) sapientiæ firmæque in his quæ proposuit constantiæ.* Et Epist. LXIII. *Demetrium virorum optimum mecum circumfero, & relictis conchyliatis, cum illo seminudo loquor, illum admiror.* Vox eius magni animi ad Neronem ἀπειλεῖς μοι θάνατον, σοὶ δ' ἡ φύσις, apud Arrianum.

Seneca correctus.

Arriámque tentantem mariti suprema, & exemplum Arriæ matris sequi.] Arria mater, vxor fuit Cæcinæ Pæti, qui in partibus Scriboniani cóntra Claudium. Ideò ad mortem actus. Sed præiuit vxor, æterno & inaudito exemplo, semet feriendo; extractúmque pugionem marito porrigendo cum voce, Pæte non dolet. Plinium lege, lib. III. epistolâ ad Nepotem. Martialis de hac heroïna,

Arria vxor Cæcinæ, heroïna.

Casta suo gladium cùm traderet Arria Pæto
Quem de visceribus traxerat ipsa suis:
Si qua fides, Vulnus quod feci non dolet, inquit:
Sed quod tu facies, hoc mihi Pæte dolet.

In Zonarâ & Dione eadem narratio. sed corruptè verba Græcâ, παῖ οὐκ ἀλγῶ: & in puerili mendo Xylãder, *Puer non dolet.* Scribe, παῖτε οὐκ ἀλγῶ. Hanc Arriam Scholiastes in vitâ Persij notat fuisse poëtæ illi cognatam. *Ipse Persius*, inquit, *decem ferè annis summè dilectus apud Thraseam est, ita vt peregrinaretur quoque cum eo aliquando, cognatam eius Arriam vxorem habente.* Quid est autem, Diligi apud Thraseam? Solœcus sermo Manuscript' Vulcanij, *apetithrasea.* Facile correctu, *à Pæto Thraseâ.* Commentarij autem huius parum adhuc pervulgati auctoritate sæpe nitor. quis carpet? doctus ille, probus: imò in pleráque parte & Probi. Vtinam hodie sic commentemur! Debemus eum P. Pythœo I c. viro doctrinæ, iudicij, vitæ directæ.

Dio & Zonaras leuiter correcti.

Iterum.

Et Iure laudatus.

Obuersis in Demetrium.] Multa & libro huic, & Neronianæ historiæ deesse clarum. Duo anni dicendi supersunt, in quibus de aduentu Teridatis, de coniuratione Vinicianâ, de motu Vindicis aliáque, digna quę à magno auctore tradita legeremus, si Fatis ita visum fuisset.

FINIS.

IVSTI LIPSI

AD

LIBROS

HISTORIARVM,

Notæ.

De diuisione, déque ordine Librorum Taciti.

ANTE rem, sed non abs re, monendus mihi bone Lector es, seiunctos disparatósque à me hos Historiarum libros ab Annalium, caussâ non vnâ. Primùm Tacitus ita suasit, siue iussit: *Initium*, inquit, *mihi operis Ser. Galba.* & statim: *Opus aggredior plenum varijs casibus.* Quæ verba, quis ille tam aliud agens in legendo, qui noui operis esse non sentiat, non iuncti aut continuati? Adde quod seriò præfatur, apparat, conciliat, formam futuri operis ponit. quæ omnia in vestibulis librorum recepta tantùm satis liquet. Sed & Tertullianus in libello de Spectaculis præit ad hanc distinctionem clarè: *Cornelius*, inquit, *Tacitus in quinto Historiarum suarum bellum Iudaïcum exorsus.* Rectè ad nostrum discrimen & verè: ad vulgi, vanissimè. quo is liber sit vigesimus primus. Denique etiam titulus me induxit. Si enim priores illi Annales insigniti, vt * docui, à Tacito ipso: aliud nobis opus quærendum cui, Historiæ, index. Nam hoc certè titulo libros etiam noster scripsit. Inde illud Vopiscum, *Historiæ Augustæ scriptor Tacitus.* Inde apud Plinij, *Auguror, nec me fallit augurium. Historias tuas immortales futuras.* At illud Historiarum opus, istud. cui inseri etiam Plinius ambitiosè nec importunè cupiebat, quia perduxerat id ad Plinij æuum. Sed & liber

* *Ad lib. 1. Annal.*

ille bonus fidusque Vaticanus non temerè hic vacillat. *Incipit*, inquit, *liber* XVII. *secundum quosdam.* Quidam illi errant. & seduxit eos temporum rerumque coniunctio, vt vno filo illis de Nerone adtexta censerent ista de Galbâ. Adeò autem in re contrà est, vt sciam Tacitũ hos Historiarũ libros diu scripsisse ante Annales illos. Ipsi id accredo lib. XI. *Vtriusque*, inquit, *principis rationes prætermitto, satis narratas libris quibus res gestas Domitiani composui.* Nam Domitiani res, vel Præfatio ista te docebit, tractasse eum his libris. ad quos frustrà & ridiculè me mittit si nondum scripti editique. Quin consilium hoc illi in vniuersâ historiâ: vt eam ordiretur à rebus æuo suo coniunctioribus, & paullatim abiret ad superiora. Ne id quidem celat ipse III. Annali, vbi de Iuliâ Augusti filiâ. *Sed aliorum exitus, simul cetera illius ætatis memorabo, si effectis in quæ tendi, plures ad curas vitam produxero.* Itaq. scripsit primò à Galba ad Traianum, & Historias appellauit. inde ab Tiberio ad Galbam, & Annales indigitauit. scripturus eodem titulo fortasse & tractu res Triumuirorum & Augusti. Fata inuiderunt. Hæc ratio mihi ante oculos, cùm Editione primâ Historias Annalibus antepostui: non ætatis seriẽ secutus, sed scriptionis tempus. Mutaui. non quia peccarim, sed quia non mens mihi contentionis funem cum vulgo ducere super re leui. Denique quia rerum magis ordinata ita series. Moneo postremum stilum ipsum, argumentum & caussam esse posse vtriusque operis separandi. Sanè in istis Historiarum libris scribendi genus totum floridius, diffusius, & velut canali fluens pleniore. in illis Annalium siccius, contractius. adeò vt illic plurium

annorum res vno libro; hîc vix vnius anni comprensæ pluribus libris. Siue ætas id fecit, siue potiùs iudicium curaque scribendi.

DE MATERIE OLIM HORVM LIBRORVM.

COMPLEXVS *erat Tacitus his libris res domi forísque gestas, à Seruij Galbæ principatu ad initium Neruæ. Docet ipse anteloquio operis:* Quòd si vita suppeditet, Principatum Diui Neruæ & imperium Traiani vberiorem securioremque materiam senectuti seposui. *Scripsit ergo hîc & descripsit Principes sex, Galbam, Othonem, Vitellium, Vespasianum, Titum, Domitianum. Sub quibus multæ magnæq́ res in vrbe, in prouinciis: quarum capita libat ipse totâ hac Præfatione. Ita clarum, grande hoc Historiarum opus fuisse, &, si coniecturæ res sit, fusum in libros non minùs viginti. Certè cùm id spatium à Galbâ ad Neruam annorum vnius & viginti sit; his autem libris narratæ res dumtaxat vnius paulò plus anni: non vana diuinatio sit de numero tam amplo. Ita vides, Lector, quæ & quanta bonarum rerum iactura: &, scio, mecum ingemiscis. Vbi Tacitus desierat, consilium ordiri Ammiano fuit: qui vestigia eius legit, sed pede non tam fausto. Ipse de se Ammianus:* Hæc vt miles quondam & Græcus, à Principatu Cæsaris Neruæ exorsus, ad vsque Valentis interitum, pro virium explicaui mensurâ.

IVSTI LIPSI
AD LIRBVM I.
HISTORIARVM
NOTÆ.

SERV. *Galba iterùm T. Vinius* Coss.] Vulgò appellant T. Iunium. At mihi religio non fuit sequi scripturam antiqui marmoris eruti ad radices mõtis Cœlij: Pap. 433. Vinia gens.

SER. GALBA. II. T. VINIO. COSS.

à quo præsertim staret Plutarchus, qui ferè hunc hominem Τίτον Οὐΐνιον, aut Οὐΐνιον appellat. Simile mendum in Suetonij Aug. cap XXVII. vbi *T. Iunius Philopœmen* scribitur, qui ex Dione est *Vinius*. etsi Appiani scriptura firmat vulgatam. Sanè Iunia gens nobilior, quàm vt in hunc hominem conueniat: cuius pater dumtaxat ex familiâ Prætoriâ, vt Tacitus infrà refert. Suetonij correctio.

D cc. & xx. *prioris aeui annos.*] Exactè si putas, XXII. reperies.

Dignitatem nostram à Vespasiano incohatam.] Quomodò? quiáne Procurator sub illo Belgicæ? E*Plinio id suspicêre: sed suspicêre tantùm. imò veriùs id ceperis de huius patre. Intellego ergo dignitatem eius incohatam à Vespasiano, quòd ab eo laticlauius factus, & relatus in ordinem primum. Pag. 434. *Lib. VII. Tacitus à Vespasiano Senator.

A Tito auctam.] Quæsturâ, opinor, adiectâ.

A Domitiano longiùs prouectam.] Quo Principe & Quindecimvir & Prætor fuisse, ipse testatur XI. Annal.

Diui Neruæ.] Ait, Diui. Cœpit ergo scribere eo mortuô & sacrato. Scripsit post Neruam.

Opus aggredior plenum variis casibus.] Parum firma aut germana lectio. Nã Vatic. ille opt. *opus aggredior opibus casibus*, præfert: & suprà adnotatum, *opimum*. Et in Romano antiquitus excuso, item legas, *opimum casibus*. Censeam Tentatus Tacitus.

fuisse, *opulens casibus.* quæ vox paullò à vulgo seductior, exscriptores seduxit.

Aliter acceptus Tacitus. *Quattuor Principes ferro interempti.*] Ne erres cum vulgo, neu Pisonem inter istos cẽseas. Intellegit enim Galbam, Othonem, Vitellium, Domitianum. Nam & ad huius exitum Historiam perduxit. Piso autem, dumtaxat Cæsar non Princeps.

Tria bella ciuilia] Quæ? Othonis in Vitellium: huius in Flauium; & L. Antonij in Domitianum. de quo Suetonius & Dio.

Perdomita Britannia, & statim missâ cohorte in Sarmatarum ac Sueuorum gentes nobilitatus cladibus mutuis Dacus.] In eodem vitium. In vitio aperto & confusione locus. Quid enim illud, *missâ cohorte*? Itáne vnius cohortis res fuerit, in Sarmatas ac Sueuos bellum? Nugæ. Denique quis hic sermonis cõtextus aut cohæsio, missâ cohorte in Sueuos, Dacum cladibus inuolutum? qui populi sanè diuersi. Omninò Idq. feliciter sublatū. rectè correximus pridem. *perdomita Britannia, & statim amissâ, coôrtæ Sarmatarum ac Sueuorum gentes. nobilitatus clad. mutuis Dacus*: nec exiguo ad historiam momento. Discimus scilicet perdomitam Britanniam (quod Domitiani Britannia domita. imperio accidit: eamque laudem Agricolæ socero suo noster tribuit, in eius vitâ: *Britanniæ situm non in comparationem curæ ingeniíque referam, sed quia tum primùm perdomita est*) & mox ignauia aut dissidio Principum amissam. Amissa. Recepta. Certè Spartianus auctor, sub Principia imperij Hadriani, *teneri Britanniam sub Romanâ ditione non potuisse.* Addit amplius, penetrasse eumdem Principem in Britanniam, nec tamen totam reciperasse, sed *per octoginta quinque millia passuum murum duxisse qui Barbaros Romanósque diuideret.* Cuius muri mentio etiam Dioni in vitâ Commodi: τῶν, inquit, ἐν τῇ νήσῳ ἐθνῶν (de Britanniâ loquitur) ὑπερβεβηκότων τὸ τεῖχος τὸ διορίζον αὐτούς τε καὶ τὰ τῶν Ῥωμαίων στρατόπεδα. Alius ab isto murus, siue vallum potiùs, quod Seuerus Imperator duxit per per millia passuum XXXV. vt Eutropius ait; siue, XXXII. vt Victor. De quo vallo diffusè & disertè Beda, lib. I. cap. V. Aliquid etiam VVindichindus Saxonicorum lib. I. At fons totius huius corruptionis (variè enim interpolatus locus) à verbo *coôrtæ* ortus: quod plerumque libri scripti in medio adspirant, *cohortæ, cohoriri.* Hinc turbellæ.

Sarmatarum ac Sueuorum gētes.] De Sarmatis, etiam apud alios leges: de Sueuis, vix puto. Cattos ſaltem nominant, in Domitiani quidem rebus. Sed tu ſcito, hos Sueuos, non illos eſſe qui in ipsâ Germaniâ, & qui vulgò noti: ſed qui trans Iſtrum, aſſiti Sarmatis. Illi, inquam, ipſi, quibus Vannius à Druſo rex datus, quique inter Mariſum & Cuſum fluuios locati. Itaque militiâ plerumque ſociati cum illis. Libro XII. Annal. *Ipſi Vannio manus propria pedites, eques è Sarmatis Iazygibus erat.* Etiam nunc bello hoc in Domitianum. Dionis fragmenta præclarè (& abſque iis hærebamus) Ἐν τῇ Μυσίᾳ Λύγιοι Σουήβοις τισὶ πολεμηθέντες, πρέσβεις ἔπεμψαν, αἰτοῦντες συμμαχίαν παρὰ Δομιτιανοῦ, καὶ ἔλαβον. Ἀγανακτήσαντες ἐπὶ τούτῳ οἱ Σούηβοι προσπαρέλαβον Ἰάζυγας, καὶ προσπαρεσκευάζοντο ὡς καὶ μετ' αὐτῶν τὸν Ἴστρον διαβησόμενοι. *In Myſiâ Lygij cum Sueuis belligerantes, Legatos miſerunt auxilium à Domitiano rogantes; & impetrauerunt. Quod ægrè ferentes Sueui, Iazygas aſſumsêre, & apparabant ſe tanquam Iſtrum vnâ cum iis tranſituri.*

Qui Sueui apud Tacitum.

Vicini Sarmatis.

Dio illuſtr.

Nobilitatus cladibus mutuis Dacus.] Epitomarij de hoc bello Dacico, multa; & poëta Statius:

Bellum in Dacos.

Das Cattis Daciſque fidem.

Iterum: *Hæc eſt quæ victis parcentia fœdera Cattis,*
Quæque ſuum Dacis donat clementia montem.

Cur montem diſertè nominat? ſicut in eâdem iſtâ re:

Tu ciuile nefas, tu tardum in fœdera montem
Longo Marte domas.

Quiáne montana Dacia? ita eſſe ſcio: tamen opinor in re occultius aliquid deſignari. ἰδικῶς enim & vnum montē dumtaxat appellitat. Aſpectum igitur à poëta cēſeo ad ridendam & miri ſtuporis ſuperſtitionem Dacorum; quibus Sacerdos in monte quopiam Deus habebatur, & mons ipſe Sacer. Strabo lib. VII. παρὰ δὲ τοῖς Γέταις ὁ ἱερεὺς ὀνομάζετο θεός. καὶ τὸ ὄρος, ὑπελείφθη ἱερὸν, καὶ προσαγορεύουσιν οὕτως. *Apud Getas Sacerdos, Deus dicitur; & mons, Sacer exiſtimatur, atque ita appellatur.* At enim de Getis hoc Strabo. ita ſed tu diſce, Getarum populum Dacos eſſe, ex Dione lib. LI. & Strabone ipſo ſtatim. Etiam Appianus notat *Getas vltra Danubium, à Romanis Dacos appellari.* Addo etiam Cappadocibus montem pro deo fuiſſe. Tyrius Maximus: ὄρος Καππαδόκαις καὶ θεὸς, καὶ ὅρκος., καὶ ἄγαλμα.

Occultior intellectus in Statio.

Dacorū fatua religio.

Daci Romanis qui ſint.

Getę Græcis.

Mota Parthorum arma, falſi Neronis ludibrio.] Dat &

Nero Parthis gratus.

accipit lucem Suetonius, in extremo Nerone: *Denique cùm post* XX. *annos, adolescente me, exstitisset quidam conditionis incertæ, qui se Neronem esse diceret: tam fauorabile nomen eius apud Parthos fuit, vt vehementer adiutus & vix redditus sit.* Post viginti annos, inquit, à morte Neronis. ergo in XIV. consulatu Domitiani, hic motus.

Clades à Vesuuio.

Haustæ aut obrutæ vrbes. Fœcundissima Campaniæ ora & vrbs incendiis vastata.] Veriùs distinxeris, *Haustæ aut obr. vrbes, fœcundissimâ Campaniæ orâ. & vrbs inc. vastata.* Id enim significat, in Campaniâ haustas aut obrutas vrbes prodigiosâ illâ eiectione Vesuuij montis, quæ sub Tito. Quâ duo opida cum pagis multis obruta, Herculaniũ & Pompeij. quin ille ipse Naturæ magnus mystes Plinius, periit eodem casu. Statius de hac re eleganter:

Mira fides. credétne virûm ventura propago
Cùm segetes iterum, cùm iam hæc deserta virebunt,
Infrà vrbes populósque premi?

*Libello. περὶ τῶν ὑπὸ τοῦ θεοῦ βραδέως τιμωρουμένων.

Tangit & *Plutarchus in iis quæ Trespesio reuelata, vbi Βέσβιον ὄρος appellat: quod malè interpres. Lesbium montem vertit. At quod in Tacito de incendiis vrbis est: intellege, de Capitolio exusto sub Vitellio, & de igni triduano, qui sub Tito. Dionem vide.

Pap. 435. Domitianus Vestales exanimauit.

Pollutæ cærimoniæ.] Vestalium nempe incestis. quæ protraxit Domitianus, pariter & puniit. Prẹter historicos, Papinius allusit: qui prospectantem Domitianum facit,

—an tacitâ vigilet face Troïcus ignis,
Atque exploratas iam laudet Vesta ministras.

Atrocius in vrbe sæuitum.] Rectè. Imago enim sæuitiæ cædiumque multa in insulis & prouinciis, maior in ipsâ vrbe. Egregius tamen & acutus quidam iuuenis mauult, *in vrbe seruitium.*

Serui in dominos auditi.

Odio & terrore corrupti in dominos serui.] Odio proprio, terrore à Domitiano. Nam ille vulgò vsus delationibus & operâ seruorum. Plinius Panegyrico, hoc tangens: *Nõ enim iam serui, Principis nostri amici, sed nos sumus: nec pater patriæ alienis se mãcipiis cariorem quàm ciuibus suis credit. Omnes accusatore domestico liberasti, vnóque Salutis publicæ signo, illud, vt sic dicam Seruile bellum sustulisti.*

Taciti callidũ, sed impium dictũ.

Non esse curæ deis securitatem nostram, esse vltionem.] Impium, impium, tuum dictum, Tacite: etsi non imprudẽs. Nam humano ingenio si rem libras: cùm tot clades, tot

tristia, tam rara in bonos præmia: quid nisi aduigilare deos tantùm censeas in pœnas? Atqui nos scimus aliter. nec rem metimur ex iis modò quæ sunt, sed quæ futura. Qui vindicem tantùm Deum statuit, tollit ex Deo quod est Dei, imò quod Deus: vim beneficam, salutarem, & adiuuantem. Itaque homo sile: & tecum alter ille tenebrio, qui clamat: Ad simile. Lucani.

Felix Roma quidem, ciuésque habitura superbos; Lib. IV.
Si libertatis superis tam cura placeret,
Quàm vindicta placet.

A quo, fallor, aut tu sumpsisti.

Vt non modò casus euentúsque rerum, qui plerumq. fortuiti sunt, sed etiam ratio caussǽque noscantur.] Vlcus hîc, nisi fallor, etsi tectum. Si enim casus euentusque rerum fortuiti, quomodo remittis me ad caussas? aut cur vbique tam multus tu, tam serius in iis explicandis? Censeo immissâ negatione scribendum, *qui plerumque haud fortuiti sunt:* ad rem & ad verum certè, si non ad Taciti mentem. Ambigua lectio.

Pars populi integra & magnis domibus annexa.] Attende, & mecum rescribes: *pars p. integra & magnus domibus annexi clientes libertique damnatorum.* Integram partem populi appellat, sincerã & lasciuiâ temporũ non corruptam. Pag. 436.

Odio flagitiorum onerabant.] Siue, vt libri scripti, *oneratũ.* Vox quidem ea retinenda est, malè à Beato expulsa. Pag. 437.

Cingone Varrone.] Ita scribamus. Iubet Vaticanus. qui non aliter nominat: & Plutarchus, cui est Κιγγώνιος Βάῤῥων. Sed & in Taciti vulgatis etiam libris ita præscriptum, Annali XIII. *censuerat Gingonius Varro consul designatus.* Est autem hic ipse. Cingonia gens.

Petronio Turpiliano.] Qui cõsul fuit anno vrbis DCCCXVI. Plutarchum sperno, siue librarium in quo Τερτυλλιανὸς dicitur.

Multi ad hoc & innumeri.] Vitium quiuis viderit & sermonis ineptias, imò sordes. Quid enim illud est, *multi & innumeri?* adstricto nostro scriptori satis erat, credo alterũ. Ferretus emendabat, *milites ad hoc innumeri.* Ego verissimè ex Farnesiani vestigiis *multi ad hoc numeri.* Ad hoc Sallustianum est: & valet, Etiam, Præterea. At numeros hîc capio cohortes, manus, vexilla. Crebrum id verbi sub æuũ Taciti. eo sensu. Plinius lib. x. epistolar. de Tironibus: *nondum distributi in numeros erant.* Vlpianus: *exercitum non vnam* Numeri militares.

cohortam neque alam dicimus, sed numeros multos militum. Idem: *si quis militum ex alio numero tralatus sit in alium*, Suetonius
Pag 432. Vespaſ. cap. VI. *& tunc quidem compreſſa res eſt, reuocatis ad officium numeris parumper.* Claudianus:

Regnorum tractat numeros, cuneóſque recenſet.

Nec cohortes ſolùm in hoc nomen, ſed paullatim venêre
*Lib. I. Eccleſ. hiſtor. cap. IX. vbi malè tamé ſcriptum. πράγματα.
etiam ipſæ legiones. Ac credo hoc *Sozomeno ſcribenti: τὰ Ῥωμαίων τάγματα, ἃ νῦν ἀριθμοὺς καλοῦσιν. Ac Capitolium ita accipio in Macrino: *Timuit autem & collegam, ne ipſe imperare cuperet, quòd ſi vel vnius numeri conſenſus accederet; neque ipſe recuſaret, & omnes cupidiſſimè id facerent.* Quin noſter ipſe Tacitus hac voce iterùm vſus, in Agricolâ. *Quamquam tranſacta æſtas, ſparſi per prouinciam numeri.* Hæc
Reiectus pruritus quorũdam.
quidem proba & certa. ſed illex iſta libido correctorum, ignara quieſcere etiam in certis. Itaque reſcribit quidam, *multi ad hoc innumeri.* id eſt, inquit, qui in numeros legioneſque nondum relati. Acumen! quod fateor ſuperfuiſſe illi iuueni, magis quàm iudicium: niſi quòd ætas tamen id correxiſſet & direxiſſet. At tantum abeſt, vt de tironibus aut collectitio milite hîc Tacitus: vt contrà, veteranos intellegat, & electos ſub vexillis. Itaque magis diſtinctè paullo pòſt, *Illyrici exercitus electos* nominat, & *Germanica vexilla.* Omitto quòd notionem eam vocis nobis ingerit, ſine exemplo.

Pag. 438. *Haud dubiè turbantem.*] Vocem eieci, quæ aberat rectè ab optimo libro. & paſſim ita Turbandi verbo vſi priſci.

Galliæ obligatæ recenti dono Romanæ ciuitatis.] Quomodo recenti? & nónne iampridem Galli iſti comati id adepti
No dus explicatus.
à Claudio? clarum id è Taciti lib. XI. Sed expedio. Olim quidem ius ciuium adepti, non tamen promiſcuè, ſed proceres tantùm. Cautè tibi & circumſpectè Tacitus: *primores Galliæ*, inquit, *quæ Comata appellatur* idque mihi no-
Galli quando planè ciues,
tes. Sed nunc ecce à Galbâ diffuſum id ius in Gallos omnes, qui pro Vindice ſtetiſſent. Plutarchus apertiſſimè: Ἐκ δὲ τούτου καὶ τὰ μετρίως πραττόμενα διαβολὴν εἶχεν, ὡς τὰ πρὸς τοὺς Γαλάτας Οὐίνδικι συναραμένους. ἐδόκουν γὰρ οὐ φιλανθρωπίᾳ τοῦ αὐτοκράτορος, ἀλλ' ὠνούμενοι παρὰ Οὐιννίου τυγχάνειν ἀνέσεώς τε δασμῶν, καὶ πολιτείας.

Solicitâ & irati, ſuperbiâ recentis victoriæ, & metu tamquam alias partes fuiſſent.] Haud temerè mutem. aptior tamen membrorum connexus & reſponſio, ſi legas *ſoliciti &*

liciti & elati. Metu nempe soliciti, victoriâ elati.

Id satis videbatur.] Dictum videtur, quasi milites, titulos & imagines tantùm Vitellij spectarint, & paternæ ei virtutes processerint pro suis. Aliàs non malè fortasse, *fatis:* vt missionem hanc Vitellij cælesti consilio adsignet, quæ ad imperium scilicet via. Pag. 439.

Mox attritus opibus.] Etiámne monebo? Grammaticum & leue est. tamen in fido illo Vatic. scriptum, *atteritis*. Et sanè crebrò ita veteres. vt Tibullus in eodem hoc verbo: Atteritum.

Aut operi insuetas atteruisse manus.

Vt *Accedisse*, pro Accessisse, *Consistisse* pro Constitisse, in Pandectis: & *Hauritum* pro Haustum in Apuleio. Et notaui plura talia, quæ vix promam quin rideāt aut irrideāt magistelli nostri.

In secretum Asiæ repositus.] In Lyciam, vt opinor, specie Legationis. Colligo è Plinij lib. XII. cap. I. *Licinius Mucianus ter Consul, & nuper prouinciæ eius* (Lyciæ) *legatus.*

Suo loco memorabimus.] Malè anteà, *memorauimus.* Nam hæc quidem narrat initio libri II. infrà.

Tiberius Alexander.] Ego hunc illum puto, qui in castris & gratiâ Corbulonis, libro XI V. *Die pactâ, Tiberius Alexander, illustris eques Romanus, minister bello datus & Vinianus Annius gener Corbulonis, in castra Teridatis venêre.* Qui & Iudææ Procurator, apud Iosephum libro XX. cap. III. Pater eius, item Tib. Alexander, qui Alabarches Alexandriæ, & frater Philonis Iudæi, cuius nunc scripta habemus. Pag. 440. Ti. Alexan.

Africa ac legiones in eâ.] Plures igitur legiones tunc in Africâ? Vix opinor. Adi, si lubet, quæ scripsi initio libri IV. Annalium. Vna sanè ordinaria legio in Africâ, neque aliter infrà numerat aut nominat, hoc ipso anno: *legio in Africâ auxiliáque tutandis imperij finibus.* Iuuare aliquid hanc lectionem videatur libro II. locus: *In Africâ legio cohortésque delectæ à Claudio Macro, mox à Galba dimissæ.* quasi nouam legionem illi veteri adiunxerit Macer, atque ita sub initia Galbæ fuerint duæ. Vanè. quia cohortes dumtaxat delectas à Macro intellegit, non legionem ipsam. Igitur inclino vt hîc rescribam, *Africa ac legio in eâ.* Legiones in Africâ, quot? Videri nūc vnā fuisse.

Duæ Mauretaniæ.] Tingitana, & Cæsareensis. Hanc diuisionem Plinius acceptam fert Cæsari Caligulæ lib. V. cap. I. *Principio terrarum*, inquit, *Mauretaniæ appellantur,* Mauritania à quo diuisa.

vsque ad C. Cæsarem Germanici F. regna: sæuitiâ eius in duas diuisa prouincias. At Dio palàm aduersus, Claudio attribuit lib. LX. Πραχθέντων δὲ τούτων, ὁ Κλαύδιος δίχῃ τοὺς Μαύρους τοὺς ὑπηκόους ἔνειμεν, ἔς τε τὰ περὶ Τίγγιν καὶ ἐς τὰ περὶ Καισάρειαν, ἀφ' ὧν περ καὶ ὀνομάζονται καὶ δύο ἄρχουσιν ἱππεῦσι προσέταξε. *His actis, Claudius Mauros dupliciter diuisit, in eos qui ad Tingim, & qui ad Cæsaream, vnde & nomina habent: & duobus equitibus præpositis eos permisit.*

Dio à Plinio discrepat.

Inchoauêre annum sibi vltimum, reip. propè supremum.] Eleganter dictum. Solicitant tamen. & nónne, inquiunt, idem est Vltimum ac Supremum? Fateor. geminanda tamen vox fuit ob sententiam disparem. Non enim certè reip. vltimus annus. Alioqui dicere percommodè potuisset, *sibi & reip. supremum.* Non ergo audio adolescentem eruditum, qui per litteras me monuit videri legendum *reip. propè primum.* quia tantùm non vetus, inquit, resp. & libertas incœpêre à Galbâ. Logi alogi.

Explicatus Tacitus.

Ruptâ sacramenti reuerentiâ.] Ita mei libri, & sententia exigit. Rhenanus, dum Budensis codicis corruptam scripturam vt περάνων ἱερὰ obseruat. nodum in scirpo quærit.

Multi occultâ spe.] Libri mei scripti, *stultâ spe.* vti & in Couarruuiæ. Placet tamen magis vulgata.

Ambitionis rumoribus.] Verum non negaueris, *ambitiosis.*

In T. Vinij odium diuerterant.] Parùm cohærens lectio aut sententia. A priscis editionibus abest vox *diuerterant.* Et tollam sanè ego arbiter, legamque: *hunc vel illum ambitiosis rumoribus destinabant, etiam in T. Vinij odium, qui in dies, &c.* Multi, inquit, successorem destinabant ex suâ spe, quidam ex odio Vinij. Non dissimile illud Taciti de Pisone: *Iuuenis recenti fauore, & infensus T. Vinio: seu quia erat, seu quia irati ita volebant.* Quòd si retinendum tamen id verbi sit, mutem & diducam, *Etiam in T. Vinij odium diuersi ierant.*

Correctus Tacitus.

Eodem actu inuisior erat.] Quid est illud, Actu inuisum esse? Ineptiæ, & sermo parùm non dicam lautus, sed Latinus. Scripserim sublatâ eâ voce, *eâdem inuisior erat.* genus sermonis notum vel ex vno Plauto. Non malè etiam, *fastu inuisior.* qui sanè fastus comitari potentiam ferè solet; & hunc, odium.

Actu, improba vox.

Pag. 441. *Icelo Galbæ liberto.*] Nequissimi huius seruuli nomen

variè scriptum. Alibi *Hycellus*, alibi *Icelus*. Vaticanus semper *Icelus*: quem sequor. Plutarchum in eâ voce emaculo, in Galbâ: Καὶ ἧκεν ἀπὸ Ῥώμης Ἴκελος ἀπελεύθερος ἑβδομαῖος. Vulgò, σικελὸς scriptum: & verterunt homines docti, *Siculus quidam*. At Icelum hunc festinatum nuntium fuisse, doceat eos Suetonius Galb. cap. XXII. *Icelus libertus.*

Quem anulis donatum.] De hoc eodem Suetonius: *Icelus paullo antè anulis aureis donatus, & Marciani cognomine ornatus, & iam summæ equestris gradus candidatus.* Viri docti interpretantur Summam equestris gradus, Præfecturam prætorij: haud improbè. Tamen ego magis intellegam de Procuratione, quæ propria equestris ordinis dignitas. An libertum promotum iri censeam ad Prætorij præfecturam, idque sub Galbâ? numquam. Suetonius explicatus.

Octauiam uxorem amoliretur.] Iisdem in hanc rem verbis vsus est libro XIV. Annal. & sic mei libri. Couaruuiæ tamen codex & Budensis, *Octauia uxor amoueretur*. Quod rectum æquè.

In prouinciam Lusitaniam specie legationis seposuit.] Totidem verbis Suetonius: *Sepositus est per caussam legationis in Lusitaniam.* Sed operæ est videre diuisionem Hispaniæ & Præfecturas, quoniam sæpe hîc intercurrit. Diuisa ea ab Augusto in duas prouincias, Citeriorem & Vlteriorem. Citerior, Tarraconensis etiam dicta: cui Galba præfuit, cui nunc Cluuius Rufus. Vlterior diuisa in duas prouincias, Bæticam & Lusitaniam. Bætica populi fuit, & in eam missus Proconsul. Noster lib. IV. *Vibius Serenus vlterioris Hispaniæ Proconsul.* non quia tota Hispania vlterior (cautè legas) Proconsulem habuerit, sed quia eius pars melior Bætica. Itaque confundebant scribendo siue loquendo. Plinius lib. III. *Prima Hispania terrarum est, Vlterior appellata, eadem Betica.* Non tamen etiam regendò. Nam duæ Cæsaris fuerunt; sola Bætica populi. Strabo distinctè, libro III. Νυνὶ δὲ τῶν ἐπαρχιῶν, τῶν μὲν ἀποδειχθεισῶν τῷ δήμῳ τε καὶ τῇ συγκλήτῳ, τῶν δὲ τῷ ἡγεμόνι τῶν ῥωμαίων, ἡ μὲν Βαιτικὴ πρόσκειται τῷ δήμῳ, καὶ πέμπεται στρατηγὸς ἐπ' αὐτήν, ἔχων ταμίαν τε καὶ πρεσβευτήν· ἡ δὲ λοιπὴ, Καίσαρός ἐστι. πέμπονται δ' ἀπ' αὐτοῦ δύο πρεσβευταὶ, στρατηγικός τε καὶ ὑπατικός. *Nunc quidem, prouinciis aliis attributis populo & Senatui, aliis Principi, Betica populo redacta est, & mittitur in eam Proconsul, qui habet Quæstorem & Legatum. reliqua autem Hispania*

Hispaniæ diuisio. Citerior. Vlterior. Taciti dictio restricta. Bætica populi. Reliquæ Cæsaris.

Cæsaris est. & mittuntur in eam duo Legati, Prætorius & consularis. Addit deinde, Prætorium Lusitaniæ præfuisse, cum vnico Legato: Consularem reliquæ, cum tribus Legatis tribusque legionibus. Consentit & Dio libro LIII. qui disertè *Bæticam Populo adsignat, Lusitaniam & Tarraconensem Cæsari.* Quid igitur Appiano in mentem venit scribere, De bello Hispaniensi, extremo: *Ab eo tempore* (quo Cantabri ab Augusto victi) *Romani Iberiam, quæ hodie Hispania dicitur, in tres partes diuidere cœpisse mihi videntur, in quarum duas annuos magistratus Senatus mittit, in tertiam verò præsidem Imperator.* Quæ à falso nunquam excusem, nisi quid mutauit eius æuo. Strabo etiam libro vltimo, duas Hispanias recensere inter eas quæ Populi sunt, videtur. sed videtur: eaque res interpretem decepit. qui etiam τὴν ἐκτὸς Ἰβηρίαν, id est *Vlteriorem* siue *Exteriorem* Hispaniam, turpiter *Interiorem* conuertit. Vellem monuisse eruditissimum Casaubonum, cuius ad Strabonem probas sanè Notas iam nunc vidi.

Appianus cōtradicit.

Vanè.

Strabo malè versus.

Pag.441. *Ducennio Gemino præfecto vrbis.*] Ille est, de quo libro XV. legis: *Exin Nero tres consulares L. Pisonem, Ducennium Geminum, Pompeium Paulinum vectigalibus præposuit.*

Pisonis pater. *Piso M. Crasso & Scriboniâ genitus.*] Puto illo M. Crasso Frugi, qui consul fuit cum C. Lecanio Basso, DCCCXVI. sub Nerone, qui ipse è Calpurniis Frugi, in Liciniam gentem adoptione transiit, vt ex cognomine apparet: sicut hic noster iterùm è Liciniis ad Calpurnios iuit. Quod autem de Scriboniâ addit: ex eo vides perperam in Plutarchi Galbâ legi, κράσσου καὶ κρινίωνος ἔγγονος: & ex nostro corrigendum.

Plutarchus rescribēdus.

Et iudicij mei documentum sint] Sententiam antè inuolutam, filo & fide Vaticani codicis aptè euolui. Hoc dicit, Neque ego ambitione aut malis artibus imperium quæsiui: & quòd te iudicio successorem eligam, signum, post habiti nonsolùm mei amici sed & tui.

Est tibi frater pari nobilitate.] De quo libro IV. Historiarum: *Ferebatur Antonius Scribonianum Crassum, egregiis maioribus, & fraternâ imagine fulgentem, ad capessendam remp. hortatus.*

Pag. 443. Felicitas ægrè concoquitur. *Secundæ res acrioribus stimulis animum explorant. quia miseriæ tolerantur, felicitate corrumpimur.*] Xenophon pariter:

δοκεῖ δέ μοι ὦ Κῦρε, χαλεπώτερον εἶναι εὑρεῖν ἄνδρα τἀγαθὰ καλῶς φέροντα, ἢ τὰ κακά. τὰ μὲν γὰρ ὕβριν τοῖς πολλοῖς, τὰ δὲ σωφροσύνην τοῖς πᾶσιν ἐμποιεῖ. Et ſententiā ſimilis, Diodoro Siculo expreſſa, lib XIX. διόπερ ἔνιοι φρονιμώτερον ὑπολαμβάνουσιν εὐχερέστερον ὑπάρχειν συμφορὰς ἐνεγκεῖν ἐπιδεξίως, ἢ τὰς εὐμεγέθεις εὐημερίας ἐμφρόνως. αἱ μὲν γὰρ διὰ τὸν περὶ τοῦ μέλλοντος φόβον ἐπαναγκάζουσιν ἐπιμελεῖσθαι, αἱ δὲ διὰ τὸ προγεγονὸς εὐτύχημα, προτρέπονται καταφρονεῖν πάντων. Et Catoni illi Priſco: *Aduerſæ res ſe domant, & docent quid opus ſit facto, ſecundæ res lætitiâ tranſuorſum trudere ſolent à rectè intellegendo atque conſulendo.*

Sed alij per obſequium imminuent.] Ita diſertè Vatic. & Venetus: nec quidquam pote(nō me quidem arbitro)lectione hac melius. Rhenanus tamē turbat, mutat, & exemplaria vt haberent fecit, *alij licet per obſequium annuant.*

Aut ego cum vnâ Legione.] Vnâ tātùm? Atqui antea tres, in illâ parte Hiſpaniæ. & τρία τάγματα, *tres legiones* (ita vertere interpres debuit, non *cohortes*) collocat ſub Auguſto Strabo. Etiam ſub Tiberio noſter, initiò libri IV. Annal. *Hiſpaniæ*, inquit, *recens perdomitæ tribus habebātur*. Sed iiſipſis verbis adſignificat id mutatum, & imminutas legiones, animis eius gentis tempore imminutis & fractis. Quot Legiones in Hiſpaniâ.

Vtiliſſimus quidem ac breuiſſimus.] Siue, vt Rhenano & Mauro viſum è Budenſi, *vtiliſſimus idem.* Pag. 444.

More D. Auguſti & exemplo militari.] Traiectio facta vocum videtur: quam odoratus Æmilius Ferretus, legitque, *Exemplo D. Auguſti & more militari*: me quidem vtraque manu adſentiente.

Piſo proficiſceretur maiore prætextu.] Quid illud, *maiore*, Suſpectum mihi hîc verbum. Pag. 445.

Bis & vicies mille ſeſtertiûm.] Veriùs fortaſſe, *bis & vicies millies*. quæ ſumma ſanè immanis erit, ſed digna effuſionibus eius monſtri. Sūma effuſionū verior repoſita.

Exactionis XXX. equites præpoſiti.] In Suetonio eſt, *quinquaginta*. nec liquet mihi de veritate. Pag. 446.

Antonius Naſo.] Farneſiano eſt, *Aurelius.*

Othonem exſtimulabant luxuria etiam Principi oneroſa, inopia vix priuato toleranda.] Veræ hæ mutationum cauſſæ. & prudenter Ariſtoteles eas ingerit Polit. V. γίγνονται δὲ μεταβολαί, καὶ ὅταν ἀναλώσωσι τὰ ἴδια ζῶντες ἀσελγῶς. καὶ γὰρ οἱ τοιοῦτοι καινοτομεῖν ζητοῦσι, καὶ ἢ τυραννίδι ἐπιτίθενται αὐτοί, ἢ κατασκευάζου- Cauſſæ cōuerſionum in rep.

αἰρετώτερον. Fiunt mutationes cùm per luxum sua prodigunt. Tale enim innouare omnia student, & aut sibi tyrannidem, aut alteri parare. O veriloquium quod vtinam Principes imbibant, & corruptissimis hodie moribus aduertant!

Pag. 447. *Ceterásque regnorum libidines.*] Glossam præfert: at fortasse germaniùs. *ceteráque regnorum auido talium.* Paullo antè etiã malim coniunctum legi, *adultera matrimonia.*

Pag. 448. *Per speciem conuiuij.*] Sportularum titulo erogatio ea facta, nisi fallo.

Speculatores. *Proculo speculatori.*] Vbique hoc militiæ nomen & munus ita scribo, & Spiculatores expello. Libri omnes scripti suadent: etiam lapides, vt ille Romæ:

P. AEL. MVCIANO
SPEC. LEG. II.
ADIVT.

Alius iuxta Æmiliam.

L. CASVLIO. L. F.
CLV. SPECVLATORI.

Item: SCHOLA. SPECVLATORVM. LEGIONVM. I. ET. II. ADIVTRICVM. PIARVM. FIDELIVM. In Nummis item M. Antonij, CHORTIS. SPECVLATORVM. Sed & in Marci Euangelio: ὁ βασιλεὺς ἀποστείλας τὸν σπεκουλάτωρα. & in Suetonij Calig. *caliga speculatoria*, scriptum. Sed verìne hi speculatores siue exploratores? Vix opiner, & exempla refutant. Potius censeam fuisse inter custodes corporis imperatorij certum genus, qui velut in speculâ eius salutis. Vnde nomen. Certè Suidas clarè, Σπεκουλάτωρος, τοῦ δορυφόρου interpretatur: & hîc in Tacito atque in Suetonio reperias inter satellites Principales. Arma iis Clypeus & Lancea. & Iosepho Ἰουδαϊκ. ἁλώσ. lib. III. cap. VI. φέρουσι δὲ οἱ μὲν ἐπὶ τὸν στρατηγὸν ἐπίλεκτοι πεζοὶ, λόγχην καὶ ἀσπίδα, & cap. VIII. μεθ' οὓς αὐτὸς Οὐεσπασιανὸς ἐξήλαυνε, τούς τε ἐπιλέκτους τῶν πεζῶν καὶ ἱππέων, καὶ τοὺς λογχοφόρους ἔχων. Nam capiam ibi sanè λογχοφόρους siue Lancearios, hoc Speculatores. Suetonius hortatur in Claudio: *Neque conuiuia inire est ausus, nisi vt speculatores cum lanceis circumstarent.* Et in Galbâ: *Descendentem Galbam speculator impulsu turbæ lanceâ propè vulnerauit.* Hi sunt quos sequens ætas Scultatores dixisse videtur, quasi Ausculatores. quod verè notatum censeo à Cuiacio lib. VI. Obseru. cap. XXXIII. quem de alio etiam munere

Qui fuerint.

Lanceas gestabant.

Speculatorum adi & audi.

Tesserarium speculatorum] Ita scriptum meis libris. Cur spernam? Tesserarios enim suos cohortibus speculatorum fuisse, credam non vanè. Siquis tamen iunctim malit, *tesserarium speculatorem*, haud pugnem. In Glossario Prisco : *Γραμματεὺς : scriba tesserarius.* In lapide, Romæ: AVR. SATVRNINO. EQ. COH. VII. PR. S. VERISSIMI. QVI. MILITAVIT. IN. LEG. SECVNDA. ITALICA. TESSERARIVS. ANN. VI. Plutarchus in hac ipsâ narratione: *ὧν δὲ τοῦτοις Οὐετούριος καὶ Βάρβιος, ὁ μὲν ὀπτίων, ὁ δὲ τεσσεράριος. οὕτω γὰρ καλοῦνται, οἱ διαγγέλων καὶ διοπτήρων ὑπηρεσίαις τελοῦντες.* Tesserarij.

Optionem eorumdem] Constituta lectio pridem ab eximio Cuiacio, loco quem iam dixi. nisi quòd, *eorumdem*, scripsi, non, *eôdem*, fide Vaticani libri. Optiones Romana militia vetus dixit, qui à dignioribus & cum gradu militibus adoptati, vicem eorum subibant. Posterior ætas, nisi fallor, diuerso paullum sensu, qui velut custodes quidam, arbitri, & inspectores. Plutarchus *διοπτῆρας* vertit: & in legum libris, Optio fabricæ, simili sensu: in Ambrosio, Optio carceris scriptum. videntur in quâque centuriâ hi fuisse, ex lapide qui in Piceno: Optiones.

C. LVCILIVS. C. F. VEL. VINDEX
MIL. COH. VI. PRAEF. VIX. ANN. XXX.
MILITAVIT. ANNIS. XII PRINCIPALIS
BENEFICIARIVS. TRIBVNI
DEINDE. OPTIO. IN. CENTVRIA.

Alibi vtrumque iunctum legas, & Tesserarium & Optionem: vt in illo marmore,

EQVITI. COH. EIVSDEM.
TESSERARIO. OPTIONI.

Malè autem hactenus in Tacito hîc, *Othonem*, lectum, cōtra meliores libros, itemque Cuiacij monita & Turnebi.

Postero Iduum die] Hispanus liber, *dierum*. Ego vtrumque additicium puto, & *postero Iduum*, scribo. Pag. 449.

Miliarium aureum.] Columna ex eo metallo, vt Plutarchus hîc in Galbâ describit, *ad quam viæ omnes ex Italiâ desinebant. Fecit Augustus, cùm Curator viarum esset*, Dio lib. LIV. & statuit *in capite Romani fori.* Plin. lib. III. Victor iuxta Vicum Iugarium collocat; & rectè. *Ædes Opis & Saturni in vico iugario. Miliarium aureum.* Miliarium in foro.

Ædes Saturni. *Sub ædem Saturni.*] Regius codex, in *ædem Saturni.* Vnde Rhenanus elicit, *in Saturni.* Falsò vterque. Suetonius conuincit: *vt se in foro*, inquit, *sub æde Saturni ad milliarium aureum opperirentur.*

Pag. 451. Suspectus locus. *Vt turbidis rebus euenit, timore magis & nonnullo adhuc consilio parat signa*] Locus totus non mihi inter firmos. Vacillat etiam Budensis scriptio, *rebus euectior ire magis & nullo adhuc consilio.* Fortasse leg. *euenit, ira magis, & nonnulli ad hoc consilio: pars ingens, quod posteà creditum est,* &c.

Missus Celsus Marius ad electos Illyrici exercitus.] Credo Celsus, Legatus legionis in Pannonià. ideò, quia notus iis, & in Illyrico militauerat. Tacitus libro xv. *Et legio decimaquinta, ducente Mario Celso, è Pannonià adiecta est.* Videtur igitur legatus fuisse eius legionis.

Vipsanij in porticu tendentes.] Nam miles extra ordinem Miles olim in porticibus. in vrbe, agere plerumque solitus in porticibus aut templis. Noster lib. II. infrà: *Sed miles in porticibus aut delubris.* Ipsi Prætoriani in Palatij porticibus excubabant. Vult Isidorus lib. IX. *Excubitores, quòd excubias agunt. Sunt enim ex numero militum, & in porticibus excubant, propter regalem custodiam.*

Pag. 453. *Irruenti turbæ neque ætate neque corpore sistens.*] Rhenanus Budensem scripturā secutus legit, *irruente turbâ, neque corpore sistens.* hoc sensu, vt dicat propter irruentem turbam & quia corpore non posset sistere siue insistere, sellâ leuatū. Meis tamē libris scriptæ eæ voces, quas tollit: legamque potiùs, *irruenti turbæ neque æ. n. corpore resistens.* hac mente: Galbam & ætate & corpore inualidum, non sustinuisse effusè irruentem & gratulantem turbam.

Pag. 455. *Obultronij Sabini.*] Coniecturà ductus sic restitui, cùm in libris esset, *ab vltroniis Albini.* Suspicor autem eum esse, de quo Tacitus Annal. XIII. *Heluidius Priscus aduersus Obultronium Sabinum ærarij Quæstorem proprias contentiones exercuit.*

Et Cornelij Marcelli] Libri scripti ita appellant, hominem alia mihi ignotum. Paullo pòst *Vettij Chilonis* lego, cum Rhenano.

Vatinij & Elij & alij paranerunt.] Vulgatis libris erat, *& Egij.* qui mihi quidem inter potentiores libertos irrepertus. At Elium inuenio (Dioni scribitur ἥλιος) qui magnus Elius Neronis. apud Neronem; quique abeunte eo in Græciā cantillatū,

præfectus mansit vrbi Romæ. Est is ipse, de quo Tacitus libro XIII. *P. Celer eques Romanus & Ælius libertus, rei familiari Principis in Asiâ impositi.* Quod sequitur, *& alij*, videndum ne superfluat, natúmque sit ex hæsitantiâ librarij, & adfinitate vocis prioris.

Nec vna cohors togata defendit nunc Galbam.] Quare Togata? & satísne ea vox sana? sana. Appellat enim ita velut eleuans & infirmans, quia moris vt illa cohors quæ more militiæ excubabat, idipsum faceret sine armis gladiis tantùm lanceísque contenta. Itaque & togis induti erant, non sagis. Modestiæ caussâ institutum id videtur: & ne Mars palàm habitare videretur in suâ vrbe. Huc spectat quod infrà legis, *apertum in castris armamentarium fuisse, rapta arma*; quorum scilicet armorum non iis vulgò ius aut vsus, nisi Tribunis aut Præfecto permittente. Plura in legitimis Commentariis dicam, si aliquando mihi expoliendi facultas. Capitolini tamen locum non omitto, qui valdè huic rei in vitâ Antonini Philosophi: *Per Brundisium veniens in Italiam, togam & ipse sumpsit, & milites togatos esse iussit nec vmquam sagati fuerunt sub eo milites.* Hæc tamen de ipsis Prætoriis cohortibus tantùm accipio, quæ è ciuibus: de Batauis Germanísque custodibus scimus aliter fuisse. Excubitores sine armis. Gladiati tantum. Milites togati.

Centurio is Pratoriæ cohortis ad Galbæ custodiam à Pisone additus.] Aliter concepta lectio in Farnesij codice: *Centurio is pretoriæ ac Galbæ custodiæ à Pisone additus.* Quæ vtrauis tamen parùm mihi certa. Quid enim? à Pisone custos hic Galbæ appositus? Quomodo potuit aut debuit? cùm Galbæ sanè, vt Principi legitimi sui custodes & stipatores fuerint. Denique vnde ea auctoritas Pisoni? Tacitũ etiam ipsum lege: videbis clarè Sempronium hunc non Galbæ tutorem, sed Pisonis fuisse, cui quamuis vulnerato effugium etiam præbuit. Igitur inclinabam vt legerem: *Centurio is Pretorij, à Galbâ custodia Pisonis additus.* vt in illo motu rerum, Galba de Pisone anxius addiderit ei custodem centurionem. Hoc probabile. sustinet me tamen à pleno adsensu Dio & Plutarchus: qui ita narrant, vt Sempronius Galbam defenderit, non Pisonẽ, Si eos sequimur: tum mentem verborũ Taciti faciã, vt hic Sempronius venerit in cohortes Prætorias, promotúsque sit beneficio Pag. 458. Narratiuncula infida. Facta verior.

Pisonis atque ita additus insertúsque custodiæ. Vix tamen est, vt Taciti narratio cum Græcis iis non pugnet. Certè nec Suetonius opem quemquam tulisse Galbæ refert.

Vagare gaudio cœperat.] Repertum in opt. Vatic. non
Vago. spreui: quoniam passim veteres ita locutos faciebam. Vox autem apta, ad habitum explicandum mentis gaudio diffusæ & velut natantis.

Quive verè, quive falsò.] Franc. Modius me monet in Rom codice legi, *qui verè, qui falsò.* Quod idem etiam scriptus Couarruuiæ liber habebat.

Interfici iussit, tradito Principibus more, munimentum ad præ-
Tacitus correctus. *sens in posterum vltionem.*] Medicinam huic loco facere volui: & hoc tantùm. Nunc feliciùs: & rescribo, *traditâ*, & mox, *vltione*, casu auferendi. Ni facimus, nemo à Grammaticorum ferulâ liberauerit Cornelium. Hic ordo, hic sen-
Reges regũ mortem vlciscuntur. sus. Iussit occîdi non honore Galbæ, sed quia more tradita hæc in posterum vltio Principibus, ad præsens munimentum. Ita lucida & vera sententia. Oedipus apud Sophoclem egregiè eam expressit; qui Laij cædem vlcisci vult, vt suam vitam firmet, & in illo suum negotium agat. Loquitur ita:

Ὑπὲρ γὰρ οὐχὶ τῶν ἀπωτέρω φίλων.
Ἀλλ' αὐτὸς αὐτοῦ τοῦτ' ἀποσκεδῶ μύσος.
Ὅστις γὰρ ἦν ἐκεῖνον ὁ κτανὼν, τάχ' ἂν
Κἄμ' ἂν τοιαύτῃ χειρὶ τιμωρεῖν θέλοι·
Κείνῳ προσαρκῶν οὖν, ἐμαυτὸν ὠφελῶ.

Etiam apud Senecam legi: *Regi tuenda maximè regum est salus.*

Pag. 459. *Vacationes præstari centurionibus solitæ.*] De his militarium
Vacationes militum. operum vocationibus Iustinus capiendis fuit lib. XXXVII. *Hieme deinde imminente, non in conuiuio, sed in campo, non in vacationibus, sed in exercitationibus, nec inter sodales, sed inter æquales, aut equo, aut cursu, aut viribus contendebat.* Nec acutissimum Palmerium audire amicus meus debuit, Vocationes substituentem, & Inuitationes interpretantem. Imò verò has militares Vacationes intellegit, & rectè propriéque Exercitationibus opponit. Tacitus lib. I. Annal. *Vacationes numerum* appellat. & iisdem verbis Quinctilianus Pro Milite: *Trāseo oblatam nolenti munerum vacationem, & blandius quàm militiæ disciplina postulat, adulatum militi Tribunum: imperatas asperrimas expeditiones, vt remitterentur.* Talem vaca-

tionem & Liuius intellexit lib. VII. de cohortibus Hernicorum: *Immunes quoque operum militarium erant, vt in unum pugnæ laborem reseruati plus quàm pro virili parte adnitendum scirent.*

Tributum annuum pendebat. Pars manipulis. Libris veteribus vox inseritur, *pendebat quarta pars.* Nunquid, *pendebat quartam?* vt velit in hoc tributum quartam stipendij partem erogatam? An legimus, *pendebat. Quorum pars?* Diuinatiuncula.

Pisonem Verania vxor.] Plutarchum hinc emendemus in eâdem istâ re: τὴν διασείσαντος [κεφαλὴν] ἡ γυνὴ ἔλαβεν οὐ χρανίου δεηθεῖσα. & scribamus, ὑςρανία δεηθεῖσα: vt interpretes aliquando nubeculâ istâ liberentur. Nam Verania est, quæ precibus caput mariti abstulit. De hac Plinius lib. II. epistolâ vltimâ: *Verania Pisonis grauiter iacebat, Pisonis dico illius quem Galba adoptauit.* Pag. 460. Plutarchus correctus.

Magnum Claudius, Crassum Nero interfecerat.] Atqui Seneca in Menippæâ, etiam Crassum videtur adserere à Claudio interfectum. *Occidit,* inquit, *in vnâ domo Crassum, Magnum, Scribonium, Assarionem, nobiles tamen: Crassum verò tam fatuum vt regnare posset.*

Crassum Nero.] Accusante Regulo. Huc enim illa Plinij faciunt, lib. I. epist. V. *Quid tibi cum mortuis? numquid ego aut Crasso aut Camerino molestus sum? quos ille* (Regulus) *sub Nerone accusauerat.* Plinius explicatus.

Maternus auus è proscriptis.] Ego censuissem, paternum. Nam reperio in Dione T. Vinium proscriptum à Triumviris, & mirâ fide atque astu ab vxore Tanusiâ seruatum. lib. XLVII. Fieri autem potest, vt huius aui etsi materni nomen sumpserit, testamento an adoptione. Pag. 461. T. Vinij au' proscriptus.

Eâdem lasciuiâ tentasset.] Regius codex, *temperasset.* ex quo Rhenanus, *temerasset.*

Cuius vxor malâ cupidine visendi situm castrorum.] Historiola hæc apud Dionem in rebus Caij. Καλουίσιος δὲ Σαβῖνος ἔν τε τοῖς πρώτοις τῆς βουλῆς ὤν, καὶ τότε ἐκ τῆς ἐν τῇ παννονίᾳ ἀρχῆς ἀφιγμένος, ἥ τε γυνὴ αὐτοῦ κορνηλία γραφέντες (καὶ γὰρ ἐκείνη ὡς φυλακάς τε ἐφοδεύσασα, καὶ τοὺς στρατιώτας ἀσκοῦντας ἰδοῦσα αἰτίαν ἔσχεν) οὐχ ὑπέμειναν τὴν κρίσιν, ἀλλ' ἑαυτοὺς προανάλωσαν. *Caluisius autem Sabinus inter Senatorum primos, Et/ recens à Præfecturâ Pannoniæ, vnáque vxor eius Cernelia accusati (crimini huic dabatur Vigilias circumiuisse, & milites exercentes inspectasse) non exspectatâ sententiâ sesesos interfecerunt.* Petulantia fœminæ.

Principia castrorum sancta.

In ipsis principiis stuprum ausa.] Plutarchus expressit, καὶ διεφθειρεν ἐν τοῖς ἀρχαίοις ἃ πριγκίπια Ῥωμαῖοι καλοῦσι. Principia autem sacra, quia in iis aquilæ & signa, id est, dij militares. Sententiam ex eâdem re Quinctilianus petiit, pro Milite: *Sed neque hoc Mars parens, nec signa militaria aquilæque victrices sinant, vt tuâ quoque sententiâ quisquam vir & Romanus & miles, nimium pudicus sit, apud quem ante Principia agendum est.* Hæc Principia Statius etsi in re Græcâ, circumscribit lib. x.

Ventum ad concilij penetrale, domúmque verendam
Signorum.

Pag. 462.

Metus temporum obtentui.] A Rhenano est. libri scripti, *obtinuit:* quod verius hîc puto.

Velut ad perdendum imperium.] Ita libri flagitant, ita sententia. Beatus tamen, Nos, inquit, *ad partiendum*, emendauimus.

Suis ciuibus vrbem.] Præfero quod in scriptis, *suis exercitibus.*

Expeditionem & aciem, præmia quàm stipendia malebat.] Non temerè mutem, & elicio sententiam etiam ex hac scripturâ. Tamen haud paullò clarior antithesis videatur, si legas, *expeditionem quàm otium.*

Pag. 463.

Ad vsum & ad decus supererant.] Id est, arma, equi, iis suppetêbant, non ad necessitatem modò, sed & ornatum. Tale est quod iisdem infrà tribuit, *baltheos & faleras insigniáque armorum, argento decôra.* Tamen libri quidam *dedecus:* ex quibus alij scribendum, *ad abusum & ad dedecus*, censuerunt; vt mea mens est, procul à Taciti mente, &

Firmata lectio Taciti.

Quantum Hypanis Veneto dissidet Eridano.

Hoc enim nomen fastidito Vindice indiderant.] Ita solita plebs, mutare per fastidium & innouare hæc contumeliæ nomina. At Dionysio Gothofredo I c. legendum videbatu, *fatis dato Vindice.*

Pag. 464.

Legati legionum Alienus Cæcina & Fabius Valens.] Mihi, imò libris, debetur verum hoc Cæcinę nomen. Nam illi constanter *Alenum* scribunt. Etiam in Dionis Epitomâ semper ἀλιῶος. Romanum verò id nomen: & nummi exstant, C. CAESAR. IMP. COS. ITER. ALLIENVS. PROCOS. Nominat & quendam Alienum Cicero diuinatione in Verrem. Vulgatis tamen Taciti libris hîc A. Cæcina dicitur: & Fastis, quos eruditi viri concinnarunt,

Aliena gês.

A. Licinius. Vnde eruerint, miror.

Mox compertum publicam pecuniam auertisse.] Non item malè, *comperto.* Pag. 465.

Dextras hospitij insigne.] Fidei etiam & pacis Cęsaris locus est, quem correctione libens huc traxerim, lib. VII. De bello Gall. *Ædui visi ab latere nostris aperto, ij similitudine armorum vehementer nostros perterruerunt. ac tametsi dextris humeris exertis animaduertebantur, quod insigne pacatis esse consueuerat: tamen idipsum sui fallendi caussa milites ab hostibus factum existimabant.* De humeris, & quomodo exeri ii potuerint, nec capio, nec legi. Glossema subolet, & insitio non proba: legamque, *dextris exertis*: voce Humerorum eiectâ, nisi sit ea aliter conformanda. Dextras quidem attolli, etiam nunc pacis ac socij aduentus signum habetur. Cæsar correctus.

* In Cæsaris loco libenter nunc legerim, *dextris nudis exertis.* Liuius suadet libro XXVIII. qui scribit opidanos quosdam deditionem & amicitiam significantes, egressos: *dextras nudas ostentātes.* Lacedæmonij etiam apud Thucydidem lib. IV. circumuenti ab Athenienfibus, *τὰς χεῖρας ἀνέσειον manus quatiebant*; signum pacis & deditionis. In Frontino quidem lego, Humeros etiam exeri à militibus, sed longè alio sensu; libro II. Stratag. cap. I. *Cùm Sertorianos milites animaduertisset magno impetu instinctos, deposcentes pugnam, humerósque exercentes* (lego, *exerentes*) *& lanceas vibrantes* Itaque hoc magis in Cæsarianâ correctione nostrâ firmamur. * In Cæsare coniectura. Sublatę manus, peccatū signum. Humeros exeri, quo fine scriptū.

Insitâ mortalibus naturâ properè sequi, quæ piget inchoare.] Melius, *insito.* Vidi qui sequentia peruerteret, *non tam propere.* Verè peruerteret. Nam Taciti gnome arcanæ, vt solet, veritatis est: & plebs ita facta, vt rebus arduis nemo facilè ducem se præbeat, comitem quiuis. Facit huc illud III. Histo. *Dum quæritur locus tempúsque: quódque in tali re difficillimum est, prima vox.* Pag. 466. Vulgus sequitur magis, quàm ducit.

Duodeuicesimæ legionis.] Couarruuiæ scriptus codex, *duoetuicesimæ.* apertè. sicut & suprà. *Quarta ac duoetuicesima legiones.* Probamus. Sæpè erratum etiam infrà. Rectè tamen integréque scriptum lib. III. *sextadecimanos duoetuicesimanósque læuum cornu complesse.*

Occupari nutantem fortunam.] Rectè est qui malit, *inuitantem.* Pag 467.

Secutæ ingenti certamine.] Hispanus liber, *ingenti agmine.*

Vt quisque corpore, opibus, ingenio validus.] Cur hîc de ingenio? aut quis eius vsus? Si inspicis, aliena & parum apta hîc ea vox.

Pag. 468. *Sæuitiam militum sæpius approbat, pari simulatione vinclorum frustratur.*] Manifestum mendum. quò enim illud *pari*, refertur? Tu vel meo periculo lege, *partim*. Sæuitiæ militum, inquit, sæpe indulget, & ad pœnam iis plerosque largitur: quosdam simulatione vinclorum subtrahit. Prisca lectio suffragatur huic correctioni, quæ præfert, *Parum*, ex quo, *pari*, emendasse fatetur Rhenanus. Partim autem, solitarium sæpe poni nec geminari semper, notius est quàm vt ostendam.

Tacitus restitutus,

Prout inclinassent, grande momentum, sociæ aut aduersæ.] Iustini illud simile est: *Ingens momentum futurus, vtri parti accessisset.*

Pag. 469. *Conuiciis proturbantibus.*] Priscæ editiones, *proturbatus*. quas sequor.

Peninæ Alpes. *Peninis iugis.*] Ita scribendum vbique, auctore Liuio. qui negat eas Alpes sic dici quòd Annibal Pœnus eâ transmiserit, sed à iugo excelsi montis quod Penum incolę dicunt. Fidem ei notæ etiam nostra lingua hodie facit, qui excelsa omnia & in acutum fastigiata Pennas vocamus siue Pinnas.

Cum aquilâ quintæ legionis.] Vatic. habet, *aquilex quintæ*. è quo legend. esse, *aquilâ x quintæ*. facile coniectu.

Legio vna, prima & vicesima.] Distinctione locum iuui. Nec tamen nunc abnuo quin glossematium hîc sit scribendumque, *legio vnaetuicesima*.

Pag. 471. *Non quidem in bello, sed pro pace tendebantur*] Locus obscurus; imò corruptus. non illustro, non emendo.

Lugduni præsidiariæ cohortes. *Cohortes octodecim Lugduni solitis ibi hibernis relinqui placuit.*] At tot cohortes mihi relinqui non placet Cur enim, cùm vndique miles conquiratur, & eo ad aciem opus: in vno eóque amico opido, impositæ tot cohortes? Sed ait etiam vetera & solita tot cohortibus hiberna fuisse. quod falsum. Vnica enim dumtaxat iam olim Lugduni cohors: è Taciti III. Annali: *Andegauos Acilius Auiola, excitâ cohorte, quæ Lugduni præsidium agitabat, coërcuit.* Manuscriptos igitur meos audio, & hîc *cohortem decimamoctauam*, reponó. Vox etiam, *Lugduni*, superuacua videtur, & velut interpretamentum inserta.

Cuncta illic externa & hostilia, se Coloniam Romanam.] Quid ergo? non etiam Vienna inter Romanas colonias? Verò pridem. Vel Claudio Imperatori credamus in Oratione quam pro Gallis habuit: *Ornatissima ecce valentissimáque colonia Viennensium, quàm longo iam tempore Senatores huic Curiæ confert!* Sed & noster statim, de eâdem: *Tum vetustas dignitásque coloniæ valuit.* Equidem haud satis hæc concilio. Nisi si Viennenses prisci, id est, Allobroges, siue Galli, donati colonico iure, etsi militibus aut Romanis ciuibus non deductis: Lugdunum autem contrà, magnam partem Romanis familiis stetit. Nam & hîc externos immixtos, Dio suadet lib. XLVI. Pag. 472. Vienna Colonia. Abnuere tamé Tacitus videtur.

Addidit Valens tricenos singulis militibus sestertios.] Liber Hispanus, *trecenos.* quod verius. Nam prius illud non congiarium sit, sed heminarium: vt quidam iocabatur.

Festinatio vndeuicesimæ legionis.] Vt suprà narrauit, Cæcina vnicam legionem habuit, eámque XXI^am^. Quis igitur hæreat, quin hîc scribendum, *vnaetvicesimæ?* Pag. 473.

In montem Vocetium.] Quidam libri, *Vocetum.* And. Schottus noster, *Vogesum,* reponebat. Quem fateor non quidem in Heluitiis esse, sed nec longè ab iis. Certè Vocetij non alibi mentio. Vogesus mons.

In alpe Graiâ ipse paullum cunctatus.] Malè huic loco esse iurem apud omnes Censores. Pugnat historia, pugnant libri. De historiâ, quid certius, quàm Cæcinam non Graio monte sed Penino in Italiam venisse? Tacitus suprà: *Cæcina propiore transitu Peninis iugis degredi iussus,* & paullò infrà: *Penino subsignanum militem itinere & graue legionum agmen traduxit.* Atqui diuersi & dissiti hi transitus. Iam libri longè abeunt ab hoc scripto. Farnesianus, *in alpe triarâ,* sicut & Hispanus: Budensis, *triannâ:* optimus Vatic. *cum alpe tarinâ:* qui fateor, facem alluxit ad veram lectionem. Scribo: *cum alâ Taurinâ.* Hæc est illa, quæ adiuncta legioni Italicæ fuerat, cuiusque suprà mentio, quam præmissam à Cæcinâ ad firmanda municipia aliquot Italię, euincunt sequentia verba, *Sed metu ne amitteret prædictas cohortes alasque.* Cùm enim in Italiâ vnica ala Vitelliana fuerit, Silana: frustrà ibi alas nominet, nisi præmissam ponimus & istam. Graię Alpes Hic falsæ. Ala Taurina reponéda.

In cetera victoriæ premia accessuros.] Couarruuiæ liber & priscæ editiones, *cessuros.*

Hibernis adhuc niuibus traduxit.] Idem libri, *Hibernis adhuc Alpibus*.quod interpretor Sallustiano verbo, Alpibus adhuc hiemantibus.Poëta etiam vetus eo sensu Hibernas alpes dixit:

Iuppiter hibernas canâ niue conspuit Alpes.

Pag.475. *Petronium vrbis procuratorem.*] Cuius vrbis? imò totius Norici procurator erat non vnius alicuius opidi Vertranius Maurus I ctus emendat, *vrbis Præfectum*, siue, *Prætorem*. Haud rectè. quæ enim eius partes in Norico? Ego

Diuinatio. verò aut oblitâ eâ voce scripserim, *Petronium procuratorem*, aut mutatâ, *Petronium ibi procuratorem*. Vetus quidem lectio *vrbi* habet:quod deprauatum facilè ex *vbi* vel *ibi*.

Nec Otho quasi ignosceret, sed ne hostis metum reconciliationis adhiberet, statim intra intimos amicos habuit.]Frons aliqua sententiæ appareat; sed si excutias, vanæ & falsæ. Censeo

Tacitus correctus. emendandum: *sed nec hostis metu, reconciliationi se adhiberet.* Duo videlicet, cùm Celsum sibi iungeret, Otho cauit. Ne aut ignoscere videretur, vt in vero magnóque crimine: aut ne hostis, id est, Vitellij metu, adsciscere sibi virum nobilem & fortem. Itaque nec obnoxium habere eum voluit, nec suspensum: sed statim assumpsit inter intimos amicos Plutarchus comitatem hanc ita narrat: κελεύσας μάριον κέλσον ἀχθῆναι πρὸς αὐτὸν, ἠσπάσατο καὶ διελέχθη φιλανθρώπως, καὶ παρεκάλεσε τῆς αἰτίας ἐπιλαθέσθαι μᾶλλον, ἢ τῆς ἀφέσεως μνημονεύειν. *Iubens Marium Celsum ad se adduci, amplexus est virum, & benignè allocutus, monuit vt causse magis obliuisceretur, quàm veniæ meminisset.* Hæc talia acumina frustrà multis verbis approbem iis qui non tales.

Pag.476. *Priuatã gratiam præparat: vnde nulla innocentiæ cura, sed vita impunitatis,*]Non mutant libri, nisi quòd, *vices impunitatis*,

Correctio. habent. Totum locum lego: *priuatam gratiam præparatum it: nullâ innocentiæ curâ, sed vice suæ impunitatis.* Palmerij etiam coniectura haud improba: *priuatam gratiam præparat vnde vnde: nulla*, Vnde vnde Latinis valet ὁποθενοῦν.

Apud Sinuessanas aquas.] Malè vulgò, *Suessanas*. Libri scripti docent, & Plutarchus in hac ipsâ re: ἔπεμψεν οὖν ἐπ' αὐτὸν ὁ Ὄθων εἰς τὰς περὶ Σινόεσσαν ἀχράς. Aquæ autem eæ inter

Sinuessanę aquæ. salubres habitæ. Plinius: *In eadem Campaniæ regione Sinuessanæ atque sterilitatem fœminarum & insaniam virorum abolere creduntur.* Et quia ad vitia muliebria, ideò in Martiali,

Dicet eb

Diceret histericam se forsitan altera mœcha
In Sinuessano velle sedere sinu.

Sed & Claudius apud Tacitum libro XII. *refouendis viribus mollitie cæli & salubritate aquarum, Sinuessam perrexit.*

Galuia Crispinilla, magistra libidinum Neronis.] *Caluia* verius: *an etiam*, ministra? nec tamen illud damno. Ceterùm hæc Caluia, à veste Sporo fuit, & eius custos. Breuiarium Dionis, in Nerone: χωρὶς δὲ, ὅ τε πολύκλητος καὶ καλβία κρισπινίλλα ἦγον, ἐπόρθουν, ἐσύλουν πάνθ' ὅσα ἐνεδέχετο· ἐκεῖνος μὲν ἐν τῇ ῥώμῃ, αὕτη δὲ μετά τε τοῦ Νέρωνος καὶ μετὰ τῆς Σαβίνης τοῦ Σπόρου. τήν τε γὰρ φυλακὴν αὐτοῦ, καὶ τὴν ἐπιτροπείαν τὴν περὶ ἐσθῆτα, καίπερ γυνὴ καὶ ἐπιφανὴς οὖσα, ἐπεπίστευτο. καὶ δι' αὐτῆς πάντες ἀπεδύοντο. *Seorsum autē, & Polycletus & Caluia Crispinilla omnia obuia agebant, ferebant, spoliabant. Ille in vrbe, hæc autem cum Nerone & cum Sabinâ (ita Sporum nominabant:) cuius custodia ei concredita fuerat, & simul vestis Procuratio: quanquam mulier esset, & quidem nobilis. Quo prætexto, omnes ab eâ exuebantur.* Vides ex eâ notâ, quid fæminæ Caluia hæc fuerit, & cur populo exosa. Caluia Crispinilla.

Tantò antè traditum Vitellio imperium.] Maiora verba quàm pro re. Nam interuallum sanè, inter Vitellij Othonisque imperium, exiguum. Iurarunt enim Germanici exercitus in Vitellij nomen Kalendis Ianuariis: at postridie Idus Galba cæsus, & Princeps factus Otho. Ita pauci dies interfuerunt, & aut militum aut Taciti adsertio non vsquequaque cauta. Pag. 477. Incauta scriptio.

Et stetit domus vtraque sub Othone.] Tu verò interpunge: *stetit domus vtraque. sub Othone incertum an metu.* Pag. 478.

Omnesq; versæ in Orientem prouinciæ.] Credo germanum esse, aliquot tamen libri, *omnésque versus Orientem.*

Partem se reip. fecerat.] Interpretor: miscuerat se, velut & ipse inter curatores eius & administros. Ita suprà, hoc libro: *Non senatus & eques modò, quîs aliqua pars & curæ reip.*

Hispaliensibus & Emeritensibus familiarum adiectiones.] Itâ solent Romani coloniarum infrequentiæ subuenire, nouâ familiarum aliquot adiectione. Liuius libro LXIV. *Postulantibus à Senatu Aquilensium Legatis, vt colonorum numerum augeret, mille & quingentæ familiæ ex S C. scriptæ.* Pag. 479. Familiæ adiectæ coloniis.

Lingones falsi. *Lingonibus vniuersis ciuitatem Romanam*] Latet hîc omnino mendum. Primùm enim quis locus Lingonibus (Galliæ ij sunt) inter Hispaniæ populos esse potest? Adde, quòd Lingones isti ipsi, primi & præcipui in Othonem hostes. Hi, qui Vitellium fouêre, hi, qui milites turbidis colloquiis ad bellum impulêre; hi, qui etiam nunc Otho-

Alia gens quærenda. nis partes oppugnant viris, armis, equis. Vnde igitur iis præmium? Clarè aliena & falsa ea vox; & censeam Hispaniæ aliquam gentem reponendam: Lusonas. an Illurconas? an tale aliquod nomen, quod parùm vicinum adhuc repperi corruptæ voci. *Nec scire fas est omnia*, ait Lyricus, tu cogitabis.

Cognoscendi pudore] Malim, *agnoscendi*.

Pag.844. *Ibi sæuitiâ, hîc miseria vulnerum absumpti.*] Mutilus locus & præsto legend. esse, *Ibi sæuitia hiemis, hîc miseria vulnerum.*

Pag.481. *Cohortem septimam decimam coloniâ Hostiensi.*] Scito eam illic perpetuam stationem habuisse, ex decreto Claudij.

Cohors Hostiæ. Suetonius in Claud. cap. XXV. *Puteolis & Hostiæ singulas cohortes, ad arcendos incendiorum casus collocauit.*

Seuerissimum centurionum.] Vatic. *seuerissimos.* & Plutar. ἑκατοντάρχας δύο interfectos scribit. Noster tamen etiam infrà de vno tantùm: *Vnus altérve perditus ac temulentus, centurionis ac tribuni sanguine manus imbuet?* Itaque placeat magis hîc legi, *& Seuerissimum centurionem*, vt proprium

Seuerissimus, nomen viri. nomen expresserit interfecti. aut certè in altero Taciti loco *centurionum ac tribuni* scribendum erit.

Pag.483. *Vt multa per centuriones tribunósque tantùm iuberi expediat.*] Liber Hispanus, *vt multa centuriones tribunósque*, omissâ voculâ. Verissimè. Nam ea Othonis mens est, vt velit quædam imperia centurionibus tantùm tribunísque indicari,

Quidam Homericũ. non in milites spargi.

Si Vitellio & satellitibus eius.] Hæc ipsa mouendi ratio ab ab hostium affectu & voto, vsurpata decenter Homero, Iliad. α.

* Ἦ κεν γηθήσαι Πρίαμος, Πριάμοιό τε παῖδες,
Ἄλλοι τε Τρῶες μέγα κεν κεχαροίατο θυμῷ,
Εἰ σφῶϊν τάδε πάντα πυθοίατο μαρναμένοιϊν.

** Certè ridebit Priamus, Priami quoque proles. Atque alij Troes gaudebunt gaudia magna. Hæc inter vos si certamina turpia noscẽt.*

Et cur non ab illo vberi eloquentiæ & sapientiæ fonte sit hic riuus?

Et fortissimus in ipso discrimine exercitus est, qui ante discri-

men quietißimus.] Verissima gnome. quæ veteri Græcorum dicto firmatur apud Eustathium : Θρασὺς πρὸ ἔργου, ἐκ πολλοῦ κακός. *Confidens ante rem, plerumque ignauus.* Aristoteles etiam aptè, in Nicomachæis, lib III. καὶ οἱ μὲν θρασεῖς, προπετεῖς καὶ βουλόμενοι πρὸ τῶν κινδύνων κινδυνεύειν, ἐν αὐτοῖς δὲ ἀφίστανται. οἱ δὲ ἀνδρεῖοι, ἐν τοῖς ἔργοις ὀξεῖς, πρότερον δὲ ἡσύχιοι. id est: *Temerarij quidem, prompti & volentes sunt ante pericula periclitari; sed in ipsis, deficiunt : at fortes, in rebus & factis acres, antè quietißimi.* Quem locum nihil absurdum Tacitum adspexisse & expressisse. Sed & Homerus Græcos semper quietos & tacitos facit ante pugnam: Iliad. α. Modestia Fortitudini comes.

Οἱ δ' ἄρ' ἴσαν σιγῇ μένεα πνείοντες Ἀχαιοί.

Iliad δ.

——οἱ δ' ἄλλοι ἀκὴν ἴσαν (οὐδέ κε φαίης
Τόσσον λαὸν ἕπεσθαι ἔχοντ' ἐν στήθεσιν αὐδήν)
Σιγῇ δειδιότες σημάντορας.

Non hercle illi quos cùm maximè Vitellius in nos ciet.] Locum ab aliis fœdè interpolatum è Vaticano restitui, religiosè seruata eius scripturâ: nisi quòd *Audeant* feci, ex *Aud'ant.* Ne Germani quidem, inquit, illi barbari, quos nunc Vitellius in nos concitat, audeant ad pœnam amplissimũ ordinem deposcere : nedum vos Romana suboles. Non etiam spreuerim scribere cum Hispano cod. *quîs cum maximè.* id est, quîs comitatus maximè Vitellius in nos mouet.

Muta ista & inania intercidere ac reparari promiscuè possunt.] Budensis codex, *promiscua sunt.* quod, Hellenismo quodam, retineri posse adsentior Rhenano.

Non tamen quies vrbi redierat.] Lectionem hanc & distinctionem à libris priscis non potui quin anteferrem vulgatæ, aut coniecturis aliorum parùm firmis.

Militibus sparsis per domos, occulto habitu.] Turbarunt me verba, quæ iam capio. Significat enim milites in plebeiâ aut pacatâ veste, sine gladiis, domos perlustrasse, sermones excepisse aduersus Principem aut statum præsentem. Arrianus eum morem mihi suggerit, Dissertation. Epicteti lib. IV. cap. vlt. οὕτω καὶ ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν ἐν Ῥώμῃ οἱ προπετεῖς λαμβάνονται. παρακεκάθικέ σοι στρατιώτης ἐν σχήματι ἰδιωτικῷ, καὶ ἀρξάμενος κακῶς λέγειν τὸν Καίσαρα, εἶτα σὺ ὥσπερ ἐνέχυρον παρ' αὐτοῦ λαβὼν τῆς πίστεως τὸ αὐτὸν τῆς λοιδορίας κατῆρχθαι, λέγεις καὶ αὐτὸς ὅσα φρονεῖς. εἶτα δεθεὶς, ἀπάγῃ. id est: *Hoc* Milites speculatorum loco.

modo Romæ circumueniuntur à militibus isti proclivis linguæ & effusi. Adsedit miles tibi quispiam, habitu priuati. is malè loqui de Cæsare incipit: tu tanquam pignus fidei id arripiens quòd cœpit prior, ipse quoque effutis quidquid sentis. Deinde vinctus, abduceris. Et hoc fine præsertim milites, qui Frumentarij dicti. De quo aliâs.

Frumẽtarij.

Pap. 485.

Atqui eadem dicenti nota adulatio.] Et Vatic ita restituimus, voce vnâ additâ, & alterâ mutatâ. Difficilis, inquit, in Senatu rerum omnium modus Taceres? silentium pro contumaciâ esset. Diceres liberè & censeres? inuisa libertas. Ad gratiam loquerêre? non faceres fidem: quia priuatus nuper Otho, peritus harum artium, & iisdem adulationibus exercitus

Vires & robur exercitus.] A coniecturâ nostrâ est. libri enim omnes, *è prætorianis viris, vt robur exercitus.* parùm aptè.

Vulgus religiosum & credulum in metu.

In pace obseruata, quæ nunc tantùm in metu audiuntur.] Quippe hoc ingenium vulgi, tunc conuerti ad religiones, & monstra obseruare aut fingere. Claudianus appositè, De bello Getico:

Vtque est ingeniόque loquax, & plurima fingi
Permittens credique Timor: tunc somnia vulgò
Narrari, tunc monstra deûm, monitúsque sinistri.

Propiúsque ad Tacitum:

Et si quod fortasse Quies neglexerat omen,
Addit cura nouis.

Tiberis non nisi præsagio inũdat.

Cum præsenti exitio, etiam futuri pauor, subitâ inundatione Tiberis.] Is enim, vt ait Plinius, *vates quodammodo intelligitur ac monitor, auctu semper religiosus.*

Pag. 486.

Reliquos cæsorum ad pontem Miluium in numerum religionis composuerat.] Hispanus codex, *numero*: Romana editio, *numeros.* quod rectum hîc est: intelligendíque numeri militares, de quibus iam prædixi.

Ad obseruandam honestiorum fidem inuitatus.] Vox *Inuitatus*, suspecta. quidam libri, *Imitatus.* Mihi Delius hîc non fauet.

Marius Celsus, Annius Gallus rectores destinati.] Liber Couarruuiæ, *rectores constituti.* Vtrumque spurium: & sententia sine eo constat.

Tantùm pacis aduersa pertimuêre.] Fallor, aut hoc rectum: etsi à mente tantùm nostrâ, sine libris: Nam illi omnes

voce acriores, *aduersa reip. pertinuêre.* quam nos tamen superesse censemus, imò sententiam perdere.

Religionem nondum conditorum ancilium.] Mitto te ad ea quæ scripsi olim libro v. Antiq. Lection. cap. xvi. Quibus adtexi velim Ouidij locum libro iii. Fastorum: Ancilia côdita.

Arma mouent pugnam: pugna est aliena maritis.
Condita cùm fuerint, aptius omen erit.

quibus versibus vult Poëta ne côiugium quidem dextro pede adiri, cùm mota sunt ancilia sed cùm condita. Festus autem ostendit etiam alios aliquot dies fuisse, quibus Romani tenuerint se ab armis: *Præliares dies*, inquit, *quibus fas est hostem bello lacessere. erant enim quædam feriæ publicæ, quibus nefas erat id facere.* Ij dies sacri & feriati.

Sed ex libidine seruitij, vt in familiis.] Veriùs clariúsque distinxeris, *seruitij. Vt in familiis*, &c. Pag. 488.

Ad Librum II.

HISTORIARVM Notæ.

QVOD *variè ortum*, *lætum reip. aut atrox.* Non suspicabar demendo, absque Vaticano fuisset, cuius lectio diuersa coëgit me acriùs paullò intueri. Nam in eo, *vari aborte*, scriptum. Et Hercules vulgata inepta & exsensa. quid enim est, variè ortum esse imperium. Vespasiani? Imò vnus & certus illius ortus. Scribo ex vestigiis illis priscis, *quod varia sorte.* Atque ita est. imperium Vespasianorum, felix reipub. & infelix, itémque ipsis Principibus fuit. Pag. 490. Diuinatio in Tacito.

Conditorem templi regem Aëriam.] Libri scripti aut *Verianum* hunc nominant, aut *Venerianum.* Pro vulgatâ lectione tamen Tacitus ipse in Annalibus est, lib. iii. *Exin Cypri tribus delubris. quorum vetustissimum Paphiæ Veneri, Aërias auctor, pòst filius eius Amathus*, &c. Ægyptum ipsam olim Aëriam dictam fuisse, Isidoro alibi traditum est & Agellio. Alciatus hîc mauult, *Vranium.* Pag. 491. Aërias rex.

annum. Addo, Egesippum etiam de duabus hîc legionibus assentiri Tacito, libro IV. *Esse etiam illîc duos ordines militarium virorum, quos sibi adiungere Vespasianus properauit.*

Seclusum tutúmque ipsum mare.] Vatic. & Romana editio, *secundum tutúmque.* quod approbo.

Cùm in victores victósque numquam solida fides coalesceret] Rodolphus & prisca item editio, *cum victoribus victos numquam solidâ fide coalesceret,* & placet magis.

Vespasianus Mucianúsque nuper, ceteri olim mixtis consiliis.] Locus subobscuræ sententiæ, imò incertæ. Qui enim illi ceteri? non certè milites aut ciues olim miscuisse consilia potuêre de imperio hoc nouo. Rodolphus legisse dicitur, *nuper Titi opera mixtis consiliis*; sententiâ nihil oberrante: vereor tamen vt propriâ quadam lectione non à libris. Duæ quidem eæ voces, *ceteri olim*, iacent in mendo: nec à me alleuantur. Veteres editiones, *ceterum olim.* Pag. 494. Corruptus locus.

Scithinum insulam detrusus.] Farnes. *Cynthum.* Vatic. *Schithinum.* Vera lectio *Cythnum*, quæ insula iuxta Atticam sub Eubœâ. Plinio nominatur lib. IV. & Ptolemæo dicitur Κύθνος. Philoni etiam in Flaccum sic dicitur, & iuxta Ceam collocatur. In Zonarâ non rectè scriptum siue versum hunc falsum Neronem in traiectu Cydni amnis interfectum: decepitque eum adfinitas hæc vocum. Cythnus insula.

Veterani è prætorio.] Superesse videantur hæ voces. Præmisit enim iam nunc de prætoriis omnibus cohortibus: qui igitur isti ampliùs è prætorio? Sed non supersunt. Distinguit enim à cohortibus, Veteranos rectè: quia exauctoratos intellegit, & qui post sedecim stipendia habebantur sub vexillo, non aliter quàm legionarij, de quibus scripsi satis ad I. Annal. Atqui hi nec in legionibus vltrà censebantur, nec illi in cohortibus. Pag. 496. Veterani è Prætorio.

Quibus tentandis, aggrediendaq; prouinciæ.] Farnesiana hæc scriptura est: quam verissimam censeo. Duplex enim mandatum Othoniani duces habuerunt, tentandarum Alpium, & Prouinciæ inuadendæ, quæ ad Vitellium defecerat. Suprà libro I. *Narbonensem Galliam aggredi statuit, classe valida & partibus fida.* Infrà: *imminere prouinciæ Narbonensi in verba Vitellij adactæ classem Othonis, trepidi nuntij attulêre.* Vulgata lectio valdè turbat: *quibus tentandis*

aggrediendisque, prouinciæ Narbonensi, &c. tamquam tres hi duces Prouinciæ impositi. & mage maiores tenebras offundit etiam Maurus.

Pag. 497. *Non Italia adiri nec loca sedésque patriæ.*] Nihil ego hîc nisi germanum video Sudant tamen in mutando Rhenanus pariter & Vertranius.

Albintemelium. *Municipiũ Albiũ Intemelium.*] Ita quidẽ è Strabone scripseris li. IV. τῶν οὖν Λιγύων, inquit, τῶν μὲν ὄντων Ἰγγαύνων, τῶν δὲ Ἰντεμελίων, εἰκότως τὰς ἀποικίας αὐτῶν ἐπὶ τῇ θαλάττῃ, τὴν μὲν ὀνομάζεσθαι Ἄλβιον Ἰντεμέλιον, οἷον Ἄλπιον, τὴν δὲ ἐπιτετμημένως μᾶλλον, Ἀλβιγγαύνον. id est: *Cùm duplices sint Ligures, Intemelij & Inganni; iure eorum ad mare coloniæ, altera Albium Intemelium dicta, quasi Alpium, altera paulò contractiùs, Albingannum.* Nec aliter in Plinio. Quin tamen etiam concisè Albintemelium dicta fuerit, haud pertinaciter eo negatum.

Nec vllis deinde tortoribus aut morte. Regius codex, *temporibus.* ex quo Rhenanus, *terroribus.*

Pag. 461. Vestricius Spurinna. *Spurinnæ.*] Vestricius est Spurinna, egregius dux, & qui ad Taciti medium æuum vixit. Plinij Secundi de eô epistola capienda est, lib. II. *Heri à Senatu Vestricio principe auctore, Spurinnæ triumphalis statua decreta est.* quem locum tamen emacula; *Vestricio Spurinnæ, Principe auctore, triumphalis statua decreta.* Malè enim traiecta verba.

Pag. 500. *Tum vetustissimus quisque castigare crudelitatem suam.*] Vulgata antè lectio, *tum mæstissimus quisque.* ex quo Rhenanus illud *vetustissimus* extudit: ego malim *modestissimus.*

Pag 501. Inuidum natura vulgus. *Insito mortalibus naturâ, recentem aliorum felicitatem ægris oculis introspicere.*] Verè hic morbus in nostris animis: nec nesciuit Æmilius Probus, siue Nepos, in Timotheo: *Est hoc commune vitium*, inquit, *magnis liberísque ciuitatibus, vt inuidia gloriæ comes sit: & libenter de his detrahant, quos emergere videant altiùs: neque animo æquo pauperes alienam opulentum intueantur fortunam.*

Pag 503. *Et Cæcina famâ & pudore cœptæ temerè oppugnationis.*] Lego, *famæ.* Duplex enim caussa abscessus, Fames & Pudor irriti cœpti.

Pag. 504. *Omnia quæcumque facta.*] Malo, *omnia à quocumque.* Rodolphus audacior, qui legit, *omnia ducum facta.*

Bedriacum. *Bedriaci.*] Vicus paruus, sed duabus Romanis cladi-

bus insignis, nec indignior cuius vetum nomen norimus quàm Cannæ aut Philippi. Vulgò *Bebriacum* appellant. atque ita Iuuenalis libri,

Bebriaci in campo spolium adfectare PalatI.

At sincerus ille Vatic. *Bedriacum*, semper. quomodo & in Clariss Sambuci scripto codice exstare cognoui, cùm strictim eum Viennæ vidissem In vetustis Suetonij libris, *Betriacum*, dicitur: sicut & in Plutarcho, Βηδριακὸν. πολίχνη πλησίον Κρεμώνης. Iuuenalis interpres quam nugatur, qui vicum hunc Campaniæ facit! in Sat. III. *Othonem*, inquit, *bello ciuili Vitellius vicit apud Bebriacum Campaniæ*. Atqui noster clarè: *Inter Cremonam Veronámque situs est is vicus*, & ipse Scholiastes mox fatetur. Corrupta ea verba igitur & scripsit: *apud Bedriaci campum*. Manifestò enim allusit Iuuenalis sui versum, *Bedriaci campo spolium affectare PalatI*. Quod autem adtexitur: *Horum bellum Cornelius scripsit & Pompeius Planta, qui ait Bebriacum vicum esse à Cremonâ vicensimo lapide*. Sanè Cornelium hunc nostrum intellegit: Pompeius ille quis sit, nondum repperi. Scholiastes correctus. Tacitum is nominat.

Locus castorum vocatur.] Rectè, non *castrorum*. Suetonius eumpse locum, *ad Castoris* dixit: Orosius lib. VII. *circa locum quem Castores vocant*.

Dextrâ fronte, prima legio incessit.] Quæ hîc frons dextra? haud satis capio, & rescribo: *Aggerem viæ tres prætoriæ cohortes obtinuêre dextrâ. A fronte, prima legio incessit*.

A lateribus cohortes legionum.] Nihil ambigimus quin Tacitus scripserit, *à lateribus cohortes, legio aduersa fronte*. Ita superior aciei dispositio postulat: & ad circumueniendum hostes, inuasionem tripertitam esse oportuit. Pag. 505.

Silentio, patientiâ, postremò precibus.] Malim, *silentio, pœnitentiâ*. Pag. 507.

Paucos incusauit.] Lego, *paucis*. ad breuitatem enim orationis refertur, non ad eos qui peccarant. & sanè omnes in hac culpâ, nec excerpi pauci potuêre.

Fœdum & maculosum.] Valet in omne animi vitium & labem Maculosi vox: tamen vereor vt hîc propriè in ignauiam ac timorem. Ex antithesi quæ sequitur, suspicêris: & magis ex hoc Ammiani loco, lib. XXX. *Arguebat hic idem Princeps* (Valentinianus) *timidos sæpiùs, Maculosos tales appellans & sordidos*. Pag. 508. Maculosi noua significatio.

Suetonius Paullinus dignum famâ suâ ratus.] Et hîc & alibi Suetonius Paullinus.

effusè laudat hunc Suetonium, *vetustissimum consularium*; vt infrà vocat, & non vnâ militiâ clarum. Præfuit Britanniæ, vt habes Annali x i v. & in Agricolâ: sed & in Africâ bellum gessit, è Plinio lib. v. *Suetonius*, inquit, *Paullinus quem consulem vidimus, primus Romanorum ducum transgressus Atlantem*, &c. Vbi autem mens siue iudicium fuit viro magno & celebri, qui in Variis suis nuper hunc Suetonium, patrem fecit Suetonij nostri Tranquilli? Ita enim locum eum corrigit, Suetonij Othone: *Interfuit huic bello pater meus Suetonius Lenis, tertiædecimæ legionis tribunus angusticlauius.* & liber, inquit, qui tineas & cariem senserat, habet, *Linus.* Omnino autem legendum Paulinus. Testem in eam rem laudabo Tacitum, qui fortis viri neque nomen, neque virtutem Tacitam esse sinit. eius enim sæpe & in Annalibus & in Agricolæ vitâ honorificam mentionem facit. Hæc ille. Quid dicam? Non insector te vir elegantissime. sed bonâ fide hæc scribis? Erras nimis. Suetonius ille Lenis, Tribunus fuit: noster belli dux. Ille angusticlauius, id est, nondum Senator, sed inter equites: iste, Consularis. nec tenue vsquam vestigium confusionis eius, quam facis. Hoc mihi in transcursu monitum, non vt carpam (fidem testor:) sed vt claro sub exemplo doceam quàm fallax hæc Critica, & ignoscendum etiam nobis esse, si labimur interdum in procliui istâ viâ.

Mureti super hoc viro παρόραμα.

Quoniam Galliæ tumeant, & deserere.] Copulam aptè inserui, ex Vatic. Tumere autem eleganti metaphorâ dicuntur. quæ eruptura videntur. vsurpauit Cicero bis in Epistolis ad Atticum.

Pag. 509. Tumere, & tumor rerũ.

Paucis diebus quartam decimam legionem.] Hæc restitui, in vulgatis quâ à verbis quâ ab interpunctis mendosa.

Brixellum concederet.] Ita factum, ibique se occîdit. Elue mendam igitur quæ in Egesippo (scriptore mihi quidem haud spernendo) libro i v. cap x x i v. *Cùm Otho comperisset Valenti ac Cæcinæ, Vitellij comitibus, victoriam cessisse, Brixiæ positus, voluntariâ morte eripuit se ludibrio.* Facito *Brixelli.*

Pag. 510. Egesippus emendatus.

Promoueri ad quartum à Bedriaco castra placuit.] E Plutarcho scriberes, *ad sextum.* Nam ille quinquaginta stadia numerat. Sed & paullò pòst vbi noster x vi. milliaria nu-

Pag. 513.

merat, Græci eiusdem computatione XII. saltem efficiuntur. Nihil tamen ego mutem.

Adeò imperitè.] Totum hunc locum verbatim Plutarchus expressit, vt pleraque alia: etsi haud multùm ætate nostro inferior. Plutarchi & Taciti multa simillima.

Confluentes Padi & Adduæ fluminum.] In Vatic. locus hic in liturâ, sic tamen vt apertè esset eruere scriptum antiquitus, *Padi & Agele:* alienâ deinde manu factum, *Adduæ.* Sed Agela ignotum mihi flumen, & censeam vulgatam esse veram. De Adduâ, Plinius lib. II. Strabo III. itémque Sidonius: *Vidimus vluosum Lambrum, cæruleum Adduam, velocem Athesim, pigrum Mincium.* Addua fluuius.

Aderat citus equo Numida.] Quis hic Numida? num inter auxilia Othonis ea gens: minimè, sed inter obsequia. Ne fugiat enim te latens hîc ex antiquo mos: quo receptum, vt viris lautioribus ditioribusq; Afri aut Numidæ equites essent, ad iter. Præcurrebant illi, & agmen ducebant heri sequentis. Seneca epist. LXXXVIII. *O quàm cuperem Catoni nunc occurrere aliquem ex his trossulis in viâ, divitibus, cursores & Numidas & multum ante se pulueris agentem!* Idem expressiùs epist. CXXIV. *Omnes sic iam peregrinantur, vt illos Numidarum præcurrat equitatus, vt agmen cursorum antecedat.* Martialis: Numida alio intellectu. Mos Romanus in antecursoribus.

Cùm cathedralitios portet tibi rheda ministros,
Et Libys in longo puluere sudet eques.

De tali igitur hîc capies: quando & principibus illi in vsu. ex Martiali, in aduentum Domitiani: Qui idem & Imperatoribus.

Quando eques & pictis tunicâ Niloticle Mauri
Ibitis? & populi vox erit vna, Venit?

Nec Suetonium aliter interpretemur (videat sagacissimus Turnebus) in Nerone cap. XXX. *Iter fecisse traditur phaleratâ cum Mazacum turbâ atque cursorum.* Nam Mazaces, Afri.

Otho rem in discrimen mitti iubebat, æger morâ & spei impatiens.] Talis in Homerico illo Hectore affectus: Homeri locus similis.

Βέλτεροι αὖθ' ἔριδι ξυνελαυνέμεν, ὅττι τάχιστα
Εἴδομεν ὁπποτέρῳ κεν Ὀλύμπιος εὖχος ὀρέξῃ.

Accurentium, clamantium.] Farnes. & priscæ editiones, *accurentium, volantium;* Vatic. *vomantium.* vt omnino aliud hîc verbi fuerit, mihi adhuc irreperti. Nam quod Palmerium, *bouinantium,* audio scribere non placet. Pag. 514.

Corporibus & umbonibus niti.] Vocem, *niti*, ex Farnes. & Vatic. addidi: & verò abesse sine sententiæ incommodo non potest.

Pag. 315. *Cui cognomen Rapaci.*] Non abs re arbitror, quoniam cognomina legionum sæpe Tacitus commemorat, veterem à me lapidem proponi, in quo ea ordine desculpta. Conspicitur autē Romæ in Capitolio, formâ columellæ:

NOMINA. LEG.

Tabula, & numerus legionum.

II. AVGVSTA.	II. ADIVTRIX.	IIII. SCYTHICA.
VI. VICTRIX.	IIII. FLAVIA.	XVI. FLAVIA.
XX. VICTRIX.	VII. CLAVDIA.	VI. FERRATENSIS.
VIII. AVGVSTA.	I. ITALICA.	X. FRETENSIS.
XXII. PRIMIGENIA.	V. MACEDONICA.	III. CYRENENSIS.
I. MINERVIA.	XI. CLAVDIA.	II. TRAIANA.
XXX. VLPIA.	XIII. GEMINA.	III. AVGVSTA.
I. ADIVTRIX.	XII. FVLMINATRIX.	VII. GEMINA.
X. GEMINA.	XV. APOLLINEA.	II. ITALICA.
XIIII. GEMINA.	III. GALLICANA.	III. PARTHICA.
I. PARTHICA.	II. PARTHICA.	

Velim Dionis recensum legionum, qui est libro L V. eum hoc lapide conferri, à quo adiuti interpretes, paullò feliciùs sanè eum vertissent.

Stratis vnaetuicesimarum principiis. Aliquot libri, *principibus*, placet.

Suetonius Paullinus & Licinius Proculus castra vitauêre.] Farnes. *castra petiuêre.* falsò. Nam Plutarchus apertè: τῶν δὲ στρατηγῶν οὔτε Πρόκλος οὔτε Παυλῖνος συνεισελθεῖν ἐτόλμησαν, ἀλλ' ἐξέκλιναν φοβούμενοι τοὺς στρατιώτας.

Pag. 516. *Apud duces Vitellianos dubitatum.*] Imò verò, *non dubitatum.* idque res & Plutarchus suadere videntur.

Pag. 517. *Plotio Firmo, is prætorio præfectus.*] Duo Præfecti prætorio

Plotius Firmus. sub Othone, Licinius Proculus & Plotius Firmus. Tacitus lib. 1. *Prætorij Præfectos sibiipsi legère, Plotium Firmum è manipularibus quondam, & Licinium Proculum.* Nec alios vsquā nominat. Vt iure mirer in hac Othonis morte Plutarchū

Turbatum Plutarchi scriptura. commemorare Pollionem Prætorij Præfectum. Quod vix est vt sit sine mendo. Verba eius: οἱ δὲ στρατιῶται, Πολλίωνος τοῦ ἑτέρου τῶν ἐπάρχων, ὀμνύειν εὐθὺς εἰς τὸν Οὐιτέλλιον κελεύ-

σαντι, &c. malímque Πλωτίου nisi huic Plotio etiam Pollionis cognomen: quod vnum dici superest.

Maiore animo tolerari aduersa, quàm relinqui.] Hæc illa sunt, quibus iugulare Stoïcos nostros aduersa omnis manus solet: pro quibus scutum habeo equidem quod opponam, nisi Religio me vetet. In hanc mentem igitur & Lucanus: In Stoicos quæ torquentur.

——fortissimus ille est,
Qui promptus metuenda pati, si comminus instent,
Et differre potest.

Illa virgo apud egregium vatem (intellego qui Thebaida scripsit:)

——non est, vt putas, virtus, pater,
Timere vitam: sed malis ingentibus
Obstare, ne se vertere, ac retrò dare.

Cæsar lib. VII. *Animi est ista mollities, non virtus, inopiam paullisper ferre non posse. Qui se morti vltrò offerant faciliùs reperiuntur, quàm qui dolorem patienter ferant*, Q. Curtius: *Fortium virorum est, magis mortem contemnere, quàm odisse vitam. Sæpe tædio laboris, ad vtilitatem sui compelluntur ignaui.* Biberunt omnes è paterâ Aristotelis, cuius hoc scitum in Ethicis: τὸ δὲ ἀποθνήσκειν φεύγοντα πενίαν, ἢ ἔρωτα, ἢ τι λυπηρὸν, οὐκ ἀνδρείου, ἀλλὰ μᾶλλον δειλοῦ. Heu, taceo. Sumpta ab Aristotele.

Fortes & strenuos etiam contra fortunam insistere spei.] Itaque Florus, libro IV. cap. VIII. *Magnæ indolis signum est, sperare semper.* Spes in altâ indole.

Temperare felicitati.] Vocem eam Felicitatis reperio in libris meis omnibus: quam eiecit Rhenanus, sententiâ non volente. Pag. 518.

Salutum Cocceianum fratris filium.] Meliùs ita, quàm *Cocceium*, quod Plutarchus præfert. Nam & Tranquillus ita appellat, in Domit. cap. X. vbi narrat hunc interfectum. At Suetonius non fratris solùm filium, sed ipsum hîc fratrem præsentem facere videtur: contra Taciti & Plutarchi narrationem apertè. Nam ille in castra euaserat è pugnâ, séque cum aliis dedidit. Suetonij tamen verba, cap. X. *Fratrem igitur, fratrísque filium, & singulos amicorum cohortatus.* quæ profectò non vera, si verus Tacitus. Suetonij alia traditio.

Neu patruum sibi Othonem fuisse aut obliuisceretur vmquam, aut nimium meminisset.] Totidem pænè verbis Plutarchus:

μήτε ἐπιλαθέσθαι παντάπασι, μήτε ἄγαν μνημονεύειν, ὅτι Καίσαρα θεῖον ἔχεις. Non audiemus Beatum, qui verbum, *nimium*, auctore Budensi codice delet, & vnà sententiæ acumen. Totum id enim in eo, sicut & in Plinij loco fuerat, epist. XIV. lib. III. quem deprauarunt: *Largius Macedo, superbus alioqui & sæuus dominus, & qui seruisse patrem suum parum imò minimum meminisset.* Tu scribe, *nimium meminisset.*

Pag. 519. Vesperare. *Vesperascente die.*] Farnesiano est, *vesperante.* quod verum arbitramur. Agellius: *Vbi iam vesperauerat.*

Allatis pugionibus.] Vocem addunt aliquot libri, *pugionibus duobus.* atque ita Plutarchus: *δυοῖν ὄντων αὐτῷ ξιφῶν.*

Pag. 480. Suetonij melior lectio. *Maternum genus impar.*] Quomodo? si splendidissima ea fœmina fuit, Suetonio testante? Scribit enim de patre Othonis: *Ex Albiâ Terentiâ splendidissimâ fœminâ duos tulit filios.* Sed melior ibi scriptura, *splendidâ fœminâ*: quam ex opt. libro Torrentius adnotauit. idque non aliud quàm ordinem equestrem propriè notat.

Pag. 521. *Societate culpæ tutior.*] Puto, *tutiores.*

Rursus consiliaturi.] Non muto. Horatius eo verbo vsus, *Gratum elocuta consiliantibus Iunone diuis.* & alij.

Diplomata. *Diplomata Othonis.*] Abundè, si deo ita visum, in Commentariis. nunc Suetonij locum *παρέργως*, emendamus, Calig. cap. XXXVIII. *Prolata diuerum Iulij & Augusti diplomata, vt vetera & obsoleta deflebat.* Cur deflebat? aut quî id

Tranquillus correctus. conuenit? vidi qui *delebat*, vellet. Ego, *deflabat*, vel *difflabat*, verum contendo. non enim alio gestu meliùs expresseris superbum habitum illum contemnentis & respuentis. Eáque difflatio etiam in nostris hodie moribus, vbi eleuamus quid aut aspernamur.

Pag. 522. *Gratior Cæcinæ modestia fuit, quòd non scripsisset.*] Quid ita? quia inualuerat iam illo æuo, vt publicè nemo, id est

Ad Principem præsidum litteræ. ad Consules aut Senatum scriberet, præter Principem: alij autem omnes, ad istum. Itaque superbè se gessisse Valens visus, qui id fecit modestè Cæcina, qui omisit. Tale illud lib. IV. Histor. de Muciano: *Miserat & epistolas ad Senatum, quæ materiem sermonibus præbuere. Si enim priuatus esset, cur publicè loqueretur?*

Pag. 523. *Tantum peditum equitúmque, vis damnáque & iniuriæ.*] Si attendis, haud difficulter mecum fatebere, illud, *tan-*

tum, à glossographo esse, legésque: *peditum equitúmque vis, damnáque*, &c. Vis pro multitudine & copiâ, tritum.

Nihil Vitellio anquirente.] Meritò id verbum reposui, cùm in manusf. repperissem, *acquirente*. Anquiro enim pro Inquiro siue potiùs valdè quæro, veteri & probâ notâ signatum verbum est, Ciceroni, Varroni, aliisque crebrò vsurpatum, crebrò corruptum. Pag. 524. Anquiro.

Sed creditum famâ.] Rectúmne? an scribendum, *deditum famæ?* Pag. 525.

Longum interfectori visum.] Hic ordo verborum in meis libris: & sententia liquet. Alij traiiciunt: quid nisi libidine quadam omnia mutandi? Pag. 527.

Missus est in locum eius Vectius Bolanus. E præsentibus angebat Vitellium.] Distingui malim, *Bolanus è præsentibus, Angebat*, &c. vt significet Bolanum è comitatu principis in Britanniam missum.

Apud victores orta seditio.] Vix tandem emersi me ex hac salebrâ, & vidi errorem. Transpositi enim per neglegentiam versus sunt, iique in hunc ordinem cogendi: *Et quidem partes modestè distraxerat, nisi numerus cæsorum inuidiam bello auxisset. Apud victores orta seditio, ludicro initio. Discubuerat Vitellius*, &c. Si tamen locus integer est, de quo ambigo. Scripsi *distraxerat*, non *distinxerat*: ex Vatic. & videtur ad sententiam aptius, quia intellegit Vitellium satis clementer & modestè legiones aduersæ partis dispa-rasse, & per varias prouincias distraxisse, ne coïrent. Pag. 529.

Miles intentus aut licentior.] Anteà, *licentiosus*, legebatur: quod sanè eligam præ isto quod supposuit Rhenanus.

Per lasciuiam & certamen luctandi accensis.] Veriùs, *ad certamen.*

Inter inania belli.] An non *immania*? In quo ipso verbo error inueterauit Ciceronis libris De Legibus: *Tum ebur ex inani corpore extractum*: cùm manifestò legend. *immani*. Quidam tamen hîc libri, *munia belli.* Pag. 530. Immania belli.

Pars viæ, quam Cremonenses lauro rosisque constrauerant, exstructis altaribus, cæsisq; victimis, regium in morem.] Aræ istæ & victimæ, Vitellij Genio & Victoriæ. Fœda, sed vetus adulatio: quam in aduentu Regum aut Principum vsurparunt Græci Latinique. Iustinus libro XXIV. *Arsinoë pægressa virum, festum diem vrbi indicit, domos,* Aræ in aduentu Principum.

templa, ceteráque omnia exornari iubet: ARAS *vbique* HOSTIASQVE *disponi.* Valerius lib. IX. de Luxuriâ: *Quid sibi voluit princeps suorum temporum Metellus Pius, cùm in Hispaniâ* ADVENTVS *suos ab hospitibus* ARIS *&* THVRE *excipi patiebatur?* Factum & Cæsari è Galliâ reduci. Hirtius libro VIII. *Multitudo obuiam procedebat:* HOSTIAE *omnibus locis immolabantur: triclinijs stratis fora templáque occupabantur.* Et passim deinde Principibus In Caligulâ Sueton. cap. XIII. *Inter* ALTARIA *&* VICTIMAS, *ardentésque tedas, densissimo & latissimo obuiorum agmine incessit.* In Galbâ idem cap. XVIII. *Cùm per omne iter, dextrâ sinistrâq;* VICTIMAE *opidatim cæderentur.* Plinius Panegyrico, de aduentu Traiani: *Vt plena* ALTARIBVS; *angusta* VICTIMIS *cuncta!* Alius Panegyristes ad Maximianum: *Totámque hanc vrbem repentinâ tuâ in hostes eruptione solicitam, letitiâ & exultatione, &* ARIS *flagrantibus, &* SACRIFICIIS *&* ODORIBVS *accensis numini tuo, impleêti.*

Pag 531. *Dissimulatus M. Macri tamquam Othonianarum partium duciu.*] Scribendum videtur *Martij Macri.* Nam ita eum suprà crebrò nominat, qui Præfectus gladiatoribus fuit.

Pag. 534. *Nec mihi maior in tua vigilantia, parcimonia, sapientia fiducia est.*] Ambigo de voce parcimoniæ. Conuenit in Vespasianum scio: quem sordidum auarúmque omnes

Suspecta vox in Tacito. faciunt, non solùm parcum sed cur inter principes & illustres virtutes hâc domesticam priuatámque nominet? aut cur in eâ fiduciam boni euentus collocet? Non digna videtur, quæ ad Imperium adiuuet, aut ad id gradum struat. Itaque reponendum fortasse, *acrimonia.* etsi pono id, non firmo.

Nam qui deliberant, desciuerunt] Acutè & verè dictum.

Plutarchus Tacitum amauit. Fidem enim iam fregit, qui deliberat an seruet. Plutarchus exprimere in Galbâ voluit (magni fecit ille vir hunc nostrum, & quanquam æuo compar, multa verbatim ex hac historiâ conuertit.) vbi Vinnium facit Galbam excitare & alloqui: ὦ Γάλβα, τίνα τρόπον βουλεύεσθαι; τὸ γὰρ ζητεῖν Νέρωνι εἰ πιστοὶ μένοιμεν, ἤδη μενόντων ἐστί. Vocula negans excidit, & legendum ἤδη οὐ μενόντων. Verto: *O Galba, quomodò deliberas? Nam quærere an Neroni fidi maneamus, iam non manentium est.*

Pag. 535. *Nec simulacrum deo aut templum, ara tantùm & reuerentia.*] Patissi

Pariſſimum illud, quod de Herculeo fano ad Gades tradit Silius lib. III.

Sed nulla effigies, ſimulacráque nota deorum:
Maieſtate locum & ſacro implevêre timore. Silij dictum ſimile.

Is primus Principatus dies in poſterum celebratus.] Dies ille, Natalis imperij decorè dictus. Spartianus Hadriano: *Tertio Iduum earumdem Natalem imperij ſtatuit celebrandum.* Natalis imperij.

Quinto Nonas Iulias.] Suetonio ſcriptum, *quinto Idus*. ſed eum ad exemplar Taciti emendandum videri non vanè pronuntiat clariſſimus Torrentius.

Non paratâ cognitione.] Cui rei hîc cognitio? quam vocem Taciti mens pleniſſimè ſpernit. Emendo verò, *non paratu ac concione.* Pag. 536.

In ipſo nihil tumidum, arrogans; aut in rebus novis novum fuit.] Ita decuit per ſe magnum animum, non attolli per fortunam. Claudiani illud pulchrum, & hîc aptum:

Frons privata manet, non ſe meruiſſe fatetur,
Qui creviſſe putat.

Attamen non leuiter innouauit Veſpaſianus, ſi vera quæ Sulpicius Seuerus ſcribit lib. II. Sac. Hiſtor. *Veſpaſianus cùm Hieroſolymam obſideret, ſumit imperium: &, vt mos eſt, diademate capiti impoſito, ab exercitu Imperator conſalutatus, Titum filium Cæſarem facit.* Sed palàm illa falſa. Nec mos eius æui diadema tulit, nec Flauius per ſomnium vſurpauit. Falſa ſcriptio Seueri.

Militariter locutus.] Rectiſſimè. atque ita libri. Significat orationem eius caſtrenſem horridámque fuiſſe, non cultam forenſi aut vrbano more. Qui, *militariter lautus*, caſtigant: ineptiunt.

Antiochẽſium theatrum, vbi illis conſultare mos eſt.] Qui mos ſcilicet pleriſque Græcorum, & qui oriundi à Græcis. Frontinus III. Stratag. cap. II. *Alcibiades in theatro diſſeruit, vbi ex more Græcorum locus conſultationi præbebatur.* Iuſtinus lib. XXII. *Agathocles velut reip. ſtatum formaturus, populum in theatrum ad concionem vocari iubet.* Inde illud Satyrici, de principe oratore: ——*Et pleni moderantem frena theatri.* Meminit eiuſce ritus Cicero pro Flacco, & alij. Græcis Theatrum pro Curia.

In modum penatium diligebantur.] Id eſt, amabant vetera & nota caſtra, iuxtà ac ſuas ædes. Clarum, nec monitione dignum: niſi correctores, *dirigebantur*, maluiſſent.

Pag.537. *Antiochus vetustis opibus ingens.*] Adtextam censeo vocem, *ingens*: certè obnubilat sententiam & phrasem, quæ aliàs Tacito crebra.

Mox per occultos suorum nuntios excitus ab vrbe Agrippa.] Quomodo, aut quando ergo illuc venerat? ex Egesippo disce, libro IV. cap. XXI. *Sententiam noui Principis de bello Iudaeorum sciscitari, Vespasiano consilium fuit: misitq; Titum filium, & regem Agrippam. Titus de Achaiâ reuertit: Agrippa Romam contendit, vt apud nouum Principem locaret gratiam.*

Agrippa Romæ.

Nondum additis Cappadociæ legionibus.] Vespasianus ipse addidit. Vide Tranquillum, cap. VIII. in Vespas.

Pag.538. *Classem è Ponto Byzantium adigi iusserat.*] Intellege classem, quæ Romanis etiam illic ordinaria, ad tuendam Ponti oram. Quanta ea fuit? hauries è solo Egesippo, lib. II. in oratione (cui pulchra placent, eam legat) Agrippæ, *Mæotia regna Bosporanique omnes Romano subiiciuntur imperio, & illud antè innauigabile pelagus quadraginta naues ad pacem exercent.*

Classis in Ponto.

Pag.539. *Ad obtinendas iniquitates.*] Phrasis insolens, & mihi suspecta locum etiam totum vitij arguit, quòd statim Romanus codex præfert, *haud perinde obstinante.*

Aquileiam iam progressæ, proturbatis qui de Othone nuntiabant.] Hiulca hæc, transposita, & cum defectu. Rem ordinémque vide: fateberis. veritatem: multo magis. Nam è Suetonio clarum, non ipsas tres legiones (vt hæc narratio suggerit) Aquileiam progressas, sed dumtaxat bina è ternis legionibus millia. Verba eius Vespas. cap. VI. *Mæsici exercitus bina è tribus legionibus millia, missa auxilio Othoni,* &c. vbi hæc eadem, sed fideliùs relata. Quin totum hoc exordium auspiciúmque belli pro Vespasiano, confusè & hoc & sequenti libro traditum. Dicam in loco.

Defectus & confusio in hac historiâ.

Pag.540. *Vi præcipuâ primi Antonij.*] Egesippi super hoc nobili duce errorem non celo: siue errores potiùs. Is enim lib. IV cap. XXIX. facit eum *Præfectum tertio ordini militari*: id est, legioni tertiæ. Atqui Septimę præponit eum statim noster. Item in Mysiâ eum collocat: noster clarè in Panno-niâ. Quis autem præponderare fidem Cornelianam nesciat?

Titus Flauianus.] Malui quàm, *Fabianus*. Farnesianum codicem audio, & Tacitum ipsum qui non aliter sequenti libro appellat.

Pompeius Sullanus.] Imò *Siluanus.* Ita enim libro proximo: *Sex milia Dalmatarum ducebat Pompeius Siluanus, consularis senex.*

Praeposuerat praetorianis P. Sabinum ac praefecturae cohortis Iulium Priscum.] Alij, *ad praefecturam cohortis* Corrupta omnia. quae enim haec Praefectura cohortis cogitari appositè potest? Mihi ex sententiâ & historiâ placet scribi: *Praeposuerat praetorianis P. Sabinum à Praefecturâ vrbis, & Iulium Priscum, tum centurionem.* Siue etiam: *ac Praefecturae vrbis.* Sanè hîc Sabinus qui Principi Vespasiano frater, vtrumque munus tenuit sub Vitellio. & de Praefecturâ Praetorij, libro proximo: *P. Sabinum Praetorij praefectum ob amicitiam Caecinae vinciri iussit, substituto in locum eius Alpheno Varo.* De vrbis, plus vno loco habes libro III. & IV. Iulium etiam Priscum collegam ei in Praetorianâ fuisse, libro sequenti docet: *Vitellius vt è somno excitus, Iulium Priscum & Alphenum Varum cum XIV. praetoriis cohortibus obsidere Apeninum iubet.* Scripsi etiam, *tum centurionem*: Farnesianum cod. secutus, cui vocula nulla, *esset.* & vt de Sabino dixit Praefectum eum vrbis fuisse, exque eo gradu sublatum ad Praetorium: ita de Prisco, dumtaxat centurionem. Sabinus Praef. vrbis. Et Praetorij.

Reuersis ab exsilio iura libertorum concessit.] Interpretor: Cùm Galba exsules restituisset; non tamen etiam bona, credo, quia in fiscum illata, & pleraque iam per prodigentiam Neronis consumpta. Sed nec pars quae accusatoribus sententiâ iudicum semel donata, temerè eripienda videbatur. Itaque egebant. Vitellius eos miseratus, huc decurrit vt largiretur Iura libertorum, dupliciter quidem: redderet inquam iura libertorum veterum, daret & eorum qui postea manumissi; non aliter quàm si ab illo iusto domino manumissi fuissent. In speciem igitur ingens hoc donum. Nam operas liberti domino debebant, alimenta si egeret, denique testamento bonorum semissem. quę omnia prompta & obuia tibi apud I ctos. Hoc vulgò etiam appellant, Ius patronatus, & Ius patronorum, Plinius epistolâ XI. lib. X. Eiusdem sententiae versus illos Martialis censeo (Princeps Ictorum, hodie variè eos tamen traxit) ad Traianum: Pag. 544. Taciti locus illustratus. Iura libertorum. Ius patronorum.

Qui sua restituit spoliato iura patrono,
Libertis exsul non erit ille suis.

Martialis explicatus.

Nec dissimilis, imò maior benignitas Augusti in Iulum Antonij hostis sui Filium. de quo Dio libro LI. τῷ Ἰούλῳ τῷ τοῦ Ἀντωνίου τῆς τε Φουλουίας υἱεῖ, τοὺς ἐξελευθέρους αὐτοῦ πάνθ' ὅσα τελευτῶντας σφᾶς καταλιπεῖν αὐτῷ κατὰ τοὺς νόμους ἔδει, παραχρῆμα δοῦναι ἐκέλευσε: *Iulo, Antonij & Fuluiæ filio, libertos eius, quidquid mortuos relinquere ex legibus conueniebat, statim dare iußit.* Non enim dedit solùm ea iura, sed repræsentauit.

Abditis pecuniis per occultos aut ambitiosos sinus.] Argui

Iura libertorum. olim de mendo, ipse fortasse arguendus. Sententiam nunc expedio Vitellium quidem exsulibus reuersis iura reddidisse vetera in libertos: sed non cum magno fructu. quia pecunias suas occultabant per varias artes & recessus. ita in alimentis, testamentis, aliisque patronos fraudabant,

Sinus, in prędandi significatione aut congerendi. vt modici ipsi & inopes. Voci Sinus, ea vis subest fraudandi, subtrahendi, occulendi. Tacitus lib. IV. infrà: *Tradi se præfectis centurionibúsque, quos vbi spoliis expleuerunt, mutari; exquirique nouos sinus & varia prædandi vocabula.* Plinius lib. XXXVI. *Vnde M. Scaurus pater, totius Princeps ciuitatis, & Mariani sodalitiis rapinarum prouincialium sinus?* Sinum vocat hominem ipsum, in quem rapinæ omnes collatæ velut in sinum. Plura exempla huic rei vide, si lubet, apud Barn. Brissonium in Lexico: & lumen ab eo fœnerare, qui verè Europæ lumen.

Infamibus Vaticani locis.] Ob aërem parùm purum: quod

Aër infamis in Vaticano etiam hodie experiuntur. Frontinus libro II. De Aquæductibus, vult id emendatum in totâ vrbe, suo æuo, idque ablutione aquarum: *Ne pereuntes quidem aquæ otiosæ sunt. Nam immunditiarum facies, & impurior spiritus, & caussæ grauioris cæli, quibus apud veteres* VRBIS INFAMIS AER *fuit, sunt remotæ.*

Pag. 545. *Omnia alia militi largiebatur.*] Hunc quoque locum liberare iniustâ notâ possumus: Ait enim hoc: Vitellium, quia pecuniam dare militi non poterat, Impunitatem & licentiam omnis culpæ dedisse: vt hac saltem blanditiâ eum retineret. Nec aliter sanè fit in paupere militiâ.

Liberti Principum conferre pro numero mancipiorum vt tributum iußi.] Non muto: & scio multos Romæ, eosque prædiuites priorum Principum libertos. Videatur tamen & lectio & rapina procliuior, si libertos *patrum* substituas: qui numero sanè grandi.

Exstructu in campo Martio aris.] Scriptor incertus apud

Suidam in voce Βιτέλλιος, hanc rem ſic narrat: καὶ τὸν νεκρὸν τοῦ Νέρωνος ἐς κοῖλόν τινα καὶ ἀφανῆ τάφον καταβαλλόμενον ἀπεσημ-νωνε.

Inferias Neroni feciſſet.] Repoſui pro, *ieciſſet.*

Prodigis epulis & ſumptu Gaiana aqua ſatiare inexplebiles Vitellij libidines.] De Gaianâ aquâ, id eſt, vt volunt, aquæ ductu illo ſumptuoſo; nugæ magnæ. Nec Ferreti quidem emendatio ad genium meum aut librorum, *Caiane aulæ.* Nobis ſuboluit mendum & eius cauſſa, è diductione copulæ: quam reddimus, legimuſque, *ſumptu ſaginâque.* Saginæ vox apta, quoties de helluone Vitellio: & Tacito velut de induſtriâ vſurpata. Vt, *luxu & ſaginæ mancipatus emptúſque.* Iterùm: *medio die temulentus & ſaginâ grauis.* Nec aliter Cicero pro Flacco: *Qui multitudinem illam non auctoritate, ſed ſaginâ tenebat.* Hæc apta & bona. Palmerij tamen coniectura non minùs recta, *ſumptu geneâque.* Pag. 546. Sagina Vitellij.

Nouies millies ſeſtertium pauciſſimis menſibus interuertiſſe.] Sidonius in Panegyrico ad Maiorianum, abit nimis ab hac ſummâ & quinquies millies exprimere voluiſſe videtur: Sidonius explicatus.

—poſt quina Vitelli
Millia, famoſi ventris damnata barathro.

Minus abibit, ſi legas, *bis quina*, quod verum cenſeo. atque ita decies millies (vt potuit tamen cumque) in carmine dixerit. Aut correctus.

Integrum illic ac fauorabilem proconſulatum Vitellius, famoſum inuiſúmque Veſpaſianus egerat.] De Vitellio, eadem Suetonius in vitâ eius cap. v. At de Veſpaſiano mutat, & *Africam integerrimè*, inquit, *nec ſine magnâ dignatione adminiſtrauit.* Qui concilientur, non video. Pag. 547.

Hæc illáve defenſurus, prout inualuiſſent.] Non malè, *prout ij valuiſſent.* Temporum enim hominem deſcribit, qui nunc in ſuſpenſo, inclinaturus erat ad partes valentioris. Multi eiuſmodi vulpiones, præſertim per bella ciuica. Talis rex Iuliates, lib. XII. Annal. *qui ſocietatem Meherdatis palàm induerat, in Gotarzem per occulta & magis fida inclinabat.* Et depingit in vno omnes Claudianus: Temporaria ingenia.

Librauit geminas, euentu iudice, vires,
Ad rerum momenta cliens; ſeſéque daturus
Victori.

Aut ſuomet aſtu.] A Ferreto eſt, malè anteà, *ſtatu.*

Mare quoque Etesiæ flabant. harum flatu, &c.] Intricata valdè lectio in scriptis. Vaticanus: *mare quoque & Blasi flabra aquilonis, harum flatu*: nec aliter Farnes. At Budensis, *mare quoque & esi flabra Aquilonis verum flatur.* Nos legimus, *Mare quoque etesij flabant* (siue *inflabant*) *Aquilones. Horum flatu.* Plinius lib. II. *Post biduum iidem Aquilones constantius perflant, per dies* XL. *quos Etesias vocant.* Et clarum certè est, Aquilones propitios optabilésque iis qui ex Italiâ Orientem adnauigant: qui ex eo Italiam, contrà. Cæsar lib. III. Belli Ciuil. *Ipse enim necessariò Etesiis tenebatur, qui Alexandriâ nauigantibus sunt aduersissimi venti.*

Etesij siue Annui Aquilones.

Vexillarij quartædecimæ & sextædecimæ.] Libri scripti, *vexilla* XIIII. & XIII. *legionum.*

Et duodeuicesima.] Vatic. & ipsa res poscunt, *duoetuicesima.*

Pag. 548. Lucilius Bassus.

Lucilius Bassus.] Frustrà solicitant libri. Nam Vaticano est, *Blæsus*: Farnesiano, *Blexus.* At Bassi cognomen firmat omninò priscum monumentum quod Aquileiæ, cuius exemplar à Fuluio Vrsino mihi traditum subieci;

IMP. CAESAR. VESPASIANVS. AVG. PONT. MAX. TR. POT. II. IMP. VI. P. P. COS. III. DES. IIII. VETERANIS QVI. MILITAVERVNT. IN. CLASSE. RAVENATE. SVB. SEX. LVCILIO. BASSO. QVI. SENA. ET. VICENA. STIPENDIA. AVT. PLVRA. MERVERVNT. ET. SVNT. DEDVCTI. IN. PANNONIAM. QVORVM. NOMINA. SVBSCRIPTA. SVNT. IPSIS. LIBERIS. POSTERISQVE. EORVM. CIVITATEM. DEDIT. ET CONVBIVM. CVM. VXORIBVS. QVAS. TVNC. HABVISSENT. CVM. EST. CIVITAS. IS. DATA. AVT. SI. QVI. CAELIBES. ESSENT. CVM. IIS. QVAS. POSTEA. DVXISSENT. DVMTAXAT. SINGVLI. SINGVLAS. NON. APRIL. CAESARE. AVG. DOMITIANO. CN. PEDIO. CASTO. COS. ILATORI. VENETI. F. CENTVRIONI. AMEZEIO. DESCRIPTVM. ET. RECOGNITVM. EX. TABVLA. AENEA. QVAE. FIXA. EST. ROMAE. IN. CAPITOLIO. AD. ARAM. GENTIS. IVLIAE. DEFORAS. PODIO. SINISTERIORE. TAB. T. PAG. II. LOC. XXXXIIII.

Pag 549. *Ne ab aliis apud Vitellium anteirentur, peruertisse ipsum Vitellium videntur.*] Vox Vitellij ineptè repetita, & inculcata, vt solet, ab interprete. Scribo eâ eiectâ, *peruertisse ipsum videntur.*

AD LIB. III.

HISTORIARVM Notæ.

IAM *reſeratâ militiâ*] Non ſperno:aptius tamen fortaſſe, certè clarius,*reſeratâ Italiâ*. Atque id Taciti ſiue Antonij concionantis mentem propiùs tangit. Pag.552.

T. Ampius Flauianus.] Verùm hoc nomen erui è libris, qui aut *Tampius* aut *Tumpius* præferunt, cohæſu ſcilicet notæ. Ampia gens inter Romanas nota. Vulgò Appium hîc legas, falsò: quia non vni duplex prænomen eſſe potuit.

Ceterùm vt tranſmitteret in Italiā impunè.] Clauſula corrupta, manca; nec ſcio an loco poſita. Farneſianus: *vt tranſmitteretur in Italiam impunem eo viſui foret ſcriptum Aponio Satium reuireſcere crederetur.* Nec aliter Vatic. niſi quòd, *vſui*: & ſupra *Satium*, adnotat, *Sotium*. Ficulneum auxilium: certè mihi, qui ſine libris non enato ex hac lacunâ.

Quæſitum inde quæ bello ſedes legeretur. Verona potior viſa.] Variè olim peccatum in libris: ſæpe etiam in tranſpoſitu foliorum aut traiectu. Quod hîc factum mihi liquet. Quomodo autem id alij Critici non aduertêre ante me? mirum. Nam hiſtoriam ſaltem lege non ignauè: videbis, imò tanges. En, hîc deliberatur de ſede belli in Italiâ: & Verona eligitur. Atqui nondum in Italiam copiæ vllæ tranſmiſſæ Paginâ demum ſequenti narratur, *Antonio rapienti partem equitum ad inuadendam Italiam Arrius Varus comes fuiſſe, & Aquileiam & proxima quæque occupaſſe.* Veronámne igitur venire potuerunt, à tergo his relictis? Sed & tota narratio, incompoſita, diſſona. cui verum veteremque ordinem dare, haud noſtrum: in meliorem tamen paullò aptioremque ſic redigi cenſeam.

Pag.553. Mira in Tacito, & fœda traiectio.

Aliqua concinnatio. CETERVM vt transmitteret in Italiam impunè & eo vsui foret, scriptum Aponio, & vnà cum Masico exercitu celeraret. Ac ne inermes prouinciæ barbaris nationibus exponerentur, principes Sarmatarum Iazygum in commilitium adsciti: plebem quoque & vim equitum quâ solâ valent offerebant. remissum id munus, ne inter discordias externa molirentur, ac maiore ex diuerso mercede ius fásque exuerent. Trahuntur in partes Sido atque Italicus reges Sueuorum, quibus vetus obsequium erga Rom. & gens fidei cōmissæ * patientior. opposita in latus auxilia, infestâ Ratiâ, cui Porcius Septimius procurator erat incorruptæ erga Vitellium fidei. Igitur Sextilius Felix cum alâ Taurianâ & VIII. cohortibus ac Noricorum iuuentute ad occupandam ripam Æni fluminis, quod Retos Noricósque interfluit, missus, nec illis aut his prœlium tentantibus fortuna partium alibi transacta. Antonio vexillarios è cohortibus, & partem equitum rapienti comes fuit Arrius Varus, strenuus bello, quam gloriam & dux Corbulo & prosperæ in Armeniâ res addiderant. Idem secretis apud Neronem sermonibus ferebatur Corbulonis virtutes criminatus. Vnde infami gratiâ primumpilum adepto, læta ad præsens malè parta, mox in perniciem vertêre. Sed Primus ac Varus occupantes Aquileiæ proxima quæque, & Opitergij & Altini lætis animis accipiuntur. Relictum Altini præsidium aduersus classem Rauennatem, nondum defectione eius auditâ. Inde Patauium & Ateste partibus adiunxêre. Illic cognitum treis Vitellianas cohortes, & alam cui Scriboniana nomen, ad Forum Alieni ponte iuncto consedisse. Placuit occasio inuadendi incuriosos. nam id quoque nuntiabatur. Luce primâ inermes plerósque oppressêre. Prædictum vt paucis interfectis ceteros pauore ad mutandam fidem cogerent. Et fuere qui se statim dederent. plures abrupto ponte instanti hosti viam abstulerunt. Vulgata victoria post principia belli secundùm Flauianos: duæ legiones, septima Galbiana, Tertiadecima Gemina cum Vedio Aquilâ legato Patauium alacres veniunt. Ibi pauci dies ad requiem sumti, & Minutius Iustus præf. castrorum leg. VII. quia audaciùs quàm ciuili bello imperitabat, subtractus militum iræ, ad Vespasianum missus est. Desiderata diu res interpretatione gloriæ in maius accipitur, postquam Galbæ imagines discordiâ temporum subuersas in omnibus municipiis recoli iussit Antonius. decorum pro caussâ ratus, si placere Galbæ principatum partes præsumerent. Quæsitum inde quæ sedes bello legeretur. Verona potior visa patentibus circùm campis ad pugnam equestrem quâ preualebant: simul coloniam copiis vali-

dam auferre Vitellio in rem famámque videbatur: Possessa ipso trãsitu Vicentiâ: quod per se parum (etenim modicæ municipio vires) magni momenti locum obtinuit, reputantibus illîc Cæcinam genitum, & patriam hostium duci ereptam. In Veronensibus pretium fuit: exemplo opibúsque partes iuuêre. Et interceptus exercitus per Rætiam Iuliásque Alpes. ac ne peruium illâ Germanicis exercitibus foret, obsepserat. Quæ ignara Vespasiano aut vetita, quippe Aquileiæ sisti bellum, exspectaríque Mucianum iubebat. Adiiciebátque imperio consilium, quando Ægyptus, claustra annonæ, vectigalia opulentissimarum prouinciarum obtinerentur, posse Vitellij exercitum egestate stipendij frumentíque ad deditionẽm subigi. Eadem Mucianus crebris epistolis monebat, incruentam & sine luctu victoriam & alia huiuscemodi prætexendo, sed gloriæ auidus, atque omne belli decus sibi retinens. Ceterùm ex distantibus terrarum spaciis consilia post res afferebantur. Igitur repentino incursu Antonius stationes hostium irrupit, tentatísque leni prœlio animis, ex æquo discessum. Mox Cæcina inter Hostiliam vicum Veronensium & paludes Tartari fluminis castra permuniit, tutus loco cùm terga flumine, latera obiectu paludis tegerentur. Quòd si affuisset fides, aut opprimi vniuersis Vitellianorum viribus duæ legiones nondum coniuncto Mœsico exercitu potuêre, aut retroactæ desertâ Italiâ turpem fugam consciuissent. Sed Cæcina per varias moras prima hostibus vendidit tempora belli, dum quos armis pellere promptum erat, epistolis increpat, donec per nuntios pacta perfidiæ firmaret. Interim Aponius Saturninus cum legione VII. Claudianâ aduenit. Legioni tribunus Vipsanius Messalla præerat, claris maioribus, egregius ipse, & qui ad id bellum solus artes bonas attulisset. Has ad copias nequaquam Vitellianis pares (quippe tres adhuc legiones erant) misit epistolas Cæcina, temeritatem victa arma tractantium incusans. Simul virtus Germanici exercitus laudibus attollebatur, Vitellij modicâ & vulgari mentione, nullâ in Vespasianum contumeliâ. Nihil prorsus quod aut corrumperet hostem, aut terreret. Flauianarum partium duces omissâ prioris fortunæ defensione, pro Vespasiano magnificè, pro caussâ fidenter, de exitu securi, in Vitellium vt inimici. Facta Tribunis & Centurionibus retinendi quæ Vitellius indulsisset, spes: atque ipsum Cæcinam non obscurè ad transitionem hortabantur. Recitatæ pro concione epistolæ addidêre fiduciam: & cetera, eo ordine quo deinceps vulgati.

Viceria nō Vincentia. *Vicentia*] Vicetiam appellant Plinij meliores libri, & Strabo Οὐικέτιαν. etiam lapis:

INTER
ANTESTINOS
ET
VEICETINOS
FINES. TERMINOSQ.
POSVIT.

Et inceptus exercitus per Ratiam Iuliásque] Vatic. & Farnes: *interte*tus exercitus Retiam Iuliásque.* Ego ne hæc quidem integra puto aut satis composita. Legam tamen: *interiectus exercitus Raticas Iuliásque Alpes, ne peruium illà Germanicis exercitibus foret, obsepserat.*

Pag. 554. Messalla vir insignis. *Vipsanius Messalla, qui solus ad id bellum bonas artes attulisset.*] Est isteipse, cui partes sermonis præcipuæ tribuuntur in libello De caussis corruptæ eloquentiæ. Amicum Tacito fuisse, ex elogiis his satis constat.

Pro caussâ fidenter, de exitu securi.] Manuscripti, *de exercitu.* Quod edidi, magis placet.

Et gens fidei commisse patientior] Mei codices, *commissior, patientior.* An, *fide cognitior*? an impar medicina nostra huic vulneri? Palmerius legit: *fidei commissior: patentis orâ, opposita in latus auxilia.* nescio an fauente Æsculapio.

Ala Auriana. *Cum alâ Taurianâ.*] Itáne? atqui ala Tauriana siue Taurina, adiūcta legioni Italicæ, in Vitellij partibus erat: nec de transfugio aut discessu eius vsquam didicimus. Vt iusta caussa sit, cur Vaticanam lectionem recipiam. *Alâ Aurianâ*, Nomina enim ferè equitum alis, à præfectis: Taurianæ, Frontonianæ, Valeriæ, Silanæ, Aurianæ. & hæc ipsa Auriana perseuerauit ad labens imperium, legásque in notitiâ imperij, Sub dispositione Ducis Armeniæ: *Ala Auriana, Dascusæ.*

Nec illis aut his.] Non rectè editum, *nunc illis.*

Pag. 555. *Arrius Varus strenuus bello, quam gloriam ei dux Corbulo, &c.*] Locus quem fœdatum arbitror non vanè. Nam scripti mei, *Strenuus bello magis quàm gloriâ. & dux Corbulo.* Diuinabam olim, *strenuus bello, quàm gloriâ: ei dux Corbulo & prospera in Armeniâ res.* omissâ voce, *addiderant*, quam additam censebam à glossographo sententiæ. Genus quidem hoc loquendi, per Tacito crebrum. Annali IV. Phrasis pri-sca notata. *Agrippa claris maioribus, quàm vetustis.* Annal. I. *Pacem*

quàm bellum probabam: & ſæpiùs. Plautus ipſe non refugit, Rudente:

Eo tacent, quia tacita bona eſt mulier ſemper, quàm loquens.

Iterum Menæchmis:

Quin vidua viuam, quàm tuos mores perferam.

Nec quidquam in his mutandum. intelligitur enim, magis, potiùs: vti Græcis crebrò τὸ μᾶλλον. Iterum Plautus:

Certum eſt moriri, quàm hunc pati leonem in me graſſari.

Liuius: *Multiplex quàm pro numero damnum eſt.* Laberius: *Conſiſtes ægrè, & quàm deſcendas, decides.* Curtius lib. VII. *Nec me ars mea, quàm beniuolentia perturbat.* Noto pluribus, vt illuſtrem genus dicendi quod obſcurum viſum multis & in Tacito durum. At de loco hoc ipſo, nunc quidem hæreo. Parùm aptæ ſententiæ videtur, *ſtrenuus gloriâ*: nec antitheſis clara. Rodolphus adnotarat in ſuo codice, *ſtrenuus bello magis quàm bonus.* Certè valdè mihi placeat legi, *ſtrenuus bello, quàm bonus. gloriam et dux Corbulo,* &c. Et vereor vti Rodolphus in libro aliquo repererit, non auſus ſequi. Hîc coniectura.

Occupantes Aquileiæ proxima quæque.] Budenſis codex & Romana editio, *occupatâ Aquileiâ, in proxima quæque.* Haud diſplicet. poſſit & legi, *in proximo quoque.*

Alam cui Scribonianæ nomen.] Aliquot libri, *Sebonianæ.*

Vulgatâ victoriâ poſt principia belli.] Abeſt particula, *poſt*, à Budenſi: eoque Rhenanus, *principio belli*, reſcribit, me fauente.

Minutius Iuſtus, quia audaciùs quàm ciuili bello imperitabat, ſubtractus militum iræ.] Sperno illud, *audaciùs*: nec proteruo militi vmquam ea in duce diſplicuerit, ſed rigor potiùs & ſeueritas. Itaque benè Vaticanus, *adductiùs*: cui verbo ea vis. Tacitus lib. XIV. Annal. *Pluribus ſermonibus, modò familiaritate iuuenili Nero, & rurſus adductiùs, quaſi ſeria conſociaret.* Idem XIV. Annal. *Adductum quaſi & virile ſeruitium*, ita enim ibi malo cum codice Budenſi, quàm *Addictum.* Suetonius ſenſu ſimili Tiberium inceſſiſſe ſcripſit, *vultu adducto, plerumque tacitum*: id eſt, graui, ſerio, & ſeuero. Ita Seneca *vultum adducere in triſtitiâ* vſurpat: & Capitolinus de Ælio Vero ſcribit, *fuiſſe fronte in ſupercilia adductâ venerabilem.* Cauſſa aperta huic ſignificationi, à geſtu. Qui enim alacres, comes, fronte etiam ferè ſunt Adductus, quâ ſignificatione.

exporrectâ & diffusâ: qui tristes, seueri, eâdem contractâ & adductâ. Non aliâ mente Propertius subductum vultũ pro graui dixit:

Nunc volo subducto grauior subducere vultu.

Pag. 556. *Decorum pro caussâ ratus, si placeret Galbæ principatus. & partes præsumpsêre.*] Malè diducta sententia & scripta. Puto: *si placere Galbæ principatum & partes, præsumpsissent.* Putauit, inquit, Antonius è re futurum, si homines animo præsumerent, Galbæ principatum & optimatum partes Vespasiano placere.

Et vt proditionis ira militum in Flauianum incubuit.] Vocem sententia flagitat. & puto deesse, Auctorem, Compertum, aut tale. Itaque scribam, *vt proditionis auctorem, ira militum*, &c.

Pag. 558. Cornelius Fuscus. *Cornelius Tuscus.*] Lege, *Fuscum*. Ille est qui superiore libro nominatur: *Sed Cornelius Fuscus procurator* (Dalmatiæ) *aderat vigens ætate, claris natalibus.* Et hac in bello ciuili operâ, nisi fallor, benè penitus in Vespasiani domum insinuauit: & à Domitiano præfectus prætorio factus. Periit in Dacis, infelici pugnâ Suetonius Domit. cap. VI. Dio, Victor. Iuuenalis de eodem: (Cæsus in Dacis.)

Et qui vulturibus seruabat viscera Dacis.

Secreta castrorum.] Principia ipsa, quia hæc seiuncta à tabernaculis & tentoriis militum. Ideò Statius vocauit,

——*consilij penetrale, domúmque verendam Signorum.*

Arx alicuius rei, pro Firmamento. *Transfugisse classem, arcem commeatuum.*] Benè emendaui iam olim in Antiquis. Præter exempla eius sermonis, quæ tunc adduxi: velim addi nouitium à Liuio, lib. III. qui Castellum etiam in hac metaphorâ ponit: *Respicerent tribunal homines, castellum omnium scelerum.*

Vbi totis castris in famâ proditio.] Alij libri, *infamia prodita.* nec sperno. Ita narrat, vt statim mouisse miles se videatur. At Egesippus (quem suadeo in totâ hâc historiâ legas) lib. IV. cap. XXX. noctem interponit: & manè demum *surgentes, euaginatis gladiis insiluisse super Cæcinam* facit. (Repugnat Tacito, Egesippus.)

Pag. 559. *Etiam militibus principem auferre.*] Cum Ferreto omninò lego, *etiam milites auferre.*

Pag. 561. *Fortè victi aut perinde rebus prosperis.*] Rodolphus, *victuri.* Mentem video: & tamen subuereor vt parum plena ista, & huic narrationi quædam desint.

Anceps belli fortuna] Farnes. *prælij.* quod verius. Aliud

enim bellum propriè, aliud prælium.

Non si pateant portæ, nisi exploratò, nisi die, intrandum.] Rodolphi lectio valdè mihi arridet, nescio an à libris: *non si pateant portæ, non die, nisi exploratò intrandum.*

Hostem posterâ die profligare ac proruere ratio fuit.] Notaui in Antiquis lib. II cap. XVI. videri inductâ voce legend. *ac proruere fuit*, id est, licuit. Sed vereor vt ego quoque interdum (cur negem aut purgem communem Criticorum hanc noxam?) interfectores, non medicos. Nunc sanè vocem eam tolero. Pag. 563.

Quartadecimæ legionis balista.] Quî potest? Nam quartadecima legio pro Othone steterat, & post Bedriacense prælium statim à Vitellio in Britanniam remissa. Sed nec mentio eius in hac pugnâ, imò bello. Reponam fidenter, *quintadecimæ*, quæ inter Vitellianas paullò antè censa. Pag. 564. Quartadecima legio amota.

Hinc maiores equorum virorúmque vmbræ, & falso vt in corpora ictu, tela hostium citrà cadebant.] Ita è libris restituimus. nec sententiam difficile capi, è similibus auctorum locis. Nam hæc fraus siue error aliâs quoque obiectus hosti. Plutarchus in pugnâ Pompeij cum Mithridate: ἐπῄεσαν μὲν οἱ Ῥωμαῖοι κατὰ νώτου τὴν σελήνην ἔχοντες. πιπεμένης δὲ περὶ τὰς δύσεις τοῦ φωτὸς, αἱ σκιαὶ πολὺ τῶν σωμάτων ἔμπροσθεν προϊοῦσαι τοῖς πολεμίοις ἐπέβαλον, οὐ δυναμένοις τὸ διάστημα συνιδεῖν ἀκριβῶς· ἀλλ' ὡς ἐν χερσὶν ἤδη γεγονότων, τοὺς ὑσσοὺς ἀφέντες μάτην, οὐδενὸς ἐφίκοντο. Id est: *Aggreßi eos Romani sunt, Lunam à tergo habentes. quâ inclinante in occasum, vmbræ corporum anteriùs productæ hostibus incurrebant, qui parùm exactè interuallum hac causâ discernere potuerunt. sed tanquam iam in manibus & intra tela essent, hastis temerè emißis neminem attigerunt.* Florus paullò aliter narrat, nec rem cepisse visus est. de illa ipsâ pugnâ: *Nocturna ea dimicatio fuit, & Luna in partibus. quippe quasi commilitans, cùm à tergo hostibus, à facie Romanis se præbuisset: Pontici per errorem, longiùs cadentes vmbras suas, quasi hostium corpora petebant.* Si tamen ea lectio recta, nec interpolata ab imperitis. Nam certè Orosius etiam & Frontinus, Romanis in hac pugnâ Lunam fuisse à tergo fatentur: & Dio clarè, κατόπιν. Itaque emendem in Floro: *cùm à tergo Romanis, à facie hostibus se præbuisset: Pontici per errorem longiùs cadentes vmbras* (voculam illam, *suas*, expungimus) *quasi hostium corpora petebant.* Sanè ratio ipsa ita vult. nec tam bardum ego Florum va- Per Lunam error in prælijs. Flori mira scriptio. Fortassis emêdatio.

quam censeam, vt hoc non ceperit.

Pag. 565. *Cur rari sumpsissent arma.*] Ex historiâ & sententia, *cur resumpsissent.* Nam Pannonici semel victi, arma tamen iterùm sumpserant.

Curtianum dictum. *Illic signa armáque vestra sunt, & mors vitis. Nam ignominiam consumpsisset.*] Assidet acuto huic dicto illud Curtianum, libro VI. *Scit eos qui misericordiam consumpserunt, ampliùs sperare non posse.*

Mos salutādi solem. *Orientem Solem (ita in Syriâ mos est) Tertiani salutauêre.*] Nam hæc legio è Syriâ deducta, in quâ sub Corbulone militauerat. At de more ipso, Herodianus lib. IV. de Parthis, qui pugnam inituri orto iam Sole: ἀσπασάμενοι δὲ τὸν ἥλιον, inquit, ὡς ἔθος αὐτοῖς, οἱ βάρβαροι μεγίστῃ κλαγγῇ βοήσαντες ἐπέδραμον τοῖς Ῥωμαίοις. Sed obseruo ampliùs:

Gentes pleraque Solē adorant. non solùm Syros aut Orientales Soli cultum hunc detulisse, sed gentium plerasque. Plato lib X. De legib. Ἀνατέλλοντός τε ἡλίου καὶ σελήνης καὶ πρὸς δυσμὰς ἰόντων, προσκυλίσεις ἅμα καὶ προσκυνήσεις Ἑλλήνων τε καὶ βαρβάρων πάντων. *Oriente Sole & Lunâ, iisdémque occidentibus, in terram inclinationes & adorationes sunt, Græcorum omniúmque Barbarorum.* Ipsis Romanis receptum, in precādo verti ad Orientem. Hyginus, de Limitibus: *Antiqui architecti in Occidentem templa rectè spectare scripserunt. Posteà placuit omnem religionem eò conuertere, ex quâ parte cæli terra illuminabatur.* Isidorus lib. XV. templa ita structa ait, *vt qui consuleret ac deprecaretur, rectum aspiceret Orientem.* Latinus Pacatus in Panegyrico ad Theodosium: *Nam vt diuinis rebus operantes, in eam cæli plagam ora conuertimus, à quâ lucis exordium est.* Nec Christiani abhorruerunt. Tertullianus Apologet. cap. XVI. *Alij planè humaniùs & verisimiliùs, Solem credunt deum nostrum. Suspicio inde, quòd innotuerit nos ad Orientis regionem precari. Sed plerique vestrûm, adfectatione aliquando & cælestia adorandi, ad Solis ortum labia vibratis.*

Vagus inde consilio ducis subditus rumor.] Romanus codex, *vagus inde, an consilio.* quod valdè amplector. Ambigit videlicet, fortuitu natus inter milites is rumor, an arte ducis sparsus.

Contraheret diduceretve.] Sententia & ἀντίθεσις sic visa

Pag. 567. postulare. vulgò, *duceretve.*

Multa cum strage incesserat contatio.] Quomodo *contatio?* imò ardor vbique & feruens opus. Scribam, *tentatio.*

Completur cæde, quantum inter castra murósque vacui fuit.] Pag. 568.
Quis verò numerus cæsorum in his præliis? Tacuit no- Quot cæsi
ster, expressit Egesippus. *Exstincta triginta millia & ducen-* ad Cremo-
ti viri de exercitu Vitellij. Primúsque (*id enim Antonio cogno-* nam.
mentum erat (*quattuor millia quingentos de Mysiacis militibus amisit.*

Nomen atque imagines Vitellij amoliuntur.] Nomen eius Pag. 569.
in Signis Mos enim ille, vt Imperatoris sui nomen tum Nomé imp.
Vexillis inscriberent, tum Scutis. Quod etiam in liberâ in signis.
rep. video factitatum. Dio de Crasso in Parthos mouente, lib. XL. σημεῖον δέ τι τῶν μεγάλων τοῖς ἱστίοις ἐοικότων, καὶ φοινικᾶ γράμματα ἐπ' αὐτοῦ πρὸς δήλωσιν τοῦ τε στρατοῦ, καὶ τοῦ στρατηγοῦ σφῶν τοῦ αὐτοκράτορος ἐχόντων. *Signum vnum, ex iis quæ magna sunt & velorum similia, & puniceas litteras inscriptas habent ad indicium exercitus & Imperatoris sui faciendum.* Thebaïdis scriptor etiam Græcis attribuit. sed mentem habens in militiâ Romanâ.

> —— *aureâ clarum notâ:*
> *Nomen ducum vexilla præscriptum ferunt.*

facitque litteras aureas, quas Dio puniceas. Huc Suetonij illud pertinet, Vespas. cap. VI. *Nomen eius vexillis omnibus sine morâ inscripserunt.* Item Prudentij, de Constantino.

> CHRISTVS *purpureum, gemmato textus in auro*
> *Signabat* LABARVM. CLYPEORVM *insignia* CHRISTVS
> *Scripserat.*

Qui benè addit de Clypeis, siue Scutis. nam & illic, vt
dixi, inscribebant. Quinctilianus, pro Milite: *Inscriptum* Etiam in
in scuto C. Marij nomen. Dio XLII. Marcellum ait, *no-* scutis.
men Pompeij cùm id scutis suis milites inscriberent, delesse. vti scilicet fautorem se Cæsari ostenderet. Idem lib. L. notat, Romanos milites *Cleopatræ nomen scutis inscripsisse*, quasi Imperatoris. D. Ambrosius (siue quis alius ille scriptor) ad hunc ritum respexit Oratione funebri de Valentiniano: *Valentinianus habens in se imaginem Christi.*
Nec iniuriam putaueris. charactere Domini inscribuntur & Ambrosij
seruuli, & nomine Imperatoris signantur milites. nisi tamen locus am-
ad puncturas & stigmata militum hoc refers: quod non biguus.
sperno.

Viles ad prædam, in ludibrium trahebant.] Turnebo ne
accedamus rescribenti, *miles ad prædam.* Taciti enimuerò Pag. 570.

Turnebi coniectura spreta. mens, eosipsos qui aut ætate aut imbecillitate non erant vllius æris, raptos tamen per sæuitiam & ad illusum. Curtius non absimiliter in direptione Persæpolis: *Neque auaritia solùm, sed etiam crudelitas in captâ vrbe grassata est. auro argentóque onusti, vilia captiuorum corpora trucidabant.*

Ipsos postremò raptores in mutuam perniciem agebant.] Talis illa in captâ vrbe descriptio Quinctiliani, lib. VIII. *Et conata retinere infantem suum mater, & sicubi maius lucrum, pugna inter victores.*

Pag. 571. *Ti. Sempronio.*] Id est, Tiberio. Malè enim vulgò, *Tito*: & Liuio, & Fastis.

Siqua alia vis per Alpes rueret.] A Beato hoc est. antea, *irrueret*. Legam, *ingrueret*.

Antonius pudore flagitij.] Ita mei libri. Budensis, *pistore*. vulgati pessimè, *post rem flagitij*.

Reposita fora, templáque, magnificentiâ municipum.] Placet magis quod in Rom. codice est. *munificentiâ*.

Pag. 572. In ore agere. *Non in ore vulgi agere.*] Vera nostra coniectura. Nam in libris omnibus, *more vulgi*. quod sanè haud conuenit. At in ore agere, est Latinis coràm & in conspectu esse, sese offerre. Sallustianum est, & ab eo penu Tacito promptum. In oratione Cottæ ad Quirites: *A primâ adolescentiâ, in ore vestro, priuatus & in magistratibus egi.* Fragmento alio: *In ore agens gentibus, populo, ciuitati.* Tacitus iterùm hoc libro: *Iulianus ad L. Vitellium perductus, verberibus fœdatus, in ore eius iugulatur.* Dicendi hoc genus restituendum Plinius correctus. Plinio censeo in Panegyrico: *Sunt in honore hominum, & in honore famæ magna nomina, ex tenebris obliuionis, indulgentiâ Cæsaris.* Et lego: *Sunt in ore hominum, & in ore famæ.*

P. Sabinum prætorij præf.] Publij prænomen hîc & infrà tributum huic Sabino, adsensu magno librorum. Quæ Onufrij alucinatio. ratio aut mens igitur Onufrij, negantis id prænomen receptum vmquam in Flauiâ gente?

Pag. 574. *Nobili gaudio Blæsum visendo.*] Nescio an, *notabili gaudio*.

Gallias & Germania gentes.] Vocem aptè inserit Vatic. codex: *Gallias & exercitus & Germ. gentes.*

Pag. 575. *Simul ceterorum fides metu intacta.*] Mihi hæc non integra: etsi scio quam sententiam ex iis Ferretus extorqueat. sed verè extorqueat. Palmerius legebat, *metu intuta*: auxilio vano.

Sæuitia maris,, aut aduersante vento.] Romana editio, *segnitia*

ſegnitiâ marii: quod auribus meis blandiebatur, vix ſententiæ.

Regreditur maturè: ceteríſque remanere & in verba Veſpaſiani adigi volentibus fuit.] Priora lego: *regreditur. Maturo ceteríſque.* Intellegit enim Marium Maturum procuratorem Alpium, qui diſceſſu Valentis velut exſolutus, tranſiit in Flauianas partes. Poſteriora rectè olim Rhenanus emendauit, cùm vulgò eſſet, *volentibus liberum fuit*, inſititiâ voce: aut, vt in quibuſdam, *auctor fuit.*] Qui ſcilicet gloſſographi ignorarunt genus dicendi à fonte Græco: quod peritum illum ſagacémque Germanum non fugit. Ingenij enim & induſtriæ laudem Rhenano libens do: & Rhenani ſcio inter primores eum ſuæ gentis. At carpſi olim libe- laus. riùs. Non ego, ſed ætas. (etſi reuerâ multa in Rhenani iudiciis, quæ probet nemo Iudex è Selectis) Nunc abiit ille Caloris mei feruor: & obtendere manum ad magnorum virorum cul- excuſatio. pas poſſim, quàm diducere & explicare. Reuerâ autem Ineptiæ Criquantula hæc ſunt, de quibus litigamus? litteræ, ſyllabæ, ticæ. voculæ. Ridere mihi lubet, cùm virorum grauium & grandium velitationes, imò pugnas video in his nugis. & metuo vt excitent me ad alteram Satyram. Nunc cum Ariſtophane ſatis mihi inclamaſſe:

——Λοιδορεῖσθ᾽ οὐ πρέπει
Ἄνδρας ποιητὰς ὥσπερ ἀρτοπώλιδας.

Auxerat potentiam.] Fallor, aut Tacitus ſcripſit, *potentia.* Pag. 576. Quis enim aliâs iſte qui auxit? At genus illud dicendi perelegans, Auxit potentia, id eſt, Aucta eſt, ſignificatione Auxit, pro occultâ quadam patiendi. Cato in hoc ipſo verbo. *Eodem* Auctus eſt. *nomine complures ex agris acceßitauêre. eò res eorum auxit.* Velleius Sedandi verbum ſic vſurpat: *Poſtquam tempeſtas ſedauit, Adherbal taurum immolat.* Plautus Leniendi:

Dum hæ conſileſcunt turbæ atque iræ leniunt.

Et plures eiuſmodi Latinæ linguæ delicias guſtare tibi fas apud Agellium libro XIIX. cap. XII. Non diſſimile, quod in Thucydidæo charactere obſeruat Dionyſius, ſæpe τὰ παθητικὰ ῥήματα, δραστήρια· τὰ δὲ δραστήρια, παθητικὰ eſſe.

Cameras vocant.] Noſtráſne hæc vox? certè etiam hodie Cubilia tecta & clauſa Cameras vocamus; & ab eâ ſimili- Cameræ. tudine priſci, opinor, has naues. Strabo in deſcribendâ Germanica Boſporianâ orâ: ἀκάτια ἔχουσι λεπτά, στενά, καὶ κοῦφα, ὅσον ἀνθρώπους vox.

πέντε καὶ εἴκοσι διχόμηνα. Καλοῦσι δὲ αὐτὰ οἱ Ἕλληνες χιμάρας. Vbi à glossula fortasse illæ voces, οἱ Ἕλληνες.

Pag.578. *Aduertit ea res Vespasiani animum.*] Scribas, *ea res Vespasianum*, voce sequenti inductâ, breuiùs & veriùs. Ita loquitur Annal. II. *Octo aquilæ petere siluas & intrare visæ, aduertere imperatorem.*

Sedochesorum regis.] Vatic. *Sedochezorum*. Rom. *Sedotosorum*. Nullum hunc populum ego natum scio.

In regione bello attritâ.] Malè enim omnibus libris, *in legione.*

Pag.580. Clauarium. Vnguentarium.

Clauarium, donatiui nomen est.] Quod prætextum & originem habuit, quasi ad militares claues. de quibus res iam nota. Simili formâ Vnguentarium Plinius dixit lib. II. Epist. XI. *Præterea acceperat sestertiûm decem millia, fœdissimo quidem titulo nomine Vnguentarij:* donationem scilicet à prouincialibus factam in Legatum, ad vnguenta. Sic in Suetonij Vespasiano, cap. VIII. *Classiarij petunt, constitui aliquid sibi calcearij nomine.*

Prælio quo apud Ianiculum aduersum Cinnam pugnatum est.] Cum Tacito aut Sisennâ potiùs consentit Liuius epitomâ LXXIX. & alterum militem in Pompeij exercitu statuit, alterum Cinnæ. At Valerius lib. V pro Cinnâ Sertorium substituit, suóne an * correctorum lapsu? Bello Actiaco etiam idem euenisse, commemorat Epigramma vetus: quod vulgatum magno Scaligero debemus:

Valerij à Tacito & Liuio dissensus.

* Non: sed Orosius quoque ita sentit lib. V.

Frater fratrem & se mox interficit.

Mauius à castris miles melioribus ausus
Hostilem saltu præcipitare ratem
In damnum felix, & victor vt impius esset,
Nescius occiso fratre superbus erat.
Dum legit exuuias hostiliáque arma reuellit,
Fraternos vultus oráque nota videt.
Ille ferox. quid lenta manus nunc denique cesses?
Iustius hoste tibi qui moriatur adest.
Fraternam res nulla potest defendere cædem.
Mors tua sola potest, morte leuanda tuâ est.
Viximus aduersis, iaceamus partibus isdem,
Dixit: & in dubio est vtrius ense cadat.
Ense meo moriar maculato cæde nefandâ?
Cui moreris, ferrum quo moriare, dabit.
Dixit, & in fratrem fraterno concidit ense.

Victorem & victum condidit vna manus.

Et certiora de Muciano sperabantur.] Magis aptiùs, *rectiora.* Antonij vitiorum, inquit, iam pertæsum erat: & meliora de Muciano sperabantur, si aduenisset. Pag. 581.

Muciano volentia scripsère.] Ita libri Sallustianum videtur: *Pompeius multis suspicionibus volentia plebi facturus habebatur.* Beatus tamen *violenti* maluit. Volentia, pro Grata.

Qui Meuaniam insederat] Vocula addita è libris.

Nube atrâ diem obtenderent] Benè ita libri, non *obtunderent*, vt visum Beato. Quibusdam scriptum, *nube radium obtenderent.* vitiosè. Pag. 583.

Profugus altaribus taurus, longè, nec vbi feriri hostias mos est, confossus.] Præiuit ad emendationem hanc Vatic. qui refert, *longè necui feriri.* Nam alij libri hîc mutili. Ominosum verò antiquitus, si hostia fugisset, nec suo loco, id est, ante aram cæsa fuisset. Festus: *Piacularia appellabant, quæ sacrificantibus tristia portendebant, cùm aut hostia ab arâ profugisset, aut percussa mugitum dedisset, aut in aliam partem corporis quàm oporteret, cecidisset.* Plinius: *Notatum est, vitulos ad aras humeris hominis allatos, non ferè litare: sicut nec claudicante, nec alienâ hostiâ deos placari, nec trahente se ab aris.* Hostia fugiens, triste. Et piaculi res.

Arcuère eos intimi.] Verè. non *arguere.* Pag. 584.

Gladiatores, quibus Iulianus præerat.] Mirum, ni illeipse Iulianus, qui Plinio *curasse* dicitur *munus gladiatorium Neronis*, lib. XXXVII. cap. III. Iulianus gladiatorũ dux.

Victoriam consilijs & ratione perfici.] Vulgati, *proficisci.* scripti, *profici*: ex quo nobis *perfici* visum facere. Pag. 587.

Ludicro Iuuenalium sub Nerone.] Hoc malui, quàm quod vulgo est *est Iuuenum.* Pag. 588.

Vt ad prælium intentus armatúsque.] Codex regius, *ornatúsque.* quod germanum est. Loquebantur enim ita etiam in armis. Vnde & gladiatorum ornamenta. Tacitus lib. v. *pauci ornati militariter.*] Liuius lib. IX. *Diémque iis quâ equis armísque instructi ornatíque adessent, edicit.* Ornatus, de milite.

Vitellius de numero seruorum, electione lictorum loqui.] Quorsum lictores? Si enim priuatum seriò induceret, nihil iis opus. Scribendum omnino *litorum.* Secessum videlicet aliquem amœnum & maritimum adtribui sibi Vitellius volebat, velut ad otium. Itaque in oratione aduersariâ mox amicorum, respondetur huic parti: *Nunc pecuniam,* Correctus Tacitus.

& familiam, & beatos Campaniæ sinus promitti. Suetonium ego in hac voce paullò grauiùs & obscuriùs corruptum restituo, Tiber. cap. LXXII. *Nec abstinuit consuetudine, quin tunc quoque instans in medio triclinio, adstante lictore singulos valere dicentes appellaret.* Cui enim rei lictor hîc in triclinio? aut ex quo ritu? Beroaldus & priscæ editiones, *vt stans in medio.* Legam & rescribam totum locum: *aut stans in medio triclinio, aut stans in litore, singulos*, &c. siue relegatâ alterâ voce, breuiùs, *aut stans in medio triclinio aut è litore.* Temerè enim repetita videtur à librario. Sententia autem liquida & pura, Tiberium Capreis dissimulando morbo stantem valedixisse comiter singulis, siue in triclinio, siue in ipso litore. Nam modica ea insula, & amici plerique diuersabantur, vt opinor, in oppositâ Italiæ terrâ.

Et Suetoni°.

Vigilum cohortes.] Quas Principe Augusto institutas, Dio scribit libro LV. idque refert in annum Vrbis DCCLIX. Idem Paulus tradidit libro proprio De officio Præfecti vigilum, vt vides in Pandectis. Appiano tamen quid fiet, qui in Triumuiratu Vigiles repperit, & institutos vult, Pompeio in Siciliâ victo? id esset, triginta pænè antè Dionis traditionem annis. Scribit lib. v. Ciuil. *Sabinum præfectum à Cæsare ad turbas & latrocinia in vrbe atque Italiâ comprimenda:* καὶ ἐξ ἐκείνε (addit) φασὶ παραμεῖναι τὸ τῆς στρατείας τῶν νυκτοφυλάκων ἔθος τε καὶ εἶδος. *Atque ex eo tempore aiunt mansisse nocturnorum Vigilum morem & formam.* Benè aiunt: nam si tu Appiane, nimis erras. Sparteolos hos milites vocare interpres Iuuenalis videtur, Sat. XIV. in illud: *Dispositis prædiues hamis. Per translationem*, inquit, *disciplinæ militaris Sparteolorum Romæ, quorum cohortes in tutelam vrbis, cum hamis & cum aquâ vigilias curare consueuerunt vicinis.* Nihil lêgi, nec scio. hoc vnum, corrigendum in fine huius Scholij, *curare consueuerunt vicibus.*

Vigilû cohortes quâdo institutę

Error Appiani.

Sparteoli.

Scholiastes correctus.

Inualidus senectâ. Vocem Rodolphus addit, *senectâ sensúque.* valdè appositè modo è libris.

Offensarum operca metuebantur.] Ita Farnesianus, probâ & solemni Tacito dictione. Alij, *opera.*

Ne victos quidem laturos.] Varia emendatio vel crux potiùs adhibita huic loco. Vertranius legit, *ne victor quidem laturus.* Beatus: *Ne victum quidem laturus.* Mihi sana lectio est, sana sententia. Si Vespasianus, inquiebant, tam alto animo est vt rectis oculis æmulum quondam imperij pos-

Pag. 590.

Retéta vulgara lectio.

ſit aſpicere: tamen id iſtæ ipſæ victæ partes ferent numquam qui miſeratione olim Principis, ad vltionem & res nouas accingentur. Atque huic ſententiæ aptè ſubnexum, *Ita periculum ex miſericordiâ.*

Non ſecuritatem, niſi exſtincto æmulatu redituram.] Cenſeo nos aptè reſtituiſſe: etſi in libris, *æmulatore redituram.* Budenſis aliquid iuuit, qui *æmulatore daturam* præferebat. Tacitus alibi: *& ne æmulatus in vrbe ageret, prouinciæ Luſitaniæ præficitur.*

Vitellij cliens, cùm Vitellius collega Claudio foret.] Poſtrema ea verba, *cùm Vit. col. Cl. foret*, gloſſulam ſapere videantur, ad ſubſequentia verba, *Quin vt cenſuram patris.* Fero tamen.

Vt tot egregiæ domus honores deceret.] Rectè: & capio. In Romanâ tamen editione *honores degeret.* ex quâ (ſiquid mutandum eſt) fecerim, *tegeret.* Rodolphus enim longiùs abire à ſcripto videtur, qui reponit, *negligeret.*

Inſedit milite, & quibuſdam Senatorum equitúmque.] Plerique libri voce inſitâ, *inſedit mixto milite è quibuſdam.* Falsò. Sententia eſt, Militem aliquem vrbanum Sabino fuiſſe, & præterea quoſdam ex equite & ſenatu. Narratio ipſa Taciti addocet.

In Capitolium acciuit.] Priores duæ voces à gloſſographo fortaſſe. certè in Capitolium eos accitos, ſine monitore vllo nimis clarum. Pag. 592. Gloſſula.

Erant antiquitus porticus in latere cliui.] Dionyſius libro IV. *Frons eius meridiem ſpectans, porticum habet cum triplici columnarum ordine: in lateribus ordo duplex eſt.* Pag. 594. Porticus Capitolinæ.

Dextrâ ſubeuntibus.] An, *dextræ ſubeuntibus?*

Suſtinentes faſtigium Aquilæ.] Græci etiam eâ mente ἀετὸν dicunt. Heſichyus: ἀετὸς, καὶ ὄροφος καὶ τὸ ἐπὶ τοῦ γείσου κυμάτιον. Pauſanias aliquoties vſurpat, vt libro X. τὰ δὲ ἐν τοῖς ἀετοῖς, ἔστιν Ἄρτεμις, καὶ Λητὼ, καὶ Ἀπόλλων. Libro V. ὕψος μὲν δὴ αὐτὸ τοῦτο ἐς τὸν ἀετὸν ἀνήκον εἰσιν οἱ ὀκτὼ πόδες καὶ ἑξήκοντα. Niſi fallor, iſtæ ipſæ aquilæ, γεισίποδες Polluci dicuntur. Aquilæ in ædificijs.

Neque Galli captâ, temerare potuiſſent.] Ita Farneſianus. melius certè quàm, *temerè*: quod obtinuit. Pollutio enim iſta ad locum ſacrum refertur.

Quo tantæ cladis pretio pro patriâ bellauimus?] Æger malè locus: cui non ego medicus. Libri vocem inſerunt, *pretio ſtetit pro patriâ.* Rodolphus iterum aliam: *pretio ſtetit, cùm* Pag. 595. Depoſitus locus.

pro patriâ. Mihi coniecturę quædam sub calamo:sed leues, & quas nebulæ cyatho nemo emat.

CCCCXV. *annorum spatio.*] Ratio temporum euincit scrib. CCCCXXV. Adi Fastos.

Sullæ dictũ. *Nec tamen dedicauit hoc solùm felicitati eius negatum.*] Sullæ ipsius dictum hoc est, quo Tacitus allusit. Plinius lib. VII cap. XLIII. *Hoc tamen nempe felicitati suæ defuisse confessus est, quòd Capitolium non dedicauisset.*

Dionis lubrica asseueratio. *Lutatij Catuli nomen, inter tanta Cæsarum opera vsque ad Vitellium mansit.*] Fallit nos ergo, aut falsus ipse Dio, qui adseuerat inter alios honores datum Cæsari, vt nomen eius Capitolio inscriberetur, deleto Catuli: idque eum recepisse. Quod ex hoc loco omnino non potest.

Immixtus ignarúsque.] Ita Vatic quod germanum iudicaui, non *ignoratúsque*. Nouitas quædam in eâ voce est quam

Ignarus, pro Ignotus. Sallustio debet: *More humanæ cupidinis ignara visundi*. id valet, *ignota*.

Pag. 598. *Reliquas in litore captas.*] Couarruuiæ codex, *reliquæ in litore captæ*. quod verius.

Pag. 599. *Dum peractum bellum putant.*] Romanus, *patratum bellum* probè.

Pugnatum haut procul vrbe.] Hispanus, *vrbem*, verè.

Pag. 600. *Vulneratur prætor Arulenus Rusticus.*] Haud aliunde lucem Plinio, siue Regulo potius dederis apud Plinium,

Plinio facta lux. lib. I. epist. v. *Rustici Aruleni periculum fouerat, exultauerat morte, adeò vt librum recitaret ederétque, in quo Rusticum insectatur atque etiam* Stoïcorum simiam *appellat. Adiicit*, Vitellianâ cicatrice stigmosum. *Agnoscis Reguli eloquentiam.* Hoc cicatricis Vitellianæ conuicium, est à vulnere, quod nunc accepit.

Dirempta belli commercia.] Quid clarius? Corrector ta-

Pag. 601. men aduentat, *dirempta bellico commercia.*

Pag. 602. *Exultabant, nullâ partium curâ.*] Vox interiecta in priscis libris, *exsultabant. Fruebantur nulla partium.* Quam, aut meo exemplo, eiiciendum est: aut flectendum, scribendúmque, *exsultabant, furebántque.*

Pag. 603. *Per auersam palatij partem.*] Roman *portam*. quod præfero: aut potiùs vtráque voce spretâ, *per auersa palatij.* Sæpe ita noster loquitur. itémque Velleius: *Antonius per auersa castrorum, proruto vallo receptus est.*

Terret solitudo & tacentes loci.] Virgilius arcanum hunc

naturæ nostræ motum pariter effert:

Horror vbique animos, atque ipsa silentia terrent.

Præcipiti in occasum die.] E Vatic. nam alij, *præcipitanti.* pag. 604.

AD LIB. IV.

HISTORIARVM
Notæ.

VBIQVE *lamenta, conclamationes, & fortuna captæ vrbis.*] Non displicet Vertranij diuinatio, *forma captæ vrbis.* Pag. 606.

Præmissi Ariciam equites.] Liber vnus *Arriani equites.* quid? an Arrij Vari turmas intellegit? Non opinor. & magis est vt vera sit vulgata. Pag. 607.

Ceteri vultu manúque, pauci quibus conspicua dignitas aut ingenium adulatione exercitum erat, compositis orationibus assentiebantur.] Ratio assentiendi in Senatu, Voce aut Signo. Signo dupliciter, Pedibus aut manu. Pedum in discessione vsus; Manus etiam in sessione aut statione, cùm eâ exporrectâ significarent talem sententiam se approbare. Vopiscus in Aureliano: *Deinde aliis* MANVS PORRIGENTIBVS, *aliis pedibus in sententiam euntibus, plerisque verbo consentientibus conditum est Senatusconsultum.* Seneca epistolâ VIII. *Non videor tibi plus prodesse, quàm si in Senatu candidato vocem &* MANVM *commodarem?* Isidorus hanc notam ad exercitum quoque transfert, lib. I. *Mos est militaris, vt quoties consentiat exercitus, quia voce non potest,* MANV *promittat.* Pag. 608. Manu adsentiri. In Senatu. In exercitu.

Prompsit sententiam, vt honorificam in bonum principem.] Aut mihi mens, aut huic loco aliquid desit. Quid enim hîc in quo Heluidius offenderit? Sed nec ista ipsa sententiola integra, scripsérítque Tacitus, *vt honorificam in bonum principem, ita adulationis expertem.* Certè membrum tale aliquod requiro. Rodolphus enim non explet, qui legit: Defectus notatus.

vt honorif. in bon. Principem, ita falsa aberant. qui sententiam sequentem debilitat & eneruat.

Regiones Italię.

Heluidius Priscus regione Italiæ septimâ, Tarracina municipio.] Locus nec bonus nec firmus, de firmissimo viro. Nam libris abest, vox, *septimâ*: quam nos tamen inseruimus, sententiæ vtcumque fulciendæ, admonitionibus Vertranij & Ferreti. Scimus enim Italiam totam in XI. regiones diuisam ab Augusto. itaque cùm regionis hîc mentio, εὔλογον, aiunt, numerum eius à Cornelio expressum. Sed iure ambigo primum quia non Tacito, non aliis historicis vsurpatum, vt in opidi mentione regionem Italiæ adiungant. Et vt id in loco ignotiore fiat: quid opus in Tarracinâ, municipio tam vicino vrbi, tam noto? Denique libri etiam in illo ipso verbo vacillant. Nam Vaticano est, *Tarentium municipio*: Farnes. *Tarentinæ*: priscis editionibus, *Tarentino*. Mirum verò, si libri omnes in opido toties iam antè sine errore vllo nominato, hîc demum offendant.

Pag. 609. *Non vt plerique, vt nomine magnifico segne otium velaret, sed quò firmior aduersus fortuita remp. capesseret.*] Disce iuuentus, & vide verum finem, quem Sapientiæ studiis proponas.

Heluidius vir maior, quã notior.

Ciuis, senator, maritus, gener, amicus, cunctis vitæ officiis æquabilis, opum contemptor, recti peruicax, constans aduersum metus.] Magnæ laudes: & quæ iure nos rapiant in admirationem viri. Cui Tacitum ipsum perfamiliarem fuisse, mihi liquet. Non minora de eo elogia sparsim reperias in Dissertationibus Epicteti apud Arrianum: & Plinius etiam in Epistolis celebrat, plus vno loco. At tam illustre sidus (heu, quid speremus?) in tenebris pænè iacebat, absque vnâ hac Taciti face.

Gloriolę cupido innata optimis.

Erant quibus appetentior fama videretur, quando etiam sapientibus.] Verissimè: nec mutandum. Omnes adfectus faciliùs à Sapiente exuuntur, quàm hæc cupido: & in magnis viris ——*tu sola animum mentemque peruris Gloria.* Plato ad hanc mentem aptissimè: τὴν κενοδοξίαν, ὡς τελευταῖον χιτῶνα, ἡ ψυχὴ ἀποδύεται: *cupidinem gloriæ, velut vltimam tunicam, anima solet deponere.* Et noster in Agricolâ: *Fama, cui sæpe etiam boni indulgent.*

Heluidius Apolloniæ exsulauit.

Galbæ principatu redut.] Vnde? Apolloniâ. Illic enim in exsilio egit: quod nos docet Scholiastes in Sat. Iuuena-

lis IV. *Eluidius Priscus, post damnationem soceri Pati Thrasea interdictâ sibi Italiâ, Apolloniam concessit.*

Egregiis orationibus vtriusque testatum.] Nostri libri. Visum Rhenano, *certatum.*

Senecione.] Malè. fateor fuisse Herennium Senecionem insignem virum, sed quem Domitianus occiderit, non Nero. Sequor igitur libros scriptos, qui hîc, *Sentio.* Pag. 610.

Secundùm vetera exempla, quæ sortem legationibus posuissent.] Hoc virum doctum valdè anxium habuit: qui negabat de more eo se legisse. Ego ita accipio, non quasi semper legati sorte olim missi, sed sæpe. & in eam rem exempla hæc reperio. Cicero ad Atticum lib. I. epist. XVII. *Senatus decreuit, vt legati cum auctoritate mitterentur.* Addit post pauca: *Hoc non queo præterire, cùm de consularibus mea prima sors exisset, vnâ voce Senatus frequens retinendum me in vrbe censuit.* Et quibus sortionem illic fuisse, clarè vides. Dio lib. LIX. πρέσβεις τὲ ἐπ' αὐτοῖς ἄλλους κλήρῳ, καὶ τὸν Κλαύδιον αἱρετὸν ἔπεμψαν. *Legatos his de rebus, alios quidem sorte, Claudium verò suffragiis electum miserunt.* Plura exempla auidè quæsiui: sed, vt verum fatear, clamaui Hylam. Pag. 562. Legati sorte lecti.

Sæuitiam Neronis per huiusmodi imagines illusisse.] Bene ita libri. Hoc enim dicit Eprius: Non se magis auctorem interficiendi claros viros Neroni fuisse, quàm senatum vniuersum qui eos damnauerit: sed Neronem videlicet hoc quasi velum prætendisse sceleribus, vt quæ spõtè iussurus erat, ea per accusatores & Senatum exerceret. atque ita imagine quadam Iustitiæ hominibus verè illuderet. Vulgò est, *illuxisse.*

Proditor corruptórque amicitiæ, cuius se magistrum ferebat.] Non damno. reuerâ enim philosophus magister amicitiæ, vti & aliarum virtutum est. Nec tamen vetus coniectura mea mihi euiluit, *corruptórque amici, & cuius se magistrum ferebat.* Vix enim est vt Tacitus omiserit, quod valdè ad rem & ad culpam facit, fuisse hunc Celerem Bareæ præceptorem. Iuuenalis docet: Pag. 611. Diuinatio in Tacito.

Stoïcus occîdit Baream delator amicum,
Discipulúmque senex.

Interpres Iuuenalis hanc quoque rem affirmat, in versum *— magni delator amici. Alij dicunt Philosophum Egnatium Celerem, Bareæ Sorani magistrum, qui ipsum apud Neronem detulit, & damnauit: & ipse posteà sub Vespasiano, hoc* Egnatius magister Beatæ.

ipsum Musonio Rufo accusante, damnatus est.

Pag. 612. *Ceterique motis ad vltionem animis exspectabantur.*] Corruptissimus anteà locus, quem restituimus ab ingenio:

Restitutio. cùm libris esset, *motis adulationibus animis*: aut, vt Vatic. *notis adulationi*. Sententia est: Non tam minuti illi & plebeij delatores expectabantur, aut expetebantur, quàm, erectis semel cupidine vlciscendi animis, illi Senatorij & illustres Priscus ac Marcellus.

Mucianus ambitiosissimus. *Ille vnus ambiri, coli.*] De hac flagranti ambitione Muciani, locus incerti scriptoris apud Suidam, in voce Ἀγάλλειν. Ait: ὅτι Μουκιανὸς ὁ Ῥωμαῖος τιμᾶσθαι ὑφ' ἁπάντων ὑπὲρ πάντας ἤθελε, καὶ ἤχθετο εἰ καὶ ὁστισοῦν οὐχ ὅτι ὑβρίσειεν αὐτὸν, ἀλλ' ὅτι μὴ οὐ μεγάλως ἀγάλλειεν. *Mucianus Romanus honore ab omnibus affici, & super omnes volebat & agrescebat, si quisquam non dicam contumeliâ eum affecisset, sed nisi summo cultu prosecutus esset.*

Pag. 613. *Insulam inter vada sitam occupauêre*] Valdè turbant libri. Quidam, *insulam vocatam sitam*: alij, *insulam Vacasitam*: Budensis, *insulam innata sitam*. Et certè inter vada aut vadosa loca, propriè sita non est hæc nobilis insula. quippe inter Rhenum Mosamque, alta & profunda planè flumina. sed Vadorum scilicet voce paullo laxiùs & latiùs Tacitus vsus, pro aquis. Quomodo Catullus pro mari,

Vada, quid hîc Tacito? —— *vada salsa citâ decurrere puppi*: Virgilius, Ouidius, aliique. Etsi reuerâ vada & breuia multa olim (vt opinor) in illis fluminibus: cùm aggeres nondum & certæ ripæ coërcerent. ideoque latè diffundebantur.

Nec opibus Romanis, societate validiorum attriti.] Sententia est; quamquam Romanis socij & fœderati Bataui, quæ societas apud potentiores plerumque in seruitutem transit: tamen non ita iis factum. libertatem tenuêre, nec tributa iis imposita aut seruitij aliæ notæ Vaticanus liber, *societatéve aliorum adstricti*. quod minùs placet.

Bataui natatores, ipsi an equi? *Arma equósque retinens.*] Romanus codex, *arma quoque retinens*. quod haut spreuerim. vti non tam ipsi tranatasse, quàm equis tramisisse intellegantur. Certè ambiguum mihi, Batauorúmne hæc ars & opera fuerit, ita vt ipsi nantes, equos armaque tenuerint: an potiùs equi ipsi docti sic & facti. E Tacito aut priscis scriptoribus litem hanc haud facilè decîdas. Noster in Agricolâ, viris

ipsis tribuere iterùm videtur: (de Batauis enim illa capio: *lectissimos auxiliarium, quibus nota vada, & patrius nandi vsus, quo simul seque & arma & equos regunt, repentè immisit.* Xiphilinus in Hadriano, ambiguè τὸ ἱππικὸν τῶν καλουμένων Βατάβων μετὰ τῶν ὅπλων διενήξατο, Hadrianus de Sorano Batauo:

Hadriano potui qui iudice, vasta profundi
Æquora Danubij cunctis tranare sub armis.

Ciuilis dissidij certus.] Libri veteres, *desciscendi certus.* Vtrũ mauis rectum.

Dilectum suapte naturâ grauem.] Quippe in longam & longinquam militiã. Velleius in laudibus Tiberij: *Quantâ cum quiete hominum, rem perpetui præcipuique timoris, supplementum, sine trepidatione dilectus, prouidet?* Pag. 614. Dilectus odiosus.

Quando legatum, superbo cum imperio venire?] Notâ interrogandi hæc scripserim; atque interpreter: En, vsque eò viles Romanis sumus, vt non legati aut prætores saltem nos diripiant, id est, honestiorum manibus pereamus: sed latrunculi aliquot minuti, præfecti & centuriones.

Ipso rebellis familiæ nomine placuit.] Siue etiam, *omine.* At Brinionem ipsum, *Brunonem*, scribi verius fortasse sit. Pag. 615. Brinio, siue Bruno.

Impositúsque scuto, more gentis.] Mos igitur ille ignotus Romanis, eo quidem æuo. Nam postea irrepsit, sed non nisi cum Barbaris. Galli, Gothi, Franci hunc in cooptando Principe ritum habuerunt: & notauit, atque exemplis firmauit, P. Pythœus. Illum vide libro I I. Subseciuor. cap VI. Sed addo, étiam Græcis leuationem hanc in scutum vsurpatam, inter sollennia Principatus. Zonaras de Hypatio, qui seditiosè contra Iustinianum electus: καὶ ἐπὶ ἀσπίδος αὐτὸν μετάρσιον ἄραντες, ἀναγορεύουσι βασιλέα: *& in scutum sublimè eum tollentes, salutant regem.* Nicephorus Gregoras lib. III. de Theodoro Ducæ filio: ἀνηγορεύετο δ' ὕστερον βασιλεὺς παρ' ἑκόντων τῶν ὑπηκόων ἁπάντων, καθεσθεὶς ἐπ' ἀσπίδος, κατὰ τὸ ἐν τύποις ἐπικρατοῦν ἔθος: *Dictus autem posteà Imperator est à volentibus subditis, sedens in clypeo iuxta morem in hac re receptum*, Curopalates de officiis Aulæ: ὁ νέος βασιλεὺς ἐπὶ σκουταρίου καθεσθεὶς ἐπαίρεται εἰς ὕψος: *Nouus Imperator scuto impositus tollitur in altum.* In Excerptis Georgij Pachymerij lib. I I. *Imperatorio clypeo insidet is, qui Imperio destinatur.* Adde si lubet, Zosimum libro III. in electione Iuliani. Mos scuto imponendi Principem. Etiam Græcis.

Duarum cohortium hiberna, proximo occupato Oceano, irrumpit.] Legam, *proxima occupatu, Oceano irrumpit.* hac mente: vt Brinio duarum cohortium castra quæ finitima Caninefatibus, per Oceanum irruperit. Aliàs, videatur vox, *occupato*, occupasse non suum locum, & eradenda.

Viribus cohortium abductis.] Bona & fida lectio è libris. Frustrà Rhenanus è Budensi admutilato codice turbat, miscet. Vitellius quidem non cohortes ipsas aut legiones omnes è Germaniâ abduxit: sed illis manentibus nomine & specie, valẽtissimum quemque militem subtraxit, id est, vires cohortium abduxit, vt hîc ait.

Pag. 617. *Multos adhuc in Galliâ viuere, ante tributa genitos.*] Cautè vide legas. Si enim de primâ seruitute & stipendio quod Cæsar imposuit, capis: capiêris. quomodò enim vera hęc adsertio, cùm ab eo tempore ad hunc diem, anni sint inter ferè cxx? nec tam vitales, vt opinor, tunc nostri Galli. Sed ad Augustum eiusque æuum id referri verius erit: qui censum tributumque instituit, quod penderent Galli. idque in consulatu suo septimo. Ad quam rationem nihil absurdi aut vani in hac oratione Ciuilis.

Tacito lux. Tributum strictè capiendum.

Nequaquam par à legionibus cohortibúsque redditur clamor.] Quod valdè Romani obseruabant, & velut omen habebant euentus. Appianus in Parthicis: *Crassus iussit eos clamorem tollere, in quo maximè militum mœstitia deprehensa est, exilem & dissonum clamorem edentium. Contrà, à Barbaris clarus & fortis est redditus.*

Clamor ante aciem.

Pag. 619. *Fraude ducum euenire.*] Vocem sustuli, *metuebantur*, auctore Vaticano. quæ perperam hîc inserta, & è priore lineâ repetita.

Pag. 620. *Sed parum prouisum, vt copiæ in castra conueherentur: rapi permisere.*] Itáne in litteræ vnius salebrâ viri docti hæserant? Nam, *ni*, antea legebatur, non, *vt*, velut nos emendauimus. Itaque consensu Vertranius & Rhenanus corrigunt, *sed paruum prouisum, ni copiæ.* & prouisum interpretantur commeatum, annonam. Ludibria. Nostra sententia clara. Peccatum, inquit, in eo à ducibus, quòd dum ædificia pro castris diruuntur, commeatum aliaque toleranda obsidioni diripi permisêre, potiùs quàm vt in castra conueherent ad vsum.

Voculæ restitutio sententiam expedit.

Vtramque Rheni ripam, quo truculentior visu foret, complet.]

Vox, *vtramque* Budensi abest. Et verò cur vtramque ripam milite compleuerit, cùm hæc in alterâ gesta? Inducatur igitur id verbi: aut rescribatur, *vtrimque*. Id enim veri speciem habet, supra infraque castra militem locatum, ad obsessorum terrorem.

Deprompta siluis lucisque ferarum imagines.] Sic libri nostri, non *iugisque*. Enimuerò in sacris Germanorum lucis ferina ista signa. Tacitus de moribus gentis: *Effigiésque & signa quædam detracta lucis in prælium ferunt.* Signa in lucis.

Iuxtà belli ciuilis externique facie obstupefecerant obsessos.] Puto germanum esse. Romanus tamen codex, *mixta belli ciuilis*, non item malè.

Ipse pauidus torpere.] Quædam editiones, *ipse nauibus inualidus corpore.* Fortè, *ipse pauidus, inualidus, torpêre.* Duplex certè vitium & segnitas huic seni, corporis animique. Pag. 621.

Aperta odia armáque, palàm depelli: fraudem & dolum obscura, eóque ineuitabilia.] Sallustiana imitatio est: *Hostem aduersum deprimere, homini strenuo haud difficile est: occulta pericula neque vitare, neque facere, bonis in promptu est.* Sallustiana gnome.

His inter se vocibus insistentes.] Alij, *vocibus instinctos.*

Instituit pessimum facinus, vt epistolæ Aquiliferis traderentur, à quis antè militi quàm ducibus legantur.] Cur Aquiliferis? quia legendæ nimirum ad Signa: id est, in Principiis. Facit omnino ad hunc morem, quod Spartianus in Pescennio Nigro refert ex epistolâ M. Antonini Imperatoris: *Itaque misi litteras recitandas ad signa.* Pag. 622. Litteræ ad signa lectæ.

Magis vsurpandi iuris, quàm quia vnius culpa foret.] Vaticanum iure sequor in elegantissimo genere dicendi. Nam vulgati scilicet, *Caussam*, inculcauerat, sine causâ. Prisci autem hac breuitate sermonis vsi sæpe. Sallustius: *Quæ postquam gloriosa modò, neque belli patrandi cognouit.* Liuius: *Ea prodendi imperij Romani, tradendæ Annibali victoriæ esse.* Plautus: *Iusiurandum rei seruandæ, non perdundæ conditum est.* Vlpianus: *Siquis euitandi criminis id egit, vt reip. caussâ abesset.* Rectè enim ita liber Florentinus. Breuius dicêdi genus.

At Ciuilem immensùm vniuersa Germania extollebat.] Locum rectè ita purgauimus, cùm legeretur, *immensis actibus*, vulgò in Couarruuiano erat, *auctibus.* in Rodolphi codice, *laudibus.* Quæ omnes externæ & addititiæ voces, pro libito explentium. At mihi Vaticanus ille bonus be- Pag. 624. Immensùm extollere.

nè præiuit, qui legit, *immensis vniuersa Germ.* Ex quo phrasim facile elicui Tacito & Sallustio notam. Noster libro XII. Annal. *Opúmque, quîs domus immensum viguit, primus accumulator.* Sallustius III. Histor. *Neque iam sustineri poterant, immensum aucto mari, & vento gliscente.* Nec tamen absurdè etiam scripseris, *immensum quantum.* Nam Vaticano certè spatium aliquod post eam vocem est, quasi altera desiat.

Quos genus Germanicæ originis.] E Budensi & Romano colligas, *quod gens Germ.* & statim, *vocarentur.*

Pag. 625. Dubitatio in voce. *Vnde clamor acciderat, circumagere corpora, tendere arcus.*] Mihi suspectum, & tibi si attendes. Quorsum hîc Arcus? De Germanis sermo est, quibus haud crebrò ea arma: sed nec ille sensus ad Taciti sensum. An *artus* potiùs? Cogitandum.

Pag. 626. *Néve extrema armis falsis velaret.*] Clarius, *externa arma.* hoc sensu, Ne Ciuilis vltrà tegeret perfidiam & rebellionem: neu quod reuerâ externum bellum erat, tegeret & velaret, quasi pro Vespesiano sumptum & ciuile.

Pag. 627. *Claudio Victore, sororis suæ filio.*] Romanus cod. & Rodolphus, *sororis suæ viro.*

Pag. 628. *Creditâ per vtrumque exercitum famâ.*] Rhenanus, *editâ.* ego, *deditâ* vel *diditâ.*

Pag. 629. *Qui reuersus, missos Nouesium frumentatores.*] Magis placet quod è quibusdam libris eruas, *qui vbi rursus missos.* Sententiam certè aptiùs nectit.

Frumētatoribus onustis pauculísq;.] Rom. *onustis perculsísque.*

Pag. 630. *Discesserant obsessores, satietate prædæ, nec incruenti. Ita dispersos & nescios.*] Iudicabam deesse quippiam. nunc restituere iuuante Romano cod. posse videor: *nec incruenti. In viâ dispersos.*

Pag. 631. Vulgus de victu solicitum. *Vulgus, cui vna ex rep. annonæ cura.*] Nihil mutandum. Tale illud Iuuenalis de populo Romano:

—*duas tantùm res anxius optat*
Panem & Circenses.

Nam, *Pana*, substituunt leguntque malè.

Pag. 633. Scribonij fratres. *Ipsi Publio neque animus.*] Vox addita, auctore Vatic.

Scribonianos fratres, concordiâ opibúsque insignes] Iunctim eos iterùm nominat Annali XIII. *Ad Scribonios fratres ea cura transfertur.* Nec temerè aut iungit, aut concordiam laudat. Audi Xiphilinum, qui vnus hæc illustrat in Ne-

rone: Ἀδελφοί τε, inquit, καὶ ἡλικιῶται τρόπον τινὰ ὄντες, καὶ μηδὲν μηδέποτε ἄνευ ἀλλήλων πράξαντες, ἀλλ᾽ ὥσπερ τῷ γένει, οὕτω καὶ τῇ προαιρέσει τῇ τε οὐσίᾳ συμπεφυκότες: *Fratres, & quodammodò æquales, nihil alter absque altero facientes, sed vt genere, ita & electione vitæ & facultatibus coniuncti.* Addit deinde, *cùm vtrique Germaniæ præfuissent, vocatos à Nerone in Græciam, ibique incisis spontè venis periisse*: Sed rectène *Scribonianos* hîc legimus? non opinor. Taciti loco dicto *Scribonios* habes: & in Xiphilino, Σκριβωνίων. Tacitus leuiter rescriptus.

Vipsanius Messalla, ausus pro fratre Aquilio Regulo deprecari.] Est omnino ille Regulus, Plinio in Epistolis meritissimò flagellatus, & alibi *Bipedum nequissimus* dictus. Obserua ergo de Messallâ diuersissimo fratre.

Sulpicia Prætextata Crassi vxor.] Vox, *vxor*, abest Rom. edit. Rectissimè. Vix enim aliter prisci locuti aut scripsere, quàm, Terentia Tullij, Liuia Drusi, &c. cùm intellegant vxorem. Pag. 634.

Spontè ex Sc. accusationem subiisse.] Non de nihilo ambigit Rhenanus. Si enim ex Senatusconsulto subiit, quomodò sponte? Diuinat, *Sponte ex se.* Haut ineptè. Quid si *sponte, & inconsultò?* Rhenani & nostra diuinatio.

Aut salutem illâ sæuitiâ redemisti.] Ex ductu scripturæ Vaticanæ restitui Nam ibi, *nec dignitatem hausta litem.* Vulgò, *nec dignitatem aut ista lucem.*

Ex funere reip. raptis consularibus spoliis.] Eò dictum, quia consulatum acceperat, præmium accusationis. Nam ita obtinebat, vt accusanti & damnanti, non pecuniæ solùm merces esset, sed & honoris aut magistratus quem reus habuisset. Dio libro XLVI. de accusatoribus percussorum Cæsaris, pulchrè: Χρήματά τε γὰρ ἐκ τῆς τοῦ ἁλόντος οὐσίας, καὶ τὴν τιμὴν ἢ τὴν ἀρχὴν τὴν ἐκείνου, εἴ τινα ἄρα ἔχων ἦν, ἐλάμβανον: *Nam & pecunias è bonis damnati, & honorem aut magistratum, siquem modò haberet, accipiebant.* Tacitus sæpe indicat: & clarè, initio libri I. *Nec minùs præmia delatorum inuisa, quàm scelera. cùm alij sacerdotia & consulatus, vt spolia, adepti, procurationes alij & interiorem potentiam, agerent, ferrent cuncta.* Merces accusatorum. Etiã Honos.

Septuagies sestertio dignatus.] A coniecturâ meâ est, antè enim, *signatus.* ex quo Rhenanus, *designatus.* & fieri potest vt nota aut vox exciderit: fueritque, *pr. designatus,* aut, COS.

Pag. 635. *Diutius durant exempla quàm mores.*] Rodolphus, *quàm homines.*

Pag. 636. *Manlius Patricius Senatorij ordinis.*] Vatic. & Rom. *Patruitus.* Fortasse, *Patruinus.* quod nomen in Symmachi epistolis plus semel leges.

Pulsatum se.] Grande priscis illis moribus crimen. nam nec conuicio Senatorem aspergere licebat, impunè. Arnobius libro IV. *Magistratum in ordinem redigere, Senatorem aut conuicio prosequi, suis esse decrestis periculosissimum pœnis.* Saluianus lib. VI. *Illustrem ac præpotentem virum nequaquam exhonorari à quoquam licet; & si quisquam exhonorauerit, decretis legalibus reus sistitur, & iniuriarum auctor iure damnatur.*

Senatores nò lædendi.

Pœna ei rei.

Coloniâ Senensi.] *Seniensi* in Vatic. semper.

Prensare commanipularium pectora, ceruicibus innecti.] Ita lego. non tamen malè, *prensare commanipulares, pectori, ceruicibus innecti.*

Pag. 637. *Magna documenta instabilis fortunæ, summáque etiam miscentis.*] Rodolphus acutè, *summaq; & ima miscentis.*

Pag. 638. *M. Silanum obtinentem Africam metuens.*] Dio hæc in rebus Caij mirè confundit ac miscet. Nec M. Silano Proconsule euenisse diuisionem hanc vult, sed ipso L Pisone. Vide eum: & de hac ipsâ cæde Plinium libro III. epistolâ VII.

M. Silanus cæsus.

Æquatus inter duos beneficiorum numerus.] Propriæ & ex æui eius vsu accipe Beneficia, promotiones ad altiores ordines siue gradus. Castrense in eâ re verbum est, Liuio sic vsurpatum lib. IV. *Vt tribuni militum à populo senideni crearentur. quæ anteà, perquam paucis suffragio populi relictis locis, Dictatorum & consulum fermè fuerant beneficia.* Ciceroni etiam epistolâ ad Rufum Quæstorem: *De centurionibus tamen & tribunorum militum contubernalibus, res est in integro. genus enim horum beneficiorum definitum lege non erat.* Nec Valerius alio sensu, libro IV. cap. VIII. scripsit. *Ad equestrem ordinem & splendidæ militiæ stipendia P. Cælij beneficio peruenerat.* Item Suetonius Tiberij cap. XII. clarè: *Venit in suspicionem, per quosdam beneficij sui centuriones.* Noster adæquè lib. I. suprà: *Primores militum, per beneficia Nymphidij, vt suspectos.* Hi tales, Beneficiarij dicti. Cæsar De bello ciuili libro II. *Petreius cum prætoriâ cohorte, barbarísque equitibus paucis, Beneficiariis suis.* Passim in lapidibus:

Beneficia quid?

BF. COS.

BF. COS. & BF. PR. & BF. PR. PR.id est, *Beneficiarius Consulis. Beneficiarius pratoris. Beneficiarius praefecti pratorio*, aut *Propratoris*. Vegetius restringere nomen videtur; & *Beneficiarij*, inquit libro II.cap.VII.*ab eo appellati, quòd beneficio Tribunorum promouerentur*. Et ad eius mentem in lapidibus lego ista. In Piceno: BENEFICIARIVS. TRIBVNI. DEINDE. OPTIO. IN. CENTVRIA. Romæ: CORNELIO. MARCIANO. MILITI. CHORT. XII. VRB. BENEF. TRIBVN. Abiisse in aliud officij nomen videtur, ex Tertulliano de Fugâ: *In matricibus Beneficiariorum & Curiosorum inter tabernarios, & lanios, & aleones, & lenones, Christiani quoque vectigales continentur.*

Valerius Festus.] Plinius lib.III.epist.VII.*Nuper L.Piso, pater illius qui à Valerio Festo per summum facinus in Africâ occisus est.*

Praefectus alae Petrinae.] In Notitiâ Imperij, *Praefectus alae Petrianae* legitur in Britanniâ *per Lineam Valli*. Vbi Linea Valli, non aliud est quàm tractus ille ad Vallum à Seuero aliisque exstructum. Ala Petrina.

Mox Ophensium.] Rodolphus voluit, *Rufpensium*: sed à coniecturâ. Orphensium quidem non alibi mentio in hoc tractu: & putamus rectissimè emendatum iri, *Oeensium*, statimque, *populus Oeensis*. Rem tetigi. Te aduoco C. Plini in meam fidem & Taciti lucem: Scribis libro V.cap. V. his ipsis verbis: *Ad Garamantas iter inexplicabile adhuc fuit. Proximo bello quod cum Oeensibus Romani gessêre, initiis Vespasiani Imperatoris, compendium viae quatridui deprehensum est.* Quod illud bellum sub initia Vespasiani, nisi istud? Itaque Plinio quoque prælucent clarè hæc Corneliana. Tempus, situs, nomen, omnia conueniunt: & est hoc illud ipsum celebre opidum, vnde Pudentilla Apuleij, vt ipse Apologiâ commemorat. Scripsit & Orationem, *Pro statuâ sibi Oeæ locandâ.* Pag.640. Oënses in Tacito repositi. E Plinio lux Sed & ipsi.

L.Vestinum equestris ordinis virum.] Estne ille, de quo Oratione pro Gallis Claudius Cæsar? *Ex quâ coloniâ* (Viennensi) *inter paucos equestris ordinis ornamentum L. Vestinum familiarissimè diligo.* Ego puto. idque paullò certiùs, quàm eundem Martiali intelligi, lib.IV.Epigr.XXIX. Pag.641. L.Vestinus indagatus.

Cùm grauis extremas Vestinus duceret horas,
Et iam per Stygias esset iturus aquas:

Vltima voluentes orauit pensa sorores,
Vt traherent paruâ stamina pulla morâ.
Tum largas partitus opes, à luce recessit:
Séque mori post hoc credidit ille senem.

Nam hic fuerit potiùs filius eius: qui videtur è clausulâ iuuenis obiisse.

Nomina fausta quæsita. *Ingressi milites, quibus fausta nomina.*] Non, *omina*, vt vulgò. Vaticanus ita iubet, & mos religionis priscæ. quibus magnæ curæ vt in his talibus initiis homines præessent aut interessent bono nomine. id est: è quorum nominibus captari velut augurium aliquod posset prosperitatis & diuturnitatis. Talia sunt, Saluius, Longinus, Statorius, &c. Mala contrà, è quibus triste aliquod, infirmum, breue. vt Curtius, Minutius, Furius, Hostilius. Cicero de Diuinat. *Cùm Imperator exercitum, Censor populum lustraret, bonis nominibus qui hostias ducerent eligebantur: quod idem in dilectu Consules obseruant, vt primus miles fiat bono nomine.* Plinius: *Publicis lustris etiam nomina victimas ducentium prospera eligimus.* Tale vaticinium lenonis illius Plautini, in Lucride:

Nomen atque omen quantiuis est pretij.
Mihi quoque Lucridem confido fore te.

Adi & Festum in Lacus Lucrinus.

Felices rami. *Felicibus ramis.*] Id est, è felici arbore (dîs gratâ, interpretatur Macrobius) decerptus. Ammianus in religione simili, libro XXIX. *Linteis quidam indumentis amictus, torulo capite circumflexo, verbenas felicis arboris gestans.* Huic vsui E lauru plurimùm. maximè Laurus. Liuius lib. XL. *Omnes coronati & lauream in manu tenentes supplicauerunt.* Suidas: Αἴσακος. ὁ κλάδος τῆς δάφνης, ὃν κατέχοντες ὕμνουν τοὺς θεούς: *Aisacus. ramus lauri, quem manu tenentes deos celebrabant.*

Aquâ perluêre.] Sollenni & vsitatâ lustratione: publicè priuatímque receptâ. Tertullianus de Baptismo: *Ceterùm villas, domos, templa, totásque vrbes aspergine circumlatæ aquæ* Vasa lustralia. *expiant passim.* Huic rei & περιῤῥαντήρια vasa in templis, aquâ lustrali plena, quâ sacerdotes aut æditui intrantes aspergerent, aut etiam ipsi sese. Sozomenus: θαλλοὺς τινας διαβρόχους κατέχων ὁ ἱερεὺς, νόμῳ ἑλληνικῷ περιέῤῥαινε τοὺς εἰσιόντας: *Ramos quosdam madidatos sacerdos tenens, aspergebat ritu Græcorum siue gentilium, intrantes.* Ouidius:

Vdáque rorales laurea misit aquas.

Insignem ad hanc ablutionem locum abluo, Asconij In

Diuinationem: *Alij delubra dicunt ea templa, in quibus sunt labra corporum abluendorum mortuorum, vt. Dodonæi Iouis aut Apollinis Delphici, in quorum delubris lebetes tripodésque visuntur.* Fallor, aut τὸ *mortuorum*, ab inepto glossographo est: nec aliunde Delubra deriuari vult, quàm ab istâ in templorum vasis aquâ ad deluendum.

Plautio Eliano.] Vatic. Barbarè vulgò, *Eliatius.*

Lustratâ boue taurísque areâ.] Vera dictio, *Suouetaurilibus.* Suouetaurilia sacrificium.
Præit Vatic. in quo, *bouetaurilibus*: & Couarruuiæ, qui *bouetauribus*. Scilicet prisci in lustrationibus aut piamentis hoc sacrificij genus adhibebant, sollemni ritu Liuius libro IX. *Telo potiri hostem fas non est: si potiatur, Marti Suouetaurilibus piaculum fieri.* Tacitus V. Annal. *Sacrificantibus, cùm hic more Romano Suouetaurilia daret, ille equum placando amni.* Cato de re Rustic. *Cum Diuis volentibus, quódque benè eueniat, mando tibi Mani, vti illace Suouetaurilia, fundum, agrum, terrámque meam, quotâ ex parte circumferenda censeas, vti cures lustrare.* Quæ victimæ in hoc sacro, etsi vox indicat, clarè etiam Varro lib. II. De re Rust. *Populus Romanus cùm lustratur Suouetaurilibus, circumaguntur verres, aries, taurus.* Et Quinctilianus: *Nam Suouetaurilia iam persuasum est esse ex sue, oue, & tauro.* Solitaurilia hæc etiam dicta, docebit te Festus, nec abeunt à Græcorum veteri sacro, quod illi τριττὺν dicebant, nisi quòd ibi inter victimas, hircus.

Classicus nobilitate opibúsque anteibat alios.] Breuius & verius Vatic. & Couarruuiæ, *ante alios.* Sic libro V. Histor. *Templum in modum arcis, propriíque muri labore & opere ante alios.* Libro I. Annal. *Cn. Lentulus ante alios ætate & gloriâ belli.* Pag. 643.

Ipse è maioribus suis hostis populi Romani, quàm socius iactabat.] Sic restitui. Transmarinum & elegans dicendi genus est, Iactat esse socius: quod plebs dixerit, Iactat se socium esse. Homerus: Græcanica phrasis.

Εκτωρ ὃς Διὸς εὔχετ' ἐρισθένεος πάϊς εἶναι,

& crebrò Græci: quos sæpe & vulgò imitati Latini, sed locis hodie ferè corruptis. Plautus Asinariâ:

Argenti viginti minæ me modò ad mortem appulerunt,
Quas hodie adolescens Diabolus ipsi daturus dixit. Plaut. correctus.

Ita enim consensu manuscripti. sicut & illo, Bacchidibus:

Eia, nunc esse ego opinor Herculei, tu autem Linus.

Apuleium eo exemplo scripsisse censeam libro VII. *Summos illis promitterent honores habituri mihi.* nec mutem; Virgilius *——sensit medios delapsus in hostes.*

Pag. 644. Simillimus Claudiani locus. *Non adeò turbatam ciuilibus armis rem Romanam, vt etiam Treueris Lingonibúsque despectui sit*] Similem & è Romano pectore vocem, emisit ille Stilico apud Claudianum, De bello Getico:

Non ita Romanum Fati violentia nomen
Obruit, vt vestros nequeat punire tumultus.

Pag. 645. Diuinatio varia in Tacito. *In tot malis hostium.*] Haud planè damno. Quid si tamen faciamus, *portum & finem?* Quid si etiam per impatientiam, & rerum postumarum incertus dixerit, *ostium aut finem?* hoc sensu. Mortem in tot malis opto: siue ea finem miseriarum datura sit, cùm non ero: siue initium, per Plutonia tormenta.

Correctiuncula. *Pecunia nuper etiam donatiuo sufficit.*] Imò, *sufficit.* Nuper enim donatiuum acceperant. Suprà.

Pag. 646. Liuiana imitatiuncula. *Si vobis non fuit cordi, me duce hac castra.*) Imitatum clarè è Liuio: *Vos dI immortales precor quæsóque, si vobis non fuit cordi Sp. Postumium cum Samnitibus bellum gerere.* Tacitus infrà: *Id fortasse cordi diis, & diuino ministerio Principem electum.* Nec quidquam hîc scrupi aut nodi. Rhenanus tamen ait in Budensi, τὸ *cordi*, non legi: ex quo ille iuratus emendat, *si vobis non fuit*, id est, licuit, inquit, more Græco. Benè Beate manibus tuis sit. nam periuria hæc litteratorum, pariter ac amantium, vt spero, venti auferunt.

Pag. 647. Crinem votiuum alere. *Ciuilis, barbaro voto, propexum rutilatúmque crinem, patratâ demum legionum cæde deposuit.*] Patrium & solenne Germanis hoc votum. Tacitus De moribus eius gentis: *Aliis Germanorum populis vsurpatum, rarâ & priuatâ cuiusque audentiâ, apud Cattos in consensum vertit, crinem barbámque summittere, nec nisi hoste cæso exsuere votiuum obligatúmque virtuti oris habitum.* Mansit inferiore æuo. & lego apud Diaconum III. de Gestis Longobard. cap. III. *Sex millia Saxonum, quæ bello superfuerant, deuouerunt se, neque barbam neque capillos rasuros, nisi se de Sueuis hostibus vlciscerentur.* Pulchrè igitur &

Silio lux data. decorè Silius Sarmenti Gallo hoc affigit IV. Punic.

Occumbit Sarmens, flauam qui ponere victor
Cæsariem crinémque tibi Gradiue vouebat.

Liuiana imitatio. *Hæc meditantibus aduênit hora exspectatione tristior.*] Quis neget à Liuiano exemplari esse? qui in deditione illâ turpi

ad Furculas: *Hac frementibus*, inquit, *hora fatalis ignominiæ advenit omnia tristiora experiundo factura.*

Reuulsæ imperatorum imagines, innexa signa.] Budensis codex, *inhora signa*. Roman. *in ora*. Innexi quidem vox suppositítia est: nec sententiæ huic facit. Diuinabam olim, *inuersa signa*. quod ignominiæ fuit, & victos se fatentium. Spartianus in Seuero: *In palatium eodem habitu perrexit, prælatis signis quæ prætorianis ademerat, supinis non erectis.* Idem vsurpatum in dolore. Tacitus III. Annal. *Præcedebant incompta signa, versi fasces.* Pedo Albinonanus ad Liuiam: Pag. 648. Signa inuersa in luctu.

Quos primùm vidi fasces, in funere vidi.
Sed vidi versos indiciúmque mali.

At nunc putem commodiùs legi, *inhonora signa*, id est, squallida, non vncta, non nitidata: quæ opponit *fulgentibus Gallorum vexillis.*

Quomodo lucem noctémque.] Perspicuè rectum. atque ita in Vatic. Vulgò, *lucem diémque*, quasi ea differant.

Abruptis voluptatibus, quibus Romani plus aduersus subiectos, quàm armis valent.] Ambigua lectio. Quam posui, libri firmant nec ratio impugnat. Verè enim inter Romanas artes fuit, ad homines in imperio retinendos, mollire vires eorum, & per delicias amœnasque voluptates frangere. Tacitus in Agricolâ: *Sequens hiems saluberrimis consiliis absumpta, vt homines dispersi ac rudes, eóque bello faciles, quieti & otio per voluptates assuescerent.* Et paullò pòst: *Paullatímque discessum ad delinimenta vitiorum, porticus, & balnea, & conuiuiorum elegantiam. idq́; apud imperitos humanitas vocabatur, cùm pars seruitutis esset.* At veteres tamen editiones, *abruptis vectigalibus.* quod stabiliri prorsus responso Vbiorum videtur, ad hanc orationis partem: *Vectigal & onera commerciorum resoluimus.* Pag. 650. Voluptates eneruant.

Eductis olim.] Scribe, *deductis olim*. colonos veteres intellegit.

In vetustatem consuetudine vertantur.] Aptius & concinnius visum, quàm illud tritum, *vetustatem & consuetudinem.* Quod autem posui, in Farnesiano est.

Ipsa editâ in turre, dilectus è propinquis consulta responsáque, vt internuntius numinis, portabat.] Romana edit. & Rodolphus: *ipsa adyta intrare dilectus è prop.* Quam lectionem haud temerè spernendam. Vt de fatidico numine quo- Veleda, pro deâ.

piam loquitur: cui rei apta hæc Adytorum vox. Vulgata nihilo seciùs valdè proba.

Pag.651. *Seu me ducem, seu militem mauultis.*] Insidiosâ modestiâ dictum: vt à Sallustij Catilinâ: *Vel imperatore, vel milite me vtimini.*

Sallustiana imitatio.

Iulius Sabinus.] Alius ab isto, qui Senecæ patri nominatur lib. IX. Controu. IV. in quo corruptè legas, *Et ab Iulio & à Sabino.* Scio iunctim fuisse, *ab Iulio Sabino*, qui Galliis præfuit sub Caio: patérne huius? Dionem vide, lib. vltimo.

Addubitatũ de verbis Taciti.

Proiectus Romani fœderis monumentis, Cæsarem salutari se iubet.] Aut nihil, aut nimis, in hoc loco video. Quale illud est, Proiicere monumenta fœderis? pingue & insulsum. Aliorsum emendatione traxerim: *prolectus Romani generis monumentis.* Sabinus, inquit, inuitatus & inductus stirpis suæ origine, Cæsarem se appellat: Quid mirum? ecce suprà scriptum: *Sabinus falsæ stirpis gloriâ incendebatur. Proauiam suam*, * *D. Iulio per Gallias bellanti, corpore & adulterio placuisse.* Possis eodem sensu: *prolatis R. generis.*

* Notat & Dio idem, in Vespasiano.

Fusi Lingones.] Tangit hoc bellum, quod in Iohanne Sarisberiense legitur libro V. cap. VII. *Auspiciis imperatoriis Cæsaris Domitiani Germanico bello, quod Iulius Ciuilis in Gallia mouerat, Lingonum opulentissima ciuitas quæ ad Ciuilem desciuerat, cùm aduenientem ab exercitu Cæsaris populationem timeret, quòd præter spem inuiolata nihil ex rebus suis amiserat, ad obsequium redacta, septuaginta millia armatorum tradidit ei.* Quæ totidem verbis apud Frontinum lib. IV. Stratagematôn.

Lingonum multitudo.

Insigne Epponinæ vxoris exemplum suo loco reddemus.] Verè insigne & rarum, plenúmque fidei in sexu infido. Non est in libris qui exstant. Seruauit enim Tacitus in vltimum Vespasiani annum, cùm & Iulius hic Sabinus (qui gloriabatur à Cæsare genus ducere) & istaipsa Epponina interfecti. Tota historia dignissima lectu, apud Plutarchum diffusè est in Erotico extremo. Aliquid & Dionis compendium, in Vespasiano.

Epponinæ fides in maritum.

Epponinæ.] At Plutarchus *Emponam* scribit, & id nomen Gallis Heroinam signare addit: ἦν δὲ γυναῖκα, inquit, πασῶν ἀρίστην γημάμενος, ἣν ἐκεῖ μὲν Εμπονὴν ἐκάλουν, ἑλληνιστὶ δ' ἄν τις ἡρωΐδα προσαγορεύσειεν.

Pag.652. *Nequaquam egregij duces.*] Corruptionem video, vix tol-

io: Conabar: *Et quamquam egregij duces (iam enim Gallum Annium & Petilium Cerialem dilegerat) summam belli parum tolerare*, siue, *tolerabant.*

Pag. 601. Suetonij error.

Ipsum quanquam Senatorij ordinis.] Suetonium igitur culpæ quis purgat, scribentem Titum primum è Senatoriis prætorio præfectum? In Tito, cap. VI. *Præfecturam quoque Pretorij suscepit, numquam ad id tempus nisi ab equite Romano administratam.* Occultè adsentitur Plinius Præfatione operis: *Dum illud patri pariter & equestri ordini præstas, Præfectus pretorio eius.* Tamen noster palàm adfirmat Clementem hunc Arretinum, & Præfectum & Senatorem fuisse *.

* *Adde quæ notaui ad lib. IV. suprà.*

Pag. 653. Manutij coniectura.

Aut vetustatem originis per iurgia iactantibus.] Sumpsi lectionem à P. Manutio: qui amicè mihi in pomeridiano sermone contribuit. Nam vulgò est, *periuriáque iactantibus.* in manusc. *periuria iactantibus.* quod; Manutianam coniecturam firmat. Romano tamen libro est, *pro iure iactantibus,* quod reiicere, iniurium sanè sit.

Pag. 654.

Ardua Alpium præsidiis claudere.] Rom. *Præsidiis capere.* quod recipio.

Pag. 655.

Rigodulum venit.] Vatic. *Ridogulum.* Hodie dimidiatum nomen tenet, aliquot milliaribus supra Confluentes, pagus *Rigol* dictus.

Pag. 656.

Cerialis metu infamiæ.] Vulgati, *Cerialis à metu.* Mihi vox aliqua excidisse videtur, & alternasse caussas, vt solet, Tacitus: *Cerialis emptus, an metu infamiæ.* siue, *Cerialis clementiâ, an metu.*

Pag. 657. Procul à Ioue & fulmine.

Laudatorum principum vsus ex æquo, quamuis procul agentibus: sæui proximis ingruunt.] Acuta gnome: quam non abest quin callidè abductam Sallustio credam, in oratione Sullæ ad Bocchum: *Tibi verò nulla amicitia opportunior nostrâ. primùm quòd procul absimus, in quo offensæ minimum, gratia par ac si propè adessemus.*

Pag. 658. Imperiorũ varietas, bellorũ caussa. Romanum olim, vinclum pacis.

Pulsis, quod dij prohibeant, Romanis, quid aliud quàm bella omnium inter se gentium existent.] Oraculum, cuius fidem proaui viderunt: & nos videmus, videbimúsque, quamdiu secta in tot Dominos Europa non audiet vnius Aurigæ habenas. Plutarchus igitur verè, *Imperium Romanum, velut anchoram esse* scripsit *fluctuanti mundo.* Et nónne à Crispo suo hoc effatum sumpsit noster? sumpsit. Ille sic ad Cæsaré: *Quippe si morbo iam aut fato huic Imperio secus accidat: cui dubium est, quin per orbem terrarum vastitas, bella, cædes oriātur:*

Quòd vos Gallici fœderis oblitos prædixerim, memoriam Romani sacramenti tenere credidi.] Vocem, *prædixerim*, superesse & superfluere vides. Rodolphus pro eâ legisse videtur, *oblitos, proximam memoriam, &c.*

Sullanum factum. *Ite, nunciate Vespasiano, relictum à vobis in acie ducem.*] Similis inuidiæ metum suis militibus iam fugientibus Sulla iniicit: *Siquis vos milites rogauerit, ubi Sullam imperatorem vestrum reliqueritis, respondete, Apud Orchomenum pugnantem.* Atque ille hac increpatione rem labentem sustinuit. Plutarchus & Appianus.

Pag. 661. *Flagrantissimâ cohortium suarum integrâ, & è Chaucis Frisiisque compositâ.*] Romanus codex, & editiones aliæ: *integrâ manu, & è Chaucis.* Legam, *integrâ manente, è Chaucis.*

Tolbiaci.] Farnes. *Colbiaci.* In Itineratio Antonini. *Tobiaci.*

Pag. 662. *Statos æstiuis flatibus dies.*] Fortasse, *status Etesiarum flatibus.*

Pag. 663. *Nunc quoque memorant postquam nullum mendacio pretium.*] Quis autem gratuitò mendax sit?

——*cùm sint præmia falsi*
Nulla, ratam debet testis habere fidem.

ait Ouidius:

Torrentij coniectura firmata. *E primoribus Ægyptiorum Basiliden.*] Firmat hoc valdè viri eximij coniecturam Læuini Torrentij, in Suetonij Vespasiano: *Basilides libertus obtulisse ei visus est.* Quomodo libertus, si sacerdos? si, quod hîc dicitur, *è primoribus Ægyptiorum?* Bene igitur ille magnus amicus noster, *Basilides obtulisse*, deletâ voce *libertus*, perperam infarctâ.

Pag. 666. *Quâ cogitatione bellum aduersus patrem cogitauerit.*] Spernimus, vt spurcum, Cogitare cogitatione. Rom cod. *quâ. contagione.* ex quo verè emendo, *contatione.* Contari, velut conto explorare: & propriè noster hîc vsus.

Domitian' poëtã mentitur. *Amorem carminum simulans.*] Simulans tantùm: ita. Suetonius: *Simulauit* (Domitianus hic iste) *mirè modestiam, imprimísque Poëticæ studium, tam inusitatum anteà sibi quàm posteà spretum & abiectum.* At scriptores eius æui campum hunc adulatorium egregiè exercent, & vatem faciunt supra

Vnde materies adulantibus. vates. Omitto poëtas (more mentiri aliquid & extollere iis fas:) ecce nostrum senem Fabium: *Hos nominauimus, quia Germanicum Augustum* (caue alium ab isto intellegas) *ab institutis studiis deflexit cura terrarum: parúmque dis visum*

est, esse eum maximum poëtarum. Quid tamen iisipsis operibus eius, in quae donatus imperio iuuenis successerat (scribo, *secesserat*) *sublimius, doctius, omnibus denique numeris praestantius?* Ite Homere & Virgili, erepta vobis à Paride hoc palma. Plinius etiam Praefatione ad Titum: *Quantus in poëticâ es! ô magna faecunditas animi! quemadmodum fratrem quoque imitareris, excogitasti.* Haec turpia, atque vtinam tamen timeam, nequis hodie apud Principes sic peccet!

Cuius disparem mitiorémque naturam contrà interpretabatur.] Scripti libri subtexunt, *neque vos impunitos patiantur.* Perperam. quia verba sunt ex oratione Cerialis suprà repetita. Farnesianus adscribit, *Deest hîc aliquantulum.* cui fidem habeo.

AD LIB. V.

HISTORIARVM

Notae.

PRIVATIS *vtriusque rebus militiâ clarus.*] Probam lectionem censeam & sententiam, absque libris sit: qui consensu omnes, *preliatis vtriusque*; aut, *prelatis*. Ego quamquam intentus, nihil elicio. Pag. 667.

Vt superior sui iam crederetur.] Hic quoque me locus diu torsit, per singulos apices & ductus scripturae veteris euntem. Sed exclamare tandem cum Philosopho possum, εὕρηκα. Budensis codex habuit, *Superior vnam crederetur.* Vatic *superiori vnam.* Ex quo, vix duabus litteris leuiter mutantibus facio: *ipse vt super fortunam*, eleganti sentētiâ. Titus, inquit, iam tum priuatus clarus bello: nunc multò promptior, vt parem vel superiorem se potiùs fortunâ hac Imperatoriâ ostenderet. Rhenanus diuinabat: *vt superiori viâ ingrederetur.* Farnes. autem cod & Rom. abeunt ab hoc scripto longiùs, *vt superior omnibus crederetur.*

Solymos carminibus Homeri celebratam gentem.] Locus Homeri notus: sententia tantùm valdè ambigua inter natantes Scholiastas. Sunt qui designari Lycios aut finitimos Pag. 668. Solymi apud Homerum.

quosdã velint: quò Strabo, & Eustathius, & Pindari interpres inclinãt. sunt qui Pisidas: quò Plinius & Stephanus. sunt qui Iudæos: quod noster hîc suggerit, & Tzetzes. Eusebius etiam Chærili Poëtæ testimonio, Hebræos Solymos olim dictos censet euinci. Nec Q. Calaber sanè aliter apud Homerum accepit: ideoque — Σολύμων ἱερὸν στρατὸν dixit: sacri epitheto sacram indicans gentem.

Ortâ per Ægyptum tabe, quæ corpora fœdaret.] Vitiliginem appellat Iustinus, vti optimè restituit optimus & doctissimus Bongarsius.

Occhoris, siue potiùs Bocchoris rex. *Regem Occhorim.*] Ita libri vett. quos sum secutus, non, *Bocchorim.* etsi vulgatæ huic scripturæ adsertor Iustinus venit λόγῳ παραινετικῷ. Nam ait: Τέλαρτην δὲ φασι νομοθέτην γεγενῆσθαι Βόκχοριν τὸν βασιλέα, σοφόν τινα καὶ πανουργίᾳ διαφέροντα. Etiam Orosius lib. I. qui locum hunc totum transscribens, Bocchorim tamen appellat. Sed & Plutarchus ita nominat, libello περὶ δυσωπίας. Itaque iure vacillo. Nam Clemens Strom. I. nimis diuersus à nobis abit, qui Omosim hunc, vel Amasim appellat. At quod ad rem ipsam, falsa est, & refellunt libri sacri. Tamen sumpsit hæc à Lysimacho, vti videre potes apud Iosephum Contra Apionem, libro I. extremo. Vbi item scriptum, *Bocchoris.*

Postquam vastis locis relictum sit.] Mirum non addere eum quibus in locis. Ac sanè ex Tertulliano legend. videatur, *vastis Arabiæ locis.* Is enim Apologetico narrat Cornelium Tacitum scripsisse in V. Historiar. *Iudæos Ægypto expeditos siue extorres in vastis Arabiæ locis aquarum egenos*, &c. Orosio tamen non aliter lectum, quàm nostri libri præferunt.

Pag. 669. *Primo cuius auxilio credentes.*] Citat etiam ita Orosius. ambigo tamen & contor, an non vox, *credentes*, eiicienda sit. Et iam video abesse in Othonis Frisingensis lib. I. cap. XVIII. vbi hæc citat.

Caput asini in templo falsò positum. *Effigiem animalis.*] Hoc de capite asini magno consensu omnes veteres tradiderunt: ne tãtoperè noster culpetur, tanquam *mendaciorum plenissimus* scriptor. Et sanè Strabo, Plutarchus, Damocritus apud Suidam multo maiora deliria delirarunt contra gentem & libros sacros.

Pag. 670. *Vim suam & cursum septimos per numeros conficiant.*] Vera lectio, quam è Vatic. prompsi referente: *per numeros coni-*

ciant, ex quo ego *conficiant*. Aliter vulgati. De re autem ipsa Dionem vide XXXVII. & imprimis Alexandrinum Clementem, Stromate VI.

Et stipes illuc congerebant.] Cicero pro Flacco: *Cùm aurum, Iudaeorum nomine, quotannis ex Italiâ & ex omnibus prouinciis Hierosolymam exportari soleret, Flaccus sanxit edicto, ne ex Asiâ exportari liceret.* Philo de Legatione ad Caium: καθ' ἕκαστον ἐνιαυτὸν ἱεροπομποὶ στέλλονται. χρυσὸν καὶ ἄργυρον πλεῖστον κομίζοντες εἰς τὸ ἱερὸν, τὸν ἀθροισθέντα ἐκ τῶν ἀπαρχῶν. Et paullò antè: ἠπίστατο (Τιβέριος) καὶ χρήματα συναγαγόντας ἀπὸ τῶν ἀπαρχῶν ἱερὰ, καὶ πέμποντας εἰς Ἱεροσόλυμα διὰ τῶν τὰς θυσίας ἀναξόντων. Sed & Iosephus notat, *immensam vim auri congestam in templum ab omni Asiâ & Europâ*. lib. XIV. Antiq. cap. XII. Stipes Iudaicæ.

Exuere patriam.] Rom. cod. *exire.*

Augendae tamen multitudini consulitur. nam & necare quemquam ex agnatis nefas.] Qui otiosè legerit, nihil offendet: fortasse is, qui intentè. Si enim de caede capis tantùm, quid in eo noui? Sanè & Romanis & Barbaris plerisque necare consanguineos nefas. Sed alium ego hîc sensum odoror, & scribo: *necare quemquam ex gnatis.* Scimus Graecis Latinisque in promiscuo vsu fuisse abiectiones infantum & expositiones, imò neces. Id aliter in Iudaeorum moribus, & gentem imprimis suboli studuisse, adeò vt nulliusmodi partum necare fas, notat vt nouum noster. Itaque quia de liberis; iure addit *hinc generandi amor*: quoniam matres scilicet certae, prolem tollendam. Simile prorsus, quod de Germanis in libello De moribus: *numerum liberorum finire, aut quemquam ex agnatis necare nefas habetur.* Nam & ibi scribo, *gnatis.* Iudæi proles non exponebant, aut necabant.

Iudaei mente solâ, vnúmque numen intellegunt.] Bene & verè haec Tacitus. Strabo vanior, qui Terram, Caelum, Mare, & hoc quod Mundum vocamus siue rerum naturam, coli à Iudaeis voluit. Quae sententia in Varronianam illam incidit, Animam mundi, esse deum, Iuuenalis ab hac mente:

Nil praeter nubes & caeli numen adorant.

Exuberant fruges nostrum ad morem.] Mihi verò vox ea ipsa exuberare videtur, legamque: *vber solum: fruges nostrum ad morem.* Pag. 671.

Balsamum.] Propriam eam arborem Iudaeae esse pleri-

que tradiderunt, nec alibi gigni. Iustinus lib. XXXVI. *Opes genti ex vectigalibus opobalsami creuêre, quod in his tantùm regionibus gignitur.* Atque ita sanè tunc fuerit. Posteà, non dubium stirpem eam in Ægyptum transiisse. atque illic creuisse. Claudianus in Epithalamio Palladij:

Balsamus etiam in Ægypto.

Gemmatis alij per totum Balsama tectum
Effudêre cadis, duro quæ saucius vngue
Niliacus pingui desudat vulnere cortex.

Perseuerare etiam illic nostro æuo, qui peregrinati sunt, affirmant.

Si vim ferri adhibeas, pauent venæ.] Sic interpungenda ista: & in Pauendi verbo elegans metaphora. Plinius de eâdem arbore: *Inciditur vitro, lapide, osseisve cultellis: ferro lædi vitalia odit.* Et Iosephus, qui indigena: ὀξεῖ λίθῳ, aut ὀξέσι λίθοις incîdi adserit. Falsus ergo cum Theophrasto Dioscorides, qui ferreis vnguibus secari arborem credidit: falsus compilator Isidorus, qui *percussum ferreis vngulis corticem.* Pausanias lib. IX. nescio quid de Balsamo Arabiæ nugatur, & circa eum viperis.

Balsamus ferrum spernit.

Vnum atque alterum lacum integer perfluit, tertio retinetur.] Ita & Egesippus lib. III. *Duos lacus victor egressus, tertio retinetur.* At Pausanias repugnat clarè, & quidem oculatus, vt ait, testis, lib. V. Ἐν δὲ τῇ γῇ ποταμόν τινα Ἑβραίων καὶ αὐτὸς οἶδα Ἰόρδανον λίμνην Τιβερίδα ὀνομαζομένην διοδεύοντα, ἐς δὲ τὴν λίμνην ἑτέραν καλουμένην θάλασσαν νεκρὰν, ἐς ταύτην ἐσιόντα, καὶ ἀπὸ τῆς λίμνης αὐτὸν ἀναλούμενον. id est: *In Hebræorum terrâ fluuium quendam Iordanum & ipse noui, qui stagnum Tiberias subit, ac deinde alterum, cui Mare mortuum nomen est, in quâ ipsâ palude consumitur.* Sed Tacito nos iure fidem habemus, qui in Trachonitide lacum minorem esse scimus, quem primò Iordanis ingreditur, cui Samochonitis nomen.

Quot lacus Iordanis eiiciat?

Incertæ. vnde superiacta, vt solido feruntur.] Emendatio è libris. Vulgò est, *incertum vnde*, quod sententiam etiam aptam recipere potest. Vide de totâ re Egesippum lib. IV. cap. XVIII.

Certo anni bitumen egerit.] Ita libri. & phrasis nota, & Tacito frequens. Vulgati vocem addunt. *certo anni tempore.*

Pag. 672. *Fulminum iactu arsisse.*] Orosio libro I. qui hæc expresso etiam Cornelij nomine transcripsit, legas, *fulminum ictu.*

Terrámque specie torridam.] In eodem Orosio, *terrámque ipsam specie solidâ.*

Ego sicut Iudaicas quondam vrbes.] Libri aliquot, *inclitas vrbes.* nec aliter Orosius.

Circa cuius os collectae arenae, admixto nitro.] Non, *coniectae.* Farnesianus etiam rectè, *lectae arenae.* Plinium adi libro XXXVI. Strabonem XVI.

Illic immensae opulentiae templum, & primis munimentis vrbs.] Ex Iosepho & Zonara legam, *& trinis munimentis.* Nam triplici muro circumdatam eam fuisse vterque is scriptor te docebit. Iosephus libro VI. Haloscos, cap. VI. Zonaras tomo I.

Vrbs deiugis, templum intimis clausum.] Iure nato, & mecum libri. Farnes. *vrbs deingia templum clausum.* Vatican. *vrbs ob demgia.* Adhaeresco. At Ios. Mercerus legit, *Primis munimentis vrbs, dein regia.* Feliciter. Tacitus ipse iuuat, infrà: *Alia intus moenia regia circumiecta.* Merceri diuinatio.

Templum intimis clausum.] Quomodo, intimis? ablego eam vocem cum nonnullis libris, & lego: *trinis munimentis* vrbs ob deingia. Templum clausum. ad fores tantùm Iudaeo aditus.* Aut si retineri placet: scribam appositè, *Templum intimum.* Duplex enim templum, Exterius & Interius, vt Zonaras & Iosephus describunt appellántque. quod intimum, Iosephus etiam Sanctum agnominat. Rodolphus haec omnia concinnat (sed ab ingenio, opinor) *& primis munimentis vrbis. alienigenis templum interitus. clausum.*

Mox bello ciuili interno.] Cur haec geminat Ciuile & Internum? placet imò Romana scriptio, *bello ciuili inter nos.* Pag. 675.

C. Sosius,] Siue *Sossius.* Malè quidam libri, *Sestius.*

Victor Augustus sanxit.] Quidam, *anxit.*

Ceterarum vrbium clade.] Alij, *exterarum.*

Multitudinem obsessorum omnis aetatis, virilis ac muliebris sexus, sexcenta millia fuisse accepimus.] Numerus mihi non certus, & quem ex Budensi cod. & Orosio substitutum video parùm cautè. Nam ille scribit: *sexcenta millia Iudaeorum interfecta Cornelius & Suetonius referunt.* Sed interfecta ait: cùm noster hîc vniuersè, de obsessis. qui certè paullò plures. Libri etiam instabiles, & quidam, *ducenta millia.* Fortasse, *dena,* aut, *vndena millia.* quod paullò propius ad Iosephum & Zonaram & Iornandem accedat, Pag. 676. Numerus obsessorum Hierosolymis.

qui omnes *vndecies centena millia* periisse obsidione illâ clarè tradunt. periisse, inquam, fame, morbo, ferro. Nam Sulpicio Seuero fidem vix habeo, qui *Numerum peremptorum ad vndecies centena millia* profert, *capta verò centum millia ac venumdata.* Sed Peremptos fortasse largiùs accepit, & nostro illo sensu.

Pag. 678. *Suam illic victoriam Germanis obstitisse, dum omißis telis prædâ manus impediunt.*] Vatic. *suam illic materiam.* quæ lectio inuoluit aliud verbi, quod nondum educo certè de auaritiâ aut cupidine, id dici veriùs, quàm de victoriâ.

Fluitantem labantémque militem.] Interpunxi, & voce additâ expleui locum, fide Vaticani.

Pag. 679. Batauodurum. *Non tamen ausus opidum Batauorum armis tueri.*] Quod opidum? nominare enim certè debuit. An *Batauodurum* scribendum? an cum Rom. codice legimus, *opida Batauorum?* Et intellegam tunc ea opida, quæ extra insulam. Nam Batauorum veterum sedes, non dubiè supra & extra etiam insulam, in orâ Gallicâ. Tacitus clarè, suprà: *Extrema Gallicæ oræ vacua cultoribus, simúlque insulam inter vada sitam occupauêre.*

Pag. 681. *Adiecta ingens lintrium vis.*] Locum vitiatum & mutilum correxi & auxi è Vatic. qui sic: *armamenta liburnicis solite & simul capte lintres sagulis versicoloribus haut indecore pro telis iuuabantur.* Hegesippi verba commodè adtexam & corrigam lib. II. de Rheno: *Itaque iam non copiis Germanorum repletur, sed Romanorum liburnis.* Vetus lectio, *copolis Germanorum.* quæ recta est, siue *caupulis*: & cape exiguas illas lintres. Quam vocem Agellio etiam restituimus in Electis, cap. VII. At hic insignis locus tunc me fugit. (Caupuli.)

Mosæ fluminis amnem Rhenus Oceano affundit.] Probè nec improbè in libris quibusdam, *Mosæ fluminis os amnem Rhenum.* Res quidem ipsa eadem, aliter elata.

Pag. 683. *Virtutes & viros indici.*] Rhenanum audio corrigentem, *iuuentutem & viros*: quamquam & vulgata cum obscuritate quadam acuta.

Nabaliæ fluminis pons.] Nusquam id fluminis in hoc tractu. An opidum eo nomine? Quod Iunio Hadriano videtur, legitque *Naualiæ*: & vrbem Campos ita indigitat ad sinum hodie Australem, Ptolemæo parum firmiter innixus. Ego ambigo ne *Vahalis* corrigendum sit. Pontem quidem aliquem cœptum à Romanis paullo su- (Vahalis fluuius.)

prà legas, ſed Batauoduri: de quo hæc non vanè intellegas, niſi quòd Batauodurum ad Rhenum fuiſſe volunt, quos arguat hic locus.

Et cùm priuatus eſſet, amici vocabamur.] De hoc loco ſenſit Sidonius in Epiſtolis: *Caius Tacitus è maioribus vnus tuis, ſub verbis cuiuſdam Germanici ducis in hiſtoriâ ſuâ retulit: Cum Veſpaſiano mihi vetus amicitia, & dum priuatus eſſet, amici vocabamur.*

IVSTI LIPSI

AD CORNELII TACITI GERMANIAM

Notæ.

ORDINEM ſcriptionis ſi ſequimur, ante Hiſtorias & Annales ſibi locum vindicet hic libellus. Scriptus enim eſt Traiano ſecundùm conſule, id eſt, Neruâ adhuc viuo. Ipſe oſtendit infrà: *Cæcilio Metella ac Papirio Carbone* COSS. *Ex quo ſi ad alterum Traiani conſulatum computemus, ducenti ferè & decem anni colliguntur.* At Hiſtoriæ cœptæ Neruâ iam mortuo, & inter diuos, vt docui. Pag. 631. Tēpus huius libri ſcripti.

Mutuo metu, aut montibus.] Vitiat acutam ſententiam Bambergenſe exemplar, *mutuo victu.* Imò verò metu: qui inter æquè potentes, pro termino ac repagulo. Thucydides benè & appoſitè: τὸ δὲ ἀντίπαλον δέος, μόνον πιστὸν ἐς ξυμμαχίαν. Metus tutos reddit.

Nuper cognitis quibuſdam gentibus.] Domitiani imperio, opinor. cui bella cum Cattis, Sueuis, Sarmatis, & eâ occaſione, illuſtratæ magis vicinæ gentes. Pag. 687.

Montis Abnobæ.] Plinius nominat lib. IV. cap. XII. ſed ibi quoque infida ſcriptura. Alij enim libri, *Arnobæ.* Bambergenſis hîc, *Anribæ.* Roman. *Arbonæ.* Ptolemæo ſunt Αὐνοβοὶ montes. Aunoba. mons.

Vtque ſic dixerim, aduerſus Oceanus.] Haud ſatis capio. Pag. 688.

An aduerſum dicit, oppoſitum & contrarium? An *obuerſus* verius ſit legi, idque ex ſitu ipſo? An vox aliqua durior aut remotior fuit, præſertim quam præfatione eâ leniit? Tamen haud malè Aduerſum ceperis, quaſi mari Italico & Tyrrheno oppoſitum: eodemque ſenſu etiam, *Diuerſus*. Sic in Agricola ſcripſit: *Glota & Bodotria diuerſi maris æſtu in immenſum reuecti, anguſto terrarum ſpatio dirimuntur.*

Carmina, pro hiſtoriâ.

Celebrant carminibus antiquis, quod vnum apud illos memoriæ & annalium genus eſt.] Vti apud Barbaros ferè omnes, & rudes litterarum. Nec Hiſpani aliter comperêre, apud nouos Indos. Eginhartus in vitâ Caroli Magni: *Barbara & antiquiſsima carmina, quibus veterum regum actus & bella canebantur, ſcripſit, memorieque mandauit.* Iotnandes de Gothis: *in priſcis eorum carminibus penè hiſtorico ritu recolitur.* &c. At propriè de Germanis, noſter lib. 11. Annal. de Arminio: *Caniturque adhuc Barbaras apud gentes.* Iulianus egregiè in Antiocho; qui hæc ἄγρια μέλη vocat, παραπλήσια ταῖς κλάγγαις τῶν τραχὺ βοώντων ὀρνίθων: *agreſtia carmina, ſimilia clangoribus auium aſperè clamantium.*

Pag. 632.

Germaniæ vocabulum recens & nuper additum.] Nos *auditum* maluimus legi, quàm *additum*. Quod ait, *nuper*; non hercules ita nuper. quippe cùm ab æuo Iulij Cæſaris, quo conſtat Germanos Galliam irrupiſſe.

Germani olim qui?

Nunc Tungri, nunc Germani vocati ſint.] Valdè amplector Bambergenſem ſcripturam, *ac nunc Tungri, tunc Germani.* atque ita euoluam me ex obſcurâ origine nominis, quod hodieque hæret in pace & bello optimâ gente. Sententiam enim hanc reor (quidquid diſſertum aliis) eos qui tranſgreſſi primitus Rhenum ſint, eſſe eum ipſum populum qui nunc Tungri appellentur, at tunc Germani. quod tamē vnius nationis peculiare nomen, paulatim transfuſum ad omnes.

Quomodo id nomen diffuſum.

Vt omnes primùm à victore ob metum, deinde à ſeipſis inuento nomine Germani vocarentur.] Vox *Germani*, eidem Bamberg. rectè abeſt. Iſta ipſa enim nouiter interpretari poſſe videor, & præter mentem omnium, etſi non præter verum. Cenſeo eum hoc dicere: Factum vt omnes qui Rhenum accolerent, nomen ab iſta victrice natione inuenirent, ob metum ſcilicet recentem Gallorum: qui quoties de tranſgreſſu vel aduentu Thrāſrhenanæ nationis audi

nis audirent, aiebant trepidi aduentare Germanos. at isti propriè Germani, nouum nomen inuenirent à se ipsis, discriminandi nimirum caussâ, & dicerent se Tungros. Possim vulgatam tueri & explicare. sed cur nuger? hæc mera veritas.

A seipsis inuento nomine Germani vocarentur.] Si mordicus hanc retines; legam, *à reipsâ inuento.* Germani enim etymo prisco, bellaces viri sunt. Gerra bellum; inuenêre ergo id nomen, ab ipsâ re, quia tales. Vulgatam quomodo expedies? aut quî à seipsis nomen hoc inuenêre, quod anteà in Tungris? Sanè interpretes hîc fluctuant, & fluctuabunt æternùm. Germanorũ etymon.

Primúmque omnium virorum fortium. Ituri in prælia canunt.] Rectè distinxi Non enim eà mens, quòd Herculem canant: sed quòd alacres & cùm cantu incipiant pugnas. Tacitus lib. II Historiar. *Temerè subeuntes cohortes Germanorum, cantu truci, & more patrio nudis corporibus.* Libro V I. *Vt virorum cantu, feminarum vlulatu sonuit acies.* Noto autem etiam Hispanos præliis præcinuisse, ex Silio: Caunnt ante prælia. Hispani ante prælium cantant.

——ritu iam moris Iberi
Carmina pulsatâ fundentem barbara cetrâ.

Diodorus Siculus, de Lusitanis: Ἐν τοῖς πολέμοις πρὸς ῥυθμὸν ἐμβαίνουσι, καὶ παιᾶνας ᾄδουσιν ὅταν ἐπίωσι τοῖς ἀντιτεταγμένοις: *In bellis ad numerum incedunt, & carmina canunt cùm aggrediuntur hostem.* Simile in Thracibus aliísque Barbaris fuisse, notaui ad IV. Annal. Et plerique olim Barbari.

Quem Barditum vocant.] Ita Farnes. & scio Bardos Gallis dictos cantores, siue poëtas. Placet tamen nunc magis, *Baritum*: quæ merà vox nostras, quibus *Beren* aut *Baeren*, clamare, vocem tollere. Errabit enim qui ab elephantis barritu deducet, Germanis tunc ignoti. Althamerus, *Blaritum* vellet, Germanico item verbo. Quidquid de nomine sit; Ammianus hunc describit, *clamorem fuisse maximum, qui ipso feruore certaminum exoriens identidem, paullatímque adolescens, ritu extollitur fluctuum cautibus illisorum.* Barditus.

Nec tam vocis ille, quàm virtutis concentus videtur.] Bambergensis, *quàm mentis concentus.* quod haud præferam vulgatæ.

Vlixem quidam opinantur in hunc Oceanum delatum.] Intérque eos Strabo, magni & directi iudicij scriptor, li- Vlixes an in isto mari.

bro III. qui adfirmatè tradit Vlyſſeam Luſitaniæ (Vliſſiponem aliter dicimus) Homerici Vlyſſis monumentum eſt. Sed & in Britanniam eum veniſſe, ex arâ Græcis litteris inſcriptâ collegit Solinus cap. XXV itémque Mela. Cui miræ & blandienti opinioni ſi indulgemus: quídni Vliſſinga noſtra in Zelandiâ, ab eodem ſit? quídni Circæzea à Circe? Sed vani & laſciui, vereor, luſus iſti ingeniorum ſunt: quibus tamen hodie non nemo ſe oſtentat & ſuperbit. Io. Brodæus hæc de Vlyſſis errore in Miſcellaneis ſcitè coarguit: Brodæus, vir, ſiue adoleſcens potiùs, acris ingenij probi iudicij, lectionis diffuſæ, quem non magis in ore famæ eſſe miror imò indignor.

I. Brodæi laus.

Pag. 689.

Nominatúmque ἀσκιπύργιον] Vel, vt Rhenanus, ἀσυπύργιον. etſi abeſſe vox ea poteſt, incolumi ſenſu. Præceſſit enim At libri quidam magis hîc diuerſi, qui ἀχρινίπριον referunt, ex quo placet quibuſdam ἀχρινύριτον, à Nerito, vt volunt, Ithacæ monte. Locus quidem hic ipſe, quem indicari putamus, cliuoſus eſt, haud procul Veteribus vicus, *Aſchelburg* nunc dictus.

Græcis litteris inſcriptos.] Litteris fortaſſe, vix credo linguâ. Quid autem mirum de illis, cùm etiam Heluetij & Galli litteraturâ Græcâ vſi ſint, Romanis characteribus iuxtà cum imperio ignotis?

Propriam & ſinceram gentem.] Bamberg. *perpetuam & ſinceram.*

Rutilæ comæ.] Siue flauæ, & colore auri. Ideò Auricomi Bataui, Silio:

Comæ rutilæ Germanis.

At puer auricomo iam formidate Batauo.

VVandali χρυσοκόμους, Procopio dicti. Ruffum Seneca dixit III. De Irâ: *Non eſt Aethiopis inter ſuos inſignitus color, nec rufus crinis & coactus in nodum apud Germanos.* Et Martialis, ruffum eâ mente Batauum:

Sum figuli luſus rufi perſona Bataui.

Græci plerumque ξανθὸν verterunt: etſi Galenus commẽtario ad Polybium De victu, velit Germanos magis propriè πυῤῥοὺς dici, quàm ξανθούς. Calpurnius Flaccus Declamat. II. de hoc Germanorum connato habitu: *Miramur hanc legem eſſe naturæ, vt in ſubolem tranſeant formæ, quas quaſi deſcriptas ſpecies cuſtodiunt? Sua cuique genti etiam facies manet. Rutili ſunt Germaniæ vultus, & flaua proceritas Hiſpaniæ. non eodem omnes colore tinguntur. Diuerſæ ſunt mortalium*

Correctus Declamator.

genera, nemo tamen est suo generi dissimilis. Quem obiter emẽdo: *& flaua proceritas* (apage enim hoc de Hispanis) *Hispani an non eodem omnes colore tinguntur?* Nec à naturâ solùm rutilus hic crinis, etiam ab * arte. Lauabant enim crebrò, & medicamento rutilabant. Ammianus: *Videbat (Germanos) lauantes alios, quosdam comas rutilantes ex more.* Medicamentum sapo. Martialis:

* Vide Diod. Sicul. lib. v. Colorem hunc arte inducebant.

Caustica Theutonicos accendit spuma capillos.

Plinius: *Prodest & sapo. Galliarum hoc inuentum rutilandis capillis, ex seuo & cinere.* Ita Caligula procerissimum quemque è Gallis ad Germanicum triumphum legit, *coëgitque rutilare & submittere comam:* vt germani scilicet Germani viderentur. Suetonius narrat cap. XLVII. Herodianus item de Antonino Germanos æmulante: κόμας τε τῇ κεφαλῇ ἐπετίθετο ξανθὰς, καὶ εἰς κουρὰν Γερμανῶν ἠσκημένας. id est: *comas etiam flauas capiti circumposuit, & ad tonsuram Germanicam factas.* Caussam huic coloris studio adsignat Clemens (libro III. Pædagog. cap. III.) terrorem: Τῶν ἐθνῶν, inquit, οἱ Κελτοὶ καὶ οἱ Σκύθαι κομῶσιν, ἀλλ' οὐ κοσμοῦνται, ἔχει τι φοβερὸν, τὸ εὔτριχον τοῦ βαρβάρου, καὶ τὸ ξανθὸν αὐτοῦ πόλεμον ἀπειλεῖ, συγγενές τι χρῶμα τῷ αἵματι. Romanæ etiam matronæ veteres amauêre hunc colorem, *& summâ diligentiâ capillos cinere rutilabant*, ait Valerius lib. II. cap. I. Posteriores magis auidè, quæ capillitium ipsum emebant à Germanis, & pro comis suis supponebant. Ouidius ad puellam:

Tales & matronæ olim Romanæ.

Iam tibi captiuos mittet Germania crines,
Culta triumphatæ munere gentis eris.

Quamquam Seruium notare video in IV. Virgilij, *matronis nigram comam, meretricibus flauam probatam fuisse.* Quò videatur Satyricus respexisse de Messallinâ matronam sedulò dissimulante:

Et nigrum flauo crinem abscondente galero.

De hac ipsâ re doctissimus Tertullianus, libello De cultu: *Video quasdam & capillum croco vertere, pudet eas etiam nationis suæ, quòd non Germanæ aut Gallæ procreatæ sint: ita patriam capillo transferunt. Malè ac pessimè sibi auspicantur, flammeo capite.* Nam quòd mali auspicij ait flammeum caput: intellegit omen ad flammas æternas.

Magna corpora & tantùm impetu valida.] Mutilus, me iudice, Bambergensis, qui spretâ priori voce scribit: *corpora*

tantùm impetu valida. Nam proceritas etiam inter Germanorum proprias notas.

Terra etsi aliquanto specie differt.] Nescio quid idem liber sibi velit, *etsi aliquando spec- aret.*

Inquisitum in Taciti verbum.

Ventosior quà Noricum ac Pannonias adspicit.] Vix fides. Loca certè quæ humida & ad mare, magis obnoxia ventis, quàm sicca & mediterranea. quod vtique verissimum experimur in omni Germaniæ isto tractu, qui ad Septentrionem. Sed nec ventorum propriè hîc res est: de humore agitur, aut siccitate An'ne *verticosior*, ausim legere? id est, magis alta & montana? Mela quidem ita disparat, in hac ipsâ terrâ describendâ: *Terra multis impedita fluminibus, multis montibus aspera & magnâ ex parte siluis aut paludibus inuia.* An frustrà angimur? & ventosam accipi, pro siccâ atque aëreâ, simplicius & verius sit?

Armenta grandia hodie.

Pecorum fœcunda, sed plerumque improcera.] Malo, *pleraque.* De reipsâ autem, ita hodie contrà est, vt armenta nostra Batauiæ aut Frisiæ, palmam poscere audeant contra omnia Europæ.

Pag. 690. Serrati nummi.

Pecuniam probant veterem & diu notam, Serratos, Bigatosq;.] Diu hos Serratos nummos quæro, homo aliàs non appetens valdè nummûm. Nam vulgò leuiter defunguntur. & Serrati, inquiunt: nummi quibus serræ forma impressa siue incusa, vt Bigati quibus Bigarum. & de his quidem clarum est. oculi me docent cotidie. at de Serratis, quis obsecro in tantâ istâ copiâ nummorum veterum vnum aliquem protulit aut proferet cum serrâ? Non vidi, non legi. Fuluius sanè Vrsinus, in gente Manliâ nummum repræsentat, cuius in posticâ parte caput vrbis, & inscriptum ROMA. SER. quod ipse interpretatur Serratum. sed quo argumento? Mille nummi cum illo capite, in quîs nihil tale. & potius id referendum ad Serrani cognomẽ quod ex aliâ gente hærere huic potuit per adoptionem An lectio solicitanda in Tacito? an *æratos*, aut, *ratitos* aut *Seruianos* legendum? De prioribus quid fuerint, clarum: Seruianos autem interpreter veteres regios quos in pretio fuisse notat Suetonius Augusto. Seruius certè primus regum, æs signauit Adde quòd in codice Bambergensi, *Seruatos.* An seruamus lectionem. & capimus Serratos eos, quorum ambitus dentatus atque asper sit in modum serræ? quæ proba nota, & nihil pe-

Cuiusmodi fuerint.

riisse longo vsu aut resectione Nummos ego quosdam argenteos ita formatos vsurpasse his oculis sum certus. Spectasse autem id eos in nummis vulgò, ratio & Tertullianus addocent: *Qui venditant, prius nummum quo pacisicantur examinant, ne scalptus, néve rasus ne adulter sit.* Sed tu erudite lector cogita. nam de me Tullianum illud habe, *Cedo, eia manum tollo.*

Rari gladiis vtuntur] Iisque grandibus & oblongis. Plutarchus de Cimbris: μεγάλαις ἐχρῶντο καὶ βαρείαις μαχαίραις. Cæsar item Liuius, & Historici passim Illud dignum notâ è VVindichindo: *Erat illis diebus Saxonibus longorum cultellorum vsus, quibus vsque hodie Angli vtuntur, morem gentis antiquæ sectantes. Cultelli autem nostrâ linguâ Sahs dicuntur: ideóque aiunt quidam Saxones nuncupatos.* De veritate etymi nescio: illud scio falces oblongas & grandes frumentarias eo nomine etiam hodie nobis dici. Gladij lóngi

Hastas vel ipsorum vocabulo Frameas.] Quod genus teli fuerit, quæro. Isidorus vult gladium fuisse: *Framea, inquit, gladius ex vtraque parte acutus, quam vulgo Spatham vocant. Ipsa est & Romphæa* Valdè à Tacito abit, qui clarè appellat Hastam: & addit, eodem telo cominus eminúsque pugnasse. Non ergo gladius Nunquid Romphæa? nam & hoc addidit; paritérq; Glossæ veteres. *Framea* ῥομφαία Ambigo: nec facilè inducor credere, si * Valerij quidem descriptio hæc proba: Framea, quid? * Argonaut. lib. vi.

Aequáque, nec ferro breuior, nec romphia ligno.

Facit enim genus teli, in quo hastile & mucro pari fuerint longitudinis modo. Tacitus autem aliud fuisse in suâ Frameâ docet, quam statuit *breui & angusto ferro.* Itaque magis est vt ad exemplum Hastæ siue *Spiesse* nostræ fuerit, breuiore tamen ligno.

Neque animaduertere, neque vincire, neque verberare quidem nisi sacerdotibus permissum] Repugnare Cæsar videtur lib vi. *Cùm bellum ciuitas aut illatum defendit aut infert, magistratus qui ei bello præsint, vt vitæ necísque habeant potestatem diliguntur.* Sed Cæsar de belli tempore tantùm: noster in pace intellexit. Pag. 691. Conciliatus cum Tacito Cæsar.

Nec illæ numerare aut exsugere plagas pauent.] Ita Rhenanus: spectátque suctus ille ad medicinam, Homero etiam non ignotam: qui de Machaone Iliad. δ. vers. 218. Αἷμ' ἐκμυζήσας, ἐπ' ἄρ' ἤπια φάρμακα εἰδὼς Πάσσε. Farnes. Plagarum exsuctus.

tamen codex & Rom.*exigere*. quod robur fæmineum magis exprimere videtur, tamquam illæ non numerauerint solùm plagas, sed exegerint; expostularíntque cum suis si illæsi redissent, tamquam ignaui & vitæ suæ parci.

Puellæ pro obsidibus *Inter obsides puellæ quoque nobiles imperantur.*] Igitur ad Germanos referam, quod generatim à Suetonio scriptũ, in Augusto cap. XXI. *A quibusdam, nouum genus obsidum fæminas exigere tentauit, quod negligere marium pignora sciebat.* Etsi cur id Tranquillo nouum? Romani ipsi virgines obsides Porsenæ olim dederunt, intérque eas Clœliam. Athenæus id primùm inuentum Cleonymo Spartano vult, parùm verè, libro XIII. cap. XXVIII. ἐμοὶ γὰρ, inquit, κατὰ φύσιν δοκεῖ πεποιηκέναι Κλεώνυμος ὁ Σπαρτιάτης, πρῶτος ἀνθρώπων εἰς ὁμηρίαν λαβὼν παρὰ Μεταποντίνων γυναῖκας παρθένους τὰς ἐνδοξοτάτας καὶ καλλίστας διακοσίας: id est: *Mihi iuxta naturam fecisse Cleonymus Spartanus videtur qui primus mortalium* (magis rectè, si primus Græcorum dixisset) *obsides à Metapontinis fæminas virgines accepit nobilissimas & pulcherrimas.* Vbi discis Metapontinos, imò credo ceteros Italiæ populos, habuisse antiquitus hunc morem.

Germani fæminas nimis æstimât. *Nec consilia earum aspernantur.*] Hócne supererat? heu ipsos parùm firmâ mente, qui eam quæsiuêre apud amentem sexum! Et tamen adeò vera Taciti adfirmatio, vt Plutarchus narret, consultationibus omnibus apud Celtas (ita Germanos Græci vocant) de pace déque bello, fæminas adhiberi, & lites cum fœderatis aut sociis populis exortas earum interuentu decîdi. Verba ipsa in re parum credibili dabo. In libello De Virtutibus mulierum: Ἐκ τούτου διετέλουν, inquit, περί τε πολέμου καὶ εἰρήνης βουλευόμενοι μετὰ τῶν γυναικῶν, καὶ τὰ πρὸς τοὺς συμμάχους ἀμφίβολα δι' ἐκείνων βραβεύοντες.

Velledam.] De quâ multa noster libro IV. Histor. quam captiuam & in triumpho posteà ductam colligas ex Statio:

Veleda virgo. *Non vacat Arctoas acies Rhenúmque rebellem*
Captiuæq; preces Veledæ.

qui nomen tamen id corripit: cuius germanam scripturam fuisse censeo *VVeldam.*

Pag 692. *Aurinıam.* Farnes. liber, *Fluriniam.* Putem fuisse *Alurıniam.* Quod Iornandes mihi auctor in rebus Gothicis,

non proprium nomen, sed commune omnium sagarum fuisse. *Repperit*, inquit, *in populo quasdam magas mulieres, quas patrio sermone Aliorunas ipse cognominat.* De fatidicis autem fæminis Germanorum, præter Cæsarem lib I. Plutarchum in Mario & Cæsare, Strabonem lib. VII. vide etiam Clementem Stromate I.

Deorum maximè Mercurium colunt] Plura igitur ac certiora de religione Germanorum Tacito nota, quàm Cæsari, qui contrà scribit lib VI. *Deorum numero eos solos ducunt quos vident, Solem, Vulcanum, & Lunam. reliquos ne fama quidem acceperunt.* [Falsò. Nam noster etiam in Annali XIII. scriptum reliquit: *ab Hermunduris diuersam aciem Marti ac Mercurio sacratam.* Paulus Diaconus * notat Longobardis (ij autem Germani) *wodam* Mercurium appellari. ego legerim *wondam*, vel *wonstam*: à lucro scilicet, cui præest. Maioribus quidem nostris ita dictum, claret vel ex Mercurij die, qui veteri & gentili appellatione nobis *wonstdach*. * Lib. I.

Humanis quoque hostiis litare fas habent.] Quod Gallis Germanisque commune, & priscis testatum crebrò. Illud noto, mansisse eam diritatem etiam inferiori æuo. Procopius lib. II. De bello Goth. ait Francos etsi Christum iam colerent, humanis tamè ad suum æuum hostiis vsos. Ditmarus lib. I. Nortmannos & Danos quotannis mense Ianuario dis suis immolasse XCIX. homines, totidem equos cum canibus & gallis. ab eàque barbarie Henricum Aucupem primùm eos abduxisse. Homines immolati.

Herculem & Martem concessis animalibus placant.] Nō certè Gothi. de quibus Iornandes: *Martem semper asperrimâ placauère culturâ. nam victimæ eius mortes fuère captorum.*

Lucos ac nemora consecrant, deorúmque nominibus appellant.] Fatuam religionem quam Claudianus item iis opprobrat, De laudib. Stil lib. I. Luci pro diis.

Vt procul Hercynia per vasta silentia siluæ
Venari tutò liceat, lucósque vetustâ
Religione truces, & robora numinis instar
Barbarici, nostræ feriant impunè secures.

Sed & Lucanus appositè, in obsidione Massiliæ:

Lucus erat, longo numquam violatus ab æuo.
——hîc barbara ritu.

Sacra deûm, structæ diris altaribus aræ,
Omnisque humanis lustrata cruoribus arbos.

Homines illic immolati. Benè ergo & meritò *Religione cruces* eos fecit Claudianus: quoniam victimæ, imò & homines, ad arbores has (è Lucano hauries) immolatæ. Ait etiam, *robora numinis instar.* Illustrabit Tyrius Maximus, qui *Celtas excelsam quercum coluisse* ait, *& Iouis nomine sollenniter appellasse.* Atque adeò posteriori etiam æuo mansit hic cultus. Luitprandi regis Longobardorum lex est: *Qui ad arborẽ, quam* Arbor sancta. *rustici Sanctiuum vocant, adorauerit, vel incantationes fecerit, componat medietatem precij sui in sacro palatio.* Tacitus hunc ipsum ritum saltem indicatum lib. IV. Histor. voluit, cùm scripsit Ciuilem Batauos *specie epularum sacrum in nemus vocasse:* nec putauerim sanè *sacri* vocem illîc peculiare aut proprium siluæ nomen. Hæc in Germanis meritò nos ridemus. sed cur Romani? illi in eâdem naui. Plinius de Romanis quoque luci sacri. arboribus: *Hæc fuêre numinum templa, priscóque ritu etiamnunc simplicia rura deo præcellentem arborem dicant.* Seneca epistolâ XLI. *Si tibi occurrit vetustis arboribus & solitam altitudinem egressis frequens lucus; illa proceritas siluæ, & secretum loci, & admiratio vmbræ, fidem numinis facit.*

Proprium gentis equorum præsagia & monitus experiri] Luizici ex equis diuinant. Ditmarus Luizicis (qui veterem superstitionem adhuc retinebant) hoc idem præsagium equinum adtribuit: sed diuersâ paullùm formâ: *Equum*, inquit, *qui maximus inter alios habetur, & vt sacer ab his veneratur, super fixas in terram duorum cuspides hastilium inter se transmissorum, supplici obsequio ducunt: & præmissis sortibus quibus id explorauêre prius, per hunc quasi diuinum denuò augurantur.*

Pag. 693. *Non simul nec iussi conueniunt.*] Bambergensis, *iussu.* Rhenanus in veteri codice legi ait, *nec iniussi.* ex quo benè etiam scripserit, *nec vt iussi.*

Germani an olim in muliebri morbo? Non, me iudice. *Ignauos & imbelles & corpore infames.*] Hoc lego de Germanis? feri illi & horridi, fæmineo morbo & mollitie corporis infames? Numquam credam: & Quinctilianus certè eos purgat in Declamatione pro Milite, cuius pudicitia tentata à Tribuno: *Nihil tale mouêre Germani, & sanctiùs apud Oceanum viuitur.* Scribamus igitur (gratiam mihi age magna patria) *& torpôre infames.* Non enim alia e Agellius orrectus. mens hîc Taciti, quàm quòd ignauos torpentes, bello inutiles, crate impositâ merserint. Idem in eodem verbo

vitium apud Agellium lib. XIX. cap. XII. in extremo: *omnibus vehementioribus animi officiis amputatis in corpore ignauæ & quasi eneruatæ vitæ consenescunt.* scribe, *torpore.* Hoc mihi certum. quatit tamen non nihil Athenæus lib. XIII. qui fœdum illud vitium remotum à me, rursum imponit Germanis: Κελτοὶ δὲ τῶν βαρβάρων, inquit, καίτοι καλλίστας ἔχοντες γυναῖκας, παιδικοῖς μᾶλλον χαίρουσιν, ὡς πολλάκις ἐνίους ἐπὶ ταῖς δοραῖς μετὰ δύο ἐρωμένων ἀναπαύεσθαι. Quem falli tamen scio: nec vrtica illa vmquam tetigit maiores nostros. Austri & Orientis ista infamia sit: quæ ne nunc quidem Septemtriones habitat aut frigidum castúmque hunc orbem. Athenæo non credinius.

* Germanos liberatum ire volui, à fœdâ Auersæ Veneris notâ: & ecce ego non sine notâ. Nam quidam me culpat (modestè tamen fateor, nec planè ἀλόγως) quòd temerè mendacem dixerim Athenæum. Ab eo enim inquit, Diodorus, Aristoteles, Strabo. Primus quidem, de Celtis sic scribit: γυναῖκας δ' ἔχοντες εὐειδεῖς, ἥκιστα ταύταις προσέχουσιν, ἀλλὰ πρὸς τὰς τῶν ἀρρένων συμπλοκὰς ἐκτόπως λυσσῶσι. & quæ subdit, turpia mihi nimis, turpia relatu. At Aristoteles VII. Polit. *Plerasque militares gentes, & Celtas in iis, masculum cœtum palàm admisisse.* Iam Strabo, negat *turpe apud eos fuisse* τὸ τῆς ἀκμῆς ἀφειδεῖν τοὺς νέους: *florem ætatis prostituere iuniores.* Quid ad hos ego? ignosce quisquis legis. pænè idem quod in Athenæum. Falsi inquam isti, falsi: si tamen de Germanis hoc scripserunt ac senserunt, non potiùs de Gallis. Quod ego omnino assero: præsertim de iis qui Massiliæ & Italiæ magis propinqui. Ab eâ parte lábes hæc in candidam per se gentem. Nónne *mores Massilienses* prouerbio, ab hac mollitie innotuêre? Græci ergo illi, qui vix limen illud ipsum Galliæ nouerant (Germaniæ certè penetrat numquam) illìc repertum vitium famâ & stilo sparserunt perperàm in omnes. Non mihi creditur? Tacito igitur nostro. qui disertè hoc ipso loco scribit (ex vestrâ quidem mente) molles istos & flagitiosos *cœno & palude mersos, crate iniectâ.* Tuam fidem, ô optime. Si fidi illi Græci, & si vitium hoc tam commune Germanis tam receptum: quî constat vt iidem tam seueriter illud puniant? Itaque ne sic quidem Germani inquinabuntur, etiamsi inquinata illa lectio retinebitur. Nec tamen à me. qui haud paullò tutiùs Tacito & inprimis Fabio (qui claris verbis ignotum id flagitium Germanis

Iterum pro Germanis.

Celtarum nomen imposuit.

Galliæ pars olim in hac culpâ.

Græci eminus res Germaniæ nouerunt.

Purgat palàm Germanos Tacitus.

Etiam Quinctilianus.

asserit, te dissimulante) hîc crediderim, quàm Græcis. Quippe isti leui & longinquâ famâ aliquid de eâ gente acceperunt: at illorum æuo, cognita iam Germania, imò lustrata Romanis & calcata.

Pag. 694. *Eliguntur in ijsdem consilijs & principes qui iura per vicos pagósque reddunt*] In alia verba & sententiam it Bambergensis liber: *qui vitâ per vicos pagósque excellunt.* Sed non euellor à vulgatâ.

Nihil neque publicæ, neque priuatæ rei nisi armati agunt.] Quẽ eumdem morem Græcis priscis fuisse, eósque solitos

Germani semper in armis, aut cum armis. σιδηροφορεῖσθαι, Thucydides notauit. Idémque de Gallis, Liuius lib. XXI. *In his noua terribilisq; species visa est, quòd armati (ita mos gentis) in concilium venerunt.* Quin conuiuia etiam Germani adibant armis. Tacitus hoc ipso libro: *Tum ad negotia, nec minus sæpè ad conuiuia procedunt armati.* Athenæus libro IV. famulos adstitisse vel assedisse conuiuantibus iis vult, cum scuto, lanceâ & iustis armis: καὶ οἱ μὲν, ait, τοὺς θυρεοὺς ὁπλοφοροῦντες, ἐκ τῶν ὄπισθεν παρεστᾶσιν, οἱ δὲ δορυφόροι, κατὰ τὴν ἀντικρὺ καθήμενοι κύκλῳ, καθάπερ οἱ δεσπόται συνευωχοῦνται. Denique templa ipsa adiêre armati Panegyristes: *Nec maiores vestri templa ingrediebantur, nisi armati.*

Centenarij Germanorum. *Centeni singulis ex plebe comites, consilium simul & auctoritas adsunt.*] Hoc est quod in lege Alamannorum priscâ lego: *Conuentus autem, secundùm consuetudinem aliquam, fiat in omni Centenâ, coram Comite aut suo Misso, & coram Centenario ipsum placitum fiat.*

Scuto frameáque iuuenem ornant.] Originem moris vides auis nostris ad insaniam amati, Equites creandi. Fallor, aut tangit eumpse Diaconus in Longobardicis, libro I. cap. XV. *Scitis non esse apud nos Consuetudinem, vt regis filius cum patre prandeat, nisi prius à rege gentis exteræ arma susceperit.* Adde si lubet, Caput sequens.

Vestigium vetus creãdi Equites aut milites.

Ceteris robustioribus.] Lege, *ceteri.* statim liber vetus, *aggregant*, non *aggregantur.* quod Taciti & veterum phrasim olet.

Pag. 695. *Præcipuum sacramentum est.*] Liber scriptus, *principum sacramentum.*

Non nisi vi bellóque tueantur.] Scriptus, *tueare.*

Germani, venatores. *Quoties bella non ineunt, non multum venatibus, plus per otiũ transigunt.*] Pugnam cum Cæsare hîc video, imò cum

vsu & ratione. Cæsar ait: *Vita Germanorum omnis in venationibus, atque in studiis rei militaris consumitur.* Iterum de Sueuis: *Multum sunt in venationibus.* Vsus etiam & ratio suadent, gentes acres, feras, vbi siluarum copia, venatui addictas. Nec aliter in hac ipsa gente hodie. Pacem vera emendatio faciet: *quoties bella non ineunt, multùm venatibus.* negatione eiectâ, quæ haud dubiè malè geminata & petita è prioribus verbis.

Ipsi habent. mira diuersitate naturæ.] Expressi Farnes. scripturam, nec quin ea germana sit dubitaueris. Vulgati, *ipsi habent miram diuersitatem.*

Mos est ciuitatibus vltrò ac viritim conferre principibus vel armentorum vel frugum.] Imminutum locum esse res & sermo ipse clamant. Rhenanus ex vestigiis, vt ait, libri, *vltrò equitium conferre.* Et scio vocem Equitij probam, Iurisconsultis vsurpatam: & morem ipsum in Armeniis etiam obtinuisse, qui equos regi alebant in tributum. Xenophon id me docuit lib. IV. De expeditione Cyri. At ne sic quidem pendentia verba firmaueris, quæ sequuntur. An equitium armentorum dices? an frugum? ridiculum. Mihi nota excidisse videbatur x. quæ Decimam significat, vel Decimas: sicut eadem geminata xx. vigesimam, in lapidibus sæpe. scribésque, meo sensu: *vltrò ac viritim x. conferre.* Quin mos quidem ille etiam hodie obtineat apud plerosque, de conferendis Decimis in nobilitatis vsum, negari non potest.

Equi donati, pro Tributo.

Fortasse & Decimæ.

Solent & subterraneos specus aperire, eósque multo insuper fimo onerant.] Idem Pomponius Mela de Sarmatis: *Atque ob sæua hiemis adsidua, demersis in humum sedibus, specus aut suffossa habitant.* Xenophon de frigidâ Armeniorum regione, libro IV. Expedit. Cyri: αἱ δ' οἰκίαι ἦσαν κατάγειοι, τὸ μὲν στόμα ὥσπερ φρέατος, κάτω δὲ εὐρεῖαι. αἱ δὲ εἴσοδοι τοῖς μὲν ὑποζυγίοις ὀρυκταὶ, οἱ δὲ ἄνθρωποι κατὰ κλίμακας κατέβαινον. ἐν δὲ ταῖς οἰκίαις ἦσαν αἶγες, βόες, οἶες, ὄρνιθες, καὶ τὰ ἔκγονα τούτων. Frustrà autem originem Stubarum (ita Ditmarus & illa ætas appellant) petunt istinc. quid enim simile? Quæ tamen antiquæ: &, nisi fallor, Iuliano intellectæ in Antiochico, vbi de Lutetiâ vrbe: Ἐθάλπετο δὲ τὸ δωμάτιον οὐδαμῶς, ὅπερ ἐκάθευδον. ὅνπερ εἰώθει τρόπον ὑπὸ τοῖς καμίνοις τὰ πολλὰ τῶν οἰκημάτων ἐκεῖ θερμαίνεσθαι. Quamquam & Romanos æuo Senecæ nescio quid tale commentos reperio: effectu

Pag. 696.

Subterranei specus.

Stubæ Germanicæ.

quidem pari cum Stubis, non prorsus formâ. Seneca de Prouidentiâ cap. IV. *Quem specularia semper a flatu vindicant, cuius cænationes subditus & parietibus circumfusus calor temperauit.* Quod fieri solitum, per ambientes quosdam tubos. Idem epistola XCI. *Quædam nostra demum prodisse memoriâ scimus, vt speculariorum vsum, vt suspensuras balneorum & impressos parietibus tubos per quos circumfunderetur calor, qui ima simul & summa foueret æqualiter.* Quos tubos vidisse & notasse me in ruinis balnearum Romæ probè memini. Ceterùm quod hîc legitur, *fimo onerant*: in Bambergensi est, *fimo operiunt*.

Locupletissimi veste distinguntur, non fluitante sicut Sarmatæ ac Parthi, sed strictâ & singulos artus exprimente.] Exprimit verò egregiè vestitum hunc nostrum, qui à nobilitate Germanicâ diffusus non dubiè per Europam Describit & Sidonius eleganter in Panegyrico:

Vestis pressa Germanorum vt nostra.

Strictius assutæ vestes procera coërcent
Membra virûm: patet iis arctato tegmine poples.

Pars tamen etiam quædam Germaniæ olim in laxis vestibus, Sarmatico ritu, siue braccis. Lucanus Batauis & Vangionibus hoc tribuit:

Et qui te laxis imitantur Sarmata braccis
Vangiones, Batauique truces.

Pannonij vnde dicti.

Quamquam de plebe id tātùm ceperim. Ceterùm ad adstrictas, &, Sidonij verbo, assutas Germanorum vestes facit Dionis locus, lib. XL. me quidem interprete: vbi Pannonios dictos affirmat, ὅτι τοὺς χιτῶνας τοὺς χειριδωτοὺς ἐξ ἱματίων τινῶν ἐς πάννους ὀνομαζομένους πως καὶ κατατέμνοντες καὶ * προσαγορεύοντες συρράπτουσι: *quòd tunicas manuleatas, ex centonibus quibusdam* [?] *Pannis (ita appellant) patrio more conscindunt* [?] *coaptant.* Certum mihi est describi nostram Tunicam, quam etiam nunc ab istis Pannis * *Panrock* vocamus, veterum Germanorum & Pannonum ipsam venam stem. Ea sanè quod Dio ait, è variis panniculis, præter Romanum & Græcum morem, ad singula membra aptata.

*Nota igitur indigenam Panni vocē fuisse.

**Et si propriè pars infra zonam pendula, prant nobis dicta.*

Detracta velamina spargunt maculis pellibúsque belluarum] Suspectus mihi locus. nec sat scio quomodo detractas feris pelles sparserint maculis & pellibus aliis piscium. An Tacitus ipse hæc [?]sùm intellexit? an maculæ vox non sine maculâ? Ego de Mastrucis aliquid libens suppo-

Pelles, ad vestem.

fuissem, si velificata mihi libri alicuius aura. Isidorus: *Mastruca, vestis Germanica ex pelliculis ferarum.* Prudentius:

——mastrucis proceres vestire togatos.

Cicero Sardis etiam tribuit: *Sardorum mastruca tentauit.* Ceterùm non dubium, quin duplici ornatu eos vsos Tacitus velit, siue è feris, siue è piscibus. Iustinus clariùs paullò idem tradidit, de Scythis: *Lanæ iis vsus ac vestium ignotus: pellibus tantùm ferinis aut marinis vestiuntur.*

Feminæ sæpius lineis.] Plinius: *Iam quidem & Transrhenani hostes vela è lino texunt, nec pulchriorem aliam vestem eorum feminæ nouêre.* Linigeræ igitur fæminæ, nec tamen solæ. Benè ait, *sæpiùs*. Diaconus in viris agnoscit, lib. IV. cap VII. *Vestimenta eis* (de priscis Longobardis ait, indubiè Germanis) *erant* * *laxa & maximè linea, qualia Angli-Saxones habere solent, ornata institis latioribus, vario colore contextis.* Sed profectò quæ hîc de variegatis latísque institis dicit, nos qui vidimus, scimus etiam nunc proprium amictum esse Germanicarum mulierum. Lineæ Germanis vestes. *Verum est in plebe.

Dotem non vxor marito, sed vxori maritus offert.] Illud, *marito*, abest Bambergensi: & sine fraude.

Accipere se quæ liberis inuiolata ac digna reddat] Vox, *digna*, non sincera videtur Sed & paullo antè Rhenanus, *sic viuentes, sic parientes*, alibi legisse ait. Pag. 697.

Quorũ pœna præsens & maritis permissa.] Ad ius & Romanos mores propiùs in Bambergensi scriptum, *quorum pœna parentibus & maritis.* Nam maritos solos hîc esse arbitros, satis crudum. Tamen è Tacito non alites appâret.

Adulteram, accisis crinibus, nudatam, per omnem vicum verbere agit.] Pœna duplex, Crines accisi, & Fustigatio Quam reperio etiam aliâs vsurpatam Germanis in hoc sexu. In Legibus Luitprandi regis Lõgobardorum, hæc est in fæminas violentas & quæ sæuiunt aut feriunt. *Publicus, in quo loco factum fuerit, comprehendat ipsas mulieres, & faciat eas Decaluare & fustare* (ita lego: vulgò *Frustrare*) *per vicos vicinantes ipsius loci.* Paullò aliam & magis sæuam Adulterij pœnam tribuit priscis Saxonibus Bonifacius Archiepiscopus, Epistolâ ad Ethelbaldum Anglorum regem: *In antiqua*, inquit, *Saxonia, vbi nulla Christi cognitio, si virgo in maternâ domo, vel maritata sub coniuge sit adulterata: manu propriâ strãgulatã cremãt.* (& addit quod huc magis facit) *aut cingulo* Pœna adulterij. Emẽdata lex vetus.

tenus vestibus abscissis flagellant eam castæ matronæ, & de villâ in villam missæ occurrunt nouæ flagellantes, & cultellis pungunt donec interimant.

Publicatæ enim pudicitiæ.] Scribam, *publicatæ etiam* Non enim hoc ad adulteras refero: sed ad eas quæ adhuc iniuges, vulgò tamen se vulgabant.

Corrumpere & corrumpi, seculum vocatur] Grauis & acuta sententia. Seneca similiter: *Desinit esse remedio locus, vbi quæ fuerant vitia, mores sunt.*

Melius eæ ciuitates, in quibus tantùm virgines nubunt.] Inter
Digamia displicuit Germanis. quas ciuitates fuisse Erulos reperio: apud quos adeò secundo matrimonio nõ locus, vti vxor marito mortuo, laqueo sese statim iuxta sepulchrũ indueret: nisi inuisa viuere mallet & infamis. Procopius tradit lib. II. De bello Gothorum.

Pag. 698. *Numerũ liberorum finire aut quemquam ex agnatis necare nefas.*] Agnatos hîc accipies non ἀγχιστεῖς aut συγγενεῖς, sed liberos qui adnascuntur. etsi mallem omninò scribi, *gnatis.*
Liberi in Rheno positi. Illud autem mirum, Tacitum omittere insignitum illum ritum & peculiarem Germanis de exploratione liberorum. Prolem enim natam ad Rhenum ferebant, clypeóq; imponebant si vndis abriperetur, notham censebant: si innataret, verè suam. Claudianus in Ruffinum:

Et quos nascentes explorat gurgite Rhenus.

Iulianus in epistolâ ad Maximũ: πάντως οὐδὲ ὁ Ῥῆνος ἀδικεῖ τοὺς Κελτούς, ὃς τὰ μὲν νόθα τῶν βρεφῶν ὑποβρύχια ταῖς δίναις πέμπει, καθάπερ ἀκολάστου λέχους τιμωρὸς πρέπων. ὅσα δ' ἂν ἐπιγνῷ καθαροῦ σπέρματος, ὑπεράνω τοῦ ὕδατος αἰωρεῖ, καὶ τῇ μητρὶ τρεμούσῃ πάλιν εἰς χεῖρας δίδωσιν ὥσπερ ἀδέκαστόν τινα μαρτυρίαν αὐτῇ καθαρῶν καὶ ἀμέμπτων γάμων τὴν τοῦ παιδὸς σωτηρίαν ἀντιδωρούμενος. Meminit & Galenus De sanitate tuendâ, & alibi Nazianzenus. Nonnus in Dionysiacis, ab hac caussâ Rhenum ἐλεγχογάμον agnominat, velut iudicem vindicémque coniugij: & vidi, qui Rheni etymon hinc petẽdum adseueraret, quasi purgatoris. Purus quidem sermone nostro *reyn* dicitur.

Pag. 699. *Separatæ singulis sedes, & sua cuique mensa*] Quæ sedes è
Thori Germanorum. gramine aut frondibus, & propriè thori. Strabo suggerit, qui de Gallis: καθεζόμενοι δειπνοῦσιν ἐν στιβάσι: *sedentes cibum capiunt in thoris gramineis.* Posidonius apud Athenæum, fœnum sibi substrauisse scribit, ab eâdem mẽte: Κελτοὶ τὰς χιὰς προτίθενται, χόρτον ὑποβάλλοντες, καὶ ἐπὶ τραπεζῶν ξυλίνων, μικρὸν

ἀπὸ τῆς γῆς ἐσπαρμένων, &c. Plura de ratione Germanici victus ibi vide lib. IV inquam, cap. XIII.

Diem noctémque continuare potando, nulli probrum.] Vti & de Persis Xenophon scribit in Pediâ, lib. VIII. extremo. qui mirum (studiosè enim notaui & comparaui) quàm in plerâque omni ratione vitæ; imò & linguâ, consentiant cum Germanis. Persæ multis in rebus & ritibus, Germanizant.

Ergo detecta & nuda omnium mens posterâ die retractatur, & salua vtriusque tēporis ratio est.] Ego scribo, *& sua vtriusque temporis* Interpretor: Germani in conuiuiis & compotationibus deliberant quidem agitántque res graues: sed easdem sobrij recoquunt & retractant. & vtrique rei sua quædam ratio est. Rationem autem addit, *deliberant, dum fingere nesciunt, constituunt, dum errare non possunt.* Ex quo discimus, Germanos in conuiuij illâ licentiâ proposuisse quidem seria: sed eadem conclusisse & finisse, non nisi matutinos & serios. Persarum similis mos, qui, vt Strabo ait *ἐν οἴνῳ τὰ μέγιστα βουλεύονται, καὶ ταῦτα βεβαιότερα τῶν ἐν νήψει τίθενται*. idémque de iis Ammianus lib. XVIII. Sed & Cretensium: ex Athenæo lib. IV. cap. V Græcorũ omnium veterum: ex Homero, & Plutarcho diffusè Symposiacorum lib. VII. Deliberatio inter pocula.

Haud minus facilè vitiis, quàm armis vincentur.] Bambergensis, *vino quàm armis.* Pag. 700.

Agri ab vniuersis per vices occupantur.] Idem libet, *ab vniuersis vicis occupantur.* longè aliâ, nec deteriore sententiâ.

Nullâ regnorum potentiâ diuisus.] Codex illeipse: *diuersus.* quod probum scio. Pag. 701.

Manet adhuc Boiiemi nomen.] Latêre aliud videtur in scripturâ Bambergensi, *Manet adhuc Boiis è munere nomen.* Scribo, *manet adhuc Boiasmi è re nomen.* vel *Boiasmum è re.* aptè ad hæc vestigia, & rem ipsam. Strabo quidem clarè *Βουίασμον* regiam Marobodui nominat: quam dictam à Boiis vult nunc noster. Possis & *Boyaimum* scribere, veriùs propiúsque ad etymon quasi Boiorum domum. Boyasmũ.

Loci veterem memoriam.] Voculam inserit Bamberg. *veterem vitæ memoriam:* quâ quid faciam, sum incertus.

Origine erubescunt.] Imò verò, *non erubescunt.* Quamuis, inquit, Vbij nomen mutarint, & colonico iam iure, libentiùs Agrippinenses dicantur, à conditore: tamen nec Germanicæ originis eos pudet, libentérq; se iis inserunt. Pag. 702.

Decorio verbi. *Nec tributis contemnuntur.*] Siue, *continentur*. In promptu erat, *conteruntur*, sed parùm elegans, cùm idem verbi statim sequatur, *nec publicanus atterit.* Ferri & vulgata potest. Nam quibus tributa imponuntur, hoc ipso vt victi, pro contemtis habentur & despretis. Steph. Pighius, in Hercule Prodicio, mallet, *contenuantur*.

Decumates agri. *Qui decumates agros exercent.*] Errare censeo, qui proprium hîc gentis aut loci nomen quęrunt. Quomodò verò iidem populi siue agri, trans Rhenum & Danubium simul sint: quod tamen ponit noster. Ego communiter Decumates agros interpreter, qui decumas soluunt. Cicero Decumanos dixit: *Omnis*, inquit, *ager Siciliæ decumanus est.* Nam hi agri non aliud sunt, quàm trans limitem capti ab hoste & militibus dati, siqui ex iis fructus. Qui haud multi aut vberes, quoniam hostibus expositi, & vt ipse ait, dubię possessionis id solum. Tacitum de his ipsis

Qui militū erant. loqui ego sentio XIII. Annali: *Frisii imbellem ætatem admouère ripæ, agrósque vacuos & militum vsui sepositos insedère.* Hos ipsos agros non fructu tantùm, sed mancipio militum esse iussit Imp. Alexander. de quo Lampridius: *Sola quæ de hostibus capta sunt, limitaneis ducibus & militibus donauit, ita vt heredum essent, si heredes militarent: nec vmquam ad priuatos pertinerent. Addidit sanè his animalia & seruos, vt possent colere quod acceperant.* Adde huc L III. Codice De Fundis limotrophis.

Quódque rarissimum, nec nisi ratione disciplinæ concessum.] Bambergensis, *nec nisi Romanæ disciplinæ.* Et neutram sanè lectionem iure spernas.

Pag 703. Mos crinem alendi & ponendi. *Nec nisi hoste cæso exuere votiuum obligatúmque virtutioris habitum.*] Hoc teneo, præ eo quod scriptis: *nec non hoste.* At de more ipso, suprà dixi.

Pag.704. *Quando vrgentibus imperij fatis.*] Scriptus liber non malè, *Vergentibus.*

Pag.705. *In claritatem eius referre consensimus.*] Idem, *referre consueuimus.*

Pag.706. *Et tam magni exercitus fidem.*] A coniectura reposui, cùm in libris sit, *magni exitus.*

Pag 707. Nodus in crinibus. *Insigne gentis obliquare crinem nodóque substringere.*] Quod Sueuis propriè tribuit noster, alij Germanis vulgò. Seneca De Irâ: *Non est Aethiopis insignitus inter suos color, nec crinis ruffus & in nodum coactus apud Germanos.* Idē epistolâ

CXXVI.

CXXVI. *Quid capillum ingenti diligentiâ comis? cùm illum vel effuderis more Parthorum, vel nodo Germanorum vinxeris, vel vt Scythae solent, sparseris.* Martialis etiam Sigambris:

Crinibus in nodum tortis venêre Sigambri.

Idem vniuersè alibi: *Rhenique nodos.* Tertullianus Cirros in Germanis agnoscit, fortasse ab hac crinium obliquatione & flexu: De virginibus velandis: *Debebunt & ipsi aliqua insignia sibi defendere, aut pennas Garamantum, aut crobylos barbarorum, aut cicadas Atheniensium, aut Cirros Germanorum.* ideò, quia, vt hîc scriptum, crinem obliquabant. Iuuenalis: Cirri in iisdem.

Caerula quis stupuit Germani lumina, flauam
Caesariem, & madido torquentem cornua cirro?

Taciti tamen locum huncce de obliquando crine fateor ita etiam capi posse, vt crinem non in rectum passi sint descendere, sed reduxerint in posteriorem verticem & obliquarint.

Vt hostium oculis, ornantur.] Placet. Bambergensis, *armentur.*

Nobilissimos Sueuorum Semnones] Rectè, etsi in Velleio libro II. *Senones* scriptum legas, qui eos cum Hermunduris coniungit. In Dionis Fragmentis Electo LXXI. probissimè scriptum erat: πρὸς Σέμνονας ἐπιχειρῆσαι: de Antonini bello in Quados & Marcomannos. Item Electo XLIX. Μάσυος ὁ Σεμνόνων βασιλεύς. Latè erat * vir doctus, qui vtrobique Nasamones substituit & edidit, Africae nimirum gentem. At isti Semnones ad Albim sunt: & manifestò illa Dionis spectant ad Germanica bella. Semnones, Sueuorum populi. *Fuluius, qui fragmenta ea edidit.

Auguriis patrum & priscâ formidine sacrum.] Legitimus versus longus est (monuit me G. Falkemburgius) sponte effusus, an à veteri Poëta?

Longobardos paucitas nobilitat.] Ita Farnesianus. Vulgò erat, *paucitas nobilitásque.*

In commune Herthum, id est, terram matrem colunt.] Libri alij *Nerthum*, aut *Verthum.* ego veram vocem censeo, *Aerthum.* Ita enim nostratem eam vocem efferimus scribimúsque. Cum adspiratione, focum nobis signet non terram. Martianus Capella an huc adspexerit, dum Heroës ab Hera deriuat, id est terrâ, nescio. Verba eius li. II. *A medietate aëris vsque in montium terraeq; confinia Hemithoi Heroësq; versantur, qui ex eo quòd Heram Terram veteres di-* Herthus, id est terra.

xerunt, Heroes nuncupati. Nam aliâs certè à crasso errore eum non excuses.

Pag. 708. *Atque in splendidissimâ Rhætiæ prouinciæ coloniâ passim sine custode transeunt*] Distingue, *coloniâ. passim sine custode transeunt.* Quod ait, sine custode: morem ingerit rarum & notabilem. Romani enim in limite imperij hoc seruabant, vt externum neminem admitterent exciperéntve, nisi custode dato & arbitro actionum. Discis ex hoc loco, & lib. IV Historiarum vbi acris querela de hac re Germanorum, ad Vbios: *Nam ad hunc diem flumina ac terras & quodammodo cælum ipsum clauserunt Romani, vt colloquia, congressúsque nostros arcerent: vel quod contumeliosius est viris ad arma natis, inermes ac propè nudi sub custode & pretio coiremus.* Et in responso Agrippinensium: *Sint transitus incustoditi, sed diurni & inermes.*

Custodes in finibus imperij.

Pag. 709. *Quatenus Danubio prætexitur.*] Scriptus liber, *peragitur.* malè.

Gothini.] Gothuni semper Claudiano.

Pag. 710. *Regnantur paullo iam addictiùs.*] Bambergens. & Rom. *adductiùs.* etiam rectè. & dixi de eo verbo suprà.

Nec velis ministrantur.] Melius, *ministrant.* Virgilianum est,

——*Velísque ministrant.*

Sonum insuper emergentis audiri.] Malim, *se mergentis.* Nam hæc persuasio rudis & cæcæ plebis fuit, Solem dum in Oceanum cadit, stridorem edere non aliter quàm si ignitum ferrum condatur in aquam. Possidonius apud Strabonem lib. III. λέγειν φησὶ ποσειδώνιος τοὺς πολλοὺς, μείζω δύνειν τὸν ἥλιον ἐν τῇ παρωκεανίτιδι μετὰ ψόφου παραπλησίως, ὡσανεὶ σίζοντος τοῦ πελάγους κατὰ σβέσιν αὐτοῦ διὰ τὸ ἐμπίπτειν εἰς τὸν βυθόν. Florus de Decimo Bruto in Hispaniis bellante: *Non prius signa conuertit, quàm cadentem in Maria Solem, obrutúmque aquis ignem, non sine quodam sacrilegij metu & horrore deprehendit.*

Sol mergi olim putabatur.

Pag. 711. *Id pro armis omniúmque tutelâ.*] Fortasse melius, *omnique tutelâ.*

IVSTI LIPSI

AD

CORNELII TACITI IVL. AGRICOLAM

Notæ.

LIBELLVS hic, ſiquis alius, verè diſertus, verè prudens, ſcriptus videtur ſub idem tempus cum illo De Germaniâ: vel certè haud longè ſecus. Nam quadriennio poſt mortem Agricolæ hunc cõtexuiſſe videtur, ipſo quidem indice, hoc libro: *Nobis tam longæ abſentiæ conditione, ante quadriennium amiſſus es.* Atqui obiit Agricola Pompeio Collegâ & Corn. Priſco COSS. Vti hac ratione, ſcriptum ſyntagma hoc eſſe oporteat ſub ipſum initium imperij Traiani. Tempus huius ſcripti.

Nec id Rutilio citra fidem.]. Rutilium Rufum intellegit, qui & Hiſtorias ſcripſit & Orationes, & De vitâ ſuâ. Citant eum Latini Græciq; ſcriptores paſſim, & nominatim Chariſius hæc De vitâ. Etiam Iſidorus, ſed corruptus lib. xx. Orig. *Lectica ſiue plures lecti: de quibus Satilius Rufus De vitâ ſuâ. Primùm, inquit, conſuetudine Imperatorum ipſe pro lectis lecticis vtebatur.* emenda, *Rutilius Rufus.* Pag. 718. Rutilus hiſtoricus. Iſidorus correctus.

Scauro.] De quo Cicero in Bruto: *huius & Orationes ſunt, & tres ad L. Fuſidium libri ſcripti de vitâ ipſius actâ, ſanè vtiles.* Plinius libro XXXIV. *L. Fuſidium illum, ad quem Scaurus De vitâ ſuâ ſcripſit.* Valerius Maximus libro IV. *M. Scaurus quantulam à patre hereditatem acceperit, in primo libro eorum quos De vitâ ſuâ ſcripſit, refert.* M. Scaurus.

Legimus cum Aruleno Ruſtico.] Itáne *legimus*? imò, *vidimus.* nam hæc ſub Domitiano geſta, vt in extremo libello indicas, te viuo, atque adeò præſente. Diuina ſcitula.

Adempto per inquiſitiones & loquendi cõmercio.] Malo, *etiam loquendi.* Pag. 717.

Augeat quotidie facilitatem imperij Nerua Traianus.] An'ne, *felicitatem imperij?* tametſi vulgatum quoq; aptum ad ſcriptoris mentem.

Multi fortuitu casibus.] Vulgati hic confusi, nec sani. nos ab ingenio restituimus: vt pleraque alia in hoc libello, quem non inuenimus in vllis manu scriptis, etsi germanissimum Taciti fœtum.

Pag. 718. Correctio. *Memoriam prioris seruitutis.*] Correximus verè: cùm in libris esset, *prioribus senectutis.* nisi quòd Venetus, *prioris.* At non de senectute suâ Tacitus, sed de priorum temporum seruitute clarè loquitur, & præsentium sub Neruâ felicitate.

Agricolæ in Epigr. mentio. *Cn. Iulius Agricola.*] Ad quem pertinere videri Epigrāma quoddam Antiphili, probabiliter obseruauit Io. Brodæus lib. I. Ανθολογ. εἰς θάνατον.

Iulius Græcinus. *Iulius Græcinus.*] De quo Seneca de Benefic. libro II. *Si exemplo magni animi opus est, vtemur Græcini Iulij viri egregij, quem C. Cæsar occidit, ob hoc vnum quòd melior vir esset, quàm esse quemquam tyranno expediret.* Et epistolâ XXIX. *Iulius Græcinus vir egregius.* Scripsit de Re rusticâ, aut certè de Vineis. ex Columellâ libro I. cap. I. *Iulij Attici velut discipulus, duo volumina similium præceptorum De vineis, Iulius Græcinus composita facetiùs & eruditiùs posteritati tradenda curauit.* Citat & Plinius eumdem inter scriptores, Indice libri XIV. & XV.

Pag 719. *Nihil appetere ob iactationem.*] Ita Rhenanus. Venetus, *in iactationem*, alij libri particulâ vtrâque vacui. Scribo, *appetere iactatione.*

Incensæ coloniæ.] Coloniam vnicam deletam reperio Camalodunum. Tacito ipsi id crede libro XIV. atque hoc ipso libello, infrà. Magis ergo ex rei fide scribes, *incensa colonia.*

Mutuam dissimulationem mali.] Redundare suspicor τὸ *mali.*

Pag. 720. *Mox inter Quæsturam ac Tribunatum.*] Venetus voce auctior, *inter Præturam, Quæsturam.*

Pag. 721. *Habuerunt virtutes spatium exemplorum. Sed primò Cerialis.*] Ego sic lego. *Habuerunt virtutes spatium & exemplum. Sed primò Cerialis modò labores*, &c. Hac sententiâ: Cerialis &, spatium campúmque exercendis virtutibus dedit, & exemplum. Ipse enim bonus strenuúsque dux. Sed tamen initio, labores duntaxat & pericula cum Agricolâ patiebatur: mox, virtute eius clarè cognitâ, etiam laudem.

Incognitas ad id tempus insulas, quas Orchadas vocant, inuênit.] Si nunc demum inuentæ, falsum quod Eusebius Chronico tradidit: *Claudius de Britannis triumphauit, & Orchadas insulas Ro. adiecit imperio.* quem tamen plerique Epitomarij scriptores secuti sunt. Pag. 722. Eusebij error.

Rutilæ Caledoniam habitantium comæ, magni artus Germanicam originem adseuerant: Silurum colorati vultus & torti plerumque crines.] Adspexit, imò transcripsit in parte hunc locum Iornandes De origine Gothorum: *Silurum* (malè in eo, *Sylorum*) *colorati vultus, toto plerique crine & nigro nascuntur. Calidoniam verò incolentibus rutilæ comæ, corpora magna, sed fluida. qui Gallis siue Hispanis à quibusque attenduntur adsimiles.* Pag. 723. Iornandes ad Tacitum adspexit.

Ita dum singuli pugnant, vniuersi vincuntur.] Dictum. quod ætas nostra & alia comprobauit. Iustinus eleganter lib. VIII. *Græciæ ciuitates dum imperare singulæ cupiunt, Imperium omnes perdiderunt. Quippe in mutuum exitium sine modo ruentes, omnibus perire quod singulæ amitterent, non nisi oppressæ senserunt.* Pag. 724. Qui disiungit, periclitatur.

Dierum spatia vltra nostri orbis mensuram.] Res hodie testis. atque etiam viri ab illo æuo. Scriptor Panegyricus ad Constantinum, de Britanniâ: *Longissimæ dies, & nullæ sine aliquâ luce noctes. dum illa litorum extrema planicies non attollit vmbras, noctisque metam cæli & siderum transit aspectus.* caussâ tamen futili & à solo petitâ, quæ reuerà à sole. Sed nimirum orator ille palàm argutiolam à nostro hîc sumpsit: *Scilicet extrema & plana terrarum humili vmbrâ non erigunt tenebras, infráque cælum & sidera nox cadit.* Plinius de longissimis diebus: *In Italiâ horarum quindecim: in Britanniâ * septemdecim, vbi æstate lucidæ noctes, haud dubiè repromittunt id quod ratio cogit credi, Solstitij diebus accedente Soli propius verticem mundi, angusto lucis ambitu, subiecta terræ continuos dies habere senis mensibus, noctésque è diuerso ad brumam remoto.* Quem corrigo transiens, *haud dubiè repromunt.* Longi in Britanniâ dies. * *Imò & suprà octodecim, in extremâ eius parte.* Plinius emendatus.

Consilium id D. Augustus vocabat, Tiberius præcipuè,] Valdè blanditur mihi correctio, *Tiberius preceptum.* Hoc sensu. Abstinere à Britanniâ Augustus consilio visus: Tiberius, præcepto. atque id vterque præ se ferebat. Respicit in Augusto illud, quod Annali primo de eo scriptũ; *Addiderátque consilium coërcendi intra terminos imperij, incer-* Pag 725. Romani Britanniam vitabant.

tum metu an per inuidiam. Ad hoc Auguſtæum conſilium Tiberius, *qui omnia dicta factáque eius vice legis obſeruabat,* (ipſe ita apud Tac. loquitur IV Annal.) habebat vt præceptum ſiue interdictum. Cauſſæ porrò ipſæ huius conſilij in Strabone ſunt lib. IV iuſtæ, & ex mente, niſi fallor, Auguſti. Ait eum Principem cõtentum fuiſſe amicitiam cum Britannis colere, & tributi loco neſcio quid minutarum rerum accipere: ὥστε, addit, μηδὲν δεῖν φρουρᾶς τῆς νήσου. τοὐλάχιστον μὲν γὰρ ἑνὸς τάγματος χρῄζοι ἄν, καὶ ἱππικοῦ τινος, ὥστε καὶ χόρους ἀπάγεσθαι παρ' αὐτῶν. εἰς ἴσον δὴ καθίσταται πᾶν τὸ ἀνάλωμα τῇ στρατιᾷ τοῖς προσφερομένοις χρήμασιν· ἀνάγκη γὰρ μειοῦσθαι τὰ τέλη φόρων ἐπιβαλλομένων, ἅμα δὲ καὶ κινδύνους ἀπαντᾶν τινας, βίας ἐπαγομένης.

Pag. 726. *Alterius manus centuriones, alterius vim & contumelias miſcere.*] Corrigo, *alterum manus, centuriones: alterum, vim & contumelias miſcere.* Legatus quidem, inquiunt, manus militum & centuriones immittit: procurator vim & contumelias infert. Fortaſſe etiam melius: *Alternis manus, centuriones: alternis, vim & contumelias miſcere:* vt velit eos alternis, & viciſſitudine quadam ſæuiſſe.

Correctiuncula.

Qui relegatũ in aliâ inſulâ exercitum.] Placet, nec malè tamen. *religatum.*

Pag. 727. Bolanus. *Eadem inertia erga hoſtes.*] Poëtæ ergo illi non fides, qui Bolanum hunc magnum bellatorem facit apud filium, & trophæa eius Britannica oſtendit. Statium dico, in Siluis libro V. ad Criſpinum:

> *Cernis adhuc titulos, hunc ipſe vacantibus armis*
> *Induit, hunc regi rapuit thoraca Britanno.*

quæque alia in eodem Protreptico vatum more inflat.

Vt quibus bellum volentibus erat.] Vellem, *vt quibuſque.*

Pag. 729. *Frumenti & tributorum auctionem.*] Legam, *exactionem.* niſi tamen tributa aucta recenter intellegit, ídque eâ voce ſignat.

Pag. 731. *Copiis inſtruxit in ſpem magis quam ob formidinem.*] Vel potiùs, *in ſpeciem magis.*

Pag. 732. *Oppugnaſſe vltrò caſtella adorti.*] Fortaſſe, *oppugnare vltrò, caſtella adoriri.*

Pag. 733. Defectus expletus. *At Britanni non virtute ſe, ſed occaſione & arte ducis rati*] Omninò aliquid huic ſententiæ deeſt. Putem commodè expleri: *arte ducis victos rati.* Ideò prompti & feroces, inquit, Britanni, quia etſi ſæpe victi, non tamen verâ

virtute victos se, sed astutiâ aliquâ & arte Romanâ putabant.

Vsipiorum cohors magnum ac memorabile facinus ausa.] Hodie rideamus: at olim hoc tanti fuit, quanti nunc penetrasse Magelliani sinum, & orbem hunc circumdedisse. Ambrosius lib. III. Hexam. cap. III. *Illud magnum & inausum nauigantibus, atque intentatum nautis mare, quod Britannias frementi includit æquore, atque in vlteriora & ipsis fabulis inaccessa secreta se porrigit.* Hac autem circumuectione recta Britannia, & insula bonâ fide approbata. Dionem in Tito vide.

Tandémque docti commune periculum concordiâ propulsandum.] O verba aurea! vtinam imbibamus! Nempe hoc est, quod Hermocrates ille Syracusanus pulcherrimè monuit, apud Thucyd. libro IV. τοὺς δὲ ἀλλοφύλους ἐπελθόντας ἀθρόοι, ἢν σωφρονῶμεν, ἀμυνούμεθα. εἴπερ καὶ καθ' ἑκάστους βλαπτόμενοι, ξύμπαντες κινδυνεύομεν. *Extraneos aduenientes, si sapimus, iuncti repellemus: quoniam singuli etiam si lædimur, vniuersi periclitamur.* In concordia salus.

Nos terrarum ac libertatis extremos.] Animosa & alta hæc oratio Galgaci. in quâ quòd suos maximè hortatur ad robur, quoniam vltimi Britannorum sint, nec vlla gens vltrà: facit, quod Homericus ille Aiax, Iliad. ο. Pag. 735.

* Ἀνέρες ἐστὲ φίλοι, μνήσασθε δὲ θούριδος ἀλκῆς.
Ἠέ τινάς φαμεν εἶναι ἀοσσητῆρας ὀπίσσω;
Ἠέ τι τεῖχος ἄρειον ὅ κ' ἀνδράσι λοιγὸν ἀμύναι;

* *O socij este viri rem. nisi è mini virtu- tu.* *A tergone adiutores censetis adesse? Aut aliquẽ murum, qui auertat tristia fata?*

Nihil nisi fluctus & saxa: & interiores Romani.] Alij libri, *inferiores*. Meo animo scribas, *& iis infestiores Romani.* Ad extrema ventum est, aiebat Galgacus. illinc infestum mare & rupes: hinc Romani, illis haud mitiores.

Nata seruituti mancipia semel veneunt, atque vltrò à dominis aluntur: Britanniam seruitutem suam cotidie emit, cotidie pascit.] Egregium verò membrum, & qualia multa in pulcherrimo corpore huius orationis. quâ, moriar, si quid meo sensu prudentius, disertius, argutius est in omni Romanâ linguâ. Ceterùm huic sententiæ planè compar, & velut hinc hausta, illa Saluiani libro VI. extremo, vbi queritur Romanos tributa barbaris pendere, quæ munera vocabant: *Dicimus donum esse, quod pretium est, & quidem pretium conditionis durissimæ ac miserrimæ. Omnes quippe captiui cùm semel redempti fuerint, libertate potiuntur: nos semper* Saluiani locus adsimilis.

redimimur, & numquam liberi sumus.

Recentes serui illudebantur. *Sicut in familiâ recentissimus quisque seruorum & conseruis ludibrio est.*] Itaque serui recentiores non in magno pretio. Suetonius aliter præfert in Iulio, cap. XLVII. *Seruitia recentiora politioráque immenso pretio comparasse dicitur*, sed ipsum mendo, & interpretes æstu libero, scribóque: *seruitia decentiora.*

Suetonius emendatus.

Pag. 736. Mureti coniectura. *Nos integri & indomiti & libertatem non in præsentiâ laturi*] Romana editio, *& in libertatem non in præsentiam laturi.* ex quo M. Antonius Muretus ingeniosè, diductis vocibus litterisque, *in libertatem, non in P. R. seruitium nati*, id est populi Romani. Ambigo tamen: & malim, *libertatem non in præsenti ablaturi* vel *illaturi*. In hoc enim sententiæ huius penetrantis vis & velut acies est, integros adhuc Caledonios esse, & libertatem sine vllo iugo illibatam habere: irent igitur pugnaréntque, non vt amissam iterum inferrent, sed tot sæculis retentam vt nequis auferret.

Primo statim congressu vnde ostendamus.] Corrigo verè, *primâ statim congressione ostendamus.*

Quæ vbi remoueris, qui timere desierint, odisse incipient.] Nec malè, *quos timere desierint.*

Paucos numero circum] Lego, *numeros.* & accipio cohortes, vt notaui ad lib. 1. Hist.

Clausos quodammodo ac vinctos alij nobis tradiderunt.] Qui alij? imò verò, *dij*, repone, meâ fide & iussu.

Pag. 737. *Agricola quamquam lætum & vix monitis coërcitum militem adhuc ratus.*] Vox planissimè excidit, *militem acuendum adhuc ratus*, aut *incitandum*: siue aliud tale.

Sequi, vulnerare, capere.] E Sallustio sumpta hæc scio, qui in Iugurthino: *Tum spectaculum horribile in campis patentibus, sequi, fugere, occidi, capi, equi atque viri afflicti.*

Pag. 740. *Miscere inuicem consilia aliqua, dein sperare.*] Totâ hac periodo ornatum ex oppositis quæsiuit. ideoq; hîc legam, *dein separare.* Aliquando, inquit, cum aliis, aliquando rursus secum deliberabant.

Pag. 741. *Hunc rerum cursum, quamquam nullâ verborum iactantiâ epistolis Agricolæ actum.*] Hæsi olim, nunc leui emendatione me expedio, *auctum*, pro, *actum* rescribens.

Triumphalia ornamenta.] Palàm est hæc à Domitiano tributa: quòd Tacitus de socero non potuit, credo,

ignorare. Tamen Dio vult à Tito: Εσφάγη, inquit, διὰ ταῦτα ὑπὸ Δομιτιανοῦ, καίπερ τις ἐπινικίους τιμὰς παρὰ τοῦ Τίτου λαβών.

Pessimum inimicorum genus, laudantes.] Gnome ex ipsis adytis humanæ vitæ, cui Mamertinus interpres, Panegyrico ad Iulianum: *Cùm*, inquit, *sancti Principis merces* (legimus *mores*) *atque instituta falsarum vituperationum licentiam submouerent: callido nocendi artificio accusatoriam diritatem laudum titulis peragebant, in omnibus conuenticulis quasi per beniuolentiam illa iactantes, Iulianus Alemanniam domuit, Iulianus vrbes Galliæ excitauit*, &c. Statimq;. *Hæ voces fuerunt ad inflammanda odia probris omnibus potentiores. si enim comminisci aliqua flagitia tentassent, facilè ipso splendore laudis & gloriæ refutarentur. inuenerunt accusandi genus, quod nullus refelleret.* Pag.742. In hos qui laude lædunt.

Proconsulatum Asiæ & Africæ sortiretur.] Non potest, vt sortitus fuerit vtrumque simul. nec ferunt Romani mores. Scribo, *Asiæ aut Africæ.*

Proprium humani ingenij est, odisse quem læseris.] Seneca II. de Irâ: *Hoc habent animi magnâ fortunâ insolentes, quos læserunt & oderunt.*

Eò laudis excedere.] Malo, *accedere*, vel potiùs *escendere.* Pag.744.
Sequentia huius comprehensionis parum integra cēseo.

Vnâ adhuc victoriâ Carus Metius censebatur, & intra Albanam villam sententia Messalini strepebat.] Veteres editiones, *intra Albanam arcem villam.* Opinor, *villam*, glossematium esse: & germanum, *Albanam arcem.* Certè Domitianus delectatus eo loco, eúmque habuit velut arcem. Dionis compendium: τοῦτο τὸ χωρίον ὑπὸ τὸ ὄρος τὸ Αλβανὸν, ἀφ' οὗπερ οὕτως ὠνομάσθη, ὃν, ὥσπερ τινα ἀκρόπολιν ἐξείλετο. Arx Albana.
At pestes istas hominum, & districtos eius æui accusatores. Plinius passim nominat. etiam Sidonius. *Hi sunt quorum comparatione digitum tollerent Narcissus, Asiaticus, Massa, Marcellus, Carus, Parthenius, Licinius.* Iuuenalis: Calumniatores tunc insignes.

> ——*quem Massa timet, quem munere palpat*
> *Carus.*

Massa Bæbius iam tum reus erat.] Qui damnatus quidem posteà est accusantibus Bæticis. vt disces ex Plinij epistolâ vlt. lib. VII. Pag.745.

Nos Maurici Rusticiq; visus] Scriptura apud me fidei fluxæ. Quò enim illud, *visus?* Nec melius tamen video: Iunius Mauricius.

aut potius in sententiola hac nihil video. Viri ipsi mihi notiores è quibus Mauricus, Iunius est Mauricus, *quo viro nihil firmius, nihil melius*, ait Plinius libro I V. epistolarum. Eum à Domitiano in exsilium pulsum, redisse principatu primo Neruæ, docebit te idem lib. I. epistolâ v At Rusticum hunc, Iunium Rusticum nominat Suetonius in Domitiano: *Occidit Iunium Rusticum, quòd Pæti Thrasæ & Heluidij Prisci laudes edidisset.* Etiam lapis vetus, siue inscriptio basis:

Iunius Rusticus.

L. IVNII. RVSTICI
PHILOSOPHI
STOICI
L. IVNIVS. L. L.
MYRINVS. P. P.

At noster Arulenum Rusticum appellat, initio huius libelli: & Plinius epistolâ v. lib. I. de Regulo: *Rustici Aruleni periculum fouerat, exultauerat morte, adeò vt librum recitaret publicarétque, in quo Rusticum insectatur, atque etiam Stoicorum simiam appellat.* Vt omnino nomina illa fuerint, L. Iunius Arulenus Rusticus. Plinius ipse hunc velut doctorem monitoremq; habuit, & in laudes eius erumpit epistolâ X I V. li I. Etiam Plutarchus extremo libello De Curiositate, factum eius plenum constantiæ recensuit. Et Antoninus epistolâ inserit I. De suâ vita. At Senecio, Herennius Senecio est, Plinio non semel item nominatus. Reus & interfectus fuit. quòd de vitâ Heluidij libros cõposuisset, ait Plinius lib. VII. Sed vos magnæ animæ mihi saluete: quos iure miramur, colimus, factis dictisque sapientes, & legitimos robustæ porticus alumnos.

Herennius Senecio.

Pag 745. *Sæuus ille vultus & robur, à quo se contra pudorem muniebat.*] Particulam superesse puto, & lego, *rubor quo se.* Porrò de hoc Domitiani fallaci habitu, Plinius in Panegyrico: *Ira in oculis, fœmineus pallor in corpore, in ore impudentia multo rubore suffusa.* Item Suetonius cap. XVIII. Et communiter, Seneca epist. XI. *Quidam numquam magis, quàm cum erubuerint, timendi sunt, quasi omnem verecundiam effuderint. Sulla tunc erat violentissimus, cùm faciem eius sanguis inuaserat.*

Rubor subdolus in Domitiano.

Pag. 782. *Excepissem certè mandata vocésque, quas penitus animo figeremus.*] Planè Homericum est. Ita enim apud eum Andromache lugens Hectorem:

* *Nec mihi* * Οὐδέ τί μοι εἶπες πυκινὸν ἔπος, οὗ τέ κεν αἰεὶ

Μνημνέμλω νύκτας τε ἢ ἤματα δακρυχέων. *sermones dixisti, quorum ego semper. Noctes atque dies lacrimis suffusa recorder.*

Admiratione te potiùs temporalibus laudibus, & si natura suppeditet, militum decoramus.] Cænum & lutum, quod non purgo. Priora tentem: *admiratione te potiùs, te immortalibus laudibus.*

IVSTI LIPSI

AD

DIALOGVM DE CAVSSIS CORRVPTÆ ELOQVENTIÆ

Notæ.

SVPERIORIBVS *libris lucem aliquam industria nostra attulit: huic, verè possum dicere, salutem. Nam cùm deprauatissimus vulgò circumferretur, nulla pagina sine vulnere & vibice: admirabile est, quantum à Farnesiano codice (nam Vaticanis aberat) in eo sanando simus adiuti. Multi hiatus expleti, verba & lineæ integræ insertæ, centeni aliquot loci) Latinè non oratoriè loquor) emendati. Quorum omnium numerum inire aut longum, aut superuacuum: moderabor, & in his Notis ea saltem tangam quorum vel insignis correctio est, vel ambigua. Reliqua recepta in contextum, satis sit verbo iamnunc prædixisse, è Farnesiani libri fide esse. At de scripto, & scriptore ipso, pauca etiam hîc libanda sunt. Scriptum sanè optimum, stilo, inuentione, iudicio: & quod in hoc genere (integrum esset modò) conferre nihil verear cum iis quæ optimi sæcli & optimæ notæ. Scriptor tamen ipse incertus. Ita olim iudicaui: neque etiam muto. Nam Tacitum fuisse quî credam? Stilus validè abnuit, non fallax in hoc genere argumentum, qui in nostro, constrictus vbique, teres, acutus, & seuerus magis quàm lepidus. hîc omnia contrà. At mutari is in ætate aut argumento potest, inquiunt. Non nego. sed numquam ita, vt abeat prorsus à sese. Quidquid Cicero scripsit, senex, iuuenis; philologum, philosophum; in iis tamen lineamenta quædam apparent eiusdem viri & vultus. Nec aliter fit in omnibus nobis. Ætatem etiã vide, si non pugnat. Hic scriptor sermonem hunc habitum induxit sexto Flauiani imperij*

Opera nostra in hoc libello.

Qui probus valdè.

Sed incerto scriptore.

Non puto Tacitum.

anno, eíque interfuiſſe ſe admodum iuuenem. *Quomodò verò tunc admodum iuuenis Tacitus, ſi honores etiam cepit ſub Veſpaſiano? Id enim de ſe fatetur, &* dignitatem *ſuam* à Veſpaſiano inchoatam *ait Hiſtor. primo. Sed exemplaria omnia Tacito adſerunt. Quæ illa? vix bina aut terna credo ea eſſe in omni Europâ. quæ tam facilè & pronum eſt hîc mentiri, quàm in aliis libris ſæpe. Sed etiam Pomponius Sabinus. Ita enim politiſſimus doctiſſimúſque Pythœus nos docuit, Notis ad hunc libellum. Is igitur Sabinus mediæ ætatis Grammaticus in Carmen de obitu Mæcenatis:* Cornelius, *inquit,* Tacitus appellat ſcripta Mæcenatis calamiſtros. *Nec negare certè poſſumus, quin is locus hodiéque in hoc libello. Quid dicam? ſeriò & ingenuè, nihil me credere huic ignobili Sabino, qui ex veteri verbo, ſomniauit fortaſſe quod voluit. Dico me. nam aliis nihil praeo quid ſequantur. Incommodi quid erit, ſiue Tacito tribuamus, ſiue M. Fabio Quinctiliano, vt mihi olim viſum? Nam & ſtilus ipſe planè geminus: & ille ſe De cauſſis corruptæ eloquentiæ ſcripſiſſe plus vno loco fatetur. quem titulum valdè appoſitum ſcio huic argumento. Præcipuam enim materiem & velut fundum ſcripti, hoc fuiſſe, euincunt illa quæ ſuperant, & magis euincerent quæ à fine deſunt. Ipſe Maternus hîc ad Meſſallam:* Exprime nobis non laudationem antiquorum, ſed cauſſas cur in tantum ab eloquentiâ eorum receſſerimus. *Aetas tamen Quinctiliani paullò grandior fuiſſe videtur: quàm vt hic ſermo illo iuuene. Itaque ambigo, & cùm multa dixerim, claudo tamen omnia & ſigno hoc reſponſo, Mihi non liquêre.*

Eaſi libri.

Et Grammaticus adfirment.

Stilus Fabianus eſt.

Pag. 748. VT *aut de ingeniis noſtris malè exiſtimandum ſit.*] Ita Farneſ. at in Rom. codice *exiſtimandum habeam.*

Pag. 749. *Cùm ſinguli diuerſas vel eaſdem, ſed probabiles cauſſas adferrent.*] Id verò non probabile, vt in vno ſermone eaſdem cauſſas repetiuerint. Ego verba ea ſupereſſe cenſeo, *vel eaſdem.*

Poſtquam accuratiùs Maternus Catonē recitauerat.] Farneſ. *Curiatius Maternus.* Putabam, *curatiùs.* ſed ſententiam attendenti magis placet *Curiatius*, quod proprium nomen Materni poëtæ fuerit.

Aper communi eruditione imbutus.] Malè vulgò, *cum eruditione.*

Pag. 750. *Sedentem ipſum, quem pridie recitauerat librum.*] Rom. copula addita, *& quem.* rectè.

Quo minus offensas Catonis tui ames?] Perspicuè verum. vulgò *aures.*

An ideò librum istum apprehendisti.] Alij libri *deprehendisti.* Ego, *reprehendisti*: propriâ significatione huius verbi.

Leges tu quidem si volueris, & agnosces quæ audisti.] Scriptus liber longè aliter, *Leges quid Maternus sibi debuerit, & agnosces,* &c.

Omißis orationum & curarum studiis.] Omnino scribendum coniicio, *caussarum studiis.*

Et ego cui desidiam aduocationum obiicis.] Præclarè meus liber. Anteà corruptè & mutilatè, *cui desidiam aduocamur, cottidianum,* &c. Pag. 751.

Defendendæ aduersus te poëticæ.] Bene quoque hoc liber. Alij, *defendens aduersus te poëticè.*

Et ego enim quatenus arbitrium litis huius inueniri non patiar.] Totum locum P. Pithœus legit, *quatinus arbitrium litis huius inueni, non patiar Maternum societate plurium defendi.* hoc sensu, Quando te, Secunde, huius litis arbitrum nactus sum. Quod rectum omnino iis quibus mens non curua. Pithœi coniectura.

Maternum solicitè plurimùm defendi.] Farnes. *societate plurium.*

Ipsum solum apud eos arguam.] Malo, *apud vos.*

Consilia, facta nostra.] Rom. liber, *factáque nostra.*

Cuius vis & vtilitas rebus probè fluentibus.] Pythœus rectè legit & distinguit, *rebus probè* (nec malè, si, *prosperè*) *fluentibus aliorum præsidio & tutelâ intelligitur.* Pag. 752.

Sin proprium periculum increpuit.] Alij libri, *periculum irrepat.* Sed hoc Farnesianum planissimè verum est. Cicero in Catilinariâ: *Quidquid increpuerit, Catilinam timeri.* Liuius: *Vnde si quid increpet terroris.* Increpare periculum.

Cui partis minimè contradicturum Maternum meum arbitrer.] Ita vetus. non tamen malè vulgati, *cùm præsertim minimè contradicturum.*

Orbos & locupletes & potentes.] Auxi è libro scripto.

Totius orbis gratiâ subnixos.] Pythœus, *totius vrbis* probè.

Oculis exposita percenseo.] Bene ita liber. Anteà, *parua censeo*, cum pernicie totius sententiæ. Pag. 755.

Tum abire quod si non in alio oritur, nec in codicillo datur.] Corruptio clara, nec medicina hîc à libro. Pythœus tentat, *Tum habere, quod non in aluo oritur.* quod capio haud Tentatus variè locus.

satis. An'ne *in albo* voluit dicere? & Prætorum ius formulásque intellexit? Fortasse etiã, *quod scilicet* (ita enim illud, *si* diducam & extendam) *non in atrio oritur.* Præcesserat enim de plenâ & splendenti domo, concursu salutantum. Rodolphi lectionem siue coniectura est, non omitto, qui in prioribus verbis legit: *tum supra me abire.*

Quibus morum indoles est & bona spes sui.] Romana editio, *quibus maior indoles.*

Pag. 754. *Non minus esse in extremis partibus terrarum quam Capuæ.*] Vox deest. quã à me repono: *non minus esse notos in extremis.*

Nec hoc illis alterius ter millies H S. *præstat, quamquam.*] In morbo locus & defectu. Scribas & distinguas: *nec hoc illis alterius ter millies, alterius bis millies* HS. *præstat (quamquam ad has ipsas opes possunt videri eloquentiæ beneficio peruenisse) sed ipsa eloquentia. cuius numen,* &c. Quæ addidi, satis mihi certa sunt, numero tantùm excepto. nam certè vtriusque opes exprimere propositum habuit. Rodolphus scribebat, *nec hoc illis vtriusque ter millies* H S. quod amplectar, si è libris.

Sed hæc, vt suprà dixi proxima.] Totam periodum scripsi, vti in Farnesiano concepta. Non displiceat tamen è vulgatis libris, *propria,* pro, *proxima.*

Quo notabilior paupertas & angustia rerum nascentes eos circumsteterunt.] Rom. editio, *angustia ereptum.* ex quo Rodolphus, *angustia parentum*: ego, *angustiæ rerum.*

Potentissimi sunt ciuitatis.] Rodolphus, *potentissimi in iudiciis.*

Pag 755. *Imagines ac tituli & statuæ.*] Præclarè liber. Vulgò erat, *imagines Attali & statuæ.* quis ingenio suo duce repperisset?

Cui bono est, si apud te.] Optimè quoque liber. Anteà, *crebrò etsi apud te.*

Beatissimus recitationum eius euentus sequatur.] Scribo, *recitationem.*

Pag. 756. Genium propitiare. *Seipsum colere, suum Genium propitiare.*] Auxi à libro, & partim correxi. Nam in illo erat. *suum ingenium propitiare.* pro quo sensus ipse facilè suggessit *Genium.*

In totam vrbem penetrat? nedum vt per tot prouincias.] Restitui, cùm in scripto esset, *penetrat medium: in vulgatis metrũ.*

Pag. 757. Nicostratus athleta. *Tibi Nicostrati robur ac vires dii dedissent.*] De quo Quinctilianus libro II. cap. IX. *At si fuerit qui docebitur, ille, quem*

adolescentes senem vidimus Nicostratus: omnibus in eo docendi partibus similiter vtetur, efficietq; illum qualis hic fuit, luctando pugnandóque (quo vtroque certamine iisdem diebus coronabatur) inuictum Quod ipsum suadet de Quinctiliano, libelli huius auctore. Ac de Nicostrato palæstritâ, etiam Pausanias in Eliacis.

Sentio quid respondere posit. hinc ingentis ex his assensus.*] Defectum odoror. & asteriscum poni velim, quâ parte nunc addidi.

Hodie si quid in nobis.] Rom. addit copulam, *& hodie* recte. Pag. 758.

Nam statum cuiusque ac securitatem melius innocentiâ tueor.] Malo . *statum hucusque.* De se loquitur: & respondet illi parti Apri\u0153 orationis, qui eloquentiam telum esse voluit ad pericula omnia propulsanda.

Lucrosæ huius & sanguinantis eloquentiæ vsus. Fortasse, *& saginantis.* vti ad commodum lucrúmque hæc tantùm referat. Nam Sanguinare probum quidem verbum: sed nõ aliud quàm sanguinem emittere. Artus sanguinantes, Vulnera sanguinantia, in Quinctiliani Declamationibus mihi lecta Quæ significatio parum hîc apta: si ad accusationes & sanguisugam illam eloquentiam respexit. Pag. 759. Saginans eloquentia.

Nec vllis aut gloria maior, aut augustior honor.] E vestigiis scripturæ priscæ restitui. Nam Farnesianus: *aut gloriæ more.* Vulgati planè turbant.

Medea Ouidij, aut varij Thyestes.] Deest antiquo illud, *aut Varij.*

Quod cùm cottidie aliquid rogentur, hi quibus præstant, indignantur?] Ineptè & falsò. Negationem addo, *hi quibus non præstant.* Etsi abesse alterum membrum sentio periodo plenæ. Pag. 760.

Vipsanius Messalla cubiculum ingressus.] Legebatur anteà, *Vrbanus Messalla.* At vetus, *Vibanius.* è quo pronum reddere viro celebri gentile nomen.

Ingenium alunt & eruditionem, & litterarum.] Placet cum Rodolpho, *ingenium alunt, & eruditionis & litterarum.* Pag. 761.

Neminem hodie oratorem esse contenderes. Antiquis eò credo audaciùs.] Expressi scripturam veterem: quæ tamen ipsa fortassis mutila, & scribendum: *contenderes parem antiquis. eò credo audaciùs* Aut si inseri vocem displicet: *contenderes. Atque id eò credo aud.*

Pag. 762. *Longiùs absit Aeschine & Demosthene Sacerdos iste Nicetes.*] Ita emendaui verè & ἀκρόως, cùm in libris esset, *sacerdos iste enitet.* Nicetes Sacerdos declamator nobilis eo æuo. Plinius libro VI. epistolarum audisse eum fatetur: *Erat non studiosorum tantum, verumetiam studiorum amantissimus, ac propè quotidie ad audiendos quos tunc ego frequentabam Quintilianum & Sacerdotem Nicetem ventitabat.* Exstat Philostrati Lemnij de hoc Nicete in Vitis Sophistarum elogium, de quo Pithœus nos monuit, ipse monitus à Neueleto. Nominat & Seneca pater libro IX. Controuers. II. *Nec Iulio nec alij contigisse suo* (scribam, *nec Vibio nec alij contigisse scio*) *quàm apud Græcos Nicetæ, apud Romanos Latroni, vt à discipulis non audiri desiderarent.* Et eodem libro, Controuersiâ vltimâ: *Nicetes egregiè dixit in eodem loco.*

Sacerdos Nicetes Rhetor.

Pag. 763. *Non solùm anno quo nos, sed ferè eodem mense.*] Imò ex analogia, inquit Pithœus, *non solùm mense quo nos, sed ferè eodem die.* Ego non mutem.

Septimo Idus Decembris.] In Farnesiano tantùm erat, *Septimo Idus*, spatio tamen alteri voci relicto, quam non temerè ex historiâ addidi.

Pag. 765. *Superfluus & parum antiquus videretur.*] Legam, *parum Atticus*: quod Ciceroni obiectum etiam viuo: & (cur negemus?) in quibusdam eius scriptis verè.

Brutum autem otiosum, atque disiunctum.] Fortasse, *odiosum*: id est, affectatione quadam & asperitate dictionis molestum. Nam ex reliquiis epistolæ vnius aut alterius, nihil minus quàm otiosus Brutus, acer vbique & intentus. Disiunctum autem capio, quo sensu Senecam dixêre Arenam sine calce. nec muto.

Bruti scriptio culpata.

Ad Cassium Seuerum.] Probum censeo. Vetus tamen, *Cassium quem reum faciunt.*

Pag. 766. *Mille argumentorum gradus.*] Rom. editio, *argumentorum genera.*

Cùm vix in cortinâ quisquam adsistat.] Non aliud ceperim, quàm subselliorum iuxta tribunal locum, in quo non aduocati solùm, sed scribæ, præcones, atq; id genus operæ forenses consistebant. Seuerus in Ætnâ pro theatri incuruâ parte dixisse videtur:

Cortina.

——magni cortina theatri.

Pag 767. *Turpionis Ambiuij.*] Malè disiungunt libri, *Turpionis aut Ambiuij.* Eumdem enim hominem fuisse, Terentianæ

Turpio Ambiuius.

epigra-

epigraphæ, & Cicero De senectute docent. Symmachus nominat libro I epist. XXV (optimam editionem eruditi Ijureti sequor:) *Eapropter in comœdiis summatem quidem gloriam scriptores tulerunt; Roscio tamen atque Ambiuio ceterisque actoribus fama non defuit.* Idem lib. X. epist. II. *Non idem honor in pronunciandis fabulis P. Pollioni quàm Bauio fuit, neque par Aesopo Etrusco [illegible]na processit.* quæ verba simul vt legi, emendata à me, *qui Ambiuio fuit, neque par Aesopo & Ruscio* (siue *Roscio*) *fama.* Fortasse & *Pellioni* hîc scribendum, vt sit ille Pellio Plautinus. Symmach⁹ correctus.

Nec vnum de populo Canuti aut Aridæ Furnio & Torannio, quiq; alios in eodem valetudinario.] Liber vetus: *nec vnum de populo Canuti aut Atti de Furnio & Coranio & alios in eodem valetudinario.* Mihi nulla mens aut manus, quâ medear huic plagæ.

Calui in Asitium.] An'ne, *Asinium?* Pag. 768.

Nempe hæ placent, siue in vniuersa parte factum.] Mendosa & ista. liber scriptus, *siue vniuersâ parte ferum.* Valdè placeat lectio quam Fr. Modius mihi adnotauit, *hæ placent, si non vniuersæ, per partes attamen.*

Ceteros eiusdem lentitudinis ac teporis libros legit.] Vera nostra coniectura, cùm esset, *ac temporis.* nisi placet magis, *ac tenoris.* De tepore adfirmat, quòd pari metaphorâ do Cicerone mox scribit, *tardè commouetur, raro incalescit.* Agnosco idem vitij in Plinij loco, libro V. epistolâ VI. *Cælum est hieme frigidum & gelidum: myrtos, oleas, quæque alia æstiuo tempore lætantur, aspernatur ac respuit.* Scribo, *æstiuo tepore.* Correctio.

Viderimus inquam iudicio eius.] Lego, *Viderimus inquam an iudicio e. v. a. a. ingenij sufficerit.* Pag. 769.

Pauci sensus opt. & cum quodam lumine terminatur.] Vetus, *sensus optet cum.* Rom. editio *sensus opacus.* Fortè, *opacus & cum q. l. terminantur* vt ad picturam respectus sit, in quâ lumen nos delectat, sed cum quadam vmbrâ.

Nihil excerpere, nihil referre possis.] Perspicua libri bonitas. Aliâs, *nihil ex tempore referre possis.*

Locupletem ac laudatum patrem familiæ.] Ego non dubitem scribere, *ac lautum.*

Vt sumere in manus, vt aspicere sæpius liceat.] Rodolphus benè *libeat.*

Nam & hoc inuitus rettuli.] Rom. codex, *inuitatus.* non Pag. 770.

malè, quia laceſſitum ſignificat ſeſe, ad hæc promenda, ab Meſſallâ.

Hi qui ſe antiquos oratores vocabant.] Scribe, *vocant.*

Adeò maſti & inculti illam ipſam, &c] Rodolphus hæc legit, *inculti, vt illam ipſam quam iactant ſanitatem, non infirmitate, ſed ieiunio conſequantur.*

Pag. 771. *Sententiarum planitas.*] Neſcio an, *[illegible]itas.*

More veteri & alius veſtrus philoſophus.] Ex veteri lego, *aliàs à veſtris.*

Nominis controuerſiam mouit, &c.] Hæc ſtigmate vulgò inuſta. nos dempſimus & eluimus, adiuti à libro.

Pag. 772. *Si comminus fatetur plures formas dicendi.*] Pythœus, *ſi communius fatetur.*

Cælius & Brutus ſic iure.] Lego, *ſuo iure.* Liber tamen ſcriptus, *ſic verè.*

Vt ſi omnium libros pariter in manus ſumpſeris, quamuis in diuerſis ingeniis eſſe quandam iudicij ac voluminis ſimilitudinem & cogitationem.] Monere me in primâ editione aliquid de hoc loco fugit. qui non difficilis aliâs emendatu & expletu; ex libro ſcripto. Nam is voculam inſerit, *ſumpſeris ſciam quamuis*, &c. Lego *in manus ſumpſeris, ſcias quamuis in d.i.e.q.i. ac voluntatis ſimilitudinem & cognationem.*

Pag. 773. *Plerique temporum noſtrorum actores.*] Optimè vetus. Erat anteà, *plerique ipſorum noſtrorum.*

Tenerè dicere. *Oratores noſtri tenerè dicere.*] Audacter repoſui, etſi à coniecturâ. Nam libris omnibus eſt, *temerè.* Plinius illuſtrat correctionem hanc ſatis & firmat lib. II. epiſt XIV. *Pudet referre, quæ, quàm fractâ pronunciatione, dicantur: quibus, quàm teneris clamoribus excipiantur. Plauſus tantum, ac potiùs ſola cymbala & tympana, illis cantibus deſunt.*

Studio ferendi plerumque deiectus, non pugnat, ſed rixatur.] Rom codex *detectus.* optimè.

Pag. 774. *Aliud nouum agmen produceret.*] Idem liber, *aliud nobis agmen.*

Sed planè poſt Gabinianum.] Rhetor fuit, Veſpaſiani æuo. de quo Euſebij Chronicon: *Gabinianus celeberrimi nominis Rhetor in Galliâ docuit* Ita liber qui apud me manuſcriptus, probus & vetus. Vulgò, *Gabinius.* Nominant & Hieronymus, & Suetonij index de claris Rhetoribus: quod optimus Nic. Faber adnotauit.

Paullò antè planè mitiore eloquentiâ & temporum noſtrorum

miratus.] Quidam liber, *paullò antè dixisti planè mitiore.* Sed hæc & sequentia tamen in mendo.

Non sum, inquit, offensus Aprina disputatione.] Cõmodè videmur ita fecisse, cùm libri præferrẽt *à primâ disputatione.* Correctio.

Perge, inquit Maternus, de antiquis loquaris. utere antiquâ libertate.] Scribe è scripto: *inquit Maternus, & cùm de antiquis loquaris, utere.*

Huic Apro ignotas, & iam mihi partes adsignatis.] E vestigiis priscis, *etiam si mihi.* Nam in scripto est, *etenim iam si mihi.*

Ac non studia solùm moresque.] Vetus Farnes. *studia modò curásque:* aptiùs ad sequentia. Pag. 775.

Neque modestiæ paruulos assuefaciunt, sed lasciuiæ & libertati.] Vetus, *lasciuiæ & bibacitati.* Pag. 776.

*Quam nullam apud maiores auctoritatem habuerit statim de * curis. Referam necesse est*] Ita & vetus. suspicabar, *statim decursis his.* ἀπομνημονεύσω, dicam videlicet aut promam. Sed placet magis Rodolphi scriptio, *statim docuero.* Pythœus, *statim audietis.* nescio an è libro libris. Defectus locus.

Qui scit quid ira: promptiùs ad misericordiam, &c.] Ita scripsi & distinxi, turbantibus. Pag. 778.

Mutuabimur aliquid à peripateticis. hi aptos & in omnem disputationem paratos iam locos dabunt, Academici pugnacitatem.] Valdè mihi placeat cum Rodolpho hæc omnia scribi & distingui: *à Peripateticis. aptos & in o. d. p. iam locos dabunt Academici; Stoici, pugnacitatem; Plato altitudinem,* &c. Rodolphi coniectura.

Eum qui non quasdam artes audire.] Malo, *artes adire.* Pag. 780.

Sed longè magis facultate eloquentiam contineri.] Rodolphus appositè inserit, *facultate & meditatione eloquentiam.*

Quæ propriæ circa Oratoriam videntur.] Rodolphus, *propriæ esse oratorum videntur.* sed ab ingenio, vt solet, non à libris Ego insigni metaphorâ locum ornem: *propriæ Circo oratorio videntur.* Quia de exercitationibus loquitur, eleganter Circum adiungit, qui pugnis & exercitiis destinatus. Pag. 781.

Huius omnibus dictionibus interesse, &c.] Versus hos aliquot inserui à Farnesiano libro, magno libelli huius bono Alij enim omnes hîc mutili.

Habebántque ipsius populi diuersissimarum aurium copiam.] Rodolphus copulâ adiectâ, *populi & diuersissimarum.* Credo fuisse, *populi i. diuersissimarum,* quæ nota significat, *id est.*

Rudibus dimicare. *Aemuli ferro non sudibus dimicantes.*] Manifestò, *rudibus.* Nam hæc à gladiatoribus sumpta.

Pag.782. *Vt nec bene dicta dissimularentur.*] Rodolphus auctiùs: *nec malè nec benè:* sententiâ quidem valdè fauente.

Solus statim & vnus cuicumque caussæ par erat] Ita vetus. Non malè etiam vulgò *statim vnicuique caussæ.*

Deducuntur in scenas scholasticorum.] Diuinabam olim, *scholas.* malè. Nam appositè Scenas appellat, loca in quibus fucata illa & personata eloquentia exercetur, velut per lusum.

Pag.783. *Ex iis suasoriæ quidem.*] Hîc quoque lineas aliquot adtexui, bonam copiam mihi faciente libro. Nam aliâs, turpiter hæc hiabant.

Vitiatarum electiones.] Rectè. respicit ad legem Scholasticam quæ raptarum dicitur. Rapta raptoris nuptias vel mortem optet. Doctissimus Pythœus.

Defectus grandior. *Cùm ad veros iudices ventum.*] Magna verò hîc lacuna, de quâ vulgò nec suspicantur. At liber vetus præfert, & spatio grandi interposito vsque ad ea verba, *rem cogitare*, adiicit, *Hic multum deficit.* Et clarum: quia sermo sequens non iam Messallæ ampliùs, sed Materni.

Hinc conciones magistratuum.] A libro est. quàm ridiculè autem alij, *conciones migrantium?* quod à concisâ illa ratione scribendi natum.

Pag.784. *Plus notitiæ ac nominis probabat.*] Meliùs, *parabat.*

Cùm testimonia quoque in publicis non absentes. Rodolphus: *in publicis iudiciis non absentes.* insitione valdè quidem aptâ.

Pag.786. *Eò acrior qui pugnas sibi asperas desumpserit.*] Vetus, *acrior per pugnam* Aliquid hîc vlceris.

In ore hominum agit.] Emendaui etiam in Historiis, & produxi hanc dictionem. Vulgò, *more.*

Rodolphi lectio. *Quorum ea natura est, vt secura nolint.*] Clausulâ additâ Rodolphus: *vt dubia laudent, secura nolint.* quod qui neget aptum ad sensum esse, ipse sine sensu.

*Quæ etsi nunc aptior est, * ita erit eloquentia.*] Nobis corrupta hæc videbantur aut mutila. Rodolphus autem concinnat: *etsi nunc aptior est veritati, eloquentiam tamen.* acutè

Rodolphus videtur meliore & pleniore libro vsus. si ab ingenio, feliciter si à libro.

Primus tertio consulatu Cn. Pompeius.] Addit etiam Rodolphus, *primus huius rei spatia tertio, &c.* nec hæc talia sanè ab ingenij fonte videntur. Ego ex eo scribam: *primus*

huiusce spatia. Sanè etiam pòst in hac translatione persistit: *Quo modo nobiles equos, cursus & spatia probant: sic est aliquis oratorum campus*, &c.

Orationibus Asinij, quæ pro heredibus Vrbiniæ.] Quinctilianus me duxit ad emendationem; quem vide libro IV. cap. I. Nam Asinium disertim pro heredibus Vrbiniæ laudat. In tritis libris erat, *Ironiæ*: in veteri, *Vrniæ*.

Quem enim oratorem Lacedæmonium.] Miratur hoc idem Velleius libro I. in extremo: nec caussam dat, quam veram hîc habes. Pag. 788.

Nulla in Senatu concordia. Sequentia verba pluscula addidimus à libro.

Non emendare, nec vsquam ad votum composita.] Si nihil hîc deest, scribam: *non emendatæ, nec vsque ad.* Sequentia enim in libro Farnes. *argumentum est. Quis enim nos.* Pag. 789.

Melius fuisset non queri, quàm iudicari.] Lego, *vindicari*.

Cum optimi citò consentiant?] Lego, *cum in optimâ.* Rodolphus autem, *cùm optima citò censeantur?* A fine autem libelli, vt cuius videre est, multa desunt, atque adeò præcipua dissertionis pars. Sed mihi, cum Deo, pausa hîc & finis, cui gratia & gloria in æternum.

STEMMA AVGVSTAE DOMVS.

Iustus Lipsius Iano Lernutio S. Dico.

STEMMA Augustæum, Iane Lernuti, rem à se implexam, & in historiâ multi vsus, digestum à me compositúmque tibi mitto. Tentatum antè aliis: sed liberè dixerim, tentatum potiùs, quàm perfectum. Nec enim pauca correcta à nobis, pluráque eruta: & in re tenuiter indaganda non tenuis labor: Quæ clara promptáque visa, non firmaui: aliis addidi notas, quas scies indices esse numerorum nouitiæ editionis. Fateor tamen esse quæ fugerint me, fugiántque etiamnunc; quæ vestigiis odorari potui tantùm. velut de Apuleiâ Variliâ, quam sororis Augusti neptem noster ait, pag.76. item de Claudiâ Pulchrâ, quam sobrinam ponit Agrippinæ vxori Germanici, pag.167. Nec adsequor, quia nihil inuentum nobis de marito aut stirpe Marcellæ minoris: à quâ hæc deriuẽ. Tibi quidem, Lernuti, qualecumque hoc munus, vt amor tuus est, placebit, scio: vtinámque in reliquis meis scriptis, alij pariter aut iudicent tecum aut errent. Vale mi ocelle, cum Giselino tuo meóque: quibus in summâ concordiâ vnũm hoc certamen est, vter me magis amet.

- C. OCTAVIUS C. F. qui Macedoniæ præfuit. *Ex Ancharia priore uxore.*
  - OCTAVIA maior.
    - *Ex priore marito C. Marcello*
      - M. MARCELLUS, *cui prima uxor Pompeia Sexti, altera, Iulia Augusti filia. Ex neutrâ liberi. Obiit adolescens in Baiano.*
      - MARCELLA *maior. Ex I. marito M. Vipsanio Agrippa*
        - *Liberi, ait Suetonius, sed nobis inexperti. Nam de Vipsania Tiberij uxore falsum.*
      - *Ex II. marito Iulo Antonio Africano Triumuiri filio, de quo Plut. in Antonio, & noster. pag. 163.*
        - L. ANTONIUS AFRICANUS. *qui Massiliæ obiit. pag. 163. Ex eo aut fratre aliquo, ut arbitror,*
          - SEX. ANTONIUS AFRICANUS. *de cuius nobilitate, pag. 330.*
      - MARCELLA *minor, de qua silent.*
    - *Ex II. marito M. Antonio Triumviro*
      - ANTONIA *maior. Ex marito L. Domitio Ahenobarbo*
        - DOMITIA, *cui vir Crispus Passienus, uti suspicior ex Quinctil. lib. VI. cap. II.*
        - DOMITIA LEPIDA. *Ex I. marito M. Valerio Barbato Messalla.*
          - VALERIA MESSALLINA, *Claudij principis uxor Adi Commentarium nostrum, pag. 294. Et adde Senecam in Menippaa, qui Messallina maiorem auũculum facit Augustum.*
        - *II. Ap. Iunius Silanus Qui tamen antea maritus fuisse videtur. Æmilia Lepida proneptu Augusti (vide Commmentarium nostrum pag. 333. etsi res hæc adhuc nubila:) Exque in forte*
          - L. SILANUS *sponsus Octauia. pag. 340.*
          - M. SILANUS *proconsul Asia, pag. 273.*
          - IUNIA CALVINA *Vitellij nurus, pag. 240. quæque ad Vespasiani auum superuixit, ex Sueton. Vesp. cap. XXIII.*
        - CN. DOMITIUS, *cui uxor. Agrippina, & ex ea*
          - NERO *Imp.*
      - ANTONIA *minor, cuius stirpem ex marito Druso quære infrà.*

- **C. Octavius** C.F. qui Macedonia praefuit, Ex Attia II. uxore
  - **Octavia** minor. de cuius coniugio aut stirpe nobis non lectum.
  - **C. Octavius**, qui posteà C. Iul. Caesar Octauianus Augustus. Ex Scribonia uxore
    - **Iulia**, cui primus maritus M. Marcellus, tertius Tiberius Imperator. Sed uterque sine prole. Medius autem M. Vipsanius. Agrippa. Ex hoc
      - **C. Caesar**, cui uxor Liuia soror Germanici. pag. 160.
      - **L. Caesar**, cui destinata uxor Aemilia Lepida, posteà P. Quiriny uxor. pa. 101.
      - **Agrippa Postumus.**
      - **Iulia**, cui vir L. Aemilius Paullus Censoris F. Ex eo
        - **Aemilius Lepidus**, cui Drusilla uxor. Ex Dione lib. LIX. & Suet. Calig. cap. XXIV.
        - **Aemilia Lepida**, sponsa Claudy Sueton. Claud. cap. XXVI. Nec scio an eadem q a nupta Druso filio Germanici. pag. 210.
      - **Agrippina**, cui vir Caesar Germanicus. Et ex eo
        - **Nero**, cui uxor Iulia Drusilla, pag. 201.
        - **Drusus**, cui uxor Aemilia Lepida. pag. 210.
        - **C. Caligula**, cuius matrimonia è Suet. pete.
        - **Agrippina**, cui mariti tres: Cn. Domitius, Crispus Passienus, Claudius Imp.
        - **Drusilla**, cui prior maritus L. Cassius: alter M. Aemilius Lepidus.
        - **Livia**, siue, LIVILLA, Suetonio: quae eadē IVLIA est Tacito & Dioni. Nupsit M. Vincio, pag. 195. Huic siue alteri è sororibus maritus anteà Quinctilius Varus, quem generū Germanici vocat Seneca lib. I. Contr. III. & aliquid Tacitus, pag. 174.

Habes Augusti Stemma, quod ad sanguinem quidem attinet. Superest uxoria stirps quæ adfinitate primò, mox adoptione insita in domum Augustam. Eam, lucis caussâ, seorsum hîc expressi.

- TI. CLAVDIVS NERO. *cui uxor Liuia Drusilla, posteà Augusta. Ex hac*
  - TI. NERO, *qui Imper. cui I. uxor Vipsania Agrippina, M. Vipsanij Agrippæ, ex Pomponia, Attici filia. Ex hac*
    - DRVSVS, *cui uxor Liuia, siue Liuilla soror Germanici. Ex hac*
      - TIBERIVS GEMELLVS, *quē Caius sustulit. Suet. cap. XIV.*
      - GEMELLVS *alter, cuius nomen non proditum. ex pag. 93. qui periit quadrimus. ex pag. 145.*
      - IVLIA, *cui vir Rubellius Blandus, pag. 201. Ex hoc*
        - RVBELLIVS PLAVTVS, *quem Nero sustulit, cui uxor Pollutia, pag. 386.*
    - *II. Uxor Iulia Augusti F. Ex ea proles, sed infans exstincta.*
  - DRVSVS NERO GERMANICVS, *cui uxor Antonia minor. Ex hac*
    - GERMANICVS CAESAR, *cui uxor Agrippina. Stirps posita suprà.*
    - LIVILLA, *cui vir C. Cæsar, dein Drusus frater patruelis: desponsa etiam posteà Seiano. ex pag. 160.*
    - CLAVDIVS, *qui Imper. cui I. uxor Plautia Urgulanilla. Ex hac*
      - DRVSVS, *cui desponsa Seiani filia. Suet. Claud. cap. XXVII. Tacit. pag. 111.*
      - CLAVDIA, *quam abiecit.*
    - *II. Uxor, Ælia Petina. Ex hac*
      - ANTONIA, *cui vir Pōpeius Magnus, à Claudio interfectus. postea, Faustus Sulla.*
    - *III. Uxor, Valeria Messalina. Ex hac*
      - OCTAVIA, *cui sponsus L. Silanus. posteà maritus Nero Imp.*
      - CLAVDIVS BRITANNICVS, *à Nerone sublatus.*

GVIL. BARCLAYI EX VITA IVLII AGRICOLÆ, AVCTORE GENERO, PRAEMETIA.

AD V. AMPLISS. IAC. AVG. THVANVM SACRI CONSISTORII Consiliarium, & in supremâ Parisiensi Curiâ Præsidem.

VICIT *ac supergressa est vitium.*] Quid istoc sermonis est Corneli Tacite? *vicit vitium; ignorantiam recti & inuidiam.* Cur non dixisti potius? *vicit ac supergressa est vitia.* Sunt, qui se putant curuli dignos; & fortè, si Latinè scriberent, iniuriâ non putarent. Sed sunt, qui dum transfundunt hæc scripta Taciti, in linguam Tacito certissimè indignam, videntur legisse *vitia.* Non illos dabo tamen vitio. assecuti videntur mentem Taciti; à verbis solùm recessisse. meo iudicio, phrasis ab elegantiâ, & breuitate Cornelianâ non multum est aliena; hoc pacto, Grammaticè vt loquar, construenda: *Quotiens magna aliqua, ac nobilis virtus vicit vitium, ignorantiam recti* scilicet: *ac supergressa est vitium,* quod? *inuidiam.* Quo loco quis non miretur ἀμύμων (non pudet dicere) verborum proprietatem. *Vicit*, inquit, *ignorantiam recti*: rectè *vicit.* Est enim ignorantia.

Monstrum horrendum, informe, ingens, cui lumen ademptum,
Quod arte vincendum est, & Marte. Arte, id est, industriâ, labore, vigilantiâ, sudore, & algore: Marte, nempe lacessendo, luctando, pugnando, expugnando. Addit auctor. *Supergressa est inuidiam.* Pulchrè *supergressa.* vincit enim

virtus inuidiam, non sanguine, non cæde, vt ita dicam, sed ascensu, & sui quasi quadam elatione. Superat cùm supergraditur, trophæum, cùm etiam non pugnat, pangit, & θριαμβεύει φθόνον χωρὶς φόνου.

Sine gratiâ aut ambitione.] in hanc sententiam acutè admodum, suo more, hic ipse Tacit. I. Annal. *Sed veteris reipub. prospera vel aduersa claris scriptoribus memorata sunt, temporibúsque Augusti dicendis non defuère decôra ingenia, donec gliscente adulatione detenerentur.* Lego, *detenerentur.* ne viri docti diutiùs dimicent περὶ ῥωπικισμοῦ. Veteres autem deteneo dixisse non detineo testantur versus hi Propert. lib. III. eleg. I.

Orphea detenuisse feras, & concita dicunt
Flumina Threiciâ detenuisse lyrâ.

Velim ambitionem pro sordibus hîc capias, non pro cupídine honoris, qui pretium non esset, sed incentiuum scriptionis. Annal XIV. *Dilectumq; militarem pretio, & ambitione corruptum.* Festus vbi de ambitu: *eodem vocabulo crimen auaritiæ, vel adfectati honoris appellatur*

In comitio ac foro vrerentur] Ambigitur num in foro Comitium, an iuxta forum: ego sentio in foro fuisse, & quidem in Romano foro, Adscribam de Comitio, quæ memini me legere, ex quibus quid fuerit, & vbi fuerit facilè quis intelliget. Asconius Ped. in III. contra Verr. *Comitium, locus propter Senatum, quò coire equitibus, & populo Romano licet.* Tangit peritè vocis originem, dum *coire equitibus, & populo licere* dicit. Fest. *Comitiales dies appellabant, cùm in Comitio conueniebant, qui locus à coëundo, id est, insimul veniendo, dictus est.* Sex. Rufus in regione IIX. quæ fori Romani est, locat Comitium. bellè, nam in Comitio erat ficus Ruminalis P. Victore teste: Ficus autem in foro, si Plinio credimus libro XV. cap. XIIX. *Colitur ficus arbor in foro ipso ac comitio Romæ nata, sacra fulguribus ibi conditis:* quid dico ficum in foro? Plinius ipse dicit *in foro ipso ac Comitio.* Res probata est. addo Ciceronem IV. epist. ad Attic. epist. III. non obscurè quod assertum volumus confirmare. *Metellus tamen postulat, vt sibi postero die in foro obnuntietur: nihil est quod in campum nocte veniretur: se horâ primâ in Comitio fore. Itaque à D. XI. Kal. in Comitium Milo de nocte venit.* Venit in Comitium, atque adeò in forū: postularat enim Metellus, vt in foro sibi obnuntiaretur.

Præter hæc, ſolent in optimis ſcriptoribus, neſcio quâ quaſi cognatione hæc duo non rarenter iungi, *forum & Comitium*. Tullius in Verrem, & alibi non ſemel. Suet. Iulio cap. x. *ædilis præter comitium ac forum*, &c. Item Tacitus hoc loco. & Plin. loco iam adducto. Iam Comitij quis vſus? Varro docet libro IV. de l. l. *Comitium, ab eo, quòd coibant eò comitiis curiatis, & litium cauſâ.* & Plaut. Pænul. ſcen. *iam tenes præcepta in corde.*

Iam iſtorum nullus nefaſtu'ſt, comitiales ſunt meri.

id eſt, in litigiis verſatiſſimi:

Ibi habitant (in Comitio ſcilicet) *ibi eas conſpicias quàm prætorem ſæpius.*
Hodie iuris doctiores (apage coctiores cum Lambino) *non ſunt qui lites creant.*

Comitium ergo locus in foro eſt, & is locus, in quo lites, vt ille ait, diſcingebantur. Libros verò combuſtos narrat hic Auctor *in Comitio ac foro*, ſermonis quodam impulſu vehementioris. Docet me Suet. publicaſſe Octauianum Aug. *anguem quinquaginta cubitorum pro Comitio*: & Domitianum iuſſiſſe ſtupratores Veſtalium *Virgis in Comitio ad necem cædi*. Et iſtæc nolui neſcires lector. ad alia properemus.

Conſcientiam generis humani aboleri arbitrabantur.] Reſcribo, *arbitrabatur*. Quis verò? Domitianus, Sermo enim totus de illo eſt.

Expulſis inſuper ſapientiæ profeſſoribus.] In hanc rem extat Sulpiciæ veteris ſaporis Satyra, his verſibus præſertim taxat Domit. factum:

Nunc igitur qui res Romanas imperat inter,
Et ſtudia, & ſapiens hominum noménque genúſque,
Omnia abire foras atque vrbe excedere iuſſit.

hæc illa Sulpicia eſt, de quâ Martialis lib. x. epig. xxxv.

Hâc condiſcipulâ, vel hac magiſtrâ,
Eſſet doctior, & pudica Sappho.

Si tam in noſtrâ poteſtate eſſet obliuiſci, quàm tacere.] Tritum eſt quod de Themiſtocle narrat Plut. in eius vitâ: & ante eum Cicero in II. de Oratore. Is maluiſſe ſe obliuionis artem, quam memoriæ non negabat. Neſcio an ioco non negabat: ſed extra iocum, certè ego non neſcio artem aliquam obliuionis eſſe, quæ tantum hodieq; prodeſt, & profuit ſummis olim viris, quantum ars me-

Pag. 762. *Longiùs absit Aeschine & Demosthene Sacerdos iste Nicetes.*] Ita emendaui verè & ἀκρόως, cùm in libris esset, *sacerdos iste enitet.* Nicetes Sacerdos declamator nobilis eo æuo. Plinius libro VI. epistolarum audisse eum fatetur: *Erat non studiosorum tantum, verumetiam studiorum amantissimus, ac propè quotidie ad audiendos quos tunc ego frequentabam Quintilianum & Sacerdotem Nicetem ventitabat.* Exstat Philostrati Lemnij de hoc Nicete in Vitis Sophistarum elogium, de quo Pithœus nos monuit, ipse monitus à Neueleto. Nominat & Seneca pater libro IX. Controuers. II. *Nec Iulio nec alij contigisse suo* (scribam, *nec Vibio nec alij contigisse scio*) *quàm apud Græcos Nicetæ, apud Romanos Latroni, vt à discipulis non audiri desiderarent.* Et eodem libro, Controuersiâ vltimâ: *Nicetes egregiè dixit in eodem loco.*

Sacerdos Nicetes Rhetor.

Pag. 763. *Non solùm anno quo nos, sed ferè eodem mense.*] Imò ex analogia, inquit Pithœus, *non solùm mense quo nos, sed ferè eodem die.* Ego non mutem.

Septimo Idus Decembris.] In Farnesiano tantùm erat, *Septimo Idus,* spatio tamen alteri voci relicto, quam non temerè ex historiâ addidi.

Pag. 765. *Superfluus & parum antiquus videretur.*] Legam, *parum Atticus.* quod Ciceroni obiectum etiam viuo: & (cur negemus?) in quibusdam eius scriptis verè.

Bruti scriptio culpata.

Brutum autem otiosum, atque disiunctum.] Fortasse, *odiosum*: id est, adfectatione quadam & asperitate dictionis molestum. Nam ex reliquiis epistolæ vnius aut alterius, nihil minus quàm otiosus Brutus, acer vbique & intentus. Disiunctum autem capio, quo sensu Senecam dixêre Arenam sine calce. nec muto.

Ad Cassium Seuerum.] Probum censeo. Vetus tamen, *Cassium quem reum faciunt.*

Pag. 766. *Mille argumentorum gradus.*] Rom. editio, *argumentorum genera.*

Cortina.

Cùm vix in cortinâ quisquam adsistat.] Non aliud ceperim, quàm subselliorum iuxta tribunal locum, in quo non aduocati solùm, sed scribæ, præcones, atq; id genus operæ forenses consistebant. Seuerus in Ætnâ pro theatri incuruâ parte dixisse videtur:

——*magni cortina theatri.*

Pag. 767. *Turpionis Ambiuij.*] Malè disiungunt libri, *Turpionis aut Ambiuij.* Eumdem enim hominem fuisse, Terentianæ epigra-

Turpio Ambiuius.

epigraphæ, & Cicero De senectute docent. Symmachus nominat libro I epist. XXV (optimam editionem eruditi Iureti sequor:) *Eapropter in comœdiis summatem quidem gloriam scriptores tulerunt: Roscio tamen atque Ambiuio ceterisque actoribus fama non defuit.* Idem lib. x. epist. II. *Non idem honor in pronunciandis fabulis P. Pollioni quàm Bauio fuit, neque par Aesopo Etrusco [illegible]na processit.* quæ verba simul vt lêgi, emendata à me, *qui Ambiuio fuit, neque par Aesopo & Roscio* (siue *Roscio*) *fama.* Fortasse & *Pelloni* hîc scribendum, vt sit ille Pellio Plautinus. Symmach. correctus.

Nec vnum de populo Canuti aut Aridæ Furnio & Torannio, quiq; alios in eodem valetudinario.] Liber vetus: *nec vnum de populo Ganuti aut Atti de Furnio & Coranio & alios in eodem valetudinario.* Mihi nulla mens aut manus, quâ medear huic plagæ.

Caluin Asitium.] An'ne, *Asinium?* Pag. 768.

Nempe hæ placent, siue in vniuersa parte factum.] Mendosa & ista. liber scriptus, *siue vniuersâ parte serum.* Valdè placeat lectio quam Fr. Modius mihi adnotauit, *hæ placent, si non vniuersæ, per partes attamen.*

Ceteros eiusdem lentitudinis ac teporis libros legit.] Vera nostra coniectura, cùm esset, *ac temporis.* nisi placet magis, *ac tenoris.* De tepore adfirmat, quòd pari metaphorâ do Cicerone mox scribit, *tardè commouetur, rarò incalescit,* Agnosco idem vitij in Plinij loco, libro v. epistolâ v I. *Cælum est hieme frigidum & gelidum: myrtos, oleas, quæque alia æstiuo tempore lætantur, aspernatur ac respuit.* Scribo, *æstiuo tempore.* Correctio.

Viderimus inquam iudicio eius.] Lego, *Viderimus inquam an iudicio e. v. a. a. ingenij suffecerit.* Pag. 769.

Pauci sensus opt. & cum quodam lumine terminatur.] Vetus, *sensus optet cum.* Rom. editio *sensus opacus.* Fortè, *opacus & cum q. l. terminantur* vt ad picturam respectus sit, in quâ lumen nos delectat, sed cum quadam vmbrâ.

Nihil excerpere, nihil referre possis.] Perspicua libri bonitas. Aliâs, *nihil ex tempore referre possis.*

Locupletem ac laudatum patrem familiæ.] Ego non dubitem scribere, *ac lautum.*

Vt sumere in manus, vt aspicere sæpius liceat.] Rodolphus benè *libeat.*

Nam & hoc inuitus rettuli.] Rom. codex, *imitatus.* non Pag. 770.

malè, quia laceſſitum ſignificat ſeſe, ad hæc promenda, ab Meſſallâ.

Hi qui ſe antiquos oratores vocabant.] Scribe, *vocant.*

Adeò mæſti & inculti illam ipſam, &c] Rodolphus hæc legit, *inculti, vt illam ipſam quam iactant ſanitatem, non infirmitate, ſed ieiunio conſequantur.*

Pag. 771. *Sententiarum planitas.*] Neſcio an, *[illegible]nitas.*

More veteri & aliis veſtris philoſophis.] Ex veteri lego, *aliàs à veſtris.*

Nominis controuerſiam mouit, &c.] Hæc ſtigmate vulgò inuſta. nos dempſimus & eluimus, adiuti à libro.

Pag. 772. *Si comminus fatetur plures formas dicendi.*] Pythœus, *ſi communius fatetur.*

Cælius & Brutus ſic iure.] Lego, *ſuo iure*. Liber tamen ſcriptus, *ſic verè.*

Vt ſi omnium libros pariter in manus ſumpſeris, quamuis in diuerſis ingeniis eſſe quandam iudicij ac voluminis ſimilitudinem & cogitationem.] Monere me in primâ editione aliquid de hoc loco fugit. qui non difficilis aliâs emendatu & expletu; ex libro ſcripto. Nam is voculam inſerit, *ſumpſeris ſciam quamuis*, &c. Lego: *in manus ſumpſeris, ſcias quamuis in d.i.e.q.i. ac voluntatis ſimilitudinem & cognationem.*

Pag. 773. *Plerique temporum noſtrorum actores.*] Optimè vetus. Erat anteà, *plerique ipſorum noſtrorum.*

Tenerè dicere. *Oratores noſtri tenerè dicere.*] Audacter repoſui, etſi à coniecturâ. Nam libris omnibus eſt, *temerè.* Plinius illuſtrat correctionem hanc ſatis & firmat lib. II. epiſt. XIV. *Pudet referre, quæ, quàm fractâ pronunciatione, dicantur: quibus, quàm teneris clamoribus excipiantur. Plauſus tantùm, ac potiùs ſola cymbala & tympana, illis cantibus deſunt.*

Studio feriendi plerumque deiectus, non pugnat, ſed rixatur.] Rom codex. *detectus.* optimè.

Pag. 774. *Aliud nouum agmen produceret.*] Idem liber, *aliud nobis agmen.*

Sed planè poſt Gabinianum.] Rhetor fuit, Veſpaſiani æuo. de quo Euſebij Chronicon: *Gabinianus celeberrimi nominis Rhetor in Galliâ docuit* Ita liber qui apud me manuſcriptus, probus & vetus. Vulgò, *Gabinius.* Nominant & Hieronymus, & Suetonij index de claris Rhetoribus: quod optimus Nic. Faber adnotauit.

Paullò antè planè mitiore eloquentiâ & temporum noſtrorum

rpiratus.] Quidam liber, *paullò antè dixisti planè mitiore.* Sed hæc & sequentia tamen in mendo.

Non sum, inquit, offensus Aprina disputatione.] Cõmodè videmur ita fecisse, cùm libri præferrẽt *à primâ disputatione.* Correctio.

Perge, inquit Maternus, de antiquis loquaris, vtere antiquâ libertate.] Scribe è scripto: *inquit Maternus, & cùm de antiquis loquaris, vtere.*

Huic Apro ignotas, & iam mihi partes adsignatis.] E vestigiis priscis, *etiamsi mihi.* Nam in scripto est, *etenim iamsi mihi.*

Ac non studia solùm moresque.] Vetus Farnes. *studia modò curásque*: aptiùs ad sequentia. Pag. 775.

Neque modestiæ paruulos assuefaciunt, sed lasciuiæ & libertati.] Vetus, *lasciuiæ & bibacitati.* Pag. 776.

*Quam nullam apud maiores auctoritatem habuerit statim de * curis. Referam necesse est*] Ita & vetus. suspicabar, *statim decursis his.* ἰχνευτικῶς, dicam videlicet aut promam. Sed placet magis Rodolphi scriptio, *statim docuero.* Pythœus, *statim audietis.* nescio an è libro libris. Defectus locus.

Qui scit quid ira: promptiùs ad misericordiam, &c.] Ita scripsi & distinxi, turbantibus. Pag. 778.

Mutuabimur aliquid à peripateticis. hi aptos & in omnem disputationem paratos iam locos dabunt, Academici pugnacitatem.] Valdè mihi placeat cum Rodolpho hæc omnia scribi & distingui: *à Peripateticis. aptos & in o. d. p. iam locos dabunt Academici; Stoici, pugnacitatem; Plato altitudinem,* &c. Rodolphi coniectura.

Eum qui non quasdam artes audire.] Malo, *artes adire.* Pag. 780.

Sed longè magis facultate eloquentiam contineri.] Rodolphus appositè inserit, *facultate & meditatione eloquentiam.*

Quæ propriæ circa Oratoriam videntur.] Rodolphus, *propriæ esse oratorum videntur.* sed ab ingenio, vt solet, non à libris. Ego insigni metaphorâ locum ornem: *propriæ Circo oratorio videntur.* Quia de exercitationibus loquitur, eleganter Circum adiungit, qui pugnis & exercitiis destinatus. Pag. 781.

Huius omnibus dictionibus interesse, &c.] Versus hos aliquot inserui à Farnesiano libro, magno libelli huius bono. Alij enim omnes hîc mutili.

Habebántque ipsius populi diuersissimarum aurium copiam.] Rodolphus copulâ adiectâ, *populi & diuersissimarum.* Credo fuisse, *populi i. diuersissimarum,* quæ nota significat, *id est.*

Rudibus dimicare. *Aemuli ferro non sudibus dimicantes.*] Manifestò, *rudibus*. Nam hæc à gladiatoribus sumpta.

Pag.782. *Vt nec bene dicta dissimularentur.*] Rodolphus auctiùs: *nec malè nec benè*: sententiâ quidem valdè fauente.

Solus statim & vnus cuicumque caussæ par erat] Ita vetus. Non malè etiam vulgò *statim vnicuique caussæ*.

Deducuntur in scenas scholasticorum.] Diuinabam olim, *scholas*. malè. Nam apposité Scenas appellat, loca in quibus fucata illa & personata eloquentia exercetur, velut per lusum.

Pag.783. *Ex iis suasoriæ quidem.*] Hîc quoque lineas aliquot adtexui, bonam copiam mihi faciente libro. Nam aliâs, turpiter hæc hiabant.

Vitiatarum electiones.] Rectè. respicit ad legem Scholasticam quæ raptarum dicitur. Rapta raptoris nuptias vel mortem optet. Doctissimus Pythœus.

Defectus grandior. *Cùm ad veros iudices ventum.*] Magna verò hîc lacuna, de quâ vulgò nec suspicantur. At liber vetus præfert, & spatio grandi interposito vsque ad ea verba, *rem cogitare*, adiicit, *Hic multum deficit.* Et clarum: quia sermo sequens non iam Messallæ ampliùs, sed Materni.

Hinc conciones magistratuum.] A libro est. quàm ridiculè autem alij, *conciones migrantium*? quod à concisâ illa ratione scribendi natum.

Pag.784. *Plus notitiæ ac nominis probabat.*] Meliùs, *parabat*.

Cùm testimonia quoque in publicis non absentes. Rodolphus: *in publicis iudiciis non absentes.* insitione valdè quidem aptâ.

Pag.786. *Eò acrior qui pugnas sibi asperas desumpserit.*] Vetus, *acrior per pugnam* Aliquid hîc vlceris.

In ore hominum agit.] Emendaui etiam in Historiis, & produxi hanc dictionem. Vulgò, *more*.

Rodolphi lectio. *Quorum ea natura est, vt secura nolint.*] Clausulâ additâ Rodolphus: *vt dubia laudent, secura nolint.* quod qui neget aptum ad sensum esse, ipse sine sensu.

*Quæ etsi nunc aptior est, * ita erit eloquentia.*] Nobis corrupta hæc videbantur aut mutila. Rodolphus autem concinnat: *etsi nunc aptior est veritati, eloquentiam tamen.* acutè si ab ingenio, feliciter si à libro.

Rodolphus videtur meliore & pleniore libro vsus. *Primus tertio consulatu Cn. Pompeius.*] Addit etiam Rodolphus, *primus huius rei spatia tertio*, &c. nec hæc talia sanè ab ingenij fonte videntur. Ego ex eo scribam: *primus*

huiusce spatia. Sanè etiam pòst in hac translatione persistit: *Quo modo nobiles equos, cursus & spatia probant: sic est aliquis oratorum campus,* &c.

Orationibus Asinij, quae pro heredibus Vrbiniae.] Quinctilianus me duxit ad emendationem; quem vide libro IV. cap. I. Nam Asinium disertim pro heredibus Vrbiniæ laudat. In tritis libris erat, *Iromae:* in veteri, *Vriniae.*

Quem enim oratorem Lacedaemonium.] Miratur hoc idem Velleius libro I. in extremo: nec caussam dat, quam veram hîc habes. Pag. 788.

Nulla in Senatu concordia. Sequentia verba pluscula addidimus à libro.

Non emendare, nec vsquam ad votum composita.] Si nihil hîc deest, scribam: *non emendatae, nec vsque ad.* Sequentia enim in libro Farnes. *argumentum est. Quis enim nos.* Pag. 789.

Melius fuisset non queri, quàm iudicari.] Lego, *vindicari.*

Cum optimi citò consentiant?] Lego, *cum in optimâ.* Rodolphus autem, *cùm optima citò censeantur?* A fine autem libelli, vt cuius videre est, multa desunt, atque adeò præcipua dissertionis pars. Sed mihi, cum Deo, pausa hîc & finis, cui gratia & gloria in æternum.

STEMMA AVGVSTAE DOMVS.

Iustus Lipsius Iano Lernutio S. Dico.

STemma Augustæum, Iane Lernuti, rem à se implexam, & in historiâ multi vsus, digestum à me compositúmque tibi mitto. Tentatum antè aliis: sed liberè dixerim, tentatum potiùs, quàm perfectum. Nec enim pauca correcta à nobis, pluráque eruta: & in re tenuiter indaganda non tenuis labor: Quæ clara promptáque visa, non firmaui: aliis addidi notas, quas scies indices esse numerorum nouitiæ editionis. Fateor tamen esse quæ fugerint me, fugiántque etiamnunc; quæ vestigiis odorari potui tantùm. velut de Apuleiâ Variliâ, quam sororis Augusti neptem noster ait, pag.76. item de Claudiâ Pulchrâ, quam sobrinam ponit Agrippinæ vxori Germanici, pag.167. Nec adsequor, quia nihil inuentum nobis de marito aut stirpe Marcellæ minoris: à quâ hæc deriuẽ. Tibi quidem, Lernuti, qualecumque hoc munus, vt amor tuus est, placebit, scio: vtinámque in reliquis meis scriptis, alij pariter aut iudicent tecum aut errent. Vale mi ocelle, cum Giselino tuo meóque: quibus in summâ concordiâ vnũm hoc certamen est, vter me magis amet.

- **C. Octavius C. F. qui Macedoniae praefuit. Ex Ancharia priore uxore.**
  - **Octavia maior.**
    - *Ex priore marito C. Marcello*
      - M. Marcellus, *cui prima uxor Pompeia Sexti, altera, Iulia Augusti filia. Ex neutrâ liberi. Obiit adolescens in Baiano.*
      - Marcella *maior. Ex I. marito M. Vipsanio Agrippa*
        - *Liberi, ait Suetonius, sed nobis inreperti. Nam de Vipsania Tiberij uxore falsum.*
      - *Ex II. marito Iulo Antonio Africano Triumuiri filio, de quo Plut. in Antonio, & noster. pag. 163.*
        - L. Antonius Africanus. *qui Massiliae obiit. pag. 163. Ex eo aut fratre aliquo, ut arbitror.*
          - Sex. Antonius Africanus. *de cuius nobilitate, pag. 330.*
      - Marcella *minor, de qua silent.*
    - *Ex II. marito M. Antonio Triumviro*
      - Antonia *maior. Ex marito L. Domitio Ahenobarbo*
        - Domitia, *cui vir Crispus Passienus, uti suspicior ex Quinctil. lib. VI. cap. II.*
        - Domitia Lepida. *Ex I. marito M. Valerio Barbato Messalla.*
          - Valeria Messallina, *Claudij principis uxor. Adi Commentarium nostrum, pag. 294. Et adde Senecam in Menippaea, qui Messallina maiorem auunculum facit Augustum.*
        - *II. Ap. Iunius Silanus Qui tamen antea maritus fuisse videtur. Aemiliae Lepidae proneptis Augusti (vide Commmentarium nostrum pag. 333. etsi res haec adhuc nubila:) Exque in fortè*
          - L. Silanus *sponsus Octauiae, pag. 340.*
          - M. Silanus *proconsul Asiae, pag. 273.*
          - Iunia Calvina *Vitellij nurus, pag. 240. quaeque ad Vespasiani auum superuixit, ex Sueton. Vesp. cap. XXIII.*
        - Cn. Domitius, *cui uxor. Agrippina, & ex ea*
          - Nero *Imp.*
      - Antonia *minor, cuius stirpem ex marito Druso quaere infrà.*

- C. OCTAVIUS C.F. qui Macedoniæ præfuit, Ex Attia II. uxore
  - OCTAVIA *minor. de cuius coniugio aut stirpe nobis non lectum.*
  - C. OCTAVIUS, *qui postea C. Iul. Cæsar Octavianus Augustus. Ex Scribonia uxore*
    - IULIA, *cui primus maritus M. Marcellus, tertius Tiberius Imperator. Sed uterque sine prole. Medius autem M. Vipsanius. Agrippa. Ex hoc*
      - C. CAESAR, *cui uxor Livia soror Germanici. pag.* 160.
      - L. CAESAR, *cui destinata uxor Aemilia Lepida, postea P. Quirinij uxor. pa.* 101.
      - AGRIPPA POSTVMVS.
      - IVLIA, *cui vir L. Æmilius Paullus Censoris F. Ex eo*
        - ÆMILIVS LEPIDVS, *cui Drusilla uxor. Ex Dione lib.* LIX. & *Suet. Calig. cap.* XXIV.
        - ÆMILIA LEPIDA, *sponsa Claudij Sueton. Claud. cap.* XXVI. *Nescio an eadem q a nupta Druso filio Germanici. pag.* 210.
      - AGRIPPINA, *cui vir Cæsar Germanicus. Et ex eo*
        - NERO, *cui uxor Iulia Drusilla, pag.* 201.
        - DRVSVS, *cui uxor Æmilia Lepida. pag.* 210.
        - C. CALIGVLA, *cuius matrimonia e Suet. pete.*
        - AGRIPPINA, *cui mariti tres: Cn. Domitius, Crispus Passienus, Claudius Imp.*
        - DRVSILLA, *cui prior maritus L. Cassius: alter M. Æmilius Lepidus.*
        - LIVIA, *sive*, LIVILLA, *Suetonio: quæ eadē* IVLIA *est Tacito & Dioni. Nupsit M. Vincio, pag.* 195. *Huic sive alteri e sororibus maritus antea. Quinctilius Varus, quem generū Germanici vocat Seneca lib.* I. *Contr.* III. & *aliquid Tacitus, pag.* 174.

Habes Augusti Stemma, quod ad sanguinem quidem attinet. Superest vxoria stirps quæ adfinitate primò, mox adoptione insita in domum Augustam. Eam, lucis caussâ, seorsum hîc expressi.

- TI. CLAVDIVS NERO. *cui uxor Liuia Drusilla, posteà Augusta.* Ex *hac*
  - TI. NERO, *qui Imper. cui I. uxor Vipsania Agrippina, M. Vipsanij Agrippæ, ex Pomponia, Attici filia.* Ex hac
    - DRVSSVS, *cui uxor Liuia, siue Liuilla soror* Germanici. Ex *hac*
      - TIBERIVS GEMELLVS, *quē Caius sustulit. Suet. cap. XIV.*
      - GEMELLVS *alter, cuius nomen non proditum. ex pag. 93. qui periis quadrimus. ex pag. 145.*
      - IVLIA, *cui vir Rubellius* Blandus, *pag.* 201. Ex *hoc*
        - RVBELLIVS PLAVTVS, *quem Nero sustulit, cui uxor Pollutia, pag. 386.*
  - II. *Uxor Iulia Augusti F. Ex ea proles, sed infans exstincta.*
  - DRVSVS NERO GERMANICVS, *cui uxor Antonia minor.* Ex *hac*
    - GERMANICVS CAESAR, *cui uxor Agrippina. Stirps posita suprà.*
    - LIVILLA, *cui vir C. Cæsar, dein Drusus frater patruelis: desponsa etiam posteà Seiano. ex pag. 160.*
    - CLAVDIVS, *qui Imper. cui I. uxor Plautia Urgulanilla.* Ex *hac*
      - DRVSVS, *cui desponsa Seiani filia. Suet. Claud. cap.* XXVII. *Tacit. pag. 111.*
      - CLAVDIA, *quam abiecit.*
    - II. *Uxor, Ælia Petina.* Ex *hac*
      - ANTONIA, *cui vir Pompeius* Magnus, *a Claudio interfectus. postea, Fausto Sulla.*
    - III. *Uxor, Valeria Messalina.* Ex *hac*
      - OCTAVIA, *cui sponsus L. Silanus. postea maritus Nero Imp.*
      - CLAVDIVS BRITANNICVS, *à Nerone sublatus.*

GVIL. BARCLAYI EX VITA IVLII AGRICOLÆ, AVCTORE GENERO, PRAEMETIA.

AD V. AMPLISS. IAC. AVG. THVANVM SACRI CONSISTORII Consiliarium, & in supremâ Parisiensi Curiâ Præsidem.

VICIT *ac supergressa est vitium.*] Quid istoc sermonis est Corneli Tacite? *vicit vitium; ignorantiam recti & inuidiam.* Cur non dixisti potius? *vicit ac supergressa est vitia.* Sunt, qui se putant curuli dignos;& fortè, si Latinè scriberent, iniuriâ non putarent. Sed sunt, qui dum transfundunt hæc scripta Taciti, in linguam Tacito certissimè indignam, videntur legisse *vitia.* Non illos dabo tamen vitio. assecuti videntur mentem Taciti; à verbis solùm recessisse. meo iudicio, phrasis ab elegantiâ, & breuitate Cornelianâ non multum est aliena; hoc pacto, Grammaticè vt loquar, construenda: *Quotiens magna aliqua, ac nobilis virtus vicit vitium, ignorantiam recti* scilicet: *ac supergressa est vitium,* quod? *inuidiam.* Quo loco quis non miretur ἀμίμητον (non pudet dicere) verborum proprietatem. *Vicit*, inquit, *ignorantiam recti*: rectè *vicit.* Est enim ignorantia.

Monstrum horrendum, informe, ingens, cui lumen ademptum,
Quod arte vincendum est, & Marte. Arte, id est, industriâ, labore, vigilantiâ, sudore, & algore: Marte, nempe lacessendo, luctando, pugnando, expugnando. Addit auctor. *Supergressa est inuidiam.* Pulchrè *supergressa.* vincit enim

virtus inuidiam, non ſanguine, non cæde, vt ita dicam, ſed aſcenſu, & ſui quaſi quadam elatione. Superat cùm ſupergraditur, trophæum, cùm etiam non pugnat, pangit, & θριαμβεύει φθόνον χωρὶς φόνου.

Sine gratiâ aut ambitione.] in hanc ſententiam acutè admodum, ſuo more, hic ipſe Tacit. I. Annal. *Sed veteris reipub. proſpera vel aduerſa claris ſcriptoribus memorata ſunt, temporibúsque Auguſti dicendis non deſuêre decôra ingenia, donec gliſcente adulatione detenerentur.* Lego, *detenerentur.* ne viri docti diutiùs dimicent περὶ ῥωπαχισμοῦ. Veteres autem deteneo dixiſſe non detineo teſtantur verſus hi Propert. lib. III. eleg. I.

Orphea detenuiſſe feras, & concita dicunt
Flumina Threciâ detenuiſſe lyrâ.

Velim amb tionem pro ſordibus hîc capias, non pro cupídine honoris, qui pretium non eſſet, ſed incentiuum ſcriptionis. Annal XIV. *Dilectumq; militarem pretio, & ambitione corruptum.* Feſtus vbi de ambitu: *eodem vocabulo crimen auaritiæ, vel adfectati honoris appellatur*

In comitio ac foro vrerentur]Ambigitur num in foro Comitium, an iuxta forum: ego ſentio in foro fuiſſe, & quidem in Romano foro, Adſcribam de Comitio, quæ memini me legere, ex quibus quid fuerit, & vbi fuerit facilè quis intelliget. Aſconius Ped. in III. contra Verr. *Comitium, locus propter Senatum, quò coire equitibus, & populo Romano licet.* Tangit peritè vocis originem, dum *coire equitibus, & populo licere* dicit. Feſt. *Comitiales dies appellabant, cùm in Comitio conueniebant, qui locus à coëundo, id eſt, inſimul veniendo, dictus eſt.* Sex. Rufus in regione IIX. quæ fori Romani eſt, locat Comitium. bellè, nam in Comitio erat ficus Ruminalis P. Victore teſte: Ficus autem in foro, ſi Plinio credimus libro XV. cap. XIIX. *Colitur ficus arbor in foro ipſo ac comitio Romæ nata, ſacra fulguribus ibi condita:* quid dico ficum in foro? Plinius ipſe dicit *in foro ipſo ac Comitio.* Res probata eſt. addo Ciceronem IV. epiſt. ad Attic. epiſt. III. non obſcurè quod aſſertum volumus confirmare. *Metellus tamen poſtulat, vt ſibi poſtero die in foro obnuntietur: nihil eſt quod in campum nocte veniretur: ſe horâ primâ in Comitio fore. Itaque à D. XI. Kal. in Comitium Milo de nocte venit.* Venit in Comitium, atque adeò in forũ: poſtularat enim Metellus, vt in foro ſibi obnuntiaretur.

Præter hæc, solent in optimis scriptoribus, nescio quâ quasi cognatione hæc duo non rarenter iungi, *forum & Comitium*. Tullius in Verrem, & alibi non semel. Suet. Iulio cap. x. *ædilis præter comitium ac forum*, &c. Item Tacitus hoc loco, & Plin. loco iam adducto. Iam Comitij quis vsus? Varro docet libro IV. de l. l. *Comitium, ab eo, quòd coibant eò comitiis curiatis, & litium caussâ.* & Plaut. Pænul. scen. *iam tenes præcepta in corde.*

Iam istorum nullus nefastu'st, comitiales sunt meri.

id est, in litigiis versatissimi:

Ibi habitant (in Comitio scilicet) *ibi eas conspicias quàm prætorem sæpius.*

Hodie iuris doctiores (apage coctiores cum Lambino) *non sunt qui lites creant.*

Comitium ergo locus in foro est, & is locus, in quo lites, vt ille ait, discingebantur. Libros verò combustos narrat hic Auctor *in Comitio ac foro*, sermonis quodam impulsu vehementioris. Docet me Suet. publicasse Octauianum Aug. *anguem quinquaginta cubitorum pro Comitio:* & Domitianum iussisse stupratores Vestalium *Virgis in Comitio ad necem cædi*. Et istæc nolui nescires lector. ad alia properemus.

Conscientiam generis humani aboleri arbitrabantur.] Rescribo, *arbitrabatur.* Quis verò? Domitianus, Sermo enim totus de illo est.

Expulsis insuper sapientiæ professoribus.] In hanc rem extat Sulpiciæ veteris saporis Satyra, his versibus præsertim taxat Domit. factum:

Nunc igitur qui res Romanas imperat inter,
Et studia, & sapiens hominum noménque genúsque;
Omnia abire foras atque vrbe excedere iussit.

hæc illa Sulpicia est, de quâ Martialis lib. x. epig. xxxv.

Hâc condiscipulâ, vel hac magistrâ,
Esset doctior, & pudica Sappho.

Si tam in nostrâ potestate esset obliuisci, quàm tacere.] Tritum est quod de Themistocle narrat Plut. in eius vitâ: & ante eum Cicero in II. de Oratore. Is maluisse se obliuionis artem, quam memoriæ non negabat. Nescio an ioco non negabat: sed extra iocum, certè ego non nescio artem aliquam obliuionis esse, quæ tantum hodieq; prodest, & profuit summis olim viris, quantum ars me-

memoriæ, quæ concionatoribus, & aduocatis est summè necessaria. Næ merentur ostendi digito, qui illam damnēnt (ô Saperdas) merentur quidem *ostendi digito*, vt lepidè poëta meus, *sed impudico.* καὶ ταῦτα μὲν δὴ ταῦτα.

Quid si per quindecim annos.] Tot annos non tā regnauit, quam sæuiit Domitianus. Ausonius Poëta Magnus:

Te nominante Tito cingit noua laurea Ianum,
Quin decies sæuis potitur dum frater habenis.

Incondita ac rudi voce memoriam prioris seruitutis] Hunc locum aliquot ante annos à morte reuocauit litterarum vita, litteratorum lumen columémque *Iustus Lipsius*, Cuius tempore nasci, longè mihi largius beneficium, quàm nasci fuit. Per *memoriam prioris seruitutis* videtur Tacitus Sauilio, Anglorum, si quid video, literatissimo, libros historiarum intelligere: Addo & ego Annales (fortasse commodè,) nam & Tyberio non minus seruiit princeps ille populus, quàm Domitiano. *Testimonium præsentium bonorum* Sauilius interpretatur librum de Nerua & de Traianò; quem concepit solùm Tacitus, nunquam peperit. Præfatione ad historias: *quod si vita suppeditet, principatum D. Neruæ & Imperium Traiani, vberiorem, securioremque materiam senectuti seposui.*

Cneus Iulius Agricola.] Historiarum III. Tacitus factum scribit cuiusdam Iulij Agrestis, Centurionis profectò planè animosum, & vel hoc nostro dignum Agricola, ni Stoicorum hæresim derideremus. Nescio quo sidere declinante iam Imperio, generosissimè se gerebant Agrestes & Agricolæ.

Mater Iulia Procilla.] Fæminas Romanas duobus vsas fuisse nominibus non est cur probem: res satis nota est Antiquitatis studiosis. Moneo solùm Procillam à Proculo formatam esse: vt & Procillus apud patrem facetiarum aliquot epigrammatis. Fuit autem Proculus prænomen Iuliorum, & hoc prænomine ille Iulius appellabatur, qui *affirmauit se Romulum vidisse augustiore forma quam fuisset*, vt Florus loquitur: vnde mater Agricolæ prænomine suæ gentis Procilla doctè nominatur. Prænomina vero tam fæminarum quàm virorum modò præponere, modò postponere Romanis, scri-

ptoribus satis est familiare. Quamquam, meo animo, id fieri in titulis librorum decorum ipsum vetare videatur. Vnde subodoror non nouum vitium in ipsa fronte Papinij Statij. Omnes enim libri & prælo cusi, & calamo exarati inscribuntur *P. Statij Papinij*, &c. vbi nomina mutatis sedibus collocantur. Statij nomen seruile est, Agellius libro IIII. capite XX. *Ego me curo, equum Statius meus seruus.* Eodem Agelio teste Statij nomen versum est quasi in cognomentum; Adeóque scriptor Siluarum cognomento fuit Statius: & ideò rescribendus in omnibus exemplaribus est titulus *P. Papinij Statij.* Statius, m. s. quo vsus sum non vitauit vulgi errorem in dispositione nominum, sed adiungit alia quædam nomina. Quod obiter moneo quò Gallica iuuentus libentiùs legat sublimem & limatum poëtam, popularem suum. Adiungit inquam, & inscribitur his verbis *Statius Pampineus Surculus Tolosanus. Pampineum* perperam habet pro *Papinio. Surculum* addit cognomenti loco. Nam cùm Romæ *Stolones* fuerint, cur non & *Surculi?* Denique *Tolosanum* annectit vt patriam Tolosam indicet. Ita sentio. Ad Proculum reuertamur. Inuenio nomen Proculi (sicut pleraque alia Romanorum) transductum in cognomen, sed in cognomen gentis Iuliæ. Mart. lib. XI. epig. XXXVII.

Quincunces & sex cyathos, bessémque bibamus,
Caius vt fiat Iulius & Proculus.

Tot enim cyathos exhauriri voluit, quot erant litteræ in tribus nominibus C. Iulij Proculi. Tacitus I. historiar. Licinium quendam Proculum lectum Prætorij alterum præfectum narrat. quo loco, sitnè Proculus prænomen, an cognomen, relinquo curiosis discutiendum.

Se studium philosophiæ vltra quam concessum Romano ac Senatori hausisset.] Velim ista considerent, qui ducunt nobilitatem per auia argutiarum: quíque Philosophiam tanquam Minotaurum in Labyrinthum subtilitatum aliquot compingunt, ex quo nec ipse sese expediat Dædalus:

Faciúntne intellegendo vt nihil intellegant?

Profectò faciunt. Et malè philosophantur, qui ad rēpub. nec accedunt, nec mittunt. Planè simile est, quod narrat

pedarij doctores prædecessorem dicerent. Decessor pugnat ad pares angulos cum successore. Tacitus hanc proprietatem hic vsurpauit elegantior auctor Latinæ linguæ, quàm non tam à Tacitis, quàm Mutis æstimatur. *Vbi decessor seditiosè agere narrabatur:* paucis Interiectis, *Ita successor simul & vltor electus &c.*

Septentrionalia eius, nullis contra terris, vasto atque aperto mari pulsatur] vera narrat, si vera sunt, quæ etiam hodie afferunt Incolæ: quod ego scio. Nam Collonia (sic castrum vocatur in quo primùm terram tetigi) sita est in litore quod *tam vasto atque aperto mari pulsatur*. Quo loco, vt obiter dicam, non pauca sunt vestigia veterum bellorum cum Anglis præsertim. Est in eodem littore, in territorio gentis Barclayanæ portus quidam, qui nostrâ Lingua *auld heauen* appellatur, quem qui viderit lōgè facillimè intelliget, quæ scribit Virg. 1. Ænei. quibus versibus tā graphicè depinxit portum nostrum, quam natura finxit. Libet eos versus subiungere vt saltem nostrates conferant.

Est in secessu longo locus: Insula portum
Efficit obiectu laterum quibus omnis ab alto
Frangitur, inque sinus scindit sese vnda reductos.
Hnic atque hnic vastæ rupes, geminique minantur
In cœlum Scopuli, quorum sub vertice latè
Æquora tuta silent.
Fronte sub aduersa Scopulis pendentibus antrum:

Oblongæ scutulæ vel bipenni assimilauere] Lances fuisse & quadratas & rotundas, qui iurisprudentiam vel libauit, non potest ignorare: Sic scutulas vel scutellas quadratas quoque fuisse & rotundas audeo affirmare, quoniam Tacitus videtur vocē *scutulæ* tēperare adiiciendo *oblongæ*, quod superfluum videretur, si omnes scutulæ oblongæ. Aio ergo scutulas & lances nō figurâ diuersas fuisse sed profunditate. Mart. lib. xi. epig. xxxii.

Et leues scutulas, cauásque lances

De bipenni quid dicam? certè fuit anceps; auctor mihi festus. *Anceps significare id videtur, quod ex vtraque parte caput habeat, vt securis, bipennis.* quibus verbis rectè dicit securim ancipitem, vt & Ouid. VIII Metamorp.

Ancipitemque manu tollens vtraque securim.

Formam securis nihil æquè reprēsentat, atque Securidaca quam à similitudine pelecinon vocant Plinius lib.

xix.cap.27. & Matheolus in lib. 3. Dioscoridis. Ceterum totius Britanniæ formam scutulæ, aut bipenni non pictores, sed historiographi assimilauere. quibus non minus credo quàm calceolario de crure differenti.

Dispecta est & Thyle, quam hactenus nix & hyems abdebat] Non queo hîc me continere, quin attexam laudes eius, cui Thyle hodie famulatur: Laudes subito mihi calore excussas dum in amœnis Louanij mœnibus cum Puteano meo spatiarer.

Quid primum, quid deinde canam? quid in agmine laudũ
Tantarum, primi non poscit munera pili?
Nobilitas nulli maior, si ab origine pendet
Altâ: quippe potes certo genus ordine regum,
Per tot auos atauósque ad primum ducere regem.
Non te lassarunt rauci Corybantes inani
Murmure, Phœbeâ iacuisti paruulus aulâ:
Et circumfusis mouit cunabula Musis
Ipsa Minerua, tuis quæ infudit mella labellis,
Nestorei famam multùm vincentia mellis.
Sæpe tuam nutrix cinxit diademate frontem,
Sæpe est inualidis prælatus gressibus ignis.
Quæ quondam Augusto non seruiit vltima Thyle,
Te puerum agnouit regem. Imo tardius illas
Dum gestit seruire tibi, Sol deserit oras.
Mox vbi sublimem didicisti ascendere Pindum
Firmato gressu; decimam te adiungere Musam
Et condiscipulæ & doctor cupiebat Apollo.
Huic non miramur facundæ fulmina linguæ,
Seu tu flexaminos, nectas in vincula versus,
Siue in prosaicum texas verba aurea gyrum:
Lactea dulciloqui cedit tibi prosa Philippi,
Cedit & in dominâ princeps Montgomryus arte.

Pergenti mihi Puteanus iniecit manus, & heus, inquit, quo te furor ille tuus rapit? Somniastin' in bicipiti Parnasso? Si me audis iam nunc ad Lipsium te conferes. fui audiens, ad Lipsium me confestim contuli, ostendi Siluulam: placuit propter regem, qui Lipsio propter eximium & regium plane ingenium semper placuit.

Nam Gallos quoque in bellis floruisse accepimus] Imò & hodiè florent, & habent principem, quem ego audeo cum Iulio Cæsare non comparare solum, sed præponere. Cu-

ius res gestæ si pari facundiâ narrentur, plus admirationis posteris afferent quam nobis res Iulij Cæsaris, aut Alexandri Magni attulerunt.

Gignit & Oceanus Margarita] Plinius lib. IX. cap. XXXV. *In Britânia atque paruos decolores (vniones) nasci certum est. quoniam D. Iulius thoracem, quem veneri genitrici in templo eius dicauit, ex Britannicis Margaritis factum voluerit intelligi.* Suet. Iul. cap. XLVII. *Britanniam petisse spe margaritarum, quarum amplitudinem conferentem, interdum suâ manu exegisse pondus.*

Tergâ occasioni patefecit] non me fugit, *terga*, hoc loco posse pro iis capi, quæ Paullinus Monam aggressus post terga reliquit, & veluti occasioni patefecit. Nec tamen minus eleganti sensu interpretabimur Suet. occasionem fugisse, & dedisse terga, quod Tacitus vocat *terga patefecisse*, vt Virg. lib. v. eximij operis: terga nudare fugæ. Boeth. De consol. Phil. lib. III. met. vlt. Cur Inertes

Terga nudatis?

Alterius manus Centuriones, alterius vim & contumelias miscere] flos iuuentutis Belgicæ, & multos iam annos mihi coniunctissimus eruditionis, & virtutum nomine Claudius Boucault hunc locum sanauit, & quæ humanitas eius est, mecum medicinam quam ægrotanti præbuit Tacito communicauit. Ego verò ne tam honesto & amico iuueni ingratus videar, libens Reipub. nostræ Criticorum Impertior. Censet ergo ille, politissimè vt solet, interferendam vocem *seruos* hoc pacto: *alterius manus Centuriones: alterius, seruos vim ac contumelias miscere. Manus* accipitur notione, quâ alibi

An nescis longas regibus esse manus?

Oculi, aures, Græcè Latinéque sæpe simili significatione. Porrò Procurator nullum initio habebat Officium, quod appareret. Sed Legatus, aut qui prouinciam regebat milites, qui eius iussa exequebantur. Procuratori verò erant serui proprij. Plorant ergo Britanni *Centuriones*, quos appellant Legati *manus*; Et seruos, Procuratoris manus (repetendum enim ἀπὸ κοινοῦ) vim & contumelias miscere. Quod ita fuit, hic ipse Tacitus Annalium XIV. *Rex Icenorum Prasutagus, longâ opulentiâ clarus, Cæsarem heredem, duásque filias scripserat, tali obsequio ratus regnum & domum suam procul iniuria fore. Quod contra vertit. adeò vt regnum, per Centuriones; domus per seruos, velut capta vastarentur.* Scilicet im-

positi Icenis fuerant illi duo Centuriones nempe & serui tanquam reguli. Subiunxit enim: *quando in prouinciæ formam cesserant*. Debet profectò Tacitus Gallum Æsculapio: ego verò Claudio Boucault gratiam, & tota iuuentus mihi.

Obstupefacti hostes qui classem, qui naues, qui mare exspectabant] Ille quem ante nominaui, pupilla oculi mei Claudius Boucault princeps vidit lectu auditúque putidũ esse *qui mare exspectabant*. Corrigit illo acumine, cui Phœbus inuidet, *qui Cameras exspectabant*. Quo nomine intelligit naues, quas *plano alueo fabricasse* Suetonium dixit lib. XIV. *Aduersus breue littus & incertum*. Et Camaræ nomen palato Latio non insulsum.

Omnia scire, non omnia exsequi] non omnia exsequi, id est, punire. Ita Suet Iul. cap. LXVII. à quo fortassè Agricola didicit sic se gerere: *Delicta neque obseruabat omnia, neque pro modo exsequebatur*. Tertul. lib. I. aduersus Marcionem cap. XXVII. quid denique adulantius, quàm delicta non exsequi? Plautus Captiueis act. II Sce. I. Exsequi aliâ notione vsurpat.

Si Di immortales id voluere vos hanc ærumnam exsequi.
Moneam lectorem, *si* abesse optimo codici cl Puteani, cuius mihi copiam fecerunt lumina Gallicæ iuuentutis Puteani filij. Scribendnm ergo, *Dij*, & mittatur, *si*, Morboniam.

Quarta æstas obtinendis quæ percurrerat insumpta] Mirum est cuius culpâ verba huius sententiæ transposita fuere. Nulla hypallage excusare potest hanc lectionem. Ducantur ergo suas in colonias hæc verba me Triumuiro, *Quarta æstas percurrendis quæ obtinuerat insumta*. Non inficior tamen veterem lectionem posse commodè retineri. Nam *tertius expeditionum annus nouas gentes aperuit, vastatis vsque Taum nationibus*. has ergo gentes quarto anno (vt proprio verbo dicam) obtinuit, atque adeò Tacitus *quartam æstatem obtinendis quæ percurrerat insumtam* non malè dicit.

Quod nisi paludes & siluæ fugientes texissent] De latebris siluarum tam notum est, quam siluas à silendo dici: de paludibus noto, in quibus sæpenumero latuisse fugientes memorant scriptores. Iuuenalis Satyr. X.

Exsilium & carcer, Minturnarumque paludes,

Et mendicatus victa, Carthagine panis
Hinc causas habuere.

L. quoque Annæus Florus meus auctor ante omnes lib. IV. cap. vlt. Nihil illâ cæde per paludes, perque siluas cruentius.

Aut nulla plerisque patria, aut alia est] Quibus *nulla patria*, sunt hi Britanni, qui patriæ desertores *dominationi alienæ*, vt loquitur Tacitus, *sanguinem commodauerant*. Quibus, *alia patria*, sunt Galli. sunt Germani, sunt Romani ipsi, ex quibus diuersissimis gentibus Agricolæ exercitus cõtractus erat.

Iamque agmina & armorum fulgores] horat. lib. II. od. I.

Iam fulgor armorum fugaces
Terret equos, equitúmque vultus.

Dicit autem vterque armorum fulgorem propter galeam Virg. X. Æneid.

Ære caput fulgens, cristáque hirsutus equina

Propter ensem, Virg. ibidem:

Strymonio dextram fulgenti decipit ense
Elatum in iugulum.

Propter clypeos, Virg. ibidem:

Subit oras hasta per Imas
Fulgentis clypei.

Cum vos paludes, montésue & flumina fatigarent] Legerem *montésque & flumina fatigarent*, leui mutatione, sed non leuis elegantiæ. Si locus posceret disiunctionem, particula, *que*, disiungeret, vt apud Cicer. Orat. *Prima enim sequentem, honestum est. In secundis, tertijsque consistere. Approbate Reipub. nunquam exercitui Imputari potuisse, aut moræ belli, aut caussas debellandi* Iust. Lipsius flos populi, medulla Suadæ, animulus Mineruæ Inambulantem me in horto Illo suo.

Hortis hesperidum beatiore,

Propter quem, si illi

Nausicaæ patrios concederet hortos
Alcinoo posset dicere, malo meum.

Me, inquam, inambulantem in illo horto docuit legendum hoc loco *aut caussas rebellandi*. quâ correctione nihil vnquam suauius in Criticorum horto creuit. Moneo obiter debellandi verbum belli finem notare vt paullò ante Tacitus hoc libello. *Quod nisi paludes & siluæ*

bat] Suet. cap. XIX. *vultu fuit modesto, ruborisque pleno.* Sulpicia in Satyrâ asserit, *album Ingluuie.*

Non trabe, sed tergo prolapsus: & ingluuie albus.

Hic versus mirificè me torsit, cuius interpretationem acceptam refero cl. v. Theodoro Marcilio, qui suspicatur hic obscurè tactum Domitiani somnium, quem *ferunt somniasse.* Suet. verba sunt cap. XXIII. *gibbam sibi pone ceruicem auream enatam*; hauddubiè hac *gibbâ non trabe prolapsus est*, si ipso coniectore vtamur Domitiano.

Admiratione te potius temporalibus laudibus, & si natura suppeditet militum decoramus] Iosias Mercerus vir & humanitate, & doctrinâ plenissimus, cuius notitiâ nihil mihi Lutetia dedit gratius, suspicatur legendum *Imitatu decoramus,* Subtilis admodũ correctio, nã, imitatio quoddã haud dubiè genus est honoris. Alius quidam longè mihi amicissimus restituit totum hunc locum, Primò supplet vocem *quàm*, quod fit non raro in Iureconsultorum libris. *Admiratione te potius* (quam) *temporalibus laudibus. Pro militum* legere Dia Critica iubebat *moritum*: Sed ne crabrones excitentur rescribamus mortuum, Et totam sententiam sic *Admiratione te potius temporalibus laudibus, & si natura suppeditet mortuum decoramus.*

Nan quia intercedendum putem imaginibus quæ marmore aut ære finguntur,] Cera ergo propemodum absoleuerat, quâ olim in imaginibus vsi, & atrienses clypei ceperant formari marmore aut ære. Nam loqui Cornelium de imaginibus conuincit quod sequitur *Vt vultus hominum ita simulachra vultus imbecilla ac mortalia sunt forma mentis æterna.* Confessum enim est imagines nihil aliud fuisse quam expressos vultus. De ære superstes præsens est Papinius II. Thedaid.

Species est cernere auorum
Cominus, & viuis certantia vultibus æra.

Quod meo quidem animo non mutabitur. Siremps lex Ouid lib. VI. Fastorum.

Vidimus ornatos ærata per atria, picta
Veste triumphales occubuisse senes.

Si mihi liceat in repub. sciscere litteraria. Claudian. etiam stat ab hac sententia.

Nec quisquam procerum tentat, licet ære vetusto florent. Prudentius Item lib. I. contra Symach.

Quamlibet illustres meritis, & sanguine clari
Annales proprio signarunt nomine chartus
Atque inter veteres cerâ numerentur & are

De marmore videtur. Plinius Indicare: *Aliter apud maiores In atrijs hec*(imagines corporũ(*erant que spectarentur nõ signa ex ternorum artificum nec ara aut marmora. Expressi cerâ vultus singulis disponebantur armarijs,* hæc mihi loca suppeditauit benignè suo more spes altera Belgarum Claudius Boucault.

IVstus Lipsius, vir plenus humanitate, quam profitetur, cùm accepisset commentarios suos in Corn. Tacitum prodire

Cultos sindone non quotidianâ.

Misit ad me laciniam planè, ita me Musæ ament, purpuream, quam Iussit, debeo ita loqui, adtexere. parui, adtexui. Accipite ergo Cornelium Tacitum prætextâ Consulari indutum, & certè dignum, cui præferantur bis seni fasces.

Destinare Consules flagrantissimè.] *vere ne, an velanda Ignominiæ?* hæc verba quattuor delenda sunt, & eorum loco scribendum. *Sed nempe quam ingressus erat, & iam agebat.* Comment. pag 9.

Druso pridem extincto] *haud ita pridem.* Totam hanc notulam dele, tolle, & hoc substitue.

Druso pridem exstincto] Ita sanè, ante annos circiter duodecim ex Dione & Velleio. Sed in Dione ibi (l.v.) hiatus aliquot annorum & defectio est quæ olim me fefellit, nunc deprehensa ad verum duxit. pag. 10.

ΕΙΣ ΤΑ' ΤΟΥ͂ ΒΑΡΚΛΕ'ΟΥ σχόλια, Ρωμαϊστὶ.

ΠΡΑΙΜΕ'ΤΙΑ.

Οὔνομα Πραιμέτιον τί κικλήσκετ᾽ ὁπωρινὸς οὗτος
  Καρπὸς, ὀπωρολόγοις χερσὶν ἀμησάμενος;
Ὅς τις ἔτ᾽ ὠμοτόκον τμήσει Δημήτερος ἀκτὴν,
  Ἢ Βάκχῳ στρυφνὰς ὄμφακας ἐκπροχέει·
Οὑτοσὶ Πραιμέτιον ῥέζει· ξανθόν δὲ θεριστὴς
  Θειλόπεδον σοφίης, κ᾽ οὐκ ἀπέπαντον ἀμῶν.
Πάντα τ᾽ ἀμητήρων παντοίων λείψαν᾽ ἀμήσας,
  Πρυμνότατός τε λέγων πρυμνότατα σταχύων.
Τοῖον ἀμαλλοδετῆρα τίς ἐξονόμηνε θεριστὴν
  Πραιμετίου, μᾶλλον Ποσμετίου δὲ λέγοι;

Γ. Κειτλονίου διδασκάλου βασιλικοῦ.

Idem Latinè
IN
GVIL. BARCLEI
Præmetia.

Nomine Præmetij tibi cur matura vocatur
Meßis, & autumni ſydere lecta ſui?
Quiſquis abortiuas vuas prælibat Iacho,
Aut Cereris meſſem demetit ante diem:
Præmetium facit hic. Nimio ſed ſole recocta
Cui legitur, flauens ingenijq́ ſeges.
Quiq́ aliis intacta metit meßoribus, vnus
Spicilegis aliis quiq́ relicta legit.
Hiccine Præmetium poterit feciſſe videri,
An potiùs vero nomine Poſtmetium.

De eiuſdem Βαρυλέω nomine.

Luſtrica venturæ tibi lux dedit omina famæ,
Diceris & vero nomine Βαρύκλεος.

Georgij Crittonij Profeſſoris Regij.

Theodori Marcilij, Guil. Barclayo
ἐπισημασία.

Excolis Agricolam Barclaye? Di tibi donent
Præpes vt ac perpes sit labor, Agricolæ.

In Præmetia Guil. Barclayj.

Augustæ Tacitus gentis fidißimus auctor,
Dum Soceri narrat gestaq; resq; sui,
Nil magnum fecit. Iuli namq; ossa sepulti
Hanc petere à genero visa fuistis opem.
At maiora tuis debentur præmia curis
Barclaij, ô patriæ fama decusq; tuæ.
Publica qui minus haud studiorum commoda spectans
Agricolam & Tacitum protrahis è tenebris:
Et si quid Lipsî felix tibi liquit acumen
Eruis, & messem colligis inde nouam.

FRANC. DOVSA.

Ad Guil. Barclayum v. ornatissimum.

Præmetis Agricolæ tales Barclaye maniplos?
Tempore meßis erit dis tuus Agricola.

Philippus Cospeanus

Clarissimo Guil. Barclayo propter Agricolam
Taciti restitutum.

Nunc verè Agricola ille erit superstes,
Nunc tandem Agricola ille erit legendo,
Recto Cornelij stylo exaratus,
Verso Barclayj stylo explicatus:
Nullâ a frontibus vsque ad vmbilicum
Lector mî anceps remeligine stet.
Factum Cornelij optimo, atque honori.
Factum Barclayi optimo, atque honori

Qui tot impedit expedita facta
Doctus, Iupiter, at breuis, acutus
Mortâ quamlibet inuidente, vitam
Totâ posteritate erit superstes.
Qui tot expedit impedita facta
Doctus Iupiter, & laboriosus,
Rumpatur licet inuidus crepétque,
Omni postidea legetur æuo.
Litasti Genio æternitatis
Quoiuis vox mihi tintinauit aures
Nam quid offeret ille messe factâ?
Sic oclis ferar in tuis amici,
Atque mollibus ardeam medullis.

Claudius Boucault.

In Guil. Barclayi Agricolam.

Agricolæ innumeris horrebant sentibus arua
Grandiri fætus vix potis vllus ibi:
Donec Barclayi rastris scalprisque polita,
Cœperunt cultâ culta nitere manu.
Eia age sic reliquos Barclayë pergito fundos
Excolere, vt musis sit bene cultus ager.

Petrus Valens frisius Groninganus.

Eidem Guil. Barclayo suo Antonius Vacquerius.

Barclayi columen nouem sororum
Dum tu non tenui tuæ labore
Sementem facis eruditionis
In fundo Agricolæ: laboriosæ
Te fructus manet eruditionis.

Rumuldi Mortieri In Agricolam Taciti a Guil. Barclayo illuminatum.

Hactenus Agricolam caligo texerat atra,
Quam modo Barclayi lux fugat ingenij:

Credite Barclayo Pandoræ numera missa,
Nunc artes sentit pyxidis Agricola,

Nobili & clarissimo viro Guil. Barclayo cognato meo, pro explicato Taciti Agricola, Ioannes Barclayus Guil. F. scripsi.

Non ceræ decori tibi atrienses,
Quas armaria mille non capessunt,
Sed ceras decorabis atrienses,
Centum floribus vtriusque linguæ.
Decernit tibi Iulius triumphos,
Quos Cæsar malè Iulio negauit.
Nam debet tibi iure plus honoris,
Barclaye, Agricola ora per virorum
Tua nunc opera volans, subactis
Quam Roma Agricolæ dedit Britannis.

Viro doctissimo, amato plus oculis istis Præceptori suo, propter vrbanissimum Agricolam à morte reuocatum Mauritius Auurilius.

Agricolæ Taciti reddis Barclaye loquelam.
Vrbanum reddis qui fuit Agricola.
Vinxisti Agricolæ generúmque, genúsque, venustas
Cui per te tanta est, qua modo nulla fuit.
Posthac, qui fuerat tacitus, qui rusticus, asper:
Eloquio, cultu, moribus, alter erit.

Guil. Barclayo. V.C. præceptori suo animitus amato Pet. Scaron Parisinus.

Iulius Agricola excoluit, Barclaye, Britannos,
O factum belle! tu colis Agricolam.
Certe ego non alios cupiam mihi munere vinctos,
Si fert tam gratos Scotia terra viros.

INDEX
IN
COMMENTARIA
AC NOTAS
IVSTI LIPSII
AD
ANNALES ET HISTORIAS
TACITI.

A.

C.

Concordia 595

E.

K.

L.

M.

N.

S.

T.

Templum